ION VINEA

OPERE

I

POEZII

Ediție critică și prefață
de
ELENA ZAHARIA FILIPAȘ

SCRIITORI ROMÂNI
EDITURA MINERVA
București — 1984

I. Inv. 1573634

189806/189809

I 61534

ACADEMIA

PREFAȚA

Destinul de poet al lui Ion Vinea este ieșit din comun. După un debut precoce și foarte promițător, el risipește cu generozitate versuri în numeroase publicații, dar nu se poate hotărî să-și închege un volum. Deși e anunțat mereu, cînd cu un titlu, cînd cu altul, volumul își întîrzie apariția cu mai bine de o jumătate de secol după data debutului, ca să vadă lumina tiparului abia în ultimele clipe de viață ale poetului.

Gestul acesta singular, care un timp a putut fi socotit o cochetărie, un mod original de a amina maturitatea și obligațiile ei, a devenit de-a lungul anilor un factor grav și important în cariera lui Vinea. Ce înseamnă în fond un poet fără volum, adică un poet care nu-și dăruie opera confruntării mai largi și mai semnificative cu publicul? Cît prețuiește consacrarea orală a contemporanilor sau legenda răspîndită în jurul unui talent? A întreținut poetul însuși această legendă sub semnul enigmei sau și-a neglijat pur și simplu cariera artistică din nepăsare boemă? Amînarea volumului înseamnă un act de orgoliu sau, dimpotrivă, unul de exagerată modestie?

Sînt întrebări pe care exegeții lui Vinea și le-au pus, în timpul vieții poetului, dar mai ales după moartea lui, cînd opera a început să-i fie cunoscută la dimensiunile ei reale. Căci, fatal, șovăirea scriitorului față de propria operă devine ea însăși o problemă de istorie literară.

Primul critic care a atras atenția asupra lui Ion Vinea, semnalîndu-i talentul și originalitatea a fost N. Davidescu. Pe baza a numai cîteva poeme publicate în *Noua revistă română* și *Cronica*, criticul vedea în tînărul Vinea un poet ce și-a găsit repede drumul său propriu, înaintea tuturor confraților de generație. Care era acest drum? „Predilecția pentru intelectualizarea artei sale“, și, mai explicit: „Intelectualitatea în artă însemnează simțul compoziției, putința de a doza după voie, în vederea efectelor dorite, raporturile dintre sensibilitate și armătura ei cerebrală, știința eliminării a tot ce prisosește, detaliat, pentru a crea armonii de ansamblu, și, apoi, imprimarea acelui caracter specific de luptă cu inspirația scrisului".

În general, în anii următori reputația de poet a lui Vinea a fost umbrită de aceea a gazetarului. E. Lovinescu îl menționează fugitiv și pe un ton rezervat în *Istoria literaturii române contemporane*, în 1927, ca și în 1937, arătînd că poetul are talent, mobilitate și inteligență artistică. Dar — constată criticul — mobilitatea excesivă a inspirației lui Vinea, acea „căutare a ultimelor formule literare" pentru a fi în „ritmul vremii", ca și faptul că nu și-a adunat încă poeziile în volum „nu ne dau posibilitatea unei analize proporționate; ceea ce însemnăm aici nu poate fi decît o simplă indicație provizorie".

Mai generos și mai comprehensibil față de poezia lui Vinea s-a arătat criticul Șerban Cioculescu, primul care și-a propus, în 1937, o analiză serioasă, sistematică, a originalului poet. După ce îi urmărise cu multă răbdare trecerea prin toate revistele literare la care a colaborat, de la *Simbolul* la *Contimporanul* și *Punct*, Ș. Cioculescu ajungea la concluzia că nota personală adusă de Vinea în poezia românească modernă era „un impresionism intelectual", rezultat din îmbinarea sentimentului cu luciditatea. Astfel, avangarda noastră își găsea în Vinea „talentul cel mai reprezentativ și o poziție de centru", într-un cuvînt „un clasic al mișcării". În același timp însă, criticul constata cu finețe că în cazul lui Vinea s-a produs o criză dramatică în însăși structura formulei sale lirice predilecte: voința artistului de a-și controla lucid sensibilitatea a devenit un exces de cerebralizare și a paralizat lirismul. „Drama acestui poet într-adevăr original stă în conflictul nerezolvat dintre inteligența sa artistică excepțională și tot atît de rara sa capacitate emotivă. D-sa nu a atins echilibrul ideal dintre inteligența creatoare și sensibilitate, poate pentru că s-a încrezut excesiv în luciditate."

Ideea „dramei" lui Ion Vinea, exprimată astfel întîia dată de Ș. Cioculescu, a devenit o formulă predilectă pentru exagezele ulterioare, fiind raportată atît la structura lirismului poetului, cît și la biografia sa spirituală marcată definitiv de gestul indeciziei.

În jurul anului 1940 și-a spus părerea despre Vinea și G. Călinescu, în *Istoria literaturii române*. Cu intuiție de artist, G. Călinescu se oprea la nota elegiacă a poeziei lui Vinea, sugerînd-o în cîteva imagini memorabile: „El e un elegiac, dar cu plînsul smălțuit și mătăsos ca al japonezilor [...]. Genul său e un sentimentalism despletit ca o salcie devenită violetă sau roșie, cu pierderea oricărei clătinări de jale, un patos de imagini". În același timp criticul împărtășea nemulțumirea generală față de instabilitatea excesivă a lui Vinea, „poet de carnet poetic fugitiv, foarte sensibil" dar și „nepăsător", care „se orientează la cele mai mici schimbări ale soarelui liric".

Prin G. Călinescu și Șerban Cioculescu, opinia critică despre Vinea a ieșit din provizorat și l-a fixat pe enigmaticul poet fără volum în cîteva trăsături precise: temperament elegiac, luciditate, imaginație metaforică, voință de inovator. Poezia reflecta strălucit aceste calități, dar și riscurile lor, încît era de dorit o echilibrare interioară care să ducă la mai multă armonie și fertilitate. Șerban Cioculescu lăsa chiar deschisă posibilitatea unei asemenea evoluții, urîndu-i lui Vinea găsirea „cîntecului pur".

În sfîrșit, după mai bine de două decenii, vede lumina tiparului culegerea mult așteptată, sub titlul *Ora fîntînilor*. Dar volumul nu aduce nimic deosebit care să modifice substanțial profilul trasat de vechea critică. Mai mult chiar, imaginea poetului apare acum mai săracă decît în perioada anterioară, căci lipsesc poeziile de avangardă, precum și majoritatea poemelor nonconformiste scrise de Vinea în adolescență. Un poet elegiac, cu acorduri de romanță sentimentală, ușor crispat, ușor vetust, sub nivelul lui real — acesta este Vinea din *Ora fîntînilor*.

Critica noului moment literar, de după 1960, a primit în mod ponderat *Ora fîntînilor*. Și pe bună dreptate. Cronicarii momentului erau prea tineri la să-l fi cunoscut pe Vinea ca pe un contemporan și să fi așteptat ceva de ca el. Pe de altă parte, acest debut întîrziat nu se lega nici de adevărații debutanți ai deceniului al șaptelea.

Apoi a mai intervenit un fapt ce a tulburat în plus lucrurile: Vinea a murit în zilele în care volumul abia se pregătea să apară în librării. Ciudatul său destin și-a spus încă o dată cuvîntul, luîndu-i viața tocmai în momentul cînd se hotărîse, tîrziu, să-și dezvăluie opera. În mod fatal, cronicile la *Ora fîntînilor* s-au întînit cu necrologurile, judecata critică s-a întîlnit cu pietatea. Contemporanii și-au amintit cu simpatie de distinsul și fermecătorul artist și i-au elogiat calitățile de om și de gazetar. Vinea a devenit brusc un clasic „dintre cele două războaie" care moare la bătrînețe înconjurat de stima generală.

O trezire a interesului generației actuale față de creația lui Vinea începe să se producă în anii următori. Publicarea romanului *Lunatecii* și apariția unei ediții noi din *Ora fîntînilor*, mult mai amplă și mai reprezentativă, înseamnă o veritabilă descoperire a poetului și prozatorului pînă atunci ignorat. În același timp se publică în presă documente privitoare la viața scriitorului, la activitatea sa de poet și traducător, precum și numeroase articole de critică. Lui Vinea încep să i se consacre exegeze speciale, printre care și două lucrări de doctorat. Apoi, cel mai important moment în cunoașterea și răspîndirea operei lui Vinea în contemporaneitate îl constituie realizarea unei ediții masive a acesteia, cuprinzînd poezie, proză, publicistică, la Editura Dacia. Dacă se adaugă la acestea și publicarea manuscrisului nefinisat al romanului *Venin de mai*, imaginea creației lui Vinea apare în ochii cititorului de azi mult mai bogată decît se putuse bănui.

În acest climat de efervescență și cercetare, opera lui Vinea se reașează în drepturile ei, precum și în universul temporal care a creat-o. Căci, pe măsură ce timpul trece, se estompează datele „cazului" creat de poet prin amînarea publicării operei sale și Vinea este văzut azi ca un original poet modern al epocii interbelice, alături de Arghezi, Blaga, Barbu, Bacovia.

*

I. Iovanaki, pe numele întreg Iovanache Ivan Eugen, s-a născut la Giurgiu, la 17 aprilie 1895.

Tatăl său, Alexandru Iovanache, grec de origine, a fost un om destul de bizar, un boem incurabil, lipsit de energie și de spirit practic. Se pare că o boală grea care l-a măcinat mai bine de zece ani a contribuit la apatia sa.

Deși avea cultură și studii serioase — absolvise École Centrale din Paris — Alexandru Iovanache n-a avut niciodată o profesie certă care să-i aducă un venit sau o funcție socială. El moștenise de la părinți o moșie la Drăgășani, dar își petrecea aproape tot timpul la cafenea sau la club.

În opera literară a lui Ion Vinea figura tatălui său s-a infiltrat adînc, mergînd pînă la unele sugestii în legătură cu personajul esențial al *lunatecului*. Îl recunoaștem în tatăl lui Darie din *Paradisul suspinelor*, Axel, care stă veșnic în pat țintuit de reumatisme și nu ajută la cheltuielile casei decît cu micile sume cîștigate seara la cărți. Apoi, în romanul autobiografic *Venin de mai*, personajul apare din nou: Pavel Mile, tatăl lui Andrei Mile, este un bărbat distins și fermecător, dar lipsit de noroc în afaceri. Nepot și fiu de agricultori, Pavel încearcă zadarnic să agonisească ceva avere sau măcar s-o mențină pe cea moștenită.

Ultimul erou al lui Vinea, Lucu Silion din romanul *Lunatecii*, are și el un tată boem și nepăsător. Frumosul Gavrilă Silion este un mic nobil de țară care se ruinează cu nonșalanță, văzîndu-și liniștit de distracțiile lui aristocratice — vînătoare, femei, joc de cărți.

Se pare că Vinea moștenește, ca și eroul său, cîteva trăsături temperamentale ale tatălui: distincție, finețe, farmec și lipsă de grabă în acțiunile întreprinse.

Mama lui Vinea, Olimpia Constandinidi, grecoaică născută la Constantinopole, a studiat la Paris și Constantinopole, iar apoi s-a stabilit la Giurgiu ca profesoară de elină la un pension. Aici l-a cunoscut pe Alexandru Iovanache cu care s-a căsătorit în anul 1894. Ea este o persoană energică

și activă, opusă ca fire preavisătorului ei soț. Toate greutățile gospodăriei, la Giurgiu și la București (imediat după nașterea lui Ion familia se mută la București în casele moștenite de Olimpia), le poartă mama lui Vinea, care se ocupă cu mare grijă de problemele materiale ale familiei, ca și de educația copiilor ei. Olimpa continuă să lucreze ca profesoară, dînd neobosită lecții și meditații, ca harnica Mara, personajul din *Paradisul suspinelor*.

În 1905 familia Iovanache dobîndește încă un fiu, Nicolae, unicul și iubitul frate al lui Ion Vinea, pe care o moarte tragică îl va răpi în pragul adolescenței.

Ion Vinea urmează școala în București, la Institutul Sfînta Vineri, și apoi la Liceul Sf. Sava. În 1912, cînd editează *Simbolul*, el mai era încă licean la Sf. Sava. Copilăria și unele vacanțe și le petrece la Giurgiu, în casa rămasă de la bunici, sau la Drăgășani.

Între timp situația materială a familiei lui Ion Vinea se înrăutățește. Tatăl său ruinează puțina avere ce o mai avea. Tot acum el se îmbolnăvește. Energica Olimpia deschide un pension particular în București, unde predă ea însăși elina și latina.

Caracterul dîrz al mamei și instrucția aleasă pe care ea o asigură fiului ei au o mare influență asupra formației viitorului scriitor.

În timpul liceului, Vinea se împrietenește cu Samy Rosenstock (Tristan Tzara) și cu Marcel Iancu, ce vor rămîne prietenii săi toată viața. Împreună cu primul dintre aceștia editează, în 1912, o mică revistă intitulată *Simbolul*, în paginile căreia debutează ca poet. La *Simbolul* colaborează Ion Minulescu, Al. T. Stamatiad, Emil Isac, A. Maniu, Claudia Milian. După scurta activitate la *Simbolul* (care apare numai patru numere) tînărul licean începe să publice la *Noua revistă română* de sub direcția lui C. Rădulescu Motru și de acum încolo numele de I. Iovanache va fi mereu prezent în paginile publicațiilor literare: la *Rampa* și apoi la *Facla*, gazetă condusă de remarcabilul ziarist N.D. Cocea, unde semnează o rubrică intitulată „Răsfoind revistele. Recenzii"; la Ziarul *Seara*, unde publică o serie de poezii dintre cele mai interesante.

Anul 1915 este pentru Vinea un an rodnic în domeniul publicisticii. După școala de gazetar făcută sub auspiciile îndrăznețului N.D. Cocea, el ajunge în tabăra unui alt mare rebel al presei românești, Tudor Arghezi. Revista *Cronica*, editată de Arghezi și Galaction, îl primește de la început pe Vinea printre colaboratorii săi permanenți. Aici el publică număr de număr poezii, proză, recenzii, însemnări, alternînd cu intenție genurile și manifestîndu-și tot mai evident antipatia față de canoanele literare.

În vara aceluiași an, într-o vacanță petrecută împreună cu prietenul său Samy Rosenstock la Gîrceni, lîngă Vaslui, în mintea celor doi tineri se naște din nou proiectul unei reviste, de astă dată cu profil politic. Așa apare *Chemarea*, în octombrie 1915, revistă politică editată de Ion Vinea, în paginile căreia semnează și prietenul său, de acum încolo sub pseudonimul Tristan Tzara.

Chemarea se anunță ca o publicație violent polemică, hotărîtă să înfrunte inerția opiniei publice, dar, din păcate, ea are o existență și mai scurtă decît *Simbolul*. La aceasta se pare că a contribuit și hotărîrea lui Tristan Tzara de a pleca în Occident, căci spre sfîrșitul anului el părăsește țara.

Anul 1916 înseamnă pentru Vinea continuarea colaborării la *Cronica*, unde își întărește din ce în ce poziția. Apoi, în august, România intră în război și Ion Vinea este mobilizat pentru front la Regimetul 3 artilerie grea, cu care pleacă spre Moldova.

În 1917, el se află la Iași, unde, primind un sprijin bănesc nesperat, se gîndește să editeze o nouă gazetă cu caracter politic, în spiritul *Chemării* din 1915 (probabil că de ideea acestui proiect n-a fost străin nici N.D. Cocea, aflat și el la Iași, în plină acțiune și efervescență ca totdeauna). Deci în iunie 1917 apare, la Iași, *Deșteptarea*, numită de la al doilea număr *Deșteptarea politică și socială*. La 18 decembrie 1917, revista își schimbă numele în *Chemarea*, iar de la 29 ianuarie 1918 se subintitulează „Revistă săptămînală politică, socială, literară, artistică“. Vinea încearcă să transforme revista sa într-un cotidian, dar noul ziar, care ar fi trebuit să devină un „ziar radical socialist“ este suprimat de cenzură după al doilea număr.

Curînd intervine o ruptură a relațiilor cu N.D. Cocea și Vinea scoate singur, la 4 martie 1918, un ziar intitulat *Arena*, finanțat de Alfred Hefter. Este însă un eșec, căci Hefter se dovedește un politician josnic și Vinea se vede nevoit să-i dea dreptate lui Cocea.

În această perioadă, familiei lui Vinea i se întîmplă o mare nenorocire: moare, într-un accident de călărie, Nicolae, frate mai mic. Acest eveniment tragic îl zguduie extraordinar pe poet, lăsîndu-i pentru toată viața sufletul îndoliat.

Apropiindu-se din nou de N.D. Cocea, Vinea colaborează asiduu, în perioada 1919—1920, la ziarul acestuia, *Chemarea*. *Chemarea* lui Cocea este un ziar politic foarte viu și interesant, cu o atitudine consecvent democratică, iar colaborarea lui Vinea la el marchează punctul cel mai radical al conștiinței sale politice, care se apropie de înțelegerea ideologiei socialiste. Vinea îl urmează pe Cocea în toate campaniile duse de ziar și îi împărtășește opiniile de stînga.

În anii războiului și imediat după aceea, publicistica absoarbe aproape total preocupările lui Vinea. Literatură scrie foarte puțină, doar cîteva poezii (care văd lumina tiparului la *Umanitatea* și la *Gîndirea*).

Nici în ceea ce privește studiile universitare, Vinea nu realizează prea mult în acești ani. Înscris la Facultatea de drept din București încă din 1914, el nu dă decît un singur examen, în iunie 1916, după care își întrerupe studiile. Abia în 1921, transferîndu-se la Facultatea de drept din Iași, Vinea se preocupă serios de obligațiile studențești, astfel încît reușește ca în anul 1922 să-și dea toate examenele prevăzute în programă. Apoi, în 1924, susține examenul de licență.

Abia după război, Vinea își realizează visul de a conduce o revistă cu personalitate și durată: e vorba de *Contimporanul*, prima publicație a avangardei românești.

Activitatea de la *Contimporanul* (revista apare timp de un deceniu, din 1922 pînă în 1932, sub conducerea lui Ion Vinea și Marcel Iancu) coincide cu anii de maturizare a personalității lui Vinea și constituie unul dintre momentele esențiale ale biografiei sale. Cînd, în 1927, Felix Aderca îl vizitează pentru a-i lua un interviu pentru *Mișcarea literară* el găsește, în biroul modern, „constructivist“, al redacției *Contimporanului*, un ambițios șef de școală literară, cu opinii ferme despre gruparea sa și despre celelalte grupări literare, *Viața românească* și *Gîndirea*.

După Vinea, „constructivismul“, formula estetică predilectă a moderniștilor de la *Contimporanul*, este o concepție de artă vitală, „nu doar un spirit de negație în slujba unei arte anemice“ (din interviul luat de Aderca). Într-adevăr, mișcarea de la *Comtimporanul* și-a dovedit în epocă vitalitatea prin interesul stîrnit de manifestările artistice ale grupului, în special în domeniul artelor plastice unde „constructivismul“ și-a găsit aplicarea sa adecvată. Vinea a prezidat cu inteligență și spirit moderator activitatea colaboratorilor săi, fiind continuu prezent în paginile revistei cu articole programatice, versuri, proză, note critice etc. Proclamîndu-și drept crez estetic mobilitatea creatoare, „starea de revoluție permanentă“, Vinea nu a încurajat însă anarhismul literar extrem (în ciuda manifestului incendiar pe care revista îl lansează în 1924). În paginile *Contimporanului* s-au întîlnit, alături de Vinea, numele lui I. Barbu, T. Arghezi, Tristan Tzara, Urmuz etc., numele lui Camil Petrescu, Al. Philippide, Perpessicius.

În acești ani de directorat la *Contimporanul* Vinea publică două mici volume de proză, *Descîntecul și Flori de lampă* (1925) și *Paradisul suspinelor* (1930), precum și multe versuri în paginile ziarelor *Cetatea literară*, *Mișcarea literară*, *Punct*, *Unu*, *Universul literar*, *Sinteza* etc.

Paralel cu activitatea literară, Vinea desfășoară o bogată și remarcabilă activitate publicistică, în paginile ziarelor *Facla*, *Chemarea* și altele. În 1930 el preia de la Cocea direcția *Faclei* pe care o va păstra pînă la suspendarea revistei de către legionari.

Cu o rară consecvență ideologică, Vinea afirmă în paginile *Faclei* aceleași principii care i-au definit totdeauna prezența în publicistică: neîncrederea în politica partidelor burgheze, condamnarea abuzurilor și a teroarei ca mijloace de guvernare în stat, simpatia pentru masele democratice. Articolele sale alcătuiesc cronica social-politică a anilor 1930–1940, din perspectiva unei inteligențe deosebit de ascuțite și a unui caracter integru. În plus, un stil admirabil, de o precizie și o eleganță unice, dă strălucire rîndurilor scrise de directorul *Faclei*.

Puține pagini literare ies din laboratorul lui Ion Vinea în acest deceniu de efervescentă activitate politică: cîteva poeme publicate în revistele *Reporter, Muzică și poezie, Viața românească, România literară.*

La stăruințele pasionatului editor Al. Rosetti, care conducea Editura Fundațiilor, Vinea se lasă convins, prin 1937, să-și alcătuiască un volum din versurile mai vechi. Este găsit și titlul: *Ora fîntînilor*, iar *Viața românească* dă un impuls poetului tipărindu-i o suită mare de poezii cu menționarea volumului în curs de apariție.

Însă Vinea ratează ocazia oferită, așa cum ratase și pînă atunci toate proiectele de tipărire a volumului mult făgăduit.

Mai tiranică se dovedește în fața voinței lui gazetăria, acest „serviciu lumesc“, cum o numește undeva. Ca o consacrare a prestigiului de gazetar, stă chezășie funcția sa de președinte al Uniunii Ziariștilor profesioniști, pe care o îndeplinește timp de șase ani.

După suspendarea *Faclei* urmează pentru Vinea o perioadă dificilă, de șomaj și neliniște. În aceste condiții grele pentru el, la capătul unor ezitări, este nevoit să accepte colaborarea la ziarul *Evenimentul zilei*. Faptele îl acuză la prima vedere. Dar cine îl citește pe Vinea din sutele de pagini de ziar pline de gînduri generoase, uneori foarte aproape de ideile socialiste, nu poate să nu ezite în fața unei calificări pripite.

Și totuși activitatea lui artistică și publicistică atît de luminoasă de pînă în 1940 a fost umbrită de acești ani sumbri, încît după 1946 scriitorul se vede silit să se retragă din viața literară.

Se ocupă de acum încolo, tăcut, în umbră, de revizuirea unor vechi proiecte literare, reușind să închege un singur roman, *Lunatecii*, care va apărea postum. În schimb, văd lumina tiparului o serie de traduceri în proză din limba engleză (Edgar Allan Poe, Shakespeare, Washington Irving).

Moare la 6 iulie 1964, la puțin timp după ce văzuse primul exemplar din volumul de poezii *Ora fîntînilor*.

Primele poezii ale lui Ion Vinea (pe atunci I. Iovanaki), publicate în revistele *Simbolul, Noua revistă română* și *Seara*, stau sub semnul simbolismului. Înainte de a-și găsi o voce proprie, adolescentul, care versifică de pe acum cu multă ușurință, împrumută motive și acorduri de la Minulescu și Macedonski. Astfel, chiar poezia de debut, un *Sonet* apărut în *Simbolul*, exprimă o stare de reverie, sugerată, la modul simbolist, prin „miresme de corole re-nviate“ și nori ce par „galere roze-n drum către Cytera“. Același limbaj minulescian îl întîlnim și în poezia *Mare* (1912), unde apare o corabie cu „palizi matrozi“ și „fantastici albatrozi“, într-un decor marin macabru care amintește și de Macedonski:

> pe mare trupuri albe plutesc, și o epavă,
> dar soarele sarcastic pe cer răsare iar.

Tot simbolistă, de astă dată cu ecouri din Albert Samain (din care Vinea a tradus cîteva poezii în această perioadă), este poezia *Eternitate* (1914), evocînd o atmosferă maladivă, un amestec de parfum și tristețe:

> Ard candelele mistice în sera
> ce te-a primit pe umbre de parfumuri
> Deci te-odihnește-n sufletu-mi precum
> cei ce așteaptă moartea-n Riviera.

Dar Vinea nu este un simbolist autentic și poeziile citate mai sus nu sînt decît exercițiile juvenile, abile uneori, ale unui debutant care versifică în acord cu sensibilitatea epocii, înainte de a-și găsi propria sensibilitate. El aparține acelei generații de poeți ce s-au născut în pragul secolului (Maniu, Tzara, Pillat, Fundoianu, Voronca) și s-au format în ambianța simbolistă, fiind însă pregătiți structural pentru a abandona, fără regrete, această formulă literară în declin. E o generație de „copii teribili“, precoci, rafinați, foarte mobili sufletește. Febrilitatea intelectuală și marea disponibilitate la nou îl vor caracteriza și pe Vinea, poate în primul rînd pe Vinea, care va deveni după un deceniu de la debut cel mai consecvent spirit al avangardismului românesc.

Semnele unei noi orientări lirice se vădesc încă de pe acum, fie într-o acumulare de imagini, stilizate și decorative *(Glasuri în pădure)*, fie în ironia care întrerupe fluxul liric *(Amintirile false, Visul spînzuratului)*. Ambele procedee apar în aceeași epocă și în poeziile lui Adrian Maniu, devenind apoi notele definitorii ale creației acestuia. După Ș. Cioculescu, poezia care marchează noua formulă poetică a lui Vinea e *Doleanțe*, publicată în 1915. Aici — observă criticul — apare notația intelectuală, realizîndu-se „un echilibru ideal între impresiile intelectualizate și unda emotivă, reală, pătrunzătoare“. Într-adevăr, poezia pare o parodie fină, abia vizibilă, a unei teme simboliste: nostalgia plecărilor. Decorul e gara, „gara peticită de lumini", cu trenuri care, „pleacă pe vecie", cu „șine verzi", cu roți, felinare, supape. Sentimentul se ascunde abil în acest peisaj mecanizat, pentru ca în final melancolia romantică să fie ironizată deschis, dar cu tristețe:

Gară luminată și pustie,
trenurile pleacă pe vecie,
ieși dintr-un sertar, melancolie,
cu panglici, cu bucle și hîrtie,
că paiața-i fără de scufie.

Din aceeași epocă datează și alte poezii în care Vinea își pregătește stilul pentru o poezie mai modernă, mai concentrată. Într-o poezie mult citată, *Mobilizare* (1915), se remarcă deosebita forță plastică a imaginilor care, în ciuda notației discontinue, se mențin într-o solidă armătură interioară. Aici ,ca și în alte poezii, poetul își ascunde emoția dincolo de cascada imaginilor, oferind cititorului o frescă aparent obiectivă și rece.

Alteori însă, sentimentul țîșnește prin porii poeziei, o invadează și o transformă în elegie:

O tristețe întîrzie în mine
cum zăbovește toamna pe cîmp,
nici un sărut nu-mi trece prin suflet,
nici o zăpadă n-a descins pe pămînt.
(Declin)

Aerul acesta de tristețe, de dezolare blîndă și sterilă — care va deven o constantă a poeziei lui Vinea — apare și în frumoasa poezie *Septembrie* înrudită ca factură cu *Declin*, dar mai impersonală:

Toamna a mușcat podgoriile
aerul e ca perlele bolnave
luna fuge îngrozită peste păduri.
Doamne, trebuie să merg să mă culc
vîntul îndîrjește trîmbițele lui de țînțari
și toată, toată noaptea o să sune ploaia pe tinichelele cerului.

După cîțiva ani de experiență literară, Vinea ajunge la un moment dat să-și formeze un stil original, caracterizat printr-un timbru deosebit. Aceasta se întîmplă în perioada dintre primul război mondial și apariția *Contimporanului*, perioadă cînd talentul său, în general lipsit de exuberanță, trece printr-o zodie tinerească.

Poeziile scrise acum seamănă cu poemele în limba română ale lui Tristan Tzara, avînd același aer de spontaneitate și cuceritoare prospețime.

În locul metaforelor aglomerate prețios, Vinea preferă o comunicare mai directă și mai simplă.

Dispar vechile decoruri exotice (Cythera, Riviera, „cerul latin" etc.), precum și astrele care îl persecutaseră un timp, încît poezia poate să coboare într-un peisaj terestru și autohton:

În curtea de culoarea mării rîde o fată slută
și vîntul îi prinde rochia în scaieți și cucută.
Aerul e sărat și foarte vechi gardul pe unde
cîte o viță de var murdar pătrunde.
(Ioana)

Imaginile sînt îndăznețe, dar proaspete și firești, cu o notă primăvăratecă ce vine din sensibilitatea naturistică a unui suflet sensibil:

Pe mugurul cleios și crud
omida și-a răsfățat inelele.
Prin spărtura grajdului pustiu
fînul negru și ud
îl furau rîndunelele.

Primăvară. Mi-amintesc:
Pe conac se-mprospăta mucegaiul.
Iedera pregetînd
și-a răsturnat peste olane evantaiul.
(Koh-I-Noor)

Vinea știe să facă din cîteva imagini și cîteva simple trăsături de condei o atmosferă poetică plină de puritate:

Tîrgul își spală-n cer sutele lui de țuguiri,
toată noaptea a curs roua de pe frunze.
Acum soarele
și-a desfășurat pînzele galbene
și trece pe mările aerului.

Să pornim ca prin Tirol, iubito,
mîna ta e fragedă și ce limpezi ochii!
Pînă nu se deschid ferestrele,
să ne bucurăm plămînii:
trotuarele-s sonore și pustii.
(Vilegiatură)

Nu lipsește teribilismul juvenil al lui Tzara disimulînd tandrețea jignită sub un stil prozaic de anunț publicitar:

Iubita de altădată răspunde la numele de Margareta,
ochii ei trădează visuri palustre,
chipul ca ora ceaiului, părul
așijderi — pare mai înaltă decît e,
semne particulare nu are,
găsitorii se vor adresa la ziar
unde vor primi o bună recompensă.
(De sîn-Martin)

Ca Tristan Tzara sau Adrian Maniu, Vinea este ispitit și el de poza modernistă în fața morții. Făcînd portretul unui sinucigaș („spînzurații" îi obsedează pe poeții avangardiști!), Vinea procedează la fel ca rebelii lui confrați, adică anulează tensiunea tragică a viziunii printr-o degajare stilistică ostentativă. „Spînzuratul vînat din grădină" devine un spectacol plastic, un tablou bine alcătuit în jurul unui ax luminos:

Spînzuratul vînat din grădină
plin de rouă și de frunze noi
se-nvîrtește-n axul de lumină
fără frică de ninsori și ploi
și rîzînd cu ochii amîndoi

Spiritul poetului contemplă imaginea morții cu o crudă indiferență infantilă, atras doar de amănuntele comice sau pur vizuale:

Astfel făcu haz spre ziuă
ascultînd prin arborii vecini
păsări cari bat apa-n piuă,
cum și cînd soarele-i trimise spini
gîdilîndu-l pînă la suspin,
spînzuratul vînăt ca o floare
și cu limba amenințătoare
își strănută sufletul din plin.
(Visul spînzuratului)

Uneori Vinea se lasă tentat de exercițiul dadaist, grațios în discontinuitatea lui voită și nu chiar așa lipsită de logică:

Dar colții zodiilor simțul ni-l sfîșie,
prăvălire în bicisnicie,
călăuza împușcă prin văgăuni ecourile,

e acolo, nu e acolo, —
un cîine mînăstiresc din nămeți ne adulmecă,
ham, ham, poftă de viață.
Pe zgardă reclama ultimului elixir în sticle.
Un Baedecker, cartea de rugăciuni și harta ținutului
locul unui schit din bîrne
(mușchiul este zilnic smuls de căprioare).
Edelweiss, floare de lînă,
iarnă veșnică geruiește pe violete.
(Singurătăți)

Dar nici teribilismul și nici verva bufonă nu constituie adevărata vocație a lui Vinea, care își desparte curînd drumurile creației sale de calea extremistă a lui Tristan Tzara. El e trist și grav ca un adolescent ce se simte încurcat de prea multă tinerețe.

Într-o frumoasă poemă, tandrețea unei idile rustice e sugerată cu atîta delicatețe, încît versul devine în mod imperceptibil nostalgic:

Fată cu părul ca seceta,
cu dorul ca paiul,
cu inima ca luceafărul,
mi-amintești satul din chenarul livezilor,
cumpăna de lemn și jgheabul ei verde,
marginea pădurilor cu iarbă pitică
pe care zăcea cartea necitită.

[.................................]

Fată cu trupul poleit de soare,
toamna a fost tîrzie, — vitele veneau
poticnind și leneș și gemînd, acasă.
Cum ședeai pe piatră și tăceai de lung
aveai ochii celor care adorm spre ziuă,
coadele de-aramă copleșeau grumazul,
gleznele plăpînde se-ngropau în praf.
(Fira)

Scriind mult, Vinea ajunge să stăpînească la perfecție secretul acestui stil modern, remarcabil prin sensibilitate și simplitate. Dacă ar fi perseverat și și-ar fi strîns poeziile într-o plachetă, el ar fi putut avea, prin 1920, un debut editorial la fel de valoros ca al lui Blaga sau Philippide. Însă inteligența sa artistică este în îngrijorătoare creștere. Ea începe să-i cenzureze spontaneitatea juvenilă, călăuzindu-l pe căi mult mai complicate. Cu perfectă nepăsare, Ion Vinea părăsește o formulă lirică fertilă, una din rarele structuri lirice în care ambițioasa lui inteligență strălucește fără să distrugă.

Versurile publicate de Vinea în perioada *Contimporanului* și după aceea se caracterizează printr-o vădită conștiință de sine. Poetul își cultivă acum din plin înclinația spre intelectualizarea lirismului, mînuind imaginile cu savantă știință. Din acest travaliu lucid, care renunță la orice ingenuitate, poezia iese rece și complicată, ca o frumoasă operă de bijutier.

Deși Vinea are oroare de formule, totuși un stil poetic începe să se cristalizeze, inevitabil, în laboratorul său. Și noul stil se întîlnește perfect cu ambiția spre luciditate și abstracțiune a constructivismului de la *Contimporanul*.

Înzestrat cu excepțională imaginație metaforică — trăsătură comună a poeților moderniști —, Vinea se distinge de confrații săi prin modul aparte de structurare a metaforelor. El nu aruncă delirant metaforele, cu nepăsare dadaistă, ca Voronca, și nici nu le lasă să cadă în cascade multicolore, decorative, ca Maniu, ci le aranjează în rînduri severe care compun adevărate edificii. Marea inteligență artistică a lui Vinea pune stăpînire pe poezie și o domină cu fermitate.

Cele mai bune poeme ieșite din formula constructivistă sînt acelea în care gradul de abstractizare a imaginilor e mai moderat, astfel încît poezia își păstrează fluența și un fior omenesc. Fără căldură, dar cuprinse parcă de o beatitudine a metaforei, poemele abstracte ale lui Vinea au uneori frumusețea serafică și maladivă a viziunilor onirice:

Nici un vaier dintr-o beznă cu răniți
n-a răsunat îndelung atît
în rubinul mut al vremurilor.
Pe ce cărare de plopi siderali
calcă speriat pasul tău plăpînd,
care oră se clatină din luna de vrajă
sunînd în inima ta de lut
cînd visul se umple de lebede
în tăcerea lor de lumină polară
spintecată de chipuri și de încremeniri.
(Rug)

Rafinarea intelectuală duce la un fel de spiritualizare a poeziei, care travestește pînă la nerecunoaștere pornirile senzoriale și terestre. Chiar dragostea are la Vinea un aer solemn, aproape ascetic, ca într-o elegie funebră. Femeia e moartă sau pierdută, plutind lilial doar în amintire:

Prin ani același chipul tău de criptă
ca un surîs plutind în amintire,

ai fost, în bezne, crinul legănat
peste comori, unde dorm drumurile.
(Sfintei de azi)

Poezia sugerează stări interioare — așteptare, tristețe sterilă, oboseală — prin intermediul unor peisaje abstracte, foarte dificile pentru ochiul profan:

Întîlnire pustie de lîngă un semn
cioplit pentru pomenire în lumină,
peste somnul cel fără suspin
cufundat în faldul adîncului, —
peste fruntea din umbra lespezii,
peste cearcănele de os în care
au secat apele vii, albastre.

Aci ne cheamă de nicăierea gîndul,
ecoul din arșița rară îl zvonește,
e așteptarea care dă veste, —
din tot ce ai fost, vino iar într-un freamăt,
în care sufletul orb te pipăie o clipă.
(In memoriam)

Vechea simplitate a poeziei de tinerețe apare numai uneori, ușor tulburată, în poemele mai confesive în care sufletul se destăinuie cu mai puțină reținere:

Sunetul, raza, zbuciumul și visul
sporesc vedenia de mine însumi
în privirea de apă a trecutului
cu treptele pe fund, ale mormintelor.

Îmi trec pe chip degetele ca pe o mască,
întreb soarta ca orbii vidul,
greu tac pierderile și amintirile, —
și fumegă la creștetul lor cuvintele.
(Velut Somnia)

De-aș trece dincolo de acest hotar,
lin, ca un chip furat într-o oglindă,
să pot privi napoi urmele mele grele,
captiv convoi sub arme, cruci și flori, —
Eu, pal surîs plutind pe amintire.
(Suspin)

Acesta este ultimul stil, specific, al poeziei lui Vinea — rece, intelectual, abstract, a cărui structură poetul o găsise încă din perioada *Contimporanului*. Variațiunile stilistice ulterioare țin fie de experiențe sporadice și fără importanță, fie, mai ales, de gradul abstractizării imaginii.

De multe ori Vinea cade într-un exces de abstractizare, ce îngheață poezia aproape pînă la pierderea oricărei emoții. Complicînd lirismul, el alcătuiește construcții metaforice alambicate și supraetajate:

Limpede vînt zbura pe herghelii
cînd ochii tăi și-au fost deschis fîntînile,
cînd crenelurile și turelele
și-au spulberat în goluri stelele,
cînd pomii și-au dezlănțuit viorile,
cînd vuie-n cea mai vie dimineață
un glas în pala de argint a plopilor
și păunul suie treptele orelor,
cîntece de lemn cînd cresc pe drum.
(Nike)

Dacă pătrundem în interiorul poeziei lui Ion Vinea, dăm peste un univers dominat de sentimentul *declinului*, de tristețea funebră a amurgurilor. Nu e vorba numai de predilecția exterioară pentru toamne și înserări, așa cum pare în primele poezii, influențate de Samain, ci de o stare generală, profundă și obsesivă. Vinea are conștiința unui declin lăuntric, ireversibil, care îi marchează poezia ca un blestem. Universurile sale de imagini alunecă totdeauna în jos, într-o mișcare lentă de salcie plîngătoare.

Starea de crepuscul ascunde o sensibilitate aparte, deschisă spre tandrețe și frumos, dar în același timp bănuitoare, retractilă, crispată. Această sensibilitate aproape feminină, ce se frînge ușor în fața durerii, se întîlnește la Vinea cu sentimentul decadenței, caracteristic în general structurii poetice moderne.

Uneori melancolia declinului e exprimată direct, ca un suspin patetic:

O tristețe întîrzie în mine
cum zăbovește toamna pe cîmp,
nici un sărut nu-mi trece prin suflet,
nici o zăpadă n-a descins pe pămînt.
(Declin)

Tristețea lui Vinea are un sunet specific în poezia românească. El nu cunoaște melancolia astrală a lui Eminescu, nici jalea înstrăinării unui neam ca Goga, nici durerea metafizică în fața „trecerii" ca Blaga. Mai terestru și mai individualist, Vinea plînge o durere omenească, o înfrîngere, o boală sau moartea unei ființe dragi. Poezia se zbuciumă în spațiul unei personalități închise, care se devoră mereu pe ea însăși. Răspunzînd parcă peste secol lui Eminescu, Vinea arată că nici în „cercul strîmt" al existenței omenești „norocul" nu-l „petrece" pe om.

Vinea e un poet „al penumbrelor sufletești, al stărilor de oboseală și langoare" (N. Manolescu). Multe dintre poemele sale elegiace se complac într-o atmosferă veștedă și lîncedă, de paragină, de sanatoriu sau cimitir. Titlurile vorbesc despre un suflet bîntuit de deprimare: *Plîns*, *Bocet*, *Suspin*, *Ceas rău*, *Lamento*, *Solitudo*, *Rătăcire*, *Insomnii*, *Vaier*, *Declin* etc.

Care este cauza acestei tristeți incurabile?

Vinea nu are o gîndire filosofică, prin care meditația s-ar putea ridica la ideea morții universale, și deci el nu se înfioară de efemeritatea lumii ca Eminescu, Blaga sau Philippide. În universul său, moartea e un accident omenesc adus de ceasul rău al destinului; iar lovitura morții îl atinge mai ales pe cel ce rămîne singur, după ce moartea i-a răpit o ființă iubită. Cineva a murit și poetul își veghează mortul cu statornicia rece a unui suflet pustiu:

Geme sub ziduri duhul adîncului,
prinsul fior tresare-n perdele, —
ce cuvinte mai străbat pustiul
orei de veghe, orei de șoapte?
De un adio gîndul se întunecă.
(Vigie)

Se pare că în durerea fără leac a poeziei lui Ion Vinea locul esențial îl are un eveniment biografic: moartea tragică a fratelui poetului, Nicolae. Multe poeme evocă anume, cu înfiorare tandră, „mormîntul mic de sub aripa unui măr":

Peste mormîntul mic de sub aripa unui măr
au curs frunzele ca mărturii,
au curs culori ca dintr-un asfințit, —
deci pentru tine totul e sfîrșit
cînd îți trimite toamna jucării.
(Plîns)

Scrie-mi de poarta ruginită
care păzește freamătul parcului
și despre mormîntul cel mic
în care-am închis fratele de jocuri.
(De departe)

După moartea fratelui, casa copilăriei devine o paragină tristă, plină de amintiri, pe care poetul o cheamă mereu în minte, ca pe un simbol al morții:

Pînă pe pragu-mi tocit vîntul m-a petrecut cu
vechile-i arii.

Casa intrată-n pămînt. Poarta roasă de ploi și de carii.
Gîrbovi și robi în priveghiul lor fremătau în noapte
arțarii.

... Colb am stîrnit mai apoi, pretutindeni prin cameri
deșarte,

Pecetluită pe zid, ruginea panoplia mea, printre
oglinzile sparte

și nu era nici lucru, nici loc să nu-mi amintească de
moarte.
(Retorsus)

Unele elemente ale decorului familial în care s-a petrecut moartea fratelui—*casa veche, plopii, moara* — se generalizează în poezia lui Vinea ca simboluri funebre, aproape abstracte, depărtîndu-se mult de punctul de plecare concret biografic:

Este moara de vînt, undeva pe pămînt, în amurgul ei roșu,
arsă-n gînd, vag plîngînd, și pe cioburi de sînge răsfrîntă.
(Moara umbrelor)

Toamna roșie adoarme în aur vechi
către înserat cînd moara ciudată ostenește,
cînd moara pe cîntecul apelor se oprește.
(Plîns)

Povestea noastră pe drumuri cu plopi
și clopot gemînd în paragini ...
(Ecou)

Chiar „mortul cel vegheat" este un simbol abstract, al absenței dureroase, care sporește sentimentul singurătății și tăcerea:

Ce-a mai rămas din pleoapele tale sfinte,
cum să m-ating de mîna ta cuminte,
cum să te-adun în mine din cuvinte,
totu-i găteje, pulberi ca-ntr-o vatră.

De ce acest hotar de lespede și cruce,
tăcerea ca o apă dintre noi.
(Opal)

Prin urmare, crepusculul din poezia lui Vinea se confundă cu starea de veghe funebră sau de *doliu*, exprimată în stilul său abstract și ceremonios. Doliul este mai mult decît o suferință pasivă și o reculegere în fața morții. La Vinea moartea se infiltrează pe nesimțite chiar în ființa vie a poetului, preschimbîndu-l într-un *lunatec*, cu mintea rătăcită în somnul amintirilor. Cele mai multe poeme transcriu această stare vegetativă a unei conștiințe rănite care se lasă pătrunsă de otrava morții:

Somnul de veci în preajmă-mi plutește,
dulce-mi îmbie leagănu-i rece,
singur el vine, sau e trimis, —
ora e-aproape, a nepăsării,
șoapte-mi șoptesc ciudate-nțelesuri.
(Adaos)

Poetul-lunatec e o umbră ce alunecă stingheră printre oameni, singur, înstrăinat, închis între vedeniile lui lăuntrice:

Ascult vîntul, greierii, singurătatea
pînă-n de rouă porțile aurorii
o umbră noaptea, ziua o fantomă
fără de-nțeles lunecînd și de urmă.

[............................]

Sunetul, raza, zbuciumul și visul
sporesc vedenia de mine însumi
în privirea de apă a trecutului
cu treptele pe fund ale mormintelor.
(Velut Somnia)

Pentru el moartea devine o voluptate dulce și tristă, pe măsura sufletelor ostenite, departe de viața aspră, cu „aprig farmec neîngăduit":

Storul morții lin se lasă
și e trist și dulce să fii mort trăind,
seara sufletele fîlfîie pe brazde,
viața e un suflu ostenit
și-i presimți asprimea ei departe,
aprig farmec neîngăduit.
(Locuri)

În universul lui Vinea, dragostea este și ea crepusculară și funebră. Iubita apare în ipostaze stranii, ce vin din erotica decadentă: bolnavă *(Stampă)*, slută și nebună *(Ioana)*, moartă *(Celei adormite, Necroman)*, în sfîrșit, lunatecă:

Lunatecă, pe strășini înalte luneci lină ...
(Obsesie)

Cea mai mare parte a poeziilor de dragoste din *Ora fîntînilor* sînt romanțe, cu titluri clasice — *Romanță, Dor vechi, Adio, Regret, De departe, Revedere, Pe urma pașilor ..., Vals vechi* etc. — și, cu recuzita obișnuită a genului, de la amurguri, parcuri și frunze veștede, la eterna „Doamnă palidă", pierdută pentru totdeauna. Deși unele accente grave nu lipsesc, aceste romanțe au grația minoră a poeziilor de album dintr-o desuetă lirică galantă. Înclinația sofisticatului Vinea pentru vechea romanță trădează o fibră sentimentală nestrunită. Dacă ar fi trăit în secolul al XIX-lea, Vinea ar fi fost probabil un poet sentimental cu discreție, din familia aristocratică a lui Alecsandri și Duiliu Zamfirescu.

De fapt, prezența erosului la Vinea se justifică mai ales în cadrul structurii sale elegiace fundamentale. Iubita moartă sau pierdută veșnic este o variantă a motivului mortului pe care poetul îl veghează sub semnul unui destin tragic. Eliminînd un cuvînt, două, sau numai un nume de femeie, poezia de dragoste devine elegie funebră:

Ce stor de plumb ai tras între noi doi
cînd ți-ai lăsat pleoapele să cadă
cu umbre lungi peste lumina lor,
și străvezii atît,
cu oboseala ultim-a petalelor!
Plăpînde, palide sigilii
ale tăcerii-n care ți-ai zidit
însinguratul somn neînduplecat ...
(Gina, I)

Ca majoritatea poeților moderni, Vinea tinde spre o lirică depersonalizată, care se sustrage de la determinarea concretă a omenescului. Poetul e singur, obsedat de propriul său destin și nu poate să comunice cu alte ființe umane. Din cînd în cînd, el schițează obosit un gest de adresare către cineva, nu se știe cine, numindu-l „frate", „soră", „umbră" sau, și mai impersonal, „tu". Sensul chemării fără răspuns e mereu același: un reproș trist trimis dincolo de moarte unei ființe iubite:

Nicăieri în goluri, veac de veac,
defuncta voce n-o să mai tresară,
și totuși pasul ți-l presimt departe
și-a ta privire limpede, de apă,
ce tremură luminii celeilalte.
Drum fără semn ne-a despărțit în brume
și stele sîntem rătăcind prin lume.
(Gina, II)

Monologul crepuscular al poetului curge cu indiferență printre oameni și lucruri, ca o flacără rece. Cuvintele nu caută nicăieri un ecou afectiv și de aceea ele se adresează la întîmplare oricărui element întîlnit în calea lor, fie om, fie stihie, ca marea *(Tristia)*, fie un cimitir *(Paragină)*, fie o noțiune abstractă, precum trecutul *(Rug)*.

Chiar senzorialitatea dragostei, singura care ar putea separa viața de moarte, are la Vinea o notă de tristețe specifică. Femeia apare uneori în concretețea ei carnală arzătoare, cu trupul de „lut ars", cu „gleznele de văpaie", dar poetul se îndoiește de existența ei reală și o înfășoară în plasa unor întrebări încărcate de spirit:

Ești oare a Dobrogei de foc și de var
tolănită leneș către larguri,
ești oare a potecii de răcoare,
stelar tremurînd între larguri și cer,
sau din ceara caldă a înserărilor ivită
și din mireasma liturgică de pe cîmpii ...
[....................................]
Ești numai fîntînă bătută de vînt
sau vie făptură de sînge și pămînt? ...
(Chip)

Vinea nu se poate menține mult timp pe coarda senzorială a lirei, fiindcă tendința sa organică spre abstractizare intervine ca o frînă. El e prea trist și prea lucid pentru a se lăsa pradă lumii elementare a senzației cu cortegiul ei de voluptăți haotice. O preocupare secretă pentru soarta imaginii poetice și a cuvîntului copleșește la Vinea tumultul vital din interiorul poeziei. În frumoasele sale pagini de versuri sau proză unde e sugerată bețiа dragostei senzoriale, cuvintele înfloresc magnifice în culori supranaturale, ca în operele lui Huysmans, Barbey d'Aurevilly, sau Mateiu

Caragiale. Orgia dragostei e un ritual de imagini superbe care se îmbată repede de ele însele:

Te aștept nopțile ca pescarii
cînd le cîntă mările, Marie.
Sînii tăi luminează, pîntecele dansează,
coapsele și genunchii tăi ca botul mînzului mîngîie, Marie,
genele și sprîncenele grele-s de lene ca bondarii.

[..]

Inimii de rouă în leagănul de jar,
ca în evlavie să vie și în vecie
clocotul în foișor de veghe, șoaptele-ți să mi-l adie,
argintos izvor să spulbere în seceta din tine, glie,
arșiță și răcoare ești, tu nu ești Precista, Marie.

(Hram)

Se vede ușor că adevărata vocație a lui Vinea e erotica crepusculară, străbătută de fiorul morții. În acest domeniu al despărțirilor veșnice, al doliului și al otrăvurilor, poetul își găsește inepuizabil substanța elegiilor sale:

Oră de doliu, veșnică, fără de moarte,
a pîndit în noi ca un vechi blestem.
Cu seva otrăvită a timpului
a suit în soarta iubirii
și toate cuvintele au înflorit amare,
și în toate privirile
au tremurat presimțirile.

(Ceas rău)

În personalitatea eclectică și mobilă a lui Ion Vinea se amestecă valențe vechi de om al naturii, impresionabil și mistic, cu altele noi, de citadin rece și iconoclast. Pe acest teren complicat, deschis din toate părțile, modernismul se atinge în treacăt cu tradiționalismul.

Deși cele mai multe simboluri ale crepusculului sugerează un peisaj campestru, totuși poezia lui Vinea n-are un spațiu geografic preferat. Tristețea organică a lunatecului se plimbă, nepăsătoare, prin cimitire romantice, pe cîmpii clasice, prin grădini și porturi simboliste, ajungînd pînă în metropola modernistă.

La maturitate, în perioada *Contimporanului*, Vinea scrie o serie de elegii citadine, originale în lirica noastră. Decorul acestei poezii este metropola, cu baruri ultramoderne, cu vitrine incandescente, poduri, mansarde,

limuzine, teatre din care se aude muzică de jazz. Dar sensibilitatea poetului, ascunsă în spatele recuzitei citadine și filtrată de inteligență, nu este cea a unui citadin veritabil. Vinea are un suflet de dezrădăcinat, de om al naturii, corupt de civilizație, însă nu cucerit definitiv. În mijlocul cetății care „mișună de „norodul greu și dens“, poetul se retrage într-un hotel de periferie pentru a contempla, de acolo, imaginea singurătății sale:

În hotelul de periferie
ce cuminte m-am însingurat.
De pe macatul meu decolorat
moartea să o sun, la sonerie.

Sub fereastră, mișună cetatea,
i-aud trecînd norodul greu și dens.
De-o goarnă îmi zbîrnîie toată singurătatea.
E-n van. Am măsurat și am ales“.

(Impas)

În mod neașteptat, modernistul Vinea e obsedat de „îngeri cu chip de ceară“ care alunecă triști prin orașul „cu paratrăsnetele-n stea“, printre „culorile ce țipă“, „prin flora tropicală de afișe“ *(Cosmopolis)*. Imaginea amintește de poezia lui Blaga unde orașul decadent alterează pînă și puritatea arhanghelilor, atrăgîndu-i în barurile cu dansatoare albe *(Veac)*. La Vinea, „îngerii pogorîți“ colindă trotuarele alături de prostituate, noaptea „la ora cînd cafenelele se închid“:

Pasul îngerilor pogorîți iată-l,
pe asfalt tîrzii prostituate,
caută, caută căință,
gîndurile pentru somn. Niciodată.

(La ora cînd cafenelele se închid)

Acești „îngeri cenușii“, despre care Vinea vorbește adesea, nu au o semnificație creștină. Ca și la alți poeți moderni, ei „sînt simboluri reziduale ale unei transcendențe oarecare, ființe imaginare ale unui eu însingurat“ (Hugo Friedrich)

În general, poezia citadină a lui Vinea e melancolică, exprimînd un sentiment de neadaptare la civilizație. Poetul pare a comunica, profetic, chiar decăderea orașului, moartea lui, ca expresioniștii și ca Lucian Blaga. Dar, spre deosebire de Blaga, care opunea orașului viciat simbolul unui sat pur și veșnic și se bucura crud de apocalipsul urbei, Vinea se simte solidar cu „tragedia citadină“. El nu exprimă o filozofie a civilizațiilor și nici o viziune globală a naturii. Născut într-un oraș dunărean, Vinea aduce în poezia lui o sensibilitate meridională, nervoasă și mobilă, care nu-și găsește nicăieri un sprijin moral. Rezerva lui față de oraș nu vine dintr-o concepție etică, și cu atît mai puțin filozofică, ci e mai mult un gest sentimental de dezabuzare și plictis.

În remarcabila poezie *Lamento*, citadinul lui Vinea apare în postura sa cea mai caracteristică: costumat pentru un spectacol, cu „țilindrul" de gală și mergînd cu mașina printre lumini feerice, el e trist sub ploaia de martie care spală afișele, așa cum lacrimile spală fardul de pe obrazul unui clown. Același sentiment crepuscular de totdeauna îl consumă lăuntric.

Atitudinea lui Vinea față de oraș trece de la aversiune la solidaritate într-un mod specific liricii moderne. „Chipul nevropat" al citadinului și „inima cauterizată" îi repugnă poetului; de aceea el îi cheamă pe oamenii orașului la viață, cînd „pe ulița grasă sună primăvara":

Citadinule, vino în viață,
ferestrele toate au vibrat,
[.............................]
Nu vii și n-auzi, inimă cauterizată,
nu-ți scuipi țigara, chip nevropat?
Pe ulița grasă sună Primăvara
și rămîi în casă, desperecheat.
(*Îngerul a strigat*)

Dar cînd presimte moartea veacului citadin, poetul se solidarizează cu orașul său cufundat în pîclă și brumă:

... laolaltă, împreună,
cu toții lunecăm spre o clipă la fel.
Fără steaguri coborîm veacul
cu umbra noastră vestmînt.
(*Ev*)

Dincolo de starea de crepuscul, care nu epuizează universul liricii lui Vinea, ci numai îl circumscrie, se află tema fundamentală a acestei poezii moderne: *sterilitatea*.

Nici un alt poet român n-a fost obsedat ca Vinea de drama sterilității și nimeni n-a resimțit atît de tragic și lucid chinul neputinței de realizare. Poet adevărat, avînd vocația cuvîntului, Vinea percepe cu acuitate în personalitatea sa prea complicată acele forțe negative care-l resping de la creație. Poezia lui este, în ceea ce are mai specific, o confesiune, remarcabilă prin autenticitate, a negației de sine, confesiune exprimată ea însăși într-un limbaj reținut și abstract pînă la disimulare. Din cele două straturi de negații unul spiritual și altul formal —, poezia iese ca un elixir concentrat, poate eficace sau poate otrăvitor, dar în orice caz perfect prin sterilitatea lui demnă de cel mai modern laborator.

Imaginile sterilității abundă în universul lui Vinea; glasul vrăbiilor e sterp *(Declin)*, la fel și sunetul de toacă *(Solitudo)*, apele „ucid plantele sub sterpe corole de sare" *(Mărturii)*, bîntuie seceta cu sulițe sterpe *(Recessus)*, înfloresc ghimpii deșertului *(Sunet, Recessus)* și spinii înțepători *(Doleanțe)*, scrumul se cerne peste lume *(Victorie, Adaos)*.

Poezia stagnează într-un spațiu steril în care polenul e praf:

Praful, polenul lumilor,
praful, urma timpurilor,
învăluie lucrurile
ca somnul.
(Praf)

Sufletul lui Vinea pare a fi atras de elementele aride — cenușa, nisipul, praful, zgura, spinii, osemintele uscate, pietrele, seceta —, ca și cum ar aparține unui om al deșertului. Numai moartea își găsește locuri mai umede, prin cimitire și paragini lîncede, ruginite, ploioase.

De cele mai multe ori sterilitatea înseamnă pentru poet o limitare, o capitivitate din care spiritul nu poate ieși. Vinea intuiește și exprimă în creația sa drama eroului modern claustrat în singurătate absolută și incapabil de a comunica cu lumea. Ca personajele din teatrul absurdului, poetul e închis de viu într-un spațiu mărginit:

Într-un sfîrșit în marginea orelor moarte
nalt și aspru Turnul a crescut
zi cu zi, noapte cu noapte
întemnițîndu-mă.
Singur veghez. Nici un zvon. Lumea e de mine departe.
(Ivoriu)

Acest spațiu al captivității obsedează imaginația lui Vinea care găsește mereu alte imagini simbolice pentru a-l sugera: poetul se simte prins într-un țarc („Cale ce taie țarcul sterp al sorții tale ..."), într-un hotar („De-aș trece dincolo de-acest hotar ...") sau într-un labirint („pașii ți s-au semănat aproape toți/în labirintul sterp plin de monștri firavi și cu arme suspecte..."). Altă dată, claustrarea îi pare precum un inel închis, un cerc vicios al inutilității:

Într-o zadarnică și veșnică încleștare, —
inel fără de rost în el închis ...
(Suspin)

Poetul cunoaște și senzația mecanică a fixării pe o orbită, corelată cu sentimentul îngropării.

De pretudindeni greu mă dezgrop,
din risipire drum de moșie,
leagăn de pași și talăngi
sub turma veacului, în orbita locului,
răspîntie necitită și vie.
(*Ivire*)

Una din fețele sterilității este la Vinea *tăcerea*. Temă fascinantă, tăcerea vine în lirica modernă mai ales prin Mallarmé, cel care visa „poemul tăcut, numai în alb". În gîndirea ambițioasă a poetului francez, poezia ar fi trebuit să zboare în mod ideal dincolo de limbaj, spre puritatea ei deplină, adică spre neant. Această aventură a poeziei spre tăcere este o tendință adînc înrădăcinată a modernității pe care o încearcă mulți poeți din secolul XX, ca un simptom al crizei limbajului.

Nici Vinea nu e străin de ideea unei poezii pure, închisă în tăcere ca într-un somn fermecat:

Arar îmi răspund cuvintele
mai leneș ca amintirile,
gînd să ridice pe sunete,
cu vis vremea să-l înfășure.
[..................................]
Iar din fund de penumbră, din somn,
din cenușă, — măiastră pasăre
cu gheare stelar scrise-n zbor
limpezește cîntul în trecere.
(*Ivire*)

Dar Vinea meditează de fapt extrem de puțin asupra poeziei, fiind mai mult atras de destinul Poetului decît de soarta creației. Iar pentru Poet tăcerea nu ascunde nici o promisiune de fertilitate, fie ea și iluzorie, ca pentru poezie, ci doar sterilitatea goală.

În sufletul poetului tăcerea e o stare de pîndă și așteptare neliniștită precum somnul veninos al șerpilor:

În adîncul meu e tăcere
și pîndă de veci în unghere,
și tîlcuri în cîte-un cuvînt
ca șerpii ce dorm în pămînt.
(*Glosar*, 3)

Revine imaginea lunatecului, învins de viață și „zidit" în tăcerea somnului:

S-a oprit în stele ora înfrîngerii,
peste lumea dintre patru ceruri a sunat.
Numai mie în tăcerea mea zidită mi-a sunat,
singur i-am auzit zvonul de bronz printre codrii somnului.
(*Qui iter fecit*)

În mod firesc, la Vinea tăcerea se leagă de moarte, intrînd în structura stării elegiace. Poetul care veghează un mort drag se plînge de neputința de a comunica cu acesta:

De ce acest hotar de lespede și cruce,
tăcerea ca o apă dintre noi.
Azi glasul tău e doar durere-n gînd
și-alt dar decît de flori lîngă pămînt,
și o lumină, nu-ți mai pot aduce.
(*Opal*)

Tăcerea funebră a mortului se transmite și poetului care este un mort viu, un învins aflat pe pragul ultimelor vise:

Să fie oaspete acestui prag
tăcerea ultimă, din larg descinsă,
umplînd restriștea, pregetînd ca visul,
ca-n ochii unui înger cenușiu.
(*Solitudo*)

În universul alienat și steril al lui Vinea, cuvintele nu-l pot salva pe poet. Ele împărtășesc soarta celorlalte elemente din jur, adică se distrug prin ardere stearpă:

Îmi trec pe chip degetele ca pe o mască,
întreb soarta ca orbii vidul,
greu tac pierderile și amintirile, —
și fumegă la creștetul lor cuvintele.
(*Velut Somnia*)

Sterilitatea este sugerată în poezia lui Vinea și prin simbolul *exilului*. Unele dintre cele mai frumoase poeme, elegiile marine, evocă destinul tragic al poetului exilat Ovidiu. Aici se întîlnesc într-un chip fericit toate elementele talentului lui Vinea: fibra melancolică, arta intelectuală a compoziției, imaginația metaforică.

De ce își confundă Vinea destinul său cu cel al poetului „izgonit cu pustiul și gîndul", la Pontul Euxin?

Exilul e o variantă a captivității poetului, cu singura deosebire că aici spațiul îngust unde era prizonier omul — turn, țarc, labirint etc. — se lărgește puțin și se umanizează, devenind o cetate sau un port pustiu:

Orele se perindă calm în ochii străinului.
Înaltă e toamna pe zborul fîntînilor.
Să fugi ai vrea din parcul cetății,
dintre vechile ziduri, ocol dînd restriștei.
(Soartă)

Port de corăbii ocolit, vîntul i-a șlefuit
pietrele milenare, uitatele cheiuri.
Se înfundă treptat în nisip
farul stins și neclintit.
Orele-i dăruie lumina lor fugară.
(Popas)

Foarte interesant pentru structura închisă a poeziei lui Vinea este modul specific în care el gîndește *marea*. Ne-am aștepta la o nostalgie a plecărilor, a largului, ca în poezia simbolistă, mai ales că în tinerețe simțise elanuri macedonskiene spre călătorie (poezia *Destin*).

Dar poetul modernist convertește simbolul aventurii și nemărginirii în reversul său — stagnarea, limitarea. Marea lui Vinea e o „mare de doliu", captivă între „cheiuri letargice" și lanțurile orizontului. Ea are un destin „încercuit", ca și poetul exilat.

Să fiu captivul tău de veci,
să-mi joci albastrele sonore lanțuri,
încercuită Mare de-un destin
cîntînd în el sfîrșitul și-nceputul.
(Tristia)

Marea vine din larg spre faleză și spre dig, închizîndu-se singură în captivitate:

Drumurile de var lin sosind singure
somnul și-l duc la sînul falezelor.
Pregetă-n gemete zbuciumul apelor
pas cu pas, îndelung, pe dig însoțindu-mă.
(Nox)

Această mare „învinsă", care geme și bocește de durere, este un corespondent al *lunatecului* lui Vinea, ființa fără voință, cufundată în renunțare și somn. Ca și poetul exilat, marea consimte la limitare.

Există în elegiile marine ale lui Vinea și un simbol muzical al exilului: „prin muzicalul exil sorb lînced fior de toamnă" — spune poetul ce ascultă la țărm zbuciumul valurilor. Ideea unui „exil muzical" leagă simbolul exilului de natura intimă, muzicală, a artistului. În frumoasa poezie *Tomis*, o suită de imagini excepționale sugerează sensibilitatea rănită a unui meridional în fața muzicii aspre pe care o emite barbarul Tomis:

Din țara de miazănoapte vin păsări mari,
în somn le auzi vuietul rece
prin arborii mari ca o liră de oase.
În aerul vrăjmaș se spulberă cîntecul
răgușit al matrozilor
ce se zoresc să plece.

Poetul delicat aude cu repulsie „hohotul de sticlă" al sloiurilor și „vaierul cumplit" al catargelor. Chiar și vorbirea străinilor („horă de scite figuri") i se pare sălbatică, închizînd în ea urletul talazurilor. În taină, Ovidiu își dorește moartea pentru a regăsi în pămînt „ritmul natal", „vibrări din visul palmierilor".

Muzica stranie a portului e o adevărată obsesie pentru poetul exilat. Iată un alt exemplu, de astă dată într-o construcție de metafore intelectualizate, ușor prețioase:

Rar în vioara de pămînt a digului
fiorii aiurează aria frigurilor.
De farul orb stîncile păstorite
pasc liniștile ce visează fanfare lungi de undă.
Pe treptele de mătasă s-au prăfuit lunar sunetele.
(Chei)

Transformarea mării într-un simbol al exilului și sterilității se întîlnește la Vinea cu interpretarea paradoxală și a altui simbol poetic tradițional: stelele. În poezia romantică, steaua devine motiv poetic fundamental, sugerînd nemărginirea spiritului, zborul, genialitatea etc., și cu aceste valențe ea a intrat în limbajul liric comun. Dar Vinea simte altfel decît înaintașii săi alcătuirea universului și, privindu-l din spațiul strîmt al exilului, aduce stelele pe pămînt. Astrul romantic, „nemuritor și rece", se umanizează ca și marea și intră în orizontul închis al unui suflet torturat de sterilitate.

În poeziile sale, stelele triste cad în palmă *(Rug)*, se sting *(Vigie)*, coboară umil în candelele neumplute *(Paragină)* sau zac în cenușă *(Ascultări)*. Mișcarea de declin și implozie care caracterizează universul lui Vinea distruge și aștrii mîndri de pe cerul poetic al romanticilor.

În mod inevitabil, steaua căzută devine un simbol al somnului:

> Topită-n tremurul de așteptare,
> ești steaua somnului unde-mi dorm apele
> și veghea ta căință-n mine suie.
> Ziua e de prisos, noaptea e de lumină
> în adînc, unde uitare nu e.
>
> *(Steaua Somnului)*

În contrast cu fondul somnolent al liricii lui Vinea, în poezii există un număr impresionant de termeni militari. Poetul vorbește frecvent despre „război", „mobilizare", „retragere" (acestea sînt chiar titlurile unor poeme), despre „sentinele" *(Final)*, „scuturi" *(Ovid)*, „goarne" *(Acedia, Din urmă)*, „trofee" *(Solitudo)*, „drapele închinate" *(Nike)* etc.

Dincolo de poeziile cu caracter autobiografic inspirate în special de primul război mondial, pentru Vinea, războiul sălbatic, cu avîntul și cruzimea lui, simbolizează viața reală, netrăită, un ideal ascuns al vitalității. În sufletul feminin al lunatecului, bîntuit de crepuscul și sterilitate, se refulează o virilitate nerealizată, visînd bătălii și glorii. Poetul care trece ca o nălucă printre cei vii ar fi vrut să fie un războinic neînfricat, să cotropească cetăți *(Medievală)*, să urmeze glasul gloriei *(Sfat)*, iar între două bătălii să-și lase scutul și paloșul pe pragul unei domnițe *(Poveste)*. Dar destinul a vrut altfel și, în locul visatelor lupte, lunatecul își poartă crucea sterilității și singurătății:

> Dar mie niciodată n-o să-mi sune
> sălbateca izbînzilor fanfară,
> nici clopotele-n turlele străbune,
> stindardele de aur, goarna, iară.
>
> Și-a zăvorit fatidicul îndemn
> înaltul glas prevestitor de glorii,
> spre alte zări se-ndreaptă-n zbor cocorii,
> și-un înger negru-n prag îmi face semn.
>
> *(Obses)*

Din aceste idealuri nerealizate i-a rămas poetului un gust de amărăciune și venin. Sterilul lui Vinea nu este totdeauna un visător blînd și senin, nici un prinț ratat, cu melancolii aristocratice, ci un individ crispat, cu sufletul otrăvit de neputință. Uneori ura lui izbucnește deschis, în accente care, scot la iveală complexele de inferioritate din structura *lunatecului* *(Odium, Laus odii)*.

Călătoria în universul poeziei lui Ion Vinea relevă, dincolo de expresia reținută și elegantă, o dramă a sterilității care se refugiază în somnolență, cerînd protecția nobilă a morții.

Proza lui Vinea, redusă ca întindere, aparține direcției moderniste, ca și poezia sa. Consecvent programului estetic formulat la *Contimporanul*, Vinea disprețuiește procedeele tradiționale ale narațiunii, cu personaje și acțiune, în favoarea evocării subiective. El e un „fantezist" cum spune T. Vianu în *Arta prozatorilor romani*, din familia lui Al. Macedonski, D. Anghel, N. Davidescu, Mateiu I. Caragiale, Adrian Maniu, I. Minulescu.

Descîntecul și Flori de lampă, micul volum apărut în 1925, cuprinde cîteva schițe alese de Vinea dintre numeroasele crochiuri cu care pana sa de gazetar și poet umplea paginile revistelor. Scrierile sînt destul de neconcludente sub raportul substanței, dar interesante stilistic, părînd niște exerciții abile, executate în joacă de un virtuoz .Vinea notează în fugă situații, imagini, senzații, schimbînd mereu stilurile, ca și cum ar aduna material pentru o operă pe care n-a scris-o niciodată. Mai mult decît oriunde, domnește aici aerul de experiment, făcut cu aristocratică nepăsare, atît de caracteristic operei lui Vinea.

Titlul *Flori de lampă* simbolizează atracția lui Vinea pentru noapte, pentru universul ei de solitudine și visare, favorabil alunecării în fantezie (o sugestie a lecturii nocturne cerută de cărțile cu mistere dădea și Minulescu în titlul culegerii *Cetiți-le noaptea*). Scriitorul iubește noaptea cu pasiunea voluptoasă și demonică a artiștilor „decadenți" de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, Barbey d'Aurevilly, Villiers de L'Isle Adam, Huysmans, sau cu patima bolnavă a lui Poe, făcînd din ea un adevărat personaj.

Ce cuprind, propriu zis, schițele? O povestire melodramatică, poate cu intenții parodice, în care eroina, Emma, se sinucide lîngă un amant, după ce îi cedase pentru a se răzbuna pe soț *(Talionul)*; o evocare lirică, bogat împodobită cu imagini, a sunetului de toacă *(Toaca)*; o fantezie cu accente comice și grotești, avînd ca protagoniști pe prințul Hamlet și pe prințesa Silvia Logica. În final, Hamlet se metamorfozează într-un felinar, ca într-o scriere de Urmuz, iar prințesa se sinucide spînzurîndu-se de el cu o cravată de cînepă *(Cravata de cînepă)*; etc.

În secvența cealaltă a culegerii, *Descîntecul*, Vinea notează stări obsesive, halucinatorii, dovedind o imaginație ieșită din comun. El nu e un analist lucid, interesat de cazurile de conștiință precum Camil Petrescu sau de meandrele subconștientului ca Gib Mihăescu, ci un poet fascinat de frumusețea stranie a *vedeniilor* provocate de halucinație. Ca simboliștii, el captează „corespondențele“ dintre senzații, iar apoi le amplifică prin metafore, creînd o natură simbolică, vitală și totodată artificială. Iată, de pildă, un peisaj somnolent și vîscos, sugerînd marșul obositor pînă la pierderea conștiinței a doi soldați ce rătăcesc în neștire: „Lacurile prinseseră o pojghiță vîscoasă și vegetală, prelungind mătăsării verzi între zări și dîmburi. Nici o tremurare nu trăda boarea umedă și insalubră. Și cînd o pasăre de plumb vîslea peste suprafețele stătute, aripa dunga surd, ca o poticnire, nemișcarea palustră ce îneca într-o încrețire grasă de nuferi, liane și mușchi, lenevia unei înfiorări abia iscată. Cărările răcoroase măcinau la lumină veșnicul lor mucigai hrănit cu hoituri, cu larve și ouă de furnici și lăcuste... Suluri de vapori se învîrteau pe raze izolate și respirau un parfum ud și seminal, plin de moartea apelor, de descompunerea ierburilor și de somnul neînțeles al broaștelor“ *(Rătăcire)*. Uneori personajele au obsesii minore care stîrnesc verva rece, voit neutră, a prozatorului; e cazul lui Vlad, eroul din *Stratagema*, chinuit pînă la disperare de ... ploșnițe, sau a judecătorului din schița *O clipă grea*, obsedat de teama că bărbierul său, un fost ocnaș pe care îl condamnase odinioară, i-ar putea tăia într-o zi gîtul cu briciul.

Mai densă și mai închegată e povestirea *Descîntecul*, axată pe o obsesie erotică. Într-o noapte ațîțătoare, văduva unui arendaș face vrăji și descîntece pentru a-și aduce înapoi iubitul, logofătul moșiei, plecat într-o bănuită aventură. Evocînd gesturile înfrigurate ale femeii și dansul ei frenetic, cu părul despletit și trupul gol, autorul alternează, ca într-un delir, acest cadru cu alte imagini, erotice: prima scenă de dragoste cu logofătul, o posesiune brutală, petrecută în noaptea de priveghi a soțului ei, arendașul; apoi, un chef deșănțat cu lăutari și femei pe care văduva geloasă il vede într-o oglindă magică. Timpul e spart în bucăți și adus la numitorul comun al prezentului ca în halucinațiile femeii bîntuite de patimă. Finalul cade brusc, rupînd vraja nopții de magie cu un gest de realitate crudă: obosită și încălzită de dansul ei lăsciv, femeia cade pradă argatului care dormea într-un șanț. Cu inteligență și gust, Vinea știe să dozeze senzorialismul riscant al imaginilor, să amestece pitorescul cu intuițiile adînci, într-un fluid tulburător care anunță atmosfera povestirilor lui Voiculescu.

Cea mai interesantă scriere în proză a lui Vinea e *Paradisul suspinelor*, din culegerea cu același titlu apărută în 1930. Inițial, autorul intenționa să facă din materia acestei cărți un roman, publicînd-o fragmentar în *Contimporanul* sub titlul *Tic-Tac*. Așa cum a văzut lumina tiparului în volum, *Paradisul suspinelor* nu poate fi considerat roman nici ca volum, nici ca structură; cel mult putem accepta definiția lui Perpessicius: „mic roman selenar și dens ca un acvarium de meduze“, definiție metaforică ce se cere ea însăși explicată.

Complicată și prețioasă ca aspect, proza transcrie o experiență dintr-un unghi pur subiectiv. Eroul, Darie, povestește cîteva scene din viața sa, frînte, fără cronologie și fără legătură vizibilă. Confesiunea trece de la un timp la altul nu în virtutea memoriei involuntare ca la Proust, ci purtată de hazardul unui delir. Dacă adăugăm la aceasta schimbarea persoanei — de la persoana întîi la persoana a treia — și intercalarea unor scrieri străine, observăm că fluxul scrierii nu are nicăieri un punct fix. Deschisă din toate părțile, enigmatică și maladivă, *Paradisul suspinelor* este o operă „sub pecetea tainei“ ca și cele ale lui Mateiu Caragiale.

Care e taina nedezlegată a lui Darie? O femeie, Lia, amanta tatălui său, traversează visul halucinant al eroului de la adolescență pînă la maturitate. Se presupune în substratul psihanalitic al scrierii, o obsesie erotică neîmplinită care dezechilibrează, după teoria lui Freud, viața lui Darie. Lia este lunateca Diana, evocată de Vinea în poezia *Obsesie*, e prototipul lui feminin, eroină poescă, amestec de candoare și viciu. Ca eroii lui Mateiu Caragiale, Darie călătorește în imaginație pe urmele unui ideal, fiind incapabil să-și intuiască sterilitatea; ca și aceștia, el se închide în casă, în solitudine vegetativă, pentru a contempla în voie fantasma sufletului său chinuit. Lia îi apare în vis, cînd tînără și pură, cînd decăzută, cînd bătrînă și veștedă, dar mereu iubită, ca și cum iubirea ar fi un blestem ce nu poate fi atins de timp sau întinare. Ea nu are consistența unui personaj detașat de subiectul care îl contemplă, ci pare o parte din ființa lui Darie, o proiecție fantastică a minții lui bolnave. De fapt în această scriere fluidă ca nisipurile mișcătoare e greu de spus unde se apropie irealul de real și unde se desparte obiectul de subiect. Chiar cînd unele pasaje au oarecare soliditate epică (scene din copilăria lui Darie, episodul dobrogean), construcția se fărîmițează repede, devastată de subiectivitate.

Modalitatea estetică a acestei proze lirice este fluxul de notații. Cu o acuitate senzorială excepțională, Vinea transcrie discontinuu stările difuze ale unei conștiințe pe jumătate amorțite. Sunete, culori, parfumuri, senzații tactile se amestecă în delirul lui Darie, compunînd imagini stranii de vis sau de coșmar. Eroul rătăcește în imaginație „cu pași de pîslă, pe covoarele ruginii ale unui imens palat cu vitraliuri vinete. Lumina care pătrundea în uriașele încăperi se descompunea funerar, ca într-un crepuscul de risipitoare toamnă, peste grupuri de doamne vîrstnice și cernite, care în jurul meselor șopteau, nemișcat. O tăcere de seră stăpînea din prag în prag ...“

Auzul hipertrofiat al lui Darie captează sunete de sticlă, de pîslă, sunetul ciocanului de puf, „murmurul surd al fîntînii de sînge încuiată în statuia vie“ a femeii, foșnetul moliilor care își iau zborul, sunete ce „se poticnesc printre obiecte, ca un ghem de hîrtie pe covoare și divanuri“.

Curgerea dezorganizată a imaginilor fără controlul vizibil al rațiunii nu e totuși străină de o intenționalitate estetică. Scriitorul ne avertizează pe parcurs în legătură cu structura specifică a confesiunii lui Darie: „Sensibilitatea dureroasă a eroului s-a lăsat desigur condusă în povestire mai mult de acuitatea impresiilor conținute, decît de ordinea cronologică și de expunerea faptelor". Această teorie a operei inclusă în operă, ca și dorința evidentă a lui Vinea de a realiza „autenticitatea" — prin compunerea de jurnale, scrisori etc. ale eroilor, date ca „autentice" —, îl îndreptățesc pe Călinescu să vorbească despre o asemănare cu Camil Petrescu și Gide.

Culegerea de proză din 1930 mai cuprinde pe lîngă *Paradisul suspinelor* și alte două scrieri de proporțiile unor nuvele — *Luntre și punte* și *Cu inima în cap*. Ambele tratează niște cazuri de obsesii, dar nu în maniera gravă a scrierii ce dă titlul volumului, ci într-o modalitate comic-fantastică, ca în *Cravata de cînepă*. Perpessicius, care a recenzat cu entuziasm la apariție volumele de proză ale lui Vinea, consideră că aceste două nuvele, pline de vervă și invenție, sînt „printre cele mai reușite modele ale umorului fantastic din literatura contemporană. Un pitoresc teatru de păpuși reflexive în regizarea cărora poetul, psihologul psihanalitic și estetul suprarealist, ce cohabitează cu egale drepturi în d.I.Vinea, își dau măsura virtuozității lor".

Lunatecii, romanul apărut în 1965, cvasifinit, reprezintă un moment de sinteză în creația lui Vinea, o încercare de a structura unitar date ale esteticilor simboliste și avangardiste, frecventate în tinerețe, și — surprinzător! — ale realismului, curentul repudiat altădată. Rezultatul e o carte plăcută la lectură, avînd eleganță și stil, tensiune și nerv, construită în stil baroc, cu zone de sublimă poezie, dar și cu stridențe de roman-foileton.

La suprafața scrierii se află un strat realist, ușor reperabil la analiză, sub care se ascunde de fapt adevărata existență, adîncă a eroului și a creatorului său. Ca și la Mateiu Caragiale, realitatea crește luxuriant și înșelător pe rădăcinile, străine, ale simbolului.

Vinea își plasează eroul într-un cadru social. Lucu Silion, bucureștean din „lumea bună", ocupă un post rentabil, deși pur decorativ, ca avocat consilier la Oficiul Intercultural și de Turism. Aflăm date în legătură cu familia lui: tatăl, proprietarul unor moșii de lîngă Dunăre, acum pierdute, a fost mare amator de vînătoare, femei și chefuri; mama, frumoasa și distinsa Aretie, nu s-a înțeles niciodată cu soacra, cucoana Petruța, o boieroaică de țară, plină de trufie.

Romanul prezintă și cîteva aspecte din viața socială a Bucureștiului: redacția gazetei *Opinia publică*, luxoasa cafenea Esplanade de pe Calea Victoriei, un chef în casa bogătașului parvenit Adam Gună. Dar cea mai mare parte a cărții relatează aventurile amoroase ale lui Lucu Silion. Vinea

și-a înzestrat eroul cu maximum de farmec masculin și cu succese pe măsură, ca o compensație parcă la inhibiția în fața femeii ce o încercau bărbații din vechile lui scrieri.

Iubirile lui Lucu se împart în două categorii: unele, trecătoare, cu actrițe și femei lejere, care răspund prompt și fără pretenții la „ordinul de chemare" al stăpînului („un raft complet și pestriț de femei de lux, docile și numerotate ca niște cărți rare") și altele serioase, grave chiar, ca Laura și Matilda Feraru, apoi Ana Ulmu.

Romanul se ocupă mai ales de ultimele două mari iubiri, Laura și Ana, pe care Lucu le trăiește simultan, cu mult zbucium, fără să se poată hotărî la o alegere. Între timp, e dat afară din slujbă și pierde orice venit. Lucrurile se complică și pe plan sentimental, fiindcă Laura rămîne însărcinată, iar Ana încearcă să se sinucidă. Singurul gest pe care îl face Lucu în această situație este acela de a plăti cheltuielile costisitoare legate de îngrijirea Anei, vînzînd în grabă via mamei lui. În final, femeile îl părăsesc, iar Lucu decade pînă la treapta înjositoare de calic ce trăiește din mila unui patron de restaurant.

Prima semnificație a cărții a fost extrasă din acest plan realist. Critica a văzut în Lucu Silion un tip din familia „oamenilor de prisos", un Oblomov balcanic (M. Petroveanu), adică aristocratul incapabil de acțiune, pasiv, apatic. Într-adevăr, dacă privim *Lunatecii* ca roman clasic, Lucu Silion ar putea fi considerat un caz de pasivitate și de inadaptare la viața socială. Dar fibra socială a eroului e slabă, pentru că declinul familiei sale boierești n-are semnificație socială; mai degrabă Lucu e un caz de ereditate: el a moștenit de la unchiul său Pache „o stare vegetativă" și sila categorică față de muncă, la care s-au adăugat patima pentru femei a tatălui și înclinația spre rafinament a mamei.

Nici romanul sentimental al lui Lucu nu este foarte convingător, deși tema ar fi putut fi interesantă (un bărbat se mistuie între două femei, iubindu-le deopotrivă și neputînd alege). Însă Vinea are oroare de psihologie pe care o consideră un balast al adevăratei literaturi, și această veche antipatie îl urmărește și în roman. Cu voie sau fără voie, el schematizează situația psihologică, reducînd femeile la două tipuri extreme, ce se completează ca în antiteza romantică înger-demon: de o parte, Laura, femeia angelică, Diana cu plete blonde, suavă și supusă; de altă parte Matilda-Ana, Venus cu bucle negre, pătimașă și agresivă. Ana o continuă atît de vizibil pe Matilda, încît îi împrumută parcă și gesturile impetuoase, și rochiile ca niște „teci de mătase", și obiceiul petrecerilor nocturne în compania unor indivizi grotești.

Dar Vinea nu are concepția morală despre lume a romancierului realist, ci viziunea estetică a artistului de avangardă. Proza lui se descompune de la sine în mici nuclee poetice, poeme pure, pline de tensiune și farmec, așa cum în imaginația sa se descompuneau, la lectură, romanele clasice.

Există deci în acest roman o mișcare de dispersare a întregului epic care împrăștie episoadele și le restituie laboratorului de unde au plecat. Ceea ce scriitorul cuprins de ambiția romanului construiește cu trudă, poetul avangardist dărîmă fără efort.

Rezultatul nu e însă mai puțin interesant, de vreme ce chiar personalitatea eroului principal e lipsită de unitate. Deși Vinea i-a alcătuit personajului său o biografie socială de rentier și Don Juan, Lucu Silion n-are stuctura coerentă a personajului realist, ci descinde mai degrabă din eroii cu viață dublă ai lui Edgar Poe. El rămîne un lunatec ca Darie din *Paradisul suspinelor*, o ființă întoarsă spre sine, trăind mai intens existența secundă a eului decît realitatea obiectivă. Vinea se întoarce mereu la singurul lui personaj, poetic și nu romanesc, *lunatecul*, asemănător cu Pantazi și Pașadia din *Craii de Curtea-Veche* sau cu *trîntorul* lui Emil Botta. Existența acestui personaj se reduce la totala lui inapetență de viață, pe care nimic nu o poate schimba. Creatorul său, poet decadent cu vocația baudelairiană a răului, neagă cu ostentație valorile morale, înzestrîndu-l mai ales cu vicii: lene, lașitate, meschinărie, cinism. („Ești un trîntor dublat de un șantajist, ambii într-un burduf de băiat simpatic" — îl caracterizează cineva pe Lucu Silion). Dar nici viciile și nici parazitismul social nu explică declinul lui Lucu Silion, tocmai pentru că ecourile lumii exterioare nu-l ating decît superficial. Sensul adevărat al dramei trebuie căutat în universul lui lăuntric de lunatec, acolo unde orice gest, orice mișcare se răsfrînge ca o oboseală de moarte. Lucu Silion are la început iluzia că dragostea ar putea sparge indiferența sufletului său somnolent și de aceea își cultivă presupusa vocație erotică: însă curînd el își dă seama că iubirea înseamnă mișcare, agitație, neliniște, adică viața reală pentru care nu este făcut și consimte să renunțe.

Romanul prezintă această existență inutilă închisă într-un cerc, luminînd-o cînd cu cruzime, cînd cu complicitate estetică. Tema principală a operei lui Vinea se dovedește din nou a fi *sterilitatea*.

Într-o altă interpretare, romanul lui Vinea e analizat ca o parabolă; dincolo de tema indeciziei și ratării se află parabola „tinereții fără bătrînețe și a vieții fără de moarte". „Subiectul ascuns al cărții e inutila teamă față de destinul biologic care, oricît evitat, ajunge în cele din urmă la declin" (Magdalena Popescu).

În Lucu Silion reapare lunatecul din prozele scurte, cu existența lui somnolentă, reluînd o parte din vechile atitudini. Acum însă el se mișcă într-un cadru mai limpede și mai fastuos, care potențează ambiguitatea sensurilor.

Cea mai mare parte a timpului, Lucu și-o petrece într-o stare vegetativă, de semitrezie, ce-l urmărește pretutindeni. Chiar și pe stradă el simte în interior „un somn ce nu se risipește, cu icoane de vis care de-a valma-l urmăresc". Locurile din jur i se par străine, necunoscute, ca și cum s-ar fi rătăcit. „Privește și nu recunoaște, gîndul nu prinde lucrurile, se ațintește asupra lor cu deznădejde și rămîne între ele străin. Ceva neobișnuit se petrece". Nici oamenii nu-l interesează mai mult decît lucrurile; dimpotrivă, îl agasează cu amabilitatea lor indiscretă, ca și pe eroul din *Luntre și punte*. Toată lumea exterioară i se pare lunatecului „o alcătuire de umbre", doar existența lui lăuntrică e vie și adevărată. „Sforțarea de a trăi cu ceilalți îl obosește. E ca un bolnav care se mistuie de dorul unei otrăvi cu care s-a obișnuit".

Dar Lucu e și un estet cu gusturi răsfățate căruia îi place să traiască într-o lume de culori și linii armonioase. El își cultivă cu grijă atmosfera de reverie, își pregătește voluptuos visele, iar la nevoie și le stimulează cu cafele, țigări sau coniac fin. Pe cît de nepretențios era visătorul romantic, pe atît de complicată și fastuoasă devine ceremonia visării la acest spirit decadent din familia lui Des Esseintes sau Pantazi și Pașadia. Culcat pe vastul său divan din hol, Lucu urmărea în grădină feeria crepusculară, „orele în culori de pastel" ce treceau prin aerul călduț. Din cînd în cînd ducea la gură paharul balonat cu coniac Hennessy; alături pe o „masă scundă, cu picioarele răsucite de basset" se afla sticla „originală". Licoarea „veche, aurie și vie" îi făcea gîndurile să pornească ușor în spirale indiferente, printr-un paradis fără timp, pe cînd obrajii i se aprindeau de o roșeață întunecată. „Își încălzea paharul pîntecos în palmă, sorbind din el, cu șovăielile iscusite ale unei lungi deprinderi, licoarea dulce-amară, răsuflarea și minețile, răsfățîndu-le".

Remarcabil prin sugestia atmosferei de așteptare leneșă și de plăcere senzorială rafinată e ritualul cafelei, în descrierea căruia Vinea pune întreaga sa artă de poet trecut prin școala simbolistă a nuanțelor. Pe o masă rotundă din colț „strălucea un alambic miniatural de nichel, montat deasupra unei spirtiere. O zaharniță veche și un cleștișor cizelat, amîndouă de argint, completau dichisul. (...) Lucu nu avu nevoie decît să scapere un chibrit, apoi își aprinse o țigare, se cufundă în berjeră și, printre rotocoale succesive de fum, așteptă. Înceata scurgere a clipelor moarte întețeau pe nesimțite plăcerea acestui ritual de fiecare zi. Flăcările de un albastru-vînăt ale spirtului își făceau vraja în tăcere. Peste cîteva minute, un semnal ascuțit și subțire îi dădu de veste că filtrul e gata. În încăpere se împrăștiase, ca adus de o boare depărtată, un iz pătrunzător și dulceag de cafea. Lucu se grăbi cu o ceașcă anume, o ceașcă plesnită și încăpătoare, cu o farfurie subțire ca o petală, și o puse sub robinetul minuscul — care începu să picure lacrimi negre — ale alambicului. Apoi, o bucățică de zahăr, numai una. Încă vreo cîteva clipe de așteptare delicioasă trecură. Lucu își luă ceașca plină și fumegîndă într-o mînă, și aparatul în cealaltă, le puse pe măsuța de lîngă pat, se rezemă de perne și-și aprinse o țigară nouă. Amestecă agale cu lingurița pînă nu mai simți rezistența granulelor de zahăr pe fundul ceștii. Acum de abia, el își aduse cafeaua la gură, respirînd pe nas aburul ei aromat, și sorbi cu băgare se seamă, îndelung".

Alături de Lucu Silion, sub aceeași zodie selenară și estetizantă, trăiește în roman o ființă înrudită sufletește cu el: Laura. Tînăra femeie care zace paralizată în penumbra din casa Feraru e urmașa bolnavei Lia din *Paradisul suspinelor*, iubirea fatală a *lunatecului*. Laura și Lucu, Lia și Darie, Diana și Laurențiu, Dalia și Mile—lunatecii cu nume fluide și prezență misterioasă — îl urmăresc pretutindeni pe Vinea, ca niște fantasme ale eu-lui. Tot lirismul pe care în poezie și-l cenzurează sub ambiția abstractizării, îl revarsă în proză, în jurul făpturii de taină a lunatecilor. Unele pasaje din roman devin astfel zone de frumoasă poezie difuzate fin printre dialoguri și atitudini.

Dragostea *lunatecilor* aparține erosului decadent, cu boli, damnare și senzații stranii. Uneori Lucu are impresia că tînjește ca un necroman după atingerea unui trup neînsuflețit; dar groaza lui se preschimbă în voluptate la gîndul că el trezește „adînc și tragic bucuria într-un corp în care moartea și-a distilat veninul". Feminitatea suavă și maladivă a Laurei e sugerată în maniera simbolistă, printr-un amestec fluid de lumină, muzică și parfum. Laura exprimă în ființa ei misterioasă reculegerea, tăcerea, moartea, precum un simbol mistic-muzical care închide tainele universului: „În jurul Laurei plutea o atmosferă de reculegere și taină, de făgăduințe nerostite, de șoapte defuncte, așa cum Lucu nu mai simțise decît în penumbra tîrzie a unei săli de concert capitonate și deșarte, în hruba orchestrei, acolo unde așteaptă în părăsire instrumentele muzicale, interceptînd vibrațiile singurătății. Lîngă Laura i se părea că e mai aproape de celălalt înțeles al lucrurilor, ascuns muritorilor de rînd, și cu toate că ea nu l-a deslușit nimănui, îl mărturisea, ca o vestală, numai cu prezența ei".

Reluînd o imagine din *Paradisul suspinelor*, Vinea vrea să dea iubirii pure dintre Lucu și Laura sensul contopirii primordiale a sufletelor în paradis: „Cîteodată își spuneau lucruri atît de minunate, de parcă și le-ar fi șoptit la ureche, întinși unul lîngă altul ca în paradisul copilăriei".

Fiecare gest al Laurei e o întreagă poezie: cînd se înalță din perne spre Lucu, „mîinile ei luminoase înfloresc fantastic"; cînd se ridică să meargă, chinuit, zîmbetul ei devine „o floare mototolită pe gura dureroasă"; cînd cade, pare o „uriașă pasăre abătută din zbor care își adună aripele anevoie"; „părul îi șerpuiește pînă în pămînt, izolînd-o într-o umbră de aur. Rămase

în odihnă, ca o salcie"; ochii Laurei sînt violeți „ca visul violet al unui lunatec".

Renunțînd în *Lunatecii* la formula narațiunii cu un erou și un povestitor, *(Paradisul suspinelor)* Vinea contopește acum cele două voci într-una singură. Stilul lucid al prietenului „crud și glacial" se îmbină într-un mod original cu căldura confesiunii. Rezultatul e o atmosferă proprie prozei poetice, adică o stare difuză și neliniștită în care dispare granița dintre subiect și obiect. În această atmosferă, uneori densă, alteori foarte diluată, uneori tandră, alteori cinică, plutesc ca într-o apă mișcătoare imagini, obiecte, gesturi ordonate capricios după mersul imaginației lui Lucu.

Cîteodată, tehnica folosită e cea proustiană, a rememorării timpului pierdut (povestea dragostei cu Matilda și păcatul cu Laura sînt amintirile lui Lucu într-o după-amiază de visare în casa surorilor Feraru; episodul cu Tzulufa e adus în memorie de parfumul tuberozelor veștede ce cad din geamantanul trimis de zănatica actriță). Romanul nu se desfășoară în timp, fiindcă în proza lui Vinea nu există psihologie, ci doar atitudine, iar atitudinea e statică. Cînd Laura se însănătoșește, ea încetează de a mai fi iubita lunatecă și scriitorul se dispensează de ea.

Nici chiar povestea Anei Ulmu, care umple multe pagini cu stridența ei de roman senzațional (amoruri bizare, peisaje pitorești, răpiri, sinucideri, nunți mondene și nunți mistice etc.), nu reușește să dea impresia de mișcare epică. Indiferent de intenția lui Vinea, momentele psihologice se convertesc aici în atitudini caricaturale: Ana care are în jurul ei doi amanți (Leonte și Lucu), un logodnic lugubru (Arghir), un viitor soț cu mutră jalnică (Baudat), plus stafia fostului soț (Scafa), nu poate fi o veritabilă eroină pasională. Într-o scenă de umor absurd, Ana îl ascunde pe Lucu într-o debara plină cu haine puse la naftalină, în timp ce ea își face datoria cvasi-conjugală față de amantul titular. La fel de comică e povestirea patetică a amorului Anei pentru gînsacul Gîri, care a fost sacrificat din greșeală de o servitoare gușată.

Din Ana rămîn însă cîteva imagini picturale frumoase: printre săbiile de lumină ale soarelui „O subțire siluetă de brună, într-o fluturare de lînuri galbene, ușoare. La picioarele ei, o țigancă lăsată pe genunchi îndărătul unui coș cu flori îi oferă un buchet de crizanteme, răsucindu-l cu pumnul întins spre soare".

Sau: Ana, în rochie de seară încadrată de o frumoasă gardă, doi bărbați înalți în haine negre, „ca o arătare candidă între coloane negre".

Tablourile sînt de fapt adevărata specialitate a lui Vinea, deprinsă în anii contactului asiduu cu plastica avangardistă. Lucu Silion moștenește de la creatorul său această pasiune pentru plastică, simțindu-se „mereu hărțuit de imagini picturale" (ca și celălalt erou de roman, pictorul Andrei

Mile). De aceea viaţa din roman pare privită cu ochiul unui amator de pictură care vede lumea static, încremenită în atitudini expresive.

Cînd intră în redacţia *Opiniei*, Lucu are impresia că grupul de ziarişti aplecaţi asupra mesei lungi peste coala tipărită alcătuieşte o copie a tabloului lui Rembrandt, *Lecţia de anatomie.*

Manierele picturale ale lui Vinea sînt variate şi se schimbă de la o scenă la alta. Cînd lunatecul Lucu priveşte lumea printre gene, într-o stare de beatitudine somnolentă, în imaginaţia lui se nasc tablouri *impresioniste*, cu contururi de penumbră, vagi, muzicale, pline de voluptatea senzaţiilor dulci (în această zonă tandră a romanului apar femeile şi obiectele frumoase, adică tot ce aparţine dorinţei de frumuseţe şi lux a estetului Vinea). Cînd însă Lucu deschide ochii mari şi vrea să contemple realitatea cu luciditate, privirea lui egoistă deformează, violentează, dilată, ca în tablourile *expresioniste* (lumina crudă cade peste toţi ceilalţi oameni care tulbură cu existenţa lor agitată şi pestriţă nepăsarea vegetativă a lunatecului).

Nu lipseşte din plastica romanului nici atracţia pentru cubism, curent foarte apreciat la *Contimporanul*. Laura, desueta Laura, visează „o căsuţă nouă, cu perdeluţe de creton şi mobilă cubistă". „E odios, dar vreau un bar în perete şi un divan studio" — exclamă cu pasiune eroina creată de directorul *Contimporanului*. Moda cubistă a pătruns şi în vestimentaţie, aşa că Fane Chiriac poartă ciorapi în stil cubist, cu romburi tricolore, marcă londoneză.

În acest univers de forme, graţioase sau monstruoase, eşecul eroului lui Vinea era şi o semnificaţie estetică.

La început, Lucu Silion este o prezenţă foarte decorativă, un bărbat frumos şi elegant, după toate canoanele bunului gust monden: „Prin dreptul unei oglinzi de galantar încetineşte pasul. Îşi pipăie cravata de fular şi surîde imaginii răsfrînte. Vestonul albăstrui îi cade minunat de bine pe umerii zvelţi, pe mijlocul subţiratec. Ca un tăiş, o dungă fără greş îi liniază pantalonii molatec opriţi în solzii de crocodil ai pantofilor. În mîna fin înmănunşată ţine, ca pe o petală, o pălărie de fetru". În puţinele lui preocupări, hainele şi trupul ocupă un loc important, făcînd parte chiar din raţiunea sa de existenţă. De fapt toate succesele lui Lucu în societate se bazează numai pe farmecul lui de dandy decorativ şi distins, care-i aduce eticheta măgulitoare de „prinţ al rataţilor". De la înălţimea estetică a ţinutei sale frumoase, Silion îşi îngăduie chiar „sentimentul că e plămădit dintr-un alt aluat decît muritorii de rînd".

Aşa apare eroul într-una din scenele semnificative ale romanului, în decorul luxoasei braserii „Esplanade", tolănit nonşalant pe un scaun şi fumînd cu voluptate o ţigară scumpă. Din umbră îl contemplă drăgăstos şi invidios trei indivizi jalnici, cu mutre dizgraţioase — Giuseppe, Stolz şi

Diogenid, fără să poată obţine de la Lucu altceva decît un gest de aristocratic dispreţ. Aceştia sînt geniile rele ale lui Lucu Silion care îl pîndesc cu încăpăţînare, aşa cum Pirgu îi pîndea pe cei trei „crai" din Bucureştiul lui Mateiu Caragiale (se poate observa o simetrie inversă faţă de *Craii de Curtea-Veche:* acolo erau trei „crai" şi un măscărici, aici un „prinţ" şi trei calici). „Nu sînt frumoşi" — constată cu satisfacţie rea ochiul estetic al lui Lucu. „Bine-a făcut Filip surghiunindu-i în acest marsupiu al braseriei, prin care chelnerii trec la oficiu şi consumatoarele la oglindă! Unul şi-a înnodat şervetul la ceafă. Capul lui bolovănos, tuns la piele şi cucuiat, e parcă menţinut la suprafaţa farfuriei de aceste două aripioare de pînză. Lîngă el o figură de mongol roşcat, spîn şi aproape chel, cu ochii bulbucaţi, şi-a agăţat şervetul de guler. Mănîncă, vorbeşte şi se şterge mereu la gură. În faţa lor e un tînăr scund şi îndesat, cu un cap aşezat prea de-a dreptul pe umeri".

În finalul romanului, Lucu Silion se află la masa celor trei calici pe care odinioară îi dispreţuia total. Coborîrea lui pînă la condiţia mizeră a lui Giuseppe, Stolz şi Diogenid s-a făcut prin metamorfoza distinsului Lucu într-un individ respingător la vedere. Vinea îşi declanşează acum toată cruzimea estetică, devastînd sălbatic frumuseţea eroului său şi răpindu-i astfel singura valoare. În noua înfăţişare a lui Lucu Silion, pictorul contemplă cinic invazia grăsimii care deformează liniile şi culorile, mizeria hainelor roase şi slinoase, murdăria părului neîngrijit:

„Se buhăise la faţă şi la trup. În chipul rotunjit, trăsăturile i se îngroşau de o grăsime palidă şi lucie, în care ochii i se înecau între cearcăne umflate. Purta capul tot sus, într-o zadarnică sfidare a propriei decăderi, răsfrîntă în privirile observatorilor. Părul îi albise de tot, şi-l purta lung, în inele unsuroase ce-şi scuturau peste gulerul strîmt ninsoarea lor de mătreaţă. Hainele roase îl strîngeau în mai multe chingi, mînecile se scurtaseră, şi pe sub cămaşa care n-ar fi făcut faţă unei cercetări mai cu luare-aminte se boboşeau rotunjimile noi ale unui corp în treptată preschimbare din bărbat în femeie. Nasturii nu-l mai ajungeau. Cînd se scula în picioare arăta şi mai greoi, cu greabănul crescut, cu şoldurile-i pline, cu burta boltită binişor în afară şi cu genunchii pantalonilor ieşiţi ..."

După acest portret grotesc, eroul e compromis definitiv. În zadar el merge spre vechiul său paradis al iubirii şi frumosului, casa Feraru, unde caută printre ruine urmele Laurei, ca altă dată Darie, în Casa Domniţei. Gestul său nu are nici tragism, nici demnitate, fiindcă imaginea superbului Lucu e iremediabil spartă. *Declinul* eroului lui Vinea se măsoară estetic în distanţa dintre arbitrul eleganţei de odinioară şi acest individ buhăit care se mişcă frînt şi moliu, ca un manechin de cîlţi. Adevăratul sfîrşit al lui Lucu Silion e aici, în gestul său de a accepta urîtul.

Prin 1965 începe să se vorbească despre un roman „inedit“ al lui Vinea rămas printre manuscrisele „salvate“ (în 1960 scriitorul și-a ars o parte din arhiva literară). *Gazeta literară* publică, în ianuarie 1966, un fragment din acest roman care poartă titlul *Venin de mai*, cu mențiunea că autorul „visa să pună în ordine voluminosul manuscris“. Apoi apar, în decurs de cîțiva ani în *Steaua*, *Tribuna* și *Gazeta literară*, o serie de alte fragmente din *Venin de mai*.

De fapt nu este vorba de un roman inedit și cu atît mai puțin de o lucrare tîrzie, ci de un vechi roman, început în 1927, care s-a intitulat pe rînd *Reportaj sentimental*, *Escroc sentimental* și *Lunatecii*. Nici textele nu sînt totdeauna inedite și redacțiile respective se automistifică, tipărind, pentru a treia oară uneori, vechi proze din *Contimporanul*.

În 1971 taina romanului *Venin de mai* tinde să se clarifice: la editura Dacia vede lumina tiparului un volum masiv de proză cu acest titlu, în două ediții aproape simultane.

Ce este *Venin de mai?* Un alt roman postum al lui Ion Vinea?

Răspunsul nu este greu de dat, deoarece editorii înșiși prezintă „cazul“ neobișnuit al acestei editări: un manuscris „în paragină“, „bolnav“, o „construcție neîncheiată“, „nefinalizată în toate unghiurile epice și stilistice“.

Venin de mai este așadar un bruion, foarte interesant în general, conținînd premiza unui roman remarcabil, dar nu o operă finită. Textul se prezintă adeseori haotic, incomplet, vizibil nelucrat, avînd finisat doar începutul. Apar inadvertențe de nume și de situații care nu pot fi în nici un caz atribuite scriitorului. Apoi, ordonarea episoadelor a fost făcută de către editori, după priceperea și gustul acestora.

Sub rezerva caracterului bruionar și deci fără vreun reproș la adresa scriitorului, *Venin de mai* merită să fie discutat sub mai multe aspecte.

Mai întîi, se relevă aici numeroase elemente autobiografice, mai puțin deghizate decît în alte scrieri ale lui Ion Vinea. Andrei Mile este un alter-ego al scriitorului, împrumutîndu-i firea visătoare, farmecul viril, precum și cîteva din datele vieții reale: atmosfera familială, cu cei doi părinți care trăiesc despărțiți: tatăl, risipitor și boem, își petrece aproape tot timpul la moșie, în timp ce mama, gospodină energică, se ocupă de educația fiilor ei la București; perioada liceului plină de larma primelor prietenii; campania militară în Moldova în anii războiului; moartea tragică și misterioasă a fratelui mai mic; anii de agitație artistică în lumea avangardei; amiciția cu Bogdan-Pitești etc.

Într-un „episod parizian“, se povestește întîlnirea lui Vinea cu Brâncuși în atelierul acestuia de la Paris. În viziunea lui Vinea, „maestrul Gorjan“ (Brâncuși) este „un țăran autentic și un meșter incontestabil“ care știe să dea tinerilor artiști lecții sănătoase despre viață și, mai ales, să prepare expert un prînz ieftin și suculent, alcătuit din omletă, friptură și ardei copți. Singura imagine la înălțimea talentului lui Vinea e descrierea atelierului și apariția maestrului Gorjan: „Din fundul încăperii, făcîndu-și loc printre pietroaie uriașe, Gorjan veni spre noi și-mi întinse o labă păroasă. Purta o cămașă deschisă la gît, de mătase, peste care barba lui de lup de mare, căruntă și deasă, părea și mai aspră. Cînd rîdea, ochii i se închideau șireți și blînzi. Subțirel și de statură mai mult mică, părea totuși voinic. Mișcările lui erau ale omului obișnuit cu muncile grele. În hangarul pardosit cu scînduri albe și curate domnea o dezordine voită. Blocuri mari de granit se învecinau cu trei enorme pietre de moară și un strung gigantic de teasc de vie, patinat de vechime și rezimat de perete. Pe lespezi, pe socluri și piedestale se înălțau sculpturi ciudate cari păreau smulse cu sapa trecutului îndepărtat. Străluceau opriți în spațiu cu o lumină de basm, pești și păsări de metal, ideal de simple și de vii în nemișcarea lor, în care se răsfrîngeau orele. Toate se desprind aici pe un fond răvășit, ca o năruire de minerale într-o peșteră cu stalactite și stalagmite în care lucrurile moarte sînt metale semănate la întîmplare, iar zborurile și gesturile au încremenit în penumbra de veacuri“.

Dar datele memorialistice sînt absorbite de atmosfera erotizantă a prozei. Ca și în *Paradisul suspinelor* tema esențială din *Venin de mai* e obsesia erotică. Personajele plutesc într-o stare semiplasmatică, fără contururi, dar țîșnesc brusc la suprafața scrierii atunci cînd imaginația scriitorului atinge coarda ascunsă a erosului. Atracția tiranică a erosului este urmărită în diferite faze de existență, ca într-o succesiune fantastică a tuturor „florilor răului“; pierderea castității (Dalia), erotomania (Anca, Tanit), prostituția pentru o farfurie de mîncare (Jeny), prostituția profesionalizată (Roua, Tony), degradarea bărbatului pînă la lașitate (Călin), pînă la nebunie (Ieronim), pînă la escrocherie și crimă (Mile). Analiza situațiilor e uneori adîncă și lucidă cu cruzime, însă fără aura de poezie din *Paradisul suspinelor*. În schimb, se conturează un fundal social al faptelor; lumea burgheză, cu contrastele ei stridente dintre opulență și mizerie, se insinuează în straturile mutațiilor intime. Bogătașul Adam Gună regizează destinele cu fantezie demonică, hotărăște soarta cuplurilor, dictează întîlnirile și despărțirile.

Andrei Mile pare a fi simbolul acestei lumi care se ratează în dragoste. Adolescentul ezită să treacă pragul castității, fiindcă presimte slăbiciunea viitoare a bărbatului în fața femeilor. Și femeile nu vor întîrzia să-l acapareze, devorator, distrugîndu-l lent ca și pe ceilalți eroi ai lui Vinea, Darie și Lucu Silion.

Jocul femeilor în jurul lui Mile are o simetrie ce presupune, poate, o simbolistică ascunsă. Cele două iubite ideale, suava infantă Nicole și angelica Tanit, își desvăluie alte chipuri decît cele din imaginația lui Mile: Nicole e nebună, Tanit e o nimfomană. Puritatea se răstoarnă absurd în nebunie sau viciu.

Pe alt plan, al iubitelor tangibile, carnale, evoluează simetric cuplul de femeie Roua-Dalia. Mile este inițiat în ritualul dragostei de prostituata Roua și, apoi, el o inițiază pe fecioara Dalia. În ambele cazuri agresorul devine victimă, iar victima eliberată parcă de o servitute, ia locul agresorului și duce mai departe morbul blestemat al dragostei. Roua începe să-l iubească pe Mile, se zbuciumă, fuge de la bordel, încearcă să evadeze, dar decade mereu, se ofilește și moare în mizerie ucisă de un bărbat. La rîndul lui, Mile se îndrăgostește de Dalia, devine sclavul ei casnic și paj în societate; abandonat de Dalia, pentru vanitatea de artistă și viitoare curtezană, Mile încearcă disperat s-o recîștige, înfăptuiește pentru ea o escrocherie, apoi o crimă.

Cele mai bune momente din *Venin de mai* sînt paginile care exprimă stări tensionate, specifice lunateculului lui Vinea, o atmosferă de insomnie ațîțată, cu simțurile încordate în așteptare nelămurită (veghea lui Andrei Mile lîngă sicriul lui Pierrot; noaptea cu furtună cînd Anca își calcă jurămîntul și vine, tîrîtă de patimă, aproape moartă de frig și spaimă, la conacul lui Pavel Mile; tensiunea foamei lui Călin cînd o așteaptă pe Jeny; spaimele lui Andrei în noaptea întîlnirii cu vlăjganul Gic, amantul Paulei).

În legătură cu tehnica virtualului roman, se poate presupune că Vinea ar fi folosit procedeul narațiunii unui martor, în maniera „autenticității", așa cum era anunțată încă din 1930 în fragmentul publicat în *Contimporanul*.

Există și un alt mod de a citi textul din *Venin de mai*. Această voluminoasă scriere a lui Ion Vinea este un depozit fascinant de materiale literare, de personaje, scene, atitudini și tablouri care i-au rămas scriitorului după ce a finisat, pentru tipar, alte opere sau care nu și-au găsit încă o utilizare. Se află aici, de-a valma, variantele de laborator ale aproape tuturor prozelor lui Vinea. Impresia de atelier, cu schițe împrăștiate peste tot, mărturisind diferite epoci de creație, colorate violent sau numai trasate ușor în creion, unele remarcabile prin expresivitate, altele cuminți și șterse, e tulburătoare.

Cîteva exemple pot fi semnificative:

Mile merge noaptea pe cheiul pustiu de la Tomis și vede, deodată, un felinar. „Felinar singur și nemișcat ca un spectru, al cărui gînd se revărsa, cu răsfrîngeri seci și albe, din piatra de vremuri, în liniștea și pustiul peisajului de calcar". Imaginea amintește de felinarul-Hamlet din schița *Cravata de cînepă*. Și, într-adevăr, mai departe citim: „Andrei se opri, să nu tulbure veghea lui fantastică. La fel de halucinantă îi apăruse în copilărie, la teatru, fantoma regelui din Hamlet și n-ar fi fost acum din cale afară mirat, dacă din giulgiul de umbre, chipul de foc al felinarului ar fi pornit să vorbească".

În aceeași noapte, Mile urmărește o femeie cu siluetă sveltă. E aproape de ea și femeia pare să consimtă, dar dintr-o casă apare un bărbat masiv și cărunt, fumînd pipă. El deschide poarta și o ia înăuntru pe femeie, lăsîndu-l pe Mile umilit și rușinat. Aceasta este o scenă din proza *Cu inima-n cap*.

Apoi, Mile o întîlnește pe Roua, curtezană veștedă, adăpostită într-o casă mizeră de lîngă mare. Portretul femeii iubite, acum bătrînă, scofîlcită, cu buzele fardate, cu plete roșii abundente, ca și întreaga scenă trimit la *Paradisul suspinelor*.

Altă dată Andrei Mile contemplă cu dezgust un individ cu înfățișare soioasă și cadaverică, portarul Mișu de la hotel Princiar: „Ochii lui bulbucați și negri îi jucau în cap cu o iuțeală amețitoare. Pielea pămîntie și unsuroasă trăda o boală neștiută de care făptura încerca necontenit să se dezbare prin porii astupați de o mușiță tuciurie. Hainele negre, roase pe la margini și în coate, pătrunse, fibră cu fibră, de un jeg cu lustru, parcă se consolidaseră și sfidau moartea din straturile lor de vechime lucie. Din părul ca pana corbului și pomădat cu nemiluita, o ninsoare măruntă și grasă de mătreață se scutură pe reverele roase ale surtucului. Se lupta în răsuflare cu un guturai învechit și fornăitor, pe care-l ajusta la răstimpuri cu dosul labei trecut pe sub nas, prilej pe care-l folosea ca să se scarpine cu precizie între șuvițe cu două unghii ogivale și cernite". Acesta este, evident, portretul lui Arghir din *Lunatecii*.

Obiceiul lecturilor literare în doi, cu dorința de a-i cultiva femeii gustul pentru poezia simbolistă (Pierrot o inițiază pe Anca în poezia lui Samain și Mallarmé, la fel Călin pe Jeny) trece în *Lunatecii*, în scenele de beatitudine estetică din episodul Laurei Feraru.

Portretele eroinelor lui Vinea, totdeauna înalte, mlădioase și cu păr bogat, circulă în diferite variante de la Lia din *Paradisul suspinelor* la Dalia, Anca, Tanit și apoi la Matilda, Laura și Ana Ulmu din *Lunatecii*.

Ce ar fi devenit romanul *Venin de mai*, dacă Vinea l-ar fi realizat, e greu de spus. Se văd în el cîteva sensuri și multe siluete, se recunoaște imaginația nestatornică a scriitorului, uneori în fulgerări admirabile, dar ansamblul e iluzoriu. Nu lipsesc paginile de frumoasă poezie, de strălucire estetizantă, care dau cărților sale un aer fastuos specific. Prin densitate și vibrație unele episoade, lucrate de Vinea în tinerețea sa, lasă să se bănuiască în *Venin de mai* un roman mai bun decît *Lunatecii*.

*

Vinea meditează deseori asupra relației dintre literatura artistică și gazetărie, ca unul care a trăit întreaga viață cu aceste două îndeletniciri.

Prin 1922, adică după zece ani de activitate publicistică și literară, el credea că cele două ocupații nu pot fi duse împreună, pentru că mistuie amîndouă „aceeași comoară", adică talentul unui om. Acesta ar fi fost cazul lui Théophile Gautier, care și-a risipit talentul în ziaristică: „Ziaristica absorbi în vrafuri inepuizabile talentul care s-ar fi putut concentra în cîteva volume de pur poem și de mare literatură. Gautier a fost epuizat de cele două îndeletniciri care nu pot fi duse împreună, fiindcă mistuie, cu flăcări diferite, aceeași comoară."

Totuși, o portiță de scăpare mai rămînea încă pentru scriitorul-ziarist, dacă acesta s-ar fi mulțumit să înfrunte eternitatea cu o carte sau două: „Totuși, romanul *Mademoiselle de Maupin* supraviețuiește. Și un roman și un volum de proză călătorind de-a lungul eternității literare nu sînt ele de ajuns?"

E surprinzător faptul că în destinul lui Gautier, așa cum îl vedea Vinea, se găsește schițat, ca o previziune, propriul său destin. Oare nu a lăsat Vinea în urma lui mult mai numeroase pagini de ziar decît pagini de carte, avînd pînă în clipa morții doar două cărticele de proză și un volum de poezii? Și n-a crezut el că acestea sînt „de ajuns" pentru călătoria în eternitate?

Vinea este scriitorul care de-a lungul întregii sale vieți a căutat diverse căi spre expresia cea mai adecvată în domeniul cuvîntului. El nu moștenește prejudecata separației dintre literatură și alte genuri de expresie, dimpotrivă, o sfidează, ca orice scriitor modern. Oroarea de „literatură", în sensul de convenție și tradiție, este prima atitudine care îl îndreaptă pe Vinea, de timpuriu, spre publicistică.

Primele sale articole de revistă se dovedesc însă tot „literare", oricît încearcă tînărul scriitor să scape de literatură. Fie că scrie despre cărțile apărute, fie că recenzează reviste sau se războiește cu scriitorii epocii, publicistul se învîrtește mereu în jurul cărților.

Abia în timpul primului război mondial și după aceea, cînd lucrează la ziarele politice ale lui Cocea, Vinea iese din sfera literaturii. Acum, în acest moment, se pune problema dacă unul și același om se poate împărți între beletristică și gazetărie. Vinea își răspunde la această întrebare în 1926, în *Contimporanul*: „Poți fi orice și totdeodată și scriitor, dacă după o zi de muncă silnică mai păstrezi energia să reîncepi în celălalt sens. [...] Condițiunea rămîne aceeași: vitalitatea. E vorba să treci prin încă un avatar după măștile căzute și costumele zilei. Mai ai puterea după cele 8 ore din regulamentul muncii să te îmbraci pentru o gală de gîndire și imagini?"

Deci problema esențială e vitalitatea, pentru că cei slabi sînt absorbiți în cele din urmă de gazetărie, precum Théophile Gautier.

Într-adevăr, există cîteva cazuri de scriitori cu o vitalitate excepțională, care au biruit cu egală strălucire în literatură și în publicistica zilnică: Arghezi, Călinescu.

Dar Vinea?

El răspunde cu sinceritate: „E preferabil, firește, să fii numai scriitor, și cît mai leneș cu putință".

Vinea ar fi dorit să fie numai scriitor, și „cît mai leneș cu putință", dar viața l-a silit să facă și munca grea a gazetarului. El nu avea condeiul fericit și lejer al ziaristului mijlociu și nici energia uriașă a titanilor, ci era un artist de rasă, delicat și exigent față de scrisul său.

Un contemporan care i-a fost coleg de redacție la *Chemarea* mărturisește cît de greu și atent își scria Vinea articolele: „Cînd își începea articolul, Vinea se izola cu totul de mediul înconjurător. Părea că nu mai vede și nu mai aude nimic din larma și mișcarea celorlalți. Scria foarte greu. Ștergea fraze întregi, și, uneori, pasagii întregi de cîte o jumătate de pagină, „hașurînd" fiecare rînd, fiecare cuvînt, ca să nu-l mai poată descifra nimeni. Adesea se oprea, cu creionul în mînă și cu privirea ațintită undeva, departe, peste capetele celor din jur, căutînd un cuvînt sau o întorsătură de frază. Băieții îl chemau, îl strigau, dar el rămînea absent. « Lasă-l dragă, nu vezi că a căzut în transă? » spunea unul sau altul, deslănțuind un imens hohot de rîs. Atunci Vinea ne privea cu un fel de mirare, ca și cînd s-ar fi trezit deodată într-un mediu nou, neașteptat și chiar străin. [...]

Cu toate ștersăturile, manuscrisul lui era totdeauna citeț. Rîndurile se înșirau rare, ca să-i rămînă spațiu pentru corijări și adăugiri, iar slova era mare și clară.

Adesea plecam toți de la redacție și nu rămînea decît Vinea ca să-și termine articolul de trei sau patru file. Avea în gradul cel mai înalt conștiința valorii scrisului său" (T. Teodorescu-Braniște).

Vinea nu face parte din tagma comună a gazetarilor activi și întreprinzători, și care se simt admirabil în atmosfera trepidantă a redacțiilor. Același prieten din tinerețe își amintește că pe Vinea îl obosea ritmul alert de lucru din redacția unui mare cotidian, „cu 5–6 ediții pe zi care trebuiau încheiate și expediate la gară la ore precise, ca să ajungă la timp în diferitele regiuni ale țării". Firea lui de artist delicat și boem se potrivea cel mult cu activitatea unei gazete mici: „Crede-mă — spunea Vinea —, nu pot să lucrez sub teroarea mersului trenurilor. Am impresia că nu mai sînt gazetar, ci cheferist. Trebuie să mă întorc la o gazetă mică".

Vinea nu crede deloc că drumul talentului trebuie să treacă neapărat prin mizerie și suferință pentru a se desăvîrși. Scriind undeva despre sărăcia artistului, el protestează cu atîta vehemență împotriva opiniei comune despre scriitorul sărac, încît nu e greu să vedem în rîndurile sale mînia unuia care a muncit din greu pentru existență, deși a dorit să facă altceva: „Nu e adevărat că suișul pe culmile artei trebuie să fie un lung și greu calvar. Ne minte și ne înșeală cel ce susține că sărăcia, boala, nesiguranța vieții și lipsurile de tot felul alcătuiesc școala cea mare a scriitorului, a pictorului, a muzicantului. E o rătăcire să crezi că arta prosperează pe gunoaie ca ciupercile. Sau că expresia se cucerește mai lesne într-o existență de necontenită alarmă și de războaie cu nevoia, și că suferința e necesară celui ce și-a propus să-i dea cuvînt. Această concepție de bărbier care scotea privighetorii ochii, pentru ca în veșnicul întuneric al coliviei să cînte mai mult și mai frumos, aparține unui cuget egoist, prădalnic, izgonit astăzi din cetatea vremurilor noi".

Dar, în ciuda înclinației temperamentale spre o existență confortabilă și lejeră, Vinea se dovedește un gazetar tenace și harnic, capabil să umple singur cîteva coloane de gazetă zilnic. În anii 1919–1920, și mai ales după 1930, la *Facla*, Vinea face multă gazetărie politică, jertfindu-și proiectele literare în favoarea articolelor de ziar. Cine îl judecă pe Vinea numai după opera lui literară, puțină și nu totdeauna finisată, rămîne doar cu imaginea literară a „prințului" nepăsător, despre care vorbește Geo Bogza. Însă gazetarul Ion Vinea, cu chipul său mînios și dur, e la fel de interesant ca artistul selenar care oficia cu grație tainele poeziei pure.

De altfel, Vinea consideră că în epoca modernă între artă și jurnalistică există și legături teoretice, nu numai practica obișnuită. Astăzi — spunea Vinea —, e greșit a vedea în gazetărie doar „genul inferior al observației, al comentariului mărginit și banal". În acest caz, întrebarea „gazetar sau scriitor" ar fi „tot atît de absurdă ca: sau copist, sau călăreț". Dar în secolul XX literatura a ieșit din granițele ei convenționale, iar jurnalistica a crescut în valoare și importanță, încît reporterului modern i se cer tot atîtea însușiri cît și unui romancier „pe care trebuie să-l egaleze deopotrivă ca fantezie și simț de observație" *(Jurnalist și romancier)*. Ca atare, dacă are talent și vitalitate — conchide Vinea —, scriitorul poate să scrie și reportaj și poem.

Se vede limpede că Vinea leagă gazetăria și arta într-un mod superior, prin ridicarea primeia la condiția celei de-a doua.

Mai tîrziu el revine hotărît asupra acestei opinii, oprindu-se asupra unui gen special al jurnalisticii: pamfletul. În pamflet, Vinea găsește o formă a poemului, iubitul său poem, „singurul gen literar" cum îl numește adesea: „Cu toate că e descriptiv și analitic, pamfletul ține de lirism. E partea concavă a poeziei, e forma lăuntrică a elanului. Sufletul lui e iubirea la gradul pe care-l numim ură, resortul lui e revolta *(Pamflet și pamfletari)*.

Sau: „polemica și pamfletul sînt cealaltă față a veșnicului poem, ele exprimă poezia indignării și a mîniei. Nu e totdeauna nevoie să fie turnate în versuri și rime".

Cu alte cuvinte, în concepția lui Vinea pamfletul poate deveni un gen literar, cu condiția însă — spune el în articolul *Pamflet și pamfletari* din 1929 — ca acesta să respecte echilibrul în violență: „Cadrul propice pamfletului e acela al echilibrului. Numai astfel se menține în limitele lui armonioase de gen literar, — cu efecte de opinie și uneori de acțiune, imediate".

Vorbind în continuare despre eficiența pamfletului, scriitorul de avangardă se încălzește și exprimă cu patos năzuința spre o artă „esențială concentrată și explozivă": „Efectele pamfletului față de obiectivul lui sînt dezastruoase. Pamfletul e propaganda esențială, concentrată, explozivă. Proiectează o lumină orbitoare, biciuiește atențiile, bruschează indiferența, dezlănțuie, raliindu-le, pasiunile".

Atracția lui Vinea pentru pamflet este legată și de convingerea sa intimă că sensibilitatea și limba românească au afinități cu spiritul pamfletar: „Limba și sensibilitatea românească oferă un excelent material pamfletului. Ea conține și o drastică expresie rezumativă, în două vorbe și un sfert".

Cînd face o cronică la spectacolul *Răzvan și Vidra* de Hasdeu jucat pe scena Naționalului, Vinea găsește că personajele piesei, inclusiv răzeșul, sînt convenționale și fără specific autohton; „localnic cu adevărat pare a fi numai dascălul cetitor de cîntece pamfletărești".

Cum se reflectă aceste opinii despre pamflet și despre gazetărie în activitatea lui Vinea?

Practic, a vorbi despre pamfletul lui Ion Vinea ar însemna o trecere în revistă a celei mai mari părți din opera sa. Însuși stilul său crud și coroziv, pe care îl folosește cu egală dezinvoltură în poem, recenzie, articol sau pamflet, aparține pamfletarului. Cronicile sale literare din *Facla* (1913) și *Cronica* sînt primele pamflete, deghizate, ale unui tînăr scriitor ce dovedește de timpuriu vocația agresiunii și ironiei. Mai tîrziu, la școala marilor pamfletari Arghezi și Cocea, Vinea dobîndește gustul pamfletului politic.

Dar lecția de gazetărie învățată de la Arghezi sau Cocea nu-l transformă pe Vinea într-un discipol al acestora, în ceea ce privește arta pamfletului. Arghezi are un stil suculent, colorat, plin de o sevă verbală neaoșă, cu accente de genială îndrăzneală; Cocea scrie și el apăsat, gospodărește, înjurînd fără sfială la modul popular și alegînd cuvintele cele mai mustoase. Nici unul dintre ei nu-și pune problema echilibrului în agresiunea pamfletară, despre care vorbește Vinea.

În schimb, Vinea are un stil cinic și mușcător la rece, cu o tentă cerebrală vizibilă. Cuvintele lui agresive cad glacial și impecabil, ca o demonstrație științifică executată de un savant. Intelectualitatea și luciditatea nu-l părăsesc niciodată pe Vinea, care, și în momentele de mînie, rămîne sever și distant.

În opera lui Vinea, pamfletul e fața veninoasă a *lunatecului*, reversul plîngerii elegiace. Sterilul visător se răzbună pe lume prin cuvinte corosive, mărturisind că are „apucături pamfletărești", precum Lucu Silion din romanul Lunatecii. Dar, orice ar face, lunatecul e un intelectual pursînge, ce nu-și poate ieși din stilul său frumos și elegant.

Urmărind cîteva exemple de pamflete din bogata publicistică a lui Vinea, vom întîlni pretutindeni arta lui cerebrală și calculată.

Unul dintre cele mai specifice pamflete ale lui Vinea este cel apărut în *Contimporanul* din 1929, sub titlul *Spovedania unuia*. Aparent, acest pamflet îndreptat împotriva unui om de stat „obez și bubos" seamănă cu o pagină de Arghezi. Procedînd ca Arghezi, Vinea își discreditează victima prin descrierea unor oribile metehne fizice, în cazul de față niște furuncule ucigătoare și o obezitate foarte avansată.

Dar acolo unde Arghezi ar fi coborît cu voluptate în intimitatea respingătoare a insului pentru a-i înfățișa animalitatea bolnavă și abjectă, Vinea contemplă totul cu detașarea rece a omului de știință. Furunculosul se „spovedește" într-un limbaj neologistic de cea mai pură ținută intelectuală, în fraze construite savant și cu o logică admirabilă, încît pamfletul se transformă în descripția doctă a unei operații chirurgicale.

Pentru scriitorul avangardist care are obsesia formelor noi, accentul valorii cade totdeauna pe expresivitate, stil, într-un cuvînt, pe artă: „Pamfletul se realizează prin formă, deci prin expresivitate. Adevărul în enunțuri plate e mai puțin convingător și activ decît o infamie bine redactată".

Ion Vinea, poet, prozator și pamfletar de talent, face parte dintre acei artiști care nu determină o literatură în specificitatea ei, dar în schimb îi dau rafinament și culoare, perfecționînd tehnica atît de mobilă a cuvîntului. Într-o cronologie ideală a literaturii române, Vinea s-ar situa la un „fin du siècle" cînd spiritele clasice apun și înflorește barocul.

ELENA ZAHARIA FILIPAȘ

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Ediția de față își propune să cuprindă opera integrală a lui Ion Vinea, în următoarea succesiune: volumul I, poezia; volumele II–III, proza; volumele IV–V, publicistica.

În fiecare volum, textul va fi urmat de un aparat critic alcătuit din note, variante și comentarii critice.

Volumul I al ediției înglobează toate poeziile lui Ion Vinea cunoscute pînă la această dată (rezerva se referă la posibilitatea existenței unor poeme manuscrise în arhive particulare).

Am ordonat materialul grupînd poeziile în antume și postume. Prima secțiune a volumului este deci structurată astfel: *Volume* (volumul unic *Ora fîntînilor*, 1964) și *Din periodice*. Secțiunile următoare cuprind poeziile postume și o *Addenda*. Am inclus în *Addenda*: traducerile din poezia franceză, foarte puține la număr pentru a constitui o secțiune aparte; o serie de „exerciții" în manieră avangardistă publicate în *Contimporanul* sau *Punct*; cîteva poezii în limba franceză ținînd de același experiment avangardist; în sfîrșit, cîteva poezii publicate în ediția *Opere*, Editura Dacia, volumul I, 1972, despre al căror text manuscris nu avem nici un indiciu.

Volumul mai cuprinde un indice alfabetic al poeziilor și variantelor după titlu și un indice alfabetic al poeziilor după primul vers.

Manuscrisele* lui Ion Vinea se află în cea mai mare parte în colecția Muzeului literaturii române, fiind achiziționate de la soția scriitorului, Elena Vinea. Numai un singur manuscris, de proporții reduse, se află la

---

* Conform uzanțelor editoriale, am inclus în termenul de *manuscris* și texte dactilografiate, pentru care avem certitudinea că au fost revăzute de autor și reprezintă voința acestuia. Deoarece în multe dintre dosare sînt amestecate texte dactilo cu texte autografe, iar denumirea generică de *manuscris* nu distinge între aceste forme diferite de prezentare a textului, am menționat în note pentru fiecare situație în parte cînd textul este autograf sau are corectări autografe.

Biblioteca Academiei. Pe lîngă acestea, în arhiva Editurii Minerva s-au păstrat o serie de manuscrise ale lui Ion Vinea, prin grija editorului Andrei Rusu care a îngrijit cele două ediții ale volumului *Ora fîntînilor*, din 1964 și 1967.

După afirmația Constandinei Brezu, în perioada 1960–1964 Ion Vinea și-a distrus o parte din manuscrise, dîndu-le foc (Constandina Brezu, *Ion Vinea-fișier (II)*, în *Luceafărul*, nr. 43 (234), 22 octombrie 1966, p. 5). Această informație ne-a fost confirmată oral și de scriitoarea Henriette Yvonne Stahl, prietena poetului. Manuscrisele înseși vorbesc despre acest autodafé cu consecințe nefericite pentru editarea operei lui Ion Vinea, deoarece unele dintre ele au colțurile arse, părînd a fi fost salvate din foc.

Începem descrierea manuscriselor cu cele aflate la Muzeul literaturii române, într-o ordine care își propune să reflecte succesiunea alcătuirii de către autor a acestora. (În manuscrisele cu conținut eclectic, vom lua în considerare în primul rînd caietele autografe.)

Manuscrisul 12 841 este un dosar de 111 file cu conținut eclectic: poezii autografe, ciorne de poezii nefinisate, copii dactilografiate și copii manuscrise, tăieturi din ziare și reviste și un caiet (autograf). Multe texte nu au titlu, iar unele poartă un număr scris mare, peste textul respectiv, cu creion roșu sau albastru, ceea ce indică intenția autorului de a le utiliza în vreun proiect de volum. Din manuscris lipsesc filele 35–48.

Caietul cuprins în manuscrisul 12 841, avînd filele numerotate — la Muzeul literaturii române — de la 53 la 82, reprezintă cel mai vechi manuscris cu poezii al lui Ion Vinea, cuprinzînd unul dintre primele sale proiecte de volum. Pe prima filă, sub semnătură, sînt notate mai multe propuneri de titlu, cu creioane de diferite culori, ceea ce indică indecizia și revizuirea în mai multe rînduri: *Ion Vinea, Lanurile galbene; Vitraiurile luminate; Drum spre soare.* Pe fila a doua figurează altă succesiune de titluri: *Prund; Lanurile galbene; Vitraiurile luminate; Urmele spulberate; Apă neîncepută.* Se pare că titlul care l-a atras cel mai mult pe Vinea pentru acest proiect de volum este totuși *Lanurile galbene*, căci acesta apare și pe verso-urile filelor 1 și 2, adică în total de 4 ori.

Caietul cuprinde poezii din anii 1915–1917, cele mai multe aparținînd anului 1917 (textele poartă mențiunea anului și, uneori, a lunii în care au fost scrise, precum și localizarea: „Iași"). O singură poezie

iese din granițele acestei perioade: *Pe vînt de noapte*, devenită ulterior *Tuzla (I)*, care este datată: „1913".

Sînt cuprinse următoarele poezii (scrise cu cerneală neagră sau verde): *Pansenzitism* (în versiunea definitivă intitulată *Dintr-o toamnă*), *Peisaj interior (> Taină), Petreceri, vara, Pași prin foi, Ioana, Rugăciune, Reîntoarcere (> Poveste), Să așezăm seara, La Sergiu Manolescu (> La Sergiu), Cîntec în război, (> Cumpănă), Pe cînd se leagănă ceasul (> Din „Almanahul Îngerilor"), Pe vînt de noapte (> Tuzla I), Oră unică de singurătate, Femeie albă rezimată de un arbore, Auroră (> Vilegiatură), Insomnie (> Război), Evantaiul uitat (> Amurg), Corn de toamnă, Vînt rău, Fira, Abecedar, Erinnerung, Făt-Frumos (> Iele), Sfîrșit (> Zgură), Moartea spînzuratului (>Visul spînzuratului), Balada unei nopți.*

În mijlocul caietului este transcrisă poezia *Litanii* de Tudor Arghezi.

În afara caietului *Lanurile galbene*, în manuscrisul 12 841 mai sînt cuprinse, pe file disparate, următoarele poezii datînd din diverse perioade de creație: *Magie albă, Ruga robilor, Impas, El, În anii mei ultimi, April (> Reper), Temă, Amazoana (> Nike), Voci în pădure (>Glasuri în pădure), Foileton, Țipăt (> Iulie), Impresii (> Ton), Îndemn, Tomis, Paragină (> Casa din Mangalia), Letopiseți (> Obsesie), Pantelimon 1915, Auroră (> Vilegiatură), Chemare.*

Manuscrisul 11 783 este un caiet autograf care cuprinde un alt proiect de volum din tinerețea poetului. Pe prima pagină sînt notate mai multe titluri, cu creion albastru, apoi șterse: *Filtruri 1912–1922; Prisme.* Sub acestea este scris cu creion roșu un alt titlu: *Moartea de cristal.* Pe verso-ul primei file scrie din nou: *Prund; Filtruri*, cu creion albastru, apoi șterse. Apoi cu creion roșu: *Moartea de cristal* și cu creion negru: *Glasuri.*

S-ar părea că acest caiet reprezintă proiectul volumului *Moartea de cristal* pe care Ion Vinea îl anunța în revista *Contimporanul*, nr. 64, din anul 1926, în următorii termeni: „Apare în curînd *Moartea de cristal*, versuri de Ion Vinea, cu gravuri în lemn de Marcel Iancu. Volumul conține poeme apărute în reviste și inedite, din răstimpul 1912–1922. Un tiraj special numerotat pe hîrtie de lux va fi rezervat de pe acum suscriitorilor care ne vor anunța printr-o carte poștală".

Caietul are 58 de file, numerotate numai pe o singură parte (în cadrul Muzeului literaturii române). Sînt cuprinse 63 de poezii, scrise cu cerneală neagră și numerotate ulterior cu creionul. Se pare că o mare parte a textelor au fost transcrise, deoarece sînt perfect curate, fără ștersături. În acest sens pledează și faptul că pe fila 5 figurează titlul *Amintirile false*, dar textul poeziei n-a mai fost transcris. Multe poezii nu au titlu, iar altele apar sub un titlu ce va fi înlocuit ulterior.

Menționăm mai întîi poeziile cu titlu din caietul *Moartea de cristal*, indicînd în paranteză, unde e cazul, titlul definitiv:

Dor vechi (> *Glosar 7*), *Epave* (> *Cuib*), *Flori de lampă* (> *Întîlnire*), *Doleanțe*, *Varia* (> *Glosar 5*), *Jucării*, *Zgură*, *Minut*, *Anonim* (> *Impas*), *Astral*, *Taină*, *Basm* (> *Iele*), *Ioana* (> *Fira*), *Ioana 2* (> *Ioana*), *Neurastenie* (> *Insania*), *Rugăciune*, *Dintr-o toamnă*, *Visul spînzuratului*, *Păragină* (> *Bocet*), *Vînt rău*, *Tuzla (I)*, *Tuzla (II)*, *Ceas*, *Port* (> *Iser*), *Drum* (> *Hotare*), *Mereu* (> *Plîns*), *„Tatăl nostru"*, *Ev 1918* (> *Ev*), *Ascultări*, *La Sergiu*, *Reîntoarcere* (> *Poveste*), *La ora cînd cafenelele se închid*, *Alții*, *Necroman*, *Mort-sezon*, *Lamento*, *Ceremoniii*, *Koh-I-Noor*, *Voci în pădure* (> *Glasuri în pădure*), *De departe*, *Nocturnă* (> *Cîntec de noapte*), *Pasărea măiastră*, *Don Juan* (> *Don Juan II*), *Total*, *Reclamă*, *Obses*, *Porte-voix*, *Subiect* (> *Dicteu*), *Clades*.

Fără titlu sînt cuprinse următoarele poezii: *„Tatăl nostru"*, (text identic) *Tălmăcire*, *Siestă*, *Ton*, *Locuri*, *Voluptas*, *Stampă*, *Praf*, *Război*, *Cumpănă*, *Crin de iarnă*.

În partea a doua a caietului unele texte au numeroase modificări autografe.

În caiet există, pe marginea unor versuri, însemnări făcute cu creionul de o mînă străină. Se propun corectări și modificări, pe care nu le-am luat în considerare.

Manuscrisul 16 562 este un dosar de 30 de file cu conținut eclectic: texte autografe, ciorne, tăieturi din ziare și un caiet de 8 file. Pe coperta dosarului cineva a scris: „Apărute în diferite reviste."

Caietul autograf (numerotat de la 15 la 23) are pe prima pagină următoarea mențiune scrisă de mîna poetului: „I. Iovanache-Vinea: 12 poezii". Filele caietului au colțurile arse. În caiet sînt cuprinse 8 poezii, copiate curat de autor, cu scrisul său înflorit din tinerețe: *Nocturnă*, *Eternitate*, *Fantezie*, *Cîntec de noapte*, *Capitolul*, *Păragină* (intitulată în versiunea definitivă *Bocet*), *Cetate moartă* (după A. Samain) și *Sonet* („Supremă floare..."). Aceste poezii au văzut lumina tiparului în diferite reviste, în perioada 1912–1920. La unele dintre ele se menționează periodicul și data apariției, ceea ce înseamnă că au fost transcrise ulterior publicării, adică după noiembrie 1920 cînd vede lumina tiparului poezia *Nocturnă* ultima din punct de vedere cronologic. După scris, caietul se situează în imediată apropiere cronologică cu caietele din manuscrisele 12 841 și 11 783, respectiv, după *Lanurile galbene* din ms. 12 841 și aproximativ în aceeași perioadă cu *Moartea de cristal* din ms. 11 783.

În afara caietului, ms. 16 562 mai cuprinde, pe foi disparate, poeziile: *Mărturii*, *Îndemn* („Nu te opri..."), *Rugă*, *Soartă*, *Din umbră*, *Obses*, *Jetatură*, *Fără tine*, *Vedenii* (> *Cîinele pămîntului*), *Frühlingsnacht*, *Iarnă* și *Clamor*.

Manuscrisul 12 844 este un dosar de 44 de file cu conținut unitar: copii autografe ale unor poezii publicate de Ion Vinea în diferite reviste în perioada 1912–1926. Manuscrisul datează deci dintr-o perioadă ulterioară anului 1926, probabil din anii 1926–1930, căci după 1930 Ion Vinea se preocupă tot mai mult de gazetărie și mai puțin de literatură. Filele sînt îngălbenite și au, cele mai multe, colțurile arse. Textele sînt scrise curat, cu cerneală neagră pînă la fila 8, apoi cu cerneală albastră. O parte din texte sînt datate; altele poartă mențiunea periodicului și a datei de apariție.

Sînt cuprinse următoarele poezii: *Neurastenie* (> *Insania*), *Dintr-o vară*, *Singurătăți*, *Îngerul a strigat*, *Dedicație*, *Ioana*, *Declin*, *Așteptînd* (> *Amurg*), *Vilegiatură*, *Veste*, *Amintirile false*, *Doleanțe*, *Lewdness* (> *Lowness*), *Mare*, *La ora cînd cafenelele se închid*, *Din „Almanahul Îngerilor"*, *Lamento*, *Filtru*, *Filtre* (> *Prag*), *Scripturi*, *Gamă*, *Alții*, *Pasărea măiastră*, *Cosmopolis*, *Ecou*, *Reper*, *Subiect* (> *Dicteu*), *Prund*, *Prund*, *Victoire en bleu*, *Miez de noapte* (> *Voluptas*), *Drumuri* (> *Hotare*), *Necroman*, *Tuzla (I)*, *Tuzla (II)*, *Ev*, *Zero*, *„Tatăl nostru"*, *Visul spînzuratului*, *Reclamă*, *Paragină* (> *Bocet*), *Stelele*, *Mobilizare* (> *Parada plecării*), *Veghea mistică* (> *Priveghi*), *Erinnerung*, *Fior*, *Sfînt (I)*, *Sfînt (II)* (> *Schivnic*).

Manuscrisul 12 843 este un caiet gros, în care însă sînt scrise numai 12 file, cu creionul. Pe copertă scrie cu creion albastru: *Ion Vinea. Glosar (Exil, Ora fîntînilor, Aievea, Rebut, Atlas)*, iar pe prima filă e notat titlul: *Rebut*. Se pare că acest caiet reprezintă primul stadiu, embrionar, al proiectului de volum *Ora fîntînilor* de mai tîrziu. Aici este schițată prima oară structura pe cicluri a volumului, din care s-au păstrat titlurile primelor trei cicluri. Cît privește titlul volumului, se pare că Vinea oscila la acea dată între *Rebut* și *Glosar*, iar volumul urma să se deschidă chiar cu textul ce va purta succesiv aceste titluri.

După formatul caietului care poartă pe copertă o vignetă cu stema „R.P.R." putem data cu aproximație manuscrisul 12 843 în perioada 1950.

În manuscrisul 12 843 sînt cuprinse poeziile: *Rebut* (> *Glosar*), *Ora fîntînilor*, *Rugă*, *Din urmă*, *Velut Somnia*, *El*, *Ivoriu*, *Ivire*, *Repulsio*, *Eu și celălalt*. În caiet sînt introduse și 4 file disparate, numerotate de la 13 la 17, pe care se află: o poezie dactilografiată, cu titlul *Bocet* (> *Opal*), un text bruionar, de nereconstituit, cu titlul *Hoț în amurg* și o poezie licențioasă, în manieră folclorică, cu titlul *Comibate* (ultimele două nefiind incluse în ediția de față).

Manuscrisul 12 845 este un dosar cu colțurile arse, avînd 26 de file disparate și eclectice: tăieturi din ziare și reviste; liste de titluri de cărți străine; o ciornă cu două pagini bruionare care par a fi începutul unei traduceri după poemul *Anabasis* de Saint John Perse; două pagini de însemnări privind romanul *Venin de mai;* o variantă autografă, fără titlu, a poeziei *Lui Postumus.* Cel mai valoros element din ms. 12 845 îl constituie două copii dactilografiate ale *Tablei de materii* a proiectului de volum *Ora fîntînilor,* dactilografiate după *Tabla de materii* autografă cuprinsă în manuscrisul 18 922 (descrierea acestor texte va fi făcută în cadrul prezentării ms. 18 922).

Manuscrisul 18 922, pe care îl considerăm ca text de bază în stabilirea majorității textelor din ediția de față, reprezintă proiectul unui volum de versuri pregătit pentru tipar de Ion Vinea aproximativ în perioada 1955—1960. Manuscrisul constă dintr-un dosar cu 343 file ce conțin textele dactilografiate ale majorității poeziilor scriitorului, cu corectări și modificări autografe după dactilografiere. Pe coperta dosarului scrie: *Ion Vinea: Versuri (Ora fîntînilor). Pentru tipar. Predată la ESPLA cu nr. 1957.* Paginile 1—243 alcătuiesc un corpus unitar și anume proiectul volumului de versuri *Ora fîntînilor,* mult mai cuprinzător decît cel publicat antum, în anul 1964, la Editura pentru literatură. Manuscrisul se deschide cu o *Tablă de materii,* scrisă cu creionul de autor, unde figurează 237 de titluri, numerotate de la 1 la 237 și organizate în patru cicluri: I. *Ora fîntînilor;* II. *Steaua Somnului;* III. *Exil;* IV. *Aievea.*

Iată structura acestor cicluri, conform *Tablei de materii:*

I. **Ora fîntînilor**: *Mare, Destin, Ora fîntînilor, Rugă, Din urmă, Velut Somnia, Declin, Vigie, Rătăcire, Ivoriu, Ivire, Solitudo, Suspin, Final, Prag, Unul, Sfînt, Scripturi, Schivnic, Culmi, La stea, Incantație, Una, Ovid, Tomis, Nox, Tristia, Chemare, Dor de mare, Casa din Mangalia, Popas, Chei, Nauta, Tuzla, Koh-I-Noor, Doleanțe, Remember, Adagio, Gina (I), Gina (II), Celei adormite, De profundis, Sfintei de azi, Ieri, In memoriam, Adaos, Vocula, Paragină, Rugă, Mărturii, Recessus, Chip, Amazoana, Victorie, Obsesie, Ioana, Fira, Celei venite, Drum, Noi, Sunet, Ceas rău, Ecou, Încheieri, Dor vechi, Meandre, Moment, Răsunet, Hotare, Alții, La ora cînd cafenelele se închid, Mort-sezon, Dintr-o vară, Septembrie (Ciornă), Septembrie (Variantă), Vilegiatură, Tălmăcire, Pantelimon, Priveliște, Rit, Astral, Orizonturi, Lanțuri, Mustrări, Vaier, El, Preludiu, Închinare.*

II. **Steaua Somnului** (pe o pagină de titlu care deschide ciclul este notat cu creionul: „Steaua Somnului. Poeme fantastice"):

Steaua Somnului, Geneză, Glasuri, Prohod, Ascultări, Madrigal, Erinnerung, Insomnii, Șoaptă, Ezitări, Manent veteris, Amintirile false, Frühlingsnacht, Pași prin foi, Nocturnă, Medalion, Dor, Romanță, Vals vechi, Regret, Melopee, Dintr-o toamnă, Pro domo, Dedicație, Voluptas, Eternitate, Lewdness, Roaba, Hram, Servituți, Litanii, „L'indifférent", Invocație, Paradis destrămat, Banal, Finis, Vecie, Priveghi, Șuvoaie, Pelerinaj, Disonanțe, Variantă, De departe, Revedere, Pe urma pașilor, Cuib, Petreceri, vara, Plîns, Ceremonii, Veste, Ton, Amurg, Insania, Impas, Întîlnire, Zigzag, Bocet, Iarnă, Crin de iarnă, Locuri, Praf, Glasuri în pădure, Stampă, Rugăciune, Vid, Adio, Clopote, Răspuns, Retorsus, Opal, Cale-ntoarsă, Fără tine, Sonet, Capitol.

III. **Exil**: *Epictet, Soartă, Ion-Vodă cel Cumplit, Aetius, Portret antic, Ispită, Clades, Proroc, Legendă, Usque, Sfat, Medievală, Jetatură, Zgură, Rechizitor, Epavă, Îngerul a strigat, Parada plecării, Retragere, Război, Baladă, Cumpănă, Lauda urii, Veghea de iarnă, Odium, Carmelia, Obses.*

IV. **Aievea**: *Aievea, Vedenii, Caedes, Miștere, Necroman, Fior, Don Juan (I), Peisaj, Moara umbrelor, Iele, Clopotul scufundat, Poveste, Pasărea de aur, Clipă, Sighișoara, Qui iter fecit, Rugul nopții veșnice, Steaua morților, Don Juan (II), Dicteu, Feerie, Singurătăți, Gamă, Pasărea măiastră, Lui Marcel Iancu, Clamor, Pauză, Secetă, De Sîn-Martin, Vasul-fantomă, Proclamație, Visul spînzuratului, Acedia, Lamento, Reper, Cosmopolis, Dincolo, Total, Ev, Reclamă, Memento, Iser, Adam, Whisky-Palace, Stuprum, Schola Cantorum, Cîntecul ursarului, Campanie, Tînguirea lui Azor, Rebut.*

Față de această *Tablă de materii* manuscrisul se prezintă lacunar, în sensul omisiunii unui număr de poezii (care au fost scoase din dosar înainte de intrarea manuscrisului în colecția Muzeului literaturii române). Astfel, lipsesc următoarele texte:

Rugă, Din urmă, Declin, Rătăcire, Nox, Tristia, Popas, Nauta, Sfintei de azi, Vocula, Fira, Ceas rău, Vilegiatură, Pantelimon, Prohod, Manent veteris, Amintirile false, Frühlingsnacht, Eternitate, Roaba, Litanii, Paradis destrămat, De departe, Revedere, Capitol, Epictet, Usque, Sfat, Baladă, Obses, Fior, Moara umbrelor, Pasărea de aur, Dincolo, Ev, Reclamă.

Una dintre copiile dactilo ale acestei *Table de materii,* copii aflate în manuscrisul 12 845, are cîteva modificări autografe, ulterioare dactilografierii. Astfel sînt introduse cîteva titluri noi: *Comemorare, Golia, Magie, Cavalcadă, Răzvrătire (Soliloc nocturn), Lui Postumus, Rugă robilor.* Sînt modificate titlurile: *Amazoana* 〉 *Nike; Vedenii* 〉 *Cîinele pămîntului, Rebut* 〉 *Glosar.* Cîtorva titluri li se schimbă locul în sumar *De profundis, Pauză, Schola Cantorum, Rugă.*

Paginile 243—343, separate de corpusul central, cuprind dublete dactilo ale poeziilor din acest corpus sau diverse ciorne sau strofe disparate, unele cu caracter bruionar. Aceste texte din partea a doua a manuscrisului 18 922 n-au fost luate în considerare în alcătuirea ediției noastre. Tot aici se găsește și o *Erată* scrisă de autor cu creionul, în care se corectează o serie de cuvinte din poeziile aflate în corpusul central, precum și două titluri. Paginile indicate în *Erată* nu corespund cu cele din manuscris, încît se pare că *Erata* se referă la alt corpus de texte, cu o structură asemănătoare. De altfel modificările propuse de *Erată* apar operate în ms. 18 922, cu excepția unui titlu (Lewdness 〉 Lowness).

Manuscrisul 12 842 este un dosar de 213 file pe care autorul a scris cu creion albastru: *Ion Vinea, Ora fîntînilor.* Este un dosar de lucru, un fel de anexă a manuscrisului 18 922, cuprinzînd în cea mai mare parte poezii dactilografiate care sînt dublete dactilo ale textelor selectate în manuscrisul 18 922. Există de asemenea și o serie de poezii autografe disparate, precum și alte poezii autografe care au anexate copiile lor dactilografiate, în cîte trei pînă la cinci exemplare. Poeziile aparțin unor perioade diferite de creație și sînt ordonate absolut întîmplător. Unele file au colțurile arse.

Sînt cuprinse următoarele poezii sau variante (vom menționa, unde e cazul, titlul definitiv): *Sfintei de azi, Rechizitor, Preludiu, Rugul nopții veșnice, Prorocul, Ivire, Ceas rău, Clades, De profundis, Tomis, Obsesie, Lex, Limpede vînt... (〉 Nike), Din urmă, Final, In memoriam, Pelerinaj, Haiducie (〉 Veghea de iarnă), Cale-ntoarsă, Răzvrătire (Soliloc nocturn), Ovid, Ascultări, Nocturnă, Tuzla I, Madrigal, Rătăcire (〉 Velut Somnia), Peisaj, Grație (〉 Lumină stranie), Adagio, Final, La stea, Crin (〉 Crin de iarnă), Vals vechi, Chei, Epava, Velut Somnia, Aievea, Recessus, Servituți, Secetă, Ora fîntînilor, Lewdness (〉 Lowness), Casa din Mangalia.*

În partea a doua a manuscrisului 12 842 se află o serie de dublete dactilo, de care n-am ținut seama în alcătuirea ediției de față.

Celelalte manuscrise aflate la Muzeul literaturii române (11 785, 11 786, 11 787, 11 789, 18 927, 11 488) sînt de dimensiuni reduse, avînd o filă sau cel mult două, cu textul unei singure poezii. Aceste manuscrise vor fi descrise în notele privitoare la poeziile respective.

La Biblioteca Academiei R.S.R. există un singur manuscris care cuprin de poezii de Ion Vinea: *manuscrisul 5 080*. Acesta este un caiet-dosar, în care au fost legate poezii autografe, disparate sau în corpusuri mici, ale mai multor poeți români: V. Voiculescu, Ion Pillat, B. Fundoianu, Ion Vinea, Adrian Maniu.

Din creația lui Ion Vinea se află în acest manuscris numai două poezii, autografe: *Tîrzie* (variantă a poeziei *Steaua morților*) și *Sfînt 2* (intitulată ulterior *Sfînt*), pe filele 124–126. Textele sînt scrise curat, cu cerneală neagră, pe file de caiet, și semnate: „I. Vinea".

În arhiva Editurii Minerva se găsesc de asemenea cîteva manuscrise cu poezii ale lui Ion Vinea. Manuscrisul principal, pe care l-am intitulat în mod convențional *Manuscrisul M* este un dosar de 243 file care cuprinde poezii de Ion Vinea, dactilografiate, unele avînd titlul autograf sau corectări autografe. Pe coperta dosarului autorul a scris, cu litere mari, cu creion albastru: *Ion Vinea, Glosar, poeme, 243 pagini.* Apoi a anulat titlul *Glosar,* scriind deasupra: *Ora fîntînilor.* O însemnare identică, scrisă cu același creion și avînd aceeași modificare a titlului, se află și pe fila 2. Pe fila 1 este notată o dedicație autografă: „lui Al. Rosetti".

O însemnare de pe spatele coperții arată că dosarul respectiv conține un proiect de volum de poezii al lui Ion Vinea datînd din perioada 1955–1956.

Analizat în ansamblu, manuscrisul M este o variantă a corpusului principal al manuscrisului 18 922, cuprinzînd în cea mai mare parte dubletele dactilo ale textelor din ms. 18 922 și avînd aceeași structură. Manuscrisul nu are sumar, dar succesiunea poeziilor este aceeași cu cea din T*ablă de materii* din ms. 18 922. De asemenea, în manuscrisul M se află o *Erată*, de 4 file, care este copia dactilo a *Eratei* autografe din ms. 18 922.

Privit ca o structură, ca proiect al unui volum, manuscrisul M se situează din punct de vedere cronologic cu puțin timp înaintea ms. 18 922. Argumentele care pledează în favoarea acestei cronologii sînt: titlul *Glosar*, mai vechi, anulat pe coperta ms. M și înlocuit cu *Ora fîntînilor*, în timp ce pe coperta ms. 18 922 apare numai titlul *Ora fîntînilor*; în textele din ms. 18 922 au fost operate majoritatea modificărilor propuse de *Erată*, în timp ce în ms. *M* au fost corectate numai unele texte după *Erată*; în ms. *M* nu există împărțirea pe cicluri.

Privit în detaliu însă, la nivelul textelor aflate în dosar, ms. *M* se află față de ms. 18 922 într-o poziție cronologică care comportă trei situații distincte: a) textele din cele două manuscrise sînt copii dactilo identice, deci simultane , și atunci numai în mod convențional situăm ms. *M* înaintea ms. 18 922; b) textele din cele două manuscrise prezintă variante dactilo diferite care situează *în mod real* ms. 18 922 după ms. M; c) textele din cele două manuscrise sînt copii dactilo identice, dar în ms. M apar modificări autografe ulterioare care nu există în ms. 18 922, și în aceste cazuri trebuie să situăm ms. *M*. după ms. 18 922.

În manuscrisul *M* sînt cuprinse poeziile: *Destin, Ora fîntînilor, Rugă, Din urmă, Velut Somnia, Declin, Vigie, Rătăcire, Ivoriu, Ivire, Solitudo, Suspin, Final, Prag, Unul, Sfînt, Scripturi, Schivnic, Culmi, La Stea, Incantație, Una, Ovid, Tomis, Nox, Tristia, Chemare, Dor de mare (Imitație),* *Casa din Mangalia, Popas, Chei, Nauta, Tuzla, Koh-I-Noor, Doleanțe, Remember, Adagio, Gina (I), Gina (II), Celei adormite, De profundis, Sfintei de azi, Ieri, In memoriam, Adaos, Paragină, Rug, Mărturii, Recessus, Chip, Victorie, Obsesie, Ioana, Fira, Celei venite, Drum, Noi, Sunet, Ceas rău, Ecou, Încheieri, Dor vechi, Meandre, Moment, Răsunet, Hotare, Alții, La ora cînd cafenelele se închid, Mort-sezon, Dintr-o vară, Septembrie (Ciornă), Septembrie (Variantă), Vilegiatură, Tălmăcire, Pantelimon 1915, Priveliște. Rit, Astral, Orizonturi, Lanțuri, Mustrări, Vaier, El, Preludiu, Închinare, Steaua Somnului, Geneză, Glasuri, Prohod, Ascultări, Madrigal, Erinnerung, Insomnii, Șoaptă, Ezitări, Manent veteris, Amintirile false, Frühlingsnacht, Pași prin foi, Nocturnă, Medalion, Dor, Romanță, Vals vechi, Regret, Melopee, Dintr-o toamnă, Pro domo, Dedicație, Voluptas, Eternitate, Lowness, Roaba, Hram, Servituți, Litanii, „L'indifférent", Invocație, Paradis destrămat, Bemol, Finis, Vecie, Priveghi, Șuvoaie, Pelerinaj, Disonanțe, Variantă, De departe, Revedere, Pe urma pașilor, Cuib, Petreceri, vara, Plîns, Ceremonii, Veste, Ton, Amurg, Insania, Impas, Întîlnire, Zigzag, Bocet, Iarnă, Crin de iarnă, Locuri, Praf, Glasuri în pădure, Stampă, Rugăciune, Vid, Adio, Clopote, Răspuns, Retorsus, Opal, Cale-ntoarsă, Fără tine, Sonet, Epictet, Soartă, Ion-Vodă cel Cumplit, Aetius, Demostene (Portret antic), Ispită, Clades, Prorocul, Legendă, Usque, Sfat, Medievală, Jetatură, Zgură, Rechizitor, Epavă, Îngerul a strigat, Parada plecării, Retragere (1917), Război, Baladă, Cumpănă, Laus odii, Veghea de iarnă, Odium, Carmelita, Obses, Aievea, Vedenii, Caedes, Mistere, Necroman, Fior, Don Juan I, Peisaj, Iele, Clopotul scufundat, Poveste, Pasărea de aur, Clipă (Reminiscență), Sighișoara, Qui iter fecit, Rugul nopții veșnice, Steaua morților, Don Juan II, Dicteu, Feerie, Singurătăți, Gamă, Pasărea măiastră, Lui Marcel Iancu, Clamor, Pauză, Secetă, St. Martin, Vasul-fantomă, Proclamație, Visul spînzuratului, Acedia, Lamento, Cosmopolis, Dincolo, Total, Ev, Reclamă, Memento, Iser, Adam, Whisky-Palace, Stuprum, Cîntecul ursarului, Campanie, Tînguirea lui Azor, Glosar.*

În arhiva Editurii Minerva se mai află încă două mici seturi cu poezii de Ion Vinea. Unul cuprinde șase poezii pregătite de autor în anul 1964 pentru a intra în volumul *Ora fîntînilor* și la care a renunțat ulterior (texte dactilografiate, cu însemnări autografe): *Moara umbrelor, Răzvrătire (Soliloc nocturn), Magie, Rugăciune, Litanii, Retragere 1917.* Am numit în mod convențional acest manuscris: *manuscris Ora fîntînilor* (ms. O.F.).

Celălalt manuscris cuprinde, după mențiunea editorului Andrei Rusu, „Poezii regăsite (necuprinse în *Sumar*)". E vorba de copii dactilo sau manuscrise ale poeziilor: *Mare, Capitol, Moara umbrelor, Cavalcada, Vocula, Stelele, Tuzla, Fantezie, „Tatăl nostru", Cîntec de noapte.*

Ordonarea poeziilor în cadrul volumului de față ne-a pus o serie de probleme deosebit de dificile, întrucît stabilirea cronologiei exacte a creației literare a lui Ion Vinea este imposibilă din mai multe motive: 1) poetul și-a alcătuit un singur volum antum, foarte tîrziu, la bătrînețe, volum care cuprinde poezii din cele mai diverse etape de creație; 2) poetul și-a retranscris unele poezii, din caiete mai vechi în alte caiete, sau chiar din periodice, alături de poezii mai noi, ceea ce duce la confuzii, chiar cînd textele sînt datate autograf, între momentul creației unei poezii, al retranscrierii ei sau al publicării în periodice; 3) poetul obișnuia să-și antedateze intenționat unele poezii sau, la maturitate, să le dateze din memorie, deci aproximativ.

Avînd în vedere aceste considerente, am ordonat poeziile după criterii oarecum convenționale, astfel: poeziile din volumul *Ora fîntînilor* au fost ordonate după succesiunea din volum; poeziile cuprinse în secțiunea *Din periodice* au fost ordonate cronologic, după data primei apariții; în secțiunea *Postume* au fost inserate în primul rînd poeziile cuprinse în *Tabla de materii* din ms. 18 922 și 12 845 (cele rămase în afara volumului și cele nepublicate în periodice), în ordinea acestei *Table de materii*; poeziile necuprinse în *Tabla de materii* au fost ordonate după o succesiune oarecum cronologică a alcătuirii manuscriselor, luînd în considerație cronologia unor proiecte de volum cuprinse în aceste manuscrise, după criteriile ce au fost menționate la descrierea manuscriselor; în interiorul fiecărui manuscris, am ordonat poeziile după numerotarea filelor, iar în cazul manuscriselor eclectice care conțin și caiete autografe, au fost inserate mai întîi textele din caiete în ordinea stabilită de autor, apoi poeziile de pe file disparate, în ordinea numerotării lor.

Textele cuprinse în *Addenda* au fost ordonate astfel: în primul rînd antumele publicate în periodice, în ordine cronologică, după data apariției, apoi postumele, după succesiunea din ediția *Opere*, Editura Dacia, 1972.

Pentru poeziile din volumul *Ora fîntînilor* am stabilit textul după volum, pentru celelalte poezii am considerat ca punct de plecare ms. 18 922. Ca atare, pentru poeziile cuprinse în manuscrisul 18 922 am stabilit textul după acest manuscris, cu excepția a două situații: 1) cînd poezia se află în manuscrisul *Ora fîntînilor* (O.F.) (în acest caz am folosit ca text de bază acest text corectat de autor); 2) cînd poezia are în manuscrisul M un text dactilo identic cu cel din ms. 18 922, dar cu corecturi autografe ulterioare (în acest caz am folosit ca text de bază ms. M).

Pentru poeziile necuprinse în ms. 18 922, am folosit ca text de bază alte manuscrise, urmărind ca în toate situațiile să respectăm ultima versiune realizată de poet.

Pentru poeziile necuprinse în nici unul dintre manuscrisele găsite de noi am folosit ca text de bază, în cazul antumelor, textul din periodic, iar în cazul postumelor, textul din periodicul sau din volumul unde a apărut prima oară, menționînd manuscrisele la care editorii fac referință sau, dacă textul apare în facsimil, luînd în considerare facsimilele.

Am menționat la fiecare poezie textul de bază.

Aparatul variantelor își propune să pună în lumină „istoria" fiecărei poezii, foarte complicată în cazul creației lui Ion Vinea, deoarece multe poezii au suferit transformări succesive (modificări de structură, de titluri, de așezare în pagină, de punctuație etc.). La stabilirea variantelor am luat în considerare, în afară de manuscrise, aparițiile din periodice, precum și cele din unicul volum supravegheat de poet, *Ora fîntînilor*, 1964. Am reprodus integral textul acelor variante din periodice care diferă substanțial de varianta definitivă și care au fost comentate de criticii epocii sau au fost incluse în antologii prestigioase redînd astfel imaginea creației lui Vinea din tinerețe. (I. Pillat — Perpessicius, *Antologia poeților de azi*, Editura Cartea românească, 1928; Vladimir Streinu, *Literatura română contemporană*, Editura Dacia, București, 1943—1944; Sașa Pană, *Antologia literaturii române de avangardă*, Editura pentru literatură, 1969.) Schimbările de titluri, menționate în note, sînt marcate și în indicele de la sfîrșitul volumului.

Spre a face evidentă istoria textului, am așezat variantele în ordine cronologică, de la cea inițială pînă la aceea pe care am luat-o ca formă de bază; semnul 〉 indică modificarea versului după care apare; dacă semnul este pus în paranteză, el indică numai modificarea cuvîntului sau a titlului dinaintea parantezei.

În stabilirea textului am urmat normele filologice consacrate de practica editării critice, păstrînd — în aplicarea normelor ortografiei actuale — forme lexicale, morfologice sau fonetice care indică o realitate lingvistică diferită de cea legiferată azi. Am respectat punctuația autorului, foarte liberă în creația de tinerețe influențată de avangardă (faptul se reflectă în special în variantele din periodice sau în manuscrisele vechi) și am corectat tacit unele inadvertențe din poeziile de maturitate, cînd autorul însuși a evoluat spre o ortografie mai fermă.

E. Z. F.

ANTUME

VOLUME

ORA FÎNTÎNILOR

1964

ACADEMIA
BIBLIOTECA
REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

DESTIN

Nainte dar! sub gura de azur
cuprinsă lacom în sărutul zării
sirenele mă cheamă iar, — vi-o jur.
Nechează iar, spumos și-n clocot, calul
trimis de zei, nuntaș cu coiful sur.
Lăsați-mă! E ora răzbunării.
De n-aș fi brațul ce-i despică valul,
„prin drept de Cînt mă simt stăpînul mării“.

ORA FÎNTÎNILOR

Oră de liniști stelare,
clar semn de lumi fără nume,
largul în ambru și-n jar e,
Thalassa-n ritmuri apune.

Vocile sfînt de curate,
frunțile pure și ochii,
cugetul gol și curat e,
clopote cînd legănate
trec în nunteștile rochii.

Ora fîntînilor lunii,
— înger — șoptește prin umbre
vorbele rugăciunii
netălmăcite și sumbre.

DECLIN

O tristeță întîrzie în mine
cum zăbovește toamna pe cîmp,
nici un sărut nu-mi trece prin suflet,
nici o zăpadă n-a descins pe pămînt.

Cîntecul trist, cîntecul cel mai trist
vine cu clopotul din asfințit,
îl auzi în glasul sterp al vrăbiilor
și răspunde din umilința tălăngilor.

E toată viața care doare așa,
zi cu zi pe întinderea stepelor,
între arborii neajunși la cer,
între apele ce-și urmează albia,
între turmele ce-și pasc soarta pe cîmp
și între frunzele care se dau în vînt.

IVORIU

Într-un sfîrșit, în marginea orelor moarte,
nalt și aspru, Turnul a crescut
zi cu zi, noapte cu noapte,
întemnițîndu-mă.
Singur veghez. Nici un zvon. Lumea e de mine departe.

Glasul strigă-n deșert:
unde sînt visele? unde izvoarele? unde ești, mamă?
Pumnul zadarnic izbește în piatră.
Cine e de vină? cine mă desparte?
Nimeni n-aude. Nimeni nu mă cheamă.
E tîrziu. Turnul sporește în noapte.

INCANTAȚIE

Vouă, clare ore ale aurorii
pline de statuile plugarilor,
ce cuvînt sfințit vi se cuvine, —
ați purtat triunghiul cocorilor,
ați sorbit argintul fîntînilor.

Voi, talazuri limpezi ale zorilor
fremătînd de stelele pescarilor,
ruga mea etern să vă străbată,
aprig vinul vostru să mă-mbete
de un vis de tinerețe veșnică.

OVID

Pe marginea mării de doliu, de-a lungul
șterselor urme ale rătăcirilor mele,
de-a lungul gemetelor din vechi osîndite sub stele,
la Pontul Euxin izgonit cu pustiul și gîndul ...

spumegă monoton valul sub rocele sumbre, —
prin muzicalul exil sorb lînced suspin de toamnă.
E poate soarta care astfel îndeamnă
la încheieri, zbuciumul unei umbre.

... Să te ascult, mare urnită din începuturi,
ultimii pași să-i închin treptelor goale,
să mă adormi în jalea privirilor tale
de ursitoare, bocind pe un leagăn de scuturi.

TOMIS

Din țara de miazănoapte vin păsări mari,
în somn le auzi vuietul rece
prin arborii mari ca o liră de oase.

În aerul vrăjmaș se spulberă cîntecul
răgușit al matrozilor
ce se zoresc să plece.

Să vezi în portul vechi dansul sloiurilor,
să le asculți hohotul de sticlă
și vaierul cumplit al catargelor.
Aici vinul se-ncheagă și sparge vasele de lut
și răsuflarea-n jertfe argintii se fugărește.

Ce gînd rău m-a menit aci,
unde algele-mi împletesc cununi de gheață,
o umbră mai mult să fiu pe acest țărm al umbrelor
de unde pînzele par cenușii.

Horă mută de scite figuri mă-nconjoară,
toți sînt străini, eu printre ei străinul,
vorbele mele ei nu le pot înțelege,
glas de cristal înnegrit în furtuni de blesteme,

silabisesc vorba lor sălbatică în care-i închis urletul talazului
și rugi fac din ea pentru ei, pentru mine.

Poate un mormînt profund ca un sîn
și cald sub platoșa iernilor
să-mi dăruie ritmul natal, — vibrări
pe sub pămînt din visul palmierilor.

Atît de uitat că vreau să mor aci,
mai singură nu-mi va fi piatra decît trupul.

NOX

Cîntec din larguri, prin golul orelor gemene,
ce stelară noapte prinde să ne legene.
Departe visul mi-l poartă catargele càndide.
Sub adieri tremură Tomis din genele-i palide.

Drumurile de var lin sosind singure
somnul și-l duc la sînul falezelor.
Pregetă-n gemete zbuciumul apelor
pas cu pas, îndelung, pe dig însoțindu-mă.

Ademenite-n repaosul vag, uraganele
de pretutindeni adorm în concertul talazelor.
Teme-te, inimă prinsă-n legenda mirajelor,
înlănțuitul neant pîndește din plasele algelor.

TRISTIA

Să fiu captivul tău de veci,
să-mi joci albastrele sonore lanțuri,
încercuită Mare de-un destin
cîntînd în el sfîrșitul și-nceputul.

Oaspe sortit grădinii de nisip
abia ivind plăpînde anemone,
legat de zodii mii de mii cu gîndul
și priponit de pas prin șterse urme.

O, dincolo de praguri și cuvînt,
prin rugă smuls edictelor avare,
ca un suspin să trec din lumi în lumi,
pe un șirag de amintiri stelare.

CHEMARE

lui Marcel Iancu

Spre farurile stinse pe brațele de diguri
înfrînte de-așteptare prin veac, sub cerul gol,
pe harfele marine a suspinat Eol,
vestind urîtul zării și-al apelor de friguri.

E portul vechi și doarme la capăt de destin,
și-n van rostești în sine-ți silabele-i sonore,
să-nvii pe loc tumultul de glasuri și de prore
ce-nfiora talazul acestui cer latin.

Din lanț de orizonturi robita mare sună.
Hai, poate să ne smulgem letargicului chei
și biruind întinsul în nopțile de lună
s-atingem țărmuri nouă asemeni unor zei.

Sînt taine pe măsura ispitelor avide
între pămînt și boltă la fiecare pas;
mai bate ceas de vrajă cui nu stă de pripas
pe-un prag pierdut de semnul eternei Eneide.

Și vînt prielnic suflă prin plete de năieri.
La larg! spre amăgirea de castre și Didone
purtată-n gînd în ciuda tocmelii monotone,
să spintecăm talazul legendelor de ieri.

DOR DE MARE

(Imitație)

Azi mă-ndeamnă iar să m-avînt în larg singuratica mare sub cer,
și un veler înalt și o stea de-ndreptar este tot ce mai cer.
Și timonul smucind și al vîntului cînt și al càndidei pînze cutremur
și al negurii văl pe al mării obraz, cînd se crapă de ziuă și tremur.

Azi mă-ndeamnă iar să m-avînt în larg ale largului aprige glasuri.
E un limpede, e un sălbatic apel, pe talazul cel fără popasuri.
Și tot ce mai cer e o zi de vînt cu nori albi fugăriți prin genună,
cu stropi spulberați, cu spume spumînd și păsări ce țipă-n furtună.

Azi mă-ndeamnă iar să m-avînt în larg, fără loc, fără margini, destinul,
prin al vîntului ca de cuțit tăiș, urmînd pasărea, urmînd delfinul.
Și tot ce mai cer e un cîntec de drum zis de-un vesel pribeag lîngă mine
și-un somn fără vis cînd e visul sfîrșit și-l îngînă apele line.

CASA DIN MANGALIA

Dobrogea sonoră ca lemnul de vioară
și-afundă sarcofagul între Dunăre și mare
pe valul lui Traian.

Pe prag zebrat de drumuri vechi,
la Pontul Euxin,
casa cojită de crepuscul
e o epavă mai mult
fără leagăn, fără cuvînt.

De albele arșiți măcinată,
se-ntunecă-n pleoapa olanelor nocturne
și un trecut răspunde din fiecare treaptă,
gemînd sub pasul rar.

Din somnul de praf al storurilor
ferestrele sorb lacrima
neplînsă a secetei.

În grădină cearcănul de granit
al fîntînii păzește
ochiul de răcoare din pămînt.

Pe arborii toamnei timpurii
se spulberă polenul sterp al pietrelor.

Unde sînt glasurile de altădată?
poate că zvonul lor mai întîrzie
în umbrele rămase aci ...
Doar dacă-n vis le mai poți auzi.

Unde e cugetul acestui loc și în cine
a luminat candela lui ascunsă? ...

... S-a rezimat cu fruntea de masa de nuc,
s-a odihnit cu iedera boltită în vecie,
cărțile toate le-a citit,
și stelele, una cîte una.

Palid apoi de tumultul lăuntricei aurore
a răsturnat pe oglinda lui
secolele, largurile, lumile, —
și aruncate au fost zarurile:
— pînă cînd zăbrelele înguste ale soarelui?
— pînă cînd cei trei sute de pași la țărmul fără pornire
și monotona turmă a serilor,
masca fără răspuns a localnicilor
și apelul patetic al farurilor?

pînă cînd? .... din cavoul vacanțelor
izbucni într-o zi de alarmă
a lui soartă cu gură de aur.

Al lui e semnul șters de pe poartă
și cheia ruginită la intrarea spartă,
legenda țesută de greierii lutului
și numele lui, ca o pasăre, departe.

POPAS

Port de corăbii ocolit, vîntul i-a șlefuit
pietrele milenare, uitatele cheiuri.
Se înfundă treptat în nisip
farul stins și neclintit.
Orele-i dăruie lumina lor fugară.

Printre bolovanii digului în risipire
trece ca un strigoi căpitanul locului,
ochii lui și orizontul gol
sînt de culoarea pală a părăsirii.
Freamătul singuratic al mării
sună în auzul lui ca într-o scoică.

Aici să-mi fie oare căpătîiul
pe care-mi aștern la urmă rătăcirile
unde vremea o să-mi spele visele
ca un val care se pierde în veșnicie? ....

Să-mi fie dat să mai aud o dată
goarna cîndva de mine auzită,
destinul, poate, nu s-a rostit încă
și voi porni ducînd cuvinte noi în lume ....

Aici unde mor drumurile ostenite
ca umbre lungi de zboruri nevăzute,
să-mi fie lespedea de înviere
sau poate pragul unde să aștept
pe cel din urmă oaspe care vine.

NAUTA

Prin noapte nava spre zori,
înger pe undele iadului,
sfîșie clipele, freamătă
jertfe de jerbe de-argint.

Unde sînt străjerii tainei albastre,
ultimul fulger s-a culcat în iesle.

Treaz gînd mă întîrzie la proră,
înainte, unde nu sînt urme,
vis întrerupt luna trece vămile.
— De ce ți-s ochii larg deschiși?
Cine-a rostit cuvintele, cine?
Sentinela nu vorbește niciodată,
sau numai: — Domnule, poate aveți o țigară ...
vîntul, umbrele, nimeni ...
cuvinte printre stelele căzătoare.

TUZLA

Val pal, stîncile arse,
albastrul sat într-un inel de var.
Femeile țărmului au obraz de mărgean
și se vînd pe stras și suliman.

Vreau să rămîn aci la Tuzla
lîngă valsurile moarte-n casa albă
cînd pleacă școlarii rahitici
și-n plajă sîngeră macul sălbatic
cheag tușit în amiaza fragedă.

Seara bate semne din far
peste goarnele vagi de apă
cînd se întorc pescarii cu stele pe mîini
și trec vapoarele și planetele.

KOH-I-NOOR

Primăvară. Mi-amintesc:
izbucnise orchestra soarelui.
Pe fluviu dănțuiau sloiurile.
Pe cîmp frîngeau săbii luminile.

Tunete: se surpau malurile.
Pe oglinzile sparte-n noroi
se iviseră mieii noi.
Albe s-au destrămat balurile.

Pe mugurul cleios și crud
omida și-a răsfățat inelele.
Prin spărtura grajdului pustiu
fînul negru și ud
îl furau rîndunelele.

Primăvară. Mi-amintesc:
Pe conac se-mprospăta mucegaiul.
Iedera pregetînd
și-a răsturnat peste olane evantaiul.
Iar un fier de plug ruginit
din pămînt dezgropat de șuvoaie
a cîntat cu burlanele-n ploaie.

Atunci, — mi-amintesc, — ai venit.

DOLEANȚE

Gară peticită de lumini,
șine verzi sub luna de venin,
cîmp în ceruri înțepat cu spini,
ce tăcere, suflet pal și mut,
trenurile toate au trecut.

Vîntul rupe rufe de mătasă,
gîndurile au fugit din casă,
vino, rece mînă de mireasă,
pune-mi clopoței la gît
ca să-ți treacă de urît.

Ultim șir de roți, porniți alene,
felinare, tremurați din gene,
țipă, deznădejde, în sirene,
suspinați, supape-n unison,
zgardă, scutură-te de peron.

Gară luminată și pustie,
trenurile pleacă pe vecie,
ieși dintr-un sertar, melancolie,
cu panglici, cu bucle și hîrtie,
că paiața-i fără de scufie.

REMEMBER

Zori cenușii pe furnaluri și coșuri,
pe valuri de zinc.
Singură tremură-n ora ei palidă
steaua-n declin.

Sufletu-n zaua lui ultimă pregetă
vag și-amintind
de o iubire nedeslușită
și fără destin.

GINA

(I)

Ce stor de plumb ai tras între noi doi
cînd ți-ai lăsat pleoapele să cadă
cu umbre lungi peste lumina lor,
și străvezii atît,
cu oboseala ultim-a petalelor?
Plăpînde, palide sigilii
ale tăcerii-n care ți-ai zidit
însinguratul somn neînduplecat,
n-or să mai tremure,
n-or să tresară
și n-or să mai întîmpine
fiorul lin al soarelui:
priveliști alte-nchizi acum în tine
și-alt gînd asculți în liniștea de piatră.

GINA

(II)

Nicăieri în goluri, veac de veac,
defuncta voce n-o să mai tresară,
și totuși, pasul ți-l presimt departe
și-a ta privire limpede, de apă,
ce tremură luminii celeilalte.
Drum fără semn ne-a despărțit în brume
și stele sîntem rătăcind prin lume.

Tu spune-mi, poate nu-i numai poveste,
nu toate orele de noapte mint,
și nici tîrziu
cînd lunecă Iviri de lîngă vis
și fără cînt
se leagănă în inima de lut
un clopot al singurătății,
atunci e poate ce zăresc aievea
privirile-mi întoarse-nspre abis.

DE PROFUNDIS

Plînsul vieții suie-n ființă
ca fîntînile cu jerba sîngelui,
ca tăcerile cu rugăciunile.
Ce veștede-ți sînt, iubire, mîinile,
cînd s-a dus stolul anilor copleșit,
cînd pe drum zac florile lui stinse.

Să fie ora din urmă
care se presimte, care se vestește,
să fie tot ce n-a fost
această împotrivire tîrzie?

E poate lacrima ta,
e poate restriștea ta,
sau numai învinuirea mută,
sau numai blestemul, sau numai iertarea
pe care mi-o dărui ca-ntr-un bun rămas
cînd pogoară lumina căințelor,
fără vis, pe apele moarte.

CELEI ADORMITE

Ce somn și-a pus pecețile lui palide
pe ale ochilor tăi cripte candide?
Pe ce culcuș cernit, fără beteală,
mireasă, dormi în alba ta găteală?
Pe gura ta ce veșnic jurămînt
și-a pus cuvîntul greu de-un legămînt
urmat de o tăcere ca de piatră
sau ca de-un ison lung de iarnă-n vatră?
De-atunci ești chip senin și fără gînd
printre făcliile din jurul tău plîngînd
și parcă-n nemișcare nici nu-ți pasă
că ai plecat din vremi spre altă casă
și-un mire crunt în degetele tale
ți-a prins un ort de-nsingurată cale.
Din vraja lui de ură și-ntunerec
cu ce puteri să strig să te desferec?
O, dormi, că-i poate-un somn ce te destramă-n
lumini și pulbere ca pe-o năframă.

SFINTEI DE AZI

Prin ani același chipul tău de criptă
ca un surîs plutind în amintire,
ai fost, în bezne, crinul legănat
peste comori, unde dorm drumurile.

Nici un altar văzut nu-ți poartă numele,
nici o statuie nu-ți ivește pasul,
dar nu e zi care să nu-ți închine
corola ei fragedă
și nu e oră să nu te petreacă
prin timpul învins de o mare poveste.

Sfîntă, din vis mărturie
că visul cel mai pur ne-ntîmpină,
cum să cuprind în zvonul cuvintelor
umbra ta lunecînd fără margine,
cum să opresc în pragul lumii
fîntîna ta sorbită de uitare,
cum să te-ncing cu soarta sunetului
cînd mersul tău se-ntunecă
de tot ce nu-i lumină?

Noaptea pe fruntea ta nu pogoară,
ca de o candelă ea se resfiră
și te arată palidă veciei,
care-n ființa ta se limpezește.

CHIP

Femeie de lut ars și întunecat
în apele de chihlibar ale amurgului,
ca un duh al sterpelor stînci te desprinzi
cu gleznele de văpaie, cu genunchii poleiți,
cu pași de aur vechi prin palidul nisip,
chip fără nume, gînd fără chip
spre însingurarea marilor oglinzi.

Ești oare a Dobrogei de foc și de var
tolănită leneș către larguri,
ești oare a potecii de răcoare,
stelar tremurînd între larguri și cer,
sau din ceara caldă a înserărilor ivită
și din mireasma liturgică de pe cîmpii ...

Ce rătăcire prin veac te poartă
cu pletele aspre și negre răsfirate în șoapte,
una și fără seamăn printre semeni,
nălucă printre vii
cu privirile-n veșnicul abis, o, tu,
cu buzele-ncinse de setea furtunilor,
departe de valsurile de vară,
de lumina balurilor din fiecare seară,
de aiurarea farurilor departe
și de semnele de taină ale umbrelor, —
în marginea fericirii efemere

dinaintea vapoarelor aprinse pe linia subțire a destinului
cînd la picioarele tale
își leapădă marea
lanțurile albastre.

Cine să slujească tăcerilor tale,
cine scoica inimii să-și asculte
în noaptea de zodii ctitorită
cînd pîndești la răscrucile beznelor
pe treptele solemne ale orelor
pînă-n cîntul cocoșilor
hora și hohotul bacantelor ...

Ești numai fîntînă bătută de vînt
sau vie făptură de sînge și pămînt? ...

Să fiu cel ce te-ntîmpină și te oprește
sortit, în aria lunii, ca pe un șarpe vrăjit
împletit pe descîntecul meu să te țiu
să nu știi, mai tîrziu,
dacă a fost vis sau numai un ecou,
să fiu troiță-n deșertul pașilor tăi
și ruga ta șoptească-se atunci între noi, — amin!

NIKE

Limpede vînt zbura pe herghelii
cînd ochii tăi și-au fost deschis fîntînile,
cînd crenelurile și turelele
și-au spulberat în goluri stelele,
cînd pomii și-au dezlănțuit viorile,
cînd vuie-n cea mai vie dimineață
un glas în pala de argint a plopilor
și păunul suie treptele orelor,
cîntece de lemn cînd cresc pe drum.

Cu trupul spinteci dîrele corăbiilor.
Pe ale anilor drapele închinate
trec ale tale glezne-ntraripate
și hohotul de rîs rotit din soare
ne toarnă roșul vin al veșnicelor nopți
cînd de izbîndă-n ocna lui cuprins
își sparge gîndul jucăriile de sare.

În mii de chipuri ți-ai aprins făcliile,
din pași plăpînzi sapi cuiburi viorelelor,
din plete-ți scuturi șoaptele avîntului,
din goană-n goană viața se-nteţește,
pe răsunet faima ta sporește,
cu cîinii tăi, cu șoimii tăi deprinși
tu stăpînești falezele,
și-n mirajul tău se leagănă, se-ardică
prorele și meterezele.

VICTORIE

Pe sub frunzarele tăcerii
ca un cerb ecoul se ascunde.
O, cum te pierde cîntecul
așteptării mele de toamnă!
Prin dolii de demult
rătăcesc fără drum.
Pretutindeni aripa răscrucilor
rupe negurile, sperie stolurile.
Nicăieri foc. Nimeni în noapte.
Cerne șoapte și scrum
paradisul pierdut.
N-am știut, n-am știut
să-mi alung gîndul, — soarta
                                să-mi ascult.
Albelor mîini
să-mi fi dăruit tîmplele,
albelor mîini.
Lîngă trofeele veștede
ale singurătății
sînt azi biruitorul întunecat,
întunecat.

IOANA

În curtea de culoarea mării rîde o fată slută
și vîntul îi prinde rochia în scaieți și cucută.
Aerul e sărat și foarte vechi gardul pe unde
cîte o viță de var murdar pătrunde.

Biserica: plină de bălării
și de somnul bufnițelor tîrzii
cu ochii solzi de zale
deschiși în visul de zi.
Și tîrcoale
de lilieci, pocale inverse
peste mormintele șterse,
duc putrede umbre întinse
printre făcliile stinse.

Fata care nu știe citi,
fata cu rochia murdară
plînge pe mormintele pustii,
cheamă păsări galbene din vară.

Fată ca șopîrlele,
scoală-te de pe lespezi,
du-te unde plîng gîrlele,
viața să ți-o lepezi.

Ziua te latră cîinii
și te smulg copiii.
Și te-ascunzi cînd seara vine,
cînd te prind oamenii-n spini
și-ți dau cioburi cu lumini
și se duc și rîd de tine.

FIRA

Fată cu părul ca seceta,
cu dorul ca paiul,
cu inima ca luceafărul,
mi-amintești satul din chenarul livezilor,
cumpăna de lemn și jgheabul ei verde,
marginea pădurilor cu iarbă pitică
pe care zăcea cartea necitită.

Fată a trestiilor și a tălăngilor,
în comoara codrului pasărea fluiera,
în trunchiuri ruinate plugăreau cariile,
sînul tău strivise busuioc și mintă,
gura ta rîdea,
risipea inele
de apă firul cîntului,
ochii tăi de plantă înfloreau de-un gînd.

Fată cu trupul poleit de soare,
toamna a fost tîrzie, — vitele veneau
poticnind și leneș și gemînd, acasă.
Cum ședeai pe piatră și tăceai de lung
aveai ochii celor care adorm spre ziuă,
coadele de-aramă copleșeau grumazul,
gleznele plăpînde se-ngropau în praf.

CELEI VENITE

Să-mi fie mîinile tale ultimele
ce aștern inimii
zăpada liniștii dintîi
ca peste un mormînt nou de toamnă.

Să fie ochii tăi soarele sumbru
al lumii somnului
spre care-mi învie sufletul.

Să-mi fie glasul tău adierea
depărtatelor mări în care s-au stins clopotele
grele ale rugăciunilor.

Să-mi fie pletele tale
salcia de seară
în care mai tremură
uitatele șoapte.

Să-mi fie sufletul tău sărut
pe reci pleoape
și lacrima ta
cugetul limpede
al clipei din urmă.

Să fie iubirea tîrzie
valul care ne leagănă
în veșnicie.

DRUM

Limpede vîrtej în cerul nostru,
anii ca un stol ne însoțesc.
Fragede au fost potecile.
Acum privirea ta luminează înainte.
Ascultă cum îngînă fîntînile
cuvintele rămase din trecut.
Ce cuminte mîna ta pe umăr
în acest țărm cu singur drum,
unde vremea ne poartă ca un cîntec de leagăn!

DOR VECHI

Ochi mari de magie, ochi lungi de poveste,
în ce noapte vă dorm undele
ca eleșteiele-n fundul pădurilor
toamnele cînd le sorb aurul și umbrele?

Cine mă paște, cine mă bîntuie?
E destinul sau numai amintirea
plînsul acesta ca o desfrunzire
care mi-a troienit tristețile?

Vreau jarul spart al căminului,
vreau șoaptele tale aproape
și repaosul și suspinul
și lumina care se stinge.

ALȚII

lui B. Fundoianu

Preumblare în grădina publică.
Vorbe cad cu foile încet
pe aleea roșie-veștedă
care suie treptele
eșafodului.

Pași se șterg, — frunzișul se răstoarnă.
Vorbele-și fac loc în toamna goală.
Nici o pasăre.
Prietenii caută un înțeles.
El trebuie scris pe coaja fagilor,
pe mucegaiul pietrei la fîntînă
și pus în cuiburile pustiite
să învie viața lor,
să sune altfel pașii
în grădina cu descreșteri de culori
ce-și răsfoiește cartea fără gînduri
sub preumblarea unor trecători.

SEPTEMBRIE

(Variantă)

Copiii plîngeau de nesomn,
iarba călise văile și vitele păsteau pe coline.
Zăream mai departe caii goi, —
au murit pe pămînt oamenii vechi și noi,
dar nu-mi dau seama dacă e mai bine.

Să ne oprim aci la fîntîna secată
și salcia ei la vis să ne-ndemne.
Dar culmile în seară sînt gîrbove toate
și moara vădană pe ruguri legată
dezmetic în vînt face semne.

Te-ai ridicat și nu-ți mai amintești,
pe drumul știut cobori iară,
te văd pregetînd c-un toiag pe cărare.
Să nu te întorci dacă te voi chema,
că e mult mai trist să te văd plecînd
și nu știu cît voi rămîne așa.

Absalom a fugit cu părul vîlvoi
călărind pe oblînc pe sub codri,
cu fruntea-ncruntată, cu umerii goi,
în tropot de fier și de piatră.
Dar smulsu-l-a gheara pădurii, din scări,
de coama lui de văpaie.

Senin i-a fost chipul în moartea cea rea
și cearcăne-avu ca o fată.

Toamna pînă la sînge a mușcat podgoriile,
aerul e ca perlele bolnave,
luna s-a despletit sus printre facle de ceară.
Trebuie, Doamna mea, să-ți fac închinarea de seară,
vîntul și-asmute din șoapte orchestrele lui de țînțari
și pe streașina cerului ropotă ploile-n noapte,

VILEGIATURĂ

Tîrgul își spală-n cer sutele lui de țuguiri,
toată noaptea a curs roua de pe frunze.
Acum soarele
și-a desfășurat pînzele galbene
și trece pe mările aerului.

Să pornim ca tirolezii, iubito,
mîna ta e fragedă și ce limpezi ochii!
Pînă nu se deschid ferestrele,
să ne bucurăm plămînii;
trotuarele-s sonore și pustii.

Iată precupeții locului cu fructe,
și coșurile cu lămîi de ceară strălucesc,
după gard se roagă dezmetică o poiată,
cît strigă cocoșii de sîngeros!

Să grăbim spre culme plasa cu merinde,
să pîndim la umbră cîntecele mici.
Cît de purpurie rochia ta se-aprinde
burgului de suliți cu sportivi pitici!

PANTELIMON

Ocol zidit, plîns de foi şi ferestre,
bivoli fumegă prin smîrcuri.
Arborii cu gheare de cărbune
sfîşiau un cer care fugea.

Aşteptam să sune clopotul
ora sălilor albe.
Nici un bolnav printre arborii în rugăciune.
Doar noi, şi-n pletele tale, vîntul.

Şi-aduce aminte privirea ta
tot ce făgăduia,
mai simţi în tremurul nostru glasul clopotului
şi în privelişte înflorirea corbilor?

Atunci un vuiet a schingiuit crengile, a spulberat foile.
Şi s-a depărtat parcul cu bivolii negri.

RIT

Abis amar la iarba de-ntuneric,
avîntul meu hotărnicit te-a prins
ca pe o scoică-n setea-i fără saţ,
dezlănţuind captivele fîntîni
din pînda ta de teamă şi de freamăt,
trezite-n somnoroasa-le-aşteptare
de lungi fiori premergători de cînt,
să-ncingă solul pogorît la fund
cu hore de văpaie şi de geamăt.

LANȚURI

Nu pot pleca, nu pot rămîne,
povestea e ca o tîrzie toamnă.
Trist e surîsul care s-a milostivit
șoapta destinului s-o cumințească.

Noi ducem visul nostru ca pe-un mort
ascuns de flori și nevegheat de nimeni,
pe care-am vrea să-l știm doar adormit,
și nu-i aprindem nici lumini,
și nu ne-ncumetăm să-l plîngem.

MUSTRĂRI

De ce te-ai dus cînd știi că-n oră
șoapta destinului pîndește,
cînd știi că orice pas ne rătăcește,
din pietre că ne poticnesc ispitele,
că uneltește vîntul împotrivă-ne,
și stelele, fîntînile și arborii
menesc a rău,
că pretutindeni, ne-ncetat, ivitele
răscruci ne taie căile
ca șerpii împletitele,
și-n orice loc se-ațin blestemele.
De ce-ai rupt lanțul trupurilor noastre
lăsîndu-le doar gîndul drept verigă,
de taina lor cum de nu ți-a fost frică,
de ce-ai crezut, de ce-ai lăsat
leagănul somnului să ne legene
pe fiecare cu alt vis,
cum de-ai îngăduit ursitelor răgazul
să ne răpună despărțit
și suflului de gheață-al veșniciei
să treacă peste jurămîntul nostru
ca iureșul unei vrăjmașe oști
peste-un hotar deschis?

VAIER

Să nu găsesc în mine nici un strigăt
care străbate dincolo la tine,
să fie piatra piatră și tăcerea
o mare nemișcată de suspine,
să fie-adevărat că veșnicia
s-a și statornicit între noi doi,
iar deznădejdea-și rupe melodia
ca vîntul fugărit prin pomii goi,
că nu se află drumuri înapoi?

EL

Vrăjmașul meu nu mă pîndește, nu-mi bîntuie cărările,
puterile nu mi le măsură,
nu-mi numără, nu-mi cumpără prietenii,
nu-mi iese la răscruce, nu-i văd în visu-mi chipul,
privirile nu-i simt,
nu se grăbește, nu mă-nșeală, nu mă-ndeamnă,
greșelile nu mi le-nseamnă, —
îngemănată-i umbra noastră,
din suflul meu răsuflă, din gîndul meu gîndește,
sînt crucii sale trupul,
și-l port în ritmul inimii și-n mersu-ncet al sîngelui,
străvechi blestem, podoabă ruginită
din ruga-ntîi la ultimul suspin.

ÎNCHINARE

Ție gloria
toamnei acesteia,
îngenuncherea
soarelui palidă.

Ție comorile
rupte ale codrilor,
hora fîntînilor,
basmul mirajului,
aura deltelor,
somnul mareelor.

Ție orchestrele
nalt siderale,
buciumul dulce
turmelor pale,
ție ferestrele
largi ale nunților,
ție și Leii
roșii ai munților.

Ție tăcerea
cramelor cerului,
purpura vie a
inimii Domnului.

COMEMORARE

Orașul tău mi-a devenit străin,
sînt douăzeci de ani de-atunci, Tamara ...
Un spectru azi, din vremi, spre tine vin,
cobor prin sita negrei, știrbei uliți,
în pietre spulber efemere urme
de pași plăpînzi pierduți întru păcat, —
trezit imbold al vechii răni și suliți, —
Tamara, poate totuși n-ai uitat ...
Dar palidele storuri dorm de mult
în tremurul amarelor tenebre.

Să-ncerc defunctul sunet e-n zadar
al degetelor veșted ram în geamuri.
Răspunde valul doar, etern tumult
și van asalt al milenarei febre,
pornit spre țărm din treptele-aurorii
și-ncătușat în rîpa de cobalt
ce ne unea, vrăjiți de-al ei chenar,
cu ochii orbi de zodiile orii.

O șoaptă-ai fost în gemătul marin,
meduză fără soartă printre alge,
speluncii cu lăute, fum și vin —
cînd te smulgeam la pragul gravei muzici
al vastei orgi tinzînd spre zori prin bezne.

Sibilă-n clipă, curtezană veşnic, —
te chem, Tamara, azi din ce declin? —
treceau corăbii planetar de lesne
cînd ne-am cuprins sfinţind păgîne lespezi
cu mirul pur al cosmicului sfeşnic,
vis într-un vis, nălţînd minute repezi,
noi nimb şi rug din creştet pînă-n glezne
în noaptea dintre nopţi cea mai vitează.

Şi-un imn solemn de mute, reci columne,
în corul alb al nemişcării lor,
ne-a închinat anticul port surpat
pe scitul golf agonic, dar sonor
de freamăt şi suspine ca o scoică.

STEAUA SOMNULUI

În adînc, unde uitare nu e
şi doar în vis pătrunzi
prin al somnului fără de fund abis,
tu mă aştepţi în lacrămile de altădată.

Palidă reîntîlnire, singură clipă vie
în trena lacrămilor de altădată,
ţi-ai însemnat locul pentru vecie
în adînc, unde uitare nu e.

E mult de-atunci şi eşti mereu aproape
lîngă izvorul limpede şi mut
pe care-l sorbi cu setea de altădată
şi învii priviri în tristele pleoape.

Topită-n tremurul de aşteptare,
eşti steaua somnului unde-mi dorm apele,
şi veghea ta căinţă-n mine suie.
Ziua e de prisos, noaptea e de lumină
în adînc, unde uitare nu e.

GENEZĂ

Freamătul izvorului din mine
rătăcind prin codrii mei l-ascult
ca pe o poveste de demult,
cu turnuri, șanțuri, spectre și jivine.

Stranii ore orbului meu gînd
dibuind prin șoapte, zvon și umbre,
iarba pală a țărmurilor sumbre,
mîinile și pasul tremurînd,

de-a simți sub lespezi și ferige
începutul veșnicului cînt,
viața ridicată din mormînt,
nopților ursitele să-și strige.

MADRIGAL

Mi-e veche inima: un menuet
captiv în ceasul unei jucării.
L-asculți și-ncerci în soarta lui să-l scrii
altfel: să-i stingi suspinul desuet.

Împotrivit pe singurul său gînd,
se-ntoarce-n arcuri cîntecul plăpînd
și lasă semn, ca dintr-un zbor ținut,
rugina lui pe degete de lut.

Polen de chin pe albe cinci petale,
fie-le, Doamnă, dulce nimbul pus, —
și iartă ornicului nesupus
cînd încă plînge-n degetele Tale.

ERINNERUNG

Pe drumul cu boschete prăfuite
seara cădea ca o altă zi,
zarea chema turmele tîrzii
cu stele limpezi și povestite.

Drumul tot mai alb în tot mai întuneric,
flori se uscau undeva, — n-ai uitat
lumina pașilor în acel întuneric
și tot ce tăcînd în noi a cîntat.

Apoi luna, — lacăt pe tăcerea zării,
între cer și cîmpuri farmec închegat ...
Pe gîndul din ochii de culoarea vremii
pleoapele de aur care s-au lăsat.

INSOMNII

Inima mea te cheamă din noapte
cînd dorm orologiile în piatră,
cînd stele se sting ca șoapte,
cînd tresar cărbunii pe vatră.

Ochii tăi se deschid în mine
ca doinele în veghile stînii,
ca nuferii în iezere line,
ca luna pe fundul fîntînii.

Visul nostru de viață și moarte
ca iedera boltită ne îmbie
sub umbrarul ei de vecie
cu lanțurile-i prinse de soartă.

ȘOAPTĂ

A fost cu noi cuvîntul de apoi
ca frunza singură rămasă-n an.
A fost cu noi privirea cea din urmă
ca toamna plînsă-n piatră lîngă geam.

De ce s-a rupt povestea pe o clipă
căzută în trecutul fără semn
și ne-am pierdut, ca din oglinzi, în veșnicia
cu apa morților care ne cheamă rătăcirea?

AMINTIRILE FALSE

... Și cum simți iar trezitul parfum de altădată
— pe veștede aleie fîntînile-au tăcut, —
ce dor smintit te prinde, o, inimă ciudată,
să chemi iubirea moartă ce nici nu s-a născut?

... Pe lespedea crestată de nume și de date
a pregetat minutul întîiului sărut,
și deopotrivă seara de vînt cînd gîndul mut
a deslușit minciuna romanțelor uitate.

Azi parcul iar roiește de fluturi și polen,
și mîna ta o caut, — din care vis? — dar nu e.
Ironică pe soclu-i stă veșnica statuie
și goarnele-n cazarmă adorm pe un refren.

Tăcerea crește-n mine, bătînd. Nici o ispită?
E noapte. Stele. Parcă sînt obosit. Și-atît.
Și ninge luna clară, o, luna nelipsită! —
pe lespede și-n suflet petale de urît.

NOCTURNĂ

Ce lună veche astă-seară
pe cerul de atlas uzat!
Tăcerea și-a desfășurat
in-foliul nedescifrat
prins în pecetea lui de ceară.

Peste orașul statuar
o palidă eternitate
perindă umbre clătinate.
Dorm scări, havuzuri și palate
țesute-n visul legendar.

Noaptea pentru lunatici, una
și singură din început,
primește ruga lor de lut
la țărmul ei solemn și mut
spre care-i poartă, — veche, — luna.

MEDALION

Ana, din ce palide aleie
numele tău, risipit
în silabe de suvenir, adie
prin limpede și pascal asfințit?

Fluturii, Ana, se ostenise,
alb liliacul și rochia ta,
clopotele, deniile și petalele.
Ca un glas ziua se depărta.

Seara, tăcerea, stele noi,
Ana din vis, de lumini luminată ...
Teama dintîi în noi furișată.
Șoapta de-atunci pierdută în noapte.

DOR

Mi-i dor de un fine de toamnă
cu plopi poleiți de amiază,
de-ntorsul zvon de aramă
al turmei-ntre cîinii de pază.

De ape spuzite departe
în somn, sub foi pale și roșii,
mi-i dor, și de-un suflu de moarte
din codrii-unde strigă cocoșii ...

Prin apriga orelor goană
de rugă, ce alt glas mai sună?
E-a toamnei nostalgică goarnă,
gornind între soare și lună.

ROMANȚĂ

Dovada iubirii supreme
s-o afli în anii ce vin
cu vise plutind peste chin
departe de vechile teme.

Tăcerea ca-n piatră și fier
o carceră aspră-i durează,
în care cu gînd temnicer
de veghe stă taina ei trează.

E jertfa sfințită prin vreme
la sufletul tău neajunsă,
dovada iubirii supreme
prin viață, prin moarte ascunsă.

VALS VECHI

Mă tem de privirea din urmă,
de vorbele de bun rămas,
de semnul vremelnic din poartă,
de zvonul pierdutului pas.

Mă tem de pustiu, de tăcere,
de numele fără răspuns
din mijlocul nopților rele.
Mă tem de regretul ascuns.

De somnul și de amăgirea
re-ntoarcerii pale din vis
mă tem, — de-ntreaga poveste
plutind în pierdut paradis.

REGRET

Tu n-ai știut din gîndul de atunci
descîntecul să legi de veșnicie,
tu ai lăsat cuvintele pe-un zvon
de toamnă să se spulbere și-n frunze.

Tăcere a urmat și ce rămîne
dintr-un fior în ora cînd păuni
pogoară treptele amurgurilor roșii
spre lespezile moartelor fîntîni.

DINTR-O TOAMNĂ ...

Septembrie cu drumuri de aramă prin pădure,
cu-ntîrzieri de cornuri și povîrnișuri moi
pe cari se-opresc din umblet întoarcerile sure
de turme cu talange și botul în trifoi,

cu haitele de vînturi gonește păsări ude
și toarnă-n desfrunzire făclii cu floarea-n jos,
iar resemnarea-și rupe un chiot ce se-aude
din via luminată cu pulbere de os.

Cu ochii-nchiși și părul plăpînd arzînd în aer,
prin ierburile roșii cu melci pe spin dormind,
în gînduri cu tăișul celui din urmă vaier
și-n vine inelarea de presimțiri fugind,

mergi singură prin basmul metalic ce se-nchează,
pe unde-și trase vara pulpana de azur,
că preajma mea de-altare și-alei te cere-ntreagă
și-n creștetul simțirii te-nfigi ca plopul dur.

Știu: vine-n țară iarna cu năluciri de sare,
cu punți de somn pe ape ce-n vrajă-ncremenesc,
cînd lampa te sfințește pe tîmplele amare
și clinchet prinzi, de sănii, scăzînd pe-un drum domnesc.

Ci-n șovăirea zilei, vălul, plecînd, ți-l fluturi.
Știi-n visul meu de toamnă ce drept și trist ai stat?
Chin sfînt: am fost răpusul ostaș căzut sub scuturi
pe cînd în largul aprig un văl s-a depărtat.

PRO DOMO

Nu sînt și n-am fost eu vinovatul.
Ochii tăi mari în cari înflorește păcatul,
doi nenufari din beznă țesuți, mistuiți în văpaie,
lacrimi și fulgere ce se strivesc și se taie,
ochii tăi sumbri, ochi sperioși de sireapă,
ochii ce tremură, ochii ce-mi scapă
zbenguri și jocuri de iapă sireapă,
frîu și șa la pămînt, coama-n vînt,
prinsă din goană, pe goană iar pusă,
lung izgonită și-ndelung răpusă,
ochii tăi triști în cari se răsfață păcatul, —
nu sînt și n-am fost eu vinovatul.

DEDICAȚIE

Magda, din vremi defuncte, dunele te-au crescut,
turnînd pe-un șarpe trupul cu șlefuiri de scut,
ca o mireasmă noaptea prin coama ta se pierde.
Sub frunza frunții arsă, venin pîndește, verde.

Mucenicești pe gură surîsul răstignit,
arșița, Magda,-n coapse și-n sîni s-a cuibărit.
De ce păstrează lutul lihnit atîta sete?
Să-ți fiu apa sorbită de buze și de plete.

ROABA

În coama ta de umbre adulmec alte vremi,
cînd în parfumul lînced obrazul mi se-afundă
și sufletul, epavă, plutind din undă-n undă,
se rupe de aievea, pe-un cînt pe care-l gemi.

Păgînă melopee iscată din adîncuri
și straniu iz ce suie, vîrtej, prin simț și gînd,
în vraja-ngemănată, a voastră, lunecînd, —
ca un barbar ce-ascultă, plecat între oblîncuri,

vrăjmașul mers de hoarde cu tunuri de cireș, —
eu deslușesc povestea dezlănțuirii tale,
uitatele-nceputuri din stepele natale,
iar clopotul din sînge l-aseamăn fără greș

c-un uruit de care, c-un tropot de copite
ce te-au purtat prin verste și veacul monoton
să-nvie-n moartea-ți vie sălbaticul lor zvon
cînd patima te-ncinge cu brațele-nmiite

și cînd în ochii leneși se-aprinde-un rug de foc,
răsfrîngeri din văpaia popasului sub stele,
și se-nvrăjbesc în plete miresmele și ele,
tămîie-nvolburată din colb și busuioc.

HRAM

Marie, tu nu ești Precista, Marie,
și nu vei da pămîntului nici un Mîntuitor.
La steaua ta mă închin singur de rugă, Marie,
stea care-mi tremură numai mie,
stea nenumită printre stele,
stearpă și lacomă stea și amară, Marie.

Te aștept nopțile ca pescarii
cînd le cîntă mările, Marie.
Sînii tăi luminează, pîntecele dansează,
coapsele și genunchii tăi ca botul mînzului mîngîie, Marie,
genele și sprîncenele grele-s de lene ca bondarii.

Eu te cuprind în somn ca-ntr-un altar
în care ochii tăi sînt candela vie
arzînd pe întuneric, Marie.

Inimii de rouă în leagănul de jar,
ca în evlavie să vie și în vecie
clocotul în foișor de veghe, șoaptele-ți să mi-l adie,
argintos izvor să spulbere în seceta din tine, glie,
arșiță și răcoare ești, tu nu ești Precista, Marie.

OBSESIE

Leit-motiv al flașnetei mele, — Diana ...
Suspin ruginit al țevilor galbene,
vis prin trestiile mele ofilit, —
pe fundul ochilor închiși plutești,
pe roata gîndului te întorci legată,
chin într-un chin, pe sînge ritm stăpîn.

Chemarea în beznă mușcă și în taina ei călușul,
de frunte barda lăuntrică se istovește,
zorile ating tîrziul rugului nemiștuit,
aruncă așteptarea jertfe în jăratec, noi.

Voi cotropi, Diana, somnul tău, de departe,
ca pădurarul care umple din corn pădurea,
ca ornicul, în umbră lărgind frunze de bronz,
ca șarpele ce-ți șuieră prin foi crin veninos.

Lunatecă, pe strășini înalte, luneci, lină,
dar de-acest strigăt, pasul și gîndul săgetat
tresare și te-abate în golul vieții mele.

INVOCAȚIE

Unde ești, palidă iubită
ca din poemele de altădată,
ce alte visuri m-au purtat prin lume,
cine mă cheamă, cine mă rătăcește
mereu de lîngă somnul tău departe?

Glasul tău doar în gînd îmi sună
pe cărările mele pierdute,
chipul în trecut își leagănă
candela lui nocturnă,
și mă afund în singurătate
ca-ntr-o pădure vrăjită.

Dezleagă destinul amar
cu mîinile tale de rugă,
adună-mi pașii pribegi
sub ochii tăi dintîi
care descîntă, care visează,
că în ei e toată povestea,
potecile, umbra și amăgirea.

VECIE

Ce frumoase între noi cuvintele
luminînd de-a lungul anilor,
cum din sunet și din visul singur
s-a împlinit în ele înțelesul.

Fost-au unele țesute
din sideful efemer al crinilor,
altele au crescut din jarul sîngelui,
zvonesc cele din urmă sub domurile serii.

Sînt clopotele în gînd sunînd vecia noastră,
oră cu oră cuprinsă de amîndoi.
Iubirea e de mai-naintea noastră
și mult ne poartă dincolo de noi.

PETRECERI, VARA

Te mai gîndești la iepurii de casă,
la sfatul alb din rufăria lunii?
Au prins pridvoru-n dansul de mătasă,
dînd din urechi s-aprindă-n ochi tăciunii.

Trec fluturi grei s-adie licuricii
cîte-un fitil lîng-orice fir de iarbă, —
din roua lor chermesa văd piticii,
filozofînd cu degetele-n barbă.

Țigani încearcă-n tabără un flaut
pe-al cărui fir se leagă-n tremur sorii,
și-ntr-un tîrziu cînd crește-aripa morii
mă-nalță șarpe-n cîntec să te caut.

ÎNTÎLNIRE

Mîinile tale sînt albe și cinstite
și ochii tăi sînt de la Dumnezeu,
cum și-i închipuie călugării, albaștri.
Semeni cu floarea-soarelui cînd e ostenită.

Dacă vrei vom merge lung pe chei
de-a lungul apelor supuse sorții lor,
vei ști atunci că tu ești cea chemată
și ai să-mi fii ca steaua preacurată
cînd toate rănile vechi mă dor.

ZIGZAG

Cum s-a ales din ambru și mărgean
ființa ta clamînd pe-aceste praguri,
chemarea ta și dorul tău de larguri
privite printr-un fermecat ochean.

Oprește ora-n mîna ta suavă
și visul în privirea ta de fum.

Trecutul ca o floare de otravă
mi-a cotropit aleile de scrum.

BOCET

Inima plînsă bate. A plîns și a crescut
ca un burete putred uitat afară-n ploaie.
Prin marginile rupte, pe șesul ce se-nmoaie,
sub lînced soare trece o turmă la păscut.

Prin curți, în sat, înalță carele părăsite
un braț de lemn cu cruce. Case fără stăpîni
înșiră-n geamuri poame. Și zac pe praguri cîini
zbîrliți și uzi. Din staul privesc în brumă vite.

Se luptă lampa știrbă ce spînzură-ntr-un cui
să-mprăștie-n odaie lumina-i ofticoasă.
Sporește-n umezeală mireasma de gutui
și-un clinchet mă vrăjește: vecinu-ascute-o coasă.

Ce zor smintit m-alungă pe astfel de meleaguri
să-mi vindec o tristeță prin cîntec de cocoși,
pe-un petec de hîrtie să-ți potrivesc șiraguri
citite din perete de sfinți și cuvioși ...

Sînt singur. Praf se cerne pe cărți. De ce nu-mi scrii? ...
Copiii mor de friguri. Sînt cuiburi goale-n lanuri.
Arar sosește poșta. Și oamenii prin hanuri
zvonesc de rău: războaie și molimi, doftorii ...

GLASURI ÎN PĂDURE

Ne cheamă piticii-n întunericul verde,
sub pași pe cărare iarba se sleiește,
simți în coajă ploile de ieri,
un rîu veșnic freamătă peste coroane,
poate cerul și lumina se rostogolesc așa.

Mergi printre trunchiurile ferecate
ale fagilor netezi ca șerpii,
cu pieptar coclit spre miazănoapte,
mergi printre brazi cu lacrimi de rășină,
peste pietrele albastre și în spume,
pînă-n cuibul cel de sus, unde tăcerea
în boabe de sunet
din cîntecul cucului
cade-n iazul gîndului.

Simți în sînge iureșul văzduhului,
zborul șoimilor, răsuflarea fiarelor,
și-n ureche pocnetul de muguri,
în priviri lumina din cărbune,
sau te scufunzi-n loc ca-ntr-o fîntînă
cu lespezi verzi, cu oarbe ape
oftînd prin potopirea milenară
prin care ca din alte lumi străbate
toporul surd din depărtare.

Și ispitești din taină glasurile
așa cum vîntul de aci le poartă
sau poate doar auzul le primește,
glasuri de om vîslind printre frunzare,
glasuri goale cum sînt stelele și peștii,
glasuri cu ecoul lor, ca Adam și Eva,
transfigurate, sfinte glasuri
plutind ca prin minune prin pădure.

VID

Pe locul pașilor dintîi.
Uluci cojite-n loc de garduri vii,
hotărniciri de-apoi l-au strîmtorat,
nu mai e chip de alergat.
Cireșii, merii, nucii din grădină
s-au spulberat cu crengi și rădăcină,
pe-aici știam un coperiș de-olane
și-l calc prin cioburi, vreascuri și ciolane.
Pîndesc și-adulmec clipa fără rost,
adun din gînd și pun la loc ce-a fost,
chem umbre, voci, dintre fațade mute
să-aleg un basm din zile descusute,
pe Dunărea de-aramă răsfoite,
să prind ceva, măcar pe dibuite.
Îmi pun urechea la pămînt:
nici un răspuns. Ascult în larguri: vînt.

RĂSPUNS

Tîrziu re-ntors cuvînt, în ce pustiu
răsuni acum cînd nu mai ești Mesia?
Eu te chemam cînd dorul mi-era viu,
iar azi ce poți să-mpaci e doar trufia.
Ce rătăcire m-a făcut să fiu
în drumul tău acel ce nu-nțelege
tăcerea ta, ne-nduplecata lege.
M-am depărtat cînd trebuia să viu.
O, de-ai fi fost semeață și vicleană,
minciuna ta m-ar fi făcut să știu
mai multe decît lacrima din geană
și n-aș mai plînge azi că-i prea tîrziu.

CALE-NTOARSĂ

Nici azi, nici mîine: ziua cea de ieri.
Unde sînt orele pierdute-n veac?
Mi-e dor de stinsele priviri,
mă cheamă glasuri ca stafiile
prin amintirea fără timp.

Vreau sîngerarea soarelui sleit pe lacuri,
în amurguri bivolii mugind,
freamătul grădinii dintre ziduri,
izul fructelor de ceară din cămările de iarnă,
penumbra cu parfum de camfor a salonului de rips,
în oglinzi cu apele uitării
și unde-a stat între făclii
fratele dus dintre cei vii.

Vreau pasul tatii, care suie scara,
gongul de bronz să sune cina,
vreau, mamă, iar să-mi aud numele
rostit duios și aievea,
cum a rămas plutind în paragina din gînd.
Să ferec vraja-n casă cu drugul pus în poartă,
să foarfec în firidă candela,
și singur în aria moartă
să-mi latre-n noapte Priam la zodiile reci
pînă tîrziu, a urît, a pustiu,
cînd în așternutul cu mireasmă de lavandă
voi adormi de veci.

ION-VODĂ CEL CUMPLIT

Pe voievodul nostru, răpus, l-au prins vrăjmașii
și, judecîndu-l după legea lor,
ucisu-l-au drept hoț și trădător
și-n foc l-au ars, iar scrumul l-au spulberat cu pașii.

Să nu rămînă, astfel le-a fost de spaimă gîndul,
nici lespede, nici moaște, nici cenușe
ostașilor, în taina lor plîngîndu-l,
semn, să-i adune-n lacrimi și-n cătușe.

Dar jalea lui, viteaz fără mormînt,
în fiecare cuget de veci își sapă locul.
Tăcerea umilinții li-i grea de-un jurămînt
și-n mîini de-i frîntă spada, mocnește-n suflet focul.

1915

GOLIA

Păcat de moarte-am săvîrșit, nevrîndu-l,
da-n clipa grea vicleanul m-a răpus, —
steag, spadă, șoim, cal, pavăză s-au dus.
A cui e vina? Unde mi-a fost gîndul?

Pe căi de scrum străbat grădini de iască,
din crengi se-alege-un ison de prohod,
aramă-n cer aprinde-a lunii mască
și-mi simt pe buze-un rînjet de irod.

De ce n-am fost mai nalt decît ispita?
puteam rămîne cel neprihănit.
Cumplitul crai își mușcă-n prund ursita
în care-n ceasul rău l-am îmbrîncit.

Ecou de-osîndă, veșnic acel tropot
de-avînt smintit pe-al iadului colnic,
precugetat zorind la inamic, —
îmi sună-n pomenire ca un clopot,

amar trezind în gînd, și de prisos,
alaiu-n negre flamuri al căinții,
strigoi călări pe-un drum de chinoros,
bătîndu-și pieptul și scrîșnindu-și dinții.

1915

AETIUS

Erou suprem în prag de soare-apune,
pe ultime trofee strunind un crud destin,
ecvestră viziune
la-a vremilor răscruce
și-ntors din epopee prin lumile-n declin,
aprig și dur profil de belliduce,
Aetius,
palidul imn ce cuvinte
gloriei tale să-nchine
cînd numele tău e tăiș
de clare silabe latine?

Tu, ce desfereci porțile
părăginitului muzeu
cu steaguri prăfuite și arme de rugină,
Aetius, blond ca un zeu,
imperiul, pe umăr, ferindu-l de ruină,
cuget întruchipat
al legii de cristal
antice
nălțată-n matca hoardei pocite și pitice
cînd singur dinainte-i te-ai avîntat
pe cal.

Cum stoarse pumnul tău de fier
plouatul suflet al sleitei Rome,
drapel dintr-însul fluturînd în cer?

Din ce vedenie ai smuls
urgia sumbrului măcel
între pămînt și bolți tumult
de bronz, ce vuie-n auz,
mai vuie-n catalaunice
funebre ecouri în orgele umbrelor
cînd goana de sînge și foc
s-a spulberat de mult?

Tu n-ai socotit pe roți și copite
un număr de morminte potrivite
cînd crima peste cîmp și metereze
se-ncumeta-nmiită să necheze.
Doar noaptea fu zăbranic sortit stîrvilor huni.

Zvon secular, speranțe nerostite,
Aetius, arătare,
scurt fulgerînd cu dreapta
să-nsnopi și să sugrumi
ca-n ștreang grumaji și coame smucite de-a călare, —
de cîte ori puhoaie din bezna lor zbicite
zoreau sub zodii limpezi, spre urbii lapidare
te-ai arătat pe treapta
solarei tale lumi.

Că-n tine veghează cu aspră poruncă
un paloș uitat ca-n pămînt,
al cărui mîner și-amintește
de pumni ce l-au strîns rînd pe rînd.

DEMOSTENE

(Portret antic)

Rătăcești printre albe ruini în amurgul de candide vele
prin pulberea zeilor, în trecut și în exil, Demostene,
tu, care în veac ne-ai strigat cuvintele cetite în stele
și vis viu ne-ai aprins adormitelor gene.

Vino ca o mustrare, Cetatea e în restriște,
palidă frunte și încruntată de veșnicul ei gînd,
că tropotă la fruntarii hoardele perșilor triste,
iar pasul falangelor crește auzul de-l pleci la pămînt.

Cum deslușești poteca din toamnele larg troienite,
sub cotropirea pestriță dezgropi în adînc alt destin,
săpat în piatra strămoșilor, topit în lacrima oștilor.
Spectru fără de somn al speranței, dibuie sorții luptei cumplite
și află cîte steaguri și catarge, cîte, la semnul patriei mai vin.

Mergi peste cheiurile goale, printre umerii mulți de aramă,
ca o iscoadă, și măsoară avîntul cît a mai rămas,
vezi cine poartă șoapta morții și sufletul cine-l destramă,
dă-l în vileag fără de preget și urmărește-l pas cu pas.

Numără trupurile nalte, scrutează cugetele mute
și zvonul șerpuit din margini, de la barbari. Zi după zi
perindă-te prin năvi și-n castre, prin arsenale ieri tăcute,
și bine cumpănește ținta cu aurul din vistierii.

Apoi pe treapta de granit a forului te suie
înverșunat ca vijelia, stăpînitor ca o statuie
să chemi în mintea tuturora, ivită dincolo de oră,
Victoria în foc întraripată, gornind prelung de pe o proră.

1915

CLADES

Suflet și trup, viteazul fără scut
s-a războit, s-a smuls și a căzut
cu ochii la stelele de sus
și umerii în cald sîngele curs.

Pe văi sîngeră soarele și oștirea,
plîng steagurile izgonirea,
umbre și vulturi resfiră moarte.
... Ca lumini, goarnele, departe.

Noapte. Pe stînci, pe frunți și piepturi
trec clipele stingătoare de vise.
Somn încrustat cu oase vitejești
de veci, peste hotarele deschise.

SFAT

Din preget și răscruci te-ndeamnă
acolo unde gloria te cheamă,
N-auzi bătînd în largul tău
mai sus de bine și de rău
ne-nduplecatu-i glas de-aramă?

Tu smulge-te de leagăn și cămin.
În prag și-n praf cu-aceste chipuri moarte,
cum să citești în aprigul destin,
în basmul alb de zboruri și catarge?

Livreaua, gata, de valet sau paj
atîrn-o-n grinda tristelor bordeie
și-nchină-te cumplitului miraj:
chiar de ți-e dat, vremelnică scînteie,
să poticnești pe căile-lacteie.

RĂZBOI

Toamnă, pămînt lepros,
iarba se îneacă pe coline,
negurile-n rochii rupte trec pe coaste,
suflete vagi plutesc pe lîngă lume.

Astă-noapte copacii
se schingiuiau ca dervișii,
vîntul se-ngîna cu lupii, —
șoaptele și frunzele se-alungă.

Departe
au înghețat sentinelele.

1917

BALADĂ

Niciodată n-are să mai treacă
pe sub poarta de fier
cel chemat departe de casă:
n-are să mai treacă, n-are să mai vie
niciodată, —
și-a spus femeia, — și negrele-i văluri
îi flutură-n vînt, șoaptă cu șoaptă,
niciodată, niciodată.

Unde să-l caute privirile ei,
în care lume, în care adîncuri, —
e pretutindeni și e nicăieri,
e în fundul inimii ca-ntr-un alt mormînt,
e în fiecare lacrimă ce lunecă arzînd,
e în fiece stea singură lăcrimînd.

A fost așa și n-a fost altmintreli.
Nimeni nu tăgăduiește și nimeni nu minte:
că i-a fost surîsul cel din urmă semn
oprit în prag sub poarta de fier,
sub florile roșii, sub armele reci.
Ce tare a strîns mîna tuturora,
cum s-a înveselit ca nimeni să nu plîngă.
A fost așa și nimeni nu mai minte.

De la un timp nici el n-a mai mințit-o,
care-i spunea că trebuie așteptat,

deși știa că dusul lui fecior
a îngenuncheat în sînge noaptea în cețuri.

Durerea lor sporește cu zilele ce trec,
durerea lor sporește cu amintirile,
ce departe l-au dus pașii,
ce departe l-au purtat gîndurile,
ce departe crucea lui de lemn.

De unde ești, trimite-le un semn,
de unde ești, vino-le în vis,
de unde ești, adună-te o clipă așa cum te-au știut,
spre ochii lor întoarce-ți vechiul chip,
usucă-le pleoapele fierbinți
cu mîna ta de umbră.

Tu, care nu mai știi de dor,
tu, cel de dincolo de chin,
spune-le liniștea, lumina
în care așteptarea-i ca un leagăn
și ca un cînt într-un suspin.

CUMPĂNĂ

Din ce trecut ne chemi, cetate
de turnuri noi și mînăstiri uitate?
La umbra ta pasc turmele,
ierburile se opresc la Dunăre.

Cetatea părăsită în lupte
doar crucile de lemn îi stau de strajă.
Spre pînda noastră de soboli acum
arborii ei ne spun pe nume.

Cum ne legănase visele
acolo, în hamacul orelor!
Noaptea stelele ni se lăsau
ca paianjeni în bazinuri,
noaptea boschetele ardeau
în grădini printre hora fîntînilor.
Fîntînile rîdeau și jucau
cu șolduri ciudate de undă
și hohotul lor se spărgea
ca boabe de grindină
pe lespezi cu lună.
Ții minte, prin piețe, pînă la cer
cum crește în tăcere gestul statuilor?

Sînt împrejur terase și viori,
unde seara visezi
în vraja de lumini și mătasă.

Cetatea din cîmpia de schije răscolită
avea parcuri și bariere vechi,
acolo vîntul lenevea prin tei
și pluteau valsuri grele din alămuri.
Erau trăsuri și bănci sub copaci
și sticle reci pe mese sub umbrare,
erau femei pe aleie și țigănci
cu sîngele ca vișina prin hanuri.
Ce departe plîng clopotele-i verzi
în cetatea unde vom fi întorși
cei plecați cu arme spre stînci,
cei ce venim cu povești îndelungi
prin ținut tatuat de poteci!
Iar în drum vom găsi fîntîni
și fete cu spicele-n pumni
și jgheaburi cu ape albastre
pentru caii noștri obosiți.

1918

LAUS ODII

Tăcută e și rece ca un șarpe ura mea, și e cuminte.
Culcușul ei e așteptarea, iar laptele —
un gînd sorbit în taină.
Puterea-i crește la-ntuneric precum în beciuri mucegaiul.
Veninul ei se limpezește ca vinul vechi, cu vremea.
Mă-nvață să pîndesc pitit în fundul vieții mele,
ura mea, meșteră vrăjitoare.
Mă-nvață să aud departe pasul timpului
cînd pun urechea la pămînt, neadormită strajă.
Nu e zvon în văzduh, nu e freamăt în noapte, nu e-n larguri fior
pe care să nu-l prindă, cu ascultarea ei la patru drumuri ațintită.

Ea e a doua mea privire,
pătrunde măști, străbate ziduri
și genele-i clipesc cu lăcomie
că au surprins în vizuina lui de os
cugetul vrăjmașului.
Cum își mai linge buzele atunci
cu pofta stăpînită a drumețului,
pe care fără greș l-așteaptă masa pusă.
Ca un paianjen prin unghere cuibărit,
de una singură, destinele ea țese.
Dar nu e răstignită ura mea, nu e sihastră,
nu e lunatică, nu e ursuză.
Cînd îi abate iese în lume cu sulimanuri și găteli
și galeș moțăie la dreapta și la stînga,
și-arată dinții ca o curtizană,

cu o liniște de înger, cu o uimire de fecioară
și ochii fulgerele și le-ascund
ca un tîlhar pumnalele.
Ea cîntă cîntece de drum și voie bună,
te-ntîmpină c-un hohot cristalin, cavalerește-ți strînge mîna,
potirul fraților de cruce spumos ea ți-l îmbie,
ura mea dreaptă, ura mea crîncenă.
Numai obrazul pal și tras mai amintește moartea.
Ia seama deci la multele ei chipuri,
la darurile ei viclene și la supunerea-i mironosită,
că e plăpîndă ca un miel de Paști
și cînd o tunzi behăie dulce.
Ura mea, oarbă ca mînia.
Dar e sfielnică, se gudură. E mică, umilă și lașă,
slugarnic ți se ploconește și tremură de neastîmpăr ca o fiară,
leșină-n sinea ei de teamă ca nu cumva să se trădeze.
Ura mea-i nobilă și-augustă:
de mii de ori făcut-a semnul care iartă
tocmai cînd sîngele i-a poruncit: lovește!
Dar s-a lipit de mine ca un melc și mi-a șoptit sub frunte:
lasă-l să se mai bucure, lasă-l să se mai fudulească!
Pe lîngă noi prilejurile se perindă și le scap,
că gheara ei de gheață-mi strînge inima.
Și suflul ei îmi șuieră:
nu te grăbi, n-a sunat ceasul!
Și mă supun ca un ibovnic pe care patima-l tîmpește,
și o alint cu dragi cuvinte:
să fie cum vrei tu, duioasa mea stăpînă ...
Puternică e ura mea, pentru că e neînduplecată,
și sfîntă e, pentru că speră.
Ura mea biruie, pentru că-i veșnică.

1941

AIEVEA

La prora nopții te-aștept,
aruncat-am veacul peste umăr,
fie polară pustia!
Printre columne de argint
purpură pregetă.

Orelor ce zămislesc minunea
smulge-voi întîia ta venire.
Numai descîntecul, numai chemarea
limpezește taina zărilor
ce mai ascund trupul-lumină.

Înviat-am semne din vechime,
ți-am aprins focurile bună-vestirii,
stol de cuvinte umple așteptarea, —
sînt vinul în potir înalt
și de zodii spuzit, închinat
întru setea ta,
freamăt ținut pentru gura ta.

CÎINELE PĂMÎNTULUI

Unde se ascunde cîinele pămîntului
de veghe veșnic în lanțul nopților?

Îl află luna și stelele scrise
de la-nceput pe bolta deșertului.
Răscrucile toate au văzut
năluca lui adulmecînd stafiile
între părere și aievea legănate,
sau, năpustit pe orbul lui ocol,
flămînd, prin neguri, vînturile vînîndu-le.

Vezi-l, auzi-l cîinele pămîntului:
către opaițele roșii ale hanului
îngînă cîntecele călătorului,
nesomnul pînă la ziuă îl petrece
isonul lui de melancolie.

El deslușește și dezleagă agoniile
treptat pînă la somnul din urmă
și singur știe șoaptele adîncului
spre cari își scurmă vizuinile.

Urletul lui măsoară veșnicia
cu întreg urîtul așteptărilor ...
E ora lăuntrului, ora duhurilor, ora luminilor celorlalte:
cineva citește visele, judecă rugăciunile, înseamnă faptele
întunericului.

Monoton semnal de alarmă al amăgitoarei nopți,
sentinelă răgușită din ghereta beznelor,
glas de totdeauna tresare în ocna gîndurilor:
au nu e vaierul lui, au nu e vuietul văilor?
Auzi, auzi, în haos lunaticul lui aleluia.
Cîine de nicăirea, cîine al nimănuia,
de pripas sub pragul depărtărilor,
păstorind sumbrele umbre ale umbrelor,
simte și împarte prin văzduh prevestirile ...

Astfel de față și nevăzut pretutindenea,
ecou din loc în tot locul trezit,
pîndă sub pas, pîndă sub gînd, prohod de uitare adîncă,
în lung și în lat cutreieră vremurile,
lepăie aștrii tuturor fîntînilor
și tălmăcindu-ne gemetele și blestemele
de cari sînt pline genunele,
plînge îndelung lîngă morții mormintelor.

1939

ACADEMIA

CAEDES

Noaptea prin fulgerele parcului
se zbat trunchiurile să se smulgă, să fugă,
cînd trece cu pumnalul în mîini,
cu luna pe ochi, Ucigașul Arborilor.

Inimi de stejar, platoșe de plopi și de platani,
vă ajunge cu o rază rece ura,
ea despică fluviul alb al sevelor,
schingiuie crengile, de pălesc frunzele.

Ce mînie spulberă din pași
lacrima de aur a potecilor,
iureș orb și ucigaș
trăsnit de fiece columnă,
ca lupul cînd intră în stînă?

Vuiet dă parcul, mîine plin de sînge,
uite-l, pădurarule, uite-l, stelelor,
uite-l, uite-l, uite-l, uite-l!
el șterge datele, zdrobește cuiburile,
el sparge fîntînile teilor,
răstoarnă statuile, altarele mi le străpunge,
puneți mîna pe Ucigașul Arborilor, —
el scapă cuțitul în șipotul lunii
și fuge și plînge.

CLIPĂ

(Reminiscență)

Sub crengi de tuci, la cetini de-ntuneric,
oprit în scări la margini de paragini,
cad fulgi pe-un somn tîrziu prin sita serii,
se-aștern în pagini mari. Nici vînt, nici șoapte.

Ai cui să fie codrii? — parcă știu,
dar n-am să-l văd, nu-i nimeni, a plecat.
Nici nu visează c-am trecut pe cal
și-ascult ninsoarea troienindu-i fagii
în țara liniștilor de la miazănoapte.

Să-i las un semn, — dar cum? Sus, nu văd stele,
jos, doar foi vechi și lacul pal și spart, —
și iarna fără țel mi-o ia-nainte
cu îngeri rari prin ora de cristal.

Se-ntreabă calul meu: poate-am greșit,
că n-are rost să stăm pe-aceste locuri.
Își scutură cu zgomot zurgălăii
și din copită scurmă-n lutul mut ...
E-un han departe cu viori și focuri.

Tu nu-nțelegi și nici nu e nevoie,
ajunge-un gînd topit într-un suspin,
în necuprinsul alb, cernit de codri.
Hai să pornim la drum, hai să pornim!

GAMĂ

lui Tomás Aladár

Oglinda bea culori din orga
de jar a orelor în rară muzică.
Amurgul în pantofii-i de beteală
străbate camera de jucării în care
păpușile își țin răsufletul.
Pe gobelinul destrămat,
turme în păienjeniș de fluier
și un oier prin colbul veacurilor.

În suflet de Sîmbăta morților
trec sunetele între lumînări,
soarele se zbate ca un bocet,
gem în porumbar prevestirile.

Și s-au închis cercei viermii de mătasă.
Pendula numără vămii galbeni șterși.
Sub ferestre zace vînătă grădina,
morile de vînt îi sînt florile.

PAUZĂ

În amiaza de fîn,
inimă de aur
plînge nicovala
peste clopotnițe.

Prin polenul soarelui
rar cad păsările.

Ramuri infirme
miluie arșița.

Prin sîrma stîlpilor,
priviri în tuburi.

În focarul aleielor
copiii
au glasuri de apă.
Și a țîșnit
seva de cristal
cu fîntînile.
Cascada ruginește
a obloanelor.

Strivește
rîul gras
culori.

Pe șorțul surorilor
s-a ofilit
crucea roșie.

Acum e măcelul
florilor
în restaurante
și cavoul orchestrei
unde ermetic
gem sunetele
ca păpușile.

Pînă diseară
de-am călători pe loc,
să lunecăm
pînă-n valul tău, umbră.

Un țipăt
prin chihlibar
de-ar uni marginile.

Și trece numai
ca dintr-un circ
fîntîna pe roate,
împrăștiind
spre trotuare
șerpi de argint.

CLAMOR

Ca din mormînt, din patul alb te deștepți.
Toată noaptea duhurile au umblat.
La ferestre, printre perdele se perindă ultimele rochii.
La geamuri înzorirea se spălăcește
ca într-o cămară uitată la țară,
unde fulgii tresar puzderie din coșuri
ușile cînd le deschizi.

Roți uruie, glasuri și pași:
se schimbă sergentul de noapte,
vrăbiile au ciripit de un ceas
și cîntul cocoșilor a țîșnit mereu din cutele nopții.
Din curțile întunecate strigătul lor roșu a pornit
cosînd firele ființei, întrerupte,
și spațiul desfăcut din bezne zgîriind.
Faruri minuscule, faruri sonore
ale vieții naufragiate-n somn,
țipătul vostru legat scapără pe tăcerile pămîntului, sub stele,
din grădini în grădini, din barieră-n barieră,
prin codrul vegheat de cocoșul sălbatic,
și pînă la cocoșul ce comandă corăbiile
cînd trec oceanele.
Și pămîntul se rostogolește tăcut.

Auzi Sabaot echipajul cocoșilor
semnalînd o zodie-n zare, o cometă-n zenit, un meteor la răsărit,
tăindu-ne calea spre ziua de apoi ...
Și schimbul și-așteaptă cu creasta-n pene ora,
că mai sînt și clopotele și sirenele.

REPER

April, — roza vîntului
și-a zbîrlit petalele, —
chipuri dau cuvîntului
la răscruci, spiralele.

În armuri de var
iezmele ospiciului
joacă-n parcuri iar
ca din șfichiul biciului,
albele halate
spulberînd palate
de nisip și jar.

Sumbru-ntr-un ungher,
frageda urgie
pusu-m-a străjer
de melancolie.

Vreme de-ai s-asculți
sfinții de dimie,
predici ca să ție,
cu tichii de stuh
s-au pornit desculți.

Rufe din văzduh
curcubeul jos
spînzură-n balcoane,
galben, bleu și roz.

Din zăbrele noi,
papagali de jad
m-au strigat, Ioane!
Zarvă-n rai și-n iad
că dintr-o cazarmă
larmă dă o goarnă
ziua că-i de-apoi.

La chemarea lor
(papagalilor),
stranie, ursuză,
inima-mi și-ncearcă
pașii de lăuză.

Da! mai sînt femei
să-mi alinte mîinile
ca pe stînci fîntînile.
Noaptea mai aud
totuși, pe-ntuneric,
glasul lor, al ielelor,
limpede și crud,
tropotul lor surd,
hohotul isteric
de la nord la sud.

SCHOLA CANTORUM

Brotac verde-n coate goale
broasca toacă să mi-l scoale:

brotăcel berc de ureche,
ou ouat din oul meu
sclivisit ca un lacheu,
cîrn, calmuc și fără pete,
verde ca un castravete,

din coclaur scoală-te,
vino-ncoa și coace-te,
coace-te, răscoace-te
pînă-ți fac din foi de lac
pantalonii crac cu crac,
ocularul cu doi ochi
să nu-ți fie de deochi
cînd îi zici de chef sau boală
cu broscoii-n cor la școală,
și pe lună să te placă
brotacele-n lac la clacă.

Da' să-i scoți dac-o ploua,
— broasca mi-l orăcăia —
că gămane bulbucate
de calic te spurcă toate,

și din școală să te scoată
bîrfescu-te noaptea toată,
nu s-o-ntoarce tot sărac
taică-tu din bivuac
să-mi dea ac să-ți cos pe loc
și nadrag și de cojoc
ca la nunta ta să joc,
ac cu ac c-acu iau foc,
maica ta de mormoloc.

— Nu mai coase de pomană,
mulțumescu-ți ție, Doamnă,
umflă-te mai bine-n strană,
că evacuat din școală
zic mai bine-n pielea goală
și din școală de-oi fi slobod
io mi-s cu amorul slobod.
Azi încolo, mîine-ncoa
dacă m-o evacua
școlărit din poală-n poală
calc brotaca ca pe-o coală;
nici n-apucă să-și descheie
țoala ei de eleșteie
că din verdea ei beteală
o descui ca cu o cheie.

ISER

Din paharul roșu bea piratul,
mesele-s crestate, fumul e rotund,
sub tavanul negru cîntecele fumegă,
o femeie sfîșie negura cu mîinile
și o răsucește cu șoldurile.

Piratul a lăsat la țărmuri
marea și corăbiile,
cîrciuma și clipele-l adună,
lampa de funingini ține-i loc de lună,
iat-o aicea masa și paharul roșu,
glasurile multe și prietene,
și femeia care cîntă răgușit
și ușa deschisă a hanului.

Femeia se apropie de paharul roșu,
zîmbetul ei veșted i-a luat-o-nainte.
Sub tavanul negru cîntece se-ncaieră,
din viori romanțele,
peste cupe spumele.
De gîtul piratului
care uită largurile
se încleștează brațele.

ADAM

Nu-mi amintesc de nici un paradis,
nu-mi văzură ochii nici un înger,
iar cu moșneagul cel neînduplecat
nu cred să fi avut a face.

Dar dogorîndu-mă ca pe-un drumeț
simt totuși un blestem în ceafă:
— Cu apa frunții să-ți agonisești
azima de toate zilele,
a zis, cîndva, Patronul
cînd mi-a trîntit porțile-n nas ca pe o tiflă.
Pesemne vorba i-o fi fost mai aspră:
destinul mi-a luat sculele din mîini
și toate rugile sînt azi zadarnice
și chiar cumplitul lui blestem
minciună se adeverește.

Călătoresc pe asfalt kilometri întregi
și zac prin sălile de așteptare.
Surîd cu zîmbetul de taină al putanelor,
torn reverențe-n gol ca doamnele de la curte
și știu să bat mătănii ca la Sfîntul Munte, la nevoie.
Știu mînui ciocanul și condeiul deopotrivă,
sînt cu spinarea salahor și Atlas, om-sandviș și gazetar,
telepat și economist, figurant și regizor,

poliglot ca un portar de hotel, harap-alb țopăind pe tălpi,
iar ca felcer și meșter masseur
sînt gata la toate vicleșugurile.
În fiordul de mătasă al alcovului anonim
am ancorat gol ca un zeu.
Cămașa-mi spînzura ca pentr-un S.O.S., pe largul de suspine,
pentru noi înșine ne-am fost iubit.
Cînd m-am trezit la ziuă pe trotuar
m-a leșinat mireasma cuptoarelor de pîine.

Pe băncile verzi din grădina publică
îmi frîng repaosul în fața havuzurilor.
Aici sfintele vorbesc nemțește,
mă cîntăresc din ochi ca pe un pui de căpcăune.
Gardianul bărbos mă numerotează cu o privire:
să nu adorm sub ochiul acestui atotputinte.

La chioșcul apelor minerale domnul bătrîn își plimbă potirul,
ca un hipnotizat, în mers rotund.
Potirul eu mi l-am băut pînă-n fund,
și la fel tîrcolesc pe cercul cel rău,
sau fug iepurește, în dunga farurilor pe autostradă.
Am să crăp ca un semnal de revoltă odată,
pe drum între spital și azilul de noapte.

Să mă umflu în glas, să-mi chem de pretutindeni frații,
mulți ca lujerii întunericului,
să văd legănarea milioanelor de ochi roșii
în vizuina nopții, pe veșnicul Aventin,
și urletul de veacuri al deznădejdii
să-l înviu ca pe un fior de moarte
prin somnul de gală al metropolei.
Frați din ruini, din ocne și leprozerii,
din hrube, lagăre și cazemate,

v-a buimăcit osînda lipită, negru pe alb, în cetate,
v-au pus în lanțuri îngerii-n livrea
cu aripi berce de bumbac și scutece de piele,
că nu mai prindeți semnele mele simple ...
V-a asurzit ciocanul sorții înverșunate
pe nicovala cea de os a frunții voastre,
că fluierați ca greierii a pagubă.

E drept că-n sînge mi s-a distilat veninul aventurii,
masca mi s-a gălbejit pe cărți, —
sînt trei milenii între mine și Spartacus.
Iată-mă bun cel mult de un gest romantic,
și-mi caut dezlegări izolat și anarhic.

Mă ispitesc podurile și speluncile,
în bolta lor văd uneori poruncile și toate cele drepte.
Vreau să alunec ultimele trepte
spre fundurile moi ca drojdia de vin,
unde nu-i înălțare nici declin.

Evă, mică prostituată nocturnă,
cu dinții ferecați ca icoanele, —
pe zincul barului pustiu
sună-mi banul speranței, dar nu de argint-viu.
Cînd patul tău va fi în fine liber,
la sînii tăi de lupoaică milostivă
am să mușc din fructul putred al iubirii
cînd se trezesc halele cadaverice.

În așteptare, pieptene-mi huzurul
crengile subțiri ale platanului,
aerul e încă *à discretion*
și m-am lăsat de tutun,
la punct inima să-mi pun.
Mă-nconjoară miresmele ca infantele
pe un pur joc de ape
cotropind aleile, colorînd vacanțele

și prin smarald le aud șoaptele.
Clipa de fericire pe pămînt pregetă,
mi-ațintesc fachiric nasturele ultim de la vestă
să cad în extaz în felul acesta:
din naltul gîndului, — prin buricul insului
și pînă-n izvorul a ceea ce Este.
Extazul: este tocmai ce-mi lipsește.

Caramba! cine-mi pune laba pe umăr?
cine-mi toacă vecernia în locul fără călugări?
E judecata din urmă, e razia-n numele legii,
și n-am hîrtiile la mine.
Erai chiar tu, țap bătrîn,
și mă gonești din rai la oră fixă
și mă petreci ca un blestem
pînă-n strada cu păsări de noapte,
să nu-ți calc poruncile,
să nu-ți pîngăresc boschetele.
Facă-se voia ta, amin!

WHISKY-PALACE

Doamnă, din orchestră sunetele-au șerpuit
pe terasa de var amețită de mare,
vuietele, glasurile, vîntul și eșarfele
și culorile, din toate viorile.

Pașii metalici lunecă pe cîntece sparte.
Unde sînt valsurile? și mai departe
unde sînt harfele?

Ritmic destinul bîntuie-n trupuri. Fără de preget
tobe l-asmut.
Inimii-mi fii leagăn, inimii-mi fii scut,
doamnă, cînd te rotesc ca pe deget
pînă ți-e dulce, pînă ți-e cald,
pe tipsia de asfalt, și prin ora de smarald,
oră de apogeu:
doamna mea, visul meu.

Lîncede glasuri în larguri sleite de soare,
trepte de spumă de-abia, și aripi atrase pogoară,
siesta-n spirale de-azur ne leagănă inima vastă ...
O, treacă de la mine, doamnă, această sirenă, această...
Sînt unul din zeii păgîni, fugiți de pe soclurile de nisip
ale pomenirii albastre, zei prinși în vîrtejul jazului sughițat

de harapii cu ochi albi, în frac ultramarin, jiletci drojdie de vin,
cu perii creți și pomădați, —
prinși ca-n laț, prinși ca-n laț, —
sînt, iată-mă, precum ți-am spus,
un zeu minor cu paiu-n gură,
fără gînd ascuns, fără ură,
pe acest istm de catran pe care a foxtrotat și Oedip
cu Antigona, mai acum un an, și hip! și iar hip!
marele orb țopăia fericit
de acest profan sfîrșit.
„Dar ce rimă-mi trebuie mie
la un secret de familie“ ...
Sînt vremi ce nici cu gîndul nu cuprinzi
cînd dintr-o dată iubirile mele toate aparțin defunctelor oglinzi?

Încă o pricină, doamnă, să spargem cupele de răcoare,
cînd degetele tale se zgîrcesc pe-un fior în sandale,
cînd ochii noștri în lacrimi aclamă vasul-fantomă din zare,
cînd ochii noștri complici își închină faldurile pale
ale tăinuirii dintîi!
„Rămîi, o, nu pleca, rămîi!“
Ah, pînă diseară
(și fie-mi glasul tobă și fanfară)
salut regi în exil, cartofori și dame fatale,
șnapanii, chelnerii și donjuanii acestui templu fără vestale
(mai tare, mai tare),
salut stelele fixe și stelele căzătoare,
îngerii răi sau buni (nu importă, Domnul cu ei e),
și marinarii, „ah“, la ultima lor gură de sare,
și fecioarele, „ah“, la primul lor suspin de femeie.
Așa-i, doamnă, că sînt poet mare?
„Ah“, și-un altar și-un hamac m-ar măguli pe țărmul acesta de mare.

CÎNTECUL URSARULUI

Joacă bine,
moș Martine,
ș-oi avea
grijă de tine.

O duci greu
pe două labe,
blană rară,
coaste slabe,

colți știrbiți,
ciuntite gheare,
botniță
la botu-n fiare.

Hămesit
de-ți mesteci lanțu,
mormăi cînd
începe danțu.

Plozi și cîini
te smulg, te toacă,
doar bătut
ți-arde de joacă.

Tu pe jos,
io în căruță,
porți izmene
de maimuță

și tichie
pe-o ureche,
dus de-un veac
pe calea veche.

Nu ți-e truda
în zadar;
te-am gătit
ca pe-un jandar.

Fedeleș ți-am
strîns puterea,
scuipi de ciudă
ca muierea.

Zic din fluier,
joci în dungă,
lingi măciuca,
bag în pungă!

Bați mătănii
tumba-n loc
și de leac
dai smoc de smoc.

Calci bolnavii
peste șale,
mari sînt minu —
nile tale.

Jugănit, flămînd
și orb:
ești al meu, din
ochi te sorb.

Dar să nu vrei
să mă pupi:
ce ții-n brațe
strîngi de rupi.

Între noi, ca
să-mi fii dragu,
numai bezna
și ciomagu.

1939

LUI POSTUMUS

Nu căuta-n povești fără de rost
să reînvii, în ce nu mai e, ce-a fost.
Cînd împletești cuvinte pe-o minciună
ți-alegi din moarte foi, spini și cunună,
iar pat sau targă, scut și adăpost
nu-ți faci din vreascuri strînse de pe jos
tot răsucindu-ți, — gînd smintit și prost, —
cuțitu-n răni pînă la os.
De ce, străjer, dac-ai fugit din post,
mai pregeți și te-ntorci cînd goarna sună
și-o mai și-ngîni ca un zăvod la lună?
E-adîncă noaptea, drumul e frumos,
amarul cîntec cînd s-a rupt de strună
hoinar pe-astralul ison prin genună,
și-nchipuie-l, pe-aripi de chinoros,
cum tremură de pur și radios.

RUGA ROBILOR

Schimbă-ne, Suflete, soarta grea
și nu ne dezbina viețile.
Din șanț adînc ridică-ne
și vetrele sfințește-le,
cătușele sfarîmă-le,
spulberă tablele stăpînilor,
de slova lor ferește-ne.

Poterele de vînători
de om încremenește-le
și-n bezna lor trăznește-le,
să tremure cei vechi și cruzi
călăi și temniceri jurați
ce cotropesc răscrucile,
blestemele-nfruntîndu-le.

Uită-te jos pe străzile pustii
cum pregetă făclii
pe lîngă năsălii:
verzi le sînt paznicii.
Apleacă-te că moartea nu-nmănunchie
pe cel care-ngenunchie.

Sîngele, tu, Suflet, cruță-ni-l
și lacrimile-ajungă-se.
Că bîntuie urgia și restriștea
zile și nopți, ani închinați,
mușcînd din noi ca viforul.

DIN PERIODICE

SONET

Supremă floare-a toamnii-ntîrziate,
Răsare-n nesfîrșiri pălitul soare.
Și tainic, ca-n chilii de închisoare,
Pătrunde-ncet prin neguri sfîșiate.

S-așterne-n larguri palida-i ninsoare
Și-n calmul blond de raze-mprăștiate
Miresme de corole re-nviate
Plutesc, și iară vin să ne-mpresoare.

Ca un surîs pe buzele de moartă
Seninătăți de zile ce dispar,
Apuse veri, azuru-n unda-i poartă.

Și ochii triști ce urmăresc himera
Privesc spre cer, la norii cari par
Galere roze-n drum către Cythera.

LOWNESS

Veştedă mască, şuie vedenie de ceară
ivită-n drum cu floare-n dinţi şi-n păr cu flori,
de gală pusă, pentru trecători,
la fel se-aţine-n fiecare seară.

Ci-n ale ochilor smaralde-amare
cum zac epave şi comori în moarte mări
strevăd dezastrul vechilor chemări
şi-al jertfei pe nelegiuite-altare

de forţe june şi trufii păgîne ...
Nu cred deci în restriştea mult straniei bătrîne
nici în minciuna tristului negoţ:

că-n aşternutul ei de-nlănţuiri plătite,
cu orice mutră tîmpă, cu gesturi însuşite,
iubirea se strecoară, în cute, ca un hoţ.

MARE

Nemărginiri sonore, a fulgerelor pradă,
mi-e sufletul o mare ce clocotă-n apus,
sub zarea de miraje spre care-ncet s-au dus
înaltele catarge cu pînze de zăpadă.

Spre soarele pe moarte fantastici albatrozi
desfac arípi candíde şi-n zbor plutesc alene
pe-ntinderea ce cheamă cu glasuri de sirene
corabia ispitită cu palizii-i matrozi.

Se-aşterne însă noaptea ca pe nisip o undă
şi-apasă-n necuprinsuri cu mutul ei blestem.
În larguri pelerinii azurului se tem.
Un bun rămas de àripi ce-n umbre se afundă.

Şi-n zori îngenuncheată pe ţărmul solitar,
spre noile-aurore stă Inima bolnavă,
pe mare trupuri albe plutesc, şi o epavă,
dar soarele sarcastic pe cer răsare iar.

ETERNITATE

Ard candelele mistice în sera
ce te-a primit pe umbre de parfum.
Deci te-odihnește-n sufletu-mi precum
cei care-așteaptă moartea-n Riviera.

Afară prin grădini bolnava zi
și-a-nchis alene galbenele gene.
Plutesc spre zare corbi ducînd în pene
culoarea orelor tîrzii ...
Tu ai cules cu gesturi de lumină
în mîinile prelungi și străvezii
petalele cruțate de rugină.

Adormi pe-aroma lor. Prin clare
cristaluri te privește cerul mut.
Vezi, timpu-n el a fost bătut
cu ținte largi și reci de zodii rare ...

Dormi deci ca surghiuniții-n Riviera
în legănarea lentei agonii
și somnul din pleoape nu-l goni
că plin va fi de armonii
acum, cînd visul nostru i-e litiera.
Și n-aștepta ce nu va mai veni

FANTEZIE

Eu sunt un rege artist și cavaler
Ce-ascultă-n gînd cum trece-n escaladă
A ritmului sonoră cavalcadă
Pe-obstacolele rimelor de fier.

... Războiu-i lung. Și-n gloata de pe stradă
Pătruns-a frica morții ca un ger:
Curtenii mei în lupte poate pier
Pe cînd visez plecat pe balustradă ...

Și iată: zornăind pe zale solzii
Pe-un colnic urcă gornitori herolzii
Străini; prin umbre pîlcurile-mi fug ...

Se surpă meterezele izbite ...
Și-i hohot, rîs, cînd, torță de ispite,
Ioana d'Arc se mistuie pe rug.

CÎNTEC DE NOAPTE

Sărmanele flori din cîmp ...
Noaptea le-a sărutat atît de tîrziu.
Cîte oare
buzele mai deschid spre stelele rare?
Sărmanul năuc,
din curtea plină de vecini,
a adormit — fruntea-i ardea —
pe-o piatră,
și-acum privirea-i lăuntrică
desigur că e plină de grădini ...
Dar fruntea mea!
S-a încrustat în ea
aurul cald al soarelui zilelor verii ...
Vai, gura sufletului meu cum bea
la șipotul tău rece, lună!
și trupul său cum piere-n marea ta,
noapte brună și bună!
Departe, parcurile cîntă.
Orașul e fericit
și plin de viață ca pînzele de vînt.
(Pe-atît auzul mi se umple de singurătate
și ochii de vederi.)
O, cum se-nșeală miile de guri
ce n-au uitat
străvechiul cînt de ieri ...
străvechiul cînt
ucis
de falsele măsuri!

CAPITOL

Cînd voi pleca, — povestea-i la ultimele file, —
voi ține minte-odaia și pianul de eben
și fruntea ta-nclinată prin moartea unei zile
pe treptele ce-ngînă tristețea lui Chopin.

Și mîinile de fildeș plutind încet pe clape
ca lebede vrăjite de-un ison monoton,
cercînd în somnul tainic din cînd în cînd să scape
viclenelor spirale, pe-al áripilor zvon.

Voi ține minte ora, perdelele ușoare
și cărțile de aur și vazele, iar jos
ogarul alb și ager, pe-o coastă, în covoare,
păzind tăcerea noastră cu ochiul credincios.

Voi duce-n gînd privirea portretelor vetuste,
penumbrele culcate pe iazul din oglinzi,
și pletele de doliu și tîmplele înguste
pe cari le-apeși în palme, sfîrșind, și le cuprinzi.

UN CĂSCAT ÎN AMURG

Constatări

A tăcut pădurea nervoasă ca o herghelie; pîntecul ei,
valea mată și rotundă, în bruma dealurilor: femeie goală între perne moi.
Cloșcă supranaturală, seara închide aripi de nori pe ouăle
sătești, — și pe un dîmb din fund Dumnezeu a jucat table
și a scăpat Gîrcenii, zaruri cu geamul rotund.
... De o săptămînă nici un factor poștal n-a mai sunat din corn, călare
în schimb, iată un popă-negru călărește cu picioarele în șosea
iată depărtarea muge și s-așterne pe o cireadă
iată vîntul se înhamă cu tălăngi moștenite din tată în fiu
iată ...
nu mai știu, pesemne e tîrziu,
căci lucește sărăcia-n luminițe la ferestre mici ca niște iconițe
căci gospodăriile cerului s-au închis
sfinții și-au lepădat pe nori nestinse pipele și s-au culcat cu nevestele
căci turme biblice și plictisite urcă, urcă, urcă, urcă pe
cărare și pocnesc printre bice, hăis-ceà și vorbe murdare.

SOLILOC

Am ieșit călare noaptea și am lăsat mult înapoi
lătratul cîinilor;
departe în semicerc cerul carapace pe dealuri;
norii se amestecau cu pădurile,
drumul ducea din ce în ce în Liniște
și praful strălucea idealizat ca nimbul de pe
fruntea icoanelor prin care călugării economi
își închipuiesc pe cei ce au făcut lumea.

... Cerul era adînc și cu o singură stea,
o stea ca un pinten de aur,
și mi-am zis: de bună seamă
un arhanghel înarmat s-a oprit în acel loc
și cugetă la o nouă Bună-Vestire
în pelerina lui de trenă cometară.
Calul mergea la pas, dînd din cap, și doar copitele
lui cîntau pe drum,
dădea necontenit din cap îndoindu-se de datele
celor nouă simțuri ale sale —
eram înalt și singur în întuneric
treceam pe lîngă fîntîni curgătoare în jgheaburi
de lespezi cu nume românești săpate în ele
întru amintirea eternă.
Și mi-am mai zis, cu ochii țintă la stea,
la steaua mare și luminoasă ca floarea-soarelui
rece și înaltă,
către care urcam călare, pe drum:
Desigur, Vineo, asta e steaua ta,

o stea de întîia mărime,
pe care pînă acum n-ai văzut-o niciodată.
Cîmpia doarme imens
și răsuflă arar
căci auzi greierii care-i ritmează moale și îndelung
respirarea;
iarba uscată e strînsă în grămezi de miresme
pe cît mă apropiam de o fermă cu porțile ferecate
și cu luminile scuturate peste tot.
Nicăieri nu mai gîrbovesc astrologi în halat și papuci
ridicoli de avari
cu ochelari pe nas ca niște acățătoare de rufe pe frînghii
cu tabachere pentru strănutat
și texte indescifrabile pe pergament.

Deci nu vom porni, trei la număr, pe șosele biblice
cu entuziasm de proroci
cu daruri consacrate
către ieslele îmbîcsite
în care tu, culcat pe spate, îți dezgolești lipsa de modestie.
Nici Irod, regele Iudeei,
nu va masacra în cinstea ta douăzeci de mii de copii
ca să-i arunce în apa Iordanului
pe urma cordoanelor ombilicale
azvîrlite cu atîtea luni mai înainte.
Și nu vei călări niciodată pe măgari
condamnați să calce prin orașe de lămîi și de olivi,
albe cu ziduri de var jur împrejur,
— necircumcise de asedii —
primit cu coruri hebreești și osanale.
N-ai să înșeli femeile cu ochii exaltați,
cu părul foarte negru pe tîmple mate,
cu nasul acvilin și gura cărnoasă și fin batjocoritoare.
N-ai să vindeci paraliziile isterice prin sugestiuni
ca la scăldătoarea oilor
ca să se creadă că faci minuni
nici n-ai să dai viață catalepticilor
strigînd fatidic: Lazăre, — de trei ori.

Și multe lucruri de felul acesta îmi spuneam
pe cînd tăcerea și somnul obștesc curbau mai în pustiu zările
și calul meu cugeta prin praful spiritualizat
și spre ferma cu mult în urmă lăsată
potcoavele lui sclipeau,
din cînd în cînd,
ca niște aștri de sticlă.
Atunci mi-am mai zis: ...

SEPTEMBRIE

(Ciornă)

Copiii plîngeau de nesomn
iarba moartă călise văile și vitele pășteau mîhnite
zăream mai departe caii goi, —
au murit toți oamenii de pe pămînt dar nu-mi dau seama dacă e mai bine.

Să ne oprim aci lîngă fîntîna secată
că salcia serii cade apăsător,
chiar piscurile se gîrbovesc copleșite
iar moara de vînt, văduvă și neagră,
înnebunește pe deal, înnebunește.

Te-ai ridicat și nu-ți mai amintești, deci coboară pe drumul cunoscut,
te văd cu pasul înfrînt cum rănești cu un băț pămîntul,
să nu te întorci dacă te voi striga
că e mult mai trist să te văd plecînd
și nu știu cît voi rămîne așa.

. . . .

Avesalon a sfîrșit fugar cu părul în vînt,
călărea spre codri, cu umerii albi și gleznele în sandale,
azvîrlise ca pe o manta cîmpia,

dar a aprins un incendiu somptuos cu pletele încîlcite pe gheare de ramuri uscate
fruntea i s-a întins de moarte
și a avut cearcăne de oțel ca o fată.

. . . .

Toamna a mușcat podgoriile
aerul e ca perlele bolnave
luna fuge îngrozită peste păduri,
Doamne, trebuie să merg să mă culc,
vîntul își îndîrjește trîmbițele lui de țînțari
și toată, toată noaptea o să sune ploaia pe tinichelele cerului.

PARADA PLECĂRII (1916)

A fost ora neplînselor lacrimi,
ora privirilor de piatră,
a talismanelor în cuget blînd cusute,
a gurilor pe-un mut chin încleștate.
O zi din viață s-a desprins
ca o legendă cu străini în zale,
cu pulberile luptelor uitate,
cu glasuri care-au mai sunat cîndva
și-n visul de-azi re-nvie cu-alte chipuri.
Un preot a sfințit drapelele
cînd tobele au ciuruit tăcerile,
iar oștile cu freamăt de oțel
s-au înclinat ca pădurile
cînd răsunau în larguri rugăciunile.
Și el, alesul destinului,
l-am văzut pe calul alb și ager
în fața zbătutelor flamuri,
el, cugetul, voința și tăcerea
tumultului închis în mii și mii, —
prin veacuri altul, el întotdeauna,
că locul său e scris de veci aci.
Și sfetnicii și solii, roi de soare,
și generalii ca centaurii
și arhiereii-n aur, plopi de toamnă,
iar noi, încremenite spice-n tresăriri
însuflețind cîmpia pînă-n zare.
Din scurte comenzi se smulge cu ropot parada,
drum de glorie sparg prin oră trompetele,
o, cum te pierzi și te găsești de mii de ori,

unu-doi, unu-doi, cadența inimii din noi.
Pogoară o seară sălbatică pe cetate
cu steaua mare a lui Mart, mai roșie ca niciodată.
Stoluri de ziare troienesc străzile,
ediții speciale, ediții speciale,
arde-n văzduh a literelor cavalcadă,
pe cer se-alungă snopi pînă departe,
lumina lor se pipăie în moarte.
Dezmetică retragerea cu torțe
s-a despletit cu trîmbițe prin noapte
tîrînd cu sine gloata de pe stradă.
Pe nervii stației de fără-fir,
de veghe-n roza naltă a undelor
tresar nedeslușite semnele
și muzical zvonesc amenințările.
Prin giulgiul orb al miezului de noapte
pe care-l sfîșie cocoșii,
în clopote solemne de aramă, se leagănă clopotnițele rare, —
și nevăzuți ca ursitorile
țes punct cu punct lîngă unealta lor
urzeala veștilor în lung și-n lat
slujbașii pali în pînda lor tîrzie.
Metropola și-adună satele, ca o cloșcă puii,
aprinsu-s-au pe culmi coroanele,
se deșartă casele, stînele și cramele,
clocotă de bucium văile, tremură de pași pămîntul,
îngenunchie-n veacul său Daniil sihastrul, sfîntul.
Vin zorile fără trezire din visul de foc, din pecetea de sînge,
a intrat sabia-n țară,
fulger și scrum între ogor și cer,
s-au ivit bondarii de fier.
Afișele se-ntind pe ziduri cu primăvara morții-n floare,
mobilizare, mobilizare,
stol de îngeri duc alarma,
glas între glasuri: la arme, la arme,
cu goarne strigați răsputerile,
gînd la gînd, umăr la umăr,

întreg numărul și avîntul
din fundul pămîntului, din adîncul sîngelui
aprig valul să ni se ridice
peste trupurile inamice.
În răstimp în gări de beton, semnale străbat de plecare
fire de-argint săgetînd prin vuietul lung de urale.
Ceas de întuneric, ceas de blestem și de jale:
grelele trenuri se îndreaptă cîntînd spre hotare.

STELELE ...

Tăcerea a înmărit luna.
Păsările de curte au alarmat de trei ori satul,
au tăcut și vacile cu ochii grei,
tălăngile, apoi carele, bicele, oamenii, într-un tîrziu și cîinii,
și tăcerea e atît de veșnică încît aud vrabia timpului foșnind
scurt între ramuri.
S-a culcat în cortul penelor?
Luna înmărmurește.

Ci iată că vis sau demență, — nu mai știu pentru cine mă întreb
căci mă gîndesc că cerul e opac ca pleoapele ei
că liniștea asta n-a mai simțit-o de demult.

Iubita mea cu nervii negri
gura închisă și dură
părul de fier încordat pe creștet,
ce vedenii sapi în perne cu fruntea
ce durere sugrumi crispînd mînile pe sîni
ce filtru îți îneacă sufletul?
Sufletul tău e un porumbar în care au intrat corbii
e un puț în care se încurcă șerpii
e un horn înfundat cu crivăț
e o aripă de moară ce se zbate și cheamă pustiul,

— ești o pasăre prinsă de toamnă
sora mea, sora mea de dimineață
prietena mea de sieste
iubita mea de solitudine
balconul meu de urît, clopotul meu de vis
biblia mea de bunătate, ștergarul de istovire, hanul meu de
drum necunoscut, foc roșu în gîndul beznelor
vale cu schit de lemn pentru reculegere
iubita mea, ascultă prelung cugetul polar al lunei pe satul de marmoră
vezi cum s-au destins și dorm pe umbre și lumini crengile
cum cad fructele grele lîngă garduri
cum se umilesc movilele de fîn și miresme
cum se sting luminile la ferestre
cum se netezește totul mărginit în liniile lui clare
acoperișurile geometrice și cupolele de stuh
muchia dealurilor cu păduri mărețe și rouă,
mătasea cerului tăiată de taina zărilor și stelele
stelele
stelele
stelele.

PAȘI PRIN FOI

Drum bătut de pași pentru vecie,
trecem iar, arar, comemorare,
luna, rană-n cer, melancolie,
turme vagi de nori și stele gheare.
Departe trebuie să fie un han cu lumini roșii,
cald, cu femeí și viori,
trec în trăsuri pe șosea chefuitori,
e păcat să fim triști — nu gîndești? — ocolim
tocmai vila din gînduri, ce-și leagănă chiparoșii.

Mai spune ceva din trecut — e necesar —
aleea s-a trențuit colorat,
trecem ca printr-un bal mascat,
văd că vom fi triști fățiș — toate boschetele s-au uscat.
Plînge-n noi parfumul de pustie,
peste tot cutii de farmacie.

RUGĂCIUNE

Vindecă, Doamne, o fată
care e singură într-un spital din cîmp.
Te-am văzut pe-o tăblie de lemn
scris printre slove luminate,
stai cu sandalele în nori
și-un moșneag lîngă tine cheile ți le ține.
Pletoși sînteți și parcă buni
și amîndoi făcători de minuni.

Paturi albe cu păpuși de ceară,
mese mici și doftorii amare,
știu că e pe-acolo și un doftor mare
și surori cu pasul focului pe ape.
Gînd cuminte dă-i, ca florile de tei,
coarda curcubeului în mîini, s-o sară,
și puterea cailor de la carul soarelui
și voința fără greș din trunchiuri.

Degetele ei înfrigurate
joacă-se cu lîna mieilor de Paști
și oțelul fulgerelor dă-l ochilor ei,
pe apa sufletului liniștea ca un polei.

Iată, pe lumina dealului cel ascuțit,
noaptea înjunghiată a murit,
vin, puhoi, cirezile-nzoririi,

plugurile spintecă pămîntul,
o să cînte fluierul pietrelor și rîului
și din clopot sunetele vor pluti ca sfintele,
ierburi cu undrele de argint țes covoarele de mărgărit,
arborii se-mbibă de lumină,
un alai iată-l prin secetă cum vine
dus de-un popă, auriu,
vin și prapuri și icoane,
vindecă o fată, Doamne,
care-i singură, într-un spital din cîmp.

IARNĂ

Sat rusesc în Basarabia
ești uitat de cînd lumea în troiene.
Iarna cerne castele albe
printre colibele tale pitite
cînd ară crivățul năpustit
peste cîmpiile scite.

Mujicii trec cu vreascuri și tîrlii
fără grabă;
gerul le-a pus fire de sare în barbă.
De mult pe-aci n-a sosit vreo veste.
Și femei duc copii
la sihastrul făcător de minuni
ce taie arborii de argint și cărbuni
la schitul de la vreo zece verste.
Și toată lumea se închină aci.

Noaptea stelele ard umilite
la opaițele ce fumegă sub grindă
la icoanele și cioburile de oglindă
unde oamenii dorm printre vite.

Și lupii urlă tăcerea stepelor
către sat ca o veșnică pomenire
și bețivanilor pletoși și blînzi
cari vestesc de a doua venire.
Și toată lumea se-nchină aci.

NOCTURNĂ

Noaptea are valuri multe, moi,
în orașul cu ferestre stinse
prin care trecem amîndoi
pe sub grădinele pe cer aprinse.

E balul mut, pornit între zidiri,
ce-l simți murind alene lîngă ochi
cînd cresc din gurile de trandafiri
miresmele care foșnesc din rochi
în danțul alb înlănțuit pe-o rază;
iar pașii lasă frunza lor de-argint
pe pietre-n cari ecourile mint
spre parcurile care orchestrează.

Vrei să ne pierdem pînă la sfîrșit
prin nunta mistică de pe lagune?
Aici ne-așteaptă ora ce-o să sune
dezmetică sub fulgeru-mblînzit,
și de ți-e teamă risipește visul
ce-apropie sărutul presimțit
al nopții care-și pregătește-abisul
în care sufletele s-ar fi prăbușit ...

Tu noapte — ape și catapitesme —
cheamă-ne viața care te aștepta
vie-n împărăția ta
ca două umbre, ca două miresme.

AMURG

Toamnă. Sezonul ploilor.
Au ruginit crinii grilajului
pe balconul de lemn se dezbracă iedera.
Soarele sfințește arborii
toată frunza o icoană vie.

Vilă îngustă cu balcon de lemn
vilă a tristeților elegante,
a sosit toamna sezonul ploilor
se-ncheagă pe ape trențele verilor
lebede trec pe sîngele viselor.

Iată un docar pe nisipul palid
vine o doamnă cu ochii de toamnă
vine un început de roman.

INSANIA

În sanatoriul de var
urîtul șerpuie în perdele
și soarele țesut în ele
s-a prăfuit uscat și rar
și de prisos și-atît de clar
zăcut în nemișcarea mată
în care părul tău apune
pe gîndul închegat, pe chip
cu linii suple de cărbune,
treptat ca vremea grea și-nceată
dintr-un ceasornic de nisip.

Și în care tu ți-ai nimicit
în șoaptă glasul de-altădată
iar sufletul ți l-ai strivit
ca-n foi de biblie uscată,
că nu mai ceri trecutul chip
din iaz de-oglindă secetoasă
pe care-apleci fără priviri
un plîns de salcie pletoasă.

FIOR

E gol ca ochiul unui mort
spațiul căzut sub cer
în sînge, ca un luptător.

Peste crîngurile lămurite
în văzduhul care s-a lărgit
vîntul leagănă soarele
ca pe o floare.

Tu vezi acum apusul pînă în fund
unde mărăcinișul roșu
macină miresmele.

Ascultă sunetele rupte
din lumea întinsă ca o strună
pe care mersul cel rotund
alunecă.

Plîng simțurile,
mint vedeniile.

Tu lasă noaptea să te împresoare
ca pe un sîmbure nedescuiat
păstrîndu-și taina lui fricoasă
sub coaja care s-a înfiorat.

PRIVEGHI

Ții minte: în tăcerea din arhondaric
focul își închidea pleoapele cîte una.

A fost după o zi cu izvoare și brazi
cînd porțile s-au desferecat sunînd
și aria dintre pridvoruri ne-a surîs
cu sîngele din mușcate, cu peretele de zorele.

Seara s-a legănat și în sfîrșit a descins
prin soarele care se întețea a moarte
cînd stupii au tăcut și florile s-au închis
și muntele și-a tras broboada din cer
peste coama-i aspră de cărbune.

În odaia de var lîngă focul zdrobit
suspinul tău ne tălmăci clipa;
în curtea rotundă limpede văzduhul
și bătăi ciudate: cîntece de lemn
semănate-n cruce pe urme de pași
și-n alai de doliu maicile smerite
trec prin răsfirarea umbrelor spre hruba
care nălucește strălucind aprinsă
de facle, o mie, în muguri albi înflorind.

Din drum de departe clopoței de vis
vîntul în gînduri ni-i scutura;
o trăsură tîrzie care suia,
și a noastră care spre zori pleca, doamnă, pleca.

VISUL SPÎNZURATULUI

Spînzuratul vînăt din grădină
plin de rouă și de frunze noi
se-nvîrtește-n axa-i de lumină
fără frică de ninsori și ploi
și rîzînd cu ochii amîndoi.

Spînzuratul pînă-n dimineață
pe același gînd s-a legănat
agățat de stele cu o ață,
ușurat de dragoste și viață
și simțindu-se neatîrnat.

Astfel făcu haz spre ziuă
ascultînd prin arborii vecini
păsări cari bat apa-n piuă,
și cînd soarele-i trimise spini
gîdilîndu-l pînă la suspin,
spînzuratul vînăt ca o floare
și cu limba amenințătoare
își strănută sufletul din plin.

SFÎȘIERI

Poți să pleci, toamna e la geam.
Să mai privim cîmpia aburită:
(am să te țin de talie cum obișnuiam)
iată-n zare braconierul însoțit de cîini;
e tîrziu și vînătoarea nu mai e oprită.

Vreau să fiu singur și trist lîngă focul dintîi,
am să răsfoiesc cărți și am să mă decid la ceva,
tu știi cum suflu-n goarna cea de tinichea, —
e de prisos; și nu te speria ...

Toamna a venit, grilajul a ruginit
și sulițele lui au de acum crini roșii,
plîngi în mine ultimul iubit
și uită-mă pînă vor cînta cocoșii.

DIN „ALMANAHUL ÎNGERILOR“

Pereții de carton alb, tăiați de o fereastră
dreptunghiulară; ziua se reazimă pe cer;
ning clipele rugină pe arborii de fier
și-un horn omoară timpul cu panglică albastră.

Amurgul se-ntețește pe turle, cu metal,
și lîngă mine viața-i așa de regulată,
fîntîna, uite, umple cu zgomot o găleată
și-un grup de vrăbii zburdă din fulgi pe-un prînz frugal.

Apoi o servitoare și-un cot robust în aer
adună rufa rece de pe frînghii pe braț,
încît sucombă vîntul ca gîtuit de-un laț —
de-acum se-așteaptă seara cu-al lunei vînăt caier,

cu lămpi și fluturi galbeni pe boltă și-n grădini.
Parfum: plîng cupe limpezi pe-ospețe albe-afară ...
Provincie, ce suflet urzești în așa vară?
Simte mai bine-n umbră-ți cum cresc năluci de crin.

ȘUVOAIE

Vremea s-a stins — plouă de mult,
s-au întors tălăngile speriate,
viață și moarte se ascund după geam,
burlanele plîng ca și altădată.

Am primit scrisoarea trimisă de mult,
cineva și-a amintit departe;
gînd rătăcit, rămîi necitit,
mînă care te-a scris, fii sărutată.

Plouă de mult, ceasul e livid,
plicul galben și inutil foarte,
vreau ajutor pînă nu-i de prisos,
i-am cerut celui care împarte
dar n-am știut să mă rog frumos.

Gînd spovedit, suflet apus,
caută-n suvenir ca-ntr-o carte,
poate mai ai un cîntec de spus,
poate mai cheamă din urmă o zi,
poate mai ține o coardă, și-nseamnă
că n-ai ajuns pe deplin aci.

DINTR-O VARĂ

În muzeul pădurii cu odăjdii de toamnă.
Suvenir silabe de cuc
pe unde potecile se-mbracă-n zale.

Spre balconul de fier cu ghimpi ruginii
peste suişul iederii de întuneric
ţi-am spus: apari ca un arc în cer,
ţiganii din conac s-au îmbătat
şi moşierul îşi desluşeşte strămoşii.

Ploua.
Mi-amintesc un burlan cu bale de argint
cum îi cînta trupul.

Seara slei drumurile cu metal
şi podurile răsunară ca lemnul viorilor,
bufniţele vechi scăpară beznele din gheare,
ce romantic am trecut pe cal
printre mestecenii cu braţe de fum,
către casa de grinzi cu perdelele albe.

Era cald şi sofale adînci şi pe masă cafea,
Tristan Tzara, cînd ai ascultat întîmplarea,
pădurarul îşi fluiera cîinele
şi cerbii cu botu-n lac beau stelele.
Iar eu am scris rîndurile acestea
în amintirea orelor de şah
din codru-n care l-am cetit pe Nietzsche.

LA ORA CÎND CAFENELELE SE ÎNCHID

Iată balul felinarelor, palid
firmament în umbra din cetate.
Peste podurile mari de piatră
un cuvînt pierdut ca o mireasmă.

Pasul îngerilor pogorîţi iată-l,
pe asfalt tîrzii prostituate,
caută, caută, căinţă,
gîndurile pentru somn. Niciodată.

STEAUA MORȚILOR

Cine rămîne prin neguri și ploi
cînd milioane trec de strigoi? ...
Se clatină noaptea de negre drapele,
palid obraz luminează-ntre stele.

Steaua purtînd-o spre nord, spre sud,
mult e de cînd cere loc lîngă foc
femeia gonită din loc în loc,
inimă de pîine, soartă de cîine,
steaua purtînd-o spre nord, spre sud.

Ca o taină mare, ca o taină rea
colindă-te, ciudată stea,
și lăcrimează de mii de ori
vestea ta pînă la cîntători.
Astfel în noapte femeia cînta.

— Bate, femeie, la toate ferestrele,
oamenii dorm greul pămîntului.
La margini e grădina de flori veștede,
caută băncile putrede,
așterne și culcă-te,
paznicul însuși în vis scapătă.

— Femeie, poartă-ți pretutindeni semnul,
ca o cruce bolta te copleșește,
pe sub arcade, pe sub portaluri,
prin toată lumea tusea ta descrește.

Umbră din umbră deslușită,
gîndul zăbranic asupră-ți pregetă.
În rătăcire pierde-te, pierde-te,
cetatea e surdă și zăvorîtă.

LAMENTO

Ploi de martie, tragedie citadină,
arborii își fac semn ca surdomuții.
Pentru spectacolul de adio
plîngeți lacrămi de făină
printre sonerii, lumină,
de Sfîntul Bartolomeu al afișelor.

Dinspre bariere noaptea vîntuie, —
treci între cristale, feerică, deci,
pe rugul tău lăuntric răstignită,
în dîra farului, snop imponderabil,
cu echipaj, pe pneu rostogolit.

Și s-au aprins stelarele vitrine,
cumplit se strîmbă Negrul la volan,
înghite felinarele unul cîte unul,
la intrarea în teatru, va dansa, va dansa.

Nu mă vezi, sufăr, sub țilindrul inutil.

ÎNGERUL A STRIGAT

Citadinule, vino în viață,
ferestrele toate au vibrat,
fîlfîie primăvara-n steagurile din față,
monoplanul zbîrnîie-n azurul vărgat.

Iată regimentul, cert, cel mai istoric
și-n ce glorii goarnele izbucnesc.
Purpură! Vecinii spun: se schimbă garda,
și acceptă un fior milităresc.

Nu vii și n-auzi, inimă cauterizată,
nu-ți scuipi țigara, chip nevropat?
Pe ulița grasă sună Primăvara
și rămîi în casă desperecheat.

SCHIVNIC

În peştera cu scorpioni
culcuş de ierburi amare
ţi-ai aşternut, frate Serapion:
unde e gustul vieţii dacă nu în rouă?

Pe tălpile tale s-a cojit pămîntul,
cercei şi pieptini porţi în plete licuricii,
rezimi pe strana de granit oasele singurătăţii.
Tu rostul ghicit, ca din praştie-l azvîrli:
piardă-se ca o stea peste umărul nopţii.

Vulturul serii ca o carte deschis
trece ochilor tăi, frate Serapion:
visul pe care de-un veac l-ai păscut
abate-l în valea de iască a lumii.

SFÎNT

Limpede din limpezime rupt
Sfînt viteaz și netăgăduit
precum suie visul de argint
al fîntînii smulse din granit.

Înțeles neîndoielnic, Stea,
fulg de foc ținut pe-arătător
cu mîndria dreaptă a florilor:
fața lui, ce plină e de Ea.

Că-n odăjdii propovăduind
fier sub pumn, — și-n aur din belșug,
Sfîntul pur și fără vicleșug
s-a simțit de adevăr sclipind.

SINGURĂTĂȚI

Prin vocalele soarelui
duc geometria
în cer înălțările.
Pe roza vînturilor
am jurat,
în lotci de azur
ne-am încumetat.
Ușile, ușile
să luăm aminte,
cu înțelepciune sufletului să ne rugăm:
Sîmbure de cîntec, de poruncă
prin care toate s-au făcut,
frînge schelele văzduhului
sloiul berzelor în fugăriri străvezii,
somn de fluvii în puf ocrotite
ale cetăților broaște-țestoase
sub prealimpezimea ta.
Cînd trecem degetele munților de ceară
fulger barda înțelegerii abate,
ca iezerele ochii se dilată.
Trebuie, trebuie
în loturi să știm lumile, ca ogoarele.
Dar colții zodiilor simțul ni-l sfîșie,
prăvălire în bicisnicie,
călăuza împușcă prin văgăuni ecourile,
e acolo, nu e acolo,
un cîine mînăstiresc din nămeți ne adulmecă,
ham, ham, poftă de viață.
Pe zgardă reclama ultimului elixir în sticle.

Un Baedecker, cartea de rugăciuni și harta ținutului,
locul unui schit din bîrne
(mușchiul este zilnic smuls de căprioare).
Edelweiss, floare de lînă,
iarnă veșnică geruiește pe violete.
Violete: pe arsura gîndului rouă de cerneală.
Și departe au semănat clopotele
corul lor de sfinte
pe aceste poteci ale vămilor.
— Acum glasul destinului,
ham, ham, — du-te la mînăstire,
du-te la mînăstire, Ioane,
pe muchii de cremene,
amin.

PRAG

La poarta cerului străjeri de argint
plopii fac cîte cincizeci de pași.
Amurgul ne unge sfinți
prin foc rătăcim cu viori de iarbă.

Aburi de zodii preajma leagănă,
lacrima morților liniști închează.
Unde ești, frate din pămînt
în gînd suflat ca o umbră —
vechi clopot întrebarea o scufundă.
Ceasul de judecată atinge
amintirile în giulgiul lor de praf.
Amurgul e o mască de plumb
sîngele ochii îl plîng.
Painjenul de lumină citește veșnicia.
Sufletul orb își pipăie semnele,
pămîntul își simte apele și sicriele.

LUI MARCEL IANCU

Noapte, vinul depărtărilor
suie-n gînd,
de pași pămîntul cald e încă,
mătasea verde a balului de stuf, — auzi
gemete-n baltă unde se frînge luna.

Exil cu ochii de rouă,
stele de sare iau calea fîntînilor,
prăfuit ca o carte drumul se desparte,
suflet țes greierii ceasului.

Dormi. Somnul găzduiește șoaptele,
noaptea pe izgoniții orașului.

MĂRTURII

Copiii caută cuiburi de pasăre,
le caută și le strică.
Trecutul nostru e din astfel de cioburi,
poveste închegată din trudă și din lene,
zile și nopți, șoapte, blesteme, lut și răchită.

Acolo viața s-a fost strîns
ca rășina sub coajă,
ca zodiile pe rîsul știrb al beznelor,
ca privirea în scoica ei de os.

Și vine ceasul fiului risipitor,
ispita bunului rămas amar
tu o cunoști,
romanul lunii s-a uitat
și lupii urlă ce ascundem,
din tot ce aflăm Dumnezeu sporește.

Pămîntul e de drumuri plin ca un nebun de zdrențe.
Dimineața și-a desfăcut mările pe cari plutesc îngerii înecați,
au plîns ușile de lemn uscat și pupăza din covor a amuțit,
sărutul deci să-și scrie pecetea pe foaia morții,
sînt două măști care sorb din același pahar cu nisip,

îndată pauza hotărîtă desparte ca-ntr-un rîu clipele
și desfrunzirea primilor pași sună grăbită,
tot mai gol și luminos te suge depărtarea,
asemeni plopilor, asemeni turlelor, asemeni piscului,
curînd asemeni stelei din dreptul strașinii.

Iar aci vremea s-a oprit ca o secetă fără semn
unde cresc în zvîrcoliri încremenite sperietorile.

Pe ce piatră îți privești picioarele
tu care ai găsit fîntîni bolnave în drum?

Sînt ape care ucid plantele sub sterpe corole de sare,
am ucis simțirea în trufie și uitare
cei care spălam viața cu privirile,
cei care jucam ecourile cu glasurile,
cei care ne-am fost strîns să batem cu inimile
tactul pămîntului
în dansul său din jurul focului:

bal în care ne-am răzlețit destinele
să oglindim mustrările
cu ochii deșerți.

RĂSUNET

Ploaia urzește fluiere line orașului
un pian departe geme ca un porumbar, —
de cîte vremuri inima mi-e plină
care se-nfășură-n trecut.

Să vie ora iubirii noi,
din ochii ei n-a băut nimeni încă,
pe fruntea ei umbra n-a rătăcit,
cu pașii îngerului dinlăuntru-i vine,
cu rîsul crud și dezmetic al vieții
și teama fără de pată a neștiinței
mi-o revarsă cu pletele pe piept.

SCRIPTURI

Inima purpura și-a plîns în măcelul serilor.
Unde ești — strigă prin hruba codrului —
unde ești, fiule Absalom,
— strigătul cange ar vrea să fie —
străjile te-au străpuns, haite te-au sfîșiat
ca pe-un vînat de goarne asurzit
vai mie
de lîngă trupu-n luptă sfîrticat
bocet trimis în vecie.
Cine ca răzvrătitul regelui David
a fost?
De pasul tău se-nfiora lutul femeilor,
coama ta fulgere zbătea
cînd ropoteai porunci în rostogol
ca tunetul deasupra oștilor.
În ochii tăi ca-n iezere
soarele își căuta roțile
și nici un cal nu ți-a jucat în coapse
pînă cînd ghearele pădurii
te-au smuls din șa.
Acum te legeni peste bătălii
alb ca drumul robilor
în care lăncile au spart cele dintîi
stele roșii.
Inima purpura și-a plîns în măcelul serilor.

VOLUPTAS

Printre Tanagre false și flori de fir persane
cînd dormi, pe mări de ambră și umbre, în alcov,
spre trupul tău alunec, înot, ca spre-un ostrov
cu golfuri călduroase și leneșe liane.

Naufragiat, de-a pururi setos de noi secrete,
descopăr alte unghiuri și-un alt parfum cînd plimb
pe formele-ți inerte mișcările-mi încete
și-adulmec ora-n tine, pătrunsă de un nimb,

iar pipăitul, artă ciudată și subtilă,
pe matele aleie scăzînd șerpuitor,
călăuzește gura spre floarea imobilă
ce-și scapără-ntre bucle stigmatul de fosfor.

HOTARE

O stea pe tîmpla din Ardeal.
E muntele sau e vreun voievod
că sperie-se cîinii stînelor
și aerul se turbură ca gîrlele?

Drumurile tari din munți
pogoară la hanuri de piatră și lemn,
auzi povești de la hotare vechi
și-ntre opaițe vioara ținutului.

Ai zis: pe strune romanța cea nouă pregetă
de parcă-nvață dansul pe frînghie.

TUZLA

(I)

lui Marcel Iancu

Luna lăsa pagini de argint
și vibrau buzele apelor
neînțelese cetiri.
Am dezlegat barca dintre stîncile de fier
am desfăcut pînzele palide.
Ții minte — pescarul tocmit
știa cîntecele Dobrogei
asfințiri în bezna de la cîrmă
și-l asculta marea cînd înceta.
Pe sidef patinam în respirări
— ce vînt moale aiura prin lume —
drumul sticlea mîna lui cu jucării de diamant
luna era oglindă uitată într-un palat
ne gîndeam la cine încă nu ne-a mîngîiat.
Pe țărm cîrciuma roșie danța
și-n fund dormeau bancurile de aur.

VESTE

Podgoria e roșie, chiotul a rămas
în amintire umbra ciudată a unui glas, —
prin soarele rar cum ar străluci cuvintele,
tăcerea zădărnicește aurul acestui ceas.

Pașii mai bătrîni suie azi pe coamă,
prin frunze vîrtej trece vulpea cu pui de rugină,
pîndarului i-a înflorit arma de vechime,
lacăt, amurgul tremură pe o cramă.

Pămîntul e cu somnul șerpilor cel îndelung,
gol, văzduhul, pentru pribegia ochilor,
îmi păzesc strașina gîndurile, stol de plumb,
vreau să mă știi lîngă ruga focurilor.

NECROMAN

În cavoul ca o vistierie ferecat
din mireasă a rămas o rază.
Un suspin prin toamna coroanelor.
Tăcerea e o sită Auer,
orice zvon scutură cenușă.

Aici zac bucle de parfum vechi,
din coaste se-mpletesc coșuri de fructe,
lacrimi în ceară, — în veștejiri licurici.
Praful fin e pentru strănutat,
întunericul arde înfundat.

Gîndul în gînduri se răsucește,
sfredel ruginit în tainițe-nfipt.
Frunză, chipul se schimonosește:
fu molie, sau flacără de chibrit?
Vînt vuie-n plete și-n plopi prinde grai.
Pași printre îngerii numerotați.
— Cine-i?
— Stai!

EV

Pîclă și brumă.
Jertfa hornurilor nu mai e primită.
Lumini zgîriate pe cer
nord-sud-est-vest-vibrări,
farurile nimbu-l beau în care-naintează,
soneriile treieră chemări în săli,
laolaltă, împreună,
cu toți lunecăm spre o clipă la fel.
Fără steaguri coborîm veacul
cu umbra noastră vestmînt.

PASĂREA MĂIASTRĂ

lui C. Brâncuși

Duhul e-n minți — și pe pămînt umbră.
Ochii noștri trag stelele în gări.
Miresmele au culcat zgomotele,
cu adieri ne pipăie cîmpia,
mătasea mării pașilor se dăruie,
vîntuie vremea prin ramuri greu încărcate,
veștile, simte-le, coapte, cad pretutindeni în noapte.
Sorii mîinilor cerului i-am întins.
Pe mormintele nedeschise împinși
ne purtăm fîntînile de sînge.
Să nălțăm vrem iar turnul lui Babel,
din năzuinți cuib cuvîntului să boltim.
Ca în fața unui cîntec mare
pasărea setii fulg de flacără
răstignească-și ivirea măiastră
amăgitor de sfînt pe catapeteasmă.

„TATĂL NOSTRU"

Noaptea ne-a zidit
pe pămînt înfloresc lămpile,

Veghe între patru pereți
închin gloriei singurătăți
pentru venirea de mai tîrziu
inutilă.

Uscat al gîndului perete văruit —
poate înțeleg că mi-am greșit menirea —
— Fă-ne, Deșertăciune, zîmbetul poruncit
și pîinea ta cea de toate zilele
dă-ne-o nouă azi.

RECLAMĂ

La băcănie la Ciobanu
lunecă pe chitre soare.
Cîtă umbră sub pădure,
în vitrina fructelor răcoare.
Au sosit
strugurii timpurii din sud,
banane în piele de căprioară
și nucile de cocos
cumplit testiculare
în care hohotele negrilor se mai aud.
Aici, aici,
unde tîrguiește Mira Popovici,
sună-ți anii în valută forte,
pipăie meridianul București-Paris.

COSMOPOLIS

De miresme aerul e greu
în mai
precum uleiul sfînt.
De muzici parcurile metropolii
se leagănă
ca o cireadă migratoare
de elefanți
prin dunele natale.

Treci, gînd, printre culorile ce țipă
odată cu viorile-n grădini
și tăvălește-te ca o pisică
în artă,-n cupe, în fraze și venin
prin flora tropicală de afișe,
în grindina fîntînilor,
în vise
și în rufe vaporoase de batistă.

Oraș cu paratrăsnetele-n stea
și-aprins de gală-n bezne ca o navă,
dăruie-ți scările, mansardele, terasele,
barăcile ce se răsfață-n slavă
și spulberă-mă-n ritmul tău făcut
și-n șoaptele și-n tufele cu rozii
pe urma îngerilor tăi de ceară
și-a hohotului tău pierdut.

Dans îndîrjit al vremii care moare.

ECOU

Povestea noastră pe drumuri cu plopi
și clopot gemînd în paragini,
cu hotare și vămi bîntuind între noi,
cu temeri cuprinse-n cuvinte și foi, —
povestea noastră, un gînd fără somn
trimis de ursită și-n simțuri înfipt,
pe crucea umerilor corb ne-a stat,
în răspîntia minții liliac a rotit,
depărtări ca-n basm ne-au dezbinat,
vremuri am strivit în cîntec,
asmuțit-am viața în viață,
vistiernici nemernici am fost
desfrunzitelor tinereți,
dar sîngele-alungă pe închise vîltori
ce clocotă-n inimi și tîmple
gîndul același, gîndul.
Trup unul și viu despărțit în morminte,
flacără din facle două, jefuită,
plîns ne-nceput ca izvoru-n pămînt,
plumb în deșertul dinainte,
blestem răsucit în adînc
ca strigoiul în loc sfînt,
unde ți-e fierul să mi te-mplînte,
care e glasul să te descînte,
fapt neizbăvit,
hohot de vînt, năpustit ...

ASCULTĂRI

Liniști curg din trecut
nici o bătaie în ușă.
Noaptea se roagă în fund,
stelele zac în cenușă.

Glasuri dacă au tăcut
semne tresar în lucruri.
Numele cînd nu răspund
orele vechi surd răsuflă.

Din funerare povești
lacrămi pot să te-aducă
sau numai priveghea mută?

Chinului cînd te ivești
visul meu treaz te salută,
palid argint de nălucă.

FEERIE

Aici bronzul ploilor moarte,
lumina plantelor în șiroaie,
pe nisip cîntecul blond al timpului,
priveliștea lenevește în păuni.

Copacii s-au coclit cu aramă veche,
cum cîntă inima lemnului în pădure,
calul simte primăvara în nări și-n ureche
sari din scări, suflete cu armură.

Codrul de nicăieri sporește
cu iadul sulițelor tremurate,
roșie revărsare ca în teatre,
șipotele țipă menstruate,
lunecă jivinele în alcov.

De sus din coamele încornorate
ale vegetalei cirezi în suire
cucul mecanic își amintește
o suferință fără poveste
și cucuie-n cer ca din psaltire.

DE SÎN-MARTIN

Această toamnă a capturat soarele,
arborii nu izbutesc să moară,
păsările n-au hotărît cînd să plece,
parcul este plin de episcopi,
aur sleit pe toate cărările.

Iubita de altădată răspunde la numele de Margareta,
ochii ei trădează visuri palustre,
chipul ca ora ceaiului, părul
așijderi, — pare mai înaltă decît e,
semne particulare nu are,
găsitorii se vor adresa la ziar
unde vor primi o bună recompensă.

CULMI

Sfîntul pe căi de cremene
pe lîngă strădania jepilor,
noaptea în genunchi îl aruncă,
ruga lui fulgeră rîpile.

Sună cuvintele gîndului
pentru cetitorul de stele,
nalte nopțile printre ele,
albe ca oasele prundului.

Rugă pentru cei morți de mult,
pentru cei din morminte noi
și pline încă de flori,
rugă pentru morții-n război,
pentru cei neplînși, pentru cei blestemați.

DON JUAN
(II)

Viața omului șaptezeci de ani
pe sfîșiate mări,
pe mugurii de gresie ai munților,
sub plasa lîncedă a pădurii,
priviri în visul lor te țin,
fulgere iscălesc osînda.

Un bun rămas la pîndă pretutindeni,
din orice loc chipuri se mai întorc o dată,
semnele în timp ca pașii în poteci toamna,
pe umerii tăi gîndul își numără bufnițele,
despletite păreri de rău tac pe bănci în ospiciu.

Te văd, te văd, scrîșnește la răspîntii,
nopțile, huruitoarea leprosului, —
corul copiilor găsiți sculptează în argint paradisul,
glasuri te-ajung, nimburi, de sfinte, desprinse,
strigăte, cîte ramuri frînte,
cîte hohote plugărind sufletul,
cîte statui înalță mările.

Stele în lumini se ating,
greieri dorm în cîntecul pămîntului,
ochii noștri slabi și singuri sînt
ca opaițele hanului.

Ungeți ușile și ferestrele,
noaptea sfîntului Andrei clatină cete reci.

Dați-vă mîinile,
oarbă e viața sihastrului,
de el iubirea s-a depărtat
ca o duminică între clopote
și-n soarta lui bîntuie căințele
în vîrtej de sare și scrum.

DICȚEU

(Încercare de a ghici un poem)

Emmy Hennings a scris:
„fata pescarului din Batavia".
Pe vreme de război simplă veste
de la prietenii mei din Svițera,
dată 915, Zürich, cabaret Voltaire.

... În Batavia casele gem ca morile de la noi,
vîntul grinzile le linge,
vorbele ca păsările sînt desculțe.

Fata pescarului din Batavia
sfîșie lîna furtunilor cu mîna.
Pașii-i mici în țărm de seară seamănă cuiburi fără rost,
de sidef în umbră se leagănă chemările.

Sfînt pe crucea arsă răstignit,
semn dă pînzii singure din fund:
ca o mască cenușie
treacă prin mîinile de sare,
că ai fost pus aicea dinadins.
Ruga ei se spulberă seară de seară.

Fată de pescar din Batavia,
chip de taină deslușit, neștiut cîntec,
rugă în neguri despletită,
nume tras cu stele în depărtare,
amintire, apele tale sînt amare.

DE DEPARTE

Scrie-mi de moara de lemn
care-și întoarce soarele negru,

despre frunzele vechi
cum pîlpîie pe eleștaie.

Scrie-mi de poarta ruginită
care păzește freamătul parcului

și despre mormîntul cel mic
în care-am închis fratele de jocuri.

Vreau să știu de casa părinților
cu scara rece de care mi-e frică,

de lampa de bronz, de după zăbrele,
care strălucea la fruntea tîrzie,

de portretul oval, dacă mai privește,
de albumul ferecat ca icoanele.

Scrie-mi de asfințit cînd ruginește cerul,
cînd vine vîntul ce cuvinte spune,

și cine e stafia care rătăcește
de argint prin noaptea din ferestre.

CRIN DE IARNĂ

Pe căile de os ale Basarabiei
gîndul și-alungă liliecii,
în iazul frigului crengi se zgîrcesc,
goana prin oglinzi se întețește.

Vrei un alai cu ogari de argint,
din raiuri de chiciură vulpi ca fumul vrei,
vrei zodia nopții de buze s-atingi
sau clinchetul spulberat în polei?

Oră sub potir scump luminată,
în nămeți îngeri însemnă verstele,
sania ca o stea lunecă în veșnicie, —
albă ești ca balul de care mint ferestrele ...

VELUT SOMNIA

Ascult pămîntul, arborii, pietrele
drumul arcuit în tăcere
printre avîntul izvoarelor
sub țărmii fără pași ai stelelor.

Ascult vîntul, greierii, singurătatea
pînă-n de rouă porțile aurorii,
o umbră noaptea, ziua o fantomă
fără de-nțeles lunecînd și de urmă.

De față veșnic între loc și oră,
martor — al cui? — între ceilalți și nimeni
ce nume port eu dincolo de mine,
ce frunte ridic în ochii luminii?

Sunetul, raza, zbuciumul și visul
sporesc vedenia de mine-însumi
în privirea de apă a trecutului
cu treptele pe fund, ale mormintelor.

Îmi trec pe chip degetele ca pe o mască
întreb soarta ca orbii vidul,
greu tac pierderile și amintirile
și fumegă la creștetul lor cuvintele.

IERI

În negura visului, palid vis de tăcere,
asculți cum freamătă sîngele. Amintire
grea ești osîndă pe-al lui drum rotund,
singur refren pe moara de viu amurg.

— Tu sîngele meu nu l-ai vrut
și-n el ți-ai sleit totuși privirea
asemeni soarelui tras îndelung în toamne.
Tu crești suspinul trecerii prin mine,
cum dor pustiurile astfel răscolite
și chemi umbra și zăpezile acelui an.

Și a fost vacanța de silabe stelare,
ca fîntînile se nălțau diminețile,
vara scria în asfalt, prăfuia lanurile,
de ce s-a frînt cîntecul fără gînd,
de ce s-a dus înțelesul cel neajuns.

Au rămas rare cuvinte la fund.
viața se smulge din acest trecut
ca două dureri de șarpe rupt,
iată-l,
spre ce crepusculari ghețari, spre ce poleire
de milostiv asfințit
sîngeră zbuciumul zădărnicit?

SIGHIȘOARA

Turnul vechi din noapte se ivește
cu luna, și pe culme se împlîntă.
E alb ca spectrul regelui Hamlet.
Un zid îi dă ocol cu rigla-i frîntă.

Pe scări de pasul anilor zdrobite
urcăm domol, noi, efemere umbre.
S-au perindat și alții tot mereu
pe urmele pieirii împietrite.

Cum sună lespezile
și le răspund mormintele.
Crengile resfiră beznele.
Simte fiorul clipelor pe care
orologiul de aramă le urnește.

Ascultă dangătul: ca o planetă
de gîndul nostru se atinge
și-n anonima boltă se sleiește
deasupra noastră mult
sau sub pasul nostru plăpînd
cu moartea pre moarte călcînd.

RUG

Trecut de flăcări înalte încins,
ars cristal în colanul nopților,
chin lucid, din piscul tău aprins
te chem
răstignit peste abisul unde
cad din palma ta stele triste.

Cuprinsă lacrimă de cuvinte
rotunde albastre de prund
în nisipul de valuri stinse
pe care l-au spălat privirile și departe și-au amintit

Nici un vaier dintr-o beznă cu răniți
n-a răsunat îndelung atît
în rubinul mut al vremurilor.
Pe ce cărare de plopi siderali
calcă speriat pasul tău plăpînd,
care oră se clatină din luna de vrajă
sunînd în inima ta de lut
cînd visul se umple de lebede
în tăcerea lor de lumină polară.

Iată în gînd învierea
suspinelor cari au nălucit umbra.
În snopi de crini porniți în nicăiri,

fie-le veșnică înlănțuirea
pe unde nu e nici loc, nici timp —
noi am rămas pe țărm aici
pentru rugi fără îndeplinire.

Din toamna noastră s-au spulberat îngerii,
că ochii ne sînt lîncede porturi
și clipele ne treieră cenușă.
Atunci glasul cum să te legene,
amintirea cum să te îndemne,
nu mai plînge, nu mai plînge
ca o mamă fără somn.

Zilele perindă palide sicrie,
nopțile comorile morții,
de ce nu ne-am împletit fîntînile
în valsul lin al spiralelor
și nu ne-am îndurat rugul
pînă la urmă, de ce, —
astăzi din orice stea te chem,
un gînd îți nalț cu fiece vultur,
dar pîndesc căințele ca tîlharii
serile cînd bîntuie liliecii.

Trecut de flăcări înalte încins,
chin lucid, tăiș încetinit,
treacă izvorul cuvintelor,
îngînînd pe urma suspinelor
dorul din tot ce nu mai e, sporește.

REVEDERE

— Mă dor în mine drumurile înapoi.
— Ești palidă, ochii tăi sînt mai mari.

— Te-am așteptat fiindcă te-am gonit.
— Am fugit să găsesc o depărtare mai adevărată.
Peste tot locul e deopotrivă de departe și de aproape de tine.

— Mai sînt în sufletul tău aceeași?
în ce întuneric am rătăcit ...
— Am smuls împleteala cîntecului nostru care
s-a pierdut ca firele unui izvor dezbinat de stînci.

— Tu care ai stins celelalte povești
te-am urmărit cu visul în orașe mari cu steaua ta deasupra.

— Am vrut să-mi crească numele ca o veste către tine.
— Te-am vrut frumos ca un catarg care se depărtează și te-am lăsat să pleci.

— Te-am regăsit ca o rugăciune din copilărie, dar gîndurile mele nu mai cred.

CHEI

În portul vechi pogoară arborii numai noaptea,
din umbre se aleg păunii cu aripi de vînt,
aci se sfințesc stelele fără pînze ale trecutului.

Cum s-a ivit de nicăieri în loc
unde s-au limpezit și au stătut furtunile —
corabia-fantomă cu fulgerul ei mort
scăldată în veninul verde al orelor ...

Rar în vioara de pămînt a digului
fiorii aiurează aria frigurilor.
De farul orb stîncile păstorite
pasc liniștile ce visează fanfare lungi de undă.
Pe treptele de mătasă s-au prăfuit lunar sunetele.

E somnul lanțurilor roșii prin stingerea vremurilor,
e toamna pietrelor în podgoria beznelor,
e ochiul de cocleală al veșniciei
în care s-au înecat poveștile.

La judecata din urmă
de-aci au pornit sicriele.

ACADEMIA

IN MEMORIAM

E locul scris pe coaja pămîntului
unde cuvintele n-au drum, unde privirile
ne istovesc de-a lungul orelor
ca oglinzi ce răsfrîng veciile.

Întîlnire pustie de lîngă un semn
cioplit pentru pomenire în lumină,
peste somnul cel fără suspin
cufundat în faldul adîncului, —
peste fruntea din umbra lespezii,
peste cearcănele de os în care
au secat apele vii, albastre.

Aci ne cheamă de nicăierea gîndul,
ecoul din arșița rară îl zvonește,
e așteptarea care dă veste, —
din tot ce-ai fost, vino iar într-un freamăt
în care sufletul orb te pipăie o clipă.

Pentru plînsul fără de rouă
numai valul de nisip al căințelor,
pentru liniștea de clopot a serilor
numai ochii de ceață ai fantomelor.

Din palide legănări fără stele
numai visul ți-alege ivirea,
Umbră, desprinsă din hora de foc
de care noaptea dintre noi sporește.

TĂLMĂCIRE

Ce face Dumnezeu cu atîtea păduri și ape?
Astăzi ca de obicei vrea să aducă seara,
seara care șovăie ca un fum în biserică,
seara care-și trimite miresmele înainte,
seara care șovăie în cimitire sus
pentru cei ce mor de bună voie.

Ce face Dumnezeu cu atîtea clopote?
A poruncit să vie ceasul lor,
prin cîmpie sunetul îmbracă miresmele,
cirezile trimit un muget trist,
de mii de ani se tînguie tălăngile.
E foarte lin pentru toate sufletele.

Pe urmă dă voie stelelor, dă drumul lunii
iar pe pămînt cîntă oamenii, broaștele, cîinii.

TON

Iată ora miresmelor,
ora ierburilor arse.
Apele-și iau cîntecul de ieri,
toată floarea-soarelui e întoarsă.

În depărtări
zările-și fac loc
cerurile se înalță
drumurile într-un foc
vîntul în mărăcini se-agață.

Bang. Un sunet plin
trece rar ca o lumină
peste viața reculeasă și deplină
dintr-un peisaj creștin.

Pe sub sonorul adăpost
turmele seculare vin
de pe unde au fost.

Într-un piept de bîrne
cine s-a gîndit, de viu
sus clopotul să-l atîrne,
inimă ce cîntă a pustiu?

RUGUL NOPȚII VEȘNICE

Goarna de miez de noapte tresare în inima beznelor,
ce gînd zbat flăcările-i în inelul somnului?
Tăcerile năpustite în uragan de cenușă
clatină zodiile în roțile sumbre ale domului.

Ce înseamnă această alarmă de aur spărgînd pacea de ebonit
ca un hohot de foc, ca o fîntînă de sînge,
ca o lavă de mărgean sus în iadul de umbre?

Pe valurile albastre ale miresmelor
roșie navă din golul fără poveste
suie timpurile ca o pădure piscurile, —
(mi-ai șoptit) — rugul nopții veșnice.

Arhanghel printre cereștile sfeșnice,
ochii noștri de siderală uimire
văd această înaltă minune
scrisă în așteptare, cerută în rugăciune.

Singur și strălucit este ca o tăietură în stele,
îl vezi? taina stepelor polare el e, el e ...
(Mîinile tale îl urmează ca două petale
pierdute-n văzduhul fără de margini.)

Zborul lui ca un catarg crește în paragini.
— Unde alunecă tacita lui vîltoare?
— Ce chip ascunde masca lui orbitoare?
Niciodată n-au fost astfel învinse culmile
ca de ivirea lui care mistuie lumile.
Umple inimile, columna lui, de tumult
cari îl simt, cari îl cheamă de mult.
— Din fulgerul tău o clipă oprește-te
lîngă mine, rug al nopții veșnice
(ai strigat și ți s-au închis palidele pleoape).

Dar Rugul Nopții Veșnice trecu dincolo de noapte.

PASĂREA DE AUR

(După o baladă rusă)

Glasul cînd i-a țintuit din joacă,
l-au văzut legănînd înserarea,
cu mîinile cum sînt omizile, păroase;
pe vraciul ursuz cu pielea de iască.

Unde sînt crinii crepusculari ai vocilor,
cum s-a pierdut ființa lor de răcoare,
cum s-a rărit în sosirea umbrelor,
noaptea toată o vor străbate
ale lor suflete rătăcitoare.

Pe ultimul suspin al zilei
alunecă în somn copiii,
pe urma viselor de ieri li se grăbește visul,
pe fundul liniștii le vor ajunge, poate.

Tăcerea e acum albastră,
a schimbat cineva lumina la față.
Trece deasupră-le semnul crucii
tras de palida mînă de întuneric
știută. Fără cuvinte gestul îi învelește.

Printre perdele lacrima lunii lucește.

Nu mai plînge, nu mai plînge
mamă, că ne așteaptă pasărea măiastră
cu ghearele înstelate, cu aripi de miez de noapte,
toată calea ne-a cîntat de pe catarg
și corabia se avînta spre dimineață.

Corabia se avînta și pasărea fluiera.
Numai unul era trist și privea înapoi,
nimeni nu mai privea înapoi așa.
Mi-a spus: la fel sînt toate poveștile
și cea mai tristă e a fiecăruia.
Dar în zori pasărea de lemn a tăcut
și a zburat. Poate a fost un semn.

De ce nu dormi? E pustiu, e tîrziu
și pasărea măiastră nu te mai așteaptă.
N-ai s-o mai vezi: visele nu se mai arată.
Ai să visezi alt vis mereu în fiecare noapte.

EZITĂRI

Plouă de peste veacuri pe lumea de cenușă.
Paianjeni vagi prin neguri țes pacea din cetate,
nedeslușit căințe gem între vis și noapte
și ursitori la lucru șoptesc din ușă-n ușă.

... Să chemi din alte timpuri uitatele greșeli,
să-ndemni tăcerea moartă din tine să cuvinte —
și-n spaima ta să pregeți din nou și să te-nșeli,
— același om de lacrimi, de rugi și jurăminte —
cînd mutele vedenii plutind fără puteri
în soarta ta sînt încă și nu sînt nicăieri.

SOARTĂ

Orele se perindă calm în ochii străinului.
Înaltă e toamna pe zborul fîntînilor.
Să fugi ai vrea din parcul cetății,
dintre vechile ziduri, ocol dînd restriștei.

Pași fără număr semeni în pietrele drumului,
vis răzvrătit legeni în freamătul arborilor,
cu stol sălbatic de cuvinte ai năpustit piața...
Van e repaosul azi pe fiece bancă.

Răpus, din lupte obscure de unul singur,
fluturi în fularul decolorat, steagul tău
fugar, sub victoria indiferentă a nimănuia ...
Nopțile doar îți boltesc arcul vast al Exilului.

CLOPOTUL SCUFUNDAT

Prin cristal zvonește clopotul scufundat
ca prin vis atins de aripa timpului,
singura care coboară în zbor întors
spre basmul adîncului, sub liniștea iazului.

Sunet stins, nălucit în abisuri
unde flacăra se țese lîngă undă,
legănat de ruga mîinilor fluide,
sol dintre fantome verzi și umbră,

lung fior prin toamnele adunate,
tremuri în cercul de aur al frunzelor.
A fost adierea dintîi, a fost prevestirea
destinului, sau suspinul antic al blestemului ...

... Crește de-atunci în ascultarea mea
cu ecoul orelor necunoscute,
cu regretul amintirilor nedeslușite,
cu teama care apropie și desparte.

Glas din corul de taină desprins,
goluri urnind, goluri unind în lunecarea ta departe,
ce legendă în lacrima ta sună spart,
ce chemare duci din moarte pentru moarte?

DIN URMĂ

Ce s-a ales din ruga sălbatică
a visului, a gîndului, a sîngelui? ...
Unde sînt stelele dalbei nopți
de atunci, — și vinul aprig al aurorelor?

De ce în zadar s-au istovit veghеrile,
s-au stins fără urmă fîntînile
și jocul lor n-a luminat cu veacul:
pierdut li-e zvonul, peste amintire.

Smulsă de vînt, purtată de întuneric,
flacără stearpă, care ți-a fost rostul?
Unde-i tăcerea, unde ți-e exilul
cînd cresc în goluri goarnele străine?

FINAL

Iată liniștea îndelung chemată
fără zvon cum înserează pe frunte,
pe chin, pe vis, cu minute de umbră,
pe rugile aspre de singurătate.

E ora palidă cînd dorm sentinelele
răpuse de lupta ultimei stele.
Veghile poate n-au fost zadarnice
dacă simt această trecere, genele.

A rămas de ieri un cuvînt: a fost.
Stins e convoiul celor din urmă vedenii.
Clopot de taină a limpezit tăcerile.
Aripa fără freamăt fulgeră pe domeniu.

ADAGIO

Marș funebru pentru iubirile moarte,
aur solemn din fluide fanfare.

Unde sînt Umbrele? Lung le plîng clopotele.

Ritmic polenul silabelor rare
tremură-n floarea cărărilor palide
din cimitirul feeric al toamnelor
pînă departe,
ce monoton stelare.

Cum le plîng de-ndelung clopotele.

Van uragan de ruini de volute sonore
grav fulgerat în deșertul gol de fantome,
legeni în drum coroanele fără de nume
rostogolind pe treptele ude șipote, ropote,
glorii de dolii pe urma uitatelor urne și ore.

Unde sînt, unde sînt Umbrele?

Marș funebru în amurg închinat bacantelor moarte,
rugă de-apoi pentru cele căzute

pasionat pe-al lor cîmp de onoare,
vis efemer sortind pomenirii eterne.

Glas sepulcral de alămuri finale,
funeralii iubirii neîntîlnite,
funeralii eroinei necunoscute.

Unde sînt Umbrele? Lung le plîng clopotele.

PROROCUL

De-aici îl duce drumul în tăcere,
cuvinte nu-l vor însoți, nici va răspunde:
zboruri pierdute în nopțile-i profunde.
Și nu-l strigați. O aspră veghe-l cere.

De-a rupt răscrucea pașii lui de-ai voștri,
sus sîngerează steaua deopotrivă.
Voi strîngeți, mute, sufletele oștii,
vicleni și duri: soarta e nemilostivă.

Că deslușind în vis, în veac, în aștri,
ciudate semne, zvonuri pe sub ape,
simte în pămînt el: primăveri aproape.
Și fulgeră din ochii săi albaștri.

RUGĂ

Doamne, tu ești cel din urmă gînd,
mergi înaintea mea
cînd mă cheamă steaua cea rea
și dușmanul pîndind ațintit la pămînt.

Singur în noaptea exilului sînt
fără arme, fără poruncă, fără pîine.
Să mă pierd de mine-însumi aș vrea,
dar mă urmează viața ca un cîine.

Doamne, mergi înaintea mea
ca un înger cu sabia de lumină.
Voi sparge prin beznă cărarea grea
pas cu pas: ca un viteaz, ca un drumeț, ca un tîlhar,
după legile acestui negru hotar
de dibuiri, de încleștări, de viclenie,
pînă la capăt. De un cîntec noaptea va fi plină.
Căile tale toate duc în lumină.

UNUL

I-au fost, poate, cuvintele din urmă.
Tăcere s-a făcut, rară și minunată
ca un fior rotund, toamnele, pe apă.

S-a depărtat apoi în singurătatea lui,
așa cum moare o rugăciune
încet să nu tresară ecoul
culcat ca o umbră lîngă sunet.

Învins dar nu răpus, de-atunci, așteaptă
chemat în așteptarea preacurată,
uitat la glas, la față, la privire,
fără pămînt, fără cetate, fără zodie, —
de cei ce scad pe rînd sub piatra veșniciei.

Privirea lui mai tremură, albastră,
de-a lungul serilor de clopot legănate
cînd turmele îngenunchie pe cîmpie
și pînzele cînd nălucesc pe ape.

Că tot va fi ce a fost scris să fie.

MANENT VETERIS...

Priviri de altădată, de ce mă urmăriți?
Ce criptă arsă-n mine de-un foc defunct tresare,
cenușii dînd fiorul uitatelor dorinți
și somnului, mustrarea luminilor amare ...

De ce-mi zvoniți în minte, cuvinte din trecut?
ce vis captiv e-n vraja ce v-a rostit o dată
că geme și se zbate ca un viteaz sub scut
cînd părăsit e-n noapte și flamura-i trădată ...

De ce din drum vă-ntoarceți, minute de demult?
Roi viu de nicăirea purtat de-un cînt din vremuri
și-al cărui viers din urmă n-am stat să-l mai ascult,
de ce-l trezești din moarte și-n inimă mi-l tremuri
să-mi turburi resemnarea cu vanul lui tumult ...

SUNET

Glasul cînd a tremurat
am auzit în el singurătatea:
darul amar ca ghimpele deșertului
l-am primit în gînd, l-am închis în inimă.

Pentru tot ce a fost, pentru ce n-a fost încă,
ai strivit o lacrimă tăcută
ca pe o cruce cotropită
de buruieni, în uitarea sfîntă.

Pasul ți s-a depărtat sunînd
ca o toacă-n sicriul trecutului.
Dincolo de mine ți-ai trimis,
suveran și lunatec, cîntecul.

Seara-ntre seri semn a rămas
prinsă-n filele sufletului.
Ca o epavă se zbate de-atunci
visul, în stîncile lutului.

POSTUME

VIGIE

Geme sub ziduri duhul adîncului,
prinsul fior tresare-n perdele.
Ce cuvinte mai străbat pustiul
orei de veghe, orei de șoapte?
De un adio gîndul se întunecă.

Vreau candelă, lîngă tîmple, de liniște,
veste de mult, sau numai o frunză,
o amintire, una singură.

Aud în vaguri povestea vîntului,
steaua din fund o văd cum se stinge
și pălind orele în rochii de umbră
mor fără zvon în golul din inimă.

RĂTĂCIRE

Mi-am trădat inima, mi-am ucis sufletul,
am mințit cu vorbele iubirii,
dinaintea lacrimilor am surîs.
Ascund azi ursitei priviri de mult veștede.

Dezbinat de mine, niciodată unul,
gîndul și cuvîntul, ca doi frați dușmani
se alungă-n noaptea lui Cain și Abel.
Ruga-n van te-ndeamnă, Cerule străin,
în trufia-i oarbă, să-mi sfințești blestemul.

IVIRE

Arar îmi răspund cuvintele
mai leneș ca amintirile,
gînd să ridice pe sunete,
cu vis vremea să-l înfășure.

De pretutindeni greu mă dezgrop,
din risipire drum de moșie,
leagăn de pași și tălăngi
sub turma veacului, în orbita locului,
răspîntie necitită și vie.

Iar din fund de penumbră, din somn,
din cenușă, — măiastră pasăre
cu gheare stelar scrise-n zbor
limpezește cîntul în trecere.

SOLITUDO

Să fie oaspete acestui prag
tăcerea ultimă, din larg descinsă,
umplînd restriștea, pregetînd cu visul,
ca-n ochii unui înger cenușiu.

Îndemn final pe care-l mai asculți
într-un tîrziu cînd deslușești ursita
din ce-au fost tremur, rugă și lozinci
și zac trofee, azi, de nimeni strînse.

În toaca inimii de miez de noapte,
ca dintr-un schit de spectri către lună,
chemarea crește, a singurătății.

Pe drumul sterp al glasului de lemn
urmează pașii fraților cerniți, —
răpus de timp, captiv al veșniciei.

SUSPIN

De-aș trece dincolo de acest hotar,
lin, ca un chip furat într-o oglindă,
să pot privi napoi urmele mele grele,
captiv convoi sub arme, cruci și flori,
Eu, pal surîs plutind pe amintire.

Umbră, să rătăcesc pe marginile
întunecatei mele bătălii
în care gemetele vechi tresar
ca sunete-n sicriele viorilor,
și în care cei ce mor se strîng sub aripile corbilor
într-o zadarnică și veșnică încleștare,
inel fără de rost în el închis,
din care m-am fost smuls ca dintr-un vis.

LA STEA

Din ghețari dintre cerbii pădurilor
neclintiți în jurul priveliștei
violet descinde crepusculul
clar de o singură lacrimă.

Vechi fior săgetează Cuvîntul.
Îngerește împreună el mîinile:

— În vaste liniști de apă vie,
Stea, tremur de vegheri pure,
scaldă-mi destinul care spre tine
suie din rugi floarea sa veșnică.

UNA

Din sideralul cortegiu al nopților,
noapte desprinsă întru pomenire,
veșnică împărăția ta să fie,
fără de margini, neprihănită
de-ale zorilor mîini reci și palide.

Ultimă prin tăcerea catapitesmelor
prinse vremelnic în lapidarele zodii,
singură noapte și sfîntă, noapte fără de moarte,
în legănarea ta, dulce perindă-ne,
umbre prin veacuri înlănțuite
pînă departe, pînă-n poveste, — oglindă-ne.

ADAOS

Somnul de veci în preajmă-mi plutește,
dulce-mi îmbie leagănu-i rece,
singur el vine, sau e trimis,
ora e-aproape, a nepăsării,
șoapte-mi șoptesc ciudate-nțelesuri.
Chipuri defuncte, veștede trec,
a învierii negură pală
lin le perindă o clipă și pier.
Lumea tăcerii sur își deschide
umbrelor, locu-i fără de glas,
mute regrete apar ca un fulger
care-nlumină vechile răni.
Ochii se-nchid pe apuse icoane,
gîndul zadarnic pîlpîie-n gol,
nimeni nu vede, nimeni nu vine,
cresc pe-ndelete praguri de scrum.

VOCULA

Aștept de cînd te-ai dus un semn, o veste
de dincolo de palidul hotar
pe care-n vis îl pipăi în zadar
în cîte-o de nedeslușit poveste.

Nu cred mereu ce semenii-nțeleg
în mută resemnare și cuminte.
Și-ți împletesc un leagăn de cuvinte
să-ngîne lin destinul tău ne-ntreg.

Ești nicăieri, dar ca-n oglinzi, aproape,
și nerostit ți-e glasul, dar l-aud
abia simțit, cum se închid pleoape
atinse vag de-un tremur cald din sud.

În timpul nostru fără de orar,
în lumea dezlegată de fruntarii,
răscruci ne cheamă pasul solitar,
purtat de dor, pe vechi și stranii arii.

PARAGINĂ

Cimitir jelit de sălcii, din paragină,
drumurile nu mai duc la tine:
ca un glas înecat în plîns
s-au pierdut în iarba amară.

Pe cărările tale putrede
toamnele singure-şi spulberă lacrimile,
lîngă hrube sărace şi sparte
cu mirese de ceară şi ceaţă
pe care învie mlaştinile.

Din preajma lîncedă şi de rugină
clopotele au tăcut. Moartea s-a depărtat
fără paşi, fără semne din poartă,
treptat, să nu se turbure
visul început de vecie.

Ciunge, din spasmul pămîntului
robotesc spre cer crucile,
duc pe braţ coroane de iască
în perindare pe valea plîngerii.

Noaptea de tine se milostiveşte
cu stele de veghe umil răsfrînte
pînă-n candelele neumplute,
şi vîntul geme uneori cu lupii.

Ce gînd vechi ţi-alege azi urmele
prin ţinutul care te ascunde
ca pe o taină nedesluşită
de lespezi negre, alunecate,
cu morţi de praf ce nu mai au nume?

Cimitir iertat, din paragină,
leagănă-mi în valul tău de lut,
smuls de viu, zălogul de atunci
din luntre de brad de străbătut vremile.
E mult de cînd s-au împlinit blestemele.

RECESSUS

lui Al. Rosetti

Printre osemintele deșertului
caut somnul, ruga și uitarea.
Gîndul mi-e plin de ce-a fost
cum e marea de corăbii, catargul de oboseala păsărilor.

Somn printre osemintele deșertului,
albastră e-n minte amintirea mării,
sub gene: lumina inversă a zilelor.

Aud prin sita soarelui
cum sec se cerne timpul și nisipul
Prin dună răsăriți cu trudă
ghimpii rari leagă singurătatea.

Ce limpezi paginile timpului
în spațiul lăuntric răsfoite
în care au murit cuvintele.

Mi-ai stat vedenie în raze,
rîs clamat pe goana talazurilor,
trup de aur vechi, îndelung marea
mamă ți-a fost și amantă:

ai pătruns apele, — te-au născut spumele
pradă sărutului care-și șterge urmele,
joacă vîntului și tumultului.

Gîndul mi-e plin de ce-a fost,
pe treptele anilor
zadarnic toamnele și-au răsturnat coroanele.

Răzbat prin golul de cristal,
stelar zvonurile de departe,
vis viu să-și mintă privirile
cu hora orelor moarte.

Printre osemintele deșertului
mi-e somn sub sulițele-i sterpe
la țărmul ars spre care plutesc sirenele
și mă privesc și nu mă recunosc.

NOI

Noi ne-am rugat la Crucea de Seară
vie în tremurul ei și curată
peste codrul în somn, peste apele de întuneric.

Ce limpede lacrima ei ne-a oprit
diamantin de singură
pe marginile abisului
din care sufletul ne-am mîntuit
cu vis de veșnicie visată.

Noi ne-am rugat la Crucea de Seară,
umbre fără de loc înlănțuite
de un fior plăpînd.
Și efemerele noastre cuvinte
fost-au de mărturia ei pecetluite.

CEAS RĂU

Din inima noastră deșertată
ora s-a prelins a despărțirii.
Ca o perlă bolnavă a zăcut pe fund
setea, cînd n-a mai avut ce să mai soarbă.

Oră de doliu, veșnică, fără de moarte,
a pîndit în noi ca un vechi blestem.
Cu seva otrăvită a timpului
a suit în soarta iubirii
și toate cuvintele au înflorit amare,
și în toate privirile
au tremurat presimțirile.

Cum se-nfrățesc mîinile în acest adio,
cum își citesc ochii acest bun rămas.
A cui e voința care ne dezbină
cînd strigă-n noi sîngele
după tot ce a fost?

ÎNCHEIERI

Umbre. Acum ne-nconjură
lumea și jivinele-i albastre.
Răcoarea bălților e mireasmă.
Glasuri în fundul apelor gem.

Spune-ți dorul de a fi stingher
în destrămările vegetale
cu agonii solare și-ncetinite
pe broaștele de metal, pe pietrele-n verde beteală.

Cuget tăcut și trufaș în cutreiere
ca un dangăt prin nemărginire
peste morile strîmbe-n sîngele scurs,
peste plopii de fum, peste casa cu greieri.

Suflet împovărat în adîncuri
ca eleșteul cu încă o toamnă
prin încheierea culeasă din zi,
undele adună-le, frunzele strînge-le
peste prea vechea, peste fecunda ta rană.

MEANDRE

Pierdut pe șerpuite drumuri
mă duce taina care ne desparte.
Ce jurămînt, ca din pămînt, mă-ntreabă:
unde-mi sînt semenii, unde-mi sînt îngerii,
cînd veacurile cîntă la porțile lor grele?

Singur, nainte, singur, am învins
ecoul cel neodihnit, dar crește chinul,
cu vremile, cu florile de nufăr,
pe apele ce ți-au răsfrînt privirile.

Și-n apriga pîndă cuprins
de o luptă pe viață și moarte,
port rana lacomă și dulce
ca un sărut care nu iartă.

MOMENT

Clopot dogit de aramă
a tușit în arșița de toamnă.
Ca o frunză seacă și schimonosită
isonul i s-a rostogolit
printre zvonurile amiezii.

Ca-n spitale un geamăt mai mult,
ca-n cimitire mai mult o lacrimă,
ca un strop de sînge pe un cîmp de luptă,
ca o stea prin calea robilor căzută,
clopotul strigăt a dat
și inima lui de secole
s-a înfiorat singură.

MORT-SEZON

Vila cu trepte trei în prag,
vila e de-nchiriat
spun biletele colorate
ca ultimele scrisori
arse pe jumătate
în seara hotărîrilor.

Peretele fardul și-l pierde,
a fost odaia de ametist, odaia galbenă, odaia verde,
precum stăpînii au vrut odată
cînd au crezut venind că-s pe viața toată.

Noaptea de urît se-ntinde și pregetă
cu încetineli de întuneric,
ziua aripa-și prăfuie în această secetă,
aci amurgul e o fanfară de alămuri
în care sunetele au murit feeric.

Prin geamul spart intrase o pasăre
și n-a mai găsit drumul și a murit.
În unghere
pe umbre de argint
adorm paianjenii ca-ntr-un lințol anume.
Ploaia și-a săpat lacrimile ca un nume
șters.

Unde sînt ei acum?
Aud
că el și-adună undeva cuvintele
să-nchidă-n ele glasul trecutului.
Asemenea-ndeletniciri mai sînt oare ale timpului?

Iar ea primește mult prea multe flori
ca să mai fie, cum vor ei, zglobie
ca un stup,
și-n alcovul ei de șoapte, panglici și miresme
tace
ca-ntr-un altar în care zace-un trup.

PRIVELIȘTE

Peste răcoarea lacului blestemat
salcia tremură ca mielul din poveste
și amintirea ta se șterge
cum bate vîntul.
E chipul tău sub ochii mei adînc,
în ochii tăi plutește eleșteul mort.

Apropie-mi cuvintele tristeții,
răsunet al pustiului rămas.
Ce trufie spulberă iubirea
ca frunzele vechi sub pași.
Visul nostru adumbrise viața,
ruga noastră dincolo de moarte
a stat.

ASTRAL

Plîng viori dînd suflet nopții,
gîndul se adună îndărăt,
cîntecul e o potecă de argint,
drumul lui e fără de sfîrșit.

Plîng viorile, clipele suferă
de a trăi cu adevărat,
înțelesul e un sunet care plînge
în noaptea care a fremătat.

ORIZONTURI

Sînt pași pe țărm, sînt slove de demult,
e ceasul sur, cu valuri în tumult
spre zodii mari în zările spălate,
citesc în urme, vuietul l-ascult;
fiorul mi-l măsor fără cuvinte,
văd pînzele-n a lor singurătate
și păsări odihnind ca pe morminte
pe und' se lasă sufletu-mi cuminte.

... Vrăjmaș e cerul, vitreg mi-i pămîntul,
blestem în lună, stelele cu dinți,
fîntînile de-otravă, urlet cîntul,
și crucile viclene-ncurcă vîntul
ce dibuie prin bezne, scos din minți.

PRELUDIU

Glasul care a tremurat departe în noapte
peste somnul teraselor și al arborilor,
în lăsata storurilor, în moartea luminilor,
clare trepte din fîntîna lor vie, fugare,
a vegheat ca un diamant în faldurile beznelor,
umbre l-au înfășurat, gol și sfînt, pe el unul, pe el singurul,
glasul a dansat nevăzut în noapte,
ca un nou cuvînt, ca o înviere,
amețind stelele, tremurînd tăcerile.

GLASURI

Ploaie de toamnă, ropot în noapte,
zvon monoton de burlane,
vîntul sfîșie bocete, șoapte,
cer și pămînt leagă-n negre liane.
Tobe de moarte, departe.

Veac de nesomn în fluidu-i lințoliu
de matca lumii mă pierde
călătorit pe ritmuri de doliu.
Ce glasuri mă cheamă din haosul verde,
cine-mi răsfoaie al vremii infoliu?

PROHOD

Vino, izvorul e mort,
luna nu-l reînvie,
nopțile lui au tăcut,
turmele l-au pierdut,
codrul din jur nu-l mai știe.

Toamnele, ort după ort
numără drumului sfînt,
șoaptă cu șoaptă i-ascund
oasele albe de prund.

Cîntec sorbit de adînc,
lacrimă ștearsă de vînt,
trecerii sale-n vecie
stîncile stau mărturie.
Îngerii doar în argint
tremură lîngă mormînt.

FRÜHLINGSNACHT

E mai. E noaptea-n tremur și-n cînt ca o albină
alene cumpănindu-și povara de parfum
pe zboru-i greu de pulberi culese-n vis, și plină
la-ntors de taina smulsă stelarului ei drum.

Fîntîni se-mpart în șoapte, pămîntului, și-n rouă,
zvonind în noi cu gîndul că n-am murit de tot.
Și-n parcul nins de teii, pe cari luna-i plouă,
prinși cîte doi și palizi de-o fericire nouă,
amanții se perindă c-un aer idiot.

O, Semenii, pe Calea-Lactee, peste tot!

MELOPEE

Soră, ce fericiți sîntem, soră,
acum, cînd lacrimile s-au sfîrșit.
Cînd visul anilor s-a risipit,
soră, ce fericiți sîntem, soră.

Am străbătut poate cîndva o poveste,
am îndurat poate cernit același port,
și nu mai știm, a fost și nu mai este,
că veghea noastră leagănă un mort.

Soră, ce fericiți sîntem, soră,
acum, în limpedele amurg.
Ce singure clipele noastre curg,
soră, ce fericiți sîntem, soră.

SERVITUȚI

Sînt favoritul singuratec al Domniței
acestor turnuri rococo. Mă pizmuiesc curtenii
și doamnele-mi surîd. De așteptări supreme
mi-i timpul plin. În schimb,
ce repede se risipește ora
sărutului, pîndit de ochii răi
și măsurat din vreme de duene.
E grija lor să n-afle Domnitorul
ce știu mai-marii, oastea și poporul.
Privirile, suspinul și cuvintele
ni-s legiuite ca-ntr-un menuet
elanul, reverențele, —
iar taina noastră e șoapta tuturora.
Astfel în infinitul paralel
dintre oglinzi, prosperă aparențele.
Să ni se lase doar un gînd ascuns
ori un regret neprins de la izvor
ca un fior și urmărit de-a lungul lui,
sau să visăm un vis de nepătruns
chemat numai de noi în crucea somnului ...
E de prisos. De veghe, Camarila
ne-a hotărît o fericire strictă
în care-a țintuit destinul
ca-ntr-o grădină scrisă și croită
cu arbori tunși și răstigniți de-a sila.
Că mîini avare cumpănesc tainul.

Iar inimile noastre măsurate
nu pridideșc să bată pentru ele
captive-n cercul Curții devotate
ce ne-mpletește lanțuri din dantele.

LITANII

Magdolno, sfințească-se numele tău.
Că e întunecat și adînc ca un vuiet de orgă,
că trece prin gînd ca un vis de furtună într-o noapte de abanos și de aur,
ca o rugă de dor, ca un descîntec fără scop, ca un blestem nedeslușit este,
că se rostește numai cînd ești singur
și e amar ca vinul cînd sîngeră în vechile cupe.

Magdolno,
numele tău se învăluie ca pe un altar imaculat cu somnul lui de plete lungi de doliu
și e cîntecul lui ca un parfum zăcut în scrinul fermecat al copilăriei.

Magdolno, sfințească-se numele tău.
El cheamă din focul cel viu, din iadul privirilor tale,
e în sărutul flămînd al gurii nestinse,
e geamătul inimii tale cînd e înlănțuită,
e în talazul orb al trupului încordat de patimă,
e în floarea lacomă a coapselor tale descinse.

Magdolno,
numele tău să-mi fie uitarea, să-mi fie dragostea și moartea.
Magdolno, sfințească-se numele tău.

„L'INDIFFÉRENT"

Ce-mi pasă că ochii tăi
mint și altora,
că pașii tăi se împletesc și joacă
în pasul lor,
că suflul tău se dăruie
profanelor chipuri,
că mîini străine
ți-au cuprins șoldurile?
Ce-mi pasă că un ritm păgîn
te-nlănțuie și te poartă
impură și candidă
din inimă-n inimă,
tot mai departe,
ce-mi pasă că inima ta bate
în ritmul jazului
atît de aproape de pămînt?

PARADIS DESTRĂMAT

Numai cuvintele și ecoul,
numai suspinele, numai privirile
și glasurile cînd se dăruie
cu dezmierdările și taina inimii!

Și totuși poate aveam o altă soartă
dincolo de gemătul fugar
al întîlnirilor. Poate că amîndoi
am fi suit mai lesne drumul părăsit
pînă ce toamnele uitării ne-ar fi plîns
cu zvon de ape și troian de foi.

Dar așteptînd ca singură să bată
ora de noi temută, așteptată,
ne rătăcim prin raiul destrămat
care se pierde-n clipe legănate
și-n amăgirea visului visat.

Celor învinși ne rămîne deșertul
și părerea de rău ca o vrăjitoare
nălucindu-se-n jarul trecutului,
basmul nepovestit a ce-ar fi fost să fie.

BEMOL

Glas descins din altă lume
cum e crinul din alt argint,
ce străin în auz răsună
înălțarea ta dincolo de minune
și de paradisul știut.

Glas lucid limpezind largurile,
liberînd luminile, amăgind reginele
de aur, în nupțial zbor sfînt,
ochii mei nu mai cunosc vasul fantomă,
ruga ta nu-i pentru gura mea de lut,
înțelesul tău se pierde pentru mine,
fă să treacă-al tău potir ivit
plin de vis, visului meu sfîrșit.

FINIS

Să fie oare soarta unei nopți
din faldul sfînt al nopților comune
ca ultima să fie,
ultima: poate chiar noaptea asta
mințindu-ne, la fel, de veșnicie ...
O, cît prefer cerului de stele
lumea fără de ore a cortului de mătasă
cu-ntunecata boltă a pletelor tale
peste cugetul amăgit.
Unde se duc îngemănatele noastre suspine
fără noi prin tăcutele umbre
și de ce soarele-n zori le vînează
ca pe rătăcitele păsări ale beznei,
păsările dintre ruine?

PELERINAJ

Am suit singur spre vila trecutului, singur cu inima am suit,
mă cunoșteau pietrele drumului
și brazii din poartă și-au șoptit: iată-l,
cînd am pătruns pe sub umbra metalică
pînă-n vechile camere.

Nu ne-a întîmpinat nimeni,
nici un glas, nici un semn nu ne-a întîmpinat,
ca în vis m-am perindat pretutindeni,
doar lucrurile tresăreau scheletic
și oglinzile cuibăreau pustiul
și trecerea palidă a strigoiului.

Am rostit atunci numele
care dădea viață locului,
ca pe un descîntec l-am rostit,
rar și limpede l-am rostit,
poate așteptam un răspuns,
poate pîndeam un ecou,
poate chemam moartea,
l-am strigat ca pe o veste: am venit,
ca pe o speranță l-am chemat,
l-am strigat în zadar.

Ca un arbore uscat
rămas dintr-un Crăciun de altădată
am vegheat în vila trecutului
eu și strigoiul din oglindă
și mortul din mine, inima,
inima mea.

DISONANȚE

Vorbele, doamnă, ne-au mințit,
ce s-au aprins și-au tremurat în oră,
s-au însoțit cu primele suspine,
și primăvara a-nflorit de nicăirea
și ne-a purtat prin vechea amăgire.

Tu n-ai știut să le-nțelegi chemarea
și singur m-am pierdut pe drumul lor.

Azi rătăcim pe urma pașilor de ieri
foșnind o toamnă proaspăt troienită, —
cine-i de vină, unde ni-i avîntul
și gîndul aiurat dintîi?
Chemăm trecutul ca pe un custode
pe pragul ce ne-a ispitit,
să-nvie o poveste irosită,
din semne, din ecouri, din cenușă.
Iat-o scrisoare, un portret, iat-o batistă ...
Ce vals ne-mbie — un cîntec de prisos?
Ce mai poftim din vana recuzită?

VARIANTĂ

Vorbele noastre ne-au mințit.
Au spus prea mult, pierdut li-e înțelesul
și tremurul ecoului lor stins e.
Am vrut ce nu ne sta-n puteri:
o poartă care nu ni s-a deschis,
lumea din gînd de care n-am fost vrednici.
Avînt răpus ca o privire de-ntuneric,
taină rămasă-n trup ca-ntr-un sicriu,
poate așa a fost să fie:
pe dezbinate drumuri doi străini
cu vina lor, respinși de paradis,
purtînd căinți pe urma unui vis.

PE URMA PAȘILOR ...

Am rătăcit împreună pe urma pașilor pierduți.
De o săptămînă a plecat și muzica din chioșc, pe vile
s-a tras doliul verde al storurilor și crește liniștea
din ospătăriile pustii și fiorul rece al fîntînilor.
Îndărătnici la chemarea trenurilor, am întîrziat.
Școala de tir și de înot părea uitată, de zeci de ani
uitată sub desfrunzirea curcubeului sfîșiat din arbori.
Paznicul a fost atît de uimit, a descuiat cu o cheie
grea lacătul bazinului și ne-am dat seama că pe
lanțuri mucenicise toamna.
Și ne aduse rufe reci, într-un șir de chilii din care
am ales două.
Apa inertă ca un ochi ce nu mai așteaptă și lacrimi
fără suferință, închegate în frunzele mari ancorate, iar pe
trepte mucegaiul și o aureolă sus în care se crispau
crengile și fîlfîia o pasăre peste umbra ei pe lespezi și
pe ape lărgită, vestind — unde? — ființa altei lumi.
Am spart cu trupurile nemișcarea lichidă copleșită
de foi, trezind painjenii lungi de apă și bolnavele perle
de aer cuprinse.
Plutire lină în tăcere.
Seculară singurătate.
Unde sînt jocurile și hohotul de foc al verii?
Și ne-am purtat pe nisipul galben umerii fără aripi
sub o suliță descusută din soare cerșind vlagă în trupuri
pentru gîndul nostru tomnatic, pentru gustul vieții
lînced din gîtlej.

CUIB

Aci e casa florilor uscate,
curtea cu melci și bălării,
geamurile fără storuri
la care ochii ni s-or veșteji.

În bicele de fulgere ascultă
vîntul fugărit cum geme.
Nu mai aprinde focul în vatră,
afară cîinele viclean nu mai latră
și parcă așteptăm, cînd fără veste
lumina lămpii în beznă se topește,
glasuri străine să ne cheme.
Unde să ne cheme? ...

Plugarii ne dușmănesc
și nu ne calcă pragul niciodată,
viețile noastre le ascund ceva,
arborii nopții le șoptesc blesteme.

PLÎNS

Toamna roșie adoarme în aur vechi
către înserat cînd moara ciudată ostenește,
cînd moara pe cîntecul apelor se oprește.

Peste mormîntul mic de sub aripa unui măr
au curs frunzele ca mărturii,
au curs culori ca dintr-un asfințit,—
deci pentru tine totul e sfîrșit
cînd îți trimite toamna jucării.

Iar împrejur merele-n pămînt ud se-ngroapă
și poleiala lor s-a îmbolnăvit
și crucea de lemn nu știu ce mai așteaptă
în mireasma de putregai și apă
care se-mparte în ceasul isprăvit.

Să știi, nu vrei, unde somnul tău zăbovește
— ești într-o pajiște de grădini zăbrelite plină
cu flori din ulei și lumini din marea lumină.
Pe zidul de rugă iedera văduvește.

CEREMONII

În fire de iarbă moartea se întețește,
soarele a rămas în păduri de mărgean cuprins,
toată adierea de smirnă și părăsirea
și ferestrele toate ce ard la conac
și apele pestrițe sub lacrima de frunze
înseamnă toamna, iată, de neînlăturat.

Slugă bătrînă, sufletul i se supune
și își ia portul cel mai potrivit,
prin amintire porunca fără de greș îl răpune,
l-așteaptă convoiul din clopot pornit.

În belșug de aur anotimpul se răsfață,
s-au făcut pregătiri de regești funeralii,
alba plopilor oaste e întreagă de față,
vestea s-a dus de un stol de sumbre vantalii.

De veacuri fără de număr veacul nostru se întrețese
cum în zările turburi turmele se contopesc,
cum urletul din multe furtuni se alese
și cum atîtea suflete sufletul mi-l sporesc.

Aștept muzica metalică și gravă,
decorul în sfîrșit este cel cuvenit.
Ora mi-a pus în piept inima cea bolnavă.
Îngenunchere! sînt cum am fost menit.

IMPAS

Sînt azi ca un cîmp
de mărăcini cu cer roșu în fund,
sau ca un cătun risipit sunt
și cojit în amurg pe un dîmb.

Doamne, lasă-mă să mă închin ție,
obiceiul e vechi și e bun cînd ești slab.
Leagănă-mă tu, melancolie,
cu isonul lin și abia bolnav.

În hotelul de periferie
ce cuminte m-am însingurat.
De pe macatul meu decolorat
moartea să o sun, la sonerie.

Sub fereastră, mișună cetatea,
i-aud trecînd norodul greu și des.
De-o goarnă îmi zbîrnîie toată singurătatea.
E-n van. Am măsurat și am ales.

LOCURI

În grădina morților,
în pătrat de var și soare,
pe aleile galbene amețitoare
cugetul mi l-am mințit
cu visul florilor
printre felinare.

Lîncede, bolnave,
chipurile felinarelor de zi
întîlneau în sufletul supus
chipurile care și-au ascuns
plînsul lor în lacrima din mine.

Și-ntre timp în iarba vie
morții vechi dormeau voluptuos,
fața lor întoarsă către soare
și văzduhul, alb ca o aripă,
răsturnat pe pieptul lor de os.

Storul morții lin se lasă
și e trist și dulce să fii mort trăind,
seara sufletele fîlfîie pe brazde,
viața e un suflu ostenit
și-i presimți asprimea ei departe,
aprig farmec neîngăduit.

PRAF

Praful, polenul lumilor,
praful, urma timpurilor,
învăluie lucrurile
ca somnul.

Căile pămîntului cari duc în soare
curg pe lîngă fluvii-n za de aur,
pașii pelerinului
duc în depărtare roiul lor de soare,
praful, soarele uscat.

L-am văzut pe tîmplele sfintelor
și pe lutul mîngîiat
întîia oară.

În povestea amintirii
odihnește pe jucăriile vechi,
șterge ca o liniștire
chipurile gata pentru uitare.

Aripă de moarte atîrnînd în viață,
moartea, spui, nu duce spre grădini
biblice de flori și gheață.

Și astfel drumurile, slugi bătrîne,
poartă pe umeri zăbranicul lumilor.
Dansul stepelor
leagănă eterna pulbere.

Auzi
sub streașina zilei
cum se-nnoiește pretutindeni praful.

E arșița cu părul roșu:
la războiul codrilor
ea țese praful, spuma lucrurilor
care-nvăluie trunchiurile
ca somnul.

STAMPĂ

În salonul verde, poleit și ros
patul bătrînesc e tras la soare
lîngă geam, să-l simtă pe obraji
fata care trebuie să moară.

Aici era doar pentru oaspeți rari,
pentru rudele bogate și vecinii de moșie.

Doctorul a poruncit
liniște și singură să fie:
și-n odaia cea de zile mari
fata fu adusă de atunci.

Vremea și tăcerea curg încet,
lămpile s-au ofilit în seară,
înfloresc în umbră mîinile de ceară
fără de astîmpăr și reci.

Surorile au plecat tustrele, au plecat la bal,
și-amintește cu ochii-n tavan
chipul ei pal și oval, —
și aici amuțește de veci
pianul cojit și ursuz, —
dar un vals i se-ngînă-n urechi.

Aici îngerii cu aripi, din icoane
s-au trezit, că lemnul a trosnit,
pasul lor, din haina de argint, afară
s-a desprins,
și balul din albe lumini s-a-ncins
prin îndepărtarea din oglinzi
pe-o desfășurare de vioară.

În îndepărtarea din oglinzi,
îngeri mari cu dalbe aripi rare,
pașii mei plăpînzi lăsați-mi-i să zboare,
surorile s-au dus la bal în astă-seară.
Asta-i ruga mîinilor prelungi,
dorul ochilor aprinși necuminți.

ADIO

Fie-mi acest cuvînt de-apoi, adio,
ecou plutind pe cel din urmă prag,
semnalul de exil și viață nouă.
   De-ar fi să-i cadă glasul între noi
ca trei bătăi de clopot de vecie
despărțitor de tot ce-a fost și n-are să mai fie.
Să-l sorb fără sfîrșit ca pe o cupă
ce toarnă-n sînge vinul de uitare
și să ți-l pot șopti ca pe un blestem
ce chipul ți-l topește-n lacrimi.
   În preajma ta să-l aiurez ca pe o rugă
ce dăruie speranțe nerostite,
străvechiul lui descîntec să mă poarte
prin lume ca un cînt de leagăn
și recele-i fior să-mi lumineze
de bun rămas inima veștedă. Adio:
prin toamna lui să mi se piardă urma
în agonia sumbrelor orchestre
cari însoțesc un bal de moarte foi
cu spulberarea zborurilor frînte,
cu ramuri rupte, sfîșiate ploi,
pe-aleile de-a pururi pustiite
sub tînguirea arborilor goi.
   Adio: gînd suprem al deznădejdilor fugare
blînd prohodind pe-un rob descătușat,
fie ca negrul tău drapel să-și fluture
deasupra mea izbînda lui eternă,
și umbra lui cernită fie-mi
hotarul meu de dincolo de tine.

CLOPOTE

Din ce adînc și limpede trecut
înfiorați stelarele amurguri
și oamenii cu inima de lut,
voi, clopote captive-n bolți și burguri?

Legînd în glas, de ora care-a fost,
sositul ceas al legănatei treceri
plăpînd și nalt și sfînt alai, ce rost
clamezi în drum ne-nduplecatei seceri?

Pe unda ierbii,-n vînt și-n vis ascult
oricînd, oriunde, palida lor larmă.
De-i zvon, chemare, bocet sau alarmă
prin vieți și morți sînt robul lor de mult,
cuprins în roiul de-aur ce se sfarmă
de zodii vechi, august și-etern tumult.

RETORSUS

La sumbrele turnuri suit-am peste rîpa de var,
de oameni acum și de vremuri, pe culme, uitate.
Fost-au cîndva o vajnică pavăză pentru cetate.
Astăzi la umbra lor numai turmele pasc împăcate
sub ochii de piatră cei goi și holbați în zadar
spre fluviul de la hotar.

Nimeni nu m-a-nsoțit decît, în sfîrșit,
seara cu luna-i spectrală
și un foșnet prin buruieni și prin rariștea pală.
Atunci s-au desprins din unghere și vis cobele și liliecii
și copleșit m-am întors pe urmele albe ale potecii.

Pînă pe pragu-mi tocit vîntul m-a petrecut cu vechile-i arii.
Casa intrată-n pămînt. Poarta roasă de ploi și de carii.
Gîrbovi și robi în priveghiul lor fremătau în noapte arțarii.
... Colb am stîrnit mai apoi, pretutindeni prin cameri deșarte.
Pecetluită pe zid, ruginea panoplia mea, printre oglinzile sparte
și nu era nici lucru, nici loc să nu-mi amintească de moarte.

OPAL

De ziua ta ți-i fruntea rece ca o piatră,
numele șters în lacrimi reci de ploi.
Răzleți și totuși amîndoi.
Ce-a mai rămas din pleoapele tale sfinte,
cum să m-ating de mîna ta cuminte,
cum să te-adun în mine din cuvinte,
totu-i găteje, pulberi, ca-ntr-o vatră.
De ce acest hotar de lespede și cruce,
tăcerea ca o apă dintre noi.
Azi glasul tău e doar durere-n gînd
și-alt dar decît de flori lîngă pămînt
și o lumină, nu-ți mai pot aduce.

FĂRĂ TINE

Fără tine
pe coaja pămîntului.
Singur cu gîndul
în fața mărilor.

Fără tine
de-a lungul drumurilor,
fără vise
de-a fundul nopților.

Fără tine
în fața timpului,
nici amintirile
în ora morții

SONET

Răpus de veac și oameni și retras
în sinea mea și-n gînd ca-ntr-o cetate,
cuprins de umbre-n prag de bun-rămas,
din vorbe și-amintiri solie las
răzbind prin vremuri în eternitate.

Din cîte-au fost e tot ce mi-a rămas,
rezbel, ospețe, baluri, stinse-s toate,
și-ntoarse-n ceasul de singurătate
mă-ncerc tăcerii grele să-i dau glas
de clopot spart care-n paragini bate.

Și poate-n tremurarea-i ruginită
să-și mîne-n timp sonorii săi strigoi
ajunși în visul lumii ca prin sită,

pe cînd învinsul mut, cu ochii goi,
neștiutor de zarva lui stîrnită,
și-așteaptă judecata de apoi.

EPICTET

Cine e omul de nebiruit?
E numai cel pe care nu-l clintește
nimic din ce nu stă-n puterea lui.
Numai acesta-i cel ales.
A-nvins în bătălia lui dintîi,
va-nvinge oare și-n aceea care vine?
El n-a putut fi cumpărat cu bani:
dar nu-l va cîștiga, cumva, femeia?
În miezul zilei și-n mijlocul lumii
s-a-mpotrivit victorios:
oare va ști să stea-mpotrivă și-n toiul nopții, singur?
Va fi el fără de răgaz potrivnic
blestemului și laudei și faimei
și defăimării și la fel și morții?
Va ști el oare îndura, va ști răpune
toate restriștile, toate tristețile?
Va ști să biruie pînă și propriul său vis?
Numai acesta-i cel ales.

ISPITĂ

A nu mai fi: ispită milostivă,
abis de somn în care-aluneci lin
pe valul fără freamăt al tăcerii.
De toți uitat, de tine deopotrivă,
s-alungi nădejdea, să-ți plătești străjerii
cu banul șters al renunțării. Cale
ce taie țarcul sterp al sorții tale
de vis și-aievea, desfătări și chin,
și duce-n golul orb al lumii pale,
prin vămile de scrum ale vegherii,
neant solicitat într-un suspin
destăinuit ca șoapta unui crin.

LEGENDĂ

Căruntul comandant şi-nclină fruntea
scrisă de ani, cu rînduri de-ani brăzdată,
şi pagina sub ea se-nsufleţeşte
ca şesul iernii cînd pogoară corbii.

— Voi, soţi viteji, veniţi într-ajutor
pe-acest pămînt din vechi setos
de lacrimi şi de sînge,
în care-aţi desfrunzit şi vlaga voastră,
vă scriu să vă dezleg de-un jurămînt,
care vă toarnă vieţile-n mormînt.

Sîntem sfîrşiţi. Războiul însă, nu.
Cît mai e timp, plecaţi. Murim pe locul nostru.
Dar steagul, luaţi-l voi, de bun rămas.
Să fîlfîie ţinut de fraţi
prin bătălii, întors din nou, aci.

USQUE

Într-un sfîrşit de ţi-ai pătruns destinul,
vezi-ţi de drum, întocmai ca-n trecut.
Ce-nseamnă oarba lui sentinţă
fără blestemul celui de sub scut?

Ia seama: gloatei dusă de călăi
nu-i fi prilej de plîns, necum de haz,
nici pe-nsetaţii zei, de sînge, nu-i
prea păşună pe-un suflet de viteaz.

Trufie, lacrimi, resemnare, frică,
plăpîndă strajă inimii de lut.
Ora restriştii dacă a bătut:
închină-te-i. Tăcerea nu abdică.

MEDIEVALĂ

Prin cetatea de mult cotropită,
cu o mască pe ochi am trecut,
strecurat prin a străjilor sită,
să mă-ntreb ce-a rămas din trecut,
dacă plebea-ndelung obidită
ține minte-al meu paloș și scut,
sau se-ndeamnă, oftînd, la păscut.

Melancolic pe drumuri și piețe
pasul meu a sunat ne-ntrerupt,
printre turle și stàtui răzlețe,
peste lespezi cu morți dedesubt,
un strigoi care cată să-nvețe
cîte piepturi vrăjmașul i-a rupt
meterezului aspru și-abrupt.

În zadar gîndu-n beznă străbate
prag și porți cercetînd de-or mai fi
undeva de-ai pămîntului fii
să răspundă cînd ora va bate
voievodului în bătălii
spulberînd pe străini dintre vii.
... Somnul morții plutește-n cetate.

JETATURĂ

Blestemul tău să nu fie cuvînt
scrîșnit în vînt fugarelor minute,
dar ca o candelă arzînd lîngă pămînt
să mistuie din taina urii adînci și mute.
Blestemul tău să fie astfel gînd
călătorind cu ținta lui cobită,
coclit în ea și-n soarta ei plîngînd,
el, dorul fără moarte, ea, scumpa lui ispită,

pînă cuprinsă-n jerbe de venin
subtil țîșnite-n unda vieții pură
va scăpăta-n voracele tău crin
fior frigid, spasm sterp, sărut de ură.

ZGURĂ

Sînt ostenit și mi-e teamă.
Ochi răi are lumina cu fiece frunză, cu fiece fereastră.
Oamenii îmi sînt pe urme că am vrut să fiu
singur și altfel decît pot ei fi.
În gol de pîndă și-ntuneric se strînge cercul în tăcere.
Ce hăitași ciudați se apropie încleștați?
Pasul lor tresare pe vreascuri,
prin zăbranic cîinii lor s-au strecurat ca șerpii,
nări adulmecă prin bezna în care m-am înfășurat.
Un bot rece mi-a lipit genunchii,
ucide, ucide,
sînt obosit și mi-e teamă,
și n-am vrut decît să fiu singur și altfel decît pot ei fi.

RECHIZITOR

Pretutindeni zidurile, porțile și ferestrele
măruntului asediu de zi de zi, în care te-ai istovit zadarnic,
piețele de asfalt și statui răsfrînte în oglinda lor neagră,
terasele muzicale, holurile cu străini și sălile de așteptare
unde doar timpul pare supus și darnic.
Erou obscur în tumultul campaniei fără sfîrșit, fără nume,
pașii ți s-au semănat aproape toți
în labirintul sterp, plini de monștri firavi și cu arme suspecte,
de toate orele ai sîngerat prin răni incolore. Acum e
stingerea care-ți sună în gînd peste trecutele tale alarme.
Că n-ai știut răzbi prin crenelul capitonat de marochin și de pîslă,
cu fierul n-ai căutat și ciocnit fierul coditului vrăjmaș
pîndind pe după legi și dosare,
nici jungla n-ai schimbat-o și nici jocul
fugind pe un talaz, cu o altă vîslă
cît mai era încă vreme,
și nici măcar de mimetism n-ai fost în stare.

EPAVĂ

Sală de așteptare. Orele
dense ca un lac sărat. La suprafață
cu suflete plutind în resemnare.
Iată-l. Așteaptă de mult. Un nume
de care unii-și mai amintesc:
cincizeci și cinci de ani... treizeci de viață publică.
Neant. Mizerie. Oboseală. Într-un sfîrșit a înțeles:
n-a mai sosit momentul care te-naltă peste timp.
Gloria s-a spulberat în amînări. Averea
nu mai e o ispită.

„Am încercat să fiu cruțat de adversari. Apoi
o epavă am ajuns necesară: semn viu al biruinții lor
sau un decor cu care te-ai obișnuit, cu toate că
te-a supărat o vreme: lasă-l."

Alarma care-i răscolise răsputerile s-a depărtat
ca o goarnă care sună stingerea
și acea chemare care-i biciuia sîngele s-a stins fără ecou:
a fost pesemne o părere.
Totul prea de timpuriu sau prea tîrziu l-a întîmpinat.
Ar fi avut de spus cuvîntul lui cu toate astea...
Dar soarta l-a întrerupt: n-aveți cuvîntul!

Simte un abur uneori în jurul tîmplelor,
poate-i puțină amețeală. Poate
e aura bătrîneții (ca la doamnele-n suferință)
sau poate-i nimbul de ideal recunoscut de indulgența unanimă.

Cum stăruie... E nevoit
să-l împrăștie mereu cu mîna.
O apăsare pe umăr. A tresărit.
Domnul șef de cabinet îi surîde (surîsul lui neîndurat)
nici un răspuns: treceți, vă rog, săptămîna viitoare.

Afară cu adieri de liliac
îl petrece speranța modestă în ziua de mîine
și vuietul de cataractă al străzii în iureș spre seară
și avioanele ciripind în văzduh.

RETRAGERE 1917

Pe balconul cuibărit sub stele
stingerea cum tremură o ascult.
Mor storuri jos. Dorm oștile de mult
prin tîrgul nins. Duc umbra sentinelele.

Unde ești, mamă? unde dușmanul? Departe.
Ceas de basm și de singurătate
peste țigle și troiene bate.
Străzi se-afundă-n iarnă ca-n mănuși sparte.

Pe balconul clătinat și putred
ce destin milos și șubred
mi-a îngăduit popasul?
Mîine goarna iar își drege glasul.

VEGHEA DE IARNĂ

De sub gluga nopții care stinge stelele
cheamă primăvara de demult haiducul,
să vie soarele să dezlege
din albele lanțuri izvoarele
încolțind calvarul de ghețari
unde l-au cercuit poterele.

Cheamă primăvara cum așteaptă veștile,
ca pe o scrisoare pe panglica Dunării,
pe pagina mării ce leagănă velele,
pe fereastra cerului cînd vin rîndunelele
cînd și-ascute pliscul, vulturul, și cleștile.

De sub gluga nopții haiducul ascultă
peste răstignirea brazilor din jur
— spectre de cărbune străjuind prin unde —
depărtarea plină ca o rugăciune
de o pîndă oarbă, de o răsuflare
din cetini de stîncă la marea cea mare:
cerurilor multe, mute guri de-azur,
facă-se-n tărie cîntecul de ieri,
cîntecul de mîine, cîntecul de fier.
Noaptea nu-l aude, bolta nu-i răspunde.

ODIUM

Ura mea de rugă e la noapte
cînd numai candela veghează pe o piatră,
cînd străjile tresar în vis, și cîinii
adorm pe pragul locuințelor.

Ura mea cu mersul ca o șoaptă,
cu sufletul ei de floare veninoasă
adînc de veghe după miezul nopții
ascultă orologiile lumii
cum pierd oră cu oră depărtarea,
și ochii ei visează, ca o ceață.

Ura mea ca o lunatecă străbate
locuri și vremuri în plutire
pe streașina de vrăji întinsă
și nu cunoaște zid sau pază sau mărire,
tîlhar sau domn de ea să se ferească.

— Vrăjmaș ascuns, cu fața ta de ceară
și gura veștedă de gustul somnului,
în vizuina ta de catifea și puf,
în van te-nfășuri în singurătate
și torci a liniște-n uitare.

Ca o secure ura mea s-abate
tăiș de gînd pe firul tău de vise,
și dezbinat de tine te trezești
că nu mai știi s-alegi între răsfăț și lacrimi.

CARMELITA

Pereții suri ți-au veștejit lumina
prin geamul zăbrelit aci pătrunsă:
între neant și lespezile ude
un pod pieziș, plăpînd și fără sprijin.

În vis perinzi icoane și cuvinte
din basmul întrerupt: a fost odată, —
și așteptarea îngînă zvon de leagăn
cînd ruga ta întru noi zidiri străbate.

Locaș de însingurare și tristeță,
cetatea, temnița și mînăstirea
la fel cuprind tăcerea și vecia,
și afară lumea se destramă în umbre.

Iar vremea în clipe grele încătușată
și-a pus sărutul ei ca o pecete
pe chipul tău de palidă captivă
cu ochi adînci și goi de ursitoare.

OBSES

Răzbind prin giulgiul palei primăveri
în ceas de plumb ciudat lăcătuită,
o trîmbă de lumină-n loc ivită
aprinde-alaiul zilelor de ieri.

Dar mie niciodată n-o să-mi sune
sălbateca izbînzilor fanfară,
nici clopotele-n turlele străbune,
stindardele de aur, goarna, iară.

Și-a zăvorit fatidicul îndemn
înaltul glas prevestitor de glorii,
spre alte zări se-ndreaptă-n zbor cocorii,
și-un înger negru-n prag îmi face semn.

MISTERE

Poarta parcului împinsă fu pieptene de fier prin
noaptea dinăuntru.
Pașii pipăie aleea.
În șuba umbrelor dese e suflet, mireasmă și tăcerea
crengilor ghicite.
Pînda tainelor nepătrunse, din aur aprins în puncte,
de sus, ne țintește.
Deodată ni se năzare, pretutindeni în stafii de cretă,
fuga trupurilor speriate, foile moarte fulgerînd.
O clipă numai și apoi
statuile își reluară soclurile, luna, în sfîrșit, torențială
restabili răvășitele linii și chiar unele contururi și
frunzele scumpite de polei.
Crescu vuietul de grindină al fîntînii suitoare în
eternitatea ei de argint.
Tăcerea se sparse pe clapele broaștelor nevăzute
din țărmul gras.
Hotărît, parcul își reluă normalele aspecte, — mister întrerupt, —
statuile reîncremeniră în parodierea imperceptibilă a
gesturilor lor publice consacrate, piticii toți pe brînci cum îi știam,
și ordinea domnește ca la Varșovia,
doar o Diană, care-și recapătă privirile distrate, păstrează
pe cosița-i de marmoră o cunună proaspătă de mirt.

DON JUAN

(I)

Ca o stea singură
inima sîngeră
în noaptea gemetelor,
în veghea spectrelor.

Din trecut ne ajung jurăminte vechi,
se deschid în umbră pleoape uitate,
crește ruga palidelor mîini,
veșted e paradisul trădării.

Inima singură
în noaptea ultimă,
în marea stingere,
ca o stea singură
inima sîngeră.

PEISAJ

Crengile-n negură
vîntul le leagănă.
Vuiet dau umbrelor
corbi cînd se spulberă.

Flutură pajiștea
dolii pe margine.
Spectrii cutreieră
singuri paraginea.

Ochii ferestrelor
dor solitudinea.
Nopților: brumele,
apelor: frunzele,
inimii: Umbrele.

MOARA UMBRELOR

Este moara de vînt,
undeva pe pămînt,
în amurgul ei roșu,
arsă-n gînd,
lung plîngînd,
pe oglinzi de sînge răsfrîntă.
Și tristețea-i de veci,
în preajmă-i cînd treci,
e ciudată și sfîntă,
iar în steaua-i de lemn
e un tainic îndemn,
cînd gornește cocoșul.

Pas răzleț de pribeag,
mai încerc peste prag să rămîn
să găsesc în poteci,
prin hambar, pod și beci
spulberatele urme,
fugărit și reîntors,
cîine fără stăpîn,
petrecînd în neant
ale umbrelor turme.

Este moara de tuci,
fără chei și uluci,
în chenar de mărgean văduvită,

geamăt surd să-l auzi,
că te-ntorci, că te duci,
peste dealuri și văi,
prin văpăi strecurat ca prin sită.

IELE

Prin pădurea verde, veche, mare
trece balul de fecioare.
Panglicile-atîrnă ofilite
în alaiul de iubite
neiubite.
Pe cărări zac frunzele mai multor ani
unde trec pantofii mici și vani.

Prin pădurea verde, veche, mare
trece balul de fecioare
la viață sau înmormîntare,
văluri albe și păr brun și blond
și unde sînt pleoapele cîte o floare.

Iar din hrubă-i, negrul voievod
numără pe degete arare
răzimat de trunchiul fulgerat
pe cînd trece ziua la culcare
fără cîntec, balul de fecioare.

POVESTE

Peste perini se resfiră noaptea pletelor,
sînt atîtea inele moi,
cine cearcănele ți le-a scris și buzele ți-a încins
cu un fier roș în întuneric?
Pe prag mi-e scutul vechi și paloșul călit.
Calul alb ca un mesteacăn nălucește printre arborii de cărbune.

La poarta de zăbrele cu slove de rugină,
lîngă plopii subțiați de lună
am descălecat,
cărarea șerpuie prin buruieni,
sus s-au aprins palatele de sticlă.

Prin tăcere și-n stranie lumină
scara ta de trepte desfăcute
prin care-au izbucnit și tremură cuțite
s-a urnit sub pasul meu cînd legam calul,
el se uita la jocul stafiilor din parc,
fîlfîiri nelămurite mie.

Gîndul meu la tine ca un cuib pe-o ramură
a tresărit cînd am împins ușa înlăuntru
unde liniștea doarme ca praful pe fluturi.
În odăi, ca-n scrinuri, moliile au murit

pe crengi uscate de miresme,
e mult de cînd le-ai semănat chiar cu mîna ta.

Fără-ndoială slugile
ce purtau odinioară torțele au fugit,
dar gîndul de mînie mi s-a risipit
ca un fulg de păpădie
cînd deschizi ferestrele.

Mă reîntorc din aprige povești,
sînt călătorul fără pată și prihană
și le-am uitat dacă mă chemi în somn,
cum zaci ca un izvor înghețat
printre fiordurile dantelei seculare
sub veghea fără chip a armurilor.'

Din toată lumea drumurile duc spre tine
ca orele ce curg spre miazănoapte
cînd cerbii stăpînesc de pe stînci prăvălirile.

Tu nu deschide prea devreme ochii
să nu se risipească vraja rea,
așteaptă: vin oștenii să te ia,
oștenii mei.
E Văzul care te-a văzut dintîi
și e Auzul care-ți bea suspinul,
e și Mirosul, cel fără de minte,
și Pipăitul orb, șiret și prea cuminte.

Oșteni flămînzi, viteji neobosiți,
pe targa voastră împletită
s-o ridicați de umeri și de glezne.
Luați seama.

ACADEMIA
BIBLIOTECA

QUI ITER FECIT

S-a oprit în stele ora înfrîngerii,
peste lumea dintre patru ceruri a sunat.
Numai mie în tăcerea mea zidită mi-a sunat,
singur i-am auzit zvonul de bronz prin codrii somnului.

Sînt călătorul răpus de un drum
prin timpul parcurs pe aceleași lespezi din cetate.
Ce depărtări am străbătut pe loc
în mirajul cuprins al eternei sirene
pe cînd eroii cei de toate zilele
și-au scris în fapt mărunta epopee.

Sînt călătorul vechiului divan
pe care s-au rostogolit furtunile de suspine,
pe vechiul divan, de zei înlănțuit.
zac printre sterpe flori de praf
arse de roua sălcie a iubirilor.

Unde mă aflu în povestea mea,
ce mai aștept în stingerile revărsate
ce legănări siderale prin liniștitele falduri?
Un înger intră fără să mai bată,
un înger, și-mi aduce sentința.
Mi-a lăsat pe divan un fulg de lumină.
Nimic nu mai am de spus și semnez.

MAGIE

Oglinda care a uitat de oră
s-a revărsat în noapte pe fereastră
și-mi tremură cu stelele prin lume.

Aproape și departe printre spume,
trup de sidef pe unda ei albastră,
plutești în gol spre altă auroră.

Iar în tăcerea dintre ieri și mîine,
spectral ivită, visului meu soră,
aștept să-mi faci un semn, ca unui cîine.

SECETĂ

Iar în a patra zi de Paște
acel albastru și de aur popă
a stat zburlit în arșița de veacuri
cu leneșe mișcări de doică
să-și legene păpușa lui dumnezeiască.

Sfînt prea uitat pe pămînt,
văzutu-i-am cumplitele lui moaște
cu gura de gură-cască pe isonul veșniciei,
cu trei oase la o mînă închinate liturghiei
iar dintre zăbrelele pieptului inima îi zburase
ca o pasăre de iască.

VASUL-FANTOMĂ

Prin văzduhul sărat al largului,
peste umbre sonore
cusute fulgere de sidef
pe trupul îngust de lemn vechi
al corăbiei-fantomă.
Pe catafalcul nocturn
vîrtej în suire, înaltă ivire ...
Un talaz blestemat în noapte boțit
și-a frînt parapetul fluid
sub prora vetustă și putredă ca o moară.
A fost în clipa celui mai sfînt azur
nălucit privirilor tale
cari așteaptă arhanghelul totuși.
Minune în noi răsfrîntă atunci.
Binoclul tău în cioburi pe covertă.
O, porțile deschise nouă deodată.
O, de ne-am smulge soartei, împreună.
Să mergem, să mergem,
prin bezna sărată a largului,
balul acesta, cine știe unde ne poate purta.
O, doamnă, facă-se voia ta.
Matelotul din vigie s-a crucit: e semn rău.
Și stația de fără-fir înnebunise
că nervii ei de ghitară primeau prea solemne mesagii
pentru sufletul nostru astral.
Dar în largul ce se răsfoia lunatec
vasul-fantomă se cațăra ca un paianjen
în propria lui pînză polară,
și-n întețirea goanei crescu-n aripi

și se slei ca o lumină
în ruga ochilor exorbitați.
Așadar a fost adevărat.
A fost, da, chiar el, vasul celorlalte orchestre,
vasul sticlelor cu dopuri de smoală și epistole de adio în burtă,
o, vasul care și-a pierdut popasul,
o, Valsul eternelor spirale, Valsul notelor zodiacale,
o, vasul de peste veacuri, vasul nevăzutului căpitan,
o, sfînt, peste vis și aievea prea sfînt,
sfinte fără de moarte,—
dar am tăcut amîndoi la timp
și ne-am întors peste funii și odgoane, printre emigranții clasei a treia
risipiți pe jos ca excrementele,
în silnice serpentine ocolindu-le somnul,
spre cabinele noastre de lux cu parfum de origan și de pluș.

Iar noaptea noastră n-a mai fost, n-a mai putut să fie,
n-a mai fost noaptea noastră dintîi
pentru ochii noștri străfulgerați,
pentru mințile noastre lihnite
de transbordarea fără de ceas.

PROCLAMAȚIE

Eu, prințul din Elseneur, al negurilor sfîșiate
de negrul turn cu ace sparte,
cu orele una de alta depărtate,
că orele aci sînt ani și anii veacuri,
Hamlet, cel care ar fi vrut să facă și să dreagă,
și soarele-l aștept de miazănoapte,
și ascult vîntul cum se zbate și cum se-mparte ...

Sînt talazurile mării de nord,
în furtuni de argint vechi, sub pînzele întunecate,
sînt pescarii în sicriele lor înaripate,
sînt păsările de alb doliu ale largurilor,
sînt străjerii de fum pe creneluri,
e spectrul tău, Majestate,
sînt sfeșnicele mari ce ard lîngă zăbrele, la ferestre.

În Elseneur ard focuri mari de vreascuri,
vîntul ca un duh rău se năpustește prin galerii,
cuprinde sălile cîte una,
se fugăresc noaptea cuvinte
de nevăzute guri șoptite
și am zăvorit sala balului cel de atunci, pentru totdeauna ...

Eu, palidul prinț care am avut dreptate,
eu, palidul prinț

— cum mă numesc doamnele din societate —
nu cer azi oștenilor, pescarilor, plugarilor, curtenilor
și sfetnicilor mei
grația de a nu mă îndeletnici cu ei.
E pofta mea uitării să fiu dat,
să vie Fortimbras, vecin și frate,
de la război sau de la vînătoare
— astfel de jocuri sînt cinstite foarte —
să suie mormăind treptele tronului: și-al lui să fie!
să mă redea tăcerii, ceții și visării,
prinț de tristeță și onoare
pe urmele pierdutei Ofelii.

Dat la Elseneur, de mine, prinț creștin
Hamlet, aflat în mințile lui toate
și nesilit de nimeni,
celor de față și celor ce vin
sănătate,
în anul Domnului (nedeslușit),
acum și-n vecii vecilor, amin.

ACEDIA

Trecătorule, spune-mi ce-mi mai rămîne
sau dacă nu-s un om sfîrșit.
O viață toată de bicisnicie,
de lene, haz și preacurvie,
huzurind din prag în prag,
m-a giugiulit, m-a legănat
la sînul ei cald și dulceag
pînă de umblet am uitat
și-am încărunțit neînțărcat.

Ce goarnă azi ar mai putea să mă tresară,
ce bici de foc să-mi vie de hac,
ce ștreang de griji să mă tîrasc-afară
din scutecele unei jumătăți de veac?
Sau care astru să-mi ridice ochii
spre firmament, de pe buric,
cînd totul e știut, totul e trecător
și nu mă sperie nimic,
nici spectrul palid ca un cartofor
care de la un timp îmi dă tîrcoale
căscînd prelung orelor mele goale.

DINCOLO

Trup în repaos, fără de scop așteptare,
lin timpul luminilor minunile și le perindă,
umbrele și luminile-n vasta și singura lor oglindă.
Scuarul dezincadrat și spart în mii de ferestre
lent își desface-n azur amănuntele lui terestre,
haos plin ca un stup și galop fără loc și hotare.
Dus pe firul amiezii pînă-n a noua tărie,
sufletul meu ca o rufă se leagănă-n veșnicie.

TOTAL

Primăvara, goarne
răgușesc în seară.
Udă privirea farurilor.
De iarba crudă
se taie sîngele cailor.
Deasupra ca un înecat
avionul trece vămile pe spate.
Clei nou plîng afișele și livezile.
Pe bărăganuri
vor opri trenurile,
lăcustele și omizile.

MEMENTO

În larma orchestrei de negri, din lîncede cîrciumi de lux
în clinchetul cupelor limpezi, în duhul plăpîndelor jerbe
sau poate departe și-n goană pe-alei de polei și de umbră
cînd tremură coama femeii din perne și vis
și palid e chipu-i și aprigă șoapta,
și-n zori pe-o faleză pe treptele-n spumă-ale mării
și-n serile marilor zodii cînd clopote trec nevăzute,
oricînd și-orișiunde se-adună-n tumult darul vieții,
m-ajunge din urmă fiorul ce-nvie
icoana și glasul captiv altor lumi
și care mă cheamă și nu-s nicăiri.

STUPRUM

Drept-credincios purtat de-un aspru chin,
oh, să-ți sărut piciorele palide
și banca de piatră și restul,
amin!

În numele lui Pan și Priap
la poalele păgînei nopți,
ne căutăm cu șoaptele și gestul,
amin!

Ne fie tenebroasă legănarea
prin parcul relelor moravuri
în care aiurează-un aleluia
cu glas de ape, iz de crin,
în estivala legilor călcare
blagoslovind culcușul nostru tare,
amin!

Din ordinul stelarelor conclavuri
nu vie totuși uragan spre noi
acel gardian hapsîn ce-și crește barba
cutreierînd ca un strigoi
prin paradisul de suspin,
amin!

Ci joacă-se de-a baba-oarba
cu arborii complici și goi,
să-l ducă valvîrtej unde-o fi iarba
mai deasă și tufișul mai cu spin,
pîn-o cădea cu botul în trifoi
și-n greierii cu scripcile de iască,
să-i numere, să-i pască
pînă la ziuă ca un gură-cască,
amin!

CAMPANIE

În claia de fîn sub a norilor turmă
războinic ibovnic ți-am fost, schimbul doi.
În noapte, mă crede, soarta e crudă
vrăjmașul cînd te-ajunge de pe urmă,
să rătăcești ca un strigoi.

Tu ai uitat tot ce-a fost între noi
cînd cocoșii cîntau, stelele cînd sîngerau
și erai goală ca o paparudă,
străino de neam, sora mea de război,
vie și de rouă udă,
lunecat pe coaste, răzlețit de oaste
cînd ți-am fost ibovnic schimbul doi.

Astăzi de departe în zadar te strigu
of zis pe-ntuneric pîn'la cucurigu
în auz să-nvie ceas de vijelie
pe răbojul nopții semn numărul doi.
Că e scris: întîiul ultimul să fie
și dacă mai cuget mă cuprinde frigu
că de-atunci și pînă-n ziua cea de-apoi
cîți se mai perindă tot nu lasă urmă
în claia de fîn sub a norilor turmă.

TÎNGUIREA LUI AZOR

De-ai fi fost crudă numai și vicleană,
ți-aș fi și astăzi cîine credincios,
pîndind cîte-o privire, cîte-un os,
în umbra ta, din milă suverană.

Ca să-ți desfeți stăpînul nemilos,
la rîndul tău și tu o mică pradă,
mi te-ai jurat, m-ai pus să fac frumos,
să trec prin cerc, să merg ca la paradă,
sub ochii lui, cu-o tinichea de coadă.

Azi vorba pîngărită se răzbună:
lăsîndu-ți juvaieru-i drept prinos,
Azor s-a dus, cu-o lecție de folos.
Mai urlă el, din cînd în cînd, la lună.
Dar ce-a rămas din mîndra lui stăpînă
prinsă-ntre pragul cel de sus și jos?

GLOSAR

1

Unde se găsește liniștea sfîntă:
la miezul nopții într-o cameră de hotel,
pe un ghețar în beznele roșii,
pe ocean sub steaua polară,
în lacul de iarnă din inima codrilor,
în schitul de lemn, în somnul copiilor
și în tăcerea gîndului cînd trece veșnicia.

2

În om se învechesc gîndurile,
se coclesc privirile,
ochii au fost ca fîntînile,
mințile au fost precum stelele.

3

În adînc e tăcere
și pîndă de veci în unghere,
și tîlcuri în cîte-un cuvînt
ca șerpii ce dorm în pămînt.

4

Miez de noapte, codri de păuni,
plînge-mi, mamă, tu singurătatea,

spune-mi care mi-e partea pe pămînt?
Să trec vremurile ca un lanț de munți.

5

Lampa galbenă, fără de suflet,
pîlpîie sub bolțile de var.
Gîndul mi-l simt cum în goluri tremură
în seara-n care arde numai pentru el.

6

Spune-voi vorbele acestui veac?
În ochii lor
pîndesc răsunetul ca o schimbare la față,
pîndesc ura ca o întunecare,
nedumerirea ca o moarte.

7

Luna. Slove-n nisip. Tăcere.
Luminează-mi cu mîna pe inimă,
Diana, nume descîntat, Diana,
Salcîmii tăi cu dinții albi
rîd și azi.
E lin atît că toate miresmele
s-au zvîrcolit ca pisicile.

8

Mă dor și ochii orbului de peste drum,
mă doare-ngîndurarea cernitelor femei,
tăcerea glasurilor de-altădată
și veacurile adormite-n scrum.

9

Fac față limpezimii cu privirea,
cuprind ca-n scoică nopțile-n auz,

ascult și timpu-n curget și măsor
în gînd vecia și nemărginirea,
și-s trufaș poate cînd încerc s-o spun.

10

Dar ce folos cînd ochii noștri
pierdutu-și-au corabia-fantomă,
și cînd sălbatice, femeile, cu hohot,
m-au părăsit deodată, fără rost?

11

În buruieni o hîrcă și-o talangă,
vechi amîndouă, una lîngă alta,
ce ruginită și ce costelivă
își scoate limba una, îmi surîde alta,
și cască gura amîndouă, deopotrivă.

12

Recitesc vorbe de mine alese
și toate sînt ale celuilalt.

13

Tu oare nu-ți cunoști puterea,
tu singură și care plîngi,
și n-ai aflat că gîndul meu ți-e rob
și mă ascund în tăcere
ca un tîlhar în întuneric?

14

Fratele meu de dincolo de lume
a cîta fulguire mi-l ascunde?
Prin zidul despărțirilor străbate,

pătrunde cu bătăile pendulei
și umple liniștea ca mersul lunei.

15

Vuietul vîntului iureș dă culmilor,
tremură-n șubă ursul și-n gheretă.
Nici un păstor sub steaua de pe munte
și nici un munte sub steaua de pe păstor.
Luna zace-n omăt ca o beretă
și brazii toți o străjuiesc într-un picior.

16

Azi dragostea e numai țăndări ca hohotul iubitei
ce chiar atunci m-a părăsit.
Trebuie totuși să vă spun că iubeam ca un nebun.
I-am speriat gîndurile și amintirile
și-alerg și azi să i le mai adun.

17

Orele pogoară de pe munte
ca limpezi stele sau ca albe turme
din depărtări și liniști lin urnite,
spre care locuri fără semn și nume?

18

Pornit din loc la luptă și-ntors pe-același loc,
un semn a vrut să nalțe celor căzuți în foc.
Și-a ctitorit în piatră că moartea nu desparte
pe cei plecați deodată cu arme către moarte.

19

Broscoi rîios spre marginea bazinului
printre mărgelele suflării sale suie
și jalea din privirea-i stătătoare
o cîntă ca un cuc pe sub cucuie.

20

Soarele ca un rege sălbatec
își cercetează ținuturile.
Vulturii-și dreg glasurile lor,
brazii-mțepenesc pentru onor.

21

Lîngă glasul ei e-n genunchi ecoul,
lîngă stînca lui s-a culcat izvorul,
lîngă racla ei mirele se-oprește
și sub luna nouă cîinele bocește.

22

Iar îngerii-nsoțindu-mă cuminți încîntîndu-mă
pe-un singur lung ison și mult monoton,
la fruntarii, vai, nevăzuți făcutu-s-au
tufe de răchită, cu scheletic zvon.

23

Port masca celui care-am fost,
îi știu și vorba pe de rost,
prin ochii lui mă uit la lume,
și mai purtăm și-același nume.
E prea destul ca să-mi îngîn
că totul trece, eu rămîn.

24

Tăișul, roata, focul și frînghia,
istețul om le-a născocit pe rînd,
le-a pritocit în capul său plăpînd,
și minunat de tot ce-i dă prin gînd
își cere ca răsplată veșnicia.

25

Ce om de treabă medicul de plasă
cu tașca lui călcînd din casă-n casă,
și-ntr-un docar, pe vreme rea sau bună,
din sat în sat, de două ori pe lună.
Cum se oprea la fiece fîntînă
să bea din jgheaburi iapa lui bătrînă.
Aseară iapa mi l-a-ntors la vatră
și-a nechezat prelung oprită-n poartă.
Dar doctorul a-ncremenit pe capră.
Bat clopotele și toți cîinii latră.

26

În parcul în care se leagănă vîntul
aleargă și iarba de rupe pămîntul.
Păunii răscrucilor iau chipul fîntînilor
și iepuri se joacă prin casa stăpînilor.
La crucea strîmbată pe-un somn de mireasă
se piaptănă-n voie o salce pletoasă.
Și fără pereche, dar nici că le pasă,
trec albi armăsari în ciorapi de mătasă.

27

O, cîte cruci pămîntul poartă,
și oase, pulberi fără semn.
Vechi leagăn dus de-aceeași soartă,
rotit pe-al său ocol solemn
prin recea lumii strălucire
cu plîns de clopote și glas de lemn,
cu bocete-ntru pomenire
strigate-n gropi an după an
și-n chinul ce mereu re-nvie
al celor care speră-n van.

28

Neant, minciuna minții, ce abis
ai prins de pasu-mi efemer
ce tremură parcă-ntr-un vis
în care-s veșnic prizonier?

29

Unde-mi sînt lanțurile de-altădată,
ce gînd smintit le-a spulberat pe drum?
Li-s șterse urmele, și ușurată
mi-e astăzi inima, plină de scrum.
Dar ce mă fac fără de ele-acum?

30

Să-ți pot răspunde: n-am nimic de spus.
Și dacă stărui: nu-mi aduc aminte.
Povești sau adevărul de mi-ai spus,
să-mi pară joc zadarnic de cuvinte,
să le-nsoțesc de cel mai blînd surîs
furat de pe o gură care minte.

31

Singur în gînd, gîndul singur mă cere,
taina mi-o port ca o candelă-n umbră.
Viu printre morți, sînt un mort printre vii,
veșnic de sînt, mor de morți efemere.

32

Ai mei sînt toți trecuți de-acest hotar.
Cutreier printre vii uitat de lume,
caut ziua de ieri
printre peceți de praf, prin goluri fără de străjeri,
le dibui urma, singur îi mai chem pe nume
și cînd cred că-i totul în zadar
aud glasuri de peste hotar.

33

Nu-i resemnarea rostul meu, nici gîndul
cel mut, cel închinat tristeții, nu-i.
N-am să mă plec obșteștei legi de fier
cu lacrimi și cuvinte plîngătoare,
primind ce-i scris, că-i pentru fiecare,
că toate sînt, trăiesc și-n urmă pier,
desfășurate din același ghem.
Că bocet nu-s, nici urlet, ci blestem.

34

Și-n dragostele tale te arată
milos la chip, dar aprig totdeodată,
ca un tîlhar pe căile-i nocturne
cuțitul nu-l scăpa, să nu lași urme,
să fugi la timp, și totul în tăcere,
nici șoaptă chiar, și fără de durere!

35

Zugravul înnoiește la răstimp icoanele:
oamenii, caii, numerele caselor,
soarele, pietrele, arborii,
și pînă și glasurile, toate glasurile.

36

Să nu mă-nșeli: să vii să te dezleg.
Nu fie prag minciuna-ntre noi doi,
Sfîrșească-se povestea-ntre-un suspin
și-o lacrimă să-i lumineze umbra.
Mi-ai spus. Iar inima s-a veștejit în mine.
De ce nu mi-ai vorbit, la timp, așa,
să-mi iert păcatul, izgonind căința?

37

Să nu mai știu de mine, de ieri, de tot ce-a fost,
iar glasul tău ca luna, pe fundu-unei fîntîni
să tremure-n uitare, pierdut de-al său ecou.
Năframă fluturată de reci și pale mîini,
nu-i timpul mort și n-avem nici nume-n veacul nou
în care vîntu-ngînă povești fără de rost.

38

„Să mori, cînd ai ajuns la țintă, ca vestitorul din
vechime, să vezi în pragul tău norocul sosind cu
moartea dimpreună, să-ți iasă-n cale visul însuși,
atunci cînd dragostea s-a dus, să nu mai știi ce-i
bucuria, cînd ai îngenuncheat restriștea, o, cîte
suflete n-avut-au acest destin, acest apus.“
(Balzac)

RĂZVRĂTIRE

(Soliloc nocturn)

În toiul beznei clopotul de lut
al inimii, un tîlc de cobe-mi bate,
fior ce-și scrie slova din trecut
arzînd cu frig simțirii înstelate.
Tresar atunci, întocmai ca străjerul
pe zidul său, de-alarme bîntuit,
în tabăra de focuri, sub cetate,
cetind vrăjmașe zodii, el, stingherul.
E palid ceasul întreruptei veghii
cînd șoapte răsucesc uscate foi
tîrîte-n zvonul trîmbelor de ploi
spre creste vagi de spectrii-n sure zeghii,
răzleț ca zborul corbului în noapte
solit din neguri, săgetat și-ntins,
metalic prin pustiul meu vibrînd
o dată numai, fără-ndemn și gînd.
Ce semn, mă-ntreb, e-acesta, și de unde?
Ce glas, că preget și m-adun în mine,
și caut înapoi, ca un învins
ce nu cutează golul să-l înfrunte ...
De ce să strig: cine-i acolo, cine?
de ce să chem, cînd golul nu-mi răspunde,
să gem, de ce? cînd nu mă tem de moarte,
să fug, duh zăbovit în zori, — dar unde?
Sau să-ngenunchi, nevătămat și-ntreg,
răpus de-nchipuiri și de vedenii
pe care-un veac le leagănă și-mparte
lunatecilor priponiți de-un vis
în mers rotund, nesigur, spre abis ...

Cuvîntul care-i? vraja s-o dezleg
nod gordian, obscur ca un descîntec
păstrat în a mileniilor carte,
iar paloșul, ce mîna mi-l ascunde,
un fulger orb și rob din el să-mi dreg
și să-l împlînt în soartă ca-ntr-un pîntec.

CAVALCADĂ

Port secolul pe umeri, manta de vreme rea,
și dacă-mi plouă-ntruna și necurmat îmi ninge,
mă mîngîi că-n rotire pămîntul, ca o minge,
nu-i mai cruțat prin hăuri decît spinarea mea.

Atlas, titan ce-n două se frînge sub povară,
zadarnică ți-i truda și visul ne-nțeles:
simt, dintre noi, firește, că eu sînt cel ales,
cînd văd că-s dus în cîrcă și-n chip de pierde-vară.

Vitează-mperechere, victimă și călău,
din praștie-n genună scăpați pe-a nopții stivă,
ce zodii ne dezbină, ce zeu ne stă-mpotrivă,
legați, prin goană, cobză, și-n drum spre ceasul rău?

Dar dacă prin tăcerea ce ne-a-nvrăjbit din veci,
ne-ar săgeta, răzbind-o, un gînd de răzvrătire
și valvîrtej rupînd-o din vastul nostru beci
ne-am împlini prin lume destinul, în neștire?

TAINĂ

Amurgul ca o vale de război
mi-a cotropit cu steaguri negre gîndul,
cu steaguri negre-n sînge și de-a-rîndul
mugesc spre soare-adînc cirezi de boi.

Iar plopi tăind din culmile de lamă
bice de umbră-n razele ce fug
trece-amintirea-n mersul ei de plug
cînd vestul cască poartă ca o vamă.

Acum, stafii alunecă prin bezne,
acum țîșnesc comori de foc din gropi,
miresme și culori se leagă-n snopi
și trece somnul planetar de lesne,

căci vii tu re-nviată la un semn,
cînd suflă vîntul încărcat cu lună,
tu, salcie în zile de minciună,
tu, arsă-n mine, ca un chip de lemn.

SĂ AȘEZĂM SEARA

Să așezăm seara aceea în dedemult
și să luminăm storurile amintirii:
Ții minte — toate casele aveau grădini
și încremenise tăcerea luminată.
Peste acoperișuri a început atunci
să cînte rar orologiul din cer
și luna curgea peste casele din zinc
și străzile străluceau ca gîrlele.
Biserica de raion *
în curtea cu morminte poleite
cu ramuri cizelate de cuțit
ne-a făcut să visăm un minut
și ai aplecat capul pe umărul meu
încet, ca sub o petală de trandafiri,
Palidă îți era fața și lăsase în ochii tăi
întuneric ud.
O, de am regăsi seara aceea de provincie
cînd în gară se urnea un tren
și casele luceau în grădini brusc.
Ții minte: nimeni.
Toată lumea la rostul ei
și vîntul pleca ușor acasă
și iar a cîntat ornicul.

---

* Cuvînt neclar în manuscris.

LA SERGIU

Ora strînse ramuri negre în fund.
Auzi freamătul întunericului sporind,
prietene?
Caii trăgeau apropiindu-și capetele înalt
goale zările ca un altar
ude stelele și vîntul cald
și praful drumului lumină.

Să însemn clipele mai tîrziu
de pe acum sîntem mai bătrîni cu mult
pe bărăganul gînditor fug umbre de cenușă
drumul și o trăsură
lipsesc pentru suflet tăișurile unor plopi.

Capul nostru de puf în aer
de-a lungul priveliștii
în noapte roțile cîntau cu vorbele
nădejdii: fără îndoială popoarele
se vor răscula
căci altfel n-am sfîrșit cu tirania.

Spre casa de țară, cîmpul adînc
așteptăm vara cu dropii de foc
cu țiganii tăi prin lanurile galbene
și seara pe larguri cu prisos de lună
cu ape în sunet, cu crengi de cărbune
și aripi albastre lîngă fîntînă
cu îngeri creștini.

ORĂ UNICĂ DE SINGURĂTATE

Oră unică de singurătate
toată cetatea doarme
zidurile sînt albe și străzile se pierd în somn
grădinile și-au legănat fiorul, au șoptit
și au tăcut!
În grădină, pe masa sprijinită în pietriș,
las fruntea pe care a luminat-o luna
am privit aerul ca sticla și pomii de întuneric
nici un gînd nu pogoară în mine călcîiul său ferm
nici o dorință nu-mi adună firea și nu-mi sapă mușchii feței.
O, cîtă luptă și minciună,
de unde oboseala asta de învins
a vinovatului care-și spune taina
cu buzele albe și ochii uciși?
O, pat ispititor al renunțării,
e atît de lung drumul înapoi
și atît de necunoscut celălalt, înainte.

FEMEIA ALBĂ REZIMATĂ DE ARBORE

Grădina cu pavilion de lemn între cypreșii tăioși
Luna alungă oglinzi între cypreșii negri.
îmi voi aminti cine știe de grădina din provincia tăcută,
și de globul albastru și minunat din mijloc.
Femeie albă răzimată de arbore
seara era curată și vorbeam liniștit
nici un parfum prea aspru, doar
un clopot a numărat orele și sunetul lărgea flori pe oraș
atît de sus,
că aș fi vrut să-ți arăt oamenii cu aripi de lebădă
cum trăgeau de coarda clopotului fermecat.

CORN DE TOAMNĂ

Toamnă, munții-și strîng mantiile reci
mantiile reci, cenușii și sărace ...
Pieptul lor e bătrîn și încercat
și de osul lor s-a tocit fulgerul.

Stînele coboară, fumegînd ceață, la șes
fluierul omului scrie linii dulci în seară
cerbii sînt mulți și painjenii țes
ochii de lup jar ard la margini de țarini.
O, țară în toamnă, țară de lanuri,
țară cu munți osoși, cu păduri sunătoare,
la oglinda roșie a lacului, Făt-Frumos
și-a părăsit femeia, calul și copilul:
oștile noastre stau la hotar, în hainele cenușii ale îndurării.

Aci zarea și viitorul s-au contopit
și ochii noștri zările întreabă;
secere din sure destrămări,
mistuiți focul pînă la străjile simple,
oștile și-au ridicat fruntea și întreabă moartea,
acolo unde zări și moarte s-au contopit.
Ca și munții de cari s-a tocit fulgerul
ele au primit fierul dușmanului, adînc,
și-n zadar vitejii lui au căzut cu desfrunzirea ...

Toamnă, munții-și strîng mantiile reci.

VÎNT RĂU

Norii atinși de gheare de copaci
norii se duc nebuni și sfîșiați,
în văzduhul ciuruit prin stele
pămîntul poartă coama lui de rele
și toate vînturile-l duc chiuind.

De ce mi se strînge sufletul, mărăcine dureros,
de ce se teme gîndul ca un umăr
gol și de sînge stors?
Caut drumul fără de cotituri
dar el străpunge zările, fără de număr.

ABECEDAR

Ziua sfîrşeşte în ochii tăi.
Ziua izvorăşte din ochii tăi.
Apa izvorăşte din gura ta.
Florile seamănă cu gingiile tale.
Aerul e tînăr în glasul tău.
Primăvara vine din rochia ta.
Păsările le-ai făcut cu mîinile tale.
Umbra se ascunde în unghiul trupului tău.
Lacrimile sunt lumini pentru urechea ta.
Rîsul e un cîntec pentru dinţii tăi.
Seara e o vrajă a părului tău.
Somnul e o clipă din sînul tău.

BALADA UNEI NOPŢI

Tîrziu, cu plopii obeliscuri de cărbune
cu stelele ostenite ca nişte flori
în noaptea exagerată trece panoplia vechii lune
jefuită, şi-un corn sună, prin ecouri răsună
atingerea stelelor.

„Mary, lumină pe scările de marmoră
cobori dreaptă în grădinile adînci
au crescut femei în argintul fîntînilor
şi se-ngînă-n noapte, cîntece prelungi."

Mary, pe scările hiperbolice pogoară
cu opriri de fantasmă la fiece pas
mîna mîngîie balustrada de marmoră
luna îi ţese drumul palid cu crini.

Statura dintre copaci se înclină
adînc, cu solzi de aramă pe umeri şi piept
cu coif pavoazat de trufie
şi pumnul înnobilat de scut ...

Prin aerul-ndulcit de mandolină.

MAGIE ALBĂ

Niciodată, acesta e cuvîntul, cauza tuturor restriștilor.
Niciodată, chem puterea ta și iată paianjenii toți își scarpină ungherele.
Apele s-au sfătuit pe întuneric, dezmierdînd pleoapele prundișului.
S-au risipit carele cu fîn în tone de mireasmă, pînă a lătrat scurt cățelul pămîntului.
Iubita (atunci) înaintînd pe panglica de argint a lunii și-a părăsit pavăza și pieptenul în iarbă.
Oh, ființa mea de paj a suferit plăpînd oprită sub o stea.
Calul s-a smucit ca o sabie. Morții cuminți s-au înălțat în plopi, peste propriile lor așternuturi.
A fost o seară demnă de visul Maicii Domnului, o, da, vă pot da asigurarea aceasta ...

[ÎN ANII MEI ULTIMI]

În anii mei ultimi, în temniță grea
căințele îmi port și amarul.
Soția mea tristă e-n lanțuri și ea
și-un zid ne desparte calvarul.

Urmez printre gratii un zbor de porumb
departe-n țăriile albastre.
Ascult prin perete nisipul de plumb
ce-ncheie ursitele noastre.

În cripte zidite ne stingem stingheri
și-n clipa-umilă ce doare
osînda ne smulge din tot ce-a fost ieri
cu aspru-i refren de zăvoare.

Să pot să-ți simt mîna și chipul să-ți văd
n-ajung l-acest dar nici moarte:
răzleți să străbatem prin vastul prăpăd
ce-ndeamnă-a destinului carte.

Și-un înger ne facem din fiece gînd
prin lespezi și fier să străbată
s-adune cu moarte pre moarte călcînd
sleitele timpuri de alt'dată.

TEMĂ

Anii de mult, anii uitați se mai întorc o dată
n-au trecut sunt aci și nu sunt nicăieri
se-ntorc de altădată serile ca și cum
timpul s-ar fi oprit să mai aștepte
nu știm ce vor și nu știm ce să facem
poate a rămas de spus ceva poate
am uitat și ne aduc aminte
poate că totul n-ar fi trebuit să fie așa cum este
poate că e un început de unde am rămas și-n urmă va fi altfel
sunt lacrimi care n-ar fi fost, cuvinte de adio răzgîndite
și ca-ntr-o vrajă ți se dăruie povestea
pentru a fi altfel retrăită
ca o potecă de toamnă pe care
te re-ntorci prin moarte foi
și la al cărei capăt așteaptă o altă primăvară.

FLAȘNETĂ

Mi-aduc aminte și de alte glasuri
firește, dar le las soarelui, cu plămînii din alt metal.
Inima mea de la început obosită, osîndită ...
de-a lungul cartierelor vechi
anevoie răsuflă de anii trecutului
întemnițat în lada de lemn.
Cum să uit, cum să uit
refrenul veșnicului altădată
cînd trece prin toate vinele mele deodată
ruginit pe același suspin
apele de melancolie din acvariul meu de lemn.

FOILETON

Castelul, —
se zice că sufletul cel de pe urmă
a fost moșul încet cu ochii de timp
care se culca în patul de paie vechi
și avea barba albă și murdară ca o oaie.

Mă gîndesc la obiceiurile lui de mașinărie
la bronșita ce-i vîntura halatul
la turta lui de cenușă
la cheile roșii ce sunau neînsemnat prin săli
la pașii scriși în praful adînc,
la paianjenii-bijuterii-încremeniți în unghere.

Cei cari scriu romane sau balade
pentru lume în jurnale
ar istorisi, fără-ndoială, că paznicul
e depărtat și bizar
că glasul lui te ajunge din peștera anilor
și e frig cînd îl asculți.

Cititori, eu cred că bătrînul era cu toți bun
— e drept că uneori părea mai mare și că așteaptă, —
ci obiceiul îi uscase ca seceta pornirile
el aprindea în fiecare seară cele trei lumînări
în sfeșnicul brun-înverzit
se închina la icoane șterse

și dimineața trăgea funia clopotului fals
după ce morfolea în gingii capătul ei, de foame.

Podul zăcea aruncat peste șanț
pentru că nimeni nu mai răscolea pustiul
căpitanii prădau alte țări
și eremiții se-ndrumau spre Thebaida.

Moșul își picotea ursita aici
lîngă armurele solemne de tăcere și poveste,
dar nu mai sufla colbul și nu mai ștergea
rugina înflorită cu blazoanele,
și-n panoplii și pe spadele cu mînerul cruce.

Cu mîinile liniate de venele negre și tari
pe ușile deschise nepripit,
gîndu-i plăsmuia obstacolul mort
lîngă sfîntul mormînt,
dar fără sentimentalism și uneori strănuta prea tare
și consimțind să moară fără duhovnic.
... O ușă, însă, o pomenise ferecată, ca o visterie
și grea ca porunca
de care nu-și zădărnicea sforțările
nici nu-și mai alipea auzul
și trecea posac și neauzit de sine, înainte.

Pe ziduri, urcase mucegaiul — căptușeală —
parcul a încălecat împrejmuirea, către zare,
soarele văpsea
păsări strălucitoare ca papagalii,
lianele ce legau arcuri între coroane,
jocul maimuțelor,
șerpii stropiți cu puncte și-naripați
de odihna fluturilor contemplativi,
ferestrele zăbrelite, cu priviri prea triste pentru expansiunea vegetalelor

și scara de mătasă și archebuza stricată
de la poale.

Cititori, am să vă spun altădată
cum ferestrele erau ale camerei încuiate
unde mă aștepta
Domnița adormită de o vrajă rea
care numai pe lună — rotundă —
lîngă zăbrele
cînta calul cu potcoave de argint în lumina cărărilor.
Și cît de străvezie era.
Și ce lung îi atîrna, cu anii, părul.

ȚIPĂT

Viața în mine s-a întristat
ca un geam în care bate ploaia
vreau un ținut cu frunzișul plîns
și cu bălți sfîșiate de vînturi.

Viața în mine s-a întristat
dar în jur trece și rîde
sînt lumini, sînt amăgiri de fard
pe obrajii voștri de var.

Sînt minciuni, sînt minciuni, sînt minciuni
opriți-vă pe un gînd, o clipă
e ciudat: ați uitat ce-ați știut
tot ce-ați știut.
Cereați un maldăr de fîn cosit
și a fost un pat într-un han cu stafii
unde toate orele sînt tîrzii.

Vino, femeie în negru,
peste pragul închis
pasul tău e ultimul ritm
pentru tine e tot ce-am spus
și nu-ți las nimic
căci iei tot.

Chip închegat din suspin
vino, chin dintr-un chin,
viu risipit între cioburi,
lacrima grea pe lumini.

[IULIE]

Iulie ca un cîmp de război
și-a răstignit pe zare panoplia;
de-acum clinchetă în pădure foi:
ești depărtată cît copilăria ...

O, recunoști durerea de atîtea ori țipată
și nu te smulgi din rana mea, săgeată!
Știu cîte lacrimi usuci în mîini
și mîndria ta, printre cîini.

În gîndul ars de asfințit
cresc plopi cu vîrful de cuțit
și unde umbrele lor fug
trece-amintirea ca un plug.

Poate soarta ne-a fost așa; dar pînă cînd
focuri de var să se mistuie-n gînd?
cel puțin, dacă strunele ar plesni; ce întuneric,
și de-atunci, fără amintiri, să rîdem histeric.

ÎNDEMN

De parcul apropiat ziua era plină
și adierile toate veneau din parc
și toate cîntecele, prin soarele destrămat.

Era o zi prin care trecuseră steaguri
o zi în care clopotele au mugit
o după-amiază cu umbră sub arbori
și cu marele bazin din piață, secat,
atunci cînd sufletul meu s-a înstrăinat
de liniștea venită între ziduri
ca un văzduh între talaz și cer.

Simțire, de atunci ți-ai amintit
și-n tine a străbătut iar plînsul
prăpastie cu marginea de flori
în care către fund călătorește,
de mult,
o piatră aruncată cu blestemul
să rupă și să vîjîie mereu.

Scufundă-te, doliule, în mine.
Să trecem prin înduioșarea clipei
prin zvonurile orei fericite
prin spațiul pe case, răsfățat
cu acea frunte care-așteaptă lauri
și o gură împodobită de surîsuri
ca un potir de sîngele jertfit.

PANTELIMON 1915

Ce tenebros, romantic parc
vrăjit de palide fanare
mă cheamă iar, în perindare,
sub sideralul nopții arc

Sub ce obscure auspicii
iau calea multelor răscruci
să prind printre străjeri de tuci
alaiul albelor ospicii?

Ce vînt iscat de-al toamnei glas
pornește-al arborilor tropot,
umplînd spectralul orei clopot
de-un dangăt lung de bun-rămas?

(RĂTĂCIRE)

Rătăcire, lungi sînt căile pămîntului.
Te urmăresc glasuri din trecut
totul a mai fost auzit și văzut
asculți serile nebunia vîntului.

În cerul vechi al privirilor
dezmierzi pietrele, arborii, apele
iată balul mut al fantomelor
lumea îți pierde pasul printre urme.

Priveliști de lespezi fără nume
timp sucit în iederă în sălcii
peste oase, măști și ruine
semne ard din îngheț de lună.

SUVENIR

Pe marginea verii de foc în după-amiaza eternă
pe stînca de bronz vechi te-am chemat
peste veninul sfîșiat al talazurilor
trup înlănțuit care ai gemut
îndelung semnalul furtunii tale
pînă-n cerul de atlaz al așternutului de lut.

Lîngă soarele cuibărit cu grele comori în mine
te chem, fîntînă fugară,
tu purtătoare de daruri de răcoare.
Tie-ți închin
ancora zbaterii mele spre mîntuire
prin moartea din care toți morții mai palizi se-ntorc.

Nici liniștea azi plină de țipete marine
și nici verdele eter cu năluciri de zăpadă,
nici legănările fără brațe ale depărtării
și marea privire de-azur în care mă răsfăț fără timp,
nici blondul nisip de veșnicii spulberate
n-au luciul pîntecului tău ca banana,
al pîntecului tău care mi-a rodit de mai multe ori.

[VREAU SĂ-MI SCRIU ...]

Vreau să-mi scriu cîntecul adevărat
cum l-am ghicit din cărțile cetite
cum l-am pătruns privind în jur
privind pe cer, pe cîmp,
la plante, vite și la oameni.

O, desigur, e o tristeță mare și simplă
de-a mă simți, așa;
înțelesul e ca o pîine ce se frînge
încet, sub fruntea care a pătimit
și e în asta ceva și bun și amar.

O, semenii mei din iarbă și din rouă,
ființele cu ochi drepți și uneori fricoși
cu pielea netedă și blana moale
și toți cu fluviul roșu în voi:
prietenii legați de lut și de văzduh,
brazii cu scoarța dureroasă
și pasărea cu sînge cald.

Vin între voi și nu sînt nimic mai mult
și mă tem de ochii piezîși
și de tăcerea care mă alungă.

E o greșală veche, și o știu,
e o trufie ispășită
aceea care-atît ne-a despărțit.

Lăsați-mi trupul gol să se apropie
de trunchiurile dîrze printre care
atîtea boturi umede pîndesc și-adulmecă.

Lăsați-mi glasul să se reîntoarcă
în ramuri, rîuri și-n chemarea
jivinei, noaptea.

Lăsați privirile uimite să vă roage
și mîinile ce singure au păstrat
ca iscusința și deșertăciunea
să vă împletească în foi și flori
podoabe.

[SIESTĂ]

Din orchestră sunetele au fîlfîit
pe terasa de var amețită de mare,
sunetele, rîsetele, valurile, vînturile
și culorile, toate culorile ...

Apele, scuturi de zinc copleșite de soare, —
trepte de spumă de-abia și-aripi atrase coboară.
Sînt un tînăr sentimental care ascultă muzica,
am o iubită neurastenică într-o casă de sănătate.
Sonia, să deșertăm cupe reci
într-un jeț de paie la mare.
Ochii mei distrați colorează un pavilion străin în zare.

Nu-i așa că sînt poet mare?

JUCĂRII

Un pian în etajul de sus
cîntă sub o mînă nevăzută
Reproches d'amour
pe care-l plînge o fată obișnuită.

În odaia mea lumina
degetele imateriale.
Pe ferestrele murdare
florile de ger s-au stins sub soare
primăvara se citește-n cer și-n pămîntul ud
afară.

Și de aceea în etajul de sus
bate limpede și prost
o fată fără gust
Reproches d'amour.

Și pianul e o cutie cu păpuși
care-și exprimă sufletele clare
și le trimite cu tînjeli de primăvară
acestor versuri ușoare.

MINUT

Un gînd obosit
o crizantemă în cristalul cu apă
cojește auru-i învechit
ziua își perindă spectrii pe la geamuri.
Un gînd obosit
îmi înclină sufletul întocmai
ca floarea de aur vechi din cristaluri.

Și tomnatice oglinzile
mă cheamă în adîncul lor viclene
în care chipu-mi fără țel se îneacă
pe cînd amurgul camerei i-aduce
aminte de-un gînd obosit.

CEAS

S-au ivit florile de plumb
între negre steaguri sufletul se zgribulește
vîntul încearcă vreascurile din drum
pogoară lăstunii și liliecii.

Orb cer închis și bătut în stea
sub care soarta mi se tîrăște
iese din smîrcuri cireada grea
crucea de pe clopotniță crește.

Trup-sicriu, gol, zăcut în noroi,
soarbe ca pe un strop mîntuirea
cugetul pogoară, în decor,
că ești duhul tu care-l gîndește.

[PE BALCONUL DE LEMN UD]

Pe balconul de lemn ud
siluetă de paj
a visat în haine de ostaș
gînduri legănate de țigară.

Iarna a încremenit
peste case lespezi de zăpadă
cerul a ciuruit
praf de stele mici și a întins
simplu seara pe gherghelful zării.

Ceas de basm pe un oraș adormit
două bătăi de bronz pe tăcere
turn medieval
ce dor smintit
de silabe aiurate muzical sub luna de miere.

Pe stradă pași
două bărbi vorbesc ovreiește
apoi, glas, doamna cîntă
un bal scînteiază la ferești.

Pe balconul de lemn ud
atît de firesc a visat singur
atît de firesc nu s-a mirat
că e într-un oraș polar și ciudat
cînd vrăjmașul vine dinspre sud.

PORTE-VOIX

În paradisul de asfalt
zub zodia stelelor cu arc
fulgeră ageră și aspră
viața prinsă în năluci.
Visul omului în ziduri crește
cetățile crini de piatră desfac
bate avîntul în petale dure
chiuie în turnuri inima orologiilor
mai repede mai repede
timpul s-a scurtat cu un tic-tac
harta lumii intră la spălat
flămînd pasul motoarelor
gîfîie gîndul sub harapnic
îngroapă-te în nisip struț
sau ce-ai zămislit înfruntă
chiotă în hora vedeniilor
pupă limba de foc a măștilor
te-ncumetă pe călușeii matematici ai veacului
dulce bubuie toba mare
pe astrul ei taie-ți cîntecele
poftiți, domnilor, poftiți
nemaivăzut nemaipomenit
secolul douăzeci unic spectacol de gală
preludiu la revoluția mondială.

LEX

Toamnele-aduc ploile de plumb
se re-ntorc vremurile de demult
răsună glasurile ca prin amintire
și te abați ca dintr-un mers rotund.

Singurătatea se anină de cuvinte
în vane trepte de rugăciune
către întunericul fără răspuns.

În liniștea în care nu se mai așteaptă
greiere gîndul se statornicește
pustiul îți fluieră-n tîmplă cîntecul scurt.

LUMINĂ STRANIE

Ce limpezi în amintire privirile
și glasul tău prin ani rămas același,
fără cuvinte a rămas același
ca dintr-un cînt de leagăn, cîntul numai.

O stranie lumină te urmează
pretutindeni unde-ți porți surîsul,
palidă lumină, stăruie sărutul,
veștedu-i sărut, de-a lungul vremii.

TU SINGUR

Tu singur poți să mă ajuți
numai cuvîntul tău ne mîntuie, îndură-te.
Ascultă-mă, Doamne, îndură-te,
din somnul ei către adîncuri, cheam-o,
din drumul ei spre moarte, întoarce-i pașii!
Spulberă-i gîndurile rele,
dă-i iar lumina și surîsul,
setea de viață și puterea.
Iertarea ta, iertarea ei
pentru păcatul greu din mine,
dă-mi-o iute azi, —
privirea ei blîndă și vie
să se aprindă iar,
tuturora și mie,
ucigașul iubirii,
călăul visului apus.

ÎNDEMN

Nu te opri, treci înainte,
mai sînt minuni, mai sînt lumini
sînt chipuri, glasuri și cuvinte
ce te pîndesc cu jurăminte
și tot ce ți-a mai dat prin minte
te-așteaptă ca un orb cuminte
ce-ntinde mîna la străini.
Repaosului tău pe loc
îngăduie-i numai o clipă
și lasă efemerul foc
ce-ar vrea să-ți lingă o aripă
cu flacăra-i fără noroc.
Răsunetul trezit în tine
de cărțile nerăsfoite
urmează-l pînă-n lumi străine.

DIN UMBRĂ

Înserare în orașul dintre munți:
liniștea se taie-n plopi și-n vilele ascuțite,
sîngele pe țigle se cojește.

Pe balconul ud
cineva ți-aduce un pled
ora
trebuie să se arate undeva, după un coș;
brazi se-ntunecă departe unde schitul a cîntat;
umerii simt frigul, dă-le
dezmierdarea șalului parfumat.

Cine e poetul care ți-a oprit pe foi visarea?
cartea scapă și ochii-ți duc sufletul pe-ntinderi.
Vino, viața se adună ca-ntr-un cuib încins cu umbră.
înăuntru-i cald și lampa, galbenă, a răsărit.

REPULSIO

Am fost cel fără frică și prihană.
Mă tem de moarte, azi. A ta e vina.
Învăț să cînt cu alții într-o strană,
zoresc, asud și strîng precum albina.

M-am lepădat de arme și renume.
Cum să te las, plăpîndă și sfioasă
să mi te-nchipui singură pe lume?
Ți-aș face o potecă de mătasă
să-ți facă sigur pasul, și m-aș duce.
Dar stau de strajă dincolo de cruce.

EU ȘI CELĂLALT

Îl recunosc: se aține la răscruci,
pe ochii pali cu masca lui plăpîndă:
o umbră printre arbori și uluci,
de pasul meu legînd un pas de pîndă.
De unde-și trage dreptul de călău
și cine-i dă poruncă de iscoadă?
E-n vis, e-n gînd, e-n prag, e-n colț de stradă,
etern pumnal, piezis, prin ceasul rău.

Vrăjmaș fugar sleind spectrale bezne,
pe umăr mîna-mi cum s-ajung să-i pun?

Dar piept la piept ar fi-ntre noi prea lesne
și scris mi-e legii lui să mă supun.

[PE MARGINEA ...]

Pe marginea-n pantă a vieții
aștept să mă pierd în neant,
de stropii de ploaie ai clipei
din șterse vitralii desprins.

E marea, opaca tăcere,
talazu-i etern de cleștar
ce-n golfu-i întins peste aștri
epave atrage pe rînd.

Vibrează prin spații cadranul
atins de-un vrăjit diapazon.
E ceasul ce-mi bate prin spații
tic-tacul finalei lumini.

AS DE CUPĂ

În odaie umbra-i galbenă și rară
și pisica tristă lîngă ghemu-i de hîrtie.
Mîna ta crispată strînge-o jucărie vie
scumpa mea pornită și barbară ...

Lasă-mă.
Se-aprinde lampa în firidă
și lumina m-a rănit ușor ...
suflul tău, — de-ar fi liniștitor
vocea ștearsă și voalată de timidă.

Domnișoară, valsul de Chopin,
pe care-l cînți sentimental și mediocru,
ți-l solicită glasu-mi monoton...
Poate-ai să-mi suni bemoluri de eben
și-ai să mă adori prelung pe-același ton
minor; ... și-ai să mă uiți și poate-ai să fii tristă
și poate-atunci să fiu la unison.

FEREASTRA DESCHISĂ

Somnul suflă-n cornul galben din grădină, grav —
Pomii dorm;
Se ceartă vrăbiile-n vis; și-ntruna
cîinii veșnici latră luna.
Cornul crește dureros și grav
poate că orașul e bolnav.

Iată că și trenurile pleacă ...
Cine-altmintreli fluieră-n pustiu?
Cornul, cornul vaiet ce-se-neacă
în tîrziu.

Nici o larmă
storuri albe și gardistul
blestemă pe-artistul
ce nu vrea să doarmă.

Una — Două — Trei.
Scapă turnul ceasurile rare
și prin tîrgul smălțuit de felinare
trece rondul cu pași grei.

Teatral, timbrează cornu-n depărtare.

... Poate cîntă pentru cei ce mor.
Cornul — lună care sună
ștergerea stelelor.

VIS URÎT

Un han deschis pe cîmpul de cenușă
și-o pasăre păzind la ușă ...
Ce mai aștepți cînd știi ce doliu porți
vis liliac cu ochii de păpușă?

De bună seamă, iarba nu mai crește
și iată caii alcoolizați
se-mpleticesc și rîd uscat parc-ar fi morți...
Auzi cum o vioară-nnebunește?

Pisici de nouri v-alintați
pe rînd, de luna ce lucește;
asalt stelar de amintiri —
păianjeni — sus! pe fire de gîndiri
și tu pasăre galbenă te fulguiește.

Inimă-ncrustată pecingini.
Te-a copleșit ninsoarea de funingini,
e-adevărat că tu-ți sugrumi vioara?
e-adevărat
că a plecat
(o, ce cînt
ce negru cînt
și nu i-l poate spune nici un vînt ...)

ORA ORELOR

Ora de bucurie, sălbatecă oră
a delirului, a horelor deșănțate
ora clopotelor dezlănțuite
în uragan de metal peste cetatea desfrînată
peste lumea ieșită din minți, pe străzile ticsite
izbucnită în veșnica bucurie
ora steagurilor zbătîndu-se în vijelia de azur
ora plină de vestea de pomină
ora statuilor trezite din somnul lor de bronz și granit
ora care va sparge tăcerea
ora care prăvale pietrele mormintelor
ora care zguduie porțile de fier
ora care desfundă hrubele suferinței
ora vîrtejului și aripilor și uralelor
ora luminilor, a faclelor, a armelor
ora izbîndă și uitare
ora de urlete, ora de cîntece, ora marilor focuri,
ora de majestate
ora solemnă de marș fără țintă, ora fără de rost
cînd totul va fi fost sfîrșit, ora de libertate
ora setii îndestulate
vine fără de greș.

MOARTEA NU VINE CÎND O CHEMI!

Moartea nu vine cînd o chemi.
Așteaptă glasul cel mai de pe urmă,
pînă se stinge-n șoaptă ca-ntr-o noapte ...
așteaptă lucrul măsurilor să toarcă
firul zăbranicului de tăcere,
așteaptă cîntecul suspinului să spună
ce lungă e durerea,
așteaptă vaietul, așteaptă geamătul.
Moartea nu vine cînd o chemi.

DESPĂRȚIRE

Singur. Freamătul orei nocturne.
Așteptarea între patru pereți. Clipa spune:
Niciodată nu va mai veni.
Absența ei umple tăcerile.
Lumina întîrzie pe cărțile vechi.
Lacrimile s-au sfîrșit. Nimeni
nu mai cheamă pe nimeni.
Ușile toate s-au închis.
... Unde s-a dus cu gîndul ei trist?

[UNDE EȘTI?]

Unde ești? prin depărtări gîndul meu
ar vrea să te cuprindă —
unde e forța ta de lut
inima ta nemuritoare —
pe ce alei pașii tăi te poartă
ce vînt pletele tale resfiră
și mireasma lor unde se pierde.
Se poate oare, glasul tău de seară
să sune iar și nici să nu-l aud
și ochii tăi să se aprindă
mult dincolo de miile de stele
pe cari le văd,
suspinul tău să tremure
pe marginea somnului,
să fii și să nu fii.

[ORĂ VOPSITĂ]

Oră vopsită de crepuscul și de mare
strînge-ți steagurile verzi și ruginii
pentru sufletul care veni
către consolările cele amare.

Prinde-i fruntea-n degete de vînt
vîntul săturat de moleșeala
pasării departe de pămînt, —
mînă care șterge nădușeala
brobonită rece peste gînd.

Și-n împărăția ta să-l duci
îndelung ca pe-un copil cuminte
cînd împlînți pe rînd stelele-cruci
peste cîntul undelor-morminte.

RĂDĂCINI LUNARE

Bulevarde sub ploi
rouă pe globuri electrice
pe scări de hotel luna lichidă
stinse restaurantele în grădina publică
rătăcesc ca un agent de moravuri
studentele ies de la cantină
să fiu poet
și să le-arunc un pumn de rime
cînd oare veți opri vîntul la bariere
și fumul toamnei să nu-l regăsim
decît în blănile de lutru
și vara în gheena cu asfalt a cazanului
soldatul își îmbracă ghereta
îmi dați voie să-mi aprind țigara
poftim.
Iubitele mor în teatre pustii
scutură din draperii vorbele dragostei
doar pisicile pe zgîrie-nori
sau sînt mai aproape de lună.
În pervazul de lemn se depărtează Muma
sunete noi își cer cîntecul
faceți uneltele, întreceți meșterii
nordul și sudul vă asurzesc: luați seama
suflă clipe orchestra de fier
ca baloturile pachebotului pe chei.
Învelim veacul în jurnal
și-l purtăm floare de hîrtie.

1916

În Carpați sînt schituri de lemn cari cîntă în stînci
cînd piatra ia culoarea oaselor de la lună
peste brazi trec păsările, bucăți din cer,
și văzduhul e rece ca oțelul.
În fund, în Carpați, topea întunericul o lumină
atît de singură și de roșie, încît ne-am zis:
poate că acolo se naște Isus
poate că acolo e casa căprioarelor
sau doarme o zînă albă între pitici
între piticii avari cu barba plină de lună.

Călcam în poteci putregaiul rece
și pasul nostru voinic și tînăr
era mai frig de gîndeam la șuieratul haiducilor?
Aici se odihnesc, fugăriți, contrabandiștii
și-mi mai întorc o dată fața dezertorii.
Iată-o, oprită, gheața incandescentă
deasupra noastră, singuri în vîrful planetei!
Dacă aș striga mi-aș speria vulturii?
și prin văile-i moarte, și prin lumile limpezi, unde oare
mi s-ar opri glasul
fugărind din spații tăcerea, ca pe un vînat?

Umbrele noastre se mișcau întinse pe coaja pămîntului
și erau cînd mai mari, cînd mai mici
un izvor spumega pe trepte de sticlă
și iar am văzut lumina din miezul beznelor.

Era o tabără cu oști
în Carpați cu schituri cari cîntă în stînci
corturile învăleau somnul cenușiu
și caii smulgeau mănunchiuri de fîn, izbind pămîntul.

Și mi-am zis strîngînd în pumni:
e timpul să uit stările sufletești
căci astă-seară vor striga schiturile de stînci
și clopotele or să muște văzduhul;
Făt-Frumos s-a împodobit cu flori
și coama calului miroase a cîmpuri
și frații lui au umplut rîpele ca un întuneric.
E timpul să înving foamea și lipsurile, focul și crivățul
alături de cei cu grumajii de luptă
ce lățesc peste țări viața noastră.
E timpul să-mi implînt voința
să mă odihnesc cu prietenii la focul de seară
și să rup pîinea îndurării și măririlor.

ADDENDA

VICTOIRE EN BLEU

La grande folie de ma libération
alume lampes au fond de ma tête
où des nageurs font leurs plongeons
parmi les rires mineurs des crocodiles.

Me situer au milieu de l'Europe
sous le trajectoires lisses des avions de M. Blank
on entend dans la nuit les crapauds du Danube
quand il fait clair comme un cliquetis de squelettes
—me dilater vers la mer Noire et la Lune.

PUNCTE

Et l'éternelle voix qui s'exaspère en vain au fond des téléphones.

Je serre cordialement la main de celui qui plante le drapeau sur le pôle.

Art poétique: imposer au prochain son délire.

PUNCTE

Près de son écho la voix s'est couchée.

★

Des anges m'ont accompagné à pied jusqu'à la barrière de la ville, où ils sont disparus comme des coups de bâton.

★

Le crapaud pointilliste monte à la surface du bassin parmi les yeux crevés de sa réspiration près de l'abcès de ses regards stagnants.
Puis il chante comme le coucou.

★

Le coq s'arrachant les pavots crispés de sa tradition lyrique.

★

Mon nombril a perdu son regard.

COMA (1916)

Mère si tu savais
confesse toi souvent et confesseur prudhomme élis
aie le coeur piteux et doux aux mésaisés
que tu fasses messe chanter pour m'âme
après me fait coucher sur un lit de cendres couvert
— donnez-nous Dieu que nous puissions, despire la prospérité —
Mère si tu savais
fait chanter messe moult solennellement devant moi
si sonnèrent trompettes parmi l'ost

Mère si tu savais
où les bannières ventelaient
où l'on put voir armures, armoiries, bannières, pennones
et par especial l'oriflamme
de m'âme
qui avait grand foison de bonne chevalerie et noble
et trop en sus de tous les autres
— et jà finie lui bailla il sa main —
Mort et occis en servant son seigneur

mère si tu savais
comme mon sort
nennil incertaine
Ha ! comme mal le semblaient
ceux qui à autre portes étaient allés
le péril pour esquiver
Mère si tu savais
je pleure à grand plenté.

ECHOLALIE

Fetele supliciu
într-un dar — ospiciu
ce greşit îndemn
săbiei de lemn.
Soarele se-ncheagă
într-o sală vagă
clipele de soc
mult zice cu foc.
Mierlă de mătasă
sfîşie-te plasă
boabe de rubin
sparte pe suspin.
Pasăre măiastră
ochilor a bastră.
Vîrfuri lungi de fier
dintr-un ienicer
sînuri de cicoare
pe spînzurătoare
pîn-la cîntători
salvă de argint
palidele mint.

ELEONORA

Tu o
Tu
Ah tu Ah tu
T U U U U U U U
Ah-tu Ah
T U U U U U U U U
Ah-tu ah-tu ah-tu ah-tu ah
Tu Ah Tu Ah T U U U U
Ah-tu-ah, ah-tu-ah, ah-tu-ah,
ah-ha — ah-ha — ah-ha — ah-ha — ah
ah-Ha, ah-Ha, ah-Ha, AH
a-a- Ah Ha
a a a a a a H
T U U U U u u u u u
E E LE e oo noo ra.

[PANOPLII, CONFETTI]

„Panoplii, confetti, marote și cai
Suflet pavoazat de 10 mai,
Pălării înalte, muzici și ecou,
Fastul se repetă, trece-un rege nou“.

DARUL

Cîntecul negîndit tresare totuși în mine
din șuvoiul vegetal al vieții desprins
circuit pierdut ca un fior solar în goluri —
cîte cuiburi în zodii și-ascult focurile prin lumi?

Ție
îți dărui această năzuință fluidă a ființei
ca o fîntînă în salt, femeie către femeie, lumină, avînt în lumină,
simte-o:
întețirea în suire ca ploile din ogoare ca geamătul din rîpi
pînă nu încerci brațele de lut
și nici cunoști pe gura lui flămîndă
sîngele îngerului decăzut.

CRUCIAȚII

Cumplit rărite rînduri de oști întru Hristos
din urmă strînse totuși ca turmele, pe jos,
mai multe arme poartă la-ntorsul lor acasă
zorind de bănuiala că-n lanțul lor apasă
din pulbere culese trofee de prisos.

În cîntul de plecare schimbat prin biruință
vitejii-ntreabă cerul și zările de ieri —
și revederea smulge din fiece ființă
ca un catart ce trage de coardele de fier,
chemări trezind ecoul culcat în nicăieri.

Pas înmiit ce bate cu inima pe-un drum
suit cu ani în urmă, de voie, la fruntarii
spre cuiburile morții, de cremene și fum, —
și sprinten la-ntîlnirea cu cei lăsați, — acum
pogoară spre cetatea din margine de arii.

— Jos armele, la poartă, ciudate legiuni
cu frunți încoronate și gleznele-n verige,
ce glas smintit cutează blestemul să vi-l strige?
Paradă-ntîmpinată de-o zarvă de păuni
împestrițați pe trepte, să-i vezi, să te minuni ...

Exotică strînsură clamînd lozinci peltice
menirii năzdrăvane de sclavi liberatori
pe care-ați împlinit-o luptînd de două ori
prin țarini adunate cu trupuri inamice,
dar cum să-nvingi și scîrba de-aceste măști?
Sînt oaspeți? Fie. Unde sînt frații? Unde țara?
Ca dusă de căpăstru oastea-și urmă fanfara.

Triumf gornit războinic, drapel la cer ajuns
și-n marș prin sluta gloată stăpînă pe cetate
din ochi cerșeau cruciații pe regele acesta
neștiutori că altul fusese rege uns
în gîndul ce le fură azi armele trădate.

Și-n coastă mascarada vuia, că nedeprins
fusese vulgul straniu cu marșuri triumfale.
Și mii de hîtrii capul și l-au fost dat sub poale
în ziua desfrînată cînd orice proaspăt ins
sosit primi onorul stindardului ne-nvins.

Au deslușit osînda vitejii albi ca varul
cununi de spini aflîndu-și în fiece buchet
și-n fiecare cupă o gură de oțet,
de mîna, dăruite, care-a vîndut hotarul.
Și-atunci ducînd în suflet o cruce de regret,
purtată de credință oastea sui calvarul.

[N-AM SĂ MAI SORB...]

N-am să mai sorb
fluidul magic al privirilor lui verzi ca absintul
n-am să mai fiu ecoul viu
al glasului său de adîncuri.

[CU JOCUL DESPĂRŢIRII...]

Cu jocul despărţirii acum nu mă mai laud
Talazurile mării în nava mea răzbat ...
Şi dacă, totuşi, încă n-am ţipat
E că mai ştiu tăcerea ta de flaut
Şi sper, ca dăinuind,
Să te recaut.

CETATE MOARTĂ

(După Albert Samain)

Nelămurită-n zarea pustiei monotone
Cetatea fără ziduri şi fără-ntărituri
Se-afundă-n somnul ultim al vechei Babilone
Sub marmoreu zăbranic de albe surpături.

De mult, era stăpînă; deasupra-i triumfală
Veghea Izbînda cu-aripi de fer întinse-n zări
Asia-ntreagă-n suta-i de porţi dădea năvală
Şi coborau spre mare giganticele-i scări.

De-a pururi azi pustie-i şi nici un glas nu sună
Ca orice piatră moare lin, sub pioasa lună
Lîngă bătrînu-i fluviu de-asemeni istovit.

Şi-un elefant doar, singur, de bronz, printre dezastre
Stînd neclintit pe-un pòrtic pe-alocuri prăbuşit
Şi-nalţă tragic trompa spre palidele astre.

ODIHNA-N EGIPT

(După Albert Samain)

E noaptea călduroasă și calmul infinit ...
Înfășurat în mantă, cu fruntea rezemată,
pios, Iosif visează cu inima curată
și-n preajmă-i zace-asinul, prieten umilit.

Cu ochii-nchiși, plecată pe sfinxul de granit,
Fecioara hodinește de somn înseninată,
și-n umbră, o lumină suavă și ciudată
se-nalță-ncet din Cristul pe brațe adormit.

Pustiul cu mistere se-ntinde-n jurul lor;
și-n larg e-atîta pace în ceasul viselor
că se aude suflul copilului Mesie ...

Nici vînt; iar fumul pașnic al focului aprins
ca și un fir se pierde, prelung, în necuprins
și aștrii veșnici, Sfinxul, îi ia de mărturie ...

SPRE TRECUT

(După Henri de Régnier)

Palpită-nalte trestii pe lacul adormit;
și la răstimp s-aude trecînd în cîte-o boare,
ca și un zbor de păsări ce-n noapte-au tresărit,
a vîntului văratic ușoară tremurare.

Palorile de lună divin se-aștern pe drum
și pe desfășurarea cîmpiei nesfîrșite,
de unde vîntu-aduce din cînd în cînd parfum
de tainice boschete și ierburi înflorite.

Dar iată că s-aude un murmur de izvor
și crește-n noapte cîntul sfielnic de fîntîne;
în inima mișcată de un intim fior
învie trist regretul iubirilor bătrîne,

și amintirea serii cu același cer senin
se-nalță din adîncul trecutului feeric,
și simți de prea departe, pe buze cum revin
cuvintele duioase șoptite-n întuneric.

NOTE ȘI COMENTARII

ANTUME

VOLUME

ORA FÎNTÎNILOR

1964

Volumul *Ora fîntînilor*, unicul volum antum al lui Ion Vinea, vede lumina tiparului în iunie 1964, la Editura pentru literatură din București, adică după 52 de ani de la data debutului în revista *Simbolul*. Volumul cuprinde 96 de poezii, selectate de poet dintr-un proiect-manuscris mai bogat.

Un asemenea debut editorial atît de mult amînat a însemnat la data apariției un eveniment, în primul rînd prin această întîrziere neobișnuită.

Proiecte de publicare a versurilor în volum au existat de-a lungul anilor în cariera lui Vinea, așa cum o mărturisesc unele date de istorie literară. Astfel, în revista *Contimporanul*, nr. 64, din anul 1926, apare următorul anunț publicitar: „Apare în curînd *Moartea de cristal*, versuri de Ion Vinea, cu gravuri în lemn de Marcel Iancu. Volumul conține poeme apărute în reviste și inedite, din răstimpul 1912—1922. Un tiraj special numerotat pe hîrtie de lux va fi rezervat de pe acum suscriitorilor care ne vor anunța printr-o carte poștală".

Peste foarte puțin timp, în același an, în numărul 70 al revistei sale, Vinea își anunță din nou apariția unui volum de versuri, de astă dată sub titlul *Prund*. Acest al doilea titlu este menționat și în interviul dat lui I. Valerian, în anul 1927, cînd directorul *Contimporanului* declară categoric că volumul de poezii *Prund*, precum și două romane, *Tic-tac* și *Reportaj sentimental*, sînt într-un stadiu de lucru foarte avansat („sînt aglomerat de lucrări pe care nu le-au scos la timp"), urmînd să fie gata în toamna aceluiași an (I. Valerian, *Cu scriitorii prin veac*, Editura pentru literatură, Buc., 1967, p. 236).

Dar publicarea volumului sau volumelor de poezii nu se realizează, deoarece Vinea revine asupra hotărîrii de a-și tipări versurile:

„Cred că faza de cercetare e mult mai interesantă decît faza închegării" — îi spune el lui Felix Aderca, în 1929, după ce, mai înainte, mărturisise: „Da, aș avea două volume de versuri; ar fi însă culegeri de bucăți prea dis-

ACADEMIA
BIBLIOTECA

parate și contradictorii" (Felix Aderca, *Mărturia unei generații*, Editura pentru literatură, Buc., 1967, p. 257).

În 1937, titlul *Ora fîntînilor* este găsit și un nou proiect editorial prinde contur: în revista *Reporter* sînt publicate cinci poeme sub genericul *Din „Ora fîntînilor"*; apoi în revista *Viața românească* din 1938 apar în cîteva rînduri grupaje de poezii semnate de Ion Vinea, cu mențiunea: „Din volumul *Ora fîntînilor* (1915–1925) care va apărea la Editura Fundațiilor regale".

Dar, cum se știe, volumul a mai întîrziat din acel moment mai bine de două decenii.

A greșit Ion Vinea? — s-au întrebat criticii la apariția *Orei fîntînilor*. A fost acesta un destin atipic? Este Ion Vinea creatorul lucid al acestui destin conștient, elegant, nepăsător, rece față de posteritate? Sau adolescentivitatea sa boemă, prelungită pînă la ceasul din urmă, a rămas la fel de disprețuitoare față de memorie, de trecut, de ideea unei opere?

Oricum ar sta lucrurile din punct de vedere al structurii personalității artistului, fapt cert este că Vinea nu s-a putut decide nici la bătrînețe să-și publice volumul. Iată ce spunea într-un interviu dat lui Ilie Purcaru în 1963: „Îmi revăd cu prudență voluminosul caiet de poeme. Sînt file care au îngălbenit an cu an, desprinse și troienite din arborele vieții. Nu mă grăbesc cu publicarea lor: *habent sua fata libelli*" (Ilie Purcaru, *De vorbă cu Ion Vinea despre poezie și traduceri*, în *Gazeta literară*, VI, nr. 12(123), 8 iunie 1963).

Scriitoarea Henriette Yvonne Stahl, prietena de o viață a scriitorului, povestește cît de dificil și cît de dramatic în ultimă instanță a fost momentul deciziei, al acelei decizii venite atît de tîrziu:

„Cred că acest refuz (de a-și publica poeziile în volum — n.n.) atît de romantic, ciudat, va rămîne un mister. Personal, l-am bănuit cînd de o modestie bolnăvicioasă, cu complexe, cînd de un orgoliu depășind măsura. Între aceste două posibilități contradictorii, dar poate amîndouă valabile, Ion Vinea putea da frîu nelimitatei lui fantezii. [...] ... era pe moarte, cînd, recunosc, l-am rugat, am pledat, l-am amenințat că riscă să se piardă definitiv manuscrisele, că voi merge eu în locul lui, el fiind bolnav, că nu are dreptul să refuze publicarea. Totuși pînă în cele din urmă a fost de acord cu mine pentru publicare. Îmi amintesc că în clipa în care am vrut să plec cu manuscrisele spre forurile competente, Ion Vinea, atît de aproape de moarte, încă avea atîta putere să strige: « refuz ... te recuz ... recuz! ... » [...]. M-am prefăcut că nu-l aud și am mers direct la Comitetul Central. Manuscrisele au fost contractate și au ajuns la edituri [...]. Cît privește poeziile, Ion Bănuță este cel care a urgentat apariția volumului *Ora fîntînilor*. A fost o goană, o grabă, o întrecere cu sufletul la gură, dramatică, între apariția volumului și moartea lui Ion Vinea. La urmă, Ion Bănuță

a lipit în redacție, cu mîinile lui, copertile « semnalului » și ca să nu se mai piardă timp, ca să nu se întîrzie, l-a adus personal, imediat, acasă la Ion Vinea. Inegalabilii lui ochi albaștri au văzut volumul editat. A părut să aibă bucurie... dar poți ști?! Era atît de politicos ... Ion Bănuță l-a rugat să-i pună pe primul volum apărut o dedicație. Ion Vinea s-a scuzat că se simte prea obosit, că îl va iscăli imediat ce va avea putere. Dar, iată că, odată cu acel « imediat », Ion Vinea a intrat în agonie. Nimeni n-a avut volum cu dedicație."

Ion Bănuță își amintește și el cu multă emoție acele zile unice cînd a alergat și s-a zbătut să scoată de sub tipar *Ora fîntînilor* înainte ca poetul să se stingă:

„Știrea cea groaznică s-a răsturnat asupra-mi ca un trăsnet. Zilele și nopțile marelui timid erau numărate. Era în comă. Am alergat la tipografie, i-am implorat pe toți, și marii noștri prieteni tipografi au răspuns cu un răscolitor *da*. *Ora fîntînilor* a apărut într-o săptămînă. Cu primele cinci exemplare, venind direct din tipografie, am bătut la poarta unde murea un om, un om adevărat, un scriitor adevărat. Am intrat aproape tremurînd. Ion Vinea era aproape tot în imperiul lui Hades. Așteptam cu sufletul la gură. A deschis ochii. Soția sa, Elena, i-a spus: «Ioane, a apărut *Ora fîntînilor*». S-a înviorat brusc. A strîns cartea la piept, a dus-o la buze. Plîngeam toți" (Ion Bănuță, *Omul vastelor refugii*, în *Tribuna*, XIII, nr. 30 (652), 24 iulie 1969, p. 5).

Revenind la „taina nedezlegată" a nepublicării volumului la timp, atunci cînd au fost create poeziile, Henriette Yvonne Stahl consideră că gestul a avut consecințe grave pentru stabilirea adevăratei lor valori: „Părerea mea este că publicarea la timp în volum a manuscriselor ar fi dat o altă întorsătură întregii lui opere, întregii lui vieți. Nepublicînd, și-a creat, implicit, un climat de nedreptate ce așteaptă încă să fie îndreptat. [...] Iată părerea mea: publicîndu-i-se manuscrisele după 50 de ani, Ion Vinea a riscat să fie socotit scriitor al unei actualități depășite cu 50 de ani, deci demodat, desuet, el premergătorul, el, care la 17 ani, adică în 1912, a dat în reviste primele lui poezii, marcînd o sensibilitate și o exprimare — cu totul nouă. [...] Ion Vinea a plătit scump răsfățul poetului care s-a jucat cu munca lui de o viață și cu talentul ce-i fusese hărăzit, întîrziind dramatic cu publicarea operei lui" (Mihaela Cristea, *Cu Henriette Yvonne Stahl despre Ion Vinea*, în *România literară*, an XIII, nr. 2, 20 ianuarie 1980).

Într-adevăr, volumul *Ora fîntînilor* nu-l reprezintă pe Ion Vinea, poetul de o pregnantă originalitate, izvorîtă în primul rînd din mobilitatea talentului său, din experiențele în domeniul modernismului.

Nicolae Manolescu observă că în *Ora fîntînilor* nu găsim acele versuri tipice pentru căutările avangardiste ale lui Vinea: „Sîntem surprinși de eliminarea aproape a tuturor teribilismelor [...]. Ion Vinea s-a prefăcut aproape complet la tipărirea — foarte tîrzie — în volum" (*Ion Vinea: „Ora fîntînilor"*, în *Contemporanul*, nr. 42 (940), 16 oct. 1964).

Din cele 96 de poezii ale volumului *Ora fîntînilor* mai mult de jumătate văd lumina tiparului pentru prima oară, iar altele au fost publicate în periodice numai cu puțin timp înainte de apariția volumului. Aceste poezii aparțin perioadei de maturitate a creației lui Vinea (deși, după obiceiul său, poetul uneori le antedatează!) și nu oferă imaginea cea mai fidelă a originalității și valorii unei experiențe literare de o jumătate de secol.

Ora fîntînilor este un volum antum, născut dintr-o zbuciumată luptă cu timpul, și reprezintă deci voința scriitorului, voință pe care orice editor se cade s-o respecte.

(p.5) DESTIN

Publicată pentru prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 3.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 15; în manuscrisul M, fila 1, datat autograf: „1914".

VARIANTE

Ms. M—*A*; ms. 18 922—*B*; *Ora fîntînilor*—*C*.

V.8 — prin drept de cîntec sînt stăpînul mării. *A*, *B*: „prin drept de Cînt mă simt stăpînul mării". *C*.

Într-o mică scrisoare adresată Henriettei Yvonne Stahl, în perioada cînd textul volumului *Ora fîntînilor* era în șpalt, iar scriitoarea făcea legătura între editură și poetul bolnav, Vinea notează în legătură cu poezia *Destin*:

„Te rog să ai grijă ca versul din poezia cu marea «Prin drept de Cînt mă simt Stăpînul Mării» să apară între ghilimele; am impresia sîcîitoare că e o reminiscență" (text manuscris aflat în arhiva scriitoarei Henriette Yvonne Stahl).

Poezia pe care Ion Vinea a pus-o în fruntea volumului nu aparține tonalității generale a poeziilor sale. Nu găsim aici plînsul elegiac, melancolia, crisparea sau durerea ce transpar din majoritatea poemelor. *Destin* e o poemă a avîntului și încrederii, a elanului spre creație, suverană și purificatoare. Dacă poezia a fost scrisă în tinerețe, cum pare a indica stilul, nu este exclus ca în această temă a aspirației spre azur, exprimată atît de trufaș și patetic, să se fi interferat un ecou din lirica lui Alexandru Macedonski.

Admirația lui Vinea pentru Macedonski este mărturisită deschis în paginile revistei *Simbolul*, unde numele „maestrului" apare frecvent. Generația lui Vinea — Tristan Tzara, Adrian Maniu, Ion Pillat — nu împărtășește vechea antipatie față de poetul decadent și rebel, pentru că acești adolescenți talentați din zorii secolului XX nu au nici un fel de prejudecăți și se feresc ostentativ de locurile comune. Dimpotrivă, pentru ei, Macedonski reprezintă fascinația unei personalități de poet damnat, spiritul inovator și frondeur. Ion Pillat alcătuiește o frumoasă ediție omagială din versurile maestrului, intitulată *Flori sacre*, și acest gest de recunoaștere venit din partea celei mai tinere generații de poeți nu rămîne fără ecou în *Simbolul*. Revista anunță apariția volumului *Flori sacre*, iar în numărul următor publică incendiara poezia *Ură* a lui Macedonski, chiar în fruntea sumarului.

O frumoasă analiză a poemului *Destin* găsim în cartea lui Sergiu Sălăgean: „Destin este un poem al momentului inspirației. Ca orice naștere, creația dă puteri infinite, fiind mijlocul prin care lumea este luată în posesie. În actul creator, Vinea vede prilejul miraculos de a se răzbuna împotriva destinului. Prin creație, omul își învinge destinul, depășind limitarea, finitatea, moartea, și primește în acest act solia zeilor, ca o chemare a propriei înălțări. Inspirația creatoare deschide creaturii o cale de acces în infinit (marea, simbol al infinității, este nu mai puțin o aventură plină de primejdia frumuseții rîvnite). Mitul străvechi al Pegasului este dezvoltat deci în sensul fascinatoriu al frumuseții, sacralitatea constînd în faptul că în adîncul ei frumusețea conține moartea (sinteză simbolizată de chemarea sirenelor). Cu toate acestea, adevăratul destinatar al soliei zeilor nu poate renunța la promisiunea nemuririi în schimbul saltului suprauman al creației chiar înfruntînd riscul morții" (*Ion Vinea*, Editura Eminescu, București, 1971, p. 87—88).

(p.6) ORA FÎNTÎNILOR

Publicată în *Viața românească*, anul XXX, 1938, nr. 10 (octombrie), p. 22, cu titlul *Vesper*. Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 4.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 16, cu titlul *Ora fîntînilor*; în manuscrisul 12 842, fila 143, cu același titlu (text autograf); în manuscrisul 12 843, fila 7, cu același titlu (text autograf); în manuscrisul M, fila 2, cu același titlu.

VARIANTE

Viața românească—*A*; ms. 12 842—*B*; ms. M—*C*; ms. 18 922—*D*; *Ora fîntînilor*—*E*.

V.1 — Seară de semne stelare, *A, B*: Oră de liniști stelare, *C, D, E*;

V.2 — Claruri de lumi fără nume, *A, B*; clar semn de lumi fără nume, *C, D, E*.

Criticii au văzut în această poezie care dă titlul volumului lui Ion Vinea o „ars poetica".

„*Ora fîntînilor* — observă Paul Georgescu — este ora creației, a expresiei dezlegate, a manifestării de sine în vers. Nu aleargă repezi rîuri, nu se tălăzuiesc puternice fluvii, nu se prăbușesc cataracte, ci țișnesc elegante, grațioase fîntîni, îmbinare a spontanului — tainica vînă de apă — și efortului uman ce captează și controlează inspirația" (*Întîlnire postumă*, în vol. *Polivalența necesară*, Editura pentru literatură, Buc., 1967, p. 244).

Ideea este reluată și de N. Manolescu care, în *Metamorfozele poeziei*, observă: „*Ora fîntînilor* e ora creației, căci creația sa coboară în nadir, e altă față a existenței, lunară, nu solară" (Editura pentru literatură, Buc., 1968, p. 10).

Poetul Vasile Nicolescu găsește o originală corespondență între simbolul *fîntînii* și cel al *turnului* din lirica lui Vinea: „Vinea dezvoltă din interior o mitologie a durerii, a unei dureri tăcute, resemnate și contemplative, proprie temperamentului său receptiv la vibrația timpului, a morții, a destinului, a neantului. Turnul pe care-l cimentează timpul în jurul ființei sale are verticalitatea subterană a fîntînii. *Ora turnului* e *ora fîntînilor*, echivalență stranie, încercată de nevoia descoperirii unui punct de sprijin interior, a unui *nadir latent* cu alte cuvinte" (*Vinea și contemplația tragică*, în *Contemporanul*, nr. 22, dec., 1967).

Motivul *fîntînii* apare și în alte poezii ale lui Vinea, totdeauna pe fundalul acelui plîns elegiac de care vorbește Călinescu. În poezia *Din urmă*, care exprimă durerea poetului în fața sterilității și a declinului, fîntîna este un simbol central al tăcerii și în același timp al stingerii:

De ce în zadar s-au istovit vegherile,
S-au stins fără urmă fîntînile
și jocul lor n-a luminat cu veacul?
Pierdut li-e zvonul, peste amintire.

„Poemul *Ora fîntînilor* sugerează atmosfera misterios incantatorie a unei adîncimi necunoscute, a unor lumi presimțite, cărora nu li s-a precizat conturul și nu li s-a dat încă un nume, dar al căror larg imens (Thalassa) este făcut prezent în sensibilitate prin culori ale forței gata să izbucnească. O strofă a poemului cuprinde parțial și cheamă, mai ales prin cuvînt, starea complexă a inocenței, la care participă o sumă de procese spirituale, găsindu-și exprimare prin fenomene dematerializate: «Vocile sfînt de curate ...» [...]. Rochiile nuntești ale clopotelor vorbesc de alb și puritate, dar evocă și prezența analogică a unui element feminin în esența sonoră a clopotului. O altă posibilă sugestie, decurgînd din multiplele sensuri ale nunții, adică ale uniunii a două extreme, este și aceea a dezagregării extremelor, a integrării lor în devenire, după ce comunicarea, rodul, s-a realizat" (Sergiu Sălăgean, *op. cit.*, p. 89—90).

Imaginea *fîntînii* pare să-și aibă originea în poemele simboliste citite de poet în adolescență. Ea este frecventă, de pildă, la Henri de Régnier, din care Vinea a și tradus în perioada debutului.

(p.7) DECLIN

Publicată în *Gîndirea*, anul I, nr. 8, 15 august 1921, p. 143, purtînd data: „1918". Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 5.

Lipsește din manuscrisul 18 922, deși este menționată la *Tabla de materii*. Este cuprinsă în manuscrisul 12 844, fila 7, datată: „1918" (text autograf copiat după *Gîndirea*); în manuscrisul M, fila 6.

VARIANTE

Gîndirea—*A*; ms. 12 844 — *B*; ms. M—*C*; *Ora fîntînilor*—*D*.

V.2 — ca și toamna care întîrzie pe cîmp; *A, B*: cum zăbovește toamna pe cîmp, *C, D*;

V.6 — vine din clopotul din asfințit *A, B*: vine cu clopotul din asfințit, *C, D*;

V.7 — îl ghicești în glasul sterp al vrăbiilor *A, B :* îl auzi în glasul sterp al vrăbiilor *C, D.*

Poezia *Declin* figurează în *Antologia poeților de azi,* de Ion Pillat și Perpessicius, vol. II, Buc., Editura Cartea românească, 1928, p. 325, ca și în antologia lui Vladimir Streinu, *Literatura română contemporană,* Buc., Editura Dacia, 1943, p. 162.

De asemenea Al. Rosetti include poezia *Declin* în mica sa antologie literară intitulată *Cîteva precizări asupra literaturii române* (Editura Eminescu, Buc., 1972, p. 161), în care sînt cuprinse cele mai semnificative nume ale literaturii române, cu cîte trei-patru pagini fiecare. Ion Vinea este reprezentat cu poeziile *Declin* și *Doleanțe* și două pagini din *Paradisul suspinelor.*

Poezia a fost mult comentată de critici care au văzut în ea una din expresiile cele mai caracteristice ale stilului elegiac specific lui Vinea.

Cea dintîi caracterizare aparține lui N. Davidescu: „D-l Vinea privește viața cu un ochi mohorît și, fie că se oprește asupra spectacolelor ei mari sau asupra detaliilor, are totdeauna aerul că o respinge". Poezia sa se definește „printr-o circumspectă cercetare a emoției directe și printr-o severă elaborare a înțelesurilor ascunse după paravanul mișcărilor de primă emoție. Felul acesta de a picura, otrăvitor, inteligența în inspirație și de a reda astfel numai echivalentul intelectual al emoției încercate constituie una din cele mai prețioase însușiri ale poeziei d-lui Vinea" (N. Davidescu, *Poezia d-lui I. Vinea,* în vol. *Aspecte și direcții literare,* Editura Cultura națională, Buc., 1924, p. 145).

Vorbind destul de reținut despre „curentele extremiste" în a sa *Istorie a literaturii române contemporane,* din 1927, E. Lovinescu îl consideră pe Vinea „principalul factor al extremisului român." După părerea criticului, care citează numai poeziile *Declin* și *Scripturi,* calitatea principală a poetului e „inteligența artistică", o inteligență care „l-a îndrumat spre eliminarea sentimentului, a sensibleriei, a anecdoticului, spre înlocuirea, deci, a lirismului direct, de confesie, printr-o expresie indirectă, deturnată, reținută, intelectualizată, prin amestecul peisagiului intern cu cel extern, și, mai ales, prin notația directă și neprevăzută" (E. Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane,* vol. III, Editura Ancora, Buc., 1927, p. 443).

După încă zece ani, în compendiul de *Istoria literaturii române contemporane,* aprecierea lui E. Lovinescu privitoare la poezia lui Vinea pare a înregistra o ușoară mutație. Deși termenii folosiți sînt aproape aceiași, iar spațiul acordat este, fatalmente, și mai redus, criticul îi găsește lui Vinea, și „talent", nu numai „inteligență artistică". Mai mult, el lasă deschisă portița unei judecăți de valoare încă și mai favorabile asupra lui Vinea, în așteptarea unui volum de versuri al acestuia: „Căutarea ultimelor formule literare pentru a fi în « ritmul vremii », ca și faptul că nu și-a adunat încă poeziile în volum nu ne dau posibilitatea unei analize proporționate; ceea ce însemnăm aici nu poate fi decît o simplă indicație provizorie" (*Istoria literaturii române contemporane (1900—1937),* Editura Socec, Buc., 1937, p. 178).

Pe marginea poeziei *Declin,* G. Călinescu formulează o frumoasă caracterizare a elegiilor lui Vinea: e „un elegiac, dar cu plînsul smălțuit și mătăsos ca al japonezilor" (*Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent,* Editura Fundațiilor, Buc., 1941, p. 812).

Pînă și Const. I Emilian, discipolul lui M. Dragomirescu, care în lucrarea sa *Anarhismul poetic* condamna sever creațiile avangardiștilor noștri, apreciază poezia *Declin.*

Să reținem din poezia *Declin* cîteva elemente ale universului liricii lui Vinea care conturează un peisaj sufletesc specific: *cîmpia, turmele, clopotul.*

(p.8)

IVORIU

Publicată pentru prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 6.

S-a păstrat în manuscrisul definitiv 18 922, fila 21; în manuscrisul 12 843, fila 10 (text autograf); în manuscrisul M, fila 9, cu titlu autograf.

VARIANTE

Ms. 12 843—*A*; ms. M—*B*; ms. 18 922—*C*; *Ora fîntînilor—D.*

V.2 — nalt și dur Turnul a crescut *A, B ;* nalt și aspru, Turnul a crescut *C, D ;*

V.5 — Singur veghez. Nici un zvon. Lumea departe. *A :* Singur veghez. Nici un zvon. Lumea e de mine departe. *B, C, D ;*

V.11 — E tîrziu. Turnul crește în noapte. *A :* E tîrziu. Turnul sporește în noapte. *B, C, D.*

În manuscrisul 18 922 există o însemnare cu creionul care indică intenția poetului de a inversa cele două strofe.

Ivoriu a fost foarte mult comentată de critică pentru simbolul „turnului de ivoriu" care ilustrează una din temele-cheie ale liricii lui Vinea de după 1930.

„Scurtul poem ni se pare, în concizia lui admirabilă — spune Ş. Cioculescu — tot atît de zguduitor şi halucinant ca şi *Duhovnicească* lui T. Arghezi. Niciodată izolarea de viaţă şi de societate, în « turnul de fildeş », din care romanticii îşi făceau stemă şi panaş, nu a răsunat mai patetic, ca o condamnare fără apel a celui ce s-a lăsat singur întemniţat şi, consecutiv, ca reflectarea la o soluţie pozitivă de viaţă" (*Ion Vinea: „Ora fîntînilor"*, în *Luceafărul*, VII, nr. 16 (149), 1 aug. 1964).

M. Petroveanu, scriind despre lirica lui Vinea într-o perioadă cînd viziunea sociologizantă asupra literaturii era încă prezentă în critică, vorbeşte de „individualismul" poetului, încercînd, parcă, să-l apere: „Izolarea proclamată, în afară de faptul că nu are niciodată un caracter agresiv, este traversată de remuşcări, de un complex de vinovăţie, evident nu faţă de societatea care a dictat-o, ci faţă de viaţa însăşi, pe care recluziunea riscă să o anestezieze". Şi, mai departe: „Asediat de spaime generatoare de suspine, cîteodată înduioşat-infantile, Vinea este în situaţia cuiva care, acceptînd premisa, respinge concluziile. În retranşamentul precar al « turnului de ivoriu », de la magnetul căruia nu se poate sustrage, aspiră la regenerarea fiinţei ameninţate cu secătuirea. [...] Acidul individualismului nu a alterat o conştiinţă care, departe de orgoliul glacial, suferă ea însăşi de pe urma claustrării şi hrăneşte nostalgia pasiunilor, a frumuseţii, a tensiunii vitale" (*Ion Vinea*, în *Studii literare*, Editura pentru literatură, Buc., 1966, p. 144).

În acelaşi spirit, Paul Georgescu observă că poezia *Ivoriu* e foarte semnificativă pentru „singurătatea unui om care refuză singurătatea" (*Întîlnire postumă*, în *vol. Polivalenţa necesară*, Editura pentru literatură, 1967, p. 242).

Se poate distinge în această poemă un accent romantic minor ce se constituie ca o notă particulară a liricii lui Vinea. Izolarea nu se produce, ca la marii romantici, cu intenţia de a căuta un răspuns definitiv marilor întrebări ale lumii şi vieţii, ci pentru a retrăi — uimit, trist , dezamăgit — amintirile întîlnirilor sale cu viaţa. Poezia capătă discreţia intimităţii.

Unii critici au raportat poezia lui Ion Vinea la temele majore ale liricii de cunoaştere, făcînd referinţe la creaţia lui Tudor Arghezi sau Lucian Blaga: „Dominantă la Vinea e nevoia de autocunoaştere, prin cufundare în sine, printr-o rupere a punţilor care îi leagă eul de lumea exterioară. Arsuri neînchipuit de mari, răni invizibile îl cufundă într-un *nadir* posibil al eului. Nu e aici optica argheziană a refuzului violent (« mormînt închis la zgomotul de-afară » etc.), ci o întoarcere către sine, o adîncire cutremurată de crudă nelinişte existenţială" (Vasile Nicolescu, *Vinea şi contemplaţia tragică*, în *Contemporanul*, nr. 51 (1106), 22 dec. 1967, p. 3).

Numele lui Blaga apare într-un comentariu al poeziei *Ivoriu*, semnat de poetul Ştefan Aug. Doinaş: „Ocolind confesiunea directă, învăluind-o în nenumărate imagini şi metafore, stilizînd-o cu delicateţea individualistului care nu se simte destul de puternic pentru a se angaja în lupta cu un univers ostil, Ion Vinea este prizonierul propriei sale sensibilităţi, claustrat într-un turn de ivoriu pe care şi l-a zidit el însuşi, zi de zi, pe măsură ce personalitatea sa lirică se cunoştea şi se afirma pe ea însăşi. [...] Nu e greu de observat că în *Ivoriu* întrebările sînt blagiene (Blaga din *Poemele luminii*, încă tributar expresionismului), iar decuparea elementelor realului ne trimite spre Trakl (*Poetul* , în *Tribuna*, anul XII, nr. 30 (652), 24 iulie 1969).

(p.9)

INCANTAŢIE

Publicată în *Steaua*, anul XIV, nr. 10 (166), octombrie, 1963, p. 30, purtînd data: „1920". Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 7.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 34; în manuscrisul M, fila 21 (titlu autograf).

Cum observă Mircea Tomuş, „poezia lui Vinea — se caracterizează prin tendinţa de a urca în zonele celui mai elementar lirism [...]. Este acea modalitate în care lirismul nu mai apare sub forma unui motiv poetic, nici sub a unei stări poetice diferenţiate, fiind un *ce* foarte simplu şi complex totodată, situînd poezia la izvorul cîntecului, acolo unde orice obiect pătrunde în zona ei cu o mare simplitate şi uşurinţă. Este actul sufletesc al incantaţiei, atitudinea lirică primordială, în virtutea căreia se poate spune, fără a face nici o concesie limbajului critic simplist, că poetul *cîntă* florile, pietrele, oamenii, seara sau lumea întreagă. Actul care stă la originile istorice şi preistorice ale poeziei, filonul de lirism al folclorului, de la legenda lui Orfeu la poezia incaşilor, la *Mioriţa* sau la vechea poezie extrem-orientală, actul care străbate inspiraţia marilor lirici ai omenirii, care dictează « imnurile» şi «laudele ». Poezia intitulată *Incantaţie* reprezintă poate cea mai elocventă reuşită a acestui gen de lirism" (*Schiţă de portret*, în *Steaua*, anul XV, nr. 4 (183), martie, 1965).

Incantaţie este una dintre puţinele poezii pe care Vinea, poet al amurgurilor şi al penumbrelor sufleteşti, le închină zorilor. Alături de *Koh-I-Noor* şi *Vilegiatură*, poezia exprimă un elan tineresc, o notă de exuberanţă şi vitalitate nealterate de nici un suspin. Cele două spaţii predilecte ale poetului, cîmpia şi marea, ordonează strofele poeziei prin sugestia muncii plugarilor și pescarilor pe fundalul zorilor. Cuvîntul-cheie al textului este *clar*, sugerat și de cuvintele *limpede* și *argint*, exprimînd o aspirație spre puritate și lumină.

(p.10)

OVID

Publicată în *Viața românească*, anul XXX, nr. 2 (februarie), 1938, p. 3, într-un grupaj de trei poezii, cu mențiunea: „Din volumul *Ora fîntînilor* (1915–1925) care va apărea la Editura Fundațiilor regale“. Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 8.

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 36; în manuscrisul 12 842, fila 38; în manuscrisul M, fila 23.

Poezia deschide „ciclul ovidian“, cum a fost numit, care cuprinde poeziile: *Tristia*, *Nox*, *Tomis*, *Popas*, *Nauta* etc.

„Vinea face din Ovidiu simbolul neoromantic al poetului exilat pe tărîmul neospitalier al vieții“ (Ș. Cioculescu, *Ion Vinea*: *„Ora fîntînilor“*, în *Luceafărul*, VII, nr. 16 (169), 1 august 1964).

(p.11)

TOMIS

Publicată pentru prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 9–10.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 37; în manuscrisul 12 841, fila 34 (text autograf); în manuscrisul 12 842, fila 33 (text autograf); în manuscrisul M, fila 24.

VARIANTE

Ms. 12 841–*A*; ms. 12 842–*B*; ms. M–*C*; ms. 18 922–*D*; *Ora fîntînilor*–*E*.

V.3 – prin arborii goi ca o liră de oase. *A*, *B* : prin arborii mari ca o liră de oase. *C*, *D*, *E*;
V.5 – matrozilor beți *A*, *B* : răgușit al matrozilor *C*, *D*, *E*;
V.6 – cari se zoresc să plece. *A* : ce se zoresc să plece. *B*, *C*, *D*, *E*,;
V.9 – și vaierul de lemn al catartelor. *A* : și vaierul cumplit al catartelor. *B*, *C* : și vaierul cumplit al catargelor. *D*, *E*;
V.10 – aici vinul se încheagă în vasul de lut și-l sparge *A*, *B* : Aici vinul se-ncheagă și sparge vasele de lut *C*, *D*, *E*;

V.11 – și respirarea în jertfe argintii se fugărește. *A*, *B*; și răsuflarea-n jertfe argintii se fugărește. *C*, *D*, *E*;
V.12 – Ce gînd rău m-a gîndit aci, *A*, *B*, *C*, *D* : Ce gînd rău m-a menit aci, *E*;
V.14 – să fiu o umbră mai mult pe acest țărm al umbrelor *A*, *B* : o umbră mai mult să fiu pe acest țărm al umbrelor *C*, *D*, *E*;
V.15 – de unde pînzele par cenușii. *A*, *B*, *E* : de unde pînzele apar cenușii. *C*, *D*;
V.16 – Horă mută de scite figuri mă-nconjoară, *A*, *B*, *E* : Horă mută de scite figuri mă-nconjură *C*, *D*;
V.17 – toți sînt străini și printre ei sînt străinul, *A*, *B*, *C*, *D* : toți sînt străini, eu printre ei străinul, *E*;
V.18 – cuvintele mele ei nu le pot înțelege, *A*, *B* : vorbele mele ei nu le pot înțelege, *C*, *D*, *E*;
V.19 – glas de cristal întunecat în furtuni de blesteme, *A* : glas de cristal înnegrit în furtuni de blesteme, *B*, *C*, *D*, *E*;
V.20 – silabisesc vorba lor sălbatică în care-i închis urletul talazurilor *A*: silabisesc vorba lor sălbatică în care-i închis urletul talazului *B*, *C*, *D*, *E*;
V.22 – Peste un mormînt profund ca un sîn *A*, *B*, *D*, *E* : Peste un mormînt adînc ca un sîn *C*;
V.27 – piatra nu-mi va fi mai singură de cum mi-e trupul. *A*, *B*, *D* : mai singură nu-mi va fi piatra decît trupul. *C*, *E*.

Ciclul marin, cuprinzînd poemele *Tomis*, *Nox*, *Ovid*, *Popas*, *Tuzla*, *Chemare*, *Casa din Mangalia* este cel mai bun din volumul *Ora fîntînilor*, după părerea criticului Paul Georgescu: „Umbra lui Ovidiu apasă asupra stării afective dar îi și creează un spațiu de rezonanță. Fenomenul de înstrăinare e perceput cu acuitate, poetul se simte forțat la singurătate, de aceea o resimte drept exil“ (*op. cit.*, p. 243).

În același sens, comentează poezia *Tomis* și M. Petroveanu: „Vocația solitară, oglindită în priveliștea dezolantă a mării, o întărește amintirea lui Ovidiu, efigie a poetului respins de un univers și o omenire străină de zbuciumul său“ (*op. cit.*, p. 146).

(p.13)

NOX

Publicată în *Steaua*, anul XIV, nr. 10 (166), octombrie, 1963, p. 30, purtînd data: „1930“. Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 11, Lipsește din manuscrisul 18 922, deși titlul figurează la *Tabla de materii.* S-a păstrat în manuscrisul M, fila 25 (cu titlu autograf).

VARIANTE

Ms. *M—A*; *Steaua—B*; *Ora fîntînilor—C*.

V.3 — Departe visul mi-l poartă catartele càndide. *A, B*: Departe visul mi-l poartă catargele càndide. *C*.

„Meditația nocturnă, parnasian stilizată în *Nox*, beneficiază de o excepțională comunicativitate" (Ș. Cioculescu, *Ion Vinea: „Ora fîntînilor"*, *op. cit.*).

(p.14) TRISTIA

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 12.

Lipsește din manuscrisul 18 922, deși titlul figurează la *Tabla de materii.* S-a păstrat în manuscrisul M, fila 26 (cu titlu autograf).

Tristia poate fi raportată la o altă poezie marină a lui Vinea, și anume la *Chemare*, datînd din adolescență, în care apare aceeași idee, a unui „destin" tragic al omului condamnat la captivitate. Aici, ca și acolo, sentimentul damnării se transferă în peisaj, modificînd imaginea romantică a mării ca simbol al nemărginirii într-un simbol al captivității și exilului („marea robită" în *Chemare*, „încercuită mare" în *Tristia*). Dar dacă în *Chemare* nostalgia se dizolvă într-o speranță de eliberare („Hai, poate să ne smulgem letargicului chei"), într-un dor de aventuri mitologice, în *Tristia* poetul își găsește numai consolarea delicată și pură în planul metafizic al rugăciunii și suspinului.

(p.15) CHEMARE

lui Marcel Iancu

Publicată în *Noua revistă română*, vol. XV, nr. 15, 16 martie 1914, p. 235, sub titlul *Părăsire* și purtînd dedicația: „Lui M. Iancu". Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 13—14.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 38, cu titlul *Chemare* și cu dedicația: „lui Marcel Iancu"; în manuscrisul M, fila 27, cu același titlu și aceeași dedicație.

VARIANTE

Noua revistă română—A; ms. M—*B*; ms. 18 922—*C*; *Ora fîntînilor—D*.

Varianta *A* prezintă deosebiri substanțiale față de textul definitiv și ca atare o reproducem integral:

Spre farurile stinse și brațele de diguri,
înfrînte de-așteptare sub cerul vechi și gol,
pe harfele marine a suspinat Eol,
vestind urîtul zării și-al apelor de friguri.

Pe valuri, alcyonii, din ce în ce mai rari,
ca jerbe pe mormîntul apuselor sirene,
ne amintesc avîntul anticelor carene
spre stelele aprinse ca focuri de ghețari.

Din lanț de orizonturi robita mare sună;
„Hai, — poate ne vom smulge letargicului chei
și biruind întinsul în nopțile cu lună
s-atingem țărmuri nouă, asemeni unor zei.

Căci poate sînt, departe de marginile avidei
zări, castre și regine încinse-n vînt de nopți,
ce-așteaptă, neștiute de mult, cu sînii copți,
pornirea reînviată de noi, a Eneidei.

Căci vînt prielnic trece prin suflet de năieri,
și-i vreme ca, departe de țărmuri monotone,
chemați de amăgirea de Urbe și Didone,
să spintecăm talazul legendelor de ieri.

Marcel Iancu, căruia îi este dedicată poezia, pictor modernist și prieten apropiat al lui Ion Vinea, s-a născut la București în anul 1895. A colaborat cu Tristan Tzara la apariția revistei *Dada*, în 1917, la Zürich. După cîțiva ani de activitate artistică în străinătate, se întoarce în țară și în 1922 colaborează cu Ion Vinea la editarea revistei *Contimporanul*, fiind principalul animator al acesteia în direcția artelor plastice de avangardă.

În revista *Clopotul* din 1922 apare o notă care îl prezintă publicului pe talentatul artist. Nota pare a aparține lui Vinea, colaborator asiduu al publicației. „Marcel Iancu, de curînd întors în țară și aproape încă necunoscut la noi, a repurtat primele izbînzi artistice în Elveția și Germania. E socotit printre premergătorii picturii moderne, obîrșite, după cum se știe, în mișcarea de mici reviste, expoziții și conferințe din Elveția și Italia anilor 1913–1914. Prima sa mare expoziție, la Zürich, patronată de rectorul universității din acel oraș, reuși să-l impună în cercurile cosmopolite și selecte de acolo. Mai tîrziu, guvernul revoluționar al Bavariei avea să-i ofere o catedră de artă nouă la Münich.

Talent nesupus atît tradițiilor de atelier cît și formulelor de vremelnică modă, Marcel Iancu, elev entuziast dar rebel al lui Iser, aduce în arta românească o nouă persoană accentuată, de vigoare agresivă și de temerară fantezie" *(Clopotul,* nr. 7, 3 dec. 1922).

După încetarea apariției *Contimporanului*, Marcel Iancu mai rămîne un timp în țară, apoi pleacă în străinătate, stabilindu-se în Israel.

Dintr-o notiță recentă din presa noastră literară sîntem informați că în 1953 Marcel Iancu „înființează la Ein Hod, lîngă Haifa, pe versantul muntelui Carmel, satul de artiști al cărui « primar » este de atunci și pînă azi. Ein Hod-ul este un fel de Barbizon, o localitate a artiștilor, unde Iancu a făcut « școală » și unde va lua ființă un muzeu care să-i poarte numele și să-i adăpostească lucrările" *(România literară,* anul XIV, nr. 28, 9 iulie 1981, p.9).

Șerban Cioculescu observă, pe marginea versiunii *Părăsire* „accentul mai viril" al versurilor față de alte poeme ale lui Vinea pe aceeași temă a nostalgiei, numind-o „o poemă de avînt și suflu" (*Aspecte lirice contemporane,* Casa Școalelor, 1942, p. 25).

După mai multe decenii, cu ocazia apariției volumului *Ora fîntînilor*, același critic face o apropiere între Vinea și Paul Valèry: „accentul de energie" din *Chemare* nu este însă ca finalul din *Cimetière marin,* un îndemn la viață, ci o sfidare" (Ș. Cioculescu, *Ion Vinea: „Ora fîntînilor", op. cit.*)

(p.16) DOR DE MARE

(Imitație)

Publicată în *Contemporanul,* nr. 19 (917), 8 mai 1964. Republicată în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 15–16.

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 39; în manuscrisul 18 927, fila 1; în manuscrisul M, fila 28.

În manuscrisul 18 927, alcătuit numai din două file dactilo, alături de textul poeziei *Dor de mare* figurează textul în limba engleză al poeziei *Sea fever* de John Masefield care i-a servit ca punct de plecare lui Ion Vinea. Reproducem și noi acest text:

I must go down to the sea again, to the lovely sea and the sky,
And all I ask a tall ship and a star to steer her by
And the whell's kick and the wind's song and the white sail's
shaking,
And a grey on the sea's face and a grey dawn breaking

I must do down to the sea again, for the call of the running tide
Is a wild call and a clear call that may not be denied;
And all I ask is a windy day with the white clouds flying,
And the flung spray and the blown spume, and the sea-gulls
crying.

John Masefield, scriitor englez (1878–1967), nu a lăsat alte urme în creația lui Vinea decît această „imitație" intitulată *Dor de mare.* Deși se pare că poezia nu a fost scrisă în prima tinerețe (un indiciu în acest sens îl constituie faptul că nu a fost publicată decît în 1964), ea se caracterizează printr-un avînt și o tonalitate macedonskiană care apar din cînd în cînd în creațiile lui Vinea.

(p. 17) CASA DIN MANGALIA

Publicată în *Viața românească,* anul XXX, 1938, nr. 7 (iulie), p. 8–9, într-un grupaj de șase poezii, cu mențiunea: „Din *Ora fîntînilor*". Republicată în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 17–19.

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 40, cu titlul *Casa din Mangalia;* în manuscrisul 12 842, fila 148, cu același titlu; în manuscrisul M, fila 29, cu același titlu; în manuscrisul 12 841, fila 50, cu titlul *Păragină* (text autograf).

O variantă a poeziei, asemănătoare ca dimensiuni și structură cu versiunea din manuscrisul 12 841, a fost publicată, postum, cu titlul *Somn șters,* în *Tomis,* anul II, 6 iunie 1967, p. 10, și apoi în *Gazeta literară,* XV, nr. 27 (818), 4 iulie 1968, p. 3, în ambele cazuri fiind considerată „inedită".

În colecțiile cercetate n-am găsit manuscrisul variantei *Somn șters.* Dată fiind identitatea celor două texte din periodice, se pare că ele au fost reproduse după un manuscris unic, care s-a rătăcit, probabil, cu ocazia publicării. Faptul că acest manuscris a provenit — după informațiile primite de la redacțiile respective — din arhiva doamnei Elena Vinea, ca și asemănarea cu varianta din manuscrisul 12 841, probează autenticitatea lui.

VARIANTE

Ms. 12 841—*A ;* ms. publicat în *Tomis—B ; Viața românească—C ;* ms. 12 842—*D ;* ms.M—*E ;* ms. 18 922—*F ; Ora fîntînilor—G.*

Varianta *A*, care este mult mai redusă ca dimensiuni, pare a fi prima versiune a poeziei (manuscrisul prezintă numeroase corectări și ștersături). După această versiune a fost elaborată varianta *B*, foarte asemănătoare cu varianta *A*, dar avînd și unele deosebiri și adaosuri. Reproducem integral varianta *B*, marcînd deosebirile față de *A*:

> Se adumbrește (*A :* se adîncește) sub olane vechi
> casa de arșiți (*A*: din vremuri) măcinată,
> oase-i sînt bolovanii mari
> și geme un suflet cu (*A :* și un sicriu geme în) fiece treaptă
> sub pasul pe aicea rar. (*A :* pe aici atît de rar.)
>
> Fără lacrimi (*A*: plîns) s-au uscat ferestrele
> în (*A :* cu) doliul de praf al storurilor.
>
> În grădină, cearcănul de piatră (*A :* inelul aspru)
> al fîntînii veghează
> ochiul tremurului (*A :* profund al chinului tău) fără cer.
>
> Pe arborii toamnei timpurii
> se spulberă (*A :* cerne) polenul sterp al lespezilor.
>
> Unde sînt glasurile de altădată ?
> Poate că zvonul lor întîrzie încă
> prin umbrele stătute aci
> doar dacă în vis se mai pot auzi.
>
> Unde e (*A :* Unde-i) cugetul acestui loc și în cine (*A :* și-n cine)

> a vegheat (*A :* a tremurat) candela lui ascunsă ?
> S-a rezemat (*A :* Poate s-a rezimat) cu o frunte (*A :* cu fruntea) de masa de nuc,
> s-a odihnit sub iedera boltită în veșnicie,
> a sorbit largurile cu privirea secetei lui,
> din cupola vacanțelor moarte
> soarta lui cu gură de aur.

În A în locul ultimelor 3 versuri de mai sus se află alte 3 versuri :

> pînă cînd a țîșnit în țipăt
> prin cavoul de cristal al vacanțelor moarte
> soarta lui cu gîtlejul de aur.

> Al lui e semnul șters de pe poartă
> și cheia ruginită, la intrarea spartă (*A :* și cheia fără paznic ruginită în piatră.)
> și numele ca o pasăre, departe (*numai în B*).

Alte deosebiri:

V.3—6 — zebrat de drumuri vechi/Pe pragul Pontului Euxin/Casa cojită de crepuscul/o epavă mai mult *C :* zebrat de drumuri vechi/Pe pragul Pontului Euxin/stă casa cojită de crepuscul *D :* pe valul lui Traian./Pe prag zebrat de drumuri vechi,/la Pontul Euxin,/casa cojită de crepuscul *E, F, G ;*

V.11 — și un sicriu răspunde din fiecare treaptă *C, D ;* și un trecut răspunde din fiecare treaptă, *E, F, G ;*

V.28 — s-a odihnit sub iedera boltită în veșnicie, *C, D :* s-a odihnit cu iedera boltită în vecie, *E, F, G ;*

V.40 — ... Din cavoul etern al vacanțelor *C, D :* ... din cavoul vacanțelor *E, F :* pînă cînd ?... din cavoul vacanțelor *G ;*

V.42 — soarta lui cu gură de aur. *C, D, E, F*: a lui soartă cu gură de aur. *G ;*

V.45 — legenda urzită de greierii lutului *C, D*: legenda țesută de greierii lutului *E, F, G.*

Varianta *E* prezintă o ștersătură în titlul poeziei: titlul inițial, dactilografiat, este *Casa revoluționarului din Mangalia,* din care a fost șters, cu creion albastru, cuvîntul „revoluționarului".

Casa din Mangalia este o poemă frumoasă evocînd peisajul arid, calcinat, al Dobrogei, în care se infiltrează melancolia unui suflet însingurat.

Deși numele lui Ovidiu nu apare în text, atmosfera de arșiță și praf, cu seri monotone de toamnă timpurie, ca și „casa cojită de crepuscul" îl evocă pe nefericitul poet. El este „cugetul acestui loc" care a întîlnit mereu „masca fără răspuns a localnicilor".

În partea a doua a poeziei se interferează cîteva ecouri livrești, ușor de recunoscut. Versul: „Unde sînt glasurile de altădată" este, evident, o parafrază după François Villon *Balada doamnelor de altădată*. Cît privește versul: „cărțile toate le-a citit", preluat din poemul *Brise marine* al lui Stéphane Mallarmé, Vinea mărturisea undeva că a găsit în poetul francez versul „de cea mai incurabilă tristețe: «Le chair est triste hélas! et j'ai lu tous les livres!»" (*Cronica*, I, nr. 45, 17 ian. 1916).

(p.19) POPAS

Publicată pentru prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 20–21.

Lipsește din manuscrisul 18 922, deși titlul apare menționat la *Tabla de materii*. Figurează în manuscrisul M, fila 30 (cu titlul autograf și corecturi autografe).

VARIANTE

Ms. M–*A*; *Ora fîntînilor–B*.

V.22 — să-mi fie lespezile învierii *A*: să-mi fie lespedea de înviere *B*;
V. 24 — ultimul oaspe care totdeauna vine. *A*: pe cel din urmă oaspe care vine. *B*.

În manuscrisul M versul 22 are consemnată și o variantă mai veche, ulterior ștearsă: „să-mi fie lespedea de întremare".

(p. 20) NAUTA

Publicată în *Contimporanul*, anul XI, nr. 101, decembrie, 1931, p. 3, cu titlul *Drum* și cu mențiunea: „Therapia 1920". Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 22–23.

Lipsește din manuscrisul 18 922, deși la *Tabla de materii* figurează titlul *Nauta*. S-a păstrat în manuscrisul M, fila 32, cu titlul *Nauta* (titlu autograf).

VARIANTE

Contimporanul – A; ms. M–*B*; *Ora fîntînilor–C*.

V.1 — Prin noapte corabia spre zori, *A*: Prin noapte nava spre zori, *B, C*;
V.2 — Suflet pe undele iadului *A*: înger pe undele iadului, *B, C*;
V.4 — Jertfe de jerbe în argint — *A*: jertfe de jerbe de-argint, *B, C*;
V.10 — De ce ți-e ochiul ars deschis? *A*: De ce ți-s ochii larg deschiși? *B, C*;
V.13 — Sau numai Domnule poate mai aveți o țigară ... *A*: sau numai: — Domnule, poate aveți o țigară ... *B,C*;
V.14–15 — cuvinte printre stelele căzătoare. *A*: vîntul, umbrele, nimeni ... /cuvinte printre stelele căzătoare. *B, C*.

Versiunea *Drum* este publicată ca o poezie „inedită" în *Contemporanul*, nr. 27 (1185), 4 iulie 1969, p. 3, textul fiind reprodus — conform informațiilor primite de la redacție — după un manuscris provenit din arhiva doamnei Elena Vinea. Acest manuscris nu a fost găsit de noi în nici una din arhivele cercetate. Procedînd la colaționarea textelor, am constatat că textul din *Contemporanul* este identic cu textul mai vechi din *Contimporanul*. Dată fiind asemănarea frapantă cu poezia *Nauta* din volumul *Ora fîntînilor*, considerăm acest text intitulat *Drum* o variantă a poeziei *Nauta*, și nu o poezie independentă. (Ediția Ion Vinea, *Opere*, Editura Dacia, 1971, volumul I, tratează *Nauta* și *Drum* ca două poezii distincte, cuprinse la p. 169 și, respectiv, p. 429.)

Ion Vinea a schimbat titlul acestei poezii în anii maturității, cînd, scriind o altă poezie căreia i-a dat titlul *Drum* (inclusă și aceasta în volumul *Ora fîntînilor*), a evitat omonimia, reintitulîndu-și poema mai veche *Nauta*. Momentul schimbării titlului este surprins în manuscrisul M, unde titlul *Nauta* apare scris cu creionul deasupra titlului *Drum*, dactilografiat, apoi șters.

(p. 21) TUZLA

Publicată în *Punct*, anul I, nr. 5, 20 dec. 1924, purtînd data: „1913" și mențiunea „II" după titlu. Republicată în *Viața românească*, anul XXX, 1938, nr. 10 (octombrie), p. 24; în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 24.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 42; în manuscrisul 12 842, fila 73 (text autograf); în manuscrisul 12 844, fila 31 (text autograf, datat: „1913"); în manuscrisul 11 783, fila 23 (text autograf); în manuscrisul M, fila 33.

VARIANTE

Ms. 11 783—*A*; *Punct*—*B*; ms. 12 844—*C*; *Viața românească*—*D*; ms. 12 842—*E*; ms. M—*F*; ms. 18 922—*G*; *Ora fîntînilor*—*H*.

V.3 — femeile țărmului au unghii de mărgean *A, B, C*: femeile țărmului au obraji de mărgean *D, F, G*: Femeile țărmului au obraz de mărgean *E, H*;
V.5 — Vreau să rămîn aici la Tuzla *A, B, C*: Vreau să rămîn aci la Tuzla *D, E, F, G, H*;
V.6 — cînd valsurile tac în Casa Albă *A, B, C*; lîngă valsurile moarte în Casa Albă *D, E*; lîngă valsurile moarte-n casa albă *F, G, H*;
V.9 — cheag tușit de amiaza fragedă. *A, B, C*: cheag tușit în amiaza fragedă. *D, E, F, G, H*;
V.11 — pentru trîmbițile vagi de apă *A, B, C*: peste goarnele vagi de apă *D, E, F, G, H*;
V.12 — cînd se întorc contrabandiștii cu stele pe mîini *A, B, C*; cînd se întorc pescarii cu stele pe mîini *D, E, F, G, H*;
V.13. — cînd trec vapoarele și planetele. *A, B, C*; și trec vapoarele și planetele. *D, E, F, G, H*.

Poezia figurează în *Antologia literaturii române de avangardă* a lui Sașa Pană, Editura pentru literatură, Buc., 1969, p. 497.

Ion Pop consideră acest pastel de tinerețe ca reprezentativ în opera poetică a lui Ion Vinea, prin exprimarea unei note particulare, vizibilă și mai tîrziu în alte poeme: „o reținută sentimentalitate, a cărei linie frîntă împiedică deplina confesiune, sprijinită din loc în loc de notația fără culoare deosebită, aproape rece, trădînd o crispare interioară, vizibilă, de acum înainte, mai peste tot" *(Avangardismul poetic românesc*, Buc., Editura pentru literatură, 1969, p. 164).

(p. 22)

KOH-I-NOOR

Publicată în *Viața românească*, anul XXXI, 1939, nr. 4 (aprilie), p. 3, purtînd data: „1919". Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 25.

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 43; în manuscrisul 11 783, fila 38 verso (text autograf); în manuscrisul 11 786, cu data: „1916" (text autograf); în manuscrisul 11 789 (text autograf); în manuscrisul M, fila 34.

Manuscrisul 11 786 cuprinde o singură filă, de format redus, cu poezia *Koh-I-Noor*. Textul este scris cu cerneală neagră și semnat: „I. Vinea".

Manuscrisul 11 789 este format de asemenea dintr-o singură filă, cu poezia *Koh-I-Noor*. Textul e scris cu creionul, neglijent și greu lizibil. Ulterior textul a fost tăiat cu o linie, cu creion roșu, notîndu-se deasupra, cu același creion roșu: „copiat".

VARIANTE

Ms. 11 783—*A*; ms. 11 786—*B*; ms. 11 789—*C*; *Viața românească*—*D*; ms. M—*E*; ms. 18 922—*F*; *Ora fîntînilor*—*G*.

Variantele *A, B*, și *C* sînt mult deosebite de variantele ulterioare ale poeziei, dar prezintă multe asemănări între ele (în special variantele *A* și *B*, care au același număr de versuri: 17; varianta *C* are 19 versuri).

Reproducem varianta *A*, marcînd deosebirile față de *B* și *C*:

Primăvara, mi-amintesc
izbucnise orchestra soarelui,
pe fluviu dănțuiau sloiurile
pe cîmp frîng (*B*: rupeau; *C*: frîngeau)
săbii luminile.

Tunete: se surpau rîpele (*B, C*: malurile)
(*numai în C*:
pe oglinzile sparte-n noroi)
se iviseră mieii noi
(*numai în C*:
ce dezmetice fost-au balurile)
către mugurul de clei (*B, C*: cleios) verde
(*B*: și verde; *C*: și crud)
pe crengi (*C*: inelat) lunecau omizile
la zid (*C*: pe zid de conac) se-mprospăta mucegaiul
auzeam (*B*: auzeai) troznind iedera (*în C diferă întregul*
vers: iedera îi cotropise grinzile)

Primăvară, mi-amintesc
prin spărtura gardului (*B, C:* grajdului) pustiu
fînul negru îl furau (*C:* l-au furat) rîndunelele
iar din pămînt dezgropau șiroaiele
un fier de plug învechit (*B:* înroșit)
care sub (*B:* de) picuri de (*B:* sub) streșini, cînta
(în C ultimele 3 versuri de mai sus sînt diferite:
iar un fier de plug ruginit
dezgropat din pămînt de șiroaie
a cîntat cu burlanul în ploaie).

Atunci, mi-amintesc, ai venit.

Alte deosebiri:

V.7 — se ivise turmele noi *D*: se iviseră mieii noi. *E, F, G;*
V.10 — omida își răsfăța inelele *D:* omida și-a răsfățat inelele. *E, F, G;*
V.11 — prin gaura grajdului pustiu *D:* Prin spărtura grajdului pustiu *E, F, G;*
V.19 — din pămînt dezgropat de șiroaie *D, E*: din pămînt dezgropat de șuvoaie *F, G.*

Pe marginea poeziei *Koh-I-Noor* criticul M. Petroveanu observă că natura creată de Ion Vinea în pastelurile sale aparține unui „poet de atelier" (M. Petroveanu, *op. cit.*, p. 148).

(p.23)

DOLEANȚE

Publicată în *Noua revistă română*, vol. XVII, nr. 9, 24–31 mai 1915, p. 116. Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 27–28.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 44; în manuscrisul 12 844, fila 11 (text autograf); în manuscrisul 11 783, fila 8 (text autograf); în manuscrisul M, fila 35.

VARIANTE

Noua revistă română — A; ms. 12 844—*B*; ms. 11 783—*C*; ms. M—*D*; ms. 18 922—*E; Ora fîntînilor*—F.

V.4 — ce tăcere, suflete trecut *A, B, C;* ce tăcere, suflet pal și mut, *D, E, F;*

V.5 — trenurile toate au tăcut. *A, B, C, D:* trenurile toate au trecut. *E, F;*
V.7 — gîndurile mi-au fugit din casă, *A, B, C:* gîndurile au fugit din casă, *D, E, F;*
V.20 — că paiața-i fără de scufie. *A, D, E, F:* căci paiața-i fără de scufie. *B, C.*

Într-un material documentar trimis revistei *Manuscriptum*, profesorul francez Henri Béhar, editorul operei lui Tristan Tzara în Franța, menționează o scrisoare a lui Ion Vinea, din iulie 1916, trimisă la Zürich lui Tristan Tzara și Marcel Iancu, în care se afla și o copie a poeziei *Doleanțe* (cf. *Corespondență Ion Vinea-Tristan Tzara, trimisă din Paris de Henri Béhar, cu un cuvînt înainte de Al. Oprea*, în *Manuscriptum*, anul XII, nr. 2/43, 1981, p. 15).

Poezia a fost foarte mult comentată în critică, începînd cu Șerban Cioculescu, în deceniul al patrulea, și terminînd cu cei mai tineri exegeți ai lui Vinea. Ș. Cioculescu găsește că *Doleanțe*, datînd din prima perioadă de creație a lui Vinea, marchează limpede orientarea tînărului poet spre lirica de notație intelectuală. În același timp, criticul vede în această poemă o operă de valoare antologică, realizînd „un echilibru ideal între impresiile intelectualizate și unda emotivă, reală și pătrunzătoare" (*Aspecte lirice contemporane, ed. cit.*, p. 29).

După N. Davidescu, în *Doleanțe*, „observația scurtă, apoi piezișe, fără « pointe » se substituie insidios normelor obișnuite ale umorului; avem astfel mai curînd decît un joc intelectual, de artificii, o arsură lentă și sigură, ca aceea, de pildă, a radiumului. Pielea păstrează cu durere și poate pentru totdeauna urma infiltrării sigure a razelor lui" (*op. cit.*, p. 146).

M. Petroveanu observă pe marginea poeziei *Doleanțe* că „umorul cochet al poeziei, mai des citată ca semn de rămas bun trecutului, ascunde o indulgență, o complicitate cu sine și o recunoaștere a vidului lăuntric, determinat de neînlocuirea « crezului artistic înlăturat »" (*op. cit.*, p. 130).

Scriind despre experiențele lui Vinea în domeniul versificației moderne, Vladimir Streinu notează: „Vinea combină în *Doleanțe* un ritm propriu, din neregularitatea accentelor prozodice, păstrînd oarecum simetria rimelor și a măsurilor (*Versificația modernă*, Editura pentru literatură, Buc., 1968, p. 187).

Al. Rosetti introduce poezia în mica sa antologie, intitulată *Cîteva precizări asupra literaturii române*, Editura Eminescu, Buc., 1972, în care sînt cuprinşi cei mai semnificativi scriitori români. Vinea figurează cu poeziile *Declin* şi *Doleanţe* şi cu un mic fragment din *Paradisul suspinelor*.

(p. 24)

REMEMBER

Publicată în *Steaua*, anul XIV (166), nr. 10, octombrie, 1963, p. 33, purtînd data: „1935". Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 29.

S-a păstrat în manuscrisul definitiv 18 922, fila 45; în manuscrisul M, fila 36.

(p. 25)

GINA

(I)

Publicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 30.

S-a păstrat în manuscrisul definitiv 18 922, fila 47; în manuscrisul M, fila 38.

O delicată elegie erotică. „Petale de floare", „sigilii palide şi plăpînde", „storuri de plumb" sînt o suită de metafore care sugerează închiderea pleoapelor iubitei, intrarea ei într-un tărîm de umbră, de somn, linişte sau poate moarte.

(p.26)

GINA

(II)

Publicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 31.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 48; în manuscrisul M, fila 39.

Mai pregnant decît în celălalt poem intitulat la fel, aici se simte asocierea erosului cu moartea. În erotica lui Vinea, de multe ori elementul elegiac pune stăpînire pe substanţa sentimentului de iubire, deplasîndu-i sensurile spre ideea despărţirii şi singurătăţii.

(p. 27)

DE PROFUNDIS

Publicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 32—33.

Este cuprinsă în manuscrisul definitiv 18 922, fila 50; în manuscrisul 12 842, fila 32 (text autograf); în manuscrisul M, fila 41.

(p. 28)

CELEI ADORMITE

Publicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 34.

S-a păstrat în manuscrisul definitiv 18 922, fila 49; în manuscrisul M, fila 40.

Imaginea iubitei moarte, în straie albe de mireasă, se desprinde în această frumoasă elegie funebră din plînsul şoptit al bărbatului. Refuzînd ideea pierderii veşnice a femeii iubite, poetul ocoleşte cuvîntul „moarte" şi vorbeşte despre „vrajă" (de care ar vrea s-o dezlege precum Orfeu pe Euridice) sau „somn".

Excepţional e finalul, cu o undă metafizică ce proiectează moartea într-un con de lumini şi pulberi fin irizate din destrămarea fiinţei umane.

Poezia a fost inclusă de Vasile Nicolescu în antologia *Cîntecul iubirii*, Buc., Editura pentru literatură, 1966, p. 221.

(p. 29)

SFINTEI DE AZI

Publicată în *Viaţa românească*, anul XXXI, 1939, nr. 4 (aprilie), p. 6, purtînd data: „1930". Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 35—36.

Lipseşte din manuscrisul definitiv 18 922, deşi titlul figurează la *Tabla de materii*. S-a păstrat în manuscrisul 12 842, filele 1—5 (filele 1—4 conţin patru copii dactilo identice, iar fila 5 un text autograf diferit de acestea).

VARIANTE

Viaţa românească — *A*; ms. 12 842, filele 1—4 — *B*; ms. 12 842, fila 5 — *C*; ms. M — *D*; *Ora fîntînilor* — *E*.

V.16 — fîntîna ta chemată de uitare, *A*: fîntîna ta sorbită de uitare, *C, D, E*;

V.18 — cînd zborul tău se-ntunecă *A*; cînd mersul tău se-ntunecă *C, D, E*;
V.23 — care-n privirea ta se limpezește. *A*: care-n ființa ta se limpezește. *C, D, E.*

Varianta *B* prezintă deosebiri importante față de celelalte variante și, ca atare, o reproducem integral:

Prin ani același chipul tău de criptă,
ca un surîs plutind în amintire.
Nici un altar văzut nu-ți ivește pasul,
dar nu e zi care să nu-ți deschidă corola ei fragedă
și nu e oră să nu te petreacă
prin timpul învins
de o mare poveste.
Doamnă — din vis mărturie
că visul cel mai pur ne-ntîmpină
cum să cuprind în zvonul cuvintelor
cum să opresc în pragul zilelor
fîntîna ta chemată de uitare
cum să te-ncing cu soarta sunetului
cînd trupul tău se-ntunecă
de tot ce nu-i lumină?

Noaptea pe fruntea ta nu pogoară,
ca de o candelă ea se resfiră
și te arată palidă veciei
care-n ființa ta se limpezește
ai fost noaptea crin de flacără
ai fost în bezne crinul legănat
peste comori, unde dorm fumurile.

„*Sfintei de azi* aduce o altă treaptă de sfințenie decît *Schivnicul, Culmi, Sfînt*, absolutul nesălășluind într-o ființă umană, ci fiind zonă de neatins, pură spiritualitate. « Sfînt » — spune Vinea — poate fi, deci, ceea ce refuză mărginirii, ideii cuprinse în cuvînt, retractive la orice contingență și limită, fiind lumină pură, izvor etern" (Sergiu Sălăgean, *op. cit.*, p. 102—103).

Poezia a fost inclusă de Vasile Nicolescu în antologia *Cîntecului iubirii*, Buc., Editura pentru literatură, 1966, p. 227.

(p. 30)

CHIP

Publicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 37—39.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 59; în manuscrisul M, fila 50.

A fost inclusă de Vasile Nicolescu în antologia *Cîntecul iubirii*, Buc., Editura pentru literatură, 1966, p. 226.

(p. 32)

NIKE

Publicată în *Steaua*, anul XIV (166), nr. 10, octombrie 1963, p. 33, cu titlul *Victoria* și purtînd data: „1944". Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 40—41.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 60 (titlul de la *Tabla de materii* a manuscrisului 18 922 e *Amazoana*, dar la fila 60 apare *Nike*, cu mențiunea, scrisă cu creionul: „înlocuiește *Amazoana*"); în manuscrisul 12 841, fila 19, cu titlul *Amazoana* (text dactilografiat, avînd modificări autografe cu cerneală neagră, iar titlul autograf, cu creion roșu); în manuscrisul 12 842, filele 38—39, fără titlu (un text autograf și o copie dactilo, identice).

O variantă a poeziei a fost publicată postum în ediția Ion Vinea, *Opere*, vol. I, 1972, p. 477, cu titlul „*Limpede vînt ...*". La note se face numai mențiunea că este o poezie „inedită", fără a se indica manuscrisul după care a fost reprodusă. După mărturia redactorilor e vorba de un manuscris provenit din arhiva doamnei Elena Vinea. Nu am găsit acest manuscris în colecțiile cercetate.

VARIANTE

Ms. reprodus în *Opere—A*; ms. 12 841—*B*; ms. 12 842—*C*; ms. 18 922—*D*; *Ora fîntînilor—E*.

Varianta *A* este, după toate probabilitățile, prima versiune a poeziei, mult mai redusă ca dimensiuni (9 versuri față de 25 în varianta definitivă).

Varianta *B* reprezintă o dezvoltare a variantei *A*. Sînt reluate cele 9 versuri ale acesteia, în altă ordine însă (1, 2, 5, 6, 7, 8, 3, 4, 9) și cu unele mici deosebiri, după care sînt adăugate încă 11 versuri.

Reproducem varianta *A*, marcînd deosebirile față de *B* :

Limpede vînt legăna (*B :* amețea) cocorii
cînd ochii tăi și-au dezvelit (*B :* și-au
deschis) fîntînile.
Fereastra și-a scuturat păsările și stelele
pomii (*B :* arbori) și-au dezlănțuit viorile
glas (*B :* glasul) din cea mai depărtată dimineață
vuia-n (*B :* vuie-n) pala de argint a plopilor
și (*B :* cînd) păunul suie treptele orelor
cîntece de lemn cînd cresc pe drum.

Ți-ai spălat trupul (*B :* mîinile) în spuma
(*B :* în dîra) corăbiilor.

După aceste versuri în B urmează versurile :

calci pe steagurile anilor
rîsul tău rotit de soare
roșu vin al nopților veșnice
în ocnă gîndurile își trec jucării de sare.
Tu stingi chipurile ca făcliile
cu șoimii tăi asuprești stîncile
din urma pașilor culcuș viorelelor
din coama ta nebunia vîntului
din goană viața se întețește
din răsunet viața ta se înmulțește
viața ta, chiot de vînătoare.

O poemă a avîntului matinal, închinată zeiței victoriei, Nike. La Vinea, fecioara cu glezne înaripate în care vechii greci vedeau simbolul biruinței în războaie, apare ca o zeiță a victoriilor marine, stăpînitoare trufașă peste corăbii, dar și peste faleze, alergînd cu pletele în vînt, înconjurată de cîini și de șoimi ca o altă Diană. Venirea ei este vestită de ivirea zorilor, moment rar în universul poetului.

(p. 33) VICTORIE

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 42–43.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 61, în manuscrisul M, fila 52.

Cum s-a observat, retragerea în singurătate este, la Vinea, însoțită de regret și de tristețe. Eroul liricii sale nu e un mizantrop, ci doar un exilat voluntar.

O originală apropiere între tristețea lui Vinea și melancolia lui Gérard de Nerval face poetul Vasile Nicolescu: „Asemenea lui Nerval, poetul e un *ténébreux*, fără să cultive himericul acestuia. Spațiul abisului său este însă vibrat de undele negre ale unei melancolii organice, poate mai grave, mai autentice, în sensul contemporan al cuvîntului, decît ar părea la autorul lui *El Desdichado* ... Vinea e și el un *vainqueur* asemenea celui din amintitul sonet“ *(loc. cit.*, p. 3*)*.

(p. 34) IOANA

Publicată în *Gîndirea*, anul I, nr. 18, 15 ianuarie 1922, p. 341, purtînd data: „1916“. Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 44–45.

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 63; în manuscrisul 11 783, fila 17, text autograf; în manuscrisul 12 844, fila 6 (text autograf datat: „1916“); în manuscrisul 12 841, fila 58 (text autograf datat: „iulie 1916“); în manuscrisul M, fila 54.

VARIANTE

Ms. 11 783—*A ;* ms. 12 844—*B ;* ms. 12 841—*C ; Gîndirea—D ;* ms. M—*E ;* ms. 18 922—*F ; Ora fîntînilor—G.*

V. 5 — Biserica, plină de bălărie *A, B, C, D :* Biserica: plină de bălării *E, F, G;*
V.8-9 — deschiși în visul de zi; și tîrcoale *A, B, C, D :* deschiși în visul de zi./Și tîrcoale *E, F, G ;*
V.13 — printre făcliile stinse. *A, B, D, E, F, G*: peste făcliile stinse. *C ;*
V.14 — Fata care nu știe ceti *A, B, C :* Fata care nu știe citi *D, E, F, G ;*
V.18 — Fată cu ochii cum sînt vopsite șopîrlele, *A, B, D :* Fată cu ochi frumoși cum sînt vopsite șopîrlele, *C :* Fată cu priviri ca șopîrlele *E, F*: Fată ca șopîrlele, *G ;*
V.20 — du-te unde plîng gîrlele, *A, B, C, E, F, G :* du-te unde curg gîrlele *D ;*
V.21 — viața să-ți lepezi. *A, B, C, D* : viața să ți-o lepezi. *E, F, G ;*

V.23 — și te rup copiii, *A*, *B*, *C*, *D* : și te smulg copiii. *E*, *F*, *G* ;
V.25 — și te prind oamenii-n spini *A*, *B*, *D* : cînd te prind oamenii-n spini *C*, *E*, *F*, *G*.

În manuscrisul 11 783 titlul poeziei consemnează și cifra 2, adică *Ioana (2)*, pentru a opera o distincție față de o altă poezie, din același manuscris, cu titlul *Ioana (1)*, devenită ulterior *Fira*. În manuscrisul M cifra 2 după titlu apare ștearsă cu creion roșu și apoi cu cerneală albastră.

Vladimir Streinu a inclus poezia *Ioana* în antologia *Literatura română contemporană*, Editura Dacia, Buc., 1943, p. 162—163.

(p. 36) FIRA

Publicată în *Viața românească*, anul XVII, nr. 3, martie, 1964, p. 41—42, purtînd data: „1940". Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 46—47.

Lipsește din manuscrisul definitiv 18 922, deși titlul *Fira* figurează la *Tabla de materii*. Este cuprinsă în manuscrisul 12 841, fila 77, cu titlul *Fira* (text autograf, purtînd mențiunea: „25 august 1917, Iași"); în manuscrisul 11 783, fila 15—16, cu titlul *Ioana* (1) (text autograf); în manuscrisul M, fila 55, cu titlul *Fira* (titlu autograf).

VARIANTE

Ms. 12 841—*A* ; ms. 11 783—*B* ; *Viața românească—C* ; ms. M—*D* ; *Ora fîntînilor—E*.

V.2 — fată cu inima cum e paiul *A* : cu inima cum e paiul *B* : cu dorul ca paiul, *C*, *D*, *E* ;
V.3 — cu gura proaspătă ca luceafărul *A* : cu gura ca luceafărul *B* : cu inima ca luceafărul, *C*, *D*, *E* ;
V.5 — de puțul de lemn și jgheabul lui verde *A* : fîntîna de lemn și jgheabul verde *B* : cumpăna de lemn și jgheabul ei verde, *C*, *D*, *E* ;
V.6 — de marginea codrului, cu iarba mică *A* : marginea codrului cu iarba mică *B* : marginea pădurilor cu iarbă pitică *C*, *D*, *E* ;
V.10 — în trunchiuri ruinate trăiau cariile *A* : în trunchiuri ruinate plugăreau cariile, *B*, *C*, *D*, *E* ;
V.11 — sînul tău strivise busuioc și mentă *A*, *B* : sînul tău strivise busuioc și mintă, *C*, *D*, *E* ;
V.12—15 — Țesea înțelesuri firu-aprins al cîntecului/ochii tăi de plantă se-notau pe-un gînd. *A* : gura ta rîdea/risipea inele/de apă firul cîntului,/ochii tăi de plantă se-nteţeau de-un gînd. *B* : gura ta rîdea,/risipea inele/de apă firul cîntului,/ochii tăi de plantă înfloreau de-un gînd. *C*, *D*, *E* ;

V.16 — Fată cu bustul sărutat de soare *A* : Fată cu trunchiul mînjit de soare *B* : Fată cu trupul poleit de soare, *C*, *D*, *E* ;
V.17 — toamna a fost lungă, vitele veneau *A* : vara fu tîrzie, vitele veneau *B* : toamna a fost tîrzie — vitele veneau *C*, *D*, *E* ;
V.18 — poticnit și leneș și gemînd, acasă/soarele din sînge mai privea spre cîmp. *A* : poticnind și leneș și gemînd, acasă. *C*, *D*, *E* ;
V.19 — O, cum ședeai pe piatră și tăceai de lung *A* : Cum ședeai pe piatră și tăceai de lung *B*, *C*, *D*, *E* ;
V.20 — aveai ochii celor care adorm tîrziu *A*, *B* : aveai ochii celor care adorm spre ziuă *C*, *D*, *E* ;
V.21 — coada grea pe umăr aurea grumazul *A* : coadele de-aramă copleșeau grumazul, *B*, *C*, *D*, *E* ;
V.22 — și gleznele goale odihneau în praf. *A* : și arse gleznele se-ngropau în praf. *B* : gleznele plăpînde se-ngropau în praf. *C*, *D*, *E*.

În manuscrisul 12 841 se observă indecizia poetului în privința titlului acestei poezii, deoarece există mai multe titluri scrise cu culori diferite și apoi șterse: *Poveste*, *Inelul de praf*, *Erinnerung*. Titlul *Fira*, scris cu altă culoare decît textul, pare a fi fost notat ulterior.

În manuscrisul M, titlul mai vechi, *Ioana*, dactilografiat odată cu textul, a fost șters cu creionul, iar deasupra a fost scris, tot cu creionul, titlul definitiv: *Fira*.

Fira constituie unul dintre cele mai frumoase portrete feminine din lirica lui Vinea. Decorul rustic, ca și plastica proaspătă a imaginilor sînt semnele creației din tinerețe.

(p. 37) CELEI VENITE

Publicată pentru prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 47—49.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 64; în manuscrisul M, fila 56 (cu o corectare autografă).

VARIANTE

Ms. 18 922—*A* ; ms. M—*B* ; *Ora fîntînilor—C*.

V. 2 — cari aștern liniștii *A* ; ce aștern inimii *B*, *C* ;

V. 3 — zăpada liniștii *A :* zăpada liniștii dintîi *B, C;*
V.20 — Să fie iubirea tîrzie *A, C:* Să-mi fie iubirea tîrzie *B.*

Poezia a fost inclusă de Vasile Nicolescu în antologia *Cîntecul iubirii*, Editura pentru literatură, Buc., 1966, p. 229.

Simion Mioc, în lucrarea sa consacrată operei lui Vinea, observă că atracția poetului spre tristeți incurabile, spre crepuscular, „copleșește viziunea sa, chiar în momentele în care în mod firesc ar trebui să fie luminate de speranța împlinirilor, cum ar fi cele ale începutului dragostei". Așa se face că, „în loc să fie un epitalam, *Celei venite* este un lied thanatic". Stabilind o paralelă cu romanța *Acelei care va veni* de Ion Minulescu, criticul observă, în continuare, că, dacă la poetul *Romanțelor pentru mai tîrziu* iubita așteptată este „o întruchipare a luminii și a atracției exotismului", cu îndemn la aventură, la călătorie, la Vinea „apropierea iubitei înseamnă începutul extincției, al așternerii liniștii. Prezența ei proiectează în subconștient un soare negru nervalian, precum și vastități și adîncimi, în care răsună clopote și rugi" (*Opera lui Ion Vinea*, Editura Minerva, Buc., 1972, p. 191).

(p. 38) DRUM

Publicată în *Steaua*, anul XIV (166), nr. 10, octombrie, 1963, p. 33, purtînd data: „1933". Republicată în *Orizont*, anul I, nr. 4, aprilie, 1964; în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 50.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 65; în manuscrisul M. fila 57.

(p. 39) DOR VECHI

Publicată în *Steaua*, anul XV (170), nr. 3, martie, 1964; p. 10, purtînd data „1935". Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 51.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 72; în manuscrisul M, fila 63.

În ambele manuscrise textul poeziei este mai mare, avînd încă trei strofe, în continuarea celor care au intrat în volum.

La *Tabla de materii* din manuscrisul 18 922, în dreptul titlului *Dor vechi*, se găsește o însemnare cu creionul: „De refăcut". Refacerea poeziei a constat, după cum se vede, din eliminarea celor trei strofe finale, pe care le reproducem aici:

Pierdut pe șerpuite drumuri
mă duce taina care ne desparte.
Ce jurămînt, ca din pămînt, mă-ntreabă
unde-mi sînt semenii, unde-mi sînt îngerii
cînd veacurile cîntă la porțile lor grele?

Singur, nainte, singur am învins
ecoul cel neodihnit, dar crește chinul
cu vremile, ca florile de nufăr
pe apele ce ți-au răsfrînt privirile.

Și-n apriga pîndă cuprins
de-o luptă pe viață și moarte
port rana lacomă și dulce
ca un sărut care nu iartă.

Ulterior, poetul s-a gîndit să folosească totuși aceste trei strofe, care sînt reluate ca o poezie independentă, sub titlul *Meandre*, la fila 73 din manuscrisul 18 922. Poezia figurează în volumul nostru la secțiunea *Postume*, p. 239.

(p.40) ALȚII

lui *B. Fundoianu*

Publicată în *Contimporanul*, III, nr. 50—51, 30 noiembrie-30 decembrie 1924, datată: „1920". Republicată în *Ora fîntînilor*, 1964, p. 52, cu dedicația: „lui B. Fundoianu".

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 77, cu dedicația: „lui B. Fondane" și cu data: „1917"; în manuscrisul M, fila 68, cu aceeași dedicație și aceeași dată (data și dedicația autografe); în manuscrisul 11 783, fila 35 (text autograf); în manuscrisul 12 844, fila 19 (text autograf).

VARIANTE

Ms. 11 783—*A*; *Contimporanul*—*B*; ms. 12 844—*C*; ms. M—*D*; ms. 18 922—*E*; *Ora fîntînilor*—*F*.

V.10 — el trebuie scris pe coaja pomilor *A*, *B*, *C*: el trebuie scris pe coaja fagilor, *D*, *E*, *F*;

V.12 — și pus în cuiburile sfîșiate *A*, *B*, *C*: și pus în cuiburile pustiite *D*, *E*, *F*;

V.13—14 — să sune viața lor/și altfel pasul *A*: să sune viața lor/și altfel pasul *B*, *C*; să invie viața lor,/să sune altfel pașii *D*, *E*.

Unul dintre frumoasele pasteluri autumnale ale lui Vinea, alături de *Septembrie*, *Dintr-o toamnă*, *Dor*.

(p.41) SEPTEMBRIE

(Variantă)

Publicată pentru prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 54—55.
Figurează în manuscrisul 18 922, fila 73, cu data: „1916"; în manuscrisul M, fila 73, cu aceeași dată.

Ion Vinea a scris două poezii cu titlul *Septembrie*, asemănătoare, care sînt cuprinse amîndouă atît în manuscrisul definitiv 18 922, cît și în ms. M; una se subintitulează „Ciornă", cealaltă „Variantă".

Septembrie (Ciornă) este în mod cert o creație din prima tinerețe, căci a fost publictă în anul 1915 (în *Cronica*, anul I, nr. 34, 4 oct. 1515, p. 670), în timp ce *Septembrie (Variantă)* a fost scrisă ulterior. De ce a păstrat scriitorul ambele texte în manuscrisul său definitiv, cînd în cazurile similare a ales totdeauna o singură variantă, e mai greu de spus. În orice caz, trebuie să luăm în considerare această voință a autorului și să considerăm și noi cele două poeme ca texte autonome. *Septembrie (Ciornă)* figurează în ediția de față în secțiunea *Din periodice*, p. 138.

În același timp, se cuvine să observăm că atunci cînd și-a revizuit pentru tipar poeziile ce au intrat în volumul *Ora fîntînilor*, Vinea s-a oprit la această "Variantă" a poemei *Septembrie*, eliminînd „Ciorna", mai veche, încărcată de gloria unor comentarii critice din cele mai elogioase și mai prestigioase. A intervenit aici, ca în ansamblul selecției din unicul volum antum, gustul artistic dintr-o epocă tîrzie, înclinat acum mai mult spre forma clasică, spre expresia „cuminte" și limpede, decît spre îndrăzneala din tinerețe.

Peisajul autumnal bîntuit de o boală ascunsă apărea mai dramatic și mai acut în „Ciorna" tipărită în *Cronica*: iarba era „moartă", vitele păsteau „mîhnite", salcia cădea „apăsător", pasul era „frînt", cearcănele „de oțel". Vinea a atenuat culorile tari, a „aranjat" versurile într-o formulă metrică mai organizată și a schimbat finalul de o deosebită originalitate:

> Doamne, trebuie să merg să mă culc,
> vîntul își îndîrjește trîmbițele lui de țînțari,
> și toată, toată noaptea o să sune ploaia pe tinichelele cerului.

Acestor versuri, voit prozaice și ironice, le corespund în „Variantă", în ambele manuscrise:

> Trebuie, Doamne să-mi fac rugăciunea în fiece seară,
> Vîntul și-asmute din șoapte orchestrele lui de țînțari
> și pe strașina cerului ropotă ploile-n noapte.

În volumul antum *Ora fîntînilor*, versul: „Trebuie, Doamne, să-mi fac rugăciunea în fiece seară" a fost înlocuit cu: „Trebuie, Doamna mea, să-ți fac închinarea de seară".

(p. 43) VILEGIATURĂ

Publicată în *Gîndirea*, anul I, nr. 13, 1 nov. 1921, p. 233, purtînd data: „1917". Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 56—57.

Lipsește din manuscrisul definitiv 18 922, deși titlul *Vilegiatură* figurează la *Tabla de materii*. S-a păstrat în manuscrisul 12 841, fila 71, cu titlul *Auroră* și cu mențiunea: „Iași, 10 august 1917" (text autograf); în manuscrisul 12 844, fila 8, cu titlul *Vilegiatură* și cu data: „1917" (text autograf); în manuscrisul *M*, fila 74, cu titlul *Vilegiatură*.

VARIANTE

Ms. 12 841—*A*; *Gîndirea*—*B*; ms. 12 844—*C*; ms. M—*D*; *Ora fîntînilor*—*E*.

V.1 — Orașul și-a spălat zidurile și grădinile *A*, *B*, *C*: Tîrgul își spălă-n cer sutele lui de țuguiri, *D*, *E*;

V.2 — toată noaptea a curs roua de pe frunze. *A, D, E:* toată dimineaţa a curs roua de pe frunze *B,C;*
V.3 — să ieşim cu ghete de turişti, iubită, *A*: să ieşim în haine de turişti, iubită, *B, C:* Să ieşim ca tirolezii, iubito *D:* Să pornim ca tirolezii, iubito, *E;*
V.7 — mîna ta e proaspătă şi ce uzi îţi sînt ochii *A, B, C:* mîna ta e fragedă şi ce limpezi ochii! *D, E;*
V.11 — Iată, ies precupeţii cu fructe, *A, B, C:* Iată precupeţii locului cu fructe, *D, E;*
V.13 — în oraş, se deşteaptă dezmetică o poiată *A, B, C:* după gard se roagă dezmetică o poiată, *D, E;*
V.14 — cît ţipă cocoşii de sîngeros! *A, B:* cît strigă cocoşii de sîngeros! *C, D, E;*
V.15 — Să ne grăbim spre dealurile cu diamante *A, B, C:* Să grăbim spre culme plasa cu merinde, *D, E;*
V.16 — acolo vom asculta cîntece din gîtleje mici *A, B, C:* să pîndim la umbră cîntecele mici. *D, E;*
V.17 — şi ce frumos va fîlfîi rochia ta albă *A, B, C:* şi ce sus şi roşie rochia ta se va aprinde *D:* Cît de purpurie rochia ta se-aprinde *E;*
V.18 — spre oraşul cu locuitori pitici! *A, C:* către oraşul cu locuitori pitici! *B:* burgului de suliţi cu sportivi pitici! *D*, E.

O poemă de inspiraţie tinerească, a elementului matinal, cu imagini pline de prospeţime şi candoare, care datează din perioada celor mai originale expresii ale lirismului lui Vinea.

Versurile :„Tîrgul îşi spală-n cer sutele lui de ţuguiri [...]; Cît de purpurie rochia ta se-aprinde/burgului de suliţi cu sportivi pitici!" i se par lui Ştefan Aug. Doinaş „de mare rezonanţă expresionistă" (*Poetul*, în *Tribuna*, anul XII, nr. 30 (652), 24 iulie 1969, p. 3).

Vilegiatură a fost inclusă de Vladimir Streinu în antologia *Literatura română contemporană*, Editura Dacia, Buc., 1943, p. 163-164.

(p. 44) PANTELIMON

Publicată în *Reporter*, anul V, nr. 1, 1 ianuarie 1937, p. 2, cu titlul *Pantelimon 1915*, într-un grupaj de cinci poeme, sub genericul „Din *Ora fîntînilor*". Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 58—59.

Lipseşte din manuscrisul definitiv 18 922, deşi titlul *Pantelimon* figurează la *Tabla de materii*. S-a păstrat în manuscrisul M, fila 76, cu aceeaşi dată ca în periodic.

Varianta din *Reporter* prezintă deosebiri însemnate faţă de varianta definitivă din volum. O reproducem integral:

Pămînt plîns cu ochi de frunze
bivolii fumegă prin smîrcuri —
Arborii cu gheare de cărbune
sfîşiau un cer care fugea.

Trebuia să sune clopotul
ora sălilor albe.
Nici un bolnav printre arborii în rugăciune.
Doar noi — şi-n părul tău, jalnic, vîntul.

Şi-aduce aminte privirea ta
tot ce-mi spunea,
mai simţi în zbuciumul nostru gura clopotului
şi-n privelişte înflorirea corbilor...

Atunci un vuiet schingiui crengile, spulberă foile.
Şi s-a depărtat parcul cu bivolii negri.

Pantelimon este o poemă înrudită cu *Septembrie* prin aceeaşi atmosferă de „peisaj bolnav", străbătut de un duh al dezagregării şi declinului. Unele sugestii cromatice sau de decor trimit la Bacovia: arbori, vînt de toamnă, corbi, săli albe de spital. În acelaşi timp însă, o notă originală îl desparte pe Vinea de poetul *Plumbului*, căci universul său nu e închis, nu e limitat, strîmt, sufocant, ca în pastelurile bacoviene, ci pare a-şi lărgi orizontul dincolo de zidurile de spital sau de smîrcurile cu bivoli şi corbi spre cîmpie, spre plaiul mioritic, de unde vin turmele cu tălăngi.

(p. 45) RIT

Publicată pentru prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 60.
Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 85, în manuscrisul M, fila 78.

VARIANTE

Ms. M—*A;* ms. 18 922—*B;* *Ora fîntînilor—C.*

V.1 — Abis amar la tufa de-ntuneric *A:* Abis amar la iarba de-ntuneric, *B, C;*

V.2 — sărutul meu hotărnicit te-a prins *A* : avîntul meu hotărnicit te-a prins *B, C.*

Versul „Abis amar la iarba de-ntuneric“ este una dintre acele formule stilistice de rezonanță barbiană destul de frecvente în opera lui Vinea. Dacă Vinea l-a influențat pe Ion Barbu, sau invers, cum spun majoritatea exegeților, e greu de stabilit. Cert este însă că Ion Barbu și-a cristalizat poezia în anumite tipare stilistice care-i poartă amprenta în istoria liricii românești, în timp ce Vinea a experimentat necontenit poezia, refuzîndu-și o formulă stilistică unitară.

Între cei doi poeți au existat relații de amiciție literară, în special în anii cînd Ion Barbu a colaborat substanțial, cu versuri, la revista *Contimporanul* condusă de Ion Vinea.

În anul 1925, făcînd o glumă literară, Ion Barbu a semnat în *Contimporanul* poezia *Răsturnica* cu pseudonimul „B.Iova“ *(Contimporanul,* anul IV, nr. 62, octombrie, 1925, p. 1) care însemna de fapt o prescurtare a numelui lui Ion Vinea: „Bébé Iovanache“. Peste decenii, acest pseudonim a iscat o controversă privind paternitatea poeziei *Răsturnica* care a fost atribuită, eronat, lui Ion Vinea. Adevărul a fost restabilit prin mărturiile avizate ale lui Al. Rosetti și Șerban Cioculescu (vezi Ion Barbu, *Poezii,* ediție îngrijită de Romulus Vulpescu, Editura Albatros, 1970, p. 69—71).

(p. 46) LANȚURI

Publicată în *Steaua,* anul XV, nr. 3, (170), martie, 1964, p. 10, purtînd data: 1934“. Republicată în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 61.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, filele 89—90, în manuscrisul M, fila 81.

Vinea este, după observația lui N. Manolescu, „un elegiac minor, remarcabil poet al penumbrelor sufletești, al stărilor de oboseală și langoare, al tristeților incurabile [...]. Un poet, ca și Emil Botta (dar fără nota de patetism întunecat și teatral al acestuia) de emoții tulburi, de stări extatice, de reverii triste, suferind de aceeași monotonie a sentimentului de disperare în fața nimicniciei existenței. Elegia lui Ion Vinea traduce o oboseală de o lume inacceptabilă pentru sufletul poetului: sufletul lui peregrinează în căutarea adevăratei lui lumi“ (N. Manolescu, *Metamorfozele poeziei,* Editura pentru literatură, Buc., 1968, p. 59).

Pe marginea poeziei *Lanțuri,* poetul Ștefan Augustin Doinaș comentează: „Dincolo de orizontul personal, al unei experiențe biografice, o zare metafizică ni se deschide, repede acoperită din nou, de un fel de pudoare, de un fel de timiditate, care-l face să se reîntoarcă imediat la cîteva date concrete, parcă speriat de perspectiva abisală care se ivește în fața ochilor săi. [...] Cea mai lapidară expresie a acestei stări de spirit poate fi găsită în poezia *Lanțuri*“ (*op. cit.,* p. 3).

(p. 47) MUSTRĂRI

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 62—63.

Figurează în manuscrisul 18 922, filele 91—92; în manuscrisul M, fila 82.

În manuscrisul 18 922, titlul inițial al poeziei este *Melopee,* pe care poetul l-a șters cu creion albastru, scriind deasupra: *Mustrări.*

VARIANTE

Ms. 18 922—*A* ; ms. M—*B* ; *Ora fîntînilor*—*C.*

V. 3 — cînd știi că orice pas ne pierde *A* : cînd știi că orice pas ne rătăcește, *B, C* ;

V. 4 — din pietre că se-ațin ispitele *A* : din pietre că ne poticnesc ispitele, *B, C* ;

V. 9 — răscruci ne taie drumurile *A* : răscruci ne taie căile *B, C* ;

V. 16 — leagănul somnului să legene *A* : leagănul somnului să ne legene *B, C* ;

V.20 — și suflului de gheață al veșniciei *A* : și suflului de gheață-al veșniciei *B, C.*

Vinea e mai ales un poet al *despărțirii,* față de care manifestă de cele mai multe ori o tristețe resemnată. Dar în poezia *Mustrări* tonul reproșurilor către iubită devine patetic și excesiv retoric, încît poezia are o vibrație dinamică ce nu concordă cu resemnarea.

(p. 48) VAIER

Publicată în *Contemporanul,* nr. 19 (917), 8 mai 1964. Republicată în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 64.

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 93; în manuscrisul M, fila 83.

VARIANTE

Contemporanul—*A;* ms. M—*B;* ms. 18 922—*C;* *Ora fîntînilor*—*D.*

V.8 — ca vîntul fugărit printre pomi goi *A :* ca vîntul fugărit prin pomi goi *B :* ca vîntul fugărit prin pomii goi, *C, D.*

Vorbind despre adîncimea contemplației tragice din universul liricii lui Ion Vinea, poetul Vasile Nicolescu notează: „Ritmurile și imaginile lui Vinea sînt scoase dintr-o adîncime contemplativ dureroasă a lumii, dintr-un tărîm iluminat de un astru care parcă mai mult întunecă decît luminează. Vinea participă în felul său și cu mijloace care sînt numai ale sale, asemeni lui Blaga și Bacovia, la această, cum ar spune un Jean Pierre Richard, *entreprise abissale,* fecundă sub mai toate raporturile, aptă să deschidă orizonturi subterane neștiute. Caracteristică pentru această zonă specială, în care muzica lui Poe este reluată în registrul unui harmonium de sticlă, e poezia *Vaier,* o fugă împietrită, ca-n vis, fără cuvinte, unde planează deznădejdea nudă" (*op. cit.*, p. 3).

Admirația lui Vasile Nicolescu pentru această poezie se traduce și prin includerea ei în antologia *Cîntecul iubirii,* p. 230.

(p. 49) EL

Publicată în *Viața românească,* anul XVII, nr. 3 (martie), 1964, p. 51—52. Republicată în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 65.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 94; în manuscrisul 12 843, fila 9 verso (text autograf); în manuscrisul 12 841, fila 7 (text dactilo cu corectări autografe); în manuscrisul *M,* fila 84.

VARIANTE

Ms. 12 841—*A;* ms. 12 843—*B;* ms. M—*C;* ms. 18 922—*D;* *Viața românească*—*E;* *Ora fîntînilor*—*F.*

V. 2 — puterile, el mi le măsoară *A :* puterile nu mi le măsură, *B, C, D, E, F;*

V. 3 — nu-mi numără prietenii și nu mi-i cumpără *A :* nu-mi numără, nu-mi cumpără prietenii *B, C, D, E, F;*

V.4—6 — nu-i simt privirile, nu-i văd în vis chipul (⟨ nici chipu-i de strigoi nu-l văd în vis),/nu se grăbește, nu mă înșeală, nu mă-ndeamnă, *A :* nu-mi iese la răscruce, nu-i văd în visu-mi chipul,/nu-i simt privirile/nu se grăbește, nu mă-nșeală, nu mă-ndeamnă, *B, C, D :* nu-mi iese la răscruce, nu-i văd în visu-mi chipul,/privirile nu-i simt,/nu se grăbește, nu mă-nșeală, nu mă-ndeamnă, *E, F;*

V. 8 — îngemănată e umbra noastră *A :* îngemănată-i umbra noastră, *B, C, D, E, F;*

V 9 — din suflul meu respiră, din gîndul meu gîndește *A :* din suflul meu răsuflă, din gîndul meu gîndește, *B, C, D, E, F;*

V.10 — și-l port necontenit ca pe o cruce (⟨ o cruce, fără trup) *A:* sînt crucii sale trup *B :* sînt crucii sale trupul, *C, D, E, F;*

V.11 — în ritmul inimii și-n mersul sîngelui *A :* și-l port în ritmul inimii, și-n mersu-ncet al sîngelui, *B, C, D, E, F;*

V.12—13 — blestem străvechi, cu ultimul suspin, al rugilor dintîi (⟨ din ruga cea dintîi)/și dincolo de ultimul suspin. *A :* blestem străvechi, podoabă ruginită/din rugi dintîi spre ultimul suspin. *B :* străvechi blestem, podoabă ruginită/din rugi-dintîi la ultimul suspin. *C :* străvechi blestem, podoabă-ruginită/din ruga-ntîi la ultimul suspin. *D, E, F.*

(p. 50) ÎNCHINARE

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 66—67.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 96; în manuscrisul M, fila 86 (titlu autograf).

Manuscrisul M înregistrează și o variantă anterioară a titlului poeziei, anume *Imn.* Acest titlu a fost dactilografiat împreună cu textul, apoi autorul l-a șters scriind deasupra, cu creionul, titlul definitiv: *Închinare.*

VARIANTE

Ms. 18 922—*A;* ms. M—*B;* *Ora fîntînilor*—*C.*

V.7—10 — apele, goarnele,/poemele, armele,/fulgii oștirilor,/îngerii zborului. *A :* hora fîntînilor,/basmul mirajului,/aura deltelor,/somnul mareelor. *B, C.*

După opinia lui Simion Mioc, *Închinare* reprezintă în erotica lui Vinea „un epitalam total. [...] Este în acest lied erotic un elan, o dăruire de nabab elegiac a celor mai alese plasticități și muzicalități din universul său crepuscular" (*op. cit.*, p. 216).

(p.51) COMEMORARE

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 68–69

Figurează într-o anexă a manuscrisului M, cu titlul *Vingt ans après*.

Vinea continuă „tradiția ovidiană" de cîntăreț al lumii Pontului Euxin, al Dobrogei, alături de poeți ca Ion Minulescu, Ion Pillat, de artiști ca Steriadi, Petrașcu, Tonitza.

(p. 53) STEAUA SOMNULUI

Publicată în *Revista Fundațiilor regale*, anul XI, nr. 6, iunie, 1944, p. 550. Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 70.

Figurează în manuscrisul 18 922, filele 107–108; în manuscrisul M, fila 87.

VARIANTE

Revista Fundațiilor–A ; ms. M–*B* ; ms. 18 922–*C* ; *Ora fîntînilor–D*.

V. 4 — tu mă aștepți în nopțile de altădată *A* : tu mă aștepți în lacrămile de altădată. *B, C, D*.
V. 5 — Calmă reîntîlnire, singură clipă vie *A* : Palidă reîntîlnire, singură clipă vie *B, C, D* ;
V. 6 — în clarul nopților de altădată, *A* : în trena lacrămilor de altădată, *B, C, D* ;
V. 7 — locul ți l-ai scris pentru vecie *A* : ți-ai însemnat locul pentru vecie *B, C, D* ;
V.11 — pe care-l sorbi cu setea ta nestinsă *A* : pe care-l sorbi cu setea de altădată *B, C, D* ;
V.12 — și învii priviri în moartele pleoape. *A* : și învii priviri în tristele pleoape. *B, C, D*.

Este poemul ce dă titlul unui întreg ciclu din manuscrisul definitiv 18 922. Ion Vinea a notat pe fila 106: *Steaua Somnului. Poeme fantastice.*

După opinia lui Sergiu Sălăgean *Steaua Somnului* este un „poem-sinteză", un „poem-simbolic de mare altitudine"; „L-am putea numi un poem al memoriei absolute, care păstrează în adînc totul, anulînd astfel, în plan ideal, scurgerea timpului. Zona spiritului spre care se pătrunde prin vis este zona unor aspirații fundamentale, pe care visul le scoate din cînd în cînd la iveală, din straturi obscure" (*op. cit.*, p. 118).

Critica a observat apropierea dintre ciclul *Steaua Somnului* și volumul *Lauda somnului* al lui Blaga, nu numai prin sugestiile asemănătoare care emană din simbolul *somnului*, dar și prin penetrația în stilul lui Vinea a acelui „hieratism abstract" ce dă nota specifică a poeziei blagiene.

În același spirit, Simion Mioc consacră poeziei *Steaua Somnului* un comentariu amplu în cartea sa despre Ion Vinea. Extragem din acesta cîteva observații care ni s-au părut mai pertinente: „Poezia esențială pentru Vinea, *Steaua Somnului*, se desfășoară în muzicalități grave, implicite, contrapunctice. Cele două motive: a) « În adînc, unde uitare nu e » și b) « tu mă aștepți în lacrămile de altădată » se împletesc în variații, într-o structură simetrică. Ca la romantici și la urmașii lor pe linia nocturnului și oniricului, visul e o posibilitate de a comunica cu adîncul, cu Totul. În viziunea lui Vinea, Totul este iubire [...] . Amintirea, ca formă esențializată a iubirii, scăpată de efemer, are rădăcini bipolare; se conturează din vis și veghe, din somn și căință. Toate versurile concură la conturarea unei atmosfere de meditație melancolică, de vis spiritualizat al reîntîlnirii în adînc, în unitatea Ființei (și a lumii). Acest loc originar, la un poet elegiac ca Vinea, înseamnă iubire și lacrimi, o patimă care din geneza ei este sortită eșecului, tristeții eterne" (*op. cit.*, p. 193).

(p.54) GENEZĂ

Publicată în *Contemporanul*, nr. 19 (917), 8 mai 1964, p. 3. Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 72.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 109; în manuscrisul M, fila 88 (cu titlu autograf).

În arhiva scriitoarei Henriette Yvonne Stahl se află un text autograf identic al acestei poezii, dar cu titlul *Înviere*, trimis de Ion Vinea pe o carte poștală cu data: „28 mai 1945". Sub text, alături de semnătură, se află menţiunea: „din *Exil*", ceea ce arată că la data aceea poetul avea în proiect un volum de versuri împărţit în cicluri, titlul unuia dintre cicluri fiind *Exil* (în *Tabla de materii* din manuscrisul 18 922 poezia *Geneză* n-a fost însă inclusă în ciclul *Exil*, ci în ciclul *Steaua Somnului*, fiind aşezată imediat după poezia ce dă titlul ciclului).

(p.55)

MADRIGAL

Publicată în *Viaţa românească*, anul XXXI, 1939, nr. 4 (aprilie), p. 6, purtînd data: „1925". Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 73.

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 112; în manuscrisul 12 842, fila 74 (text autograf); în manuscrisul M, fila 92 (text dactilo cu modificări autografe).

VARIANTE

Ms. 12 842—*A*; *Viaţa românească*—*B*; ms. M—*C*; ms. 18 922—*D*; *Ora fîntînilor*—*E*.

V. 3 — Asculţi şi-ncerci în soarta lui să-l scrii *A, B*: L-asculţi şi-ncerci în soarta lui, să-l scrii *C, D, E*;

V. 4 — altfel: să-i stingi suspinul desuet. *A, C, D, E*: altfel: să-i frîngi suspinul desuet. *B*;

V.12 — cînd încă plînge-n unghiile tale *A, B*: cînd încă plînge-n degetele (*C*: ⟨ unghiile) Tale (*C*: ⟨ tale). *C, D*.

Comentînd erotica lui Vinea, pe care o găseşte originală şi fină, N. Manolescu se opreşte şi la o imagine din poezia *Madrigal*. „De o mare fineţe e compararea inimii cu menuetul captiv în ceasul unei jucării" (*Ion Vinea; „Ora fîntînilor"*, în *Contemporanul*, nr. 42 (940), 16 oct. 1964).

„Un asemenea *Madrigal* atinge uneori perfecţiunea pietrei şlefuite, în vinele căreia se citeşte deopotrivă un licăr nostalgic şi linia unui destin" (Ştefan Aug. Doinaş, *loc. cit.*).

(p.56)

ERINNERUNG

Publicată în *Cugetul românesc*, nr. 8—9, noiembrie-decembrie 1922, p. 172. Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 74.

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 113; în manuscrisul 12 844, fila 42 (text autograf); în manuscrisul 12 841, fila 79 (text autograf); în manuscrisul M, fila 93.

VARIANTE

Cugetul românesc — *A*; ms. 12 844—*B*; ms. 12 841—*C*; ms. M—*D*; ms. 18 922—*E*; *Ora fîntînilor* —*F*.

V. 3 — zarea chema turmele pustii *A, B, C*: zarea chema turmele tîrzii *D, E, F*;

V.9—10 — ... luna, lacăt pe tăcerea zării,/între cer şi cîmpuri, farmec, încuiat, *A, B, C*: Apoi luna, — lacăt pe tăcerea zării, /între cer şi cîmpuri farmec încuiat *D, E*: Apoi luna, — lacăt pe tăcerea zării,/între cer şi cîmpuri farmec închegat ... *F*;

V.12 — pleoapele de aur cari s-au lăsat *A, B, C, D*: pleoapele de aur care s-au lăsat. *E, F*.

După cum se observă, în travaliul artistic ulterior Vinea a renunţat la rejetul sintactic din versiunea iniţială: „... luna, *lacăt* pe tăcerea zării,/ între cer şi cîmpuri, farmec, *încuiat*". (Procedeul stilistic al rejetului sintactic şi chiar simbolul *lacătului încuiat* vor apare mai tîrziu frecvent în poezia lui Arghezi.)

„Într-o caligrafie fină, poemul *Erinnerung* aduce sugestia subtilă a unei stări de suflet generată de iubire. Atmosfera e rarefiată, hieratică, diafană" (Sergiu Sălăgean, *op. cit.*, p. 120).

Versiunea din *Cugetul românesc* figurează în *Antologia poeţilor de azi*, alcătuită de Ion Pillat şi Perpessicius, vol. II, Editura Cartea românească, 1928, p. 32.

(p.57)

INSOMNII

Publicată în *Steaua*, anul XV (170), nr. 3, martie, 1964, purtînd data: „1935". Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 75

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 114; în manuscrisul M, fila 94 (cu titlul autograf).

Peisajul nocturn, selenar, care apare frecvent în poezia lui Vinea, asociază aici pe lîngă simbolurile *fîntînii* şi *stelelor* din poemele de maturitate o sugestie agrestă și pastorală („ca doinele din veghile stînilor") ce vine din lirica de tinerețe.

Poezia a fost inclusă de Vasile Nicolescu în antologia *Cîntecul iubirii*, p. 230.

(p.58) **ȘOAPTĂ**

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 76.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 115; în manuscrisul M, fila 95 (cu titlul autograf).

Paul Georgescu remarcă în poezia lui Vinea „o melancolie de fapt stenică, a unui tip robust sufletește" (*op. cit.*, p. 243).

(p.59) **AMINTIRILE FALSE**

Publicată în *Noua revistă română*, vol. XVI, 1 iunie 1914, p. 26. Republicată în *Seara*, IV, 30 iunie 1914, p. 1; în *Reporter*, anul V, nr. 1, 1 ianuarie 1937, p. 2, într-un grupaj cu mențiunea: „Din *Ora fîntînilor*"; în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 77–78.

Lipsește din manuscrisul definitiv 18 922, deși titlul figurează la *Tabla de materii*. S-a păstrat în manuscrisul 12 844, fila 10 (text autograf); în manuscrisul M, fila 38 (text dactilo cu corectări autografe).

VARIANTE

Noua revistă română—A ; Seara—B ; Reporter—C ; ms. 12 844—*D ;* ms. **M**—*E ; Ora fîntînilor—F.*

V.1—2 — Și cum simți iar banalul parfum de altădată,/Pe-aleie umezite fîntînile-au tăcut *A, D :* Pe aleie umezite fîntînile au tăcut .../ Și cum simți iar banalul parfum de altădată *B :* Pe umede aleie fîntînile au tăcut/Și, cum simți iar banalul parfum de altădată *C :* Și cum simți iar trezitul parfum de altădată/—pe veștede aleie fîntînile-au tăcut,— *E, F ;*

V. 4 — De plîngi iubirea noastră moartă ce nici nu s-a născut? *A :* să chemi iubirea moartă ce nici nu s-a născut? *B, D, E, F:* de plîngi iubirea moartă ce nici nu s-a născut? *C ;*

V. 5 — ... Pe lespedea crestată de nume și de date *A, B, E, F*: Pe lespedea brodată de nume mici și date *C :* ... Pe banca înnegrită de nume și de date *D ;*

V. 6 — s-a odihnit clipita întîiului sărut, *A, B, D :* A șovăit minutul întîiului sărut, *C :* a pregetat minutul întîiului sărut, *E, F ;*

V. 7 — Și seara întraripată de vînt, cînd ochiu-mi mut *A, B, D :* Și seara-ntraripată de vînt cînd ochiul mut *C :* și deopotrivă seara de vînt cînd gîndul mut *E, F ;*

V. 8 — citea-n priviri osînde adînci ca „Lasciate". *A, B, C, D :* a deslușit minciuna romanțelor uitate. *E, F ;*

V. 9 — Azi parcul e o navă de-aromă și polen *A, B, D :* Azi parcul iar e navă de-arome și polen *C :* Azi parcul iar roiește de fluturi și polen, *E, F ;*

V.10 — și iar cat mîna rece (în ieri sau azi) dar nu e *A, B, D ;* Și caut mîna rece (din care vis?) dar nu e *C :* și mîna ta o caut, — din care vis? — dar nu e. *E, F ;*

V.14 — e noapte. Stele. Parcă m-am obosit. Și-atît... *A, D :* E noapte. Stele. Parcă sînt obosit. Și-atît. *B, C, E, F ;*

V.16 — pe bancă și în suflet, petale de urît. *A, C, D :* pe lespede și-n suflet petale de urît. *B, E, F.*

Manuscrisul *M* înregistrează pentru versul 8 și o altă variantă, dactilografiată inițial, apoi ștearsă cu cerneală albastră: „citea-n a ta privire tăceri ne-nduplecate". Alături este scrisă de autor, cu altă cerneală, mai închisă, varianta definitivă. Sub textul poeziei apare mențiunea: „Noua revistă română, 1914", scrisă tot cu cerneală albastră.

În ziarul *Seara*, *Amintirile false* apare într-un grupaj împreună cu poeziile *Eternitate* și *Fantezie*, însoțite de un portret al autorului desenat de Marcel Iancu.

„Ziarul *Seara* — spunea Vinea mai tîrziu în interviul dat lui Aderca în revista *Mișcarea literară* — în privința literaturii dovedise un gust superior tuturor revistelor literare de pe-atunci, publicînd opere de T. Arghezi, A. Maniu și alții" (Felix Aderca, *Mărturia unei generații*, Editura pentru literatură, Buc., 1967, p. 255).

Șerban Cioculescu vede în această poezie „semnele emancipării de atmosfera lirică a clipei", prin nota de ironie care punctează versul": „și ninge luna clară, — o, luna nelipsită", dar mai ales prin voința de condensare și de notație sobră: „e noapte. Stele. Parcă m-am obosit. Și-atît..." (*Aspecte lirice contemporane*, Casa Școalelor, Buc., 1942, p. 27).

(p.60) NOCTURNĂ

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 79.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 118; în manuscrisul 12 842, fila 72 (text autograf); în manuscrisul M, fila 101.

În manuscrisul 12 842 poezia *Nocturnă* are o strofă în plus, intercalată între strofele 2 şi 3 ale versiunii definitive. Reproducem această strofă:

> Ora ce trece peste lume
> meneşte sufletelor somn,
> sfios ca mîna unei mume.
> De veghe umbră fără nume
> şi somn alunecă sub dom.

În manuscrisele *M* şi 18 922 există o singură diferenţă faţă de versiunea definitivă: în versul 11: *Lunateci* faţă de *lunatici*.

Impresia de „stampă japoneză" pe care o lasă unele din pastelurile lui Vinea este confirmată şi de această *Nocturnă*. Un peisaj citadian — aristocratic şi desuet — cu cer de „atlaz uzat" şi „lună veche", peste „scări, havuzuri şi palate", ascunde melancolia poetului cu suflet de lunatic. Simbolul „lunaticului" va deveni, ulterior, unul dintre cele mai bogate în semnificaţii şi mai personale simboluri create de Vinea.

(p.61) MEDALION

Publicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 80.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 119; în manuscrisul *M*, fila 102 (cu titlul autograf).

(p.62) DOR

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 81.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 120; în manuscrisul M, fila 103 (cu unele retuşuri autografe).

(p.63) ROMANŢĂ

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 82.

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 121; în manuscrisul M, fila 104.

Simion Mioc observă în legătură cu poezia *Romanţă*: „*Romanţă* este de fapt o elegie a cuplului mereu paralel, niciodată adiacent. Debutînd într-o tonalitate ambiguă de mîhniri şi ironii, primul motiv va covîrşi însă romanţa pe nesimţite. Disimularea tristeţii este adusă şi de ritmica scurtă şi sprinţară, precum şi de muzicalitatea exterioară a versurilor, care încearcă să distragă parcă atenţia de la adierea gravă a adîncurilor" (*op. cit.*, p. 211).

(p.64) VALS VECHI

Publicată în *Contemporanul*, nr. 19 (917), 8 mai 1964, p. 3. Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 83.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 122; în manuscrisul 12 842, fila 102 (text autograf); în manuscrisul M, fila 105.

VARIANTE

Ms. 12 842—*A*; ms. 18 922—*B*; *Contemporanul*—*C*; ms. M—*D*; *Ora fîntînilor*—*E*.

V. 7 — din veşnicul nopţilor sale *A*: din mijlocul nopţilor rele. *B, C, D, E*;

V. 9 — ... De somnul şi de mîngîierea *A*: De somnul şi de amăgirea *B, C, D, E*;

V.10 — inimii fugare din vis *A*: re-ntoarcerii pale din vis *B, C, D, E*;

V.11 — mă tem, —şi de setea învierii *A*: mă tem, — de-ntreaga poveste *B, C, D, E*;

V.12 — ca visul şi trupul ucis. *A*: zvonind de-un pierdut paradis. *B*: plutind în pierdut paradis. *C, D, E*.

(p.65) REGRET

Publicată în *Contemporanul*, nr. 19 (917), 8 mai 1964, p. 3. Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 84.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 123; în manuscrisul M, fila 106.

(p.66) DINTR-O TOAMNĂ...

Publicată în *Facla literară*, anul I, nr. 2, 8 februarie 1923, p. 24. Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 85–86.

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 125; în manuscrisul 12 841, fila 54, cu data: „septembrie 1916" (text autograf); în manuscrisul 11 783, fila 20 (text autograf); în manuscrisul M, fila 108; în manuscrisul 11 488.

Manuscrisul 11 488 cuprinde o singură filă, disparată, cu textul autograf al poeziei, fără titlu și fără dată. În manuscrisul 12 841 poezia de asemenea nu are titlu, dar se poate descifra un titlu provizoriu pe care autorul l-a șters ulterior: *Pansenzistism*. Lipsa titlului și, respectiv, nehotărîrea poetului în stabilirea unui titlu indică pentru ambele versiuni o dată de creație anterioară anului 1923.

VARIANTE

Ms. 11 488–*A*; ms. 12 841–*B*; ms. 11 783–*C*; *Facla literară–D*; ms. M–*E*; ms. 18 922–*F*; *Ora fîntînilor–G*.

V. 1 — Septembrie, cu drumuri de aramă prin pădure, *A, D, E, F, G*: Septembrie, cu drumuri de aramă în pădure, *B, C*;

V.4 — de turme cu talanga și botul în trifoi, *A, B, C, D, E, F*; de turme cu talange și botul în trifoi, *G*;

V.6 — și-azi curg în desfrunzire făclii cu floarea-n jos *A, B*: și-azi toarnă-n desfrunzire făclii cu floarea-n jos, *C, D*; și toarnă-n desfrunzire făclii cu floarea-n jos, *E, F, G*;

V.15 — căci preajma mea te cere cu gleznele prin plagă *A, B, C, D*; că preajma mea de-altare și-alei te cere-ntreagă *E, F, G*;

V.18 — cu poduri scrise-n sticlă cînd ape-nmărmuresc *A, B*: cu poduri scrise-n sticlă cînd ape-ncremenesc *C, D*: cu punți de somn pe ape ce-n vrajă-ncremenesc, *E, F, G*;

V.19 — Știu; lampa te sfințește pe tîmplele amare *A, B, C*: cînd lampa te sfințește pe tîmplele amare *D, E, F, G*;

V.20 — știu; sănii spulberate sună pe-un drum domnesc *A, B, C*: și clinchet prinzi, de sănii, scăzînd pe-un drum domnesc. D, E, F, G;

V.21 — Ci-n șovăirea zilei, plecînd, mantaua-ți fluturi ... *A, B, C*; Ci-n șovăirea zilei, vălul, plecînd, ți-l fluturi *D, E, F, G*;

V.22 — Știi-n gîndul meu de toamnă ce drept și trist ai stat? *A, B, C*; Știi-n visul meu de toamnă ce drept și trist ai stat? *D, E, F, G*;

V.23 — Chin îngeresc! la plajă zac ciuruit pe scuturi *A, B, C*; Chin sfînt: am fost răpusul ostaș căzut sub scuturi *D, E, F, G*;

V.24 — pe cînd în largul dulce, un văl s-a depărtat. *A, B, C, D*: pe cînd în largul lînced un văl s-a depărtat. *F*: pe cînd în largul aprig un văl s-a depărtat. *E, G*.

Versiunea din *Facla literară* a fost inclusă de către Ion Pillat și Perpessicius în *Antologia poeților de azi*, vol. II., Editura Cartea românească, p. 326.

Const. I. Emilian, discipolul lui Mihail Dragomirescu, analizînd dintr-un unghi de vedere academic foarte rigid producțiile literare ale poeților moderniști români, inclusiv unele poeme ale lui Vinea, apreciază totuși cîteva elegii ale directorului *Contimporanului* „remarcabile prin nota de discretă melancolie": *Veghea mistică, Dintr-o toamnă, Declin, Glas.*

După M. Petroveanu, erotica lui Vinea transcrie „aspirația spre un clocot al vieții pe care o țesătură sufletească fragilă nu-l poate întreține. Legea internă a acestei poezii — spune criticul — e epuizarea elanurilor" (*op. cit.*, p. 150).

(p.68) PRO DOMO

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 87.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 126; în manuscrisul M, fila 109.

(p.69) DEDICAȚIE

Publicată în *Cugetul românesc*, anul III, nr. 1, martie, 1924, p. 21. Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 88.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 127; în manuscrisul 12 844, fila 5 (text autograf copiat după *Cugetul românesc)*; în manuscrisul M, fila 110.

VARIANTE

Cugetul românesc–A; ms. 12 844–*B*; ms. M–*C*; ms. 18 922–*D*; *Ora fîntînilor–E*.

V.1 — Magda, nisipul vremii defuncte te-a crescut *A, B*: Magda, din vremi defuncte, dunele te-au crescut, *C, D, E*;

V.3 — Din ierburi tari mireasma-n părul adînc se pierde, *A :* Din ierburi tari mireasma-n părul tău se pierde, *B:* ca o mireasmă noaptea prin coama ta se pierde. *C, D, E;*

V.4 — sub frunza frunții, arsă, privește venin verde, *A, B :* Sub frunza frunții arsă, venin pîndește, verde. *C, D, E;*

V.7 — Păstrează cui, deci, lutul tihnit atîta sete? *A, B :* De ce păstrează lutul lihnit atîta sete? *C, D, E;*

V.8 — Vreau să-ți fiu apa suptă de buze și de plete. *A, B :* Să-ți fiu apa sorbită de buze și de plete. *C, D, E.*

Ca în *Chip* sau *Roaba,* în *Dedicație* femeia iubită e o făptură exotică, o fiică a stepelor sălbatice, emanînd din „lutul" trupului fascinația instinctelor primare. Poetul o invocă cu înfiorare senzuală, dar și cu nostalgie, ca pe un „chip" din „alte vremi" („vremi defuncte"), ca pe un simbol al patimii păgîne.

(p.70) ROABA

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 89—90.

Lipsește din manuscrisul 18 922, deși titlul figurează la *Tabla de materii.*

S-a păstrat în manuscrisul M, fila 114.

VARIANTE

Ms. *M—A* ; *Ora fîntînilor—B.*

V. 2 — cînd fața mi se-afundă-n mireasma lor profundă, *A :* cînd în parfumul lînced obrazul mi se-afundă *B;*

V. 6 — și straniu iz ce trece, vîrtej, prin simț și gînd, *A :* și straniu iz ce suie, vîrtej, prin simț și gînd, *B;*

V.17 — și cînd în ochii leneși se-aprinde-un rîu de foc, *A :* și cînd în ochii leneși se-aprinde-un rug de foc, *B :*

V.18 — răsfrîngere din pala popasului sub stele, *A :* răsfrîngeri din văpaia popasului sub stele, *B;*

V.19 — și se trezesc, în plete, miresmele și ele, *A :* și se-nvrăjbesc în plete miresmele și ele, *B.*

(p.71) HRAM

Publicată pentru prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 91—92. Figurează în manuscrisul 18 922, fila 130; în manuscrisul *M,* fila 115.

După observația lui N. Manolescu, „în *Hram* sînt crudități blagiene și o senzualitate neascunsă: sînii iubitei luminează, coapsele și genunchii mîngîie ca botul mînzului, genele-s grele de lene ca bondarii" (*Ion Vinea : „Ora fîntînilor",* în *Contemporanul,* nr. 42 (940), 16 oct. 1964, p. 5).

(p.72) OBSESIE

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 93—94.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 62, cu titlul *Obsesie :* în manuscrisul 12 842, fila 34, cu același titlu (text autograf); în manuscrisul *M,* fila 53, cu același titlu; în manuscrisul 12 841, fila 83, cu titlul *Letopiseți* și data: „1917" (text autograf, cu cerneală neagră, pe o filă disparată, semnat: „I. Vinea").

Admirînd finețea și plasticitatea unor imagini din erotica lui Vinea, N. Manolescu glosează pe marginea poeziei *Obsesie :* „Iubita plutește pe fundul ochilor închiși, se întoarce legată pe roata gîndului, poetul îi pătrunde în somn, precum cornul pădurarului pădurea" *(loc. cit.).*

Din nou apare aici simbolul „lunatecului", ca în poezia *Nocturnă* și în prozele lui Vinea.

O fată cu numele „Diana" este eroina povestirii *Cu inima-n cap* din *Paradisul suspinelor.* Se pare că pe Vinea îl obsedează numele fluide care încep cu sunetele L sau D: *Diana, Dalia, Darie, Laura, Lia, Lucu, Laurențiu.*

(p.73) INVOCAȚIE

Publicată în *Steaua,* anul XV (170), nr. 3, martie, 1964, p. 11, purtînd data: „1935". Republicată în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 95—96.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 133; în manuscrisul M, fila 119 (cu titlu autograf și corectări autografe).

După opinia lui Ștefan Augustin Doinaș, treapta la care a ajuns poetul *Orei fîntînilor* este nostalgia: o nostalgie lipsită de cutremur, domoală și nu lipsită de decorativism; dar, prin aceasta, deloc exclusă de la contactul intim cu realitatea adîncă a universului, cu o zonă a lui — de blînde fulgerări, de apariții de o clipă, de visare care implică discret date cumplite ale lumii înconjurătoare“ (*loc. cit.*, p. 3.).

Singurătatea e asimilată cu poarta spre „vis“, spre „povestea“ blagiană. Ca la Blaga, spiritul se cufundă în subconștient, acolo unde i se dezvăluie o lume ascunsă, „vrăjită“, misterioasă.

(p.74)

VECIE

Publicată în *Steaua*, anul XIV (166), nr. 10, octombrie, 1963, purtînd data: „1932“. Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 97.

S-a păstrat în manuscrisul definitiv 18 922, fila 136; în manuscrisul M, fila 123 (cu titlu autograf).

O analiză sugestivă a poeziei *Vecie* găsim în exegeza lui Sergiu Sălăgean: „Cuvintele au darul miraculos de a oferi veșnicie vieții trăite, prin sinteza dintre sunet (semn) și vis (imagine, gînd). Cuvintele cuprind întregul spațiu al vieții, decantînd frumusețea de perisabilitate și înghețînd-o pentru vecie. Frumusețea efemeră a naturii își găsește corespondența în curgerea stărilor sentimentului“ (*op. cit.*, p. 122).

Poezia *Vecie* a fost inclusă de Vasile Nicolescu în antologia sa *Cîntecul iubirii*, p. 231.

(p. 75.)

PETRECERI, VARA

Publicată în *Cronica*, II, nr. 60, 3 aprilie 1916, p. 122, purtînd data:, „1915“. Republicată în *Adevărul literar și artistic*, seria II, anul II, nr. 17. 20 martie 1921, p. 1, cu aceeași dată; în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 98

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 146; în manuscrisul 12 841, fila 56 (text autograf datat: „1915“); în manuscrisul M, fila 133 (cu mențiunea autografă: „*Cronica*, 1915“).

VARIANTE

Cronica — *A*; *Adevărul literar și artistic* — *B*; ms. 12 841 — *C*; ms. *M* — *D*; ms. 18 922 — *E*; *Ora fîntînilor*-*F*.

V. 3 — au prins pridvoru-n danțul de mătasă, *A*, *B*, *C*, : Au prins pridvoru-n dansul de mătasă, *D*, *E*, *F*;

V. 5 — Trec fluturi grei de-adie licuricii *A*, *B*, *C*, *D*, *E*: Trec fluturi grei s-adie licuricii *F*;

V. 7 — din roua lor chermesa — o văd Pitici, *A*, *B*: din roua lor chermesa văd piticii, *C*, *D*, *E*, *F*;

V.9—10 — Aștept. În umbră se ivesc dihorii./Țiganii, în șatră, sîciie un flaut *A*, *B*: Azi las să-mi cadă la icoane, sorii,/Țiganii încearcă-n tabără un flaut *C*: Țiganii încearcă-n tabără un flaut/pe-al cărui fir se leagă-n tremur sorii, *D*, *E*, *F*;

V.11 — care-n tîrziu cînd crește-aripa morii, *A*, *B*, *C*: și-ntr-un tîrziu cînd crește-aripa morii *D*, *E*, *F*.

(p. 76)

ÎNTÎLNIRE

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 99.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 154; în manuscrisul 11 783, fila 4, cu titlul *Flori de lampă* (text autograf); în manuscrisul 12 841, fila 43 (text autograf, fără titlu); în manuscrisul M, fila 141.

VARIANTE

Ms. 12 841—*A*; ms. 11 783—*B*; ms. 18 922—*C*; ms. *M*—*D*; *Ora fîntînilor*—*E*.

Varianta *A* prezintă deosebiri însemnate față de variantele ulterioare, atît în ceea ce privește dimensiunea cît și o serie de expresii. O reproducem integral:

Astă-seară valsul cel mai nou
a cuprins orașul îmblănit de parcuri
orașul alb sub luna inutilă.

Dacă vrei vom merge lung pe chei
de-a lungul apelor supuse sorții lor
tu ai să știi că ești cea mai chemată
și ai să-mi fii sora de caritate
cînd toate rănile sufletești mă dor.

Mîinile tale sînt albe și cinstite
și ochii tăi sînt ca așternutul lui Dumnezeu
pe care călugării și-l mai închipuie albastru;
semeni cu floarea-soarelui cînd e ostenită.

Alte deosebiri:

V. 2 — și ochii tăi sînt așternutul lui Dumnezeu *B :* și ochii tăi sînt de la Dumnezeu, *C, D, E ;*

V. 3 — cum și-l închipuie călugării, albastru *B :* cum și-i închipuie călugării, albaștri. *C, D, E ;*

V. 7 — tu ai să știi că ești cea mai chemată *B :* vei ști atunci că tu ești cea chemată *C, D, E ;*

V. 8 — și ai să-mi fii soră de caritate *B :* și ai să-mi fii ca steaua preacurată *C, D, E ;*

V. 9 — cînd toate rănile sufletești mă dor. *B :* cînd toate rănile vechi mă dor. *C, D, E.*

În manuscrisul 11 783 titlul *Flori de lampă* a fost scris de autor ulterior, cu creionul — textul este scris cu cerneală neagră —, apoi șters cu o linie. În același manuscris, în dreptul cuvintelor „sora de caritate" din versul 8, o mînă străină a notat: „altceva să pui". După cum se vede din succesiunea variantelor poeziei, Vinea a ținut seama de acest sfat și a modificat versul respectiv.

(p. 77)

ZIGZAG

Publicată în *Steaua*, anul XV, nr. 10 (166), octombrie, 1963, p. 32, purtînd data: „1933". Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 100.

S-a păstrat în manuscrisul definitiv 18 922, filele 155—156; în manuscrisul M, fila 142.

Poezia figurează în manuscrisul 18 922 de două ori: un text autograf, cu titlul *Nike*, pe fila 155, și o copie dactilo, identică, dar cu titlul *Zigzag*, pe fila 156. Textul autograf, anterior celui dactilo, pune în evidență, pe lîngă schimbarea titlului (procedeu obișnuit în cazul lui Vinea), intenția de a modifica finalul poeziei, în dreptul ultimelor două versuri figurînd următoarea mențiune: „Ar trebui schimbat. Să exprime aceeași euforie ca și începutul". Totuși modificarea făcută în textul poeziei, la publicarea în volum, este neînsemnată, după cum se poate vedea din variante.

VARIANTE

Ms. 18 922—*A ; Steaua—B ;* ms. M—*C ; Ora fîntînilor—D.*

V. 8 — ne-a cotropit aleile de scrum. *A, B :* mi-a cotropit aleile de scrum. *C, D.*

Pe marginea poeziei *Zigzag* Simion Mioc notează: „Invocațiile întristate ale poetului reînvie cortegiul viselor, soborul Umbrelor, într-un univers sumbru, cerut cu voluptatea tragică a conștiinței crepusculare" *(op. cit.*, p. 228*)*.

(p.78)

BOCET

Publicată în *Cronica*, I, nr. 42, 29 noiembrie 1915, p. 810, cu titlul *Păragină*. Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 101—102.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 157, cu titlul *Bocet ;* în manuscrisul 12 844, fila 35, cu titlul *Păragină* (text autograf copiat după *Cronica*); în manuscrisul 16 562, fila 21, cu titlul *Păragină* (text autograf identic cu *Cronica*); în manuscrisul 11 783, filele 21—22 (text autograf), cu titlul *Păragină ;* în manuscrisul M, fila 143, cu titlul *Bocet*.

VARIANTE

Cronica—A ; ms. 12 844—*B ;* ms. 16 562—*C ;* ms. 11 783—*D ;* ms. M—*E ;* ms. 18 922—*F ; Ora fîntînilor—G.*

Varianta *A*, identică cu variantele *B*, *C* și *D*, prezintă deosebiri substanțiale față de textul definitiv. O reproducem integral:

Inima plînsă bate; a plîns și a crescut
ca un burete putred uitat afară-n ploaie;
prin cenușiu și rece pe șesul ce se-nmoaie
soarele șters adoarme turmele la păscut.

Prin curți, în sat, înalță carele părăsite
un braț de lemn cu cruce; case fără stăpîni
înșiră-n geamuri fructe și stau de pază cîni
cețoși și uzi; din staul privesc în brumă vite.

Mi-e lampa grea pe gene; ce cauți, cuget spart
clopot bătrîn ce cheamă și leagănă-nserarea
ți-ai amintit simbolul și-ți joacă-n față marea
cu pasărea de lună pierdută de catart?

... Cîntecul șovăiește, se-ndeamnă și întreabă:
ce vis te prinde-n jețu-i și-n care foc privești
de-atunci-acum, chip-nufăr pe ape sufletești,
ce gînd culcat și leneș dezmiardă mîna slabă?

Aici am cărți și-s singur. Toamnă. De ce nu scrii?
Copiii mor de friguri, sînt cuiburi goale-n lanuri
arar sosește poșta ... și se vorbește-n hanuri
despre război, răceală, descîntec, doftorii ...

Alte deosebiri:

V. 3 — Prin negurile rupte, pe șesul ce se-nmoaie, *E*, *F*: Prin marginile rupte, pe șesul ce se-nmoaie, *G;*

V. 8 — zbîrliți și uzi. Din staul privesc în brume vite. *E*, *F;* zbîrliți și uzi. Din staul privesc în brumă vite. *G*.

La această versiune se referă Șerban Cioculescu cînd face observația că „tehnica autorului constă în alăturarea strînsă a notațiilor, care sînt tot atîtea găsiri ingenioase, dar nesilite, printre care se strecoară, avară, sensibilitatea emotivă. Sentimentul este înfășurat în metafore și oarecum impersonalizat" (*Aspecte lirice contemporane*, Casa Școalelor, 1942, p. 31).

Vinea își începe colaborarea la *Cronica* lui Tudor Arghezi în numărul 2, din 19 februarie 1915, cu două mici cronici teatrale, ironice, acide, spirituale. Tînărul publicist dovedește un condei ager, un spirit inteligent căruia îi repugnă banalitatea și prostul gust.

În *Cronica* văd lumina tiparului cîteva poeme originale ale lui Vinea, nu străine de influența stilului îndrăzneț al prietenului său Tristan Tzara: *Bocet, Un căscat în amurg, Soliloc, Stelele, Mobilizare.*

Mai tîrziu, în interviul dat lui Felix Aderca, Vinea își amintește de colaborarea la *Cronica* cu oarecare iritare: „la *Cronica*, sub direcția d-lui Tudor Arghezi, unde mi se tăiau bucățile cele mai libere ..." (Felix Aderca, *Mărturia unei generații*, Editura pentru literatură, 1967, p. 258).

(p.79) GLASURI ÎN PĂDURE

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 103—104.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 162, cu același titlu ca în volum: în manuscrisul 12 841, fila 23, cu titlul *Voci în pădure* (text autograf); în manuscrisul 11 783, fila 39, cu titlul *Voci în pădure* (text autograf); în manuscrisul M, fila 148, cu titlul *Glasuri în pădure*.

VARIANTE

Ms. 11 783—*A*; ms. 12 841—*B*; ms. M—*C*; ms. 18 922—*D*; *Ora fîntînilor*—*E*.

Variantele *A* și *B* prezintă deosebiri însemnate față de textul definitiv. Reproducem integral varianta *A*, marcînd deosebirile față de *B*:

Piticii (*B :* pitici) ne cheamă în întunericul verde
pe cărări sub pași se sleiește iarba
simți în coajă ploile de ieri
un rîu veșnic trece peste coamele care freamătă
e poate cerul cu lumina care se rostogolește așa.

Mergi printre trunchiurile fermecate
rupe ramura fagilor pătată ca șarpele (*B :* pătați ca șerpii)
să crestezi în brazi lacrimi de rășină
să trezești corul pietrelor din spuma torentelor
să sui (*B :* și suie) spre cuibul de unde (*B :* în care) tăcerea
în boabe de sunet
din cîntecul cucului
cade în iezerul gîndului.

Prin (*B :* Către) adîncurile vegetale
pe cari se taie brazdele năzuind la cer ale copacilor
prin mireasma proaspătă și veche
din poteci cu prăzile (*B :* culorile) anotimpurilor
unde (*B :* pe unde) se rup din coroane vulturii
și plutește răsuflarea fiarelor.

Simte în sînge iureșul văzduhului
în auz pocnetul mugurilor,
în privire raza strînsă în cărbune
pe lîngă nările străbătute (*B :* zbătute) faldul aprig care trece.

Sau te scufundă (*B :* te scufundă în locuri) ca într un puț
cu lespezi verzi, cu oarbe ape
cu zumzet răsucit din suprafețe
și-n jur cărările pe cari se scurg frunzarele
și liniștile, liniștile
oftînd prin așezarea seculară
prin care ca din alte lumi răzbate
toporul surd din depărtare.

Şi ispiteşte din mistere (*B :* mister) vocile
aşa cum aerul de-aci le poartă
sau poate auzul altfel le primeşte
voci omeneşti vîslind pe frunze
voci goale ca stelele şi peştii *(versul lipseşte în B)*
transfigurate voci
voci în pădure.

Alte deosebiri:

V. 9 — mergi printre brazi cu lacrimi de reşină *C :* mergi printre brazi cu lacrimi de răşină, *D, E;*
V.15 — Simte-n sînge iureşul văzduhului *C, D :* Simţi în sînge iureşul văzduhului, *E;*
V.19 — Sau te scufundă-n loc ca-ntr-o fîntînă *C, D :* sau te scufunzi-n loc ca-ntr-o fîntînă *E;*
V.24 — Şi ispiteşte-n taină-le glasurile *C, D :* Şi ispiteşti din taină glasurile *E.*

După observaţia lui M. Petroveanu, Vinea „e frecventat cu toată sinceritatea de un puternic impuls vital, am spune blagian, dacă, despuiat de orice sens transcendent, n-ar fi mai aproape de patosul naturist al lui Fundoianu" (*op. cit.*, p. 148).

(p. 81)

VID

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 105.
Figurează în manuscrisul 18 922, fila 165; în manuscrisul M, fila 151.

S-a observat, în legătură cu poezia *Vid*, influenţa argheziană (Ov. S. Crohmălniceanu), în special în versurile: „Cireşii, merii, nucii din grădină/s-au spulberat cu crengi şi rădăcină,/pe-aici ştiam un coperiş de-olane/şi-l calc prin cioburi, vreascuri şi ciolane", care amintesc de *Duhovnicească*.

Comparaţia cu Arghezi revine în studiul lui Sergiu Sălăgean care însă pune în evidenţă originalitatea poemei lui Vinea: „Apropiindu-se ca frumuseţe şi ca atmosferă de *Duhovnicească* a lui Arghezi, *Vid* dă un acut sentiment al golului, de zădărnicie a împotrivirii spiritului. Încercarea acestuia este inutilă şi dureroasă, ca orice ultimă speranţă care se năruie.

La Arghezi, sentimentul era al neputinţei de a păstra măreţia, avîntul ce urcă pînă la jertfa de sine a individului superior, era un moment de cădere în faţa singurătăţii şi a morţii. Şi, recăzînd momentan, Cristosul arghezian căuta umila, dar sublima compasiune umană. De aceea nici nu cunoaşte el vidul, golul absolut, cum se întîmplă la Vinea unde nu se întrevede nici o lumină. Largurile îi aduc doar vîntul, pămîntul nu-i răspunde în nici un fel" (Sergiu Sălăgean, *op. cit.*, p. 123–124).

Un comentariu al poeziei *Vid* face şi poetul Ştefan Augustin Doinaş în cele cîteva pagini pe care i le consacră lui Vinea: „Abstrasă din timp, căutarea poetului se petrece printre elementele unui peisaj care, la rîndul lui, e abstras în spaţiu: tablourile lui Vinea — în care critica persistă a vedea scene şi realităţi datate social şi istoric — sînt de fapt o simplă, dar înfiorată caligrafie a sufletului său [...], emblema unui suflet pe care îl proiectează peste un real în care nu se poate localiza, nu se poate ancora şi care — tocmai de aceea — i se pare fragil, şi friabil, şi halucinant. Semnificativă în sensul acesta e poezia *Vid*" *(op. cit.*, p. *5).*

(p. 82)

RĂSPUNS

Publicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 106.
Figurează în manuscrisul 18 922, fila 168; în manuscrisul M, fila 154.

(p. 83)

CALE-NTOARSĂ

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 107–108.
Figurează în manuscrisul 18 922, fila 171; în manuscrisul 12 842, fila 66 (text autograf); în manuscrisul M, fila 157.

VARIANTE

Ms. 12 842—*A ;* ms. 18 922—*B ;* ms. *M—C ; Ora fîntînilor—D.*

V. 6 — Vreau sîngerarea soarelui sleit pe mlaştini *A, B :* Vreau sîngerarea soarelui sleit pe lacuri, *C, D ;*
V.12 — şi unde-a zăcut între făclii *A, B :* şi unde-a stat între făclii *C, D ;*
V. 14 — Vreau pasul tatei, care suie scara, *A, B, C :* Vreau pasul tatii, care suie scara *D.*

Poezia evocă amintirea fratelui iubit, Nicolae, care a murit într-un tragic accident de călărie, în 1918, la vîrsta de 13 ani.

În *Cale-ntoarsă* poetul aspiră spre copilăria rămasă în urmă, dorind, ca Ion Pilat, să simtă iarăși mirosul fructelor din cămară și parfumul camforat din salonul de rips, să audă glasul de bronz al gongului ce vestește cina sau pașii tatălui cînd urcă scara, dar amintirea copilăriei nu e stenică și compensatoare, ci crispată, îndoliată de imaginea „făcliilor" ce l-au vegheat pe „fratele dus dintre cei vii".

(p. 84) ION-VODĂ CEL CUMPLIT

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 109–110.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 179 (cu titlu autograf); în manuscrisul M, fila 162 (titlu autograf).

În cele două manuscrise, identice, titlul inițial al poeziei, șters ulterior de autor, era *Cronică*. Față de acest text Vinea a operat o singură modificare la tipărirea în volum: în versul 11 foarma *ni* de pers. I a pronumelui personal este înlocuită cu forma *li* de pers. III.

Face parte dintre cele cîteva poezii cu subiect istoric scrise de Ion Vinea: *Aetius, Demostene, Golia* etc. În consonanță cu natura sa elegiacă, Vinea selectează din istorie momente dramatice, tensionale. În domnitorul Ion-Vodă cel Cumplit el vede un erou tragic, un „viteaz fără mormînt".

Personajele istorice evocate de Vinea – observă M. Petroveanu – „proiectează în trecut același vis inaccesibil al unei energii cu rezonanță multiplă" (M. Petroveanu, *op. cit*, p. 151).

Vorbind despre „eroii" din poemele istorice ale lui Vinea, putem de asemenea observa că poetul descifrează semnificația istorică a gestului lor, nu fără a o extinde (cu discreție) asupra contemporaneității; totodată, el găsește în acești eroi condiția unei singurătăți superioare, încît o dimensiune romantică se adaugă monumentalității viziunii.

(p. 85) GOLIA

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 111–112.

Evocîndu-l pe Ieremia Golia, boierul trădător, Vinea îi atribuie chinurile remușcării: o „ispită" a trădării și crimei l-ar fi îndemnat în acel „ceas rău", ispită căreia el nu i-a putut rezista. Poezia este un monolog patetic și zbuciumat, pe fundalul căinței tardive a personajului.

Simion Mioc compară poezia *Golia* cu poemul *Golia ticălosul* al lui George Coșbuc: „Dacă în *Golia ticălosul*, Coșbuc folosea apostrofa la adresa trădătorului, Vinea se folosește de tehnica autoportretului, conturat în infern" *(op. cit.*, p. 292*)*.

(p. 86) AETIUS

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 113.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 180; în manuscrisul M, fila 163.

VARIANTE

Ms. M–*A* ; ms. 18 922–*B* ; *Ora fîntînilor*–*C*.

V.44–47 – de cîte ori tind bezne din bezna iar stîrnite,/ spre limpezi firmamente de zodii lapidare,/ivește-te pe treapta/lîncedei noastre lumi. *A* : de cîte ori puhoaie din bezna lor zbicite/zoreau sub zodii limpezi, spre urbii lapidare/te-ai arătat pe treapta/solarei tale lumi. *B, C.*

În manuscrisul 18 922, pe marginea versurilor 28–30: „între pămînt și bolți tumult/de bronz, ce vuie-n auz,/mai vuie-n catalaunice", Vinea a notat cu creionul: „Ar trebui schimbat. Șchiopătează".

Flavius Aetius (395–454), general roman din Imperiul de apus, originar din Moesia. În fruntea unei armate de galo-romani a învins la Mauriacus (cîmpiile Catalaunice) pe hunii conduși de Atilla (451).

„Eroul suprem", Aetius, ultimul comandant roman care a reușit să-i distrugă pe huni în cea din urmă mare bătălie a romanilor, este și el „un exilat în existență" – observă Sergiu Sălăgean, apropiind poemul *Aetius* de celelalte poeme istorice ale lui Vinea: *Demostene, Epictet, Ion-Vodă cel Cumplit*. „Tragismul eroului nu e disperat, căci, deși împotrivirea este zadarnică în ce privește destinul neamului său, ca individ a învins, și-a dus la capăt menirea, și-a atins finalitatea etică, în raport cu care moartea nu are nici o însemnătate" (Sergiu Sălăgean, *op. cit.*, p. 112).

(p. 88) DEMOSTENE

(Portret antic)

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 116–118.

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 164; în manuscrisul M, fila 163 (cu corecturi autografe).

VARIANTE

Ms. M—*A*; ms. 18 922—*B*; *Ora fîntînilor*—*C*.

V. 13 — și află cîte steaguri și cîte catarte cîte, la semnul patriei mai vin. *A* :
și află cîte steaguri și catarge, cîte, la semnul patriei mai vin. *B. C.*

În manuscrisul 18 922 titlul poemei, dactilografiat odată cu textul, e *Portret antic*; deasupra acestuia autorul a scris ulterior cu creionul: „Demostene". În același manuscris, pe marginea textului se află o însemnare, ștearsă ușor, dar care se poate totuși citi: „Are un timbru excepțional, dar nu mi se pare destul de lucrat, de închegat". De asemenea, pe marginea strofei a treia care are cinci versuri în loc de patru, se află notat: „Trebuie să fie 5 versuri?" Aceste două însemnări ar putea să fie ale autorului, dar scrisul neclar nu permite o certitudine în acest sens.

În manuscrisul M, titlul care a fost dactilografiat odată cu textul e *Portret antic*; ulterior acesta a fost pus în paranteză, iar deasupra Vinea a scris cu cerneală neagră: *Demostene*.

O altă corectură făcută în manuscrisul M după dactilografiere se găsește în versul ultim al poeziei, unde autorul a operat o modificare și o inversiune: versul 25 care avea inițial forma: „Victoria întraripată în foc clamînd de pe o proră" devenind după corectură: „Victoria în foc întraripată, gornind prelung de pe o proră".

Demostene (384—322 î.e.n.), cel mai mare orator al Greciei antice, om politic atenian, conducător al partidului democratic care se opunea tendinței lui Filip al II-lea, regele Macedoniei, de a supune Grecia. Demostene a rostit celebrele discursuri împotriva lui Filip *(Filipicele)*, model de polemică vehementă și patos patriotic. Cînd mișcarea antimacedoneană a fost înfrîntă, după moartea lui Alexandru Macedon, Demostene s-a sinucis pentru a nu cădea în mîna dușmanilor săi politici.

Comentînd mai amplu decît alți exegeți poeziile de inspirație istorică scrise de Vinea, Sergiu Sălăgean observă că „Demostene, precum Ion-Vodă sau Aetius, este chemat să salveze patria aflată pe marginea pieirii [...]. Eroul lui Vinea există, deci, și în această ipostază de făuritor al istoriei. Impulsul era însă obscur, irațional, cosmic. Acești coloși care «făuresc istoria» par a fi înrudiți cu eroii lui Thomas Carlyle, la gînditorul englez ca și la poetul român eroii fiind cei chemați să o impulseze, să o gîndească și să o înfăptuiască" (*op. cit.*, p. 112—113).

(p. 90) CLADES

Publicată în *Viața românească*, anul XXX, 1938, nr. 7 (iulie), într-un grupaj de șase poezii cu mențiunea: „Din *Ora fîntînilor*". Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 119.

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 182; în manuscrisul 12 842, fila 31 (text autograf); în manuscrisul 11 783, fila 59 (text autograf); în manuscrisul M, fila 166.

VARIANTE

Ms. 11 783—*A*; ms. 12 842—*B*; *Viața românească*—*C*; ms. M—*D*; ms. 18 922—*E*; *Ora fîntînilor*-*F*.

V. 1 — Suflet și trup, viteazul fără scut *A, C, D, E, F*: Suflet și trupul, viteazul fără scut *B*;

V. 2 — S-a smuls, s-a zbuciumat și a căzut *A, B*: s-a zbucimat, s-a smuls și a căzut. *C*: s-a război, s-a smuls și a căzut *D, E, F*;

V. 5 — Pe văi sîngeră soarele și oștirea, *A, D, E, F*: Pe văi zac soarele și oștirea, *B, C*;

V. 6 — Plîng flamurile izgonirea *A, B*: plîng steagurile izgonirea, *C, D, E, F*;

V. 8 — se simt goarnele ca lumini departe. *A* : ... Ca lumini, goarnele, departe. *B, C, D, E, F*;

V. 9 — Noapte, apoi, pe stînci, pe frunți și piepturi, *A*: Noapte pe stînci, pe frunți și piepturi, *B, C*: Noapte. Pe stînci, pe frunți și piepturi *D, E, F*;

V.10 — clipele stingătoare de vise. *A* : trec clipele stingătoare de vise. *B, C, D, E, F.*

În manuscrisul 11 783 textul poeziei, scris cu cerneală neagră, ca întregul caiet, prezintă și unele modificări autografe cu cerneală verde. Astfel, sub versul 8 (vezi Varianta *A*) este trecută și o altă versiune care va deveni apoi forma definitivă: „... Ca lumini, goarnele, departe". De asemenea, la versul 10 este notat în fața versului verbul „trec", ceea ce apropie și acest vers de versiunea definitivă.

Pornind de la o observație filologică, Șerban Cioculescu analizează concepția despre viață a poetului exprimată în poezia *Clades*: „două vocabule latine *caedes* (măcel) şi *clades* (înfrîngere), împrumutate din limbajul militar, traduc exact o concepţie de viaţă în care forţele distrugerii şi ale răului covîrşesc pe cele pozitive" (*Ion Vinea : „Ora fîntînilor"*, în *Luceafărul*, VII, nr. 16 (149), 1 aug. 1964).

(p. 91)

SFAT

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 120.

Lipseşte din manuscrisul 18 922, deşi titlul *Sfat* figurează la *Tabla de materii*. S-a păstrat în manuscrisul M, fila 170 (text dactilo cu corecturi autografe).

Singura deosebire între manuscris şi volum este în versul 9: „catarte" în manuscris, faţă de „catarge" în volum.

În cronica la volumul *Ora fîntînilor*, Şerban Cioculescu observă în legătură cu poezia *Sfat*: „Cînd versul îşi găseşte concesivităţi sonore şi accente virile, ţinta poemei este aventura, falsul ideal nietzschean de existenţă primejdioasă, « jenseits von Gut und Böse »" *(loc. cit.)*.

După Sergiu Sălăgean, „cu *Sfat* pătrundem în singurătatea celui ce caută gloria. Căutarea ei îl aşază pe acela care o rîvneşte în nietzscheanul paradis de dincolo de bine şi de rău" *(op. cit.*, p. 110).

(p. 92)

RĂZBOI

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 121.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 194, cu titlul *Război* (text datat: „1917"); în manuscrisul 11 783, fila 28 – verso, fără titlu, cu data: „1916" (text autograf); în manuscrisul 12 841, fila 73, cu titlul *Insomnie* şi data: „20 august 1917" (text autograf); în manuscrisul M, fila 180, cu titlul *Război* şi data: „1917".

VARIANTE

Ms. 12 841 – *A*; ms. 11 783 – *B*; ms. M – *C*; ms. 18 922 – *D*; *Ora fîntînilor – E*.

Varianta *A* prezintă deosebiri însemnate faţă de variantele ulterioare. O reproducem integral:

Toamnă, pămînt lepros
iarba se îneacă pe coline
negurile alunecă în rochii triste, pe coastă.

Astă-noapte copacii îşi schingiuiau pieptul
şi vîntul urla de o durere veche
urla dureros şi se alina.

Departe sînt cîmpuri cenuşii de bătaie
departe adorm oşti în şanţuri cenuşii.
Gîndeşte la luciul armelor reci,
cum rotesc corbii şi se sfîşie ziua
cum se luptă focurile de bivuac cu moartea.

Alte deosebiri:

V. 3 – neguri alunecă în rochii rupte pe coastă *B* : negurile-n rochii rupte trec pe coaste, *C, D, E*;

V. 7 – vîntul urla sau poate lupii *B* : vîntul se-ngîna cu lupii, *C, D, E*;

V. 8 – vorbele şi frunzele se-alungă, *B* : şoaptele şi frunzele se-alungă. *C, D, E*;

V. 10 – a îngheţat ochiul sentinelelor, *B* : au îngheţat sentinelele. *C, D, E*.

Critica literară a găsit în volumul *Ora fîntînilor* un întreg ciclu inspirat din tragedia celor două războaie mondiale: *Clades, Război, Cumpănă, Baladă, Caedes, Cîinele pămîntului, Ruga robilor*.

(p. 93)

BALADĂ

Publicată pentru prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 122 – 124.

Lipseşte din manuscrisul 18 922, deşi titlul *Baladă* figurează la *Tabla de materii*.

S-a păstrat în manuscrisul M, fila 181 (text dactilo cu o corectură autografă).

VARIANTE

Ms. M – *A*; *Ora fîntînilor – B*.

V. 26 – a îngenuncheat în sînge noaptea în stepă. *A* : a îngenuncheat în sînge noaptea în ceţuri. *B*;

V. 42 – şi ca un cînt în cîntul amintirii. *A* : şi ca un cînt într-un suspin. *B*.

(p. 95)

CUMPĂNĂ

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 125–126. S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 195; în manuscrisul 12 841, filele 65–66, cu titlul *Cîntec în război* și data: „aprilie 1917“ (text autograf); în manuscrisul 11 783, filele 32–33, fără titlu, datat: „1917“ (text autograf); în manuscrisul M, fila 182, cu titlul *Cumpănă* (titlu autograf).

VARIANTE

Ms. 11 783–*A*; ms. 12 841–*B*; ms. M–*C*; ms. 18 922–*D*; *Ora fîntînilor*–*E*.

Varianta *A* este de dimensiuni mai reduse și prezintă deosebiri însemnate față de celelalte. O reproducem integral:

Cetatea din șesul sfărîmat
avea parcuri și bariere vechi
acolo vîntul amețea de tei
și suflau valsurile grele din alămuri.
Erau trăsuri și bănci sub copaci
și sticle reci pe mesele din grădină...
Erau femei pe aleie, și femei
cu sîngele ca mustul de vișine, în hoteluri.
Ce departe plîng clopotele ei,
în cetatea unde vom fi întorși
cei cari am plecat cu arme spre stînci
cei cari venim cu povești prelungi
prin ținut tatuat de poteci,
iar atunci
în drum vom găsi fîntîni
și fete cu spicele-n pumni,
și jgheaburi cu apele în vînăt
pentru caii noștri obosiți.

Alte deosebiri:

V. 1 – Din trecut te zidești cetate *B*: Din ce trecut ne chemi, cetate *C, D, E;*
V. 2 – de turle noi și mînăstiri uitate, *B*: de turnuri noi și mînăstiri uitate? *C, D, E;*
V. 3 – La umbră se tîrăsc turmele *B*: La umbra ta pasc turmele, *C, D, E;*
V. 5 – Cetatea din care am plecat *B*: Cetatea părăsită în lupte *C, D, E;*

V. 6 – trepte revărsai pe cîmpie *B*: doar crucile de lemn îi stau de strajă *C, D, E;*
V. 7 – am văzut părul unei femei *B*: Spre pînda noastră de soboli acum *C, D, E;*
V. 8 – risipit la fel în ierburi *B*: arborii ei ne freamătă pe nume. *C*: arborii ei ne cheamă pe nume. *D*: arborii ei ne spun pe nume. *E;*
V.9–10 – lipsesc în B.
V. 9 – Cum ni se răsfățase visele *B*: Cum ni se legănase visele *C, D*: Cum ne legănase visele *E;*
V.11 – Noaptea stelele se lăsau *B*: Noaptea stelele ni se lăsau *C, D, E;*
V.12 – ca paianjeni în bazinuri *B, D, E*: ca painjenii în bazinuri *C;*
V.14 – în grădini lîngă danțul fîntînilor. *B*: în grădini printre hora fîntînilor. *C, D, E;*
V.15 – Fîntînile dănțuiau și rîdeau *B*: Fîntînile rîdeau și jucau *C, D, E;*
V.16 – cu jocuri de șolduri fluide *B*: cu șolduri ciudate de undă *C, D, E;*
V.17 – și rîsul lor spărgea *B*: și hohotul lor se spărgea *C, D, E;*
V.18 – boabe de grindină *B*: ca boabe de grindină *C, D, E;*
V.20 – Ți-amintești de piețele reci *B*: Ții minte, prin piețe, pînă la cer *C, D, E;*
V.21 – cum crește gestul statuilor? *B*: cum crește în tăcere gestul statuilor? *C, D, E;*
V.22 – Sînt cafenele și viori *B*: Sînt împrejur terase și viori, *C, D, E;*
V.24 – printre mătăsuri și lumini, *B*: în vraja de lumini și mătasă. *C, D, E;*
V.25 – Cetatea frămîntatului șes *B*: Cetatea din cîmpia de schije răscolită *C, D, E;*
V.27 – acolo vîntul amețea de tei *B*: acolo vîntul lenevea prin tei *C, D, E;*
V.28 – și suflau valsurile grele din alămuri. *B*: și pluteau valsuri grele din alămuri. *C, D, E;*
V.29–30 – lipsesc în B.
V.31 – Erau femei pe aleie și femei *B*: erau femei pe aleie și țigănci *C, D, E;*
V.32 – cu sîngele ca mustul vișinei, în hoteluri *B*: cu sîngele ca vișina prin hanuri. *C, D, E;*
V.33 – Ce departe plîng clopotele verzi *B*: Ce departe plîng clopotele-i verzi *C, D, E;*
V.36 – cei ce venim cu povești prelungi *B*: cei ce venim cu povești îndelungi *C, D, E;*
V.40 – și jgheaburi cu valul vînăt *B*: și jgheaburi cu ape albastre *C, D, E;*
V.41 – pentru caii noștri însetați. *B*: pentru caii noștri obosiți. *C, D, E.*

În manuscrisul 12 841, pe fila 65 se află o formă bruionară a poeziei, indescifrabilă, iar pe fila 66 același text refăcut și copiat curat.

În manuscrisul M, titlul *Cumpănă* a fost scris de autor cu cerneală albastră deasupra unui titlu mai vechi, dactilografiat odată cu textul, și apoi șters: *Dor în 1917.*

În manuscrisul 18 922 pe marginea versului 24: „în vraja de lumini și mătasă“ se află o însemnare autografă: „Rău; de înlocuit“.

(p.97) LAUS ODII

Publicată în ziarul *Democrația,* anul I, nr. 5, 5 noiembrie 1944, p. 2, cu titlul *Lauda urii* și cu mențiunea: „Poem interzis de Cenzură în anul 1942“. Republicată în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 127.

S-a păstrat în manuscrisul definitiv 18 922, fila 196, cu titlul *Lauda urii;* în manuscrisul M, fila 183, cu titlul *Laus odii.*

VARIANTE

Democrația—A; ms. M—*B;* ms. 18 922—*C; Ora fîntînilor—D.*

Varianta *A* prezintă deosebiri însemnate față de textul definitiv și ca atare o reproducem integral:

Tăcută e și rece ca un șarpe
ura mea. Și e cuminte.
Culcușul ei e așteptarea
iar laptele, un gînd sorbit în taină.
Puterile-i cresc la-ntuneric ca-n beciuri mucegaiul.
Veninul ei se limpezește ca vinul vechi cu vremea.
Mă-nvață să pîndesc pitit în fundul vieții mele
ura mea, meșteră vrăjitoare.
Mă-nvață să aud departe pasul timpului
cînd pun urechea la pămînt:
ura mea, fără somn sentinelă.
Nu e zvon în văzduh,
nu e șoaptă în preajmă, nu e freamăt în noapte,
nu e-n larguri fior
pe care să nu-l prindă
cu ascultarea ei la patru drumuri ațintită.
Ea e a doua mea privire
care străpunge măști, străbate ziduri
și genele-i clipesc cu lăcomie
că au văzut
în vizuina lui cugetul celuilalt.

Cum își mai linge buzele atunci
cu pofta stăpînită a drumețului
pe care fără greș l-așteaptă masa pusă.
Ca un păianjen prin unghere cuibărit
stă ura mea
și țese singuratecă destinele.
Dar nu e răstignită ura mea
nu e sihastră, nu e lunatecă, nu e ursuză.
Cînd îi abate iese-n lume cu sulimanuri și găteli
și moțăie în dreapta și în stînga,
surîde galeș cînd scrîșnește
și dinții și-i arată ca o curtezană
care ademenește și cheamă.
Se uită drept în ochii lor
cu un curaj de înger, cu o uimire de fecioară.
Și ochii ei și-au ascuns fulgerele
ca un tîlhar pumnalele.
Ura mea cîntă cîntece de drum și voie bună.
Te-ntîmpină cu-n hohot cristalin, cu brațele deschise,
cavalerește-ți strînge mîna și-ți îmbie
spumos, paharul fraților de cruce.
Ura mea dreaptă, ura mea crîncenă.
Numai obrazul ei, palid și tras, mai amintește moartea.
[Ia seama deci la multele ei chipuri.]
la darurile ei fără sfîrșit și la supunerea-i mironosită
că e plăpîndă ca un miel de Paști
și cînd o tunzi behăie dulce:
ura mea, oarbă ca mînia.
Și e sfielnică, plină de teamă. E mică, umilă și lașe.
Se ploconește ca o slugă și tremură de neastîmpăr
ca o fiară,
leșină-n sinea ei de spaimă
ca nu cumva să se trădeze.
Ura mea e nobilă și augustă:
de mii de ori a făcut semnul care iartă
tocmai cînd sîngele mi-a poruncit: lovește!
Dar s-a lipit de mine ca un melc
și mi-a șoptit sub frunte -nfrigurată

— „lasă-l să se mai bucure, lasă-l să se mai fudulească!"
Pe lîngă noi prilejurile se perindă
și le scap unul după altul
că gheara ei mi-a-nghețat inima
și suflul ei îmi zbîrnîie în minte:
„nu te grăbi, n-a sunat ceasul!"
Și mă supun ca un ibovnic pe care patima-l tîmpește
și o alint cu vorbe moi:
„să fie cum zici tu, stăpînă dulce!"

Puternică e ura mea, pentru că e ne-nduplecată.
E sfîntă ura mea, pentru că speră.
E înțeleaptă: că-și măsoară slăbiciunea.
Ura mea biruie, fiindcă e veșnică.

Alte deosebiri:

V. 28 — și ochii-i fulgerele și le-ascund *B;* și ochii fulgerele și le-ascund *C, D;*

V. 34 — Numai obrazu-i pal și tras mai amintește moartea. *B*: Numai obrazul pal și tras mai amintește moartea. *C, D;*

În volumul antum *Ora fîntînilor*, în versul 29 apare o diferență: („tînăr" în loc de „tîlhar"), formă neatestată de manuscrise.

Poezia a reținut atenția lui Sergiu Sălăgean, care, în exegeza poeziei lui Vinea, încearcă să descifreze în lauda adusă urii un sens mai adînc, un revers al nevoii de iubire: „Omului lăsat în contradicție îi este menită negarea iubirii prin ură. Nevoii de iubire veșnică trebuie să i se opună — după aceeași logică — contrariul veșnic al ei, tocmai fiindcă iubirea veșnică nu i s-a dat. Dîndu-i-se numai această capacitate de iubire incompletă, ea trebuie înlăturată de ură". Iubirea este „generatoare de tragism, căci, fiind în sine infinită, obiectul ei este mereu perisabil și ea însăși cauzează suferința prin mutațiile la care o obligă acest obiect. De aceea, ura omului exilat în existență ar fi pe măsura iubirii lui". În esență, remarcă exegetul, „printr-o răsturnare paradoxală, în *Laus odii*, ura capătă atributele iubirii, capătă sfințenie, căci are de partea ei speranța și, totodată, infinitate în timp" (*op. cit.*, p. 115—116).

În același spirit, Simion Mioc vede în poezia *Laus odii* o atitudine studiată de agresivitate, ca un răspuns la duritatea mediului. „Rezervat din aristocratism intelectual și etic, Vinea se închide, se apără cu ivoriul orgoliului, al singurătății sau urii. Ferment consolator, urii îi sînt dedicate versuri ditirambice, o *Laus odii*, în care mulțimea de metafore vin să evidențieze toate laturile acestei a doua priviri [...]. Ura creează o mască a disimulației, pe care poetul o poartă cu bucurie, într-o societate (poezia e scrisă în 1941) în care agresivitatea e la loc de cinste". În continuare, criticul face o comparație cu poezia *Ură* de Al. Macedonski: „Dacă Macedonski scrisese succinta *Ură*, resort unic, care odată declanșat se epuizează vertiginos, pe o singură direcție, ni se pare că degajarea în evocarea nuanțelor luate de masca urii cuprinde la Vinea și o doză de ironie și autoironie" (*op, cit.*, p. 156).

(p. 99)

AIEVEA

Nu apare în periodice. Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 130—131.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 203, cu titlul *Aievea* și cu data: „1925"; în manuscrisul 12 842, fila 130, cu titlul *Aievea* (text autograf) și fila 152 (copie dactilo identică a textului de la fila 130, însă cu titlul *Imn*); în manuscrisul M, fila 188, cu titlul *Aievea* și data: „1925".

VARIANTE

Ms. 12 842—*A;* ms. M—*B;* ms. 18 922—*C; Ora fîntînilor—D.*

V. 1 — Te aștept la prora acestei nopți. *A:* La prora nopții te-aștept, *B, C, D;*

V. 2 — Am gonit veacul peste umeri, *A:* aruncat-am veacul peste umăr, *B, C, D;*

V. 4 — Peste catartele de argint *A:* Printre columne de argint *B, C, D;*

V. 5 — purpură șovăie. *A:* purpură pregetă. *B, C, D;*

V. 6 — Orelor dincolo de minune *A:* Orelor ce zămislesc minunea *B, C, D;*

V. 7 — smulge-le întîia ta venire. *A:* smulge-voi întîia ta venire. *B, C, D;*

V. 9 — surpă taina depărtărilor *A:* limpezește taina zărilor *B, C, D;*

V.10 — ce mai opresc trupul de lumină. *A:* ce mai ascund trupul-lumină. *B, C, D;*

V.11 — Am înviat semnele vechi, *A:* Înviat-am semne din vechime, *B, C, D;*

V.12 — ți-am aprins focurile vestirii, *A;* ți-am aprins focurile bună-vestirii, *B, C, D;*

V.13 — străbat așteptarea pe cuvinte... *A;* stol de cuvinte umple așteptarea, *B, C, D;*

V.14 — Sînt vinul în nalt potir *A :* sînt vinul în potir înalt *B, C, D ;*
V.15 — de cristal şi de stea, *A :* şi de zodii spuzit, închinat *B, C, D ;*
V.16 — roşu turnat întru setea ta, *A :* întru setea ta, *B, C, D.*

În manuscrisul definitiv 18 922 poezia *Aievea* deschide ciclul IV căruia îi împrumută şi titlul.

Critica a văzut în poezia *Aievea*, alături de *Gamă*, una dintre puţinele poeme în care Vinea se apropie de ermetism.

(p.100)

CÎINELE PĂMÎNTULUI

Publicată în *Revista Fundaţiilor regale*, anul XI, nr. 10, octombrie, 1944, p. 36—37, cu titlul *Cobe*. Republicată în *Steaua*, anul XV, nr.3 (170), martie, 1964, p. 12—13, cu titlul *Cîinele pămîntului*, purtînd data: „1935"; în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 132—134.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 231, cu titlul *Vedenii ;* în manuscrisul M, fila 189, cu titlul *Vedenii* (text dactilo cu o corectură autografă).

VARIANTE

Revista Fundaţiilor—A ; ms. *M—B ;* ms. 18 922—*C ; Steaua—D ; Ora fîntînilor—E.*

V.6—7 — năluca lui adulmecînd stafiile—*A :* năluca lui adulmecînd stafiile/între părere şi aievea legănate, *B, C, D, E ;*
V.13 — nesomnul, pînă la ziuă, i-l petrece *A, B :* nesomnul pînă la ziuă îl petrece *C, D, E ;*
V.14 — cu isonul lui de melancolie. *A :* isonul lui de melancolie. *B, C, D, E ;*
V.31 — păstorind sumbrele turme ale umbrelor *A :* păstorind sumbrele umbre ale umbrelor, *B, C, D, E ;*
V.33 — Astfel de faţă şi nevăzut pretutindeni *A :* Astfel de faţă şi nevăzut pretutindenea, *B, C, D, E ;*
V.35 — pîndă sub pas, pîndă sub gînd, prohod în uitare adincă, *A, B :* pîndă sub pas, pîndă sub gînd, prohod de uitare adîncă, *C, D, E ;*
V.36 — în lung şi în lat el cutreieră vremile, *A :* în lung şi în lat cutreieră vremurile, *B, C, D, E.*

În cronica sa la volumul *Ora fîntînilor* Şerban Cioculescu notează despre această poezie: „« Cîinele pămîntului », adoptat de Eminescu ca motto al unei poeme, devine la Vinea simbolul tristeţii cosmice" (*Ion Vinea : „Ora fîntînilor"*).

După S. Sălăgean, „cu o pronunţată notă de macabru, poemul *Cîinele pămîntului* este rodul fanteziei îngrozite de singurătate şi de moarte. El însoţeşte pe călătorii noptateci, este prieten al stafiilor şi al vînturilor, este prezent la toate înmormîntările. « Cîinele pămîntului » este, ca fiinţă a fanteziei, păzitorul hotarului dintre viaţă şi moarte. El este o insinuare în gîndurile şi sentimentele oamenilor, purtînd prevestirile" (*op. cit.*, p. 133).

O poemă romantică despre nopţi lugubre, în care bîntuie duhurile, amintind de „macabrele" lui Bolintineanu. Înclinaţia lui Vinea spre fantastic şi terifiant, vizibilă în prozele din *Descîntecul şi Flori de lampă*, se întîlneşte aici cu motivul folcloric, într-o viziune interiorizată.
Nu lipsesc nici efectele sonore, ca în celebrele „armonii imitative" ale maestrului de tinereţe, Al. Macedonski: „păstorind sumbrele umbre ale umbrelor"; „plînge îndelung lîngă morţii mormintelor".

(p.102)

CAEDES

Publicată în *Viaţa românească*, anul XXV, nr. 3 (martie), 1933, p. 179, cu titlul *Zvon* şi data: „1923". Republicată în *Muzică şi poezie*, anul I, nr. 5, martie, 1936, cu titlul *Zvon ;* în *Viaţa românească*, anul XVII, nr. 3, martie, 1964, p. 41—42, cu titlul *Caedes ;* în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 135—136.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 204, cu titlul *Caedes ;* în manuscrisul M, fila 190, cu titlul *Caedes* (text dactilo cu corecturi autografe).

VARIANTE

Viaţa românească (1933) — *A ; Muzică şi poezie—B ;* ms. *M—C ;* ms. 18 922—*D ; Viaţa românească* (1964)—*E ; Ora fîntînilor—F.*

V. 2 — se zbat copacii să se smulgă, să fugă *A, B :* se zbat trunchiurile să se smulgă, să fugă, *C, D, E, F ;*
V. 8 — de crispează ramurile, pălesc frunzele. *A, B :* schingiuie crengile, de pălesc frunzele. *C, D, E, F ;*
V. 9 — Cu mînie spulberă din paşi *A, B :* Ce mînie spulberă din paşi *C, D, E, F ;*
V.14 — Vaiet dă parcul, mîini pline de sînge, *A, B :* Vuiet dă parcul, mîine plin de sînge, *C, D, E, F ;*
V.17 — el şterge datele, zdrobeşte numele, *A, B :* el şterge datele, zdrobeşte cuiburile *C, D, E, F ;*

V.19 — el plopii, platanii, stejarii-i străpunge, *A, B:* răstoarnă statuile, altarele mi le străpunge; *C, D, E, F.*

În manuscrisul 18 922 cineva a notat cu creionul în dreptul primei strofe: „Halucinant", iar la sfîrșit: „Lipsește ceva care să încheie. Încă trei silabe. De exemplu: Și fuge/și cade/și plînge..."

(p.103) CLIPĂ

(Reminiscență)

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 137—138.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 242; în manuscrisul M, fila 200, cu titlul autograf *Clipă (Reminiscență),* alături de o copie dactilo identică, dar cu titlul *Buchenwald (Reminiscență).*

(p.104) GAMĂ

lui *Tomás Aladár*

Publicată în *Contimporanul,* III, nr. 49, noiembrie, 1924, p. 2, cu data: „1920" și cu dedicația: „Lui Tomás Aladár". Republicată în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 139—140, cu aceeași dedicație.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 220, fără dedicație; în manuscrisul 12 844, fila 17 (text autograf copiat după *Contimporanul) ;* în manuscrisul M, fila 209 (dedicația autografă).

VARIANTE

Contimporanul—A ; ms. 12 844—*B ;* ms. 18 922—*C*; ms. M—*D ; Ora fîntînilor—E.*

Întrucît varianta *A,* identică cu *B,* prezintă deosebiri mari față de varianta definitivă, o reproducem integral:

Oglinda bea din țevi culori
Jar glasuri vechi își pierd frunzele
Amurgul împletește pantofi de beteală
Păpușile își țin răsufletul—
Turme în păinjeniș de fluier
Un oier prin colbul veacurilor

În suflet de Sîmbăta morților
trec sunetele între lumînări
soarele se zbate ca un bocet
gem în porumbar prevestirile

Și s-au închis cercei viermii de mătasă
Pendula numără vămii galbeni șterși
Ochii fac o grădină vînătă
morile de vînt sînt florile.

Alte deosebiri:

V. 4 — străbate camera cu jucării în care *C:* străbate camera de jucării în care *D, E;*
V. 7 — turme în painjeniș de fluier, *C, D:* turme în păienjeniș de fluier *E;*
V.16 — mori de vînt îi sînt florile, *C:* morile de vînt îi sînt florile. *D, E.*

Revista *Contimporanul,* al cărui director este Ion Vinea, întreține relații de colaborare cu numeroase publicații de avangardă din Europa, printre care se află și revista *Ma* de la Viena. În 1924, în același număr în care *Contimporanul* lansează incendiarul *Manifest activist către tinerime,* apare în paginile sale un articol intitulat *Noua poezie maghiară.* Sînt lăudate eforturile artiștilor maghiari din grupul *Ma,* cu sediul la Viena, orientate spre revoluționarea „constructivistă" a artei și literaturii. Printre membrii grupului este menționat și Tomás Aladár, din a cărui creație *Contimporanul* publică, în aceeași pagină, un poem.

Dintr-un material documentar, trimis revistei *Manuscriptum* de profesorul francez Henri Béhar, aflăm că Vinea a fost prieten cu Tomás Aladár, pentru care el scria o scrisoare de recomandare lui Tristan Tzara, la Paris, în 7 iunie 1921: „Prietenul meu Tomás Aladár, poetul maghiar de la revista *Ma* și care a trecut acum cîteva luni prin București, ar avea nevoie de sprijinul tău. Dă-i-l din toată inima și dă-i și indicații pentru a se descurca acolo" *(Corespondență Ion Vinea — Tristan Tzara, trimisă de la Paris de Henri Béhar, cu un cuvînt înainte de Al. Oprea,* în *Manuscriptum,* anul XII, nr. 2 (43), 1981, p. 20).

Poezia *Gamă* este un exemplu semnificativ pentru influența ermetismului asupra stilului poeziei lui Vinea. Motivul poeziei — tristețea sufletului în amurg — se ascunde sub cîteva straturi de imagini, suprapuse în mod complicat.

Poetul surprinde gama de culori și lumini pe care amurgul o produce în interiorul unei camere de copii. La început culorile sînt aprinse (jar, beteală) și oglinda le „bea" cu voluptate strălucirea; apoi ele intră în declin, evoluînd spre galben șters și vînăt. Elementele concrete ale decorului (păpușile, oglinda, un gobelin destrămat pe care se distinge un cioban cîntînd din fluier lîngă turma de oi, pendula, grădina de sub fereastră) trec rînd pe rînd sub razele soarelui în cădere. Imaginile se concentrează în sinteze moderniste, cromatic-muzicale („Oglinda bea culori din orga de jar a orelor în rară muzică"; „Pendula numără vămii galbeni șterși") care constrîng sentimentul la maximum. Abia în partea a doua a poeziei spectacolul culorilor în amurg își dezvăluie vag sensul lăuntric de tristețe în fața morții presimțite. Pentru cine cunoaște viața poetului și știe cît de mult l-a zguduit moartea fratelui său, înțelegerea acestei poezii despre o cameră cu jucării unde mor culorile devine mai ușoară decît pentru un neinițiat.

Complicarea intenționată a expresiei este evidentă. Același tablou al crepusculului surprins din interiorul unei camere vetuste apare de mai multe ori la Vinea, în poezie ca și în proză. Nu lipsește nici comparația jocului de culori cu notele unei orgi: „Lumina care pătrunde în uriașele încăperi se descompunea funerar, ca într-un crepuscul de risipitoare toamnă" *(Paradisul suspinelor)*: „Pe fereastră soarele pătrundea ca un imn de orgă cu note galbene și stăruitoare în salonul de postavuri întunecat vegetale" *(Reportaj sentimental)*.

(p.105)

PAUZĂ

Publicată în *Cetatea literară*, anul I, nr. 7—8, mai 1926, p. 54, sub titlul *Pauza*, datată: „1915", și cu dedicația: „lui Tzara". Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 141.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 225; în manuscrisul M, fila 213.

VARIANTE

Cetatea literară—A; ms. M—*B*; ms. 18 922—*C*: *Ora fîntînilor—D*.

V. 2 — gîtlej de aur *A*: inimă de aur *B, C, D*;
V. 3 — nicovala plînge *A*: plînge nicovala *B, C, D*;
V. 6 — căderi de pasăre *A*: rar cad păsările. *B, C, D*;
V. 8 — cheamă arșița *A*: miluie arșița. *B, C, D*;
V. 9 — printre sîrma stîlpilor *A*: Prin sîrma stîlpilor, *B, C, D*;
V.16 — din cișmea *A*: cu fîntînile. *B, C, D*;
V.25 — Măcelul florilor *A*: Acum e măcelul *B, C, D*;
V.32 — Pînă în seară *A*: Pînă diseară *B, C, D*;

V.33 — să călătorim pe loc *A*: de-am călători pe loc, *B, C, D*;
V.34 — să călătorim *A*: să lunecăm *B, C, D*;
V.35 — pînă-n norul tău, umbră *A*: pînă-n valul tău, umbră. *B, C, D*;
V.37 — prin chihlimbar *A*: prin chihlibar *B, C, D*.

Tristan Tzara (1896—1963), poet avangardist, inițiatorul mișcării dadaiste. A debutat foarte timpuriu, în 1912, în același timp cu Vinea, în revista *Simbolul*, pe care o editaseră în colaborare. Stabilit în Elveția, Tzara își cîștigă după 1916 celebritatea, atît prin manifestele mișcării „Dada", cît și, ulterior, prin poeziile sale în limba franceză. În țară, prietenii continuă să-i publice poeziile în limba română scrise în anii 1913—1915. În 1934, Sașa Pană scoate la editura *Unu* o plachetă intitulată *Primele poeme ale lui Tristan Tzara*.

Vinea a fost prieten cu Tzara (pe numele său adevărat Samy Rosenstock) încă din adolescență, din anii liceului. După ce *Simbolul* își încetează scurta sa apariție, Vinea și Tzara fac alte proiecte gazetărești, ca de pildă editarea unui ziar politic *Chemarea*, în anul 1915. Dar războiul întrerupe această colaborare, nu și prietenia dintre cei doi poeți care vor păstra strînse legături de amiciție.

Spiritul iconoclast, revoluționar, în domeniul poeziei, pe care îl manifestă Ion Vinea, nu este străin de fermentul inovator răspîndit în jurul său de Tristan Tzara. Simultan, cei doi foarte tineri poeți se desprind de atmosfera simbolistă și încep să publice, prin 1914—1915, la *Noua revistă română* și *Cronica*, poeme tot mai originale, în care se încearcă reabilitarea lucidă a banalului și cotidianului, într-o expresie poetică eliberată de prozodia tradițională și chiar de logica și sintaxa uzuală.

G. Călinescu notează pe marginea poeziei *Pauză*: „Poetul petrece cu mici calambururi de imagini, sau ștergîndu-și în pur hazard pensulele pe hîrtie" (*op. cit.*, p. 812).

(p.107)

CLAMOR

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 144—145.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 223; în manuscrisul 16 562, filele 29—30 (două texte dactilo identice); în manuscrisul M, fila 212.

O variantă în proză a acestui poem despre cîntecul cocoșilor este schița *Glasurile vieții*, publicată de Vinea în *Contimporanul*, în anul 1922.

(p. 109) REPER

Publicată în *Contimporanul*, anul V, nr. 66, 1 mai 1926, p. 4. Republicată în *Steaua*, anul XIV, nr. 10 (166), octombrie, 1963, p. 31—32, purtînd data: „1930"; în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 146—148.

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 235; în manuscrisul 12 844, fila 22 (text autograf copiat după *Contimporanul)*; în manuscrisul 12 841, fila 12, cu titlul *April* (text dactilo cu corecturi autografe).

VARIANTE

Contimporanul—A; ms. 12 844—*B*; ms 12 841—*C*; ms. 18 922—*D*; *Steaua—E*; *Ora fîntînilor—F*.

Întrucît varianta *A*, identică cu *B*, diferă substanțial de varianta definitivă, o redăm integral:

Aprilie, raidul vînturilor
la răspîntii spiralele
pe rotocoale de praf.
Proaspăt otrăvul ierbii
mistuie tristețile
Șerpuie pianul prin etaje
și vocea doctorului Martin
în salt mortal.
Copiii dreg castele de pietriș.
Sfinții iar o pornesc pe jos.
Curcubeul leagă orașele
Papagali în colivii solare
chemarea lor înșeală trecătorii.
Mai sînt femei să mi se reazime
ca fîntînile de stînci
În seara din marginea serilor
mai auzi amazoanele
tropotul lor absurd
hohotul lor isteric.

În manuscrisul 12 841 textul dactilo consemnează în cîteva locuri variante mai vechi ale versurilor, care au fost apoi șterse de autor și înlocuite

cu variantele definitive, scrise cu creionul. Astfel, versurile 30—31 aveau inițial forma: „tremură o goarnă/ziua de apoi", fiind înlocuite cu: „larmă dă o goarnă/ziua că-i de-apoi". De asemenea, în versul 38 a fost operată o modificare: „să-mi resfețe mîinile" a devenit „să-mi alinte mîinile".

M. Petroveanu observă în legătură cu poezia *Reper*: „Un april împrăștie o frenezie inofensiv deșănțată, cu chiote irezistibile, și pentru nebuni, și pentru sfinți, încingînd un alai general în ritm topîrcenian, umbrit numai de aspectul forțelor demonice" (*op. cit.*, p. 136).

Lui Șerban Cioculescu i se pare de mirare că *Reper*, „una din mărturiile dezolării funciare a poetului (străjuit de melancolie!) este compusă în versuri de structură populară, cu unele rime proparaxitone" care au sugerat apropierea de „metrica topîrceanească". „Confesiunea autorului alege voit o lună de primăvară, april, de renaștere a naturii, însă cadrul este al ospiciului, metaforă caracterizînd absurditatea destinului, lipsa de noimă a existenței, într-un univers nefinalist". Și concluzia criticului: „Ritmul popular, chiar cînd adoptă forma unui joc, se asociază la Vinea lucidei analize și unui bilanț negativ al vieții, bîntuită de spaime, de duhuri rele, de iazme și de iele. Este reversul tragic al folclorului" (*Ion Vinea: „Ora fîntînilor", loc. cit.*).

(p. 111) SCHOLA CANTORUM

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 149—151.

S-a păstrat în manuscrisul definitiv 18 922, filele 247—248; în manuscrisul M, fila 233.

În manuscrisul 18 922 titlul poeziei este *Dicțiune în aer liber*, iar alături, cu creionul, este scris: *Schola Cantorum*. Textul acestei variante prezintă deosebiri substanțiale față de varianta din volum; ca atare, îl reproducem integral:

Brotac verde-n coate goale,
broasca toacă să te scoale:
din coclaur scoală-te
și-n oglindă spală-te,
pînă-ți fac din foi de lac
pantaloane crac cu crac,
ocularul cu doi ochi
să nu-ți fie de deochi,

cu broscoii-n cor la şcoală
şi pe lună să te placă
brotacele-n lac la clacă.
Dar să-i scoţi dac-o ploua
(broasca mi-l orăcăie)
cu gămane bulbucate,
de calic te spurcă toate.
Nu s-o-ntoarce tot sărac
taică-tău din bivuac
să-mi iau ac să cos pe loc
şi-n nădrag şi de cojoc,
ac cu ac c-acu iau foc,
mama ta de mormoloc!

—Nu mai coase de pomană
mulţumescu-ţi ţie, Doamnă,
umflă-te mai bine-n strană,
că evacuat din şcoală
cînt mai bine-n pielea goală:
azi încolo, mîne-ncoa,
dacă m-o evacua
şcolărit din poală-n poală
calc brotaca ca pe-o ţoală.

În volumul *Ora fîntînilor* — remarcă Ş. Cioculescu — există numai o poezie sau două ludice. „E vorba cu deosebire de *Schola Cantorum,* cum numeşte ironic poetul, gîndindu-se la vestitele şcoli occidentale cu acest nume, ucenicia pe care o face broasca brotacului, ucenicie atît muzicală, cît şi erotică, în versuri populare de şapte şi opt silabe, amintind de similarele jocuri ale lui Ion Barbu, dar în circumstanţe voit cacofonice, ca orăcăitul batracienilor. Este un fel de « joyeuseté », o glumă grasă, dusă bine la capăt, parcă spre a dovedi că autorul ştie să rîdă, cînd vrea, ba chiar cu rîsul enorm, goliardic, al tinereţii" *(loc. cit.).*

(p. 113) ISER

Publicată prima oară în volumul *ora fîntînilor*, 1964, p.152 — 153.
Figurează în manuscrisul 18 922, fila 239, cu titlul *Iser;* în manuscrisul 11 783, filele 24—25, cu titlul *Port* şi menţiunea: „Odessa, 1918" (text autograf); în manuscrisul M, fila 229, cu titlul *Iser.*

Ms. 11 783—*A*; ms. M—*B*; ms. 18 922—*C*; *Ora fîntînilor-D.*

V. 2 — masa e crestată şi fumul bun *A* : mesele-s crestate, fumul e rotund *B, C, D;*
V. 3 — Sub tavanul negru se încurcă glasurile *A* : sub tavanul negru cîntecele fumegă, *B, C, D;*
V. 4 — O femeie sfîşie negura *A* : o femeie sfîşie negura cu mîinile *B, C, D;*
V. 5 — şi o împinge cu şoldurile.—*A* : şi o răsuceşte cu şoldurile. *B, C, D;*
V.6—7 — Piratul a lăsat/la ţărm corabia şi marea *A* : Piratul a lăsat la ţărmuri/marea şi corăbiile, *B, C, D;*
V. 8 — clipa şi ungherul îl adună *A* : cîrciuma şi clipele-l adună, *B, C, D;*
V. 9 — turburi lămpi i se topesc în suflet *A* : lampa de funingini ţine-i loc de lună, *B, C, D;*
V.10 — aci e masa şi paharul roşu *A* : iat-o aicea masa şi paharul roşu, *B, C, D;*
V.11 — aci glasuri multe şi prietene *A* : glasurile multe şi prietene, *B, C, D;*
V.12 — femeia care cîntă răguşit *A* : şi femeia care cîntă răguşit *B, C, D;*
V.13 — şi uşa descuiată a hanului. *A* : şi uşa deschisă a hanului. *B, C, D;*
V.15 — umăr gros şi veşted îi aduce/zîmbetul care-i îmbie soarta tuturora *A* : zîmbetul ei veşted i-a luat-o-nainte. *B, C, D;*
V.16 — Sub tavanul roşu/se înteţeau glasurile *A;* Sub tavanul negru cîntece se-ncaieră, *B, C, D;*
V.17 — din viori plînseră romanţele *A* : din viori romanţele, *B, C, D;*
V.18 — peste mese spumegară cupele. *A* : peste cupe spumele. *B, C, D;*
V.19 — De grumazul piratului *A* : De gîtul piratului *B, C, D;*
V.20 — care a uitat largurile *A* : care uită largurile *B, C, D.*

O poezie „picturală", dedicată lui Iser, „marele nostru artist" cum îl caracterizează Vinea. Vorbind despre arta unui prozator, într-o recenzie, poetul face o observaţie scurtă, dar pertinentă, pe marginea tablourilor lui Iser: „Pătrundem, prin scriitor, cu sufletul şi cu mintea, în firea lucrurilor. Vedem tot ce citim, căci autorul taie în creionări energice figura primului plan, fără a uita fondul şi accesoriul: culoarea. Aşa, ca într-un pastel de Iser" (I. Vinea, *„Puterea farmecelor" de V. Demetrius*, în *Facla*, anul IV, nr. 71, 14 dec. 1913).

(p.114) ADAM

Publicată în *Facla,* anul XXVIII, nr. 2 175, 20 iunie 1938, cu subtitlul: „Încercare de autobiografie“ și cu semnătura: „D-rul Caligari“. Republicată în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 154–158.

Figurează în manuscrisul 18 922, filele 240–241; în manuscrisul M, filele 229–230, cu mențiunea: *„Facla,* iunie 1938“.

VARIANTE

Facla –A; ms. M–*B;* ms. 18 922–*C; Ora fîntînilor–D.*

Varianta *A* prezintă deosebiri numeroase față de versiunile ulterioare, atît în ceea ce privește forma, cît și tăietura versurilor. O reproducem integral:

Nu-mi amintesc de nici un paradis.
N-au văzut ochii mei nici un înger,
iar cu moșneagul cel neînduplecat
nu cred să fi avut de-a face.

Dogorindu-mă ca pe un drumeț
simt totuși un blestem în ceafă:
– „Cu sudoarea frunții să-ți agonisești
pîinea cea de toate zilele“,
mi-a spus (s-a zis) Preasfîntul
cînd mi-a trîntit în tiflă masivă porțile
ca un patron de uzină.

Dar vorbele i-au fost pesemne mult mai grele.
Soarta mi-a luat uneltele din mîini
și toate cuvintele sînt astăzi zadarnice
și însuși cumplitul blestem
făgăduială mincinoasă este...

Călătoresc de atunci pe asfalt kilometri întregi
și zac prin sălile de așteptare.
Am învățat surîsul urzit din mistere modeste al putanelor,
torn reverențe în vid ca doamnele de la Curte
și știu să bat mătănii ca frații lui Hristos
la nevoie.

Cu mîinile pot ține ciocanul sau condeiul deopotrivă,
car cărămizi, repar sonerii, schimb siguranțe,
bun sînt și de taxi,
am fost figurant, sufleur și regizor,
gazetar și om-sandviș,
contabil dublu și poet liric,
conferențiar distins, telepat și economist
pot spune pe de rost *Capitalul.*

Dincolo de mașina de scris și de linotip
cînt și la pian, sînt și gurist
poliglot ca un portar de hotel,
harap cu joben țopăind pe tălpi,
stăpîn pe trei duzini de șansonete.

Iar ca felcer și meșter-masseur
sînt gata la toate vicleșugurile.

În fiordul de mătasă al alcovului anonim
am ancorat gol ca orice zeu.
Cămașa-mi spînzura ca un S.O.S., pe largul de suspine,
pentru noi înșine ne-am fost iubit.
Cînd am rămas iar singur
m-a leșinat aroma cuptoarelor de pîine.

Pe băncile verzi din grădina publică
îmi fring repaosul în fața havuzurilor.
Aci sfintele vorbesc nemțește
și mă privesc ca pe un copil de căpcăune.
Gardianul bărbos mă numerotează cu o privire:
să nu adorm sub veghea acestui Atotputinte.

La chioșcul apelor minerale domnul bătrîn își plimbă paharul
ca un hipnotizat, în mers rotund,
paharul, eu mi l-am băut pînă la fund,
la fel tîrcolesc prins pe cercul cel rău,
sau gonesc, ca un iepure, în dunga farurilor, pe autostradă...
Firește, splina va izbucni în semnal final de revoltă, odată,
minusculă explozie individuală,
pe drumul dintre azilul de noapte și spital,

Să-mi chem, dacă aș putea, frații
mulți, ca lujerii întunericului,
să văd legănarea milioanelor de ochi roșii
în vizuina nopții, pe veșnicul Aventin,

și urletul de veacuri al deznădejdei să-l înviem
în fior de moarte,
prin somnul de gală al metropolei.

Frați din ruini, din ocne și leprozerii,
din hrube, lagăre și cazemate,
v-a buimăcit osînda lipită, negru pe alb, pe ziduri.
V-au pus în lanțuri îngerii albaștri
cu aripi berce de bumbac și scutece de piele,
că nu înțelegeți semnele mele simple...
V-a asurzit ciocanul destinului înverșunat pe nicovala
voastră de os,
că fluier, ca un greiere, stingher, în pulbere sub stele.

E drept că în sîngele meu s-a distilat veninul aventurii,
masca-mi s-a gălbejit pe cărți,
aprofundez din ce în ce renunțarea.
Trei mii de ani cresc între mine și Spartacus,
sînt bun cel mult de un gest romantic,
și-mi caut o dezlegare
anarhic și izolat.

Mă ispitesc marile poduri și tavernele,
în bolta lor văd cîteodată cerul...
Vreau să alunec ultimile trepte
spre fundurile unde nu mai sînt nume ci porecle
spre fundurile moi ca drojdia de vin,
de unde nu mai e nici înălțare, nici declin.

Evă, mică prostituată nocturnă,
cu dinți ferecați ca icoanele,
pe zincul barului pustiu
sună-mi ritmul monetar al speranței pe încă 24 de ore...
Cînd patul tău va fi în sfîrșit liber,
la sînii tăi, de lupoaică milostivă,
vom mușca fructul putred al vieții
în zorile cadaverice cînd se trezesc halele.

... În așteptare, pieptene-mi răgazul
crengile subțiri ale platanului,
aerul e încă pentru toată lumea,
și m-am lăsat de tutun
la punct conștiința să-mi pun.

Mă înconjură miresmele ca infantele,
pe un pur joc de ape,
cotropind aleiele, colorînd vacanțele,
și le aud, prin argint, șoaptele.
Clipă de fericire, pe pămînt pregetă.
Mi-ațintesc ca fachirii ultimul nasture de la vestă
să cad în extaz în felul acesta:
din naltul gîndului
prin buricul Insului
pînă-n izvorul a ceea ce Este...
Extazul: simt că e tot ce-mi lipsește.

Caramba! cine-mi pune pumnul pe umăr?
Cine toacă vecernia în locul fără călugări?
E poate judecata din urmă,
e poate veacul în numele legii,
e poate razia, — și mi-am uitat actele unde li se cuvine.

— Ești însuți Tu, țap bătrîn și de drept divin,
care mă izgonești din raiul municipal la oră fixă
și mă însoțești ca un blestem în livrea,
pînă la trotuarul cu pasări de noapte,
să nu-ți calc regulamentele,
să nu-ți pîngăresc boschetele,
facă-se voia ta. Amin.

Alte deosebiri:

V.63 — masca mi s-a gălbejit pe cărți și mă gîndesc la renunțare, *B* : masca mi s-a gălbejit pe cărți, *C*, *D* ;

V.71 — unde nu-i nici înălțare, nici declin. *B* : unde nu-i înălțare nici declin. *C*, *D* ;

V.85 — Mă-nconjură miresmele ca infantele *B* : Mă-nconjoară miresmele ca infantele *C*, *D*.

Sergiu Sălăgean încadrează poemul *Adam* printre puținele „burlești" scrise de Vinea: „Burlescul cu nuanțe satirice dă rezultate mai bune, ca de pildă poemul *Adam*, unde, pentru muncitorul abrutizat de muncă, relațiile cu divinitatea sînt o antropomorfizare a relațiilor sale cu patronul, prin aceasta intenționîndu-se, evident, ironizarea divinității biblice, dar și a unei societăți nedrepte, care l-a revoltat întotdeauna pe poet" (*op. cit.*, p.136).

(p. 118) WHISKY — PALACE

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 159—161., Figurează în manuscrisul 18 922, fila 243; în manuscrisul M, fila 231.

VARIANTE

Ms. M—*A* ; ms. 18 922—*B* ; *Ora fîntînilor*—*C*.

V.31—34 — de acest profan sfîrșit. Dar ce-mi pasă-n plin iulie, mie,/de un secret de familie/din vremi ce nici cu gîndul nu cuprinzi *A, B* : de acest profan sfîrșit./ „Dar ce rimă-mi trebuie mie/la un secret de familie" .../Sînt vremi ce nici cu gîndul nu cuprinzi *C;*

V.40—41 — ale tăinuirii dintîi. Rămîi, o, nu pleca, rămîi, *A, B* : ale tăinuirii dintîi!/„Rămîi, o, nu pleca, rămîi!" *C;*

V.44 — salut pe regii-n exil, pe cartofori, pe femeile fatale, *A, B* : salut regi în exil, cartofori și dame fatale, *C;*

V.52 — Ah, un altar și-un hamac m-ar măguli pe țărmul acesta de mare. *A, B* : „Ah", și-un altar și-un hamac m-ar măguli pe țărmul acesta de mare. *C.*

Într-un interviu din anul 1980, scriitoarea Henriette Yvonne Stahl se referă la versul „Așa-i, doamnă, că sînt poet mare?": „Așteptai poate să spun că eu eram acea « doamnă » căreia i s-a adresat Ion Vinea?! Ei bine, nu eram eu, era Dumnezeu. Pur și simplu, Ion Vinea a schimbat un *Doamne*, cum scrisese inițial, cu o *doamnă*. Nu știu de ce i-a plăcut jocul cu ușurelul calambur, dar l-a făcut. În fața mea l-a făcut. La acea vreme a fost, desigur, necesar" (Mihaela Cristea, *Cu Henriette Yvonne Stahl despre Ion Vinea*, în *România literară*, an XIII, nr. 2, 10 ian. 1980).

În principiu, s-ar părea ca scriitoarea să aibă dreptate, deoarece Vinea a operat o asemenea modificare în unele poezii (vezi poezia *Septembrie*). Dar în cazul de față, nici substanța și nici geneza poeziei *Whisky—Palace* nu vin în sprijinul acestei ipoteze. Apelativul „doamnă" se repetă de mai multe ori în cuprinsul poeziei, punctînd confesiunea, ironică, voit nesentimentală, adresată de un bărbat unei femei. În poezia din adolescență intitulată *Siestă* (vezi ediția de față la secțiunea *Postume*, p.354), care poate fi considerată un fel de matrice a poemei *Whisky-Palace*, femeia de pe terasa cazinoului unde „cîntă orchestra amețită de mare" se numea „Sonia". Ei i se adresa versul-final, pe un ton de vădită autoironie: „Nu-i așa că sînt poet mare?"

După Sergiu Sălăgean, „În *Whisky-Palace* dominantă este parodia autoironică, în care, pe lîngă cîteva teribilisme mai mult ștrengărești, străbate o melancolie a propriei condiții, care înduioșează. Este o recunoaștere aparent voioasă a limitelor: « sînt, iată-mă, precum ți-am spus,/un zeu minor cu paiu-n gură,/fără gînd ascuns, fără ură ... » amintind de cuvintele lui Lucu Silion din *Lunatecii* care nu voia să facă nimănui nici un rău, socotindu-se inofensiv" (*op. cit.*, p. 137).

(p.120) CÎNTECUL URSARULUI

Publicată în *Facla*, anul XXIX, nr. 2 186, 30 ian. 1939. (Subintitulată: „Folclor", cu mențiunea: „Auzită de la locuitorul Ion Iovanache din Drăgănești-Vlașca"). Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 162—163.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 249; în manuscrisul M, fila 234.

VARIANTE

Facla—*A* ; ms. M—*B* ; ms. 18 922—*C* ; *Ora fîntînilor*—*D*.

V.49—52 — Jugănit/flămînd și orb,/ești al meu: /din ochi te sorb.*A* : Jugănit, flă-/mînd și orb,/ești al meu, din/ochi te sorb. *B* : Jugănit, flămînd/și orb:/ești al meu, din/ochi te sorb. *C, D ;*

V.57—58 — Între noi/ca să-mi fii dragu' *A* : Între noi, ca/să-mi fii dragu, *B, C, D.*

După Șerban Cioculescu, *Cîntecul ursarului* este una dintre puținele poezii ludice din volumul *Ora fîntînilor*, mai puțin reușită decît *Schola Cantorum*, dar „cam în același gen, începînd cu clasicul refren « Joacă bine, moș Martine » al unui ursar cam cinic, dar și precaut, păstrînd o prudentă distanță ca să evite îmbrățișarea jivinei" (*Ion Vinea*: *„Ora fîntînilor"*, *loc. cit.*).

(p. 123) LUI POSTUMUS

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 166.

Lipsește din manuscrisul definitiv 18 922, dar titlul a fost adăogat la *Tabla de materii* a proiectului de volum cuprinsă în manuscrisul 12 845.

S-a păstrat în manuscrisul 12 845, fila 6, fără titlu (text autograf).

VARIANTE

Ms. 12 845—*A*; *Ora fîntînilor*—*B*.

V.3–4: Din moarte foi și spini ți-alegi cunună/Cînd împletești cuvinte pe-o minciună. *A*: Cînd împletești cuvinte pe-o minciună/ți-alegi din moarte foi, spini și cunună, *B*;

V. 5 — iar pat sau targă, scut sau adăpost *A*: iar pat sau targă, scut și adăpost *B*;

V. 7 — tot răsucind, gînd smintit și prost, *A*: tot răsucindu-ți, — gînd smintit și prost, — *B*;

V. 8 — cuțitu-n răni pătrunse pîn'la os. *A*: cuțitu-n răni pînă la os. *B*;

V. 9 — De ce atunci, străjer fugit din post, *A*: De ce, străjer, dac-ai fugit din post, *B*;

V.10 — mai pregeți și te-ntorci cînd cornul sună *A*: mai pregeți și te-ntorci cînd goarna sună *B*;

V.11 — și-l mai îngîni ca un zăvod la lună? *A*: și-o mai și-ngîni ca un zăvod la lună? *B*;

V.16 — cum tremură aripi de albatros. *A*: cum tremură de pur și radios. *B*.

Postumus este un nume masculin roman, care apare frecvent la Cicero și Horațiu. În ciclul său de *Ode morale sau filozofice*, Horațiu dedică oda a 12-a „Lui Postumus". Modelul horațian este evident la Vinea, deși filozofia lui din această poezie nu exprimă acel epicureism specific odelor lui Horațiu, ci numai un îndemn la o înțelegere mai realistă a vieții.

Simion Mioc vede în *Lui Postumus* o „artă poetică" în care „se cere suprimarea amintirilor, a reveriilor, adică a ceea ce formează în bună măsură substanța poeziilor lui Vinea. E un moment de disperare spirituală surprinsă aci, convertită, pentru temperanță, pentru echilibru, la autoironie. « Străjerului » dezertat « din post », din luptă, i se pretinde consecvență în gestul său. Lucid este acceptată soarta unui cîntec ce se pierde în singurătate și haos, în mișcări de Pierrot al cosmosului" (*op. cit.*, p. 293).

(p. 124) RUGA ROBILOR

Publicată în *Viața românească*, anul XVII, nr. 3, martie, 1964. Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 167.

Nu figurează în manuscrisul 18 922.

S-a păstrat în manuscrisul 12 841, filele 2–3, cu data: „1940".

În manuscrisul 12 841 pe fila 3 se află textul dactilo al poeziei, din care lipsește însă strofa a treia („Uită-te jos ..."). Această strofă se găsește pe fila 2, din același manuscris, scrisă de autor cu creionul, fără titlu și fără nici o altă mențiune.

Singura deosebire dinte varianta din manuscris și cea definitivă, din volumul *Ora fîntînilor*, este în versul 5: „sfărîmă-le", în manuscris, față de: „cătușele sfărîmă-le", în volum.

„*Ruga robilor* din 1940 — observă Simion Mioc — e o doină socială apropiată de *Testamentul* arghezian. Viziunea ridicării dintr-o materialitate grea are și la Vinea (cu o datare mai precis sugerată) nu numai un sens spiritual, ci și unul social și liberator. Corul amplu și sacadat al celor din « peșteră» are o tonalitate liturgică vindicativă, nu mistică" (*op. cit.*, p. 162).

DIN PERIODICE

(p. 127) SONET

Publicată în *Simbolul*, nr. 2, 15 noiembrie 1912, p. 10, semnată cu numele adevărat, I. Iovanaki.

Nu figurează în manuscrisul 18 922.

S-a păstrat în manuscrisul 16 562, fila 22—23 (text autograf copiat după *Simbolul*).

Textul a fost stabilit după ms. 16 562.

Șerban Cioculescu o consideră „prima poezie originală a poetului adolescent", reproducînd-o în întregime în studiul ce i-l consacră. „Melancolie ușor convențională, fluență melodioasă, stăpînirea precoce a meșteșugului caracterizează aceste versuri de începător abil" (*Aspecte lirice contemporane*, Casa Școalelor, Buc., 1942, p. 25).

(p. 128) LOWNESS

Publicată în *Simbolul*, nr. 3, 1 decembrie 1912, p. 49, cu titlul *Lewdness* și semnătura: „I. Iovanaki".

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 129, cu titlul *Lewdness;* în manuscrisul M, fila 113, cu titlul *Lowness;* în manuscrisul 12 844, fila 12, cu titlul *Lewdness* (text autograf copiat după *Simbolul*, semnat: „I. Iovanaki"); în manuscrisul 12 842, fila 146, cu titlul *Lewdness.*

Textul a fost stabilit după ms. 18 922, corectîndu-se titlul după *Erata* alcătuită de autor.

VARIANTE

Simbolul—A; ms. 12 844—*B;* ms. 12 842—*C;* ms. 18 922—*D;* ms. M—*E.*

Varianta *A*, identică cu *B* și *C*, prezintă deosebiri importante față de textul definitiv. Ca atare o reproducem integral:

Misterioasă statuă de ceară
Cu flori în mîni, cu flori pe sîni, și-n păr cu flori
Cu același zîmbet pentru trecători
Voluptuos ca nopțile de vară.

În ochii-i verzi, smaralde solitare
Cum pînze trec, la orizont de vaste mări
Se perindau ciudatele-i visări
De jertfe pîngărite pe altare.

Tigroaică ne-mblînzită Voluptatea
Necontenit i-a turburat singurătatea
Și i-a rînjit în suflet Nebunia.

Și-n nopțile stinghere-adeseori,
Părea strivind în patu-i alb pălite flori
Un sfinx lasciv îmbrățișînd Pustia ...

(Căci îi rînjise-n suflet Nebunia.)

Alte deosebiri:

V.9 — de forțe crude și trufii păgîne ... *C:* de forțe june și trufii păgîne ... *D.*

Cum se observă, varianta din *Simbolul* e o poezie de tinerețe, scrisă într-o manieră foarte simplă, aproape clasică. Numai tema, portretul unei prostituate, e mai îndrăzneață. Scrierea cu majuscule a unor cuvinte: „Voluptatea", „Nebunia", „Pustia" ține de moda simbolistă care își pune pecetea pe poemele debutului lui Vinea și pe întreaga revistă *Simbolul.*

În versiunea definitivă, evident superioară prin concentrare și expresivitate, se poate recunoaște, în imaginea „mult straniei bătrîne", portretul Liei, eroina din *Paradisul suspinelor*, așa cum apare ea în ultima parte a nuvelei.

Titlul *Lewdness* (engl. „desfrîu", „destrăbălare", „prostituție") apare în majoritatea manuscriselor lui Ion Vinea pînă în anul 1956, cînd, intenționînd să încredințeze tiparului un volum de poezii, își revizuiește unele texte, le dactilografiază, după care alcătuiește și o *Erată* (cuprinsă în manuscrisele 18 922 și M). În această erată se specifică înlocuirea titlului *Lewdness* prin *Lowness* (engl. „josnicie", „infamie").

Titlul *Lowness* a fost pus în circulație de volumul postum *Ora fîntînilor*, apărut la Editura pentru literatură în 1967 (p. 147) și apoi de ediția de *Opere*, tipărită la Editura Dacia, în 1971 (p. 333). Aceeași ediție înregistrează însă, la secțiunea de *Note* (p. 562), și un titlu fantezist „Sewdness" (engl de la *to sew* „a coase"), citînd ca sursă informativă, fără a controla manuscrisele, pe Simion Mioc (*Ion Vinea la revista „Simbolul"*, în *Tribuna*, nr 19, 1970, p. 24). Simion Mioc reia titlul eronat și în cartea sa *Opera lui Io Vinea*, Editura Minerva, 1972 (p. 377).

(p.129)

MARE

Publicată în *Simbolul*, nr. 4, 20 decembrie 1912, p. 59, semnată: „I. Iovanaki".

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 14; în manuscrisul 12 844, fila 13 (text autograf copiat după *Simbolul*).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Simbolul—A; ms. 12 844—*B*; ms. 18 922—*C*.

V. 1 — Nemărginiri sonore și țărmuri întristate, *A, B*: Nemărginiri sonore, a fulgerelor pradă, *C*;

V. 2 — e sufletu-mi o mare ce-adoarme în apus, *A, B*: mi-e sufletul o mare ce clocotă-n apus, *C*;

V. 4 — cu pînze de zăpadă, catarge argintate *A, B*: înaltele catarge cu pînze de zăpadă. *C*;

V. 7 — pe-ntinderea ce plînge cu glasuri de sirene *A, B*: pe-ntinderea ce cheamă cu glasuri de sirene *C*;

V. 9 — Dar noaptea se așterne, ca pe nisip o undă *A, B*: Se-așterne însă noaptea ca pe nisip o undă *C*;

V.10 — și-apasă-n necuprinsuri mai grea ca un blestem *A, B*: și-apasă-n necuprinsuri cu mutul ei blestem. *C*;

V.11 — în larguri peregrinii azurului se tem ... *A, B*: În larguri pelerinii azurului se tem. *C*;

V.14 — spre noile-aurore stă Inima-nșelată *A, B*: spre noile-aurore stă Inima bolnavă, *C*;

V.15 — pe mare-s trupuri albe și-o navă sfărîmată *A, B*: pe mare trupuri albe plutesc, și o epavă, *C*;

V.16 — și-n zări același Soare sarcastic și bizar. *A, B*: dar soarele sarcastic pe cer răsare iar. *C*.

Șerban Cioculescu remarcă în *Mare*, una din primele poezii ale adolescentului Vinea, versuri „saturate de vocabularul romanțelor minulesciene" observînd că totuși, în cazul lui Vinea, influența lui Minulescu nu e chiar o „înrîurire-obsesie", ca la celălalt foarte tînăr debutant, Tristan Tzara (*op. cit*, p. 25).

Poezia trădează într-adevăr influența lui Ion Minulescu, unul dintre „maeștrii" în care cred tinerii și „revoluționarii" redactori ai revistei *Simbolul*, I. Iovanaki și S. Samyro. Numele lui Minulescu apare frecvent în paginile celor patru numere ale efemerei reviste din 1912: fie că se anunță ca „un eveniment literar-artistic" apariția „noului volum al d-lui Minulescu, ilustrat de Iser" (e vorba despre volumul *De vorbă cu mine însumi*), fie că se publică poezia acestuia, *Romanța unui rege asiatic*, împreună cu un desen de Iser (în numărul 4, adică alături de poezia *Mare* a lui Vinea).

Vinea scrie despre acest volum al lui Minulescu și o cronică literară laudativă, dar cu destulă reținere, dovedind un surprinzător discernămînt critic (*Facla*, anul IV, nr. 84, 30 decembrie 1913).

(p.130)

ETERNITATE

Publicată în *Seara*, nr. 1597, 30 iunie 1914, p. 1.

Nu s-a păstrat în manuscrisul 18 922, deși titlul *Eternitate* figurează la *Tabla de materii*. S-a păstrat în manuscrisul 16 562, fila 17 (text autograf copiat după *Seara*); în manuscrisul M, fila 112.

Textul a fost stabilit după ms. M.

VARIANTE

Seara—A; ms. 16 562—*B*; ms. M—*C*.

V. 1 — Veghezele de roze ard în sera *A, B*: Ard candelele mistice în sera *C*;

V.3—4 — Deci te-odihnește în sufletu-mi de-acum/Ca cei ce-așteaptă moartea-n Riviera. *A, B*: Deci te-odihnește-n sufletu-mi precum/cei care-așteaptă moartea-n Riviera. *C*;

V. 5 — Afară prin grădini și podgorii pălită zi *A, B*: Afară prin grădini bolnava zi *C*;

V. 6 — A-nchis alene galbenele gene. *A, B*: și-a-nchis alene galbenele gene. *C*;

V.12 — Și dormi pe-aroma lor; prin clare *A*, *B* : Adormi pe-aroma lor. Prin clare *C* ;
V.16 — Dormi deci, ca și bolnavii-n Riviera *A*, *B* : Dormi deci ca surghiuniții-n Riviera *C* ;
V.17 — În legănarea-ncetei agonii *A*, *B* : în legănarea lentei agonii *C* ;
V.18 — Și somnul de pe gene nu-l goni, *A*, *B* ; și somnul din pleoape nu-l goni *C* ;
V.20 — Acum cînd visul nostru-i litiera, *A*, *B* : acum, cînd visul nostru i-e litiera. *C*.

Lui Șerban Cioculescu poezia *Eternitate*, una dintre primele creații ale lui Vinea, îi pare semnificativă pentru influența lui Albert Samain asupra tînărului poet, vădind o înclinație spre „nu știu ce langoare bolnăvicioasă și molatecă“ (*op. cit.*, p. 26).

Vinea „știe cu adevărat ce înseamnă rafinamentul expresiei ferite de platitudine și aduse la o perfectă fluență muzicală“ — comentează Ov. S. Crohmălniceanu pe marginea poeziei *Eternitate*. După care criticul adaugă: „Vinea a rămas « marcat » de poetica simbolistă, pentru care a avut intime afinități, chiar după ce a trecut prin cele mai radicale experiențe literare avangardiste. Romanul său autobiografic *Venin de mai* o dovedește din plin. Aproape toți eroii acestuia aparțin mitologiei literare simboliste: Roua, prostituată sublimă, Pierrot, adolescentul [...]. Poeții preferați ai lui Pierrot sînt Verlaine, Mallarmé și ... Samain, din care îi citește Ancăi în ceasuri de înaltă exaltare amoroasă“ (*Lirica avangardistă, Ion Vinea*, în *Literatura română între cele două războaie*, vol. II, Buc., Editura Minerva, 1974, p. 375).

La *Seara* era director (și coproprietar) Bogdan Pitești, care editase la începutul secolului, împreună cu C. Bacalbașa, revista franco-română de artă *Ileana* (1900—1902). Acest „Mecena“ al scriitorilor români, cum îi plăcea să se numească, individ excentric și pitoresc, este modelul personajului Adam Gună din romanul *Lunatecii*.

(p. 131) FANTEZIE

Publicată în *Seara*, anul IV, nr. 1597, 30 iunie 1914, p. 1.

Nu figurează în manuscrisul definitiv 18 922.

S-a păstrat în manuscrisul 16 562, fila 18 (text autograf, copiat după *Seara*).

Textul a fost stabilit după ms. 16 562.

(p.132) CÎNTEC DE NOAPTE

Publicată în *Seara*, anul IV, nr. 1639, 11 august 1914, p. 3.

Nu figurează în manuscrisul 18 922.

S-a păstrat în manuscrisul 16 562, fila 19 (text autograf copiat după *Seara*) ; în manuscrisul 11 783, fila 42, cu titlul *Nocturnă* și cu data: „1914“ (text autograf cu cerneală neagră; data cu creionul).

Text stabilit după ms. 16 562.

VARIANTE

Ms. 11 783—*A* ; *Seara*—*B* ; ms. 16 562—*C*.

Varianta *A* prezintă deosebiri numeroase față de varianta definitivă *C*, identică cu *B*.

V. 1 — în flori de cîmp tîrzii *A* : Sărmanele flori din cîmp... *B*, *C* ;
V. 2 — noaptea s-a încuiat. *A* : Noaptea le-a sărutat atît de tîrziu. *B*, *C* ;
V. 5 — Năucul blînd *A* : Sărmanul năuc, *B*, *C* ;
V. 6 — din curtea cu vecini *A* : din curtea plină de vecini, *B*, *C* ;
V.7—8 — a adormit pe o piatră *A* : a adormit — fruntea-i ardea/pe-o piatră, *B*, *C* ;
V.9—10 — și-acum e plină de grădini/privirea lui lăuntrică. *A* : și-acum privirea-i lăuntrică/desigur că e plină de grădini... *B*, *C* ;
V.11 — Și-n fruntea mea *A* : Dar fruntea mea! *B*, *C* ;
V.12 — s-a încrustat *A* : S-a încrustat în ea *B*, *C* ;
V.13 — mirul soarelui neîndurat. *A* : aurul cald al soarelui zilelor verii ...*B*, *C* ;
V.14—15 — Cu guri de lut/la șipotul tău rece lună/sufletul bea *A* : Vai, gura sufletului meu cum bea/la șipotul tău rece, lună! *B*, *C* ;
V.16 — și trupul său cum piere în marea ta *A* : și trupul său cum piere-n marea ta, *B*, *C* ;
V.17 — noapte brună. *A* : noapte brună și bună! *B*, *C* ;
V.21—22 — Pe atît auzul de singurătate/Se umple și ochii de vederi. *A* : (Pe-atît auzul mi se umple de singurătate/și ochii de vederi.) *B*, *C* ;
V.24 — O, cum se înșeală miile de guri *A* : O, cum se-nșeală miile de guri *B*, *C* ;
V.25 — Străvechiul cînt *A* : străvechiul cînt de ieri ...*B*, *C*.

După Șerban Cioculescu este „poezia prin care I. Vinea pivotează către un principiu literar mai riguros“. Folosindu-se pentru prima dată de versul liber și alb, poetul „se leapădă“ de poezia de pînă atunci, pe care o înglobează în sistemul „falselor măsuri“ (*op. cit.*, p. 28).

(p. 133) CAPITOL

Publicată în *Seara*, anul IV, nr. 1639, 11 august 1914, p. 1, cu titlul *Capitolul...* şi subintitulată „Poezie pentru domnişoare".

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 174, cu titlul *Capitol;* în manuscrisul 16 562, fila 20, cu titlul *Capitolul* şi subtitlul „Poezie pentru domnişoare" (text autograf copiat după *Seara*).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Seara—*A*; ms. 16 562—*B*; ms. 18 922— *C*.

Varianta *A*, identică cu varianta *B*, prezintă deosebiri numeroase faţă de varianta definitivă; ca atare o reproducem integral:

Cînd voi pleca, — povestea-i la ultimele file —
voi ţine minte-odaia şi pianul de eben
şi fruntea înclinată prin moartea unei zile
pe clape plutitoare-n tristeţea lui Chopin.

Şi mînile pe fildeş, ca luciul unei ape
cu două păsări prinse în cercuri de-armonii,
de-a lung de ţărmuri calme cercînd arar să scape
spre larguri bănuite de somn şi agonii.

Voi ţine minte ora, perdelele uşoare
volumele cu panglici şi vazele, iar jos
un cîine alb şi ager, pe-o coastă, în covoare
păzind tăcerea noastră cu ochiul credincios.

Tristeţea din privirea portretelor uitate,
oglinda cu penumbre şi taine de chilii,
în asfinţit aprinsă de Rozele-făclii,
şi părul tău ce fruntea şi tîmpla ţi-nveli
ca noaptea imobilă pe flori înmormîntate.

În paginile ziarului *Seara* textul poeziei *Capitolul* apare alături de poezia *Cîntec de noapte*. Şerban Cioculescu vede în această alăturare întîlnirea a două stiluri diferite în creaţia tînărului Vinea: pe de o parte, versul „muzical, unduitor, lasciv, trezit uneori din legănarea sa dulce", în *Capitolul*, adică stilul de pînă atunci al poetului; pe de alta, în *Cîntec de noapte*, o inovaţie prozodică, versul liber, la care se adaugă „lepădarea de poezia din ajun". Numai subtitlul, „Poezie pentru domnişoare" pare a sugera o rezervă ironică" (*op. cit.*, p. 30).

Scriind despre primele poezii ale lui Vinea, din perioada colaborării cu Tzara, cînd cei doi adolescenţi se lasă furaţi de poezia simbolistă, Ov. S. Crohmălniceanu observă că „Vinea vibrează sufleteşte mult mai profund ca Tzara la temele acestea". În *Capitol* el creează „atmosfera simbolistă de seră", „cu un autentic gust de recluziune aristocratică, elegantă şi austeră" (*op. cit.*, p. 374).

(p. 134) UN CĂSCAT ÎN AMURG

Constatări

Publicată în *Cronica*, I, nr. 27, 16 august 1915, p. 531, cu subtitlul *Constatări*.

Nu s-a păstrat în nici unul din manuscrisele cercetate.

Textul a fost reprodus după *Cronica*.

Poezia a fost scrisă la Gîrceni, un sat de lîngă Vaslui, unde Vinea îşi petrece vacanţa în vara anului 1915 alături de prietenul său Samy Rosenstock, care avea să devină celebru sub pseudonimul Tristan Tzara. Amintindu-şi de această vacanţă, Vinea va povesti după mulţi ani: „Pseudonimul de Tzara i l-am găsit eu, în 1915, într-o vară petrecută la Gîrceni (Vaslui). La numele de Tristan a ţinut morţiş, ceea ce i-a atras infamul calambur Triste - Âne" (Barbu Solacolu, *Ion Vinea — ultima scrisoare*, *România literară*, III, nr. 18 (82), 30 aprilie 1970).

Despre *Un căscat în amurg*, Ov. S. Crohmălniceanu observă: „Aglomerarea voită de disonanţe e chemată să sfîşie sensibleria muzicală simbolistă. Vinea imprimă înadins o turnură prozaică discursului său liric, îşi cenzurează imaginaţia cu notaţii banale sau observaţii crude realiste" (*op. cit.*, p. 376).

(p. 135) SOLILOC

Publicată în *Cronica*, anul I, nr. 29, 30 august 1915, p. 569.

Nu s-a păstrat în nici unul din manuscrisele poetului.

Textul a fost stabilit după *Cronica*.

În anii colaborării lui Vinea la *Cronica* lui T. Arghezi se produce — după Şerban Cioculescu — „radicala revoluţionare a expresiei sale poetice". Acelaşi critic comentează pe larg poema *Soliloc*, „poemă amorfă" care

ACADEMIA

oferă „cheia temperamentului depresiv și sceptic al lui Ion Vinea“. Steaua sugerează „trei momente interpretative: primul, fantastic (« de bună seamă, un arhanghel înarmat s-a oprit în acel loc ... ») al doilea „subiectiv și optimist (« Și mi-am zis cu ochii țintă la stea ... ») și un al treilea moment care « pune capăt iluziei ». Secolul nostru a ucis fantasticul și supranaturalul; mesianismul nu mai este cu putință. Cu un accent de sarcasm dezamăgit, poetul își spune că nu-i va fi dat să fie magul pornit pe « șoselele biblice »... Nota trebuie reținută, deoarece pe această cheie de boltă se reazemă șovăitoarea alcătuire morală a poetului“ (*op. cit.*, p. 30).

Și Ion Pop reține această poezie pentru a caracteriza faza „revoluționară“ a liricii lui Vinea, cînd tînărul poet începe să fie „nemulțumit“ de vechea poezie, de „literaturizarea“ caracteristică acesteia. În *Soliloc* „nemulțumirea se traduce în versuri de un prozaism căutat, cu voite stridențe, înlăturînd învelișul mitic al unor motive tradiționale, pentru a dezvălui cu ironică satisfacție fondul lor indiferent“ (*Avangardismul poetic romånesc*, Editura pentru literatură, Buc., 1969, p. 163).

(p. 138)

SEPTEMBRIE

(Ciornă)

Publicată în *Cronica*, anul I, nr. 34, 4 oct. 1915, p. 670. Republicată în *Romånia literară*, anul I, nr. 26, 1939, p. 12.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 81; în manuscrisul M fila 72.

Text stabilit după ms. 18 922.

În *Romånia literară* poezia *Septembrie* a lui Vinea apare într-un grupaj de poeme intitulat *Poeții și toamna*. Alături de numele lui Vinea se află numele lui G. Bacovia cu poezia *Pal*, Lucian Blaga cu *Amurg de toamnă*, Demosteze Botez cu *Toamna pe țărm*, Mihail Cruceanu, *Toamna pe stradă*, Claudia Millian, *Toamnă*, N. Davidescu, *Sfîrșit de toamnă*, Ion Al. George, *Autumnală*. În același număr Al. Philippide scrie un articol despre *Toamna în poezia franceză*.

Criticul N. Davidescu remarcă despre Vinea că, în comparație cu ceilalți poeți tineri ai începutului de secol, el și-a găsit mai repede drumul său propriu: „D-sa venea cu o aspră predilecție pentru intelectualizarea artei“. Și mai departe, criticul notează: „Intelectualitatea în artă înseamnează simțul compoziției, putința de a doza după voie, în vederea efectelor dorite, raporturile dintre sensibilitate și armătura ei cerebrală, știința eliminării a tot ce prisosește, detaliat, pentru a crea armonii de ansamblu, și apoi, imprimarea acelui caracter specific de voință în luptă cu inspirația scrisului“. Poezia *Septembrie* îi trezește lui N. Davidescu o vie admirație și o citează în întregime ca un exemplu în sprijinul afirmațiilor anterioare. E aici „o viziune largă, sintetică, în esență, și totuși, în aparență, analitică; cuprinde cu cîteva trăsături izolate, cîteva notații particulariste, nu imaginea obiectului, ci emoția lui intelectualizată“ (*Aspecte și direcții literare*, vol. II, Cultura națională, Buc., 1924, p. 126).

Și Șerban Cioculescu citează poezia *Septembrie*: „în decor rustic este chemat personajul Absalom sau Avesalom care simbolizează zădărnicia revoltei și înfrîngerea în viață.

I. Vinea compune peisajul agrest din notații convergente, ca să-și încheie apoi priveliștea cu o viziune organizată coerent: « Toamna a mușcat podgoriile... »

Anotimpul său preferat e toamna și momentul zilei asfințitul“ (*op. cit.*, p. 31).

Comentînd pe larg poezia *Septembrie*, Const. I. Emilian, în lucrarea sa *Anarhismul poetic*, vede aici un „abuz metaforic“. Singurele metafore interesante și cu adevărat noi i se par „gheare de ramuri uscate“ și „Toamna a mușcat podgoriile“. În schimb metafora „aerul e ca perlele bolnave“ e considerată „obscură“, „trîmbițele de țînțari“ și „tinichelele cerului“ sînt imagini „forțate“. Cu toată ornamentația bogată, poetul „abia reușește să schițeze, plat și vag, tristețea unei zile de toamnă“. Mult mai bună e — după părerea lui Const. I. Emilian — poezia, pe aceeași temă, *În vie* de Ion Pillat (*Anarhismul poetic*, Institutul de arte grafice „Bucovina“, Buc., 1932, p. 15).

Nici în critica mai nouă poema *Septembrie* n-a trecut neobservată. Paul Georgescu apreciază că „orice antologie a toamnei romånești ar trebui să rețină din lirica lui Vinea poemele *Alții*, *Septembrie* și *Vilegiatură* pentru bogăția cascadei colorate de imagini și vibrația lină a sensibilității“ (*Întîlnire postumă*, în vol. *Polivalența necesară*, Editura pentru literatură, Buc., 1967, p. 246).

În *Septembrie* — observă Ov. S. Crohmălniceanu — peisajul e contemplat cu o privire demitizantă, de orășean“ (*op. cit.*, p. 376).

D. Micu își începe un articol despre Vinea cu analiza poemei *Septembrie*, remarcînd, spre deosebire de alți comentatori, elementul feeric din viziunile naturistice ale poetului: „Din notațiile disparate, din colaje, ia naștere viziunea unei lumi în delir [...]. Delir, însă un delir încîntător, între fantastic și feeric. Totul se petrece ca într-un vis, în care idilicul și terifiantul se întrepătrund“ (D. Micu, „*Tristețea*“ *poetului*, în *Tribuna*, anul XII, nr. 30 (652), 24 iulie 1969, p. 3).

(p. 140) PARADA PLECĂRII (1916)

Publicată în *Cronica*, I, nr. 35, 11 octombrie 1915, p. 684, cu titlul *Mobilizare*.

Figurează în manuscrisul 18 922, filele 191–192, cu titlul *Parada plecării (1916)*; în manuscrisul 12 844, filele 38–40, cu titlul *Mobilizare* (text autograf copiat după *Cronica*); în manuscrisul M, filele 177–178, cu titlul *Parada plecării (1916)*.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Cronica — *A*; ms. 12 844—*B*; ms. M—*C*; ms. 18 922—*D*.

Varianta *A*, identică cu *B*, prezintă deosebiri considerabile față de versiunea finală din ms. 18 922, și ca atare o reproducem integral:

Prilej de lacrimi și de mîini ce-și întreîmplîntă degetele
de talismane cu gînd bun lucrate,
de buze, împietrite pe hotarul plînsului, —
nu păli, draga mea, și toți ce v-ați adunat în jurul mesei,
astăzi Mitropolitul a sfințit steagurile închinate
s-au rostogolit cu grindina sunetele tobelor
oștile s-au aplecat ca pădurile
și înfiorător și-au ridicat trompetele largi rugăciunea.
(El avea platoșe moi de odăjdii
și mînecile grele atîrnau de gîtul pumnului aurite
ceea ce nesfîrșea solemn binecuvîntarea.)

Regele — l-am văzut — pe calul cum sînt brazdele cîmpului,
turnat în fața steagurilor neliniștite,
cugetul nemilos îi crestase un șanț decis pe frunte
uitase demult să respire.

În jurul său sfetnicul cel mare și miniștrii
apoi ambasadorii cu guler de soare ai țărilor prietene
generalii cu privirea vastă ca zarea
cu gestul categoric ca săgeata
și noi, spete împovărate, coame de șanțuri
pustii de spini de baionete care se agită din adîncuri
într-o mișcare ce sporește înaintînd, dar se culcă și tresare
în rîndul din față,

astăzi clopotele au legănat miezul nopții
metropola și-a vestit satele (și mă gîndesc la cloșca cu pui)
dealurile au incrustat răni în bezne, cu tufișuri de flăcări,
coasele și secerile au zăngănit ca lanțurile trîntite de plug,
cete-cete, țăranii s-au îndrumat spre cazărmi; între ei cîte
un cîntăreț din fluier, din caval,

buciumul a umplut văile
stînele, fermele și moșiile s-au închis
călugării se roagă prin mînăstiri, și sihaștrii printre scorpioni
și păianjeni deschid cărțile trecutului,
mînia se înfige aprig în plete
avîntul ne sfredelește și ne ridică, — e pîlnia frenetică a unui
vîrtej cu vîrful în creierul nostru.
A intrat sabia în țară
în curînd prin gări de beton va fluiera semnalul ofițerilor,
vom urca pe brațe în trenuri, tunurile grele cu țevile-n cer ca
un urlet întins, de fiară
vom sparge uliți în mulțime
ne vom strînge la ferestre cu batistele
cercînd să auzim doar glasul care ne strigă
ca și cînd doar un bloc vuie pe fundul oceanului.
Iată, — convoiul se smulge greoi nemișcării
și peronul se exasperă cu brațe, cu batiste și pălării
flamurile se zbat și trag de coarde
fulgerul a cabrat vînturile
nu mai auzim uralele, uzinele orașului, toate, ne salută
printre clipe curg muzicile de alamă
roțile se disting pe șine
căci astăzi regele a apărut soldaților
nemișcat ca statuia lui viitoare.

Mobilizare este considerată de Șerban Cioculescu o poemă „remarcabilă": „versul amorf este de o vigoare neobișnuită [...]. Din această frescă solemnă și dinamică totodată reies puterea de organizare și viziunea plastică a lui I. Vinea, care a dat, anticipativ și vizionar, cea mai realizată icoană a evenimentului istoric de la 14 august 1916". Poezia este pusă alături de *Cîntecul dezertorului* scris de Tristan Tzara în aceeași epocă, fiind ca și aceasta o „expresie energică a poeziei de război" (*op. cit.*, p. 32–33).

Mai tîrziu, Șerban Cioculescu scriind despre aniversarea a 85 de ani de la nașterea lui Vinea, revine la această poemă care se pare că l-a impresionat în mod deosebit: „Pregătirile militare din 1915 îi datorează un mai amplu poem, în versuri libere și albe, de o neobișnuită factură, poate cel mai caracteristic premergător acțiunii noastre, din care avea să se încheie întregirea neamului și a hotarelor. Este un admirabil preludiu la o *Eroică* nescrisă" (*Ion Vinea*, în *România literară*, anul XIV, nr. 16, 17 aprilie 1980).

„Genul lui Vinea e un sentimentalism despletit ca o salcie devenită violetă sau roșie, cu pierderea oricărei clătinări de jale, un patos de imagini, nu străin de acela mai feeric al lui Adrian Maniu. Astfel, din ideea prozaică a mobilizării scoate un mare gobelin" — observă G. Călinescu pe marginea poemei *Mobilizare* (*Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, Buc., Editura Fundațiilor, 1941, p. 812).

Vinea a fost mobilizat pentru front la Regimentul 3 artilerie grea, unde a făcut întreaga campanie 1916—1919. În livretul său militar se poate citi: „Soldat Iovanache Ion Eugen, 22 de ani, contingentul 1917, matricola 3853, fără profesie, cu domiciliul Vlașca Giurgiu".

Regimentul său pleacă spre Moldova.

Impresiile legate de viața pe front se găsesc concretizate într-un interesant jurnal de campanie publicat de Vinea în *Cronica*, în același an, 1915, cu titlul *Însemnări găsite într-unul din tranșeele de pe front din 1915*.

Mai tîrziu, în romanul autobiografic *Venin de mai*, evenimentul mobilizării din 1915 va fi din nou evocat în cîteva pagini vibrante.

(p. 143) STELELE ...

Publicată în *Cronica*, I, nr. 39, 8 noiembrie 1915, p. 762.

Nu figurează în manuscrisul 18 922.

S-a păstrat în manuscrisul 12 844, filele 36—37 (text autograf copiat după *Cronica*).

De asemenea s-a păstrat într-o anexă a manuscrisului M, aflată în arhiva Editurii Minerva. Această anexă cuprinde cîteva poezii care nu figurează în *Tabla de materii* alcătuită de Vinea pentru proiectul său de volum.

Postum, poezia a fost republicată în *Contemporanul*, nr. 27 (1134), 5 iulie 1968, p. 9, cu ocazia unei *Retrospective Ion Vinea*. Textul din *Contemporanul* reproduce un manuscris provenit din arhiva doamnei Elena Vinea, care s-a rătăcit probabil cu ocazia publicării. Acest text prezintă cîteva mici deosebiri atît față de *Cronica*, cît și față de manuscrisul de la Editura Minerva.

Textul a fost stabilit după anexa ms. M.

VARIANTE

Cronica—*A*; ms. 12 844—*B*; ms. publicat în *Contemporanul*—*C*; anexa ms. M—*D*.

V.10 — căci mă gîndesc că cerul e opac ca pleoapele ei *A*, *B*, *D*; ci să mă gîndesc că cerul e opac ca pleoapele ei *C*;

V.16 — ce durere sugrumi crispînd mînile pe sîni *A*, *B*, *D*: ce durere sugrumi crispînd mîinile pe sîni *C*;

V.18 — Sufletul tău e un porumbar în care au intrat corbii, *A*, *B*, *D*; Sufletul tău — un porumbar în care au intrat corbii, *C*;

V.31 — vezi cum s-au destins și dorm pe umbre și lumini crengile *A*, *B*, *D*: vezi cum s-au destins și dorm pe umbre și lacrimi crengile *C*;

V.36 — acoperișurile geometrice și cupolele de stuh *A*, *B*, *D*: acoperișurile geometrice și cupolele de stuf *C*.

„Procedeul congestiei metaforice, care va fi reluat după război de ucenicii moderniști ai lui Ion Vinea și Tristan Tzara — observă Șerban Cioculescu — apare la Vinea doar ocazional, în această poemă. Poetul a schițat numai o metodă poetică printre altele, ca un joc, de artist prestidigitator, fără însă a o transforma într-o manieră proprie și permanentă" (*op. cit.*, p. 33).

(p.145) PAȘI PRIN FOI

Publicată în *Cronica*, anul II, nr. 60, 3 aprilie 1916, p. 21.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 117; în manuscrisul 12 841, fila 57, cu data: „1915—1916" (text autograf); în manuscrisul M, fila 100.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Ms. 12 841 — *A*; *Cronica*—*B*; ms. M—*C*; ms 18 922—*D*.

V 5. — Departe se făgăduiește hanul cu lumini roșii, *A*, *B*: Departe trebuie să fie un han cu lumini roșii, *C*, *D*;

V.13 — văd că vom fi triști fățiș, toate buchetele s-au uscat. *A*, *B*: văd că vom fi triști fățiș — toate boschetele s-au uscat *C*, *D*.

(p. 146) RUGĂCIUNE

Publicată în *Cronica*, anul II, nr. 74—75—76—77, 31 iulie 1916, p. 356.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 164; în manuscrisul 12 841, fila 59 (text autograf datat: „1915"); în manuscrisul M, fila 150 (cu o însemnare autografă: „*Cronica* 1914"); în manuscrisul 11 783, filele 18—19 (text autograf).

S-a păstrat de asemenea într-un set de șase poeme pregătite de poet pentru a intra în volumul *Ora fîntînilor*, dar pe care le-a eliminat în faza finală de redactare (ms. *Ora fîntînilor*, filele 167—168).

Textul a fost stabilit după ms. *Ora fîntînilor*.

VARIANTE

Cronica — *A*; ms. 12 841—B; ms. 11 783—C; ms. M—D; ms. 18 922 — E; ms. *Ora fîntînilor*—F.

Varianta A, identică cu B, prezintă deosebiri importante față de textul definitiv. Varianta *C* se situează în imediata vecinătate cronologică cu varianta *A*, avînd numeroase asemănări cu aceasta. Reproducem integral varianta *A* marcînd diferențele față de varianta *C*:

Doamne, vindecă o fată
care e singură într-un spital din cîmp.
Te-am văzut pe o lespede de lemn
printre linii atente și luminate.
Capul tău are un ban de aur, frînt, *(în C versul lipsește)*
stai cu picioarele (*C:* cu sandalele) în nori
și lîngă tine un bătrîn mic ține cheile.
Sînt atîtea nopți de cînd n-a dormit, și tu ești bun
într-însa a murit (*C:* muri) ceva, și tu faci minuni.

Paturi albe cu păpuși de ceară,
mese mici cu băuturi (*C:* și doftorii) amare,
știu că trece pe acolo (*C:* e pe-acolo) un doctor (*C:* și un doftor) mare
și surori cu pasul focului pe apă.
Fă-le gîndul cuminte ca florile
dă-i în mîini coardă de curcubeu s-o sară
dă-i puterea din caii soarelui
și voința fără (*C:* fără de) greș din trunchiuri.

Mîinile scurse, mîinile cu unghii de chihlibar
ce însămînțează-n (*C:* însămînțează în) pături:
să se joace-n lîna mieilor cu genunchi grei
și oțelul din teaca fulgerilor dă-l ochilor ei,
și pe smîrcul sufletului liniștea ca un polei.

Uite, (*C:* Iată,) pe lumina dealului ascuțit

noaptea spintecată a sfîrșit
vin brumat, cirezi de înzorire
uite, plugurile vor îmbrățișa brazda, pentru viață,
o să cînte un fluier cu rîul.
Și cînd din clopot alunecă sunete ca sfintele (*C:* îngerii)

goarna cheamă flori de aramă în inimi ducînd oștile în stînci.

Iată șoimii săgetători și cocoșii;
lupii și cîinii stînelor
ierburile chemînd ace (*C:* iarba cu ace) de lumină și copacii
îmbibați de soare
vine pe cîntece un preot
de aur cu lume și icoane, pentru secetă.
Doamne, vindecă o fată
care e singură într-un spital din cîmp.

Alte deosebiri:

V. 3 — Te-am văzut pe o lespede de lemn *D, E:* Te-am văzut pe-o tăblie de lemn *F;*

V. 6 — și-un moșneag lîngă tine cheile-ți ține *D, E:* și-un moșneag lîngă tine cheile ți le ține. *F;*

V. 7 — Pletoși sînteți și parcă și buni *D:* Pletoși sînteți și parcă buni *E, F;*

V.18 — să se joace-n lîna mieilor de Paști *D, E:* joacă-se cu lîna mieilor de Paști *F;*

V.20 — și pe apa sufletului liniștea ca un polei. *D, E;* pe apa sufletului liniștea ca un polei. *F;*

V.25 — o să cînte fluierile ca să rîdă rîului *D:* o să cînte fluierul ca să rîdă rîului *E:* o să cînte fluierul pietrelor și rîului *F.*

Textul pregătit de Ion Vinea pentru a intra în volumul *Ora fîntînilor* are și o însemnare autografă, notată cu creionul la sfîrșit, în care poetul îşi exprimă într-un mod indirect temerea că poezia sa va fi considerată mistică: „Cred că se vede că autorul afectează misticismul, determinat de natura subiectului".

(p. 148)

IARNĂ

Publicată în *Umanitatea*, nr. 2, iulie, 1920, p. 6, cu data: „1917".

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 158; în manuscrisul M, fila 144; în manuscrisul 16 562, filele 27 şi 28 (două texte dactilo diferite).

Textul stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Umanitatea—A; ms. 16 562, fila 27 — *B;* ms. 16 562, fila 28—*C;* ms. M—*D;* ms. 18 922—*E.*

V. 1 — Sat rusesc în Basarabia *A, C, D, E:* sat domol pe Dunăre *B;*
V. 2 — eşti uitat de cînd lumea între troiene *A:* eşti uitat de cînd lumea în troiene. *B, C, D, E;*
V. 3 — iarna îţi face castele albe *A:* Iarna cerne castele albe *B, C, D, E;*
V.4 — lîngă colibele tale îngrozite *A:* lîngă colibele tale pitite *B, C:* printre colibele tale pitite *D, E;*
V 6 — peste cîmpiile răscolite. *A:* peste cîmpiile scite. *B, C, D, E;*
V. 7 — Mujicii trec cu vreascuri şi tîrlii *A, C, D, E:* Bărbaţii trec cu vreascuri şi tîrlii *B;*
V.10 — De mult pe-aici n-a sosit nici o veste; *A:* De mult pe-aici n-a mai sosit veste. *B, C:* De mult pe-aci n-a sosit vreo veste. *D, E;*
V.11 — şi femeile duc copii *A:* Şi femei duc copii *B, C, D, E;*
V.12 — la sihastrul care vindecă bolnavii *A:* la sihastrul făcător de minuni *B, C, E:* la sihastrul făcătorul de minuni *D;*
V.13—15 — şi taie copaci de cărbune şi argint/în schitul de la vreo zece verste./Toată lumea se închină aici. *A:* ce taie arborii de cărbune şi argint/ la schitul de la vreo zece verste/*B, C:* ce taie arborii de argint şi cărbuni/la schitul de la vreo zece verste. /Şi toată lumea se închină aci. *D, E;*
V.17 — lîngă opaiţele ce fumează sub grinzi *A:* la opaiţele ce fumegă sub grindă *B, C, D, E;*
V.18 — şi lîngă icoanele înnegrite *A:* lîngă icoane şi cioburi de oglinzi *B, C:* la icoanele şi cioburile de oglindă *D, E;*
V.19 — cînd printre vite oamenii dorm. *A;* unde oamenii dorm printre vite. *B, C, D, E.*

V.20 — Şi lupii tăi urlă tăcerea stepelor *A:* Şi lupii urlă tăcerea stepelor *B, C, D, E;*
V.21 — sat în care întîrzie minuni *A:* către sat ca o veşnică pomenire *B, C, D, E;*
V.22 — şi beţivi cu pletele crescute *A:* şi beţivanilor pletoşi şi blînzi *B, C, D, E;*
V.23—24 — care-ţi vestesc de un nou Mîntuitor,/ Şi toată lumea se închină aici. *A:* care-i vestesc de a doua venire. *B, C:* cari vestesc de a doua venire./Şi toată lumea se-nchină aci. *D, E.*

(p. 149)

NOCTURNĂ

Publicată în *Umanitatea*, anul I, nr. 6, noiembrie, 1920, p. 289, cu dedicaţia: „M.A." şi cu data: „1917". Republicată în *Clopotul*, I, nr. 11, 31 dec. 1922, p. 10, cu data: „1918"; în *România literară*, anul I, nr. 13, 15 aprilie 1939, p. 7.

Nu figurează în manuscrisul definitiv 18 922.

S-a păstrat în manuscrisul 16 562, fila 16 (text autograf, copiat după *Umanitatea*, cu aceeaşi dată şi aceeaşi dedicaţie).

Textul a fost stabilit după ms. 16 562.

(p. 150)

AMURG

Publicată în *Gîndirea*, anul I, nr. 12, 15 octombrie 1921, p. 143, cu titlul *Aşteptînd*, şi cu data: „1917".

S-a păstrat în manuscrisul definitiv 18 922, fila 51, cu titlul *Amurg;* în manuscrisul 12 844, filele 7—8, cu titlul *Aşteptînd* (text autograf copiat după *Gîndirea*); în manuscrisul 12 841, fila 74, cu titlul *Evantaiul uitat* (text autograf, datat: „iulie 1917"); în manuscrisul M, fila 138.

Textul a fost reprodus după ms. 18 922.

VARIANTE

Ms. 12 841—*A; Gîndirea—B;* ms. 12 844—*C;* ms. M—*D;* ms. 18 922—*E.*

V.2 — grilajul cel verde e ud, *A, B, C:* Au ruginit crinii grilajului *D, E:*
V. 4 — Soarele a îngălbenit un copac, *A, B, C:* Soarele sfinţeşte arborii. *D, E;*

V. 5 — fiece frunză, o icoană veche. *A, B, C*: toată frunza o icoană veche. *D*; toată frunza o icoană vie. *E*;

V. 7 — vilă pentru tristețea elegantă: *A, B, C*: vilă a tristeților elegante, *D, E*;

V.11 — ... Vine un docar pe nisipul palid, *A, B, C*: Iată un docar pe nisipul palid *D, E*;

V.12 — îți vine o doamnă cu ochi dureroși, *A, B, C*; vine o doamnă cu ochii de toamnă *D, E*.

Varianta *B*, cu titlul *Așteptînd*, figurează în antologia *Literatura română contemporană*, alcătuită de Vladimir Streinu, Editura Dacia, Buc., 1943, p. 165.

Comentînd poemele scrise de Vinea în primul deceniu de creație, printre care sînt și cele publicate în *Gîndirea*, Ov. S. Crohmălniceanu face o observație deosebit de pertinentă: „Directorul *Contimporanului* are foarte devreme intuiția unui limbaj poetic nou care se va constitui abia după consumarea a două decenii de experiențe avangardiste și va fi sinteza lor. În privința aceasta, Vinea e comparabil cu Pierre Reverdy. Ca el, fiind preocupat de o autentică revoluționare a expresiei poetice, nu pune mare preț pe nonconformismele spectaculoase și superficiale. La fel, deși lasă o impresie falsă de moderație, ei vor descoperi inițiativele, cu efecte inovatoare profunde, în nu puține aspecte ale liricii contemporane. Vinea își forjează, acolo unde caută să valorifice experiența avangardistă, un stil al său cu adevărat personal, aliaj original de sensibilitate delicată, inteligență ascuțită și discreție“ (*op. cit.*, p. 383).

(p. 151) INSANIA

Publicată în *Cugetul românesc*, I, nr. 4, mai, 1922, p. 337, cu titlul *Neurastenie* și data: „1916“. Republicată în *România literară*, anul I, nr. 6, 7 mai 1939, p. 14, cu titlul *Neurastenie*.

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 152, cu titlul *Insania*; în manuscrisul 11 783, filele 17—18, cu titlul *Neurastenie* (text autograf); în manuscrisul 12 844, fila 1, cu titlul *Neurastenie* și data: „1916“ (text autograf copiat după *Cugetul românesc*); în manuscrisul M, fila 139, cu titlul *Insania* (titlu autograf; vechiul titlu, *Neurastenie*, apare șters).

Textul a fost stabilit după manuscrisul 18 922.

VARIANTE

Ms. 11 783—*A*; *Cugetul românesc*—*B*; ms. 12 844—*C*; *România literară*—*D*; ms. M—*E*; ms. 18 922—*F*.

V. 6 — stagnînd în nemișcarea mată *A, B, C, D*; zăcut în nemișcarea mată *E, F*;

V.16 — de nu mai ceri trecutul chip *A, B, C, D*: că nu mai ceri trecutul chip *E, F*.

Titlul din versiunea definitivă, *Insania*, este unul din numeroasele titluri în limba latină pe care Vinea le dă poemelor sale, mai ales în perioada de maturitate. (În latină *insania* înseamnă nebunie).

Simion Mioc vede în *Insania* o variațiune pe tema fetei bolnave, înrudită ca atmosferă cu *Rugăciune* și *Stampă*. Este „o variantă mai succintă, mai aeriană și de o muzicalitate argheziană (*din Agate negre*), în care chipul iubitei e doar sugerat“ (*op. cit.*, p. 212—213).

(p. 152) FIOR

Publicată în *Cugetul românesc*, I, nr. 5, iunie, 1922, p. 442.

Poezia lipsește din manuscrisul 18 922, deși titlul figurează la *Tabla de materii* alcătuită de autor. Este cuprinsă în manuscrisul 12 844, fila 43 (text autograf copiat după *Cugetul românesc*.); în manuscrisul 12 842, fila 206; în manuscrisul M, fila 193 (text cu modificări autografe).

Textul a fost stabilit după ms. M.

VARIANTE

Cugetul românesc—*A*; ms. 12 844—*B*; ms. 12 842—*C*; ms. M—*D*.

V. 8 — Tu vezi de-acum apusul pînă-n fund *A, B*: Tu vezi acum apusul pînă în fund *C, D*;

V.19 — ce-și ține taina lui neputincioasă, *A, C*: păstrîndu-și taina lui fricoasă *B, D*.

Fior este unul dintre numeroasele poeme ale amurgului scrise de Ion Vinea. Crepusculul apare în viziunea poetului ca o clipă înfiorată cînd sufletul începe să alunece spre somn, spre irealitate, spre vedenii. Roșul crepuscular cheamă, la fel ca în poezia bacoviană, sugestia agoniei și a morții.

Luptătorul căzut în sînge este o imagine specifică lui Vinea, căci în universul său tema declinului se asociază uneori cu o temă a morții.

După Simion Mioc, *Fior* se înscrie printre capodoperele lui Ion Vinea. Spațiul interior al poeziei se deschide cu „o senzație de gol, rezultat al unui fior meta-fizic, în care simțurile își schimbă frecvența și deschiderea de percepție a culorilor, miresmelor și sunetelor (punct de trecere între simbolism și expresionism), prevestind un declin halucinant. [...] Metaforele-simbol alunecă pe oglinzi de sensuri ambigue: subiectivitatea parcă ar cuprinde lumea, pe cînd aceasta e indiferentă; înfiorarea exterioară înconjoară doar impenetrabilul sîmbure spiritual interior" (*op. cit.*, p. 169–170).

(p.153) PRIVEGHI

Publicată în *Facla literară, artistică și socială*, VII, nr. 41, 13 octombrie 1922, p. 648, cu titlul *Veghea mistică*.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 137, cu titlul *Priveghi*; în manuscrisul M, fila 124, cu titlul autograf *Priveghi*; în manuscrisul 12 844, fila 41, cu titlul *Veghea mistică* (text autograf copiat după *Facla*).

Text stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Facla—A; ms. 12 844—*B*; ms. M—*C*; ms. 18 922—*D*.

V. 6 — cu sîngele din mușcate, pe peretele cu zorele *A, B*: cu sîngele din mușcate, cu peretele de zorele. C, *D*;

V. 7 — Seara s-a străduit și, în sfîrșit, a descins, *A, B*: Seara a șovăit și în sfîrșit a descins *C*: Seara s-a legănat și în sfîrșit a descins *D*;

V. 8 — prin soarele care se întețea a moarte *A, B, D*: prin soarele care se întețea de moarte *C*;

V. 9 — cînd stupii au tăcut și foile s-au stins *A, B*: cînd stupii au tăcut și florile s-au închis *C, D*;

V.10 — și muntele și-a tras pulpana din cer *A, B*: și muntele și-a tras broboada din cer *C, D*;

V.11 — peste coama-i aspră de cărbune. *A, B*: peste pletele de cărbune. *C*: peste coama lui aspră de cărbune > peste coama-i aspră de cărbune *D*;

V.13 — suspinul tălmăci clipa; *A, B*: suspinul a tălmăcit clipa; *C*: suspinul tău ne tălmăci clipa; *D*;

V.14 — în curtea rotundă limpede văzduhul *A, B, D*: în curtea rotundă stăvilit văzduhul *C*;

V.15—20 — și căderi triste; cîntece din lemn,/și trecerea umbrelor smerite/ către încăperea cu facle în muguri albi descrescînd, *A, B*: crește-n mers de cruce cîntecul de lemn/ducînd perindarea umbrelor smerite/către hruba cu facle în muguri albi plîngînd. *C*: și bătăi ciudate: cîntece de lemn/semănate-n cruce pe urme de pași/și-n alai de doliu maicile smerite/ trec prin răsfirarea umbrelor spre hruba/care nălucește strălucind aprinsă/de facle, o mie, în muguri albi înflorind. *D*;

V.21 — Din drum, de departe, zurgălăi de vis *A, B, C*: Din drum de departe clopoței de vis *D*;

V.24 — și a noastră care, în zori, pleca, dragă, pleca. *A, B*: și a noastră care, spre ziuă, pleca, Doamnă, pleca. *C*: și a noastră care spre zori pleca, doamnă, pleca. *D*.

Varianta *Veghea mistică* figurează în *Antologia poeților de azi*, alcătuită de I. Pillat și Perpessicius, vol. II, Editura Cartea românească, Buc., 1928, p. 328.

(p. 154) VISUL SPÎNZURATULUI

Publicată în *Clopotul*, anul I, nr. 3, 5 noiembrie 1922, p. 10, purtînd data: „1915". Republicată în *Punct*, nr. 15, 28 februarie 1925, p. 2.

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 232 cu titlul *Visul spînzuratului*; în manuscrisul 12 841, fila 81, cu titlul *Moartea spînzuratului* (text autograf); în mauscrisul 12 844, fila 33—34, cu titlul *Visul spînzuratului* și cu data: „1915" (text autograf); în manuscrisul 11 783, fila 21, cu titlul *Visul spînzuratului* (text autograf); în manuscrisul M, fila 218, cu titlul *Visul spînzuratului*.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Ms. 12 841—*A*; *Clopotul—B*; *Punct—C*; ms. 12 844—*D*; ms. 11 783—*E*; ms. M—*F*; ms. 18 922—*G*.

V. 3 — Se-nvîrtește-n axu-i de lumină *A, B*: se-nvîrtește-n axa-i de lumină *C, D, E, F, G*;

V. 7 — pe același vînt s-a legănat *A*: pe același fir s-a legănat *C, D*: pe același gînd s-a legănat *B, E, F, G*;

V.11 — Astfel făcea haz spre ziuă *A, C, D*: Astfel făcu haz spre ziuă *B, E, F, G*;

V.13 — păsări cari bat apa-n piuă, *A, F, G:* păsările ce bat apa-n piuă, *B. C, D;* păsările cari bat apa-n piuă *E;*

V.15—16 — spînzuratul vînăt ca o floare *A, B, E:* gîdilatul vînăt ca o floare *C, D:* gîdilîndu-l pînă la suspin,/spînzuratul vînăt ca o floare *F, G;*

V.18 — își strănută sufletul deplin. *A, B, C, D, E:* își strănută sufletul din plin. *F, G.*

Poezia figurează în *Antologia literaturii române de avangardă*, de Sașa Pană, Editura pentru literatură, Buc., 1969, p.494.

Influența lui Tristan Tzara e aici vizibilă, observă Ion Pop. *Visul spînzuratului* e una dintre „acele compuneri pseudoinfantile, afectînd indiferența la dramă, pentru a reține elementul pitoresc, foarte înrudită cu *Glas*-ul lui Tzara și cu *La marginea orașului* a aceluiași" (*op. cit.*, p. 165).

În același timp, critica a remarcat asemănarea dintre această poezie și *Balada spînzuratului* a lui Adrian Maniu. Lui Simion Mioc, de pildă, *Visul spînzuratului* i se pare „un soi de replică la *Balada spînzuratului* de Maniu. Ambele poezii se situează în aceeași manieră artistică și valoare estetică. Diferențele sînt sesizabile doar la nivelul atitudinii «eroului»: nonconformism social subliniat, la Maniu, mai naturalist și ambivalent în ceea ce privește spiritul de frondă, la Vinea" (Simion Mioc, *op. cit.*, p. 241).

(p. 155) SFÎȘIERI

Publicată în *Clopotul*, anul I, nr. 4, 12 noiembrie 1922, p. 10, cu data: „1918".

Nu figurează în manuscrisele poetului.

Textul a fost stabilit după periodic.

(p. 156) DIN „ALMANAHUL ÎNGERILOR"

Publicată în *Clopotul*, I, nr. 5, 19 noiembrie 1922, p. 10, cu data: „1917" și titlul *Constatări provinciale*. Republicată în *Contimporanul*, anul II, nr. 37—38, aprilie, 1923, p. 3, cu titlul *Din „Almanahul îngerilor"*.

Nu este cuprinsă în manuscrisul 18 922. Figurează în manuscrisul 12 844, fila 14, cu titlul *Din „Almanahul îngerilor"*, datată: „1917" (text autograf, copiat după *Contimporanul*); în manuscrisul 12 841, fila 67, cu titlul *Pe cînd se leagănă ceasul* (text autograf, cu mențiunea: „10 mai 1917. În cvartir la Tg. Frumos").

Textul a fost stabilit după ms. 12 844.

Ms. 12 841—*A; Clopotul—B; Contimporanul—C;* ms. 12 844—*D.*

V. 3 — Un pom își strălucește rugina lui de fier *A:* — *lipsește în B:* ning clipele rugină pe arborii de fier *C, D;*

V.12 — de-acum se-așteaptă seara cu-al lumii vînăt aer, *A:* de-acum se-așteaptă seara cu-al lunei vînăt caier, *B, C, D;*

V.15 — Provincie, ce creier urzește în așa vară? *A:* Provincie, ce suflet urzești în așa vară? *B, C, D;*

V.16 — Auzi mai bine-n umbră-ți cum cresc năluci de crini. *A, B:* Simte mai bine-n umbră-ți cum cresc năluci de crin. *C, D.*

Varianta *B* conține o evidentă eroare tipografică: omisiunea versului 3. Considerăm această omisiune o eroare tipografică și nu o modificare operată de poet, deoarece toate celelalte variante, inclusiv varianta *A*, mai veche, are strofa întîi de patru versuri, la fel ca celelalte trei strofe. Fără acest vers, prima strofă se prezintă, în varianta *B*, în mod nejustificat șchioapă, asimetrică.

Varianta *B*, cu titlul *Constatări provinciale*, a fost reprodusă în două antologii de prestigiu: *Antologia poeților de azi* de I. Pillat și Perpessicius, Editura Cartea românească, Buc., vol. II, 1928, p. 327—328, și *Antologia literaturii române de avangardă*, de Sașa Pană, Editura pentru literatură, Buc., 1969, p. 495.

Varianta *C*, cu titlul *Din „Almanahul îngerilor"* este publicată ca „inedită" în *Contemporanul*, nr. 27 (1185), 4 iulie 1969, p. 3.

Nici exegeții și nici editorii lui Ion Vinea nu au făcut pînă în prezent o comparație între textele intitulate *Constatări provinciale* și *Din „Almanahul îngerilor"*, ca să se constate asemănarea frapantă dintre ele, încît acestea continuă să circule ca două poezii distincte. În ediția din 1971, Ion Vinea, *Opere*, apărută la Editura Dacia, figurează ambele texte (vol. I, p. 424 și 425).

(p.157) ȘUVOAIE

Publicată în *Clopotul*, anul I, nr. 7, 3 dec. 1922, p. 10, cu titlul *Șiroaie*.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 138, cu titlul *Șuvoaie;* în manuscrisul M, fila 125, cu titlul *Șuvoaie.*

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Clopotul—A ; ms. M—*B;* ms. 18 922—*C.*

V. 1 — Vremea s-a șters — plouă de mult *A :* Vremea s-a stins — plouă de mult, *B, C;*

V.14 — Gîndul spovedit, suflet apus, *A :* Gînd spovedit, suflet apus, *B, C.*

În manuscrisul 18 922 ultimul vers apare subliniat, și în dreptul lui, Vinea a scris cu creionul: „Trebuie căutat ceva mai pregnant“.

În manuscrisul M imaginea „gînd spovedit“ din versul 14 a avut inițial forma „dor spovedit“, ștearsă apoi de poet.

(p.158) DINTR-O VARĂ

Publicată în *Cugetul romănesc*, anul II, nr. 1, ianuarie, 1923, p. 57.

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 80 ; în manuscrisul 12 844, fila 2 (text autograf copiat după *Cugetul romănesc*); în manuscrisul M, fila 71.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Cugetul românesc — A ; ms. 12 844 — *B;* ms. M—*C;* ms. 18 922—*D.*

V. 3 — pe unde potecile se înveștmîntă-n zale, *A, B :* pe unde potecile se-mbracă-n zale. *C, D;*

V. 4 — Spre balconul de fier cu sîngerări ruginii *A, B*: Spre balconul de fier cu ghimpi ruginii *C, D;*

V. 6 — ți-am spus: apari ca un arc de cer *A, B :* ți-am spus: apari ca un arc în cer *C, D;*

V. 8 — și moșierul își descifrează strămoșii, *A, B :* și moșierul își deslușește strămoșii. *C,D ;*

V.10 — Mi-amintesc un burlan cu boabe de argint, *A, B :* Mi-amintesc un burlan cu bale de argint *C, D;*

V.12 — Seara făcu drumurile de metal *A, B :* Seara slei drumurile cu metal *C,D ;*

V.13 — și podurile sunau ca lemnul viorilor, *A, B :* și podurile răsunară ca lemnul viorilor, *C, D ;*

V.14 — bufnițele vechi scăpară întunericul din gheare *A, B*: bufnițele vechi scăpară beznele din gheare, *C, D ;*

V.16 — printre stejarii columne de fum *A, B :* printre mestecenii cu brațe de fum, *C, D ;*

V.17 — către casa din grinzi cu perdelele albe. *A, B ;* către casa de grinzi cu perdelele albe. *C, D ;*

V.22 — dar eu am scris versurile aceste *A, B :* Iar eu am scris rîndurile acestea *C, D ;*

V.24 — din pădurea în care am cetit pe Nietzsche. *A, B :* din codru-n care l-am cetit pe Nietzsche. *C, D.*

Dintr-o vară figurează în *Antologia poeților de azi*, alcătuită de I. Pillat și Perpessicius, vol. II, Editura Cartea românească, Buc., 1928, p. 329—330.

Este o poezie cu caracter autobiografic în care este evocat prietenul din adolescență, Tristan Tzara. Ca și în poeziile în limba română ale acestuia, există în *Dintr-o vară* un prozaism căutat, un stil de proces-verbal în care sînt înregistrate fapte din viața familială, domestică. Din cînd în cînd, pe acest fundal prozaic sclipesc imagini strălucitoare : „mesteceni cu brațe de fum“; „cerbii cu botu-n lac beau stelele“.

Comparată cu cunoscuta poezie a lui Tristan Tzara *Vino cu mine la țară, Dintr-o vară* relevă nota originală a liricii lui Vinea ce-l desparte încă de la primele poeme de creația prietenului său. Cum observă și Simion Micc, “tendința de a da o imagine nouă, originală, asupra datelor realului, în manieră de reportaj, cu inflexiuni de ironie, nu poate suprima, la Vinea, izvorul elegiac din adînc. Cele două porniri se supraveghează reciproc, se înlătură fragmentar sau alternează, de cele mai multe ori tristețea, fiind « umbra » notațiilor lirice“ (*op. cit.*, p. 245—246).

(p.159) LA ORA CÎND CAFENELELE SE ÎNCHID

Publicată în *Contimporanul*, anul II, nr. 35, 17 martie 1923, p. 2.

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 78; în manuscrisul 11 783, fila 34 verso (text autograf) ; în manuscrisul M, fila 69; în manuscrisul 12 844, fila 14 (text autograf copiat după *Contimporanul*, avînd însă un titlu modificat care pare a fi o eroare: *La ora cînd felinarele se închid*).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

În manuscrisul 11 873 în versul final al poeziei cuvîntul „niciodată“ este scris în întregime cu majuscule: „NICIODATĂ“.

Cum observă Șerban Cioculescu, „aspectele citadine își fac un loc de seamă în poeziile de la *Contimporanul*. Spre deosebire însă de caracterul ofensiv și militant al urbanismului din panoplia poeților mai tineri, I. Vinea nu arborează poezia citadină cu un caracter programatic, spre complementarea esteticii constructiviste. [...] El nu face decît să-şi schimbe decorul unei tristeţi organice" (*op. cit.*, p. 34).

„Vinea înţelege să dea o utilizare mai fructuoasă ca alţii tehnicii simultaneiste. Montajele lui poetice sînt alcătuite din pluralitatea unor pulsaţii lirice concomitente, însă adînci, obsesive" (Ov. S. Crohmălniceanu, *op. cit.*, p. 382).

(p.160) STEAUA MORŢILOR

Publicată în *Cugetul românesc*, anul II, nr. 3, martie, 1923, p. 242, cu titlul *Tîrzie*. Republicată în *Punct*, I, nr. 13, 14 februarie 1925, p. 2, cu titlul *Steaua morţilor*; în *Reporter*, anul V, nr. 1, 1 ian. 1937, p. 2, cu titlul *Steaua morţilor* (într-un grupaj de cinci poezii cu menţiunea: „Din *Ora fîntînilor*"); în *Revista Fundaţiilor regale*, IX, nr. 6, iunie, 1944, p. 551, cu titlul *Călătoare*.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 215, cu titlul *Steaua morţilor*; în manuscrisul 5 080, fila 124—125, cu titlul *Tîrzie*; în manuscrisul M, fila 204, cu titlul *Steaua morţilor*.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Cugetul românesc — A; ms. 5 080—*B*; *Punct—C*; *Reporter—D*; *Revista Fundaţiilor—E*; ms. M—*F*; ms. 18 922—*G*.

Variantele *A*, *B*, *C*, *D* şi *E* prezintă deosebiri însemnate faţă de textul definitiv. Le reproducem integral:

Varianta *A* (identică cu *B*):

Ploaia de noapte păşeşte-n noroi
Soli goi trec cu milioanele
Pentru ce fîşiile negre?
faţa galbenă în ele suferă.

Femeia caută azil
pentru picioarele reci
pentru sufletul de cîine ud.

Femeie, bate la toate ferestrele,
oamenii dorm somnul pămîntului;
la margini e o grădină cu flori veştede
în care luminile tremură,

caută băncile putrede:
paznicul însuşi în vis scapătă.

Femeie, poartă-ţi pretutindeni semnul,
ca o cruce bezna te copleşeşte,
pe sub portaluri, pe sub părăgini
prin toată lumea tusea ta descreşte.

Umbră din umbre desluşită,
gîndul zăbranic asupră-ţi pregetă:
în rătăcire pierde-te, pierde-te,
cetatea e surdă şi zăvorîtă.

La această variantă se referă Şerban Cioculescu în studiul său din *Aspecte lirice contemporane*: „În *Tîrzie* apare o femeie stigmatizată", ceea ce „răspunde, simbolic, poeziei *Ioana*, impersonalizînd simţirea dezolată a autorului" (p. 33).

Varianta *C*:

Ploaia prin somn păşeşte în noroi
Soli goi trec cu milioanele —
De ce fîşiile negre?
Suferă faţa galbenă în ele.

Femeia caută azil
pentru picioarele reci
pentru sufletul de cîine ud.

— Femeie, bate la toate ferestrele
oamenii dorm noaptea pămîntului —
— la margini grădina cu flori veştede
în care luminile tremură,
caută băncile putrede —
pazincul însuşi în vis scapătă.

Femeie, poartă-ţi pretutindeni semnul
ca o cruce bezna te copleşeşte,
pe sub portaluri, pe sub părăgini
prin toată lumea tusea ta descreşte.

Umbră din umbră deslușită,
gîndul zăbranic asupră-ți pregetă —
în rătăcire pierde-te, pierde-te —
cetatea e surdă și zăvorîtă.

Această variantă, cu titlul *Steaua morților*, figurează în *Literatura română contemporană*, antologie întocmită de Vladimir Streinu, Editura Dacia, Buc., 1943, p. 164—165 și în *Antologia română de avangardă*, de Sașa Pană, Editura pentru literatură, Buc., 1969, p. 500—501.

Varianta *D*:

Prin bezne ploaia apasă-n noroi
Trec milioane de soli goi.
Pentru ce fîșiile negre?
Suferă chipul galben în ele.

Femeia caută azil
pentru picioarele reci,
pentru sufletul de cîine ud.

Femeia bate la toate ferestrele,
oamenii dorm greul pămîntului,
la margini e grădina de flori veștede,
caută băncile putrede,
paznicul însuși în vis scapătă.

— Femeie, poartă-ți pretudindeni semnul
ca pe o cruce bezna te copleșește;
pe sub arcade pe sub portaluri
prin toată lumea tusea ta descrește ...

Umbră din umbră deslușită,
gîndul zăbranic asupră-ți pregetă
în rătăcire pierde-te, pierde-te,
cetatea e surdă și zăvorîtă.

Varianta *E:*

Ploaia prin noapte pasă-n noroi
trec milioane solii ei goi
cu flamuri de vînt în cer fără stele.
Chip galben de os rătăcește sub ele.

Femeia caută azil
pentru picioarele-i reci
pentru sufletul de cîine ud.

— Bate, femeie, la toate ferestrele,
oamenii dorm greul pămîntului ...
La margini e grădina de flori veștede,
caută-i băncile putrede,
paznicul însuși în vis scapătă.

Femeie, poartă-ți pretutindeni semnul
ca o cruce bezna ta copleșește,
pe sub arcade, pe sub portaluri,
prin toată lumea tusea ta descrește ...

Umbră din umbre deslușită,
ora de doliu asupră-ți pregetă ...
În veșnicie pierde-te, pierde-te,
cetatea e surdă și zăvorîtă.

(p.162)

LAMENTO

Publicată în *Contimporanul*, anul II, nr. 39—40, 21 aprilie 1923, p. 6, purtînd data: „1920".

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 234; în manuscrisul 11 783, fila 37 (text autograf); în manuscrisul 12 844, fila 15 (copie autografă după *Contimporanul*); în manuscrisul M, fila 220.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Contimporanul—A ; ms. 12 844—*B ;* ms. 11 783—*C ;* ms. M—*D ;* ms. 18 922—*E.*

V. 4-5— plîngeți lacrimi de făină, / sonerii lumină *A, B, C*: plîngeți lacrămi de făină / printre sonerii, lumină, *D, E ;*
V. 8 — treci între cristale, feeric, deci, *A, B, C*: treci între cristale, feerică, deci, *D*;
V. 9 — pe rugul lăuntric răstignită, *A, B, C :* pe rugul tău lăuntric răstignită, *D, E ;*
V.11 — ritm discret pneu rostogolit. *A, B, C :* cu echipaj, pe pneu rostogolit. *D, E ;*

V.13 — cumplit Negrul (tău) se strîmbă în carton *A, B, C ;* cumplit se strîmbă Negrul la volan, *D, E ;*

V.14 — înghite felinarele cîte unul *A, B, C :* înghite felinarele unul cîte unul, *D, E ;*

V.16 — Nu mă vezi, sufăr, sub cilindrul inutil *A, B, C :* Nu mă vezi, sufăr, sub ţilindrul inutil. *D, E.*

Şerban Cioculescu comentează pe larg această poemă, considerînd-o caracteristică pentru întreaga creaţie poetică a lui Vinea:

„E un instantaneu care fixează imaginea unui aspect de viaţă nocturnă a metropolei moderne. Automobilul a oprit în faţa unui local de noapte, cu un boy negru pe afiş, indicînd jazzbandul care întîmpină pe vizitatori. Figura negrului, simbolizînd un moment al sensibilităţii biciuite de muzica sălbatică, ia înfăţişări groteşti şi fantastice. Decorul se completează cu ploaia mohorîtă de primăvară, care desprinde afişele lipite cu cocă. Printre luminile ireale şi sunetele stridente, arborii, în bătaia vîntului, par a-şi face semne. Notaţiile de impresii sînt convergente, îngăduind o privire sintetică a colţului de oraş, surprins cu acuitate. Nu lipseşte nici sentimentul subiectiv, în enunţarea finală, pentru a însemna lipsa de aderenţă sufletească a poetului, costumat pentru seară. Ceremonialul vestimentar adoptat pentru circumstanţă nu i-a conferit dispoziţia de petrecere a unora dintre noctambulii ce-şi trag plăceri din viaţa de noapte a metropolelor [...]. Ion Vinea anexează poeziei ritmul trepidant al capitalei moderne, nevroza marilor oraşe" (*O privire asupra poeziei noastre ermetice*, în *vol. cit.*, p. 20—21).

„Decorul citadin cu recea lui geometrie constructivistă — observă şi Ion Pop — departe de a fi un obstacol (cum a fost pentru Ilarie Voronca, un voluptuos al senzaţiei elementare) va contribui la o mai rapidă cristalizare a propriei viziuni. Ion Vinea îşi descărnează elementele, le deshidratează, dacă putem spune astfel, reţinînd cu precădere anorganicul sau prelucrînd intelectual senzaţia primară" (*op. cit.*, p. 168).

În schimb, lui M. Petroveanu atracţia lui Vinea pentru universul citadin nu i se pare a exprima o adeziune reală: „Fascinaţiei baudelairiene pentru fosforescenţa vicioasă a «capitalei» i se substituie o privire mîhnită şi crispată abia deghizată a inaderenţei la un mod de existenţă ruinătoare. O grimasă tragică se întipăreşte pe cele patru sau cinci poezii de extracţie urbană (*op. cit.*, p. 138).

(p.163) ÎNGERUL A STRIGAT

Publicată în *Cugetul românesc*, anul II, nr. 4—5, aprilie-mai, 1923, p. 320, cu data „1920".

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 190 şi în manuscrisul 12 844, fila 5 (text autograf copiat după *Cugetul românesc*, cu menţionarea revistei şi a datei de apariţie); în manuscrisul M, fila 176.

Textul este stabilit după ms. 18 922.

Este o „frumoasă poezie urbană, semnificativă pentru tonicitatea îndemnului de primăvară, prin care încearcă un remediu împotriva depresivităţii" (Şerban Cioculescu, *op. cit.*, p. 34).

Îngerul a strigat este „unul dintre cele dintîi manifeste ale urbanismului solar din lirica noastră" (M. Petroveanu, *op. cit.*, p. 136).

„*Îngerul* — observă Sergiu Sălăgean — se apleacă asupra singurătăţii citadinului, a omului anihilat de mediul mutilator, care îşi pierde capacitatea de a iubi. Străbate aici un ecou expresionist în prezentarea ostilă a oraşului, care, deşi nu este pus în opoziţie cu satul, este acuzat în maniera cunoscută a sensibilităţii expresioniste" (*op. cit.*, p. 113).

(p.164) SCHIVNIC

Publicată în *Cugetul românesc*, II, 1923, nr. 6—7, iunie-iulie, p. 482, cu titlul *Sfînt (1)* şi cu dedicaţia :„pictorului Marcel Iancu".

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 31, cu titlul *Schivnic ;* în manuscrisul 12 844, fila 44, cu titlul *Sfînt (1)* (text autograf, copiat după *Cugetul românesc*, cu aceeaşi dedicaţie) ; în ms. M, fila 18, cu titlul *Schivnic.*

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Cugetul românesc — *A ;* ms. 12 844—*B;* ms. M—*C;* ms. 18 922—*D*

V. 3 — ţi-ai făcut, frate Serapion: *A, B :* ţi-ai aşternut, frate Serapion: *C, D ;*

V. 4 — unde gustul vieţii dacă nu în rouă? *A, B :* unde e gustul vieţii dacă nu în rouă? *C, D ;*

V. 5 — Pe tălpile tale s-a lipit pămîntul, *A, B :* Pe tălpile tale s-a cojit pămîntul, *C, D ;*

V. 6 — în părul tău s-au încîlcit licuricii, *A, B :* ţi s-au cuibărit în plete licuricii, *C ;* cercei şi pieptini porţi în plete licuricii, *D:*

V. 7 — curg, din strana-n granit oasele singurătăţii, *A, B :* rezimi pe strana de granit oasele singurătăţii. *C, D ;*

V. 8 — tu gîndul ca din praştie-l azvîrli: *A, B:* Ghicitul rost azvîrlă-l ca din praştie: *C:* Tu rostul ghicit, ca din praştie-l azvîrli: *D;*
V.10 — Vulturul, în seri, ca o carte, deschis, *A, B:* Vulturul serii ca o carte deschis *C, D;*
V.11 — vechi zbor de lemn, frate Serapion: *A, B:* trece ochilor tăi, frate Serapion: *C, D;*
V.12 — visul în care ochii, amîndoi, au greşit *A, B:* visul pe care de-un veac l-ai păscut *C, D.*

În manuscrisul 18 922, precum şi în manuscrisul *M*, titlul iniţial, *Sfînt*, apare şters, iar deasupra e scris cu creionul titlul nou *Schivnic* (care figurează şi la *Tabla de materii* a manuscrisului 18 922). Modificarea titlului s-a făcut spre a se evita omonimia cu cealaltă poezie intitulată *Sfînt* (ediţia de faţă p.165).

Vinea a apreciat în nenumărate rînduri arta pictorului Marcel Iancu, prietenul său şi co-director al revistei *Contimporanul*. Într-un articol din *Cuvîntul liber*, de pildă, luînd apărarea artei moderne în faţa spiritelor obtuze sau excesiv tradiţionaliste, el observă: „Revoluţia artistică de azi rupe legătura cu natura organizată, păstrînd doar datele ei eterne: culoarea şi forma în alfabetul ei geometric. Artistul reconstruieşte «*selon le cube et le cylindre*» o lume infinit mai vie şi mai expresivă decît a palizilor naturalişti cu stilizările lor timide. Poetul Ion Pillat îmi spunea: «aş vrea să am o pînză de Marcel Iancu, dar nu ştiu unde să o pun să nu mi le anihileze pe celelalte». Pillat exprima sentimentul pînă şi al celor ce nu pricep: spectactorul ieşit dintr-o expoziţie modernă îşi caută zadarnic pierduta linişte, în sălile «clasicilor». Dacă e dintre cei pe care nedumeririle îi muncesc, se va întoarce iar şi iar, în sala blestemată, pînă ce solzii de pe ochi îi vor cădea" (I. Vinea, *Modernism şi tradiţie*, în *Cuvîntul liber*, anul I, seria II, nr. 1, 24 ian. 1924).

Cele două portrete de „sfinţi" *(Sfînt* şi *Schivnic)* ilustrează atracţia, de moment, a lui Vinea spre stilul iconografiei bizantine practicat în paginile revistei *Gîndirea*. *Schivnic* mai ales seamănă cu poemele similare ale lui Lucian Blaga.

(p.165) SFÎNT

Publicată în *Cugetul românesc*, II, nr. 6—7, iunie-iulie, 1923, p. 483, cu titlul *Sfînt (2)* şi cu menţiunea: „pe o xilogravură de Marcel Iancu".

Figurează în manuscrisul 18 922, filele 28 şi 29, cu titlul *Sfînt* (două texte dactilo, identice); în manuscrisul 12 844, fila 44, cu titlul *Sfînt (2)* şi cu menţiunea: „pe o xilogravură de Marcel Iancu" (text autograf copiat după *Cugetul românesc)*; în manuscrisul 5.080, fila 126, cu titlul *Sfînt (2)* şi cu aceeaşi menţiune (text autograf); în manuscrisul M, fila 16.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Cugetul românesc—A; ms. 12 844—*B;* ms. 5 080—*C;* ms. M—*D;* ms. 18 922—*E*.

V. 4 — al fîntînii smulte din granit! *A, B, C:* al fîntînii smulse din granit. *D, E;*
V. 9 — Şi-n odăjdii propovăduind, *A, B, C:* Că-n odăjdii propovăduind *D, E;*
V.11 — Sfîntul alb şi fără vicleşug *A, B, C:* Sfîntul pur şi fără vicleşug *D, E;*
V.*12* — s-ar simţi de adevăr sclipind. *A, B:* s-a simţit de adevăr sclipind. *C, D, E.*

Adăugarea cifrei „2" după titlu, în variantele *A, B* şi *C* se explică prin faptul că în acelaşi număr din *Cugetul românesc* Vinea publică două poeme cu acelaşi titlu; *Sfînt (1)* şi *Sfînt(2)*. *Sfînt (1)* va primi titlul *Schivnic* (în ediţia de faţă vezi p.164).

Există în ciclul *Ora fîntînilor* — observă Sergiu Sălăgean — şi „un alt nucleu al personalităţii lui Vinea, corelativ cu sentimentul solitudinii şi deosebit de cel al declinului şi înfrîngerii, ca reacţie la ele. Este aspiraţia la puritatea în care spiritul îşi este suficient sieşi, în care deci solitudinea a dispărut [...]. «Sfîntul», una din ipostazele purităţii, deşi spirit subordonat, este autonom, deţinînd adevărul absolut numai ca esenţă, nu şi ca existenţă" (*op. cit.*, p. 100—101).

În perioada directoratului la *Contimporanul*, influenţa plasticii moderne create de artiştii de avangardă este vizibilă în poezia lui Vinea. Uneori, ca în cazul poeziei *Sfînt* sau al poemului în proză *Stan Gurău*, Vinea se lasă inspirat de arta lui Marcel Iancu şi „desenează" portrete interiorizate pe marginea unor gravuri ale acestuia.

Simion Mioc face o comparaţie interesantă între această poezie a lui Vinea şi poemul *Lemn sfînt* de Ion Barbu, văzînd în *Sfînt* o aderare *avant a lettre* la modelul barbian (poemul lui Barbu e publicat în 1925). Ambele poezii au ca punct de plecare reprezentarea plastică a chipului unui sfînt (o icoană bizantină la Barbu, o xilogravură la Vinea), dar „atmosfera fundamentală a lor formează un contrast. La Vinea, tonul e solemn şi luminos [...] odăjdiile Sfîntului, de „aur din belşug", venind să sublinieze armonia și luminozitatea interioară a acestuia. La Barbu sensul e sceptic-amar, ironic la adresa ascetismului. Imaginea e pictată în culori umile, întunecate" (*op. cit.*, p. 269–270).

(p.166) SINGURĂTĂȚI

Publicată în *Cugetul românesc*, II, nr. 10–11, octombrie-noiembrie, 1923, p. 736, purtînd data: „1918".

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 219, cu data: „1918"; în manuscrisul 12 844, filele 3–4 (text autograf copiat după *Cugetul românesc*); în manuscrisul M, fila 208.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Cugetul românesc–A; ms. 12 844–*B*; ms. M–*C;* ms. 18 922–*D*.

V.20 – ochii mulți ca iezerele se dilată. *A, B :* ca iezerele ochii se dilată. *C, D;*
V.23 – Dar colții zodiilor simțul îl sfîșie *A, B :* Dar colții zodiilor simțul ni-l sfîșie, *C, D;*
V.26 – e acolo, nu este acolo *A, B :* e acolo, nu e acolo, *C, D;*
V.30 – Un Baedecker, cartea de rugăciuni și gazeta districtului *A, B :* Un Baedecker, cartea de rugăciuni și harta ținutului, *C, D;*
V.39 – De-acum glasul destinului *A, B :* – Acum glasul destinului, *C, D.*

Poemul este „expresia unei mișcări sufletești capricioase, fragmentare, fixate doar de inteligența artistică, printr-o tehnică analogă «colajului»" (Ov. S. Crohmălniceanu, *op. cit*, p. 377).

În același spirit, Ion Pop observă în poezia lui Vinea „notația impresionistă tipic avangardistă", după modelul, probabil, al „exhibismului literar al lui Apollinaire și al altor poeți francezi" (*op. cit.*, p. 166).

Modelul lui Apollinaire este posibil, căci Vinea a cunoscut din adolescență poezia acestuia, cum o dovedește și o cronică la volumul *Alcooles* de Guillaume Apollinaire, publicată în *Facla*. Cronica tînărului recenzor nu este însă foarte entuziastă. Vorbind de „simultaneismul abstract" practicat de poetul francez, îl consideră pe acesta un „amestec bizar de originalitate și talent", dotat cu „spirit modern și o sensibilitate ascuțită", dar tributar influenței lui Tristan Corbière (*Facla*, anul V, nr. 29, 16 februarie 1914).

Pe marginea poeziei *Singurătăți*, Paul Georgescu observă: „Ironia lui Vinea nu se referă la propria lui stare sentimentală, ci mai degrabă o neîmpăcare, o respingere a lumii, o mefianță față de structura ei" (*op. cit.*, p. 244).

(p.168) PRAG

Publicat în *Contimporanul*, III, nr. 45, mai, 1924, p. 14, cu titlul *Filtru*.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 26, cu titlul *Prag ;* în manuscrisul 12 844, fila 16 (text autograf, cu titlul *Filtru*, copiat după *Contimporanul*, datat: „1920"); în manuscrisul M, fila 14, cu titlul autograf *Prag* (titlul inițial a fost *Loc*, care apare șters).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Contimporanul–A ; ms. 12 844–*B ;* ms. M–*C ;* ms. 18 922–*D*.

V. 1 – La cerul întîi străjeri de tuci *A, B :* La poarta cerului străjeri de argint *C, D ;*
V. 9 – Clopot vechi întrebarea o scufundă *A, B :* vechi clopot întrebarea o scufundă. *C, D ;*
V.14 – Păinjenul de lumină coase veșnicia *A, B :* Painjenul de lumină citește veșnicia. *C, D ;*
V.15 – Cugetul orb își pipăie semnele *A, B :* Sufletul orb își pipăie semnele, *C, D ;*
V.16 – Pămîntul simte apele și sicriele. *A, B :* pămîntul își simte apele și sicriele *C, D.*

La puțin timp după publicarea poeziei în *Contimporanul*, Vinea o traduce în limba franceză. Versiunea franceză vede lumina tiparului tot în *Contimporanul*, III, 1924, nr. 49, noiembrie, p. 6, sub titlul *Filtre*. Reproducem acest text după manuscrisul 12 844, fila 18, care reprezintă o copie autografă, după *Contimporanul :*

Au ciel premier en côte de maille
des peupliers font par cinquante pas
Oints saints par la vertu du crépuscule
violons d'herbe en mains errons parmi le feu
Berceur alentour des vapeurs d'étoiles
Larme des morts silence figé
Où es-tu frère qui est dans la terre

Ombrure de mes pensérs
— plonge l'appel par très ancienne cloche—
L'heure du jugement frôle les
souvenirs, en leur suaire de poussière
Masque de plomb le crépuscule
pleure du sang par ses orbites
L'arraignée lumière coud l'eternité
Tâte ses cicatrices aveugle penseé
La terre a mal à ses cercueils et eaux.

Varianta *A*, cu titlul *Filtru*, figurează în ***Antologia literaturii române de avangardă***, Editura pentru literatură, Buc., 1969, p. 498, alcătuită de Sașa Pană. Poezia e aici datată : „1920".

Același text, dar cu titlul *Filtre*, apare în antologia lui Vladimir Streinu, *Literatura română contemporană*, *ed. cit.*, p. 166—167.

„Un poem care pare situat între vis și trezie, într-un început de suprarealitate", observă Ion Pop despre poemul *Prag*. „Gîndul stă în preajma materiei, se amestecă cu ea, toată poezia e o succesiune de plinuri și goluri ce dă ansamblului o oarecare imprecizíune" (*op. cit.*, p. 169).

Prag este un poem expresionist în care sentimentul de jale funebră după fratele mort se dilată la dimensiuni metafizice. Peisajul cu plopi în amurg, atît de frecvent în poezia lui Vinea, devine expresia, ermetică, a unei tensiuni transcendente, ca în poezia lui Blaga. Mai ales finalul — „Sufletul orb își pipăie semnele/pămîntul își simte apele și sicriele" — pare desprins din atmosfera volumului *Lauda somnului*.

(p.169)

LUI MARCEL IANCU

Publicată în *Revista română*, nr. 3—4, august-septembrie, 1924, p. **21**. Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 222; în manuscrisul M, fila 211. Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Revista română—A ; ms. M—*B ;* ms. 18 922—*C*.

V.10 — Dormi. Somnul primește vorbele. *A :* Dormi. Somnul găzduiește șoaptele, *B*, *C*.

Compasiunea poetului se îndreaptă spre „izgoniții orașului", „ai orașului care destramă sufletele celor slabi" — comentează Șerban Cioculescu pe marginea acestei „citadine" a lui Vinea.

Iar M. Petroveanu observă: „Simțind poate și dificultatea anexării orașului la o literatură cu tradiție rurală, Vinea preconizează practic o asimilare critică a noului domeniu. Teatru de senzații intense și de perspective inedite pentru imaginație, orașul de lumină și trepidație se înalță, pentru el, peste orașul penumbrelor, al epuizaților muncii, al perdiției silnice, al măcinării omului" (*op. cit.*, p. 139).

(p.170)

MĂRTURII

Publicată în *Revista română*, nr. 3—4, august-septembrie, 1924, p. 22—23, cu titlul *Epilog*.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 56, cu titlul *Mărturii ;* în manuscrisul M, fila 48, cu același titlu (titlul *Mărturii* este scris cu creionul peste titlul mai vechi, *Epilog*, care este șters).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Revista română—A ; ms. M—*B ;* ms. 18 922—*C*.

V.1—2 — Oamenii caută cuiburi de pasăre și le mănîncă *A :* copiii caută cuiburi de pasăre/le răscolesc, le strică. *B :* Copiii caută cuiburi de pasăre,/le caută și le strică. *C ;*

V.17 — Dimineața își desface mările pe cari plutesc îngerii înecați, *A ;* Dimineața și-a desfăcut mările pe cari plutesc îngerii înecați, *B*, *C ;*

V.18 — au plîns ușile de lemn uscat și pupăza din covor s-a învechit *A :* au plîns ușile de lemn uscat și pupăza din covor a amuțit, *B*, *C ;*

V.30 — Sînt ape care ucid plantele sub sterpe înfloriri de sare, *A :* Sînt ape care ucid plantele sub sterpe corole de sare, *B*, *C ;*

V.34 — cei care ne-am strîns să batem cu inimile *A ;* cei care ne-am fost strîns să batem cu inimile *B*, *C ;*

V.36 — pe danțul său în jurul focului. *A :* în dansul său din jurul focului: *B*, *C;*

V.37 — Bal în care ne-am răzlețit sorțile *A :* bal în care ne-am răzlețit destinele *B*, *C ;*

V.38 — să măcinăm mustrări *A :* să oglindim mustrările *B*, *C ;*

V.39 — cu ochii răciți. *A :* cu ochii deșerți. *B*, *C*.

(p.172) RĂSUNET

Publicată în *Revista română*, nr. 3—4, august-septembrie 1924, p. 24. Figurează în manuscrisul 18 922, fila 60; în manuscrisul M, fila 66. Text stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Revista română—A ; ms. M—*B;* ms. 18 922—*C*.

V. 3 — Cîte vremuri îmi umplură inima! *A*: de cîte vremuri inima mi-e plină *B, C;*

V. 4 — în cărți semnele vechi se șterg *A :* care se-nfășură-n trecut. *B, C;*

V. 5 — Aștept ora iubirii noi *A :* Să vie ora însă, a iubirii noi *B :* Să vie ora iubirii noi, *C ;*

V. 8 — cu pașii îngerului dinăuntru-i, vine *A :* cu pașii îngerului dinlăuntru-i vine *B, C;*

V.10 — și tristețea fără leac a neștiinței *A ;* și teama fără de vină a neștiinței *B :* și teama fără de pată a neștiinței *C*.

Versul 10: „și teama fără de pată a neștiinței" este rezultatul unui travaliu artistic ce se reflectă nu numai în variante, ci și în ms. 18 922. Pe marginea textului sînt notate cu creionul și apoi șterse variantele: „și teama fără de vină a neștiinței"; „și teama cea neprihănită a neștiinței".

Felix Aderca observă în poezia *Răsunet* „pulverizarea dadaistă și reconstrucția pe axa unei fine senzații, unică și perfect subliniată" (*op. cit.*, p. 250).

(p.173) SCRIPTURI

Publicată în *Contimporanul*, II, nr. 47, septembrie, 1924, p. 6.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 30; în manuscrisul 12 844, filele 16—17 (text autograf copiat după *Contimporanul) ;* în ms. *M*, fila 17. Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Contimporanul — A ; ms. 12 844 — *B;* ms. M—*C;* ms. 18 922 — *D*.

V.6—7 — ca pe un vînat de goarne asurzit — vai mie *A, B*: ca pe-un vînat de goarne asurzit/vai mie *C, D ;*

V.17 — soarele-și regăsea roțile *A, B :* soarele își căuta roțile *C, D ;*

V.18 — și nici un cal nu ți-a scăpat din coapse *A, B :* și nici un cal nu ți-a jucat în coapse *C, D ;*

V.20 — te-au smuls. *A, B :* te-au smuls din șa. *C, D ;*

V.21 — Și-atîrni de-acum peste bătălii *A, B :* Acum te legeni peste bătălii *C, D.*

Scripturi figurează în antologia lui Vladimir Streinu, *Literatura română contemporană, ed. cit.*, p. 169 și în *Antologia literaturii române de avangardă*, alcătuită de Sașa Pană, *ed. cit.*, p. 499.

Ca și în poemul *Septembrie*, în *Scripturi* e evocat personajul biblic Abesalom, fiul regelui David, al cărui destin tragic pare să-l fi impresionat în mod deosebit pe Vinea. Cum se știe, Abesalom s-a răzvrătit împotriva tatălui său și și-a găsit moartea în timpul unei bătălii cu oștenii regelui David. Moartea lui neobișnuită stă sub semnul absurdului: pe cînd trecea printr-o pădure în goana catîrului, a rămas agățat de păr de un copac, fiind apoi ucis de săgețile dușmanului. Jalea regelui David la moartea acestui fiu viteaz și fără seamăn a intrat în legendă ca simbol al supremei dureri paterne.

„Personajul Abesalom — observă Șerban Cioculescu — simbolizează zădărnicia revoltei și înfrîngerea în viață" (*op. cit.*, p. 31).

E. Lovinescu, care comentează destul de sever creația avangardei literare românești, scriind despre poeziile lui Vinea din perioada *Contimporanului* și citînd poezia *Scripturi*, observă: „d. Vinea ține să-și încurce ghemul artei sale în expresii enigmatice și în libertăți față de punctuație ce nu pot, totuși, masca firul clar al unei inteligențe artistice ce se străvede" *(Istoria literaturii române contemporane*, vol. III, Editura Ancora, Buc., 1927, p. 444).

(p.174) VOLUPTAS

Publicată în *Punct*, I, nr. 3, 6 decembrie 1924, 1, cu titlul *Miez de noapte*, și cu data: „1912".

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 128, cu titlul *Voluptas ;* în manuscrisul 12 844, fila 29, cu titlul *Miez de noapte* (text autograf copiat după *Punct) ;* în manuscrisul M, fila 111, cu titlul *Voluptas ;* în manuscrisul 11 783, fila 9, fără titlu, cu data „1912" (text autograf).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Ms. 11 783—*A*; *Punct*—*B*; ms. 12 844—*C*; ms. M—*D*; ms. 18 922—*E*.

V. 1 — Printre Tanagre false și țesături persane *A, B, C*: Printre Tanagre false și flori de fir persane *D, E*;

V.2 — cînd dormi, pe mări de-arome și umbră, în alcov, *A, B, C*: cînd dormi pe mări de ambru și umbre, în alcov, *D*: cînd dormi, pe mări de ambră și umbre, în alcov, *E*;

V. 8 — și-aspir plăceri din juru-ți noroase ca un nimb. *A, B, C*: și-adulmec ora-n tine, pătrunsă de un nimb, *D, E*;

V. 9 — Și pipăitul artă ciudată și subtilă *A, B, C*: iar pipăitul, artă ciudată și subtilă, *D, E*;

V.11 — sărutul mi-l conduce spre floarea imobilă *A, B, C*: călăuzește gura spre floarea imobilă *D, E*;

V.12 — ce-ascunde printre bucle stigmatul de fosfor. *A, B, C*: ce scapără-ntre bucle stigmatul de fosfor. *D*: ce-și scapără-ntre bucle stigmatul de fosfor. *E*.

În manuscrisul 18 922 imaginea: „pătrunsă de un nimb" din versul 8 apare subliniată energic cu două linii. Alături scrie cu creionul: „Nu".

Versiunea *Miez de noapte* din *Punct* figurează în *Antologia literaturii române de avangardă* a lui Șasa Pană, *ed. cit.*, p. 495 și în *Literatura română contemporană*, antologie alcătuită de Vladimir Streinu (*ed. cit.*, p. 164).

Poezia este considerată de Const. I. Emilian printre acele „banale exhibiții grotești", scrise de Vinea sub influența colaboratorilor săi de la *Contimporanul*.

De fapt, stilul poeziei — limpede și discursiv — poartă pecetea unei alte vîrste de creație a lui Vinea, anterioare cu mai mult de un deceniu perioadei sale avangardiste. Ceea ce însă probabil l-a scandalizat pe severul discipol al lui Mihail Dragomirescu a fost îndrăzneala imaginilor erotice din poezia *Miez de noapte*, viziunea unui erotism senzual și rafinat, asemănător cu *Idilele brutale* ale lui Macedonski.

(p.175) HOTARE

Publicată în *Punct*, I, nr. 4, 13 decembrie 1924, p. 2, cu titlul *Drumuri* și purtînd data: „1915".

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 76, cu titlul *Hotare* (titlu autograf scris cu creionul deasupra vechiului titlu *Drumuri*, șters); în manuscrisul 12 844, fila 30, cu titlul *Drumuri* (copie autografă după *Punct*, cu menționarea revistei și a anului de apariție); în manuscrisul 11 783, fila 25 verso, cu titlul *Drum* (text autograf); în manuscrisul M, fila 67, cu titlul *Hotare* (titlul, autograf, e scris cu cerneală albastră peste titlul mai vechi *Drumuri*).

VARIANTE

Ms. 11 783—*A*; *Punct*—*B*; ms. 12 844—*C*; ms. M—*D*; ms. 18 922—*E*.

V. 2 — e muntele sau e un voievod *A*: E muntele sau e vreun voievod *B, C, D, E*;

V. 3 — că sperie-se cîinii tuturor stînelor *A*: că sperie-se cîinii stînelor *B, C, D, E*;

V.5—6 — Drumurile tari din munți scoboară la hanuri de lemn *A*: Drumurile tari din munți scoboară la/hanuri de lemn *B, C*: Drumurile tari din munți /pogoară la hanuri de piatră și lemn, *D, E*;

V.9—10 — Ai zis/pe strune nouă pregetă/ca cel ce învață dantul pe frînghie. *A*: Ai zis: pe strune romanța cea mai nouă pregetă/ca cel ce învață danțul pe frînghie. *B, C*: Ai zis: pe strune romanța cea nouă pregetă/de parcă-nvață dansul pe frînghie. *D, E*.

Într-un articol despre cele „două poeme transilvane" scrise de Ion Vinea (*Hotare* și *Sighișoara*), V. Fanache observă pe marginea poeziei *Hotare*: „*Hotare* imaginează un Ardeal străvechi, mitic, aproape sacralizat, în care romanța cea nouă pregetă. Bineștiutele valori ale tradiției, steaua care-i pecetluiește neamului soarta, muntele semeț ca un voievod, cîinii stînelor, drumurile țării, poveștile și cîntul ținutului țes un fond de permanență, o lume organică, viețuind într-o aură de impenetrabil mister. Pe cît de cunoscute, aceste date esențiale sînt pe atît de indefinibile, tari și vechi, forțe magice ale unui Ardeal vegheat de o stea pe tîmplă" (*Două poeme transilvane*, în *Tribuna*, anul XII, nr. 30, (652), 24 iulie 1969, p. 5).

Poezia figurează, cu titlul *Drumuri* (versiunea din *Punct*), în *Antologia literaturii române de avangardă* a lui Sașa Pană, *ed. cit.*, p. 496.

(p.176) TUZLA (I)

Publicată în *Punct*, I, nr. 5, 20 decembrie 1924, cu dedicația: „lui Marcel Iancu" și cu data: „1913".

Nu figurează în manuscrisul 18 922.

S-a păstrat în manuscrisul 12 841, fila 68, cu titlul *Pe vînt de noapte* şi data: „iulie 1913"; în manuscrisul 11 783, fila 23, cu titlul *Tuzla(I)*(text autograf); în manuscrisul 12 844, fila 31, cu data: „1913" (copie autografă după *Punct*, cu aceeaşi dedicaţie).

Text stabilit după ms. 12 844.

VARIANTE

Ms. 12 841–*A*; ms. 11 783–*B*; *Punct–C*; ms. 12 844–*D*.

V. 1–3 — Luna lăsa o pagină de argint/şi apele tremurau încet *A* : Luna lăsa o pagină de argint/şi buzele apelor vibrau/neînţelese cetiri. *B* : Luna lăsa pagini de argint/ şi vibrau buzele apelor/neînţelese cetiri. *C, D;*

V. 5 — am desfăcut pînzele palide. *A, C, D* : şi am desfăcut pînzele palide. *B;*

V. 6 — ţii minte prietene, barcagiul dobrogean *A* : Ţii minte — pescarul tocmit *B, C, D;*

V. 7 — ştia cîntece din Trebizonda *A* : ştia cîntecele Dobrogei *B, C, D;*

V. 8 — se culcase în întunerecul de la cîrmă *A, B* : asfinţiri în bezna de la cîrmă *C, D;*

V.10 — Pe un drum de sidef patinam, în respirări, *A* : Pe sidef patinam în respirări *B, C, D;*

V.11 — ce vînt moale aiura spre lună *A* : — ce vînt moale aiura prin lume— *B, C, D;*

V.12 — drumul strălucea ca o mînă cu jucării de diamant *A, B* : drumul sticlea mîna lui cu jucării de diamant *C, D;*

V.13 — luna era o oglindă uitată într-un palat *A* : luna era oglindă uitată într-un palat *B, C, D;*

V.14 — ne gîndeam — la optsprezece ani — la cine încă nu ne-a mîngîiat *A*: ne gîndeam la cine încă nu ne-a mîngîiat. *B, C, D;*

V.15 — Pe ţărm, cîrciuma de pescari, lumina. *A, B* : Pe ţărm cîrciuma roşie danţa *C, D.*

În manuscrisul 11 783 textul are o modificare ulterioară care surprinde o schimbare înregistrată şi de variante: în versul 6 cuvintele „pescarul tocmit" au fost adăugate ulterior, cu creionul, în locul expresiei „barcagiul dobrogean", care a fost ştearsă.

În revista *Punct*, Ion Vinea a publicat alături două poezii cu titlul *Tuzla*, numerotate I şi II, purtînd amîndouă aceeaşi dată şi aceeaşi dedicaţie. *Tuzla[II]*a fost inclusă ulterior în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, cu titlul *Tuzla* (vezi ediţia de faţă p.21).

Poezia *Tuzla I* este redescoperită în anul 1969 cînd este publicată ca „inedită" în *Contemporanul*, nr. 27 (1185), 4 iulie 1969, p. 9.

A fost inclusă de către Saşa Pană în *Antologia literaturii române de avangardă* (*ed. cit.*, p. 496).

(p. 177) VESTE

Publicată în *Gîndirea*, anul III, nr. 12, decembrie, 1924, p. 277, cu menţiunea: „Gîrceni (1915)".

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 149; în manuscrisul 12 844, fila 9 (copie autografă după *Gîndirea*, cu aceeaşi dată şi aceeaşi menţiune); în manuscrisul 11 785 (text autograf cu data: „1915"); în manuscrisul M, fila 136.

Manuscrisul 11 785 are o singură pagină, scrisă cu cerneală neagră. Sub textul poeziei *Veste* se află semnătura: „I. Vinea".

Text stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Gîndirea–A; ms. 12 844–*B*; ms. 11 785–*C*; ms. M–*D*; ms. 18 922 –*E*.

V.12 — Vreau să mă ştii lîngă întîrzierea focurilor. *A, B*: vreau să mă ştii lîngă rugăciunea focurilor. *C*: vreau să mă ştii lîngă ruga focurilor. *D, E.*

În manuscrisul 11 785 autorul a operat o modificare în versul 12, care pune în lumină succesiunea variantelor: cuvîntul „rugăciunea" a fost adăugat ulterior, cu altă cerneală, în locul cuvîntului „întîrzierea" care a fost şters.

La fel ca poezia *Ceremonii*, *Veste* este un pastel de toamnă lucrat în maniera lui Adrian Maniu: în tablou cu mult roşu metalic înfăţişînd podgoria în amurg. Este dificil a preciza care a fost influenţa diverşilor poeţi ai epocii asupra liricii lui Vinea sau cît de mult i-a influenţat Vinea pe contemporanii săi.

Ion Vinea şi Adrian Maniu s-au format în aceeaşi perioadă şi în acelaşi climat literar (alături de Ion Pillat, B. Fundoianu, Tristan Tzara), desprinzîndu-se apoi din matca poeziei simboliste, spre a evolua în direcţia modernizării expresiei lirice. Asemănările dintre ei provin de multe ori din acel „aer de epocă" ce-l au creaţiile artistice dintr-un anumit moment istoric.

Vinea a scris în multe rînduri despre creația confratelui său, pe care o cunoaște foarte bine, cum dovedesc două dintre articolele sale critice din tinerețe: o cronică la *Salomeea*, în revista *Cronica*, I, nr. 13, 10 mai 1915) și *Arta lui Adrian Maniu*, în *Contimporanul*, anul II, nr. 28, 27 ianuarie 1923).

(p. 178)

NECROMAN

Publicată în *Punct*, II, nr. 6–7, 3 ianuarie 1925, p. 1. Republicată în *Cetatea literară*, anul I, nr. 2, 15 ianuarie 1926, p. 10, purtînd data: „1926".

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 206; în manuscrisul 11 783, fila 35 verso (text autograf); în manuscrisul 12 844, fila 30 (copie autografă după *Punct*); în manuscrisul M, fila 192.

Text stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Ms. 11 783–*A*; *Punct*–B; ms. 12 844–*C*; *Cetatea literară*–*D*; ms. M–*E*; ms. 18 922–*F*.

V.7 – și coastele împletesc coșuri de fructe, *A*,*B*,*C*: din coaste se-mpletesc coșuri de fructe, *D*, *E*, *F*;

V.14 – Molie sau flacără de chibrit? *A*, *B*, *C*: fu molie, sau flacără de chibrit? *D*, *E*, *F*;

V.15 – Vîntul prin plete și-n plopi mucegai *A*, *B*, *C*: Vînt vuie-n plete și-n plopi prinde grai. *D*, *E*, *F*.

În *Punct* textul avea și cîteva particularități grafice mai deosebite, fanteziste, caracteristice publicațiilor de avangardă. Astfel, versul 10 era scris în întregime cu majusculă, iar versul 18 avea următoarea prezentare grafică: „StaaaaAAAAAi"

Pornind de la poezia *Necroman*, G. Călinescu face cîteva observații subtile asupra stilului lui Ion Vinea:

„Dotat cu un instinct tropic, ce-l face să se orienteze la cele mai mici schimbări ale soarelui liric, Ion Vinea e mai mult un poet de carnet fugitiv, foarte sensibil, dar și nepăsător, avînd multe asemănări cu Jean Cocteau, împreună cu care folosește desenul neprevăzut făcut din materiale găsite, într-un joc de fantezie sprințară și fără nici o constrîngere academică" (*op. cit.*, p. 812).

(p. 179)

EV

Publicată în *Punct*, anul I, nr. 8, 9 ianuarie 1925, p. 3, cu titlul *Ev (1918)*.

Lipsește din manuscrisul 18 922, deși la *Tabla de materii* figurează titlul *Ev*. Este cuprinsă în manuscrisul 12 844, fila 32, cu titlul *Ev (1918)* (text autograf copiat după *Punct*); în manuscrisul M, fila 225, cu titlul *Ev*; în manuscrisul 11 783, fila 30, cu titlul *Ev (1918)* (text autograf).

Textul a fost stabilit după ms. M.

VARIANTE

Ms. 11 783–*A*; *Punct*–*B*; ms. 12 844–*C*; ms. M–*D*.

V.5 – farurile beau nimbul în care înaintează *A*, *B*, *C*; farurile nimbu-l beau în care-naintează, *D*.

În variantele *A*, *B* și *C* versul 4 are următoarea formă grafică: „N-S-E-W-vibrări".

În manuscrisul 11 783 titlul *Ev (1918)* a fost scris ulterior cu creionul. vechiul titlu, scris cu aceeași cerneală ca textul, apoi șters, era *Semnale*.

Poezia *Ev* a constituit principalul „cap de acuzare" împotriva lui Vinea în cunoscutul studiu despre literatura de avangardă a lui Const. I. Emilian, intitulat *Anarhismul poetic*: „Ademenit de colaboratorii de la *Contimporanul*" – spune rigidul discipol al lui M. Dragomirescu – Vinea „a intrat în valurile vulgului", scriind o serie de „banale exhibiții grotești" (Const. I. Emilian, *op. cit.*, p. 126).

Luîndu-i apărarea lui I. Vinea în termeni foarte categorici, Șerban Cioculescu reabilitează poezia *Ev* pe care o consideră „cel mai concentrat pastel urban" din literatura epocii, realizat cu o „artă superioară a compoziției". Deși criticul nu este cîtuși de puțin admiratorul poeziei moderniste extremiste, el vede în Vinea un poet adevărat, care aduce în experiența sa modernistă de la *Contimporanul* „un răsunet interior".

Exegeza poemei *EV* propusă , în continuare, de Șerban Cioculescu pune în evidență sensul perfect inteligibil al notațiilor poetice: după „indicația meteorologică" din primul vers, versul al doilea aduce „o notă mistică: Dumnezeu respinge *jertfa hornurilor*". Luminile „zgîriate pe cer" sînt reclamele luminoase, integrate nopții, iar inițialele „N.S.E.W." indică punctele cardinale. Versul al cincilea, care „figurează imaginea farurilor automobilistice congruente în noapte" e „dintre cele mai frumoase". Cît privește finalul, acesta „afirmă o întristată solidaritate a poetului cu veacul". Concluzia criticului e vădit favorabilă poeziei lui Ion Vinea:

notațiile poetului sînt strîns organizate într-o economie severă, departe de orice „contorsiune acrobatică“ (*op. cit.*, p. 36—37).

Nu este lipsită de interes nici apropierea pe care o face Ion Pop între această poezie a lui Vinea și poema *Veac* de Lucian Blaga, amîndouă exprimînd „un sentiment de neliniște în fața civilizației moderne“ (*op. cit.*, p. 169). Desigur însă că nu este vorba de influența lui Blaga asupra lui Vinea, căci poezia *Ev* a fost publicată în 1925, pe cînd *Veac* a lui Blaga apare în volumul *Lauda somnului* din 1929.

(p 180) PASĂREA MĂIASTRĂ

Publicată în *Contimporanul*, anul IV, nr. 52, ianuarie, 1925, p. 2, cu dedicația: „lui C. Brâncuși“ și data: „1920“.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 221, cu aceeași dedicație; în manuscrisul 12 844, filele 19—20 (text autograf copiat după *Contimporanul*, purtînd aceeași dată și aceeași dedicație); în manuscrisul 11 783, fila 43 (text autograf); în manuscrisul M, fila 210.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Ms. 11 783—*A*; *Contimporanul*—*B*; ms. 12 844—*C*; ms. M—*D*; ms. 18 922—*E*.

V. 3 — Miresmele au spălat zgomotele—*A*, *B*, *C*: Miresmele au culcat zgomotele, *D*, *E*;

V. 4 — cu vieți ne pipăie cîmpia—*A*, *B*, *C*: cu adieri ne pipăie cîmpia, *D*, *E*;

V 6 — Vîntuie vremea în ramuri greu încărcate *A*, *B*, *C*: vîntuie vremea prin ramuri greu încărcate, *D*, *E*;

V 8 — Sorii mîinilor talere i-am întins *A*, *B*, *C*: Sorii mîinilor cerului i-am întins. *D*, *E*;

V.12 — din năzuinți cuib cuvîntului de la început boltim *A*, *B*, *C*: din năzuinți cuib cuvîntului să boltim. *D*, *E*;

V.16 — amăgitor de sfînt pe catapiteasmă. *A*, *B*, *C*; amăgitor de sfînt pe catapeteasmă. *D*,*E*.

Numărul din *Contimporanul* în care este publicat poemul *Pasărea măiastră* este consacrat în întregime lui Constantin Brâncuși. Alături de Vinea îl omagiază pe marele artist Milița Pătrașcu și Marcel Iancu. Sînt reproduse două fotografii după sculpturile lui Brâncuși și alte două imagini din atelierul său de la Paris.

Cum se știe, și Lucian Blaga i-a dedicat lui C. Brâncuși un poem, cu titlul *Pasărea sfîntă*.

Între poezia lui Vinea și poemul lui Blaga se pot stabili unele corespondențe, în primul rînd în sugerarea stării de transcendență, a sentimentului metafizic în fața existenței, specifice liricii blagiene. S-a vorbit în acest caz, și în altele, de influența lui Blaga asupra lui Vinea, dar n-au lipsit nici vocile critice care au susținut că, dimpotrivă, Blaga „s-a alimentat copios“ din creația confratelui, neglijent cu versurile sale răspîndite aiurea prin reviste. E greu de stabilit cît adevăr cuprind fiecare din aceste opinii și mai probabil e că asemănările dintre cei doi poeți provin din apropierea amîndurora de curentul expresionist.

Oricum, comparația pe text dintre *Pasărea măiastră* a lui Vinea și *Pasărea sfîntă* a lui Blaga pune în lumină asemănări surprinzătoare: pasărea lui Brâncuși le sugerează spații imense, transcendente, precum și eternitatea morții:

„Ai trăit cîndva în funduri de mare
și focul solar l-ai ocolit pe de-aproape.
În păduri plutitoare-ai strigat
prelung deasupra întîielor ape.“ (Blaga)

„cu adieri ne pipăie cîmpia,
mătasea mării pașilor se dăruie, [...]
Sorii mîinilor cerului i-am întins“ (Vinea)

„cînți celor ce somnul și-l beau
din macii negri de subt pămînt“ (Blaga)

„Pe morminte nedeschise împinși
ne purtăm fîntînile de sînge.“ (Vinea)

(p. 181) „TATĂL NOSTRU“

Publicată în *Punct*, I, nr. 14, 20 februarie 1925, p. 1.

Nu figurează în manuscrisul 18 922.

Este cuprinsă în manuscrisul 11 783, fila 2 și fila 29 (două texte autografe diferite); în manuscrisul 12 844, fila 33, cu data: „1916“ (text autograf copiat după *Punct*).

Textul a fost stabilit după ms. 12 844.

VARIANTE

Ms. 11 783, fila 2—*A* ; ms. 11 783, fila 29—*B* ; *Punct*—*C* ; ms. 12 844—*D*.

Varianta *A* este un text autograf fără titlu la care poetul a renunțat ulterior, tăindu-l cu o linie. Aceeași poezie, refăcută și purtînd titlul „*Tatăl nostru*", figurează încă o dată în caietul respectiv, la fila 29. Reproducem integral varianta *A* :

Noaptea a venit
pe pămînt înfloresc lămpile
singur între patru pereți
veghez pentru gloria de mai tîrziu
inutilă.
Gîndul e uscat ca un perete văruit
poate înțeleg că mi-am greșit menirea.
Deșertăciune, fă-ne zîmbetu-ți poruncit
pîinea ta cea de toate zilele
dă-ne-o nouă azi.

Alte deosebiri:

V.7 — Uscat gîndul ca un perete văruit *B* : Uscat al gîndului perete văruit— *C, D* ;
V.8 — Deșertăciune, adu-ne zîmbetul poruncit *B* : — Fă-ne, Deșertăciune, zîmbetul poruncit *C, D.*

p.182) RECLAMĂ

Publicată în *Punct*, anul I, nr. 16, 7 martie 1925, p. 2.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 237; în manuscrisul 12 844, fila 31 (text autograf copiat după *Punct*); în manuscrisul 11 783, fila 45 verso (text autograf); în manuscrisul M, fila 226.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Ms. 11 783—*A* ; *Punct*—*B* ; ms. 12 844—*C* ; ms. M—*D*; ms. 18 922—*E*.

V.1 — La „Ciobanu" *A, B, C*: La băcănie la Ciobanu *D, E* ;
V.10 — unde rîsetele negrilor se-aud *A, B, C*: în care hohotele negrilor se mai aud. *D, E* ;
V.12 — unde cumpără Lily Popovici *A, B, C*: unde tîrguiește Mira Popovici, *D, E.*

Pe marginea poeziei *Reclamă*, Simion Mioc notează: „Cînd ironia reușește să adoarmă ecourile tristeții, Vinea practică o « pictură » modernă, cu implicații psihanalitice și de paletă gauguiniană, exotică" (*op. cit.*, p. 249).

(p.183) COSMOPOLIS

Publicată în *Contimporanul*, anul IV, nr. 59, mai, 1925, p. 10, purtînd data: „1920".

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 236; în manuscrisul 12 844, fila 2 (text autograf, copiat după *Contimporanul*, cu menționarea datei: „1920", precum și a revistei); în manuscrisul M, fila 222.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Contimporanul — *A* ; ms. 12 844—*B* ; ms. M—*C* ; ms. 18 922—*D*.

V.4 — De muzici parcurile metropolis *A, B* : De muzici parcurile metropolii *C, D* ;
V. 6 — ca o cireadă migrătoare *A, B* : ca o cireadă migratoare C, *D* ;
V.16 — și în rufele aburoase de batistă. *A, B* : și în rufe vaporoase de batistă. *C, D.*

Poezia a fost inclusă de Vladimir Streinu în antologia sa *Literatura română contemporană, ed. cit.*, p. 168—169.

Cosmopolis, al cărui titlu, în grecește, înseamnă „cetatea lumii", este una dintre „citadinele" lui Vinea, alături de *Lamento, Ev, Îngerul a strigat.* Aceste poeme aparțin perioadei avangardiste și sînt legate de activitatea directorului revistei *Contimporanul* în deceniul 1920—1930. Comentînd poezia, Ion Pop observă în lucrarea sa consacrată liricii române de avangardă: „Dinamismul, atît de bine marcat la ceilalți poeți de avangardă, e absent adesea la I. Vinea, care, lucrînd cu aceleași elemente ca și confrații săi, le încetinește ritmul pînă la anulare (Ion Pop, *Avangardismul poetic românesc*, Editura pentru literatură, 1969, p. 170).

Citind din memorie versul „Oraș cu paratrăsnete în stea", Geo Bogza mărturisește într-un frumos articol dedicat „prințului" poeziei române: „Cu acest vers în minte l-am întîlnit de mai multe ori, rămînînd de fiecare dată mai visător, mai visător decît dacă aș fi auzit fîlfîind pînzele unei fregate" (*Prințul*, în *România literară*, anul XIII, nr. 16, 17 aprilie 1980).

(p.184) ECOU

Publicată în *Contimporanul*, anul V, nr. 64, ianuarie, 1926, p. 1, purtînd data: „1916".

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, filele 68, 69 și 70. (Textul de pe fila 68 reprezintă versiunea definitivă a poeziei, în timp ce filele 69 și 70 conțin două copii dactilo, identice, reproduse după *Contimporanul*, cu menționarea revistei și a anului de apariție.) De asemenea poezia figurează în manuscrisul 12 844, fila 21 (text autograf, copiat după *Contimporanul*); în manuscrisul M, fila 61, cu data: „1916".

Textul a fost stabilit după ms. 18 922, fila 68.

VARIANTE

Contimporanul — *A*; ms. 12 844—*B*; ms. 18 922, filele 69 și 70—*C*; ms. M—*D*; ms. 18 922, fila 68—*E*.

Varianta *A*, identică cu variantele *B* și *C*, prezintă deosebiri însemnate față de varianta definitivă; ca atare o reproducem integral:

Povestea noastră din vînturi și plopi
din drumuri cu răni și ochi
cu hotare și vămi între mîini și priviri
cu ceruri stoarse pe vorbe și foi, —
povestea noastră gînd fără somn
de unde venit — și-n simțuri înfipt,
pe crucea umerilor corb a stat,
în păragina minții liliac a rotit, —
depărtări în basm am despicat
timpuri am strivit în cîntec
am asmuțit viața în viață.
Vistiernici nemernici am fost
desfrunzitelor tinereți
dar sîngele alungă pe închise vîltori
ce clocotă în inimi și tîmple
gîndul același, gîndul —
trup viu dezbinat în morminte
pară din facle, două, jefuită,
plîns neînceput ca izvoru-n pămînt
plumb în deșertul dinainte
blestem răsucit în adînc
ca strigoiul în loc sfînt,

unde ți-e fierul să te împlînte
care e glasul să te descînte
fapt neizbăvit
hohot, de vînt, năpustit.

Poezia este una dintre elegiile funebre care prelungesc ecourile morții fratelui iubit. Stilul modernist, caracterizat prin comprimare și discontinuitate, exprimînd o stare de tensiune interioară, o apropie de expresionism.

(p.185) ASCULTĂRI

Publicată în *Cetatea literară*, I, nr. 9—10, iulie, 1926, p. 65, cu titlul *Ascultare* și purtînd data: „1918". Republicată, cu același titlu, în *Viața românească*, anul XXX, 1938, nr. 7, iulie, p. 4, într-un grupaj de șase poezii cu mențiunea: „Din *Ora fîntînilor*".

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 111, cu titlul *Ascultări*; în manuscrisul 12 842, filele 69—70, cu titlul *Ascultări* (două texte autografe diferite); în manuscrisul M, fila 91, cu titlul *Ascultări*; în manuscrisul 11 783, fila 30 verso, cu titlul *Ascultări* (text autograf).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Cetatea literară—*A*; ms. 11 783—B; ms. 12 842, fila 69—*C*; ms. 12 842, fila 70—D; *Viața românească*—*E*; ms. M—*F*; ms. 18 922—*G*.

Variantele *A* și *B* sînt mai reduse ca dimensiuni și prezintă însemnate deosebiri față de variantele ulterioare. Reproducem integral varianta *A* marcînd deosebirile față de *B*:

Liniști curg din trecut
Nici o bătaie în ușă.
Noaptea se roagă în fund
Stele tac (*B*: zac) în cenușă.

Glasuri dacă s-au dus (*B*: au tăcut)
Semne tresar în lucruri
Numele nu (*B*; cînd nu) răspund
Ore (*B*: Orele) vechi surd răsuflă (*B*: mai răsuflă).

Vals din (*B :* de) argint de nălucă
Palida, palida, palida
Clape (*B :* Clapele) în vis te salută
Crinul din mîini se usucă.

Alte deosebiri:

V.7—10 — Nume cînd nu răspund,/surd ore vechi mai răsună/Lacrimi pot să te-aducă/din mincinoase povești *C :* Nume cînd nu răspund/surd ore vechi mai răsună/Din funerare povești/lacrimi pot să te-aducă *D, E :* Numele cînd nu răspund/orele vechi surd răsuflă./Din funerare povești/lacrămi pot să te-aducă *F, G ;*

V.11 — sau numai veghea mută? *C, D, E:* sau numai priveghea mută? *F, G ;*

V.12—14 — Palid argint de nălucă/visul meu treaz te salută/dorului cînd te ivești. *C :* Chinului cînd te ivești/visul meu treaz te salută,/palid argint de nălucă. *D, E, F, G.*

(p.186)

FEERIE

Text publicat în *Contimporanul*, V, nr. 69, octombrie, 1926, p. 1, sub titlul *Prund* și cu data: „1917—1923".

Prund are în *Contimporanul* 20 de strofe, dintre care stofele 5, 6, 7 și 8 au devenit poezia *Feerie ;* celelalte strofe au intrat în textul intitulat *Glosar* (v. în ediția de față, p.317).

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 218, cu titlul *Feerie ;* în manuscrisul M, fila 207, cu titlul *Feerie.*

De asemenea, textul poeziei *Feerie* figurează fragmentar în manuscrisul 11 783, după cum urmează: strofa a doua, fără titlu, pe fila 14 (text autograf); strofele 1 și 2, pe filele 46—48, înglobate într-un text cu titlul *Prund,* autograf. Acest *Prund* reprezintă varianta inițială a *Prundului* publicat în *Contimporanul* și menționat mai sus.

Textul poeziei a fost stabilit după ms. 18 922.

Reproducem integral textul *Prund* din ms. 11 783:

Miază-noapte codru de păuni
plîng mamă singurătatea
care e partea mea de pămînt?
să trec vremurile ca un lanț de munți.

Voi spune vorbele acestui veac?
În ochii femeilor și ai fecioarelor
în chipul bărbaților
pîndesc răsunetul ca o schimbare la față
pîndesc ura ca o întunecare
nedumerirea ca o moarte.

Aici bronzul ploilor moarte
lumina plantelor în șiroaie
pe nisip cîntecul blond al timpului
priveliștea lenevește în păuni.

Singur lampa galbenă și fără suflet
luminează între pereții uscați
gîndul simt cum în gol pîlpîie
în seara în care arde numai pentru el.

Pe țărm urme de pași se pierd în vînt.
E ceasul cu glas molcom și împlînt
de stele mari pe zările spălate.
Plecat-au pînze din singurătate
și păsări odihnesc ca pe morminte
pe unde trece sufletul cuminte.

Copacii s-au coclit cu aramă veche
cum cîntă inima lemnului în pădure
calul simte primăvara în nări și ureche
sari din scări suflete cu armură.

Și tăcerea camerelor de telegraf.

Puneți mîna pe
Ucigașul Arborilor

Vopsitorul din gînd înnoiește la răstimpuri imaginile: caii, oamenii, numerele caselor, soarele, pietrele, tot ceea ce se șterge și moare în copilăria noastră.

Omizi cu sîngele verde al primăverii.

Să ne înălțăm dincolo de cuvinte
și dincolo de pătura văzduhului.

Soarele ca un rege sălbatic
își cercetează ținuturile.

Mă dor ochii
orbului de peste drum.

Recitesc vorbe de mine alese
și toate sînt de la celălalt.

În om se învechesc gîndurile
se coclesc privirile
ochii au fost ca fîntînile
mîinile au fost precum stelele.

În fundul meu e tăcere
și cîte un cuvînt
ca un paianjen sub o piatră.

Ce folos dacă
ochii noștri au pierdut vasul-fantomă.

De asemenea, reproducem integral textul cu titlul *Prund,* publicat în *Contimporanul :*

Miază-noapte codru de păuni
plîng mamă singurătatea —
care e partea mea pe pămînt? —
să trec vremurile ca un lanț de munți.

Lampa galbenă și fără suflet
luminează între pereții uscați
gîndul simt cum în gol pîlpîie
în seara în care arde numai pentru el.

Spune-voi vorbele acestui veac?
În ochii lor
pîndesc răsunetul ca o schimbare la față
pîndesc ura ca o întunecare
nedumerirea ca o moarte.

Pe țărm urme de pași se pierd în vînt.
E ceasul cu glas molcom și împlînt
de stele mari pe zările spălate.

Plecat-au pînze din singurătate
și păsări odihnesc ca pe morminte
pe unde trece sufletul cuminte.

Aici bronzul ploilor moarte
lumina plantelor în șiroaie
pe nisip cîntecul blond al timpului
priveliștea lenevește în păuni.

Copacii s-au coclit cu aramă veche
cum cîntă inima lemnului în pădure
cum simte primăvară în nări și ureche
sari din scări, suflete cu armură.

Codrul de nicăieri sporește
cu iadul sulițelor tremurate
roșie revărsare ca în teatre
șipotele țipă menstruate
lunecă jivinele în alcov.

De sus din coamele încoronate
ale vegetalei cirezi în suire
cucul mecanic își amintește
o suferință fără poveste
și cucuie-n cer ca din psaltire.

Puneți mîna pe
Ucigașul Arborilor.

Vopsitorul din gînd înnoiește la răstimpuri imaginile: caii, oamenii, numerele de pe case, soarele, pietrele, zvonurile și glasurile, — glasurile ...

Soarele ca un rege sălbatic
își cercetează ținuturile.

Omizi cu sîngele verde al primăverii.

Lîngă ecoul său s-a culcat vocea.

Îngeri m-au petrecut pe jos pînă la barierea orașului
unde s-au făcut nevăzuți ca niște lovituri de baston.

Broscoiul punctat suie la suprafața bazinului
printre ochii sparți ai răsuflării sale și lîngă
buba privirilor lui stătătoare.
Și cîntă ca un cuc.

Mă dor
ochii orbului de peste drum.

Recitesc vorbe de mine alese
și toate sînt de la celălalt.

În om se învechesc gîndurile
se coclesc privirile
ochii au fost ca fîntînile
mîinile au fost precum stelele.

În fundul meu e tăcere
și cîte un cuvînt
ca un painjen sub o piatră.

Ce folos dacă
ochii noștri au pierdut vasul-fantomă.

Toate femeile
m-au părăsit, cu hohot, deodată.

În lirica lui Vinea natura apare rareori luminoasă, exuberantă, feerică. Sentimentul tristeții și declinului care bîntuie sufletul poetului se transferă și asupra naturii, stingîndu-i culorile vii și estompîndu-i luminozitățile. Chiar și în această *Feerie* peisajul primăvăratic alunecă parcă spre toamnă, o toamnă cu frunze roșii ce încep să coclească. În acest sens, Simion Mioc notează: „Fața feerică a viziunii are un con de umbră antifeeric, de stingeri treptate, alungite parcă în timp și spațiu. În procesul de îmbătrînire a naturii șerpuiesc și accente de morbidețe" (*op. cit.*, p. 263).

Ion Vinea a publicat în *Contimporanul* mai multe poeme cu titlul *Prund*, intețiomînd chiar într-o anumită epocă să publice un volum de versuri cu acest titlu. Se pare că „prundul" îi sugerează poetului tendința spre libertatea absolută a poemului modernist, posibila lui dispersare și fărîmițare. Poezia fiind înțeleasă ca o stare sufletească difuză și mereu schimbătoare, ea își găsește uneori cu greu conturul, granițele stabile sau chiar un titlu. „Prundurile" lui Vinea, ca și micile sale poeme în proză din *Contimporanul*, sînt nuclee de poezie, frînturi de imagini, notații fugitive, chiar poeme într-un vers, risipite cu generozitate și indiferență.

Comentînd această tendință spre *discontinuitate* și *fragmentare* a liricii moderne, care în cazul lui Vinea este o trăsătură caracteristică, criticul Ov. S. Crohmălniceanu observă:

„Vinea își ia libertatea să înregistreze tresăririle sale lirice, așa cum se ivesc ele, stîrnite simultan de stimuli disparați, suprimînd orice intervenție explicativă. Poemul devine astfel expresia unei mișcări sufletești capricioase, fragmentare, fixate doar de inteligența artistică, printr-o tehnică analogă colajului (*op. cit.*, p. 377).

(p.187)

DE SÎN-MARTIN

Textul a fost publicat în *Contimporanul*, anul V, nr. 70, noiembrie, 1926, p. 10, sub titlul *Prund* și cu data: „1920". Acest text a constituit ulterior un material de lucru în laboratorul poetului, fiind distribuit în două poezii: primele două strofe au fost înglobate, în ordine inversată, în poemul intitulat *Culmi* (v. ediția de față, p.188), celelalte două au devenit poezia *De Sîn-Martin*.

Textul din *Contimporanul* s-a păstrat și în manuscrisul 12 844, filele 26–27, cu același titlu (copie autografă după revistă, cu menționarea acesteia și a anului de apariție).

Poezia s-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 227, cu titlul *De Sîn-Martin*; în manuscrisul M, fila 215, cu titlul *St. Martin*.

Text stabilit după ms. 18 922.

Reproducem în întregime textul *Prund* din *Contimporanul*:

Adună cuvintele gîndului
pentru cetitorul de stele
nalte nopțile printre ele
albe ca oasele prundului.

Sfîntul pe căi de cremene
pe lîngă strădania jepilor
noaptea în genunchi îl frămîntă
ruga lui fulgeră rîpile.

Această toamnă a capturat soarele
arborii nu izbutesc să moară
păsările n-au hotărît cînd să plece
parcul plin de episcopi
aur sleit pe toate cărările.

Iubita de altădată răspunde la numele de Margareta
ochii ei trădează visuri palustre
chipul ca ora ceaiului, părul
așijderi, — pare mai înaltă decît e
semne particulare n-are
găsitorii se vor adresa la ziar
unde vor primi o bună recompensă.

Prund figurează în antologia *Literatura română contemporană* alcătuită de Vladimir Streinu, *ed. cit.*, p. 166.

(p.188) CULMI

Textul a fost publicat, parțial, în *Contimporanul*, anul V, nr. 70, noiembrie, 1926, p. 10, sub titlul *Prund* și cu data: „1926" (vezi nota la poezia *De Sîn-Martin*, în ediția de față p.551).

Poezia s-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 32, cu titlul *Culmi;* în manuscrisul M, fila 19, cu titlul *Culmi.*

Strofa a treia a poeziei figurează în manuscrisul 12 842, filele 108—110, într-un text intitulat de asemenea *Prund*, diferit de cel din *Contimporanul.* Acest text a fost prelucrat ulterior de poet, fiind distribuit, în cadrul manuscriselor 18 922 și M, în trei poezii: *Culmi* și postumele *Priveliște* și *Glosar* (vezi nota la poezia *Priveliște*, în ediția de față p. 583)

Text stabilit după ms. 18 922.

(g.189) DON JUAN (II)

Publicată în *Contimporanul*, V, nr. 70, noiembrie, 1926, p. 10, cu data: „1920".

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 216; în manuscrisul M, fila 205; în manuscrisul 11 783, fila 44, cu data: „1920" (text autograf cu cerneală neagră, titlul scris cu creionul).

Numerotarea „II" după titlu apare ulterior publicării poeziei în *Contimporanul*, în manuscrisul M (cu creionul, adăugată ulterior) și în manuscrisul 18 922, pentru a se face distincție față de o altă poezie omonimă existentă în aceleași manuscrise, intitulată *Don Juan* (*I*) (inclusă în ediția de față la secțiunea *Postume*, p. 295).

Text stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Ms. 11 783—*A ; Contimporanul—B ;* ms. M—*C ;* ms. 18 922—*D.*

V.5—6 — fulgere iscălesc osînda. *A :* priviri în visul lor te țin/fulgere iscălesc osînda. *B, C, D ;*

V.7 — Un bun rămas se aține pretutindeni *A :* Un bun rămas la pîndă pretutindeni, *B, C, D ;*
V.8 — despărțirile chipul și-l mai întorc o dată *A :* din orice loc chipuri se mai întorc o dată, *B, C, D ;*
V.9 — semne se pierd ca pașii în potecă toamna *A :* semnele în timp ca pașii în poteci toamna, *B, C, D ;*
V.15 — zările vămuiesc seara foșnetul lung al chemărilor, *A :* semețe-n voci te ajung nimburi de Sfinte *B:* glasuri te-ajung, nimburi, de sfinte, desprinse, *C, D ;*
V.16 — cîte ramuri frînte strigăte *A :* strigăte, cîte ramuri frînte, *B, C, D ;*
V.17—18 — cîte hohote plugăresc sufletul. *A :* cîte hohote plugărind sufletul/cîte statui înalță mările. *B, C, D ;*
V.19 — Stele-lumini se ating *A :* stele în lumini se ating, *B, C, D ;*
V.22 — ca opaițele hanului,/priviri în visul lor te ațin. *A :* ca opaițele hanului. *B, C, D.*

În manuscrisul 18 922, la versul 10 este subliniată expresia: „pe umerii tăi". Pe margine se propune, interogativ, o altă variantă a expresiei, scrisă cu creionul: „Sub frunte?".

Vladimir Streinu a inclus poezia în antologia sa *Literatura română contemporană, ed. cit.*, p. 167—168, cu titlul *Don Juan.*

(p.191) DICTEU
(Încercare de a ghici un poem)

Publicată în *Contimporanul*, V, nr. 71, decembrie, 1926, p. 6, cu titlul *Subiect* și cu data: „1916".

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 217, cu titlul *Dicteu* și cu subtitlul „Încercare de a ghici un poem"; în manuscrisul 12 844, fila 23, cu titlul *Subiect* (text autograf copiat după *Contimporanul*); în manuscrisul M, fila 206, cu același titlu și subtitlu ca în manuscrisul definitiv; în manuscrisul 11 783, filele 49—50, cu titlul *Subiect* (text autograf).

Este cuprinsă de asemenea într-un manuscris de o singură filă, nr. 11 787, cu titlul *Răsunet* (*1915*).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Ms. 11 787—*A*; *Contimporanul*—*B*; ms. 11 783—*C*; ms. 12 844—*D*; ms. M—*E*; ms. 18 922 *F*.

V.1—5 — Emy Hennings a scris: „fata pescarului din Batavia"/(Prin vreme de război simplă veste de la prietenii mei din Svițera,/în 1915, data, Zürich, cabaret Voltaire. *A* : Emy Hennings a scris:/„fata pescarului din Batavia"/(Prin vreme de război simplă veste/de la prietenii mei din Svițera)/1915 data, cabaret Voltaire. *B, C, D*: Emy Hennings a scris:/„fata pescarului din Batavia"./Pe vreme de război simplă veste/de la prietenii mei din Svițera,/dată 915, Zürich, cabaret Voltaire. *E, F*;

V. 7 — vîntul bîrnele le linge *A, B, C, D*: vîntul grinzile le linge, *E, F*;

V.11 — pașii mici în țărm de seară adîncesc morminte *A, B, C, D*: Pașii-i mici în țărm de seară seamănă cuiburi fără rost, *E*, F;

V.12 — sidef în umbră leagănă chemările, *A, B, C, D*: de sidef în umbră se leagănă chemările. *E, F*;

V.13 — Sfînt pe crucea arsă răstignit, *A, E, F*: sfînt pe arsă cruce răstignit, *B, C, D*;

V.16 — treacă prin amenințările de sare *A, B, C, D*: treacă prin mîinile de sare, *E, F*;

V.18—19 — Fată a pescarului din Batavia, *A, B, C, D*: Ruga ei se spulberă seară de seară./Fată de pescar din Batavia, *E, F*;

V.20 — chip ghicit, neștiut cîntec *A, B, C, D*: chip de taină deslușit, neștiut cîntec, *E, F*;

V.21 — rugă în brumă despletită *A*: rugă, în brume, despletită B, *C, D*: rugă în neguri despletită, *E, F*;

V.23 — amintire — apele sînt amare, *A, B, C, D*: amintire, apele tale sînt amare. *E, F*.

În manuscrisul 18 922 sînt șterse cu creionul titlul mai vechi, *Răsunet*, și dedicația „lui Tristan Tzara".

Varianta din *Contimporanul* intitulată *Subiect* figurează în *Antologia literaturii române de avangardă*, alcătuită de Sașa Pană, *ed. cit.*, p. 497.

În anul 1965 poezia e publicată ca „inedită" în reviste *Steaua*, nr. 4 (183), martie, p. 60.

Emy Hennings care este citată în poezie este soția lui Hugo Ball, directorul publicației de avangardă *Cabaret Voltaire*, apărută la Zürich, în 1915. În unicul număr al revistei *Cabaret Voltaire*, pe care Vinea l-a cunoscut, sînt publicate două poezii ale Emy-ei Hennings, una cu titlul *Fata pescarului din Batavia*. În același număr sînt reproduse cinci gravuri în lemn ale lui Marcel Iancu.

Într-o comunicare trimisă revistei *Manuscriptum* de către profesorul francez Henri Béhar, editorul operei lui Tristan Tzara în Franța, se menționează o scrisoare a lui Ion Vinea către Tristan Tzara și Marcel Iancu, datată „iulie 1916", în care acesta le cerea prietenilor săi aflați în Elveția amănunte despre poeziile Emy-ei Hennings; Vinea dorea să i se trimită „niște versuri tălmăcite, din opera-i" (cf. *Corespondența Ion Vinea — Tristan Tzara, trimisă din Paris de Henri Behar, cu un cuvînt înainte de Al. Oprea*, în *Manuscriptum*, anul XII, nr. 2 (43), 1981, p. 10—15).

(p.192) DE DEPARTE

Publicată în *Universul literar*, anul XLIV, nr. 1, 1 ianuarie 1928, p. 5, cu titlul *Glas*.

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 142, cu titlul *De departe*; în manuscrisul 11 783, fila 41, cu titlul *De departe* și data: "1915" (text autograf); în manuscrisul M, fila 129, cu titlul *De departe* (titlu autograf, scris **ulterior cu creionul).**

O variantă cu titlul *De departe* a fost publicată, în facsimil, de Constandina Brezu, în *România literară*, anul I, nr. 12, 26 decembrie 1968, p. 13 (fotocopie după un text autograf, cu data: „1914" și cu semnătura: „I. Vinea"; manuscrisul se află într-o colecție particulară).

Text stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Facsimil publicat în R. l. — *A*; ms. 11 783—*B*; *Universul literar*—*C*; ms. M—*D*; ms. 18 922—*E*.

V. 1 — Scrie-mi despre moara de lemn *A*: Scrie-mi de moara de lemn *B, C, D, E*;

V. 3 — scrie-mi despre frunzele vechi *A*: despre frunzele vechi *B, C, D, E*;

V. 4 — cum pîlpîie lîngă eleștaie *A*: cum pîlpîie pe eleștaie *B, C, D, E*;

V. 5 — scrie-mi despre poarta încuiată *A*: scrie-mi de poarta ruginită *B, C, D, E*;

V. 7 — despre mormîntul cel mic *A*: și despre mormîntul cel mic *B, C, D, E*;

V.16 — cînd plînge vîntul ce cuvinte spune *A, B*: cînd vine vîntul ce cuvinte spune *C, D, E*;

V.18 — în argint prin noaptea din ferestre *A, B, C, D*: de argint prin noaptea din ferestre. *E*.

Manuscrisul publicat în facsimil în *România literară*, care pare a fi prima variantă a poeziei, consemnează la unele versuri și alte versiuni, șterse apoi în cursul elaborării. Astfel, în versul 4 au fost șterse cuvintele „cari putrezesc" și înlocuite cu: „cum pîlpîie"; în versul 7 au fost șterse cuvintele inițiale „spune-mi", care nu apar în nici o variantă; în versul 9 a fost șters cuvîntul „despre" și înlocuit cu: „de"; în versul 14 a fost șters cuvîntul „înzăuat" și înlocuit cu „ferecat".

Manuscrisul 11 783 surprinde o fază ulterioară a elaborării poeziei, cînd în versurile 1 și 5 cuvîntul „despre" este înlocuit cu: „de" (ștersăturile și modificările sînt făcute cu creionul, peste textul scris inițial cu cerneală).

Variantele pun în lumină indecizia poetului în privința titlului poeziei. Dacă varianta *A* consemnează titlul *De departe*, subliniat, ca și semnătura, în varianta *B* titlul *De departe*, scris cu cerneală odată cu textul, este șters apoi cu o linie, cu creionul. Ulterior, după publicarea poeziei în *Universul literar*, cu titlul *Glas*, Ion Vinea ezită din nou în privința titlului, căci în varianta *D* textul a fost dactilografiat fără titlu. Se pare că în această etapă de creație a existat și un alt titlu: *De dragoste*, nemenționat în manuscrise, dar care figurează în *Erata* din manuscrisele M și 18 922 (în *Erată* scrie: „titlul *De dragoste* se corectează prin *De departe*"). Așadar, poetul se întoarce la primul titlu al poeziei, scris cu creionul în varianta *D* și dactilografiat în varianta *E*.

Poezia a fost una dintre puținele poeme ale lui Vinea care s-au bucurat de aprecierea criticului dogmatic C. I. Emilian în studiul său polemic consacrat liricii avangardiste.

(p.194) CRIN DE IARNĂ

Publicată în *Contimporanul*, anul VII, nr. 77, martie, 1928, sub titlul *Crin*, cu data: „1920" și cu dedicația: „domnișoarei Mirella M."

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 159, cu titlul *Crin de iarnă;* în manuscrisul M, fila 145, cu titlul *Crin de iarnă;* în manuscrisul 12 842, filele 97—101, cu titlul *Crin;* în manuscrisul 11 783, fila 50 verso, fără titlu (text autograf).

În manuscrisul 12 842 se află patru copii dactilo identice (filele 97—100) și un text autograf scris cu cerneală neagră, cu data: „1918" și semnătura: „I. Vinea" (fila 101).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Ms. 11 783—*A;* ms. 12 842, fila 101—*B;* ms. 12 842, filele 97-100—*C;* *Contimporanul*—*D;* ms. M—*E;* ms. 18 922—*F*.

V. 1 — Pe căile de os ale Basarabiei *A, B, D, E, F:* Pe căile de os ale Moldovei *C;*
V. 2 — gîndul și-alungă liliecii, *A, D, E, F:* gîndul și-alungă licuricii *B, C;*
V. 3 — în iazul frigului crengi se zgîrcesc, *A, E, F:* în iazul gerului crengi se zgîrcesc *B, C, D;*
V. 6 — din raiuri de chiciură vulpi în flăcări vrei, *A:* din raiuri de chiciură vulpi roșii vrei, *B:* din raiuri de chiciură vulpi blonde vrei, *C, D:* din raiuri de chiciură vulpi ca fumul vrei, *E, F*.
V. 7 — sau zodia nopții de buze s-atingi *A, B, C, D:* vrei zodia nopții de buze s-atingi *E, F;*
V. 9 — Oră sub potir scump luminată, *A, E, F:* Oră sub scump potir luminată *B, C, D;*
V.12 — albă ești ca balul pe care-l mint ferestrele..... *A, B, C, D:* albă eșt ca balul de care mint ferestrele... *E, F*.

În *Crin de iarnă* Simion Mioc distinge „o viziune de purități plastice și maculări interioare, într-o adîncire reciprocă stimulatoare. [...] Trecere vertiginoasă pe albimile stepei face posibilă alunecarea din spațiu în irealitatea feerică și creșterea senzației de depășire a «orei» prin intrarea în veșnicie" (*op. cit.*, p. 262).

p.195) VELUT SOMNIA

Publicată în *Contimporanul*, VIII, nr. 88, 8 decembrie 1929, p. 3—4, cu titlul *Continuare* și semnată: „*B.* Iova". Republicată în *Viața românească*, anul XXX, 1939, nr. 12 (decembrie), p. 3, cu titlul *Velut Somnia*.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 19, cu titlul *Velut Somnia;* în manuscrisul 12 842, fila 77, cu titlul *Rătăcire*, și pe filele 118—127, cu titlul *Velut Somnia;* în manuscrisul 12 843, fila 9, cu titlul *Velut Somnia* (text autograf); în manuscrisul M, fila 5, cu titlul *Velut Somnia*.

În manuscrisul 12 842 se află unsprezece texte ale poeziei: un text autograf, cu cerneală neagră (fila 77); șapte copii dactilo identice (filele 118—124); trei texte autografe diferite (pe filele 125 și 126 textele sînt scrise cu cerneală neagră, iar pe fila 127 cu cerneală albastră). Diferențele dintre aceste texte ne-au permis ordonarea lor într-o succesiune cronologică probabilă, reflectată în succesiunea variantelor.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Contimporanul—*A*; ms. 12 842, fila 77—*B*; *Viața românească*—*C*; ms. 12 842, fila 125—*D*; ms. 12 842, fila 126—*E*; ms. 12 842, fila 127—*F*; ms. 12 842, filele 118-124—*G*; ms. 12 843—*H*; ms. M—*I*; ms. 18 922—*J*.

Varianta *A* este mai redusă ca dimensiuni și prezintă deosebiri însemnate față de variantele ulterioare. Ca atare o reproducem integral:

Ascult pămîntul, arborii, pietrele,
sigur duce mersul în tăcere
printre avîntul fîntînilor
pe sub țărmii fără pași ai stelelor.

Plăpînde sînt porțile zilelor
cu lunecare de umbre
către ruini de lumină.

În privirea de apă a trecutului
mă oglindesc răscruce vie
chem ajutorul mormintelor
greu tac pierderile și amintirile
Caut soarta noastră în cuvinte.

Alte deosebiri:

V. 5 — Ascult vîntul, greierii, singurătatea *B, E, H, I, J*: Ascult greierii, vîntul, singurătatea *C, D, F, G*;

V. 6 — pînă-n plăpînde porțile aurorii, *B*: pînă-n de rouă porțile aurorii, *C, D, E, F, G, H, I, J*;

V. 7 — o umbră noaptea, ziua o fantasmă, *B, C, D, E, F, G*: o umbră noaptea, ziua o fantomă *H, I, J*;

V.12 — ridic ce frunte, în ochii luminii? *B, C, D, F*: ce frunte ridic în ochii luminii? *E, G, H, I, J*;

V.13 — Sunetul, raza, zbuciumul și visul *B, E, G, H, I, J*: Sunetul, raza, visul și tumultul *C, D, F*;

V.17 — Îmi trec pe chip degetele ca pe o mască *B, E, F, G, H, I, J*: Îmi plimb pe chip degetele ca pe o mască *C, D*;

V.18 — întreb destinul ca orbii zidul *B*: soarta o întreb ca orbii vidul *C, D, F, G*: întreb soarta ca orbii vidul, *E, H, I, J*;

V. 19 — greu tac icoanele și amintirile *B*: greu tac pierderile și adormirile *C, D, E, F, G*: greu tac pierderile și amintirile *H, I, J*;

V.20 — la creștetul lor, fumegă cuvintele. *B*: și fumegă, în preajma lor, cuvintele. *C, D*: și fumegă la creștetul lor cuvintele. *E, I, J*: și-n preajma lor fumegă cuvintele. *F, G*: și fumegă, la căpătîiul lor, cuvintele. *H*.

Numărul mare de variante pune în lumină procesul de elaborare deosebit de complicat și laborios al poeziei *Velut Somnia*. Dificultatea opțiunii poetului pentru un vers sau altul, pentru un cuvînt sau altul, se reflectă în special în manuscrisul 12 842, fila 77, unde textul prezintă, pe lîngă ștersăturile care înlocuiesc un cuvînt prin altul, și o serie de versiuni suplimentare ale unor versuri sau cuvinte, notate pe margine. Astfel, în dreptul versului 6 este notată și versiunea „pînă-n de rouă porțile aurorii", la care, după cum se vede din succesiunea variantelor, poetul se va fixa ulterior; pentru versul 18 sînt notate în josul paginii o multitudine de variante:

„întreb destinul ca orbeții timpul
întreb soarta ca orbii zidul
... locul
... timpul
... lespedea
... piatra
... golul
... vidul".

În ediția Ion Vinea, *Opere*, Editura Dacia, 1971, vol. I, varianta *A*, cu titlul *Continuare*, figurează ca o poezie distinctă (p. 440), fără vreo raportare la poezia *Velut Somnia* (p. 268).

(p.196)

IERI

Publicată în *Contimporanul*, anul IX, 1930, nr. 93—94—95, p. 2, datată: „1925".

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 51; în ms. M — fila 43.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Contimporanul—*A*; ms. M—*B*; ms. 18 922 *C*.

V. 1 — În bruma visului palid chip de tăcere *A*: În negura visului, palid vis de tăcere, *B, C*;

V. 2 — asculţi sîngele cum freamătă amintire *A :* asculţi cum freamătă sîngele. Amintire *B, C;*

V.5—6 — Sîngele/nu l-ai vrut şi în el ţi-ai sleit totuşi privirea *A :* — Tu sîngele meu nu l-ai vrut/şi-n el ţi-ai sleit totuşi privirea *B, C;*

V. 7 — asemeni soarelui supt îndelung în toamne *A :* asemeni soarelui tras îndelung în toamne. *B, C;*

V.10 — şi întîrziezi zăpezile şi umbra acelui an. *A :* şi chemi umbra şi zăpezile acelui an. *B, C;*

V.12 — ca fîntînile izbucneau dimineţile *A :* ca fîntînile se nălţau dimineţile, *B,* C*;*

V.16 — Au rămas rari cuvinte de prund *A :* Au rămas rare cuvinte la fund, *B,* C*;*

V.18 — din două dureri de şarpe rupt *A :* ca două dureri de şarpe rupt, *B, C;*

V.21 — de medical asfinţit *A :* de milostiv asfinţit *B, C.*

Poezia figurează în *Antologia literaturii române de avangardă* a lui Saşa Pană, *ed. cit.*, p. 501—502.

(p.197)

SIGHIŞOARA

Publicată în *Contimporanul*, X, nr. 96—97—98, ianuarie, 1931, p. 8, cu titlul *Pe trepte.*

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 212, cu titlul *Sighişoara;* în manuscrisul M, fila 201, cu titlul *Sighişoara.*

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Varianta din *Contimporanul* prezintă mari diferenţe faţă de textul definitiv. O reproducem integral:

Turnul vechi din noapte s-a ivit
pe vîrful unde luna se opreşte,
e alb ca spectrul regelui Hamlet
jos zidul cu linii frînte îl ocoleşte.

Pe scările de pasul anilor zdrobite
senin, umbre neînsemnate
s-au strecurat aşa pe aici mereu,
să păşim pe urmele morţii atît de vădite.

Auzi cum sună pietrele.
Răspund mormintele,
de ramuri negre beznele atîrnă,
simte fiorul clipelor pe cari
ornicul de aramă le urneşte.

Asculţi bătaia: trece ca o planetă
care de gîndul nostru se atinge
şi pe capacul anonim se ţintuieşte,
deasupra noastră mult —
sau sub pasul nostru plăpînd
cu moartea pre moarte călcînd.

Sighişoara e unul dintre cele două „poeme transilvane" scrise de Ion Vinea, pe care le semnalează V. Fanache (vezi şi *Hotare*), într-un articol din *Tribuna* (anul XII, nr. 30 (652), 24 iulie 1969).

(p.198)

RUG

Publicată în *Contimporanul*, anul XI, nr. 99, septembrie 1931, p. 6, cu menţiunea; „Henywenthal".

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 56; în manuscrisul M, fila 47.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Contimporanul—A ; ms. M—*B;* ms. 18 922—*C.*

V. 1 — Trecut scurt de flăcări înalte *A :* Trecut de flăcări înalte încins, *B, C;*

V.3—4 — chin lucid te chem din piscul tău aprins,, *A :* chin lucid, din piscul tău aprins/te chem *B, C;*

V. 5 — răstignit peste abisuri unde *A, B :* răstignit peste abisul unde *C;*

V.15 — calcă spre iad paşii tăi plăpînzi, *A :* calcă spre iad pasul tău plăpînd, *B :* calcă speriat pasul tău plăpînd, *C;*

V.18-19 — În tăcere au crescut lebedele/și cîntecul lor de lumină polară *A :* cînd visul se umple de lebede/în tăcerea lor de lumină polară/ spintecată de chipuri și de încremeniri, *B ;* cînd visul se umple de lebede/în tăcerea lor de lumină polară. *C ;*
V.28 — că ochii sînt lîncede porturi *A :* că ochii ne sînt lîncede porturi *B, C ;*
V.29 — și clipele treieră cenușă. *A :* și clipele ne treieră cenușă. *B, C.*

(p.200) REVEDERE

Publicată în *Contimporanul*, nr. 100, octombrie, 1931, p. 21, cu titlul *Roman* și cu data: „1925".

Nu s-a păstrat în manuscrisul 18 922, deși titlul *Revedere* figurează la *Tabla de materii.*

S-a păstrat în manuscrisul M, fila 130, cu titlul *Revedere.*

Textul a fost stabilit după ms. M.

VARIANTE

Contimporanul—A ; ms. M—*B.*

V. 5 — peste tot locul e deopotrivă departe și aproape de tine *A :* Peste tot locul e deopotrivă de departe și de aproape de tine. *B ;*
V.8—9 — Am smuls împleteala cîntecului nostru/care s-a pierdut ca firele unui izvor dezbinat de stînci *A :* — Am smuls împleteala cîntecului nostru care/s-a pierdut ca firele unui izvor dezbinat de stînci. *B ;*
V.12 — Am vrut să-mi crească numele, ca o veste înspre tine *A :* Am vrut să-mi crească numele ca o veste către tine. *B ;*
V.13 — Te-am vrut frumos ca un catart care se depărtează/și te-am lăsat să pleci. *A :* Te-am vrut frumos ca un catarg care se depărtează și te-am lăsat să plèci. *B ;*
V.14 — Te-am regăsit ca o rugăciune a copilăriei/dar gîndurile mele nu mai cred *A :* Te-am regăsit ca o rugăciune din copilărie, dar gîndurile mele nu mai cred. *B.*

Versiunea din *Contimporanul*, cu titlul *Roman*, figurează, în *Antologia literaturii române de avangardă*, a lui Sașa Pană, *ed. cit.*, p. 502—503.

(p.201) CHEI

Publicată în *Reporter*, anul I, nr. 1, 6 dec. 1933, p. 2, cu titlul *Apa nopților*. Republicată în *Viața românească*, anul XXX, 1938, nr. 10 (octombrie), p. 25, cu titlul *Chei ;* în *Revista Fundațiilor regale*, XI, nr. 11, noiembrie, 1944, p. 296, cu titlul *Pastel marin*, într-un grupaj de „Patru poeme vechi".

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 41, cu titlul *Chei ;* în manuscrisul 12 842, filele 103—107, cu același titlu (un text, autograf cu cerneală verde, fila 107, și patru copii dactilo, toate identice) ; în manuscrisul M, fila 31, cu titlul autograf *Chei.*

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Reporter—A ; ms. 12 842—*B ; Viața românească—C ; Revista Fundațiilor—D ;* ms. M—*E ;* ms. 18 922—*F.*

V. 2 — din umbre se aleg păunii cu aripi de vînt, *A, D, E, F :* din umbră se aleg păunii cu aripi de vînt, *B, C ;*
V. 4 — Cum s-a ivit de nicăieri în loc *A, D, E, F :* cum s-a ivit de nicăieri în locul *B, C ;*
V. 5 — unde s-au limpezit și au rămas furtunile *A :* unde s-au limpezit și au zăcut furtunile *B, C :* unde s-au limpezit și au stătut furtunile — *D, E, F ;*
V. 6 — corabia-fantomă sub fulgerul ei mort *A, D:* corabia-fantomă cu fulgerul ei mort *B, C, E, F;*
V.10 — stînci pasc sub veghe lîngă farul orb *A :* Stîncile pasc sub veghe lîngă farul orb *B :* Stîncile pasc sub veghea farului orb, *C :* De farul orb stîncile păstorite *D, E, F ;*
V.*11* — liniștile visează fanfare lungi de apă *A :* liniștile visează talazuri lungi de sunet, *B, C :* pasc liniștile ce visează fanfare lungi de undă. *D, E, F ;*
V.12 — Pe treptele de mătasă s-au prăfuit lunar sunetele. *A, D, E, F :* pe scările de mătasă s-au prăfuit lunar lumile *B :* pe treptele de mătasă s-au prăfuit lunar *C :*
V.13 — E somnul lanțurilor roșii prin stingerea vremurilor, *A, D, E, F :* E somnul lanțurilor roșii prin stingerea vremilor, *B, C ;*
V.14 — aici. E toamna pietrelor în podgoria brumelor, *A :* e toamna pietrelor în podgoria beznelor, *B, C, D, E, F ;*
V.18 — de-aci au pornit sicriele *A, D, E, F :* de-aici au pornit sicriele *B, C.*

„*Chei* este poemul simbolic al peisajului de după destrămare. La imaginarul « chei », locul de oprire, de stagnare a vieții, se petrece consumarea finală a descompunerii. Din acest loc abstract, vor porni sicriele la judecata din urmă" (Sergiu Sălăgean, *op. cit.*, p. 96).

(p. 202) IN MEMORIAM

Publicată în *Reporter*, anul III, nr. 86—88, 25 decembrie 1935, cu titlul *Margini anno 1918*. Republicată în *Viața românească*, anul XXX, nr. 7 (iulie), 1938, p. 6, cu titlul *Elegie*, într-un grupaj de șase poezii, cu mențiunea: „Din *Ora fîntînilor*".

S-a păstrat în manuscrisul definitiv 18 922, fila 52, cu titlul *In memoriam;* în manuscrisul 12 842, filele 51—57, cu titlul *In memoriam* (două texte autografe și patru copii dactilo, toate identice); în manuscrisul M, fila 44, cu titlul *In memoriam.*

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Reporter—A; Viața românească—B; ms. 12 842—*C;* ms. M—*D;* ms. 18 922—*E.*

V. 3 — se istovește de-a lungul orelor *A :* se istovesc de-a lungul orelor *B, C, D :* ne istovesc de-a lungul orelor *E ;*

V. 4 — cum oglinzile sorb din gol veșnicia *A, B, C :* ca oglinzi ce răsfrîng veciile. *D, E ;*

V. 7 — peste somnul cel fără suspin *A, D, E ;* peste somnul fără suspin *B, C ;*

V. 9 — peste fruntea ca un răspuns lespezii *A, B :* peste fruntea din umbra lespezii, *C, D, E ;*

V. 10—11 — peste cearcănele de os în care au secat apele vii, albastre. *A, B*: peste cearcănele de os în care/au secat apele vii, albastre. *C, D, E ;*

V.12 — Aici te cheamă din zădărnicie gîndul *A :* Aici te cheamă de nicăirea gîndul, *B, C :* Aci ne cheamă de nicăierea gîndul, *D, E ;*

V.15 — din tot ce ai fost vino într-un freamăt *A, B, C :* din tot ce-ai fost, vino iar într-un freamăt *D, E ;*

V.17 — Pentru setea fără de lut și apă *A :* pentru setea fără de rouă *B:* Pentru plînsul fără de rouă *C, D, E ;*

V.21 — Din palide legănări fără foc *A :* Din palide legănări fără stea *B, C ;* Din palide legănări fără stele *D, E ;*

V.22 — Singur visul îți cunoaște ivirea, *A, B, C :* numai visul ți-alege ivirea, *D, E ;*

V.24 — ce noaptea dintre noi o sporește. *A, C :* de care noaptea dintre noi sporește. *B, D, E.*

(p. 203) TĂLMĂCIRE

Publicată în *Reporter*, anul V, nr. 1, 1 ianuarie 1937, p. 2, cu titlul *Regie 1915*, într-un grupaj de cinci poeme cu mențiunea: „Din *Ora fîntînilor*".

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 83, cu titlul *Tălmăcire ;* în manuscrisul 11 783, fila 5, fără titlu (text autograf); în manuscrisul *M*, fila 75, cu titlul *Tălmăcire.*

Textul a fost reprodus după manuscrisul 18 922.

VARIANTE

Ms. 11 783—*A ; Reporter—B ;* ms. M—*C ;* ms. 18 922—*D.*

V. 1 — Ce face Dumnezeu cu pădurile și apele? *A, B :* Ce face Dumnezeu cu atîtea păduri și ape? *C, D ;*

V. 2 — Astăzi ca de obicei vrea să vină seara *A :* Astăzi ca de obicei vrea să vie seara, *B :* Astăzi ca de obicei vrea să aducă seara, *C, D ;*

V. 3 — seara care șovăie ca un fum în biserică, *A, C, D :* seara care șovăie ca tămîia în biserică, *B ;*

V. 4 — seara care-și trimite miresmele înainte, *A, C, D :* seara care-și trimite îngerii înainte, *B ;*

V.5—6 — seara care fîlfîie în cimitire sus/pentru cei care mor de bună voie. *A :* seara care fîlfîie în cimitirele de sus pentru cei ce mor de bună voie. *B :* seara care șovăie în cimitire sus/pentru cei ce mor de bună voie. *C, D ;*

V. 7 — Ce face Dumnezeu cu atîtea clopote? *A, C, D :* Ce face Dumnezeu cu clopotele?/ce dumnezeu face? *B ;*

V. 9 — prin cîmpie sunetul îmbracă miresmele, *A, C, D :* prin cîmpie sunetele fugăresc miresmele *B ;*

V.10 — cirezile trimit un muget trist, *A, C, D :* turmele alungesc un muget trist *B ;*

V.11 — de sute de ani reîncep tălăngile cîntecul învechit. *A*: de sute de ani reîncep tălăngile cîntecul ruginit. *B :* de mii de ani se tînguie tălăngile. *C, D ;*

V.12 — e foarte lin și foarte trist pentru toate sufletele *A :* E foarte lin pentru toate sufletele. *B, C, D ;*

V.13 — Și Dumnezeu dă voie stelelor și drumu' lunii *A :* Și Dumnezeu dă voie stelelor și dă drumu lunii *B :* Pe urmă dă voie stelelor, dă drumul lunii *C, D ;*

V.14 — Doamne de cînd faci acelaşi lucru *A :* Doamne, de cînd faci tot acelaşi lucru... *B ;* iar pe pămînt cîntă oamenii, broaştele, cîinii. *C, D.*

Sergiu Sălăgean consideră poezia *Tălmăcire* un „poem central" pentru ciclul *Ora fîntînilor,* un poem care „adună liniile de forţă" ale ciclului. „Ca şi în *Rugă,* este căutată armonia, pe care absolutul o îngăduie numai asociată unei insuficienţe dătătoare de tristeţe. [...] Precum în cazul *transcendentului care coboară* al lui Blaga, la Vinea nu întîlnim propensiunea spre absolut a omului, ci invocarea acestuia" (*op. cit.*, p. 100).

(p.204) TON

Publicată în *Reporter,* anul V, nr. 1, 1 ian. 1937, p. 2, într-un grupaj de cinci poeme sub genericul „Din *Ora fîntînilor*".

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 150, cu titlul *Ton ;* în manuscrisul 11 783, fila 6, fără titlu (text autograf); în manuscrisul 12 841, fila 32, cu titlul *Impresii* (text autograf); în manuscrisul *M,* fila 137, cu titlul *Ton* (titlu autograf).

Textul a fost reprodus după ms. 18 922.

VARIANTE

Ms. 12 841—*A ;* ms. 11 783—*B ; Reporter—C ;* ms. M—*D ;* ms. 18 922 —*E.*

V. 1 — Iată ceasul miresmelor *A :* Iată ora miresmelor, *B, C, D, E ;*

V. 2 — ceasul ierburilor arse *A :* ora ierburilor arse. *B, C, D, E ;*

V. 4 — toate florile-soarelui sînt întoarse. *A :* toată floarea-soarelui e întoarsă. *B, C, D, E ;*

V. 8 — drumurile intru-n foc *A ;* drumurile intră-n foc *B, C ;* drumurile într-un foc *D, E ;*

V. 9 — vîntul de mărăcini se agaţă. *A :* vîntul în mărăcini se-agaţă. *B, C, D, E ;*

V.11 — trece larg ca o lumină *A ;* trece rar ca o lumină *B, C, D, E ;*

V.17—20 — Cine s-a gîndit/clopotul atît de sus s-atîrne/floarea care cîntă-n infinit/dintr-un adăpost de bîrne. *A :* Într-un piept de bîrne/cine s-a gîndit/clopotul să-l atîrne/floare care urlă a pustiu. *B :* Într-un piept de bîrne/al cui cuget viu/s-a jertfit s-atîrne/să strige-n pustiu... *C :* Într-un piept de bîrne/cine s-a gîndit, de viu/sus clopotul să-l atîrne,/inimă ce cîntă a pustiu? *D, E.*

Manuscrisul 11 783 reflectă momentul înlocuirii cuvîntului „ceas" prin cuvîntul „oră" în versurile 1 şi 2 (textul, scris cu cerneală albastră, este corectat cu cerneală verde).

În manuscrisul M apare consemnat şi un alt titlu al poeziei, neînregistrat de nici o variantă: *Iată ora miresmelor.* Acesta a fost dactilografiat odată cu textul, apoi a fost şters, fiind înlocuit cu titlul *Ton,* scris cu creionul.

În poemul *Ton* — observă Sergiu Sălăgean — „vizualitatea creează unul din peisajele abstracte, ce semnifică aici idealul vieţii plenare, de care poetul se arată însetat, viaţă ce include iubirea dintre bărbat şi femeie, puritatea şi echilibrul armoniei cu oamenii şi universul. Memoria încearcă neîncetat să scoată acest ideal de sub ruinele trecutului. Nu se mai regăsesc decît fragmente" (*op. cit.*, p. 129).

(p.205) RUGUL NOPŢII VEŞNICE

Publicată în *Viaţa românească,* anul XXX, 1938, nr. 2 (februarie), p. 4, într-un grupaj de trei poezii, cu o notă la subsol: „Din volumul *Ora fîntînilor* (1915—1925) care va apărea la Editura Fundaţiilor regale".

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 214; în manuscrisul 12 842, fila 18. (text autograf); în manuscrisul M, fila 203.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Viaţa românească—A ; ms. 12 842—*B ;* ms. *M—C ;* ms. 18 922—*D.*

V. 2 — ce gînd zbat flăcările-i în inelul somnului? *A, C, D ;* Ce gînd zbate flacăra-i roşie în inelul somnului *B ;*

V. 8 — Pe valsurile albastre ale miresmelor *A, B :* Pe valurile albastre ale miresmelor *C, D ;*

V. 9 — roşie navă din goluri fără poveste *A, B, C :* roşie navă din golul fără poveste *D ;*

V.11 — (mi-ai spus): Rugul Nopţii Veşnice, *A, B :* (mi-ai şoptit) — rugul nopţii veşnice. *C, D ;*

V.19 — pierdute-n văzduhul lui fără de margini. (*A, B :* pierdute-n văzduhul fără de margini.) *C, D ;*

V.20 — Zborul lui ca un catart creşte în ameţitele paragini. *A, B, C ;* Zborul lui ca un catarg creşte în paragini. *D ;*

V.21 — Unde alunecă tacita lui vultoare? *A, B :* — Unde alunecă tacita lui vîltoare? *C, D ;*

V.24 — ca de Învierea lui care mistuie lumile. *A* : ca de ivirea lui care mistuie lucrurile. *B*: ca de ivirea lui care mistuie lumile. *C, D*;

V.26 — cari îl văd, cari îl cheamă de mult. *A* : cari îl văd, cari-l așteaptă de mult. *B* : cari îl simt, cari îl cheamă de mult. *C, D*;

V.27 — Din fulgerul tău o clipă oprește-te *A, C, D* : Din fulgerul tău, stai o clipă, oprește-te *B*;

V.28 — (ai strigat și ți s-au stins palidele pleoape) *A* : (ai strigat și ți s-au închis palidele pleoape). *B, C, D.*

Variantele poeziei reflectă și o indecizie în ceea ce privește împărțirea versurilor în strofe.

p.207) PASĂREA DE AUR

(După o baladă rusă)

Publicată în *Viața românească*, anul XXX, 1938, nr. 2 (februarie), p. 5—6, cu titlul *Pasărea măiastră* și cu subtitlul „După o baladă rusă", într-un grupaj de poeme cu mențiunea: „Din volumul *Ora fîntînilor* (1915—1925) care va apărea în Editura Fundațiilor regale".

Nu s-a păstrat în manuscrisul definitiv 18 922, deși titlul *Pasărea de aur* figurează la *Tabla de materii*.

Figurează în manuscrisul M, fila 199, cu titlul *Pasărea de aur* și cu subtitlul: „(După o baladă rusă)".

Textul a fost stabilit după ms. M.

VARIANTE

Viața românească—A ; ms. M—*B*.

V. 8 — toată noaptea o vor străbate *A* : noaptea toată o vor străbate *B*;

V.17 — tras de palida mînă pe întuneric *A*; tras de palida mînă de întuneric *B*;

V.22 — cu ghearele înstelate cu aripi din astă-noapte *A* : cu ghearele înstelate, cu aripi de miez de noapte, *B*;

V.23 — toată calea ne-a cîntat de pe catart *A* : toată calea ne-a cîntat de pe catarg *B*;

V.35 — ai să visezi altfel în fiecare noapte. *A* : Ai să visezi alt vis mereu în fiecare noapte. *B*.

Textul din manuscrisul M surprinde momentul schimbării titlului poeziei, căci cuvîntul „măiastră", din titlu, apare șters iar deasupra sînt scrise cu creionul cuvintele: „de aur".

Motivul „păsării de aur" dintr-o baladă rusă — observă Simion Mioc — „e un prilej de de-realizare, de înfiripare a unui vis al înălțării spre alte sfere decît cele terestre. Pista de lansare spre aceste lumi ale închipuirii e un crepuscul de sinestezii, în care beția miresmelor crinilor produce un extaz al dematerializării treptate (ființe, umbre, suflete) într-o călătorie pe marea cerului, sub fîlfîirea și cîntecul păsării de aur. [...] Motivul a fost reținut de I. Vinea pentru că plonjează în cele din urmă într-un eșec" (*op. cit.*, p. 154—155).

(p.209) EZITĂRI

Publicată în *Viața românească*, anul XXX, 1938, nr. 7 (iulie), p. 5, într-un grupaj de șase poezii, cu mențiunea: „Din *Ora fîntînilor*".

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, file 116.

Textul a fost stabilit după manuscrisul 18 922.

VARIANTE

Viața românească—A ; ms. 18 922—*B*.

V.3 — nedeslușit căințe gem între zi și noapte *A*; nedeslușit căințe gem între vis și noapte *B*;

V.4 — Ursitori la lucru șoptesc din ușă-n ușă. *A* : și ursitori la lucru șoptesc din ușă-n ușă. *B*.

Ov. S. Crohmălniceanu distinge în această poezie „accente argheziene", iar Emil Manu o consideră un model de artă parnasiană: „Reproșul adresat iubitei, într-un poem așa de parnasian, dar în același timp așa de muzical introspectiv ca cel intitulat *Ezitări* (1938), ne relevă un Ion Vinea preocupat de travaliu prozodic, depășind faza de carnet liric discontinuu și de dicteu" (*Parnasianismul*, în *Tribuna*, anul XII, nr. 30 (652), 24 iulie 1969, p. 5).

(p.210) SOARTĂ

Publicată în *Viața românească*, anul XXX, 1938, nr. 7 (iulie), p. 7, cu titlul *Soarta*, făcînd parte dintr-un grupaj de șase poezii cu mențiunea: „Din *Ora fîntînilor*".

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 178, cu titlul *Soartă*; în manuscrisul 16 562, fila 6, cu titlul *Soartă* (text autograf); în manuscrisul M, fila 161, cu titlul *Soartă*.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Viața românească—A ; ms. 16 562—*B ;* ms. M—*C ;* ms. 18 922—D.

V. 7 — cu stol sălbatec de cuvinte ai străbătut piața ... *A, B :* cu stol sălbatic de cuvinte ai năpustit piața ... *C, D ;*

V.11 — fugar, sub victoria indiferentă a nimănui ... *A, B :* fugar, sub victoria indiferentă a nimănuia ... *C, D;*

V.12 — Nopțile doar îți boltesc arcul vast al Exilului. *A, C, D :* Nopțile doar îți boltesc arcul greu al Exilului. *B.*

(p.211) CLOPOTUL SCUFUNDAT

Publicată în *Viața românească,* anul XXX, 1938, nr. 10 (octombrie), p. 22, cu titlul *Semn.*

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 210, cu titlul *Clopotul scufundat ;* în manuscrisul M, fila 197, cu titlul *Clopotul scufundat.*

Textul a fost stabilit după manuscrisul 18 922.

VARIANTE

Viața românească—A ; ms. M—*B ;* ms. 18 922—*C.*

V. 3 — singura care pogoară-n zbor întors *A, B :* singura care coboară în zbor întors *C ;*

V.19 — ce legendă-n lacrima ta sună spart, *A :* ce legendă în lacrima ta sună spart, *B, C.*

„Sunetul de clopot — notează Simion Mioc pe marginea poeziei *Clopotul scufundat* — poate întrupa nu numai ora înfrîngerii, ca în atîtea poezii, ci și rîvnita esență a poeziei. Ca și la Ion Barbu, miracolul, taina cîntecului este undeva în adîncuri și este atinsă doar într-un « zbor invers » (de adîncire) spre « nadirul latent » (*op. cit.,* p. 176).

(p.212) DIN URMĂ

Publicată în *Viața românească,* anul XXX, 1938, nr. 12 (decembrie), p. 4.

Lipsește din manuscrisul definitiv 18 922, deși titlul figurează la *Tabla de materii* alcătuită de autor.

S-a păstrat în manuscrisul M, fila 4; în manuscrisul 12 842, filele 40—50, în șapte copii dactilo și patru texte autografe scrise cu cerneală neagră.

Textele autografe (filele 47—50) sînt identice între ele; de asemenea textele dactilo (filele 40—46) sînt identice între ele, cu observația că textul de la fila 40 are o punctuație mai fermă decît celelalte, notată cu creionul după dactilografiere; în manuscrisul 12 843, fila 8 (text autograf, cu mențiunea: „Viața rom., 1938".

Textul a fost stabilit după ms. M.

VARIANTE

Viața românească—A ; ms. 12 842 (filele 47—50)—*B ;* ms. 12 842 (filele 40—46) —*C ;* ms. 12 843—*D ;* ms. M—*E.*

V. 3 — Unde sînt stelele palidei nopți *A, B, C, D :* Unde sînt stelele dalbei nopți *E ;*

V. 6 — de ce s-au stins fără urmă fîntînile, *A, B :* s-au stins fără urmă fîntînile *C, D, E ;*

V. 9 — Smulsă de vînt, purtată de întuneric, *A, B, C, E.* De vînturi smulsă, de-ntuneric dusă *D ;*

V.10 — flacără stearpă, care ți-a fost rostul? *A, B, C, E :* văpaie stearpă, care ți-a fost rostul? *D ;*

V.11 — Unde-i tăcerea, unde ți-e exilul *A, B, C, E :* Tăcerea unde-i, unde ți-e exilul *D.*

Din urmă este una dintre frumoasele poeme ale declinului și sterilității. Mișcarea universului de imagini e descendentă, sugerînd acea jale de salcie plîngătoare despre care vorbea G. Călinescu: fîntînile se sting, gîndurile se istovesc, ecourile se pierd odată cu stelele palidei nopți. Poetul însuși se simte pustiu și stins ca o „flacără stearpă".

(p.213) FINAL

Publicată în *Viața românească,* anul XXX, 1938, nr. 12 (decembrie), p. 5.

Poezia este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 25; în manuscrisul 12 842, filele 49 și 94 (două texte autografe identice); în manuscrisul M, fila 13.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Viața românească—A ; ms. 12 842—*B ;* ms M—*C ;* ms. 18 922—*D.*

V.9 — A rămas de ieri un cuvînt: a fost. *A, C, D :* A rămas de ieri un cuvînt: am fost. *B.*

O frumoasă poezie care exprimă starea de liniște interioară, îndelung visată de poet. Au rămas în urmă zbuciumul, lupta, chinul, și în sufletul poetului s-a așternut liniștea, acea liniște pură și absolută spre care aspira și Blaga.

Poezia respiră aceeași atmosferă diafană, de echilibru înfiorat, ca și *Ora fîntînilor*. „Ora palidă" cînd se limpezesc tăcerile e tot o „oră de liniști stelare" ce cheamă tainele creației. La fel ca în *Ora fîntînilor* emoția e intelectualizată, estompată, imaginile curg hieratic și parcă impersonal.

(p.214) ADAGIO

Publicată în *Viața românească*, anul XXXI, 1939, nr. 4 (aprilie), p. 4, cu titlul *Umbre.*

Poezia figurează în manuscrisul 18 922, fila 46 ; în manuscrisul 12 842, filele 87—93; în manuscrisul M, fila 37. În manuscrisul 12 842 sînt cuprinse trei texte autografe (filele 91—93) și patru copii dactilo (filele 87—90), toate identice.

Textul a fost stabilit după manuscrisul 18 922.

VARIANTE

Ms. 12 842—*A ; Viața românească—B ;* ms. M—*C ;* ms. 18 922—*D.*

V. 3 — lipsește în A : Unde sînt Umbrele? Lung le plîng clopotele.*B, C, D ;*
V. 9 — lipsește în A : Cum le plîng, lung cum plîng clopote. *B :* Cum le plîng de-ndelung clopotele. *C, D ;*
V.16 — Marș funerar amurgit bacantelor moarte *A, B :* Marș funebru în amurg închinat bacantelor moarte, *C, D ;*
V.20 — Glas sepulhral de orchestre finale *A, B :* Glas sepulcral de alămuri finale, *C, D ;*
V.23 — lipsește în A : Unde sînt Umbrele? Lung le plîng clopotele. *B, C, D.*

Tema bacoviană a marșului funebru cîntat în amurg este tratată de Vinea mai modern, într-un stil ușor ironic, saturat de neologisme. Nu lipsesc efectele sonore, în genul „armoniilor imitative" ale lui Macedonski: „rostogolind pe treptele ude șipote, ropote" sau „glorii de dolii pe urma uitatelor urne și ore".

Simion Mioc observă pe marginea acestei poezii: „Un *Adagio* funerar, cu versuri sonore, cu rime interioare, intonează Vinea pe sugestia laitmotivului villonesc: « Mais où sont les neiges d'antan?», dar în varianta românească primează sensurile thanatice: « Unde sînt Umbrele? Lung le plîng clopotele » (*op. cit.*, p. 205—206).

(p.216) PROROCUL

Publicată în *Revista Fundațiilor regale*, anul XI, nr. 11, noiembrie, 1944, p. 297, cu titlul *Prorocul*, într-un grupaj intitulat „Patru poeme vechi".

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 184, cu titlul *Proroc ;* în manuscrisul 12 842, filele 19—24, cu titlul *Prorocul* (patru copii dactilo și două texte autografe, toate identice); în manuscrisul M, fila 167, cu titlul autograf *Prorocul.*

Textul a fost stabilit după ms. 18 922. Ne-am oprit la titlul *Prorocul*, deoarece acesta apare în majoritatea manuscriselor, iar în manuscrisul M este autograf.

VARIANTE

Revista Fundațiilor—A; ms. 12 842—*B ;* ms. M—*C ;* ms. 18 922—*D.*

V.1 — De-aici îl duce drumul drept în tăcere, *A :* de-aci-l duce drumul drept în tăcere *B :* De-aici îl duce drumul în tăcere, *C, D ;*
V.3 — zboruri pierdute în nopțile-i profunde *A, C, D :* păsări pierdute-n nopțile-i profunde *B ;*
V.8 — vicleni și duri: soarta-i nemilostivă. *A :* vicleni și duri: soarta e nemilostivă. *B, C, D.*

(p.217) RUGĂ

Publicată în *Revista Fundațiilor regale*, an XI, nr. 11, noiembrie, 1944, p. 299, cu titlul *Psalm*, în grupajul amintit mai sus. Republicată în *Viața românească*, anul XVII, nr. 3, martie, 1964, p. 41, cu titlul *Luptă* și data: „1941".

Lipsește din manuscrisul definitiv 18 922, dar la *Tabla de materii* figurează titlul *Rugă.*

S-a păstrat în manuscrisul 16 562, fila 5, cu titlul *Rugă* (text autograf); în manuscrisul 12 843, fila 8, cu titlul *Rugă* (text autograf) *;* în manuscrisul M, fila 3, cu titlul autograf *Rugă.*

Textul a fost stabilit după ms. M.

VARIANTE

Revista Fundațiilor—A ; ms. 16 562—*B ;* ms. 12 843—*C ; Viața românească—D ;* ms. M—*E.*

V. 1 — Doamne, tu ești cel din urmă gînd, *A, B, E :* Tu ești cel din urmă gînd, *C ;* Doamnă, tu ești cel din urmă gînd, *D ;*

V. 9 — Doamne, mergi înaintea mea, *A, B, E:* Mergi înaintea mea, *C:* Doamnă, mergi înaintea mea, *D;*

V.11 — Voi sparge prin beznă (*A:* bezne) cărarea grea *A, B, D, E:* Voi sparge prin beznă cărarea cea grea *C;*

V.12 — pas cu pas; ca un viteaz, ca un drumeț, ca un tîlhar, *A, B, C, E:* pas cu pas, ca un drumeț, ca un tîlhar, *D;*

V.15–16 — pînă la capăt ... De un cîntec noaptea va fi deplină./Căile tale toate duc în lumină, *A, B:* pînă la capăt./De un cîntec noaptea va fi plină./Căile tale toate duc în lumină. *C:* pînă la capăt. De un cîntec noaptea va fi plină./Căile tale toate duc în lumină. *D, E.*

Ca și în cazul altor poezii ale lui Ion Vinea, o variantă a poeziei *Rugă* a fost interpretată ca poezie distinctă: e vorba de varianta din *Viața românească,* 1964, cu tilul *Luptă,* care figurează în ediția Ion Vinea, *Opere,* vol. I, Editura Dacia, 1971, la p. 441, paralel cu poezia *Rugă* care este inclusă în aceeași ediție la p. 283. Singura modificare mai importantă în textul acestei poezii este oscilația în legătură cu apelativul „Doamne" din versurile 1 și 9 care a fost înlocuit cu mai laicul „Doamnă" (la fel ca în poezia *Septembrie*) sau înlăturat.

(p.218)

UNUL

Publicată în *Revista Fundațiilor regale,* anul XI, nr. 11, noiembrie, 1944, p. 298, în grupajul amintit mai sus.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 27; în manuscrisul M—fila 15.

Text stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Revista Fundațiilor—A; ms. M—*B;* ms. 18 922—*C.*

V.4 — S-a depărtat apoi în singurarea lui, *A:* S-a depărtat apoi în singurătatea lui, *B, C.*

Unul face parte dintre puținele poeme de inspirație metafizică ale lui Vinea, alături de *Sfînt, Schivnic, Culmi, La Stea, Una,* poeme ce par să emane din atmosfera gîndirismului, dar și, mai general, din cea a expresionismului german. Sînt de fapt dintre poeziile mai puțin specifice stilului lui Vinea, mai aproape de stilul liricii blagiene. În finalul poemului se recunosc totuși cîteva simboluri particulare: *clopotele în amurg, turmele* și *navele.*

(p.219)

MANENT VETERIS ...

Publicată în *Steaua,* anul XV, nr. 30 (170), martie, 1964, p. 10–11, purtînd data: „1935".

Lipsește din manuscrisul 18 922, deși titlul figurează la *Tabla de materii.*

Textul a fost stabilit după periodic.

(p.220)

SUNET

Publicată în *Orizont,* anul I, 1964, nr. 4, aprilie, p. 19.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 67; în manuscrisul M, fila 59.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Poezia a fost trimisă de Vinea pe o carte poștală prietenei sale, scriitoarea Henriette Yvonne Stahl în seara de 31 decembrie 1944, după ce cu o zi înainte cei doi luaseră hotărîrea de a se despărți. Pe cartea poștală se află data: „Revelion 1945", precum și o mențiune care indică apartenența poeziei la ciclul *Exil:* „din *Exil,* de Ion Vinea" (documentul se află în arhiva scriitoarei Henriette Yvonne Stahl).

POSTUME

(p.223)

VIGIE

S-a păstrat în manuscrisul definitiv 18 922, fila 20; în manuscrisul M, fila 7.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p.10.

(p.224)

RĂTĂCIRE

Figurează la *Tabla de materii* a manuscrisului 18 922, dar lipsește din acest manuscris. S-a păstrat în manuscrisul M, fila 8.

Textul a fost stabilit după ms. M.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 11.

(p.225)

IVIRE

S-a păstrat în manuscrisul definitiv 18 922, fila 22; în manuscrisul M, fila 10; în manuscrisul 12 843, fila 10 (text autograf); în manuscrisul 12 842, filele 25–27 (un text autograf și două copii dactilo, identice).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 13.

VARIANTE

Ms. 12 842—*A* ; ms. 12 843—*B* ; ms. M—*C* ; ms. 18 922—*D*.

V.13 — înalță cîntul, în trecere *A*, *B* : limpezește cîntul în trecere. *C*, *D*.

(p.226)

SOLITUDO

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 23; în manuscrisul M, fila 11, cu titlul *Solitudo*, autograf, și pe o filă disparată de manuscris provenită din arhiva Henriettei **Yvonne Stahl**, cu titlul *Lagăr*

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 14.

Pe Ion Vinea îl obsedează o imagine a umbrelor umane, care plutesc lunatice ca în *Infernul* lui Dante, ispășind un păcat, o greșeală, un eșec.

(p.227)

SUSPIN

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 24; în manuscrisul M, fila 12.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 15.

VARIANTE

Ms. M—*A* ; ms. 18 922—*B*.

V.3 — Să pot privi napoi formele mele grele, *A* : să pot privi napoi urmele mele grele, *B*.

(p.228)

LA STEA

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 33; în manuscrisul M, fila 20; în manuscrisul 12 841, fila 25 (text autograf); în manuscrisul 12 842, filele 95–96 (un text autograf, pe fila 96, și o copie dactilo, pe fila 95, identice).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 23.

(p.229)

UNA

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 35; în manuscrisul M, fila 22 (titlu autograf).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 25.

VARIANTE

În manuscrisele M și 18 922 apar următoarele modificări: în v. 5: „de mîinile palide, reci, ale zorilor > de-ale zorilor mîini reci și palide"; în v. 11: „pînă departe. > pînă departe, pînă-n poveste. > pînă departe, pînă-n poveste, oglindă-ne."

O poezie de rezonanță blagiană, înrudită cu *La Stea* și alte poeme ale nopții. În ultima strofă mai ales se întîlnesc cunoscutele metafore blagiene: „zodiile", „tăcerea" și, în variantă, „povestea".

(p.230) ADAOS

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 54; în manuscrisul M, fila 45.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 58.

VARIANTE

Ms. M—*A*; ms. 18 922—*B*.

V.12 — care-nlumină vechile-mi răni. *A*: care-nlumină vechile răni. *B*.

(p.231) VOCULA

Figurează la *Tabla de materii* a manuscrisului definitiv 18 922, dar lipsește din corpusul manuscrisului. S-a păstrat în manuscrisul 12 842, fila 165.

Textul a fost stabilit după ms. 12 842.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 275.

(p.232) PARAGINĂ

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 55; în manuscrisul M, fila 46 (titlu autograf și corectări autografe).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 59.

Vechea temă elegiacă, de origine preromantică, a cimitirului în paragină e asociată aici cu motivul declinului individual, atît de specific liricii lui Vinea. Cuvintele-cheie din suita de imagini creată de poet sugerează toate aceeași stare de declin și degenerare; *paragină, putred, amar, lacrimi, mlaștini, lînced, rugină, clopote, cruci, iască, praf.*

(p.234) RECESSUS

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 58, cu dedicația: „lui Al. Rosetti"; în manuscrisul 12 842, filele 131—137 (șapte texte dactilo; titlul *Recessus*, scris cu creionul, apare numai pe filele 131 și 137; celelalte texte nu au titlu; lipsește dedicația); în manuscrisul M, fila 49, cu aceeași dedicație ca în manuscrisul definitiv.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 66—67.

Manuscrisul 12 842 pune în lumină un moment din procesul de creație al poeziei și anume oscilația poetului în privința finalului. Astfel, în textul din filele 131—134 lipsesc versul 28, precum și strofa finală (v. 29—32). Poezia se încheia cu reluarea strofei întîi (v. 1—7). Dar se vede că poetul n-a fost satisfăcut de această soluție estetică a repetiției — care de altfel nu-i caracterizează tehnica artistică — și a șters cu cerneală roșie strofa reluată.

Filele următoare, 135 și 136, cuprind două texte identice care reprezintă dactilografierea textului anterior, cu modificările respective, încît versul ultim al poeziei este: „vis viu să-și mintă privirile" (v. 27).

În sfîrșit, fila 137 consemnează varianta definitivă a poeziei, identică cu aceea din manuscrisul definitiv. Strofa a doua (v. 8—11), care a fost se pare omisă la dactilografiere, este scrisă cu creionul, curat, pe margine, și introdusă la locul ei.

VARIANTE

Ms. 12 842, fila 137—*A*; ms. M—*B*; ms. 18 922—*C*.

V.27 — vis viu să-și mintă privirile *A*, *C*: vis viu să-mi mintă privirile *B*.

Sergiu Sălăgean analizează pe larg poezia:

„*Recessus* (în latină «recedere» înseamnă a merge «înapoi», dar și «a se despărți», ambele sensuri simbolizînd conținutul poemului) este construit muzical, în formă de sonată. Temele principale se enunță, apoi se reiau și se dezvoltă cu variațiuni, ducînd la *coda* ce exprimă concluzia.

Prima strofă enunță temele: *a morții* (deșertul) și a *amintirii*, a *memoriei* care i se împotrivește:

Printre osemintele deșertului
caut somnul, ruga și uitarea.

Gîndul mi-e plin de ce-a fost
cum e marea de corăbii, catargul de oboseala păsărilor.

Apoi, temele se reiau, cu variațiuni:

Somn printre osemintele deșertului,
albastră e-n minte amintirea mării,
sub gene: lumina inversă a zorilor.

Prima temă este acum dezvoltată, aducînd, ca elemente noi ale devenirii, timpul și singurătatea:

Aud prin sita soarelui
cum sec se cerne timpul și nisipul.
Prin dună răsăriți cu trudă
ghimpii rari leagă singurătatea.

Și iată acum dezvoltarea temei a doua, care precizează interioritatea fluidă a împotrivirii memoriei:

Ce limpezi paginile timpului
în spațiul lăuntric răsfoite
în care au murit cuvintele ...

În sfîrșit, sinteza celor două contrarii, dar ridicată cu o treaptă mai sus a abstracțiunii, căci, dacă marea căpăta anterior atributele vieții, ale principiului creator pe care îl simbolizează, atunci « incestul » se rezolvă fără păcat în lumea ideilor unde principiul generator este cel ce zămislește și prin care se zămislește:

Mi-ai stat vedenie în raze,
rîs clamat pe goana talazurilor,
trup de aur vechi, îndelung marea
mamă ți-a fost și amantă.

Este posibilă în acest poem și o sugestie mitică, știut fiind că în reprezentările mitice mama se identifică cu fiica sau fiul, cum se întîmplă, de pildă, în cultul eleusinic al Demetrei și Persefonei" (*op. cit.*, p. 97–99).

(p.236) NOI

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 66; în manuscrisul M, fila 58 (titlu autograf și corectări autografe).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.
Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 80.

(p.237) CEAS RĂU

Figurează la *Tabla de materii* a manuscrisului 18 922, dar lipsește din cuprinsul manuscrisului. S-a păstrat în manuscrisul M, fila 60; în manuscrisul 12 842, filele 28–30 (un text autograf și două copii dactilo, identice).
Textul a fost stabilit după ms. *M*.
Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 82.

(p.238) ÎNCHEIERI

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 71; în manuscrisul M, fila 62.
Textul a fost stabilit după ms. 18 922.
Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p.85.

(p.239) MEANDRE

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 73; în manuscrisul M, fila 64.
Textul a fost stabilit după ms. 18 922.
Cele trei strofe care alcătuiesc poezia *Meandre* au făcut parte inițial dintr-o variantă a poeziei *Dor vechi* (v. nota la poezia *Dor vechi*, în secțiunea antumelor, p .434).

VARIANTE

Ms. M—*A* ; ms. 18 922—*B*.

V.4 — unde-ți sînt semenii, unde-ți sînt frații,*A* : unde-mi sînt semenii, unde-mi sînt îngerii, *B* ;
V.5 — cînd lanțurile cîntă la gleznele lor grele? *A* : cînd veacurile cîntă la porțile lor grele? *B*.

(p.240) MOMENT

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 74; în manuscrisul M, fila 65.
Textul a fost stabilit după ms. 18 922.
Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p.87

VARIANTE

Ms. M—*A* ; ms. 18 922—*B*.

V.4 — isonul i s-a pierdut *A* ; isonul i s-a rostogolit *B*.

(p.241)

MORT-SEZON

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 79; în manuscrisul 11 783, fila 37 (text autograf); în manuscrisul M, fila 70.

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în *Steaua*, nr. 11, noiembrie, 1964, p. 40-42.

VARIANTE

Ms. 11 783—*A* ; ms. M—*B* ; ms. 18 922—*C*.

V. 1—3 — Casa cu trei încăperi e de închiriat/spun biletele colorate *A* : Vila cu trepte trei în prag,/vila e de-nchiriat/spun biletele colorate *B, C* ;

V. 7 — Peretele tencuiala își pierde *A* : peretele fardul și-l pierde, *B, C* ;

V.10 — cînd și-au crezut venind că e pe viața toată. *A* ; cînd au crezut venind că-s pe viața toată. *B, C* ;

V.13 — ziua aripa își prăfuie în această secetă, *A* : ziua aripa-și prăfuie în această secetă, *B, C* ;

V.14 — aci amurgul o fanfară de alămuri *A* : aci amurgul e o fanfară de alămuri *B, C* ;

V.20 — adorm painjenii ca într-un giulgiu anume. *A* : adorm paianjenii ca-ntr-un lințol anume. *B, C* ;

V.27 — Astfel de îndeletniciri sînt oare ale timpului? *A* : Asemenea-ndeletniciri mai sînt oare ale timpului? *B, C* ;

V.31—33 — în alcov de jertfe, șoapte și mireasmă/ca într-un altar în care tace un trup. *A*: și-n alcovul ei de șoapte, panglici și miresme /tace/ca-ntr-un altar în care zace-un trup. *B, C*.

O poemă înrudită cu *Casa din Mangalia* : aceeași atmosferă de casă părăsită, sub semnul degradării, într-un peisaj ars de secetă, șters și crepuscular. Ca și în cunoscuta poezie antumă, în *Mort-sezon* sînt evocate umbrele oamenilor ce au dat odinioară viață spațiului acesta pustiu, cu aceeași întrebare villonescă: „Unde sînt?"

(p.243)

PRIVELIȘTE

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 83, cu titlul *Priveliște* ; în manuscrisul M, fila 77, cu titlul *Priveliște* ; în manuscrisul 12 842, filele 108—110, într-un text cu titlul generic *Prund* (două copii dactilo, pe filele 108—109, și un text autograf, scris cu creionul, pe fila 110, toate identice).

Textul din ms. 12 842 a constituit, ca și celelalte „prunduri" publicate antum în revistele de avangardă, un material de tranziție în laboratorul poetului, fiind ulterior redistribuit, cu mici modificări, în mai multe poezii: în poezia antumă *Culmi* (vezi ediția de față p. 188 și nota de la p. 552) și în postumele *Priveliște* și *Glosar* (vezi ediția de față p. 317).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 103.

Postum, un text identic cu cel din ms. 12 842, dar cu titlul *Cuvintele tristeții* a văzut lumina tiparului în revista *Tomis*, II, 6 iunie 1967, p. 10, și apoi în *Contemporanul*, nr. 27 (1134), 5 iulie 1968, p. 9, sub același titlu. Cele două apariții, identice, reproduc un manuscris provenit din arhiva doamnei Elena Vinea și care s-a rătăcit probabil cu ocazia publicării. Am fi putut presupune că acest manuscris este chiar manuscrisul 12 842, întrucît textul e același, dar diferența dintre titluri ne conduce spre presupunerea că e vorba de o copie după manuscrisul 12 842, cu titlu modificat, datînd dintr-o perioadă anterioară închegării manuscriselor M și 18 922, unde textul apare distribuit în alte poezii.

Reproducem textul *Prund* din ms. 12 842, identic cu textul poeziei *Cuvintele tristeții* din *Tomis* și *Contemporanul* (În ediția Ion Vinea, *Opere*, Editura Dacia, vol. I, 1971, *Cuvintele tristeții* apare ca o poezie definitivă reprodusă după *Tomis*).

Peste răcoarea lacului
salcia tremură ca mielul din poveste
și amintirea ta se șterge
după cum bate vîntul.

E chipul tău sub ochii mei, adînc
în ochii tăi plutește mort eleșteul.

Unde se găsește liniștea sfîntă?
— la miezul nopții într-o cameră de hotel.

pe un ghețar în bezna roșie
pe ocean sub steaua polară
în lacul de Crăciun din inima codrilor
în schitul de lemn, în somnul copiilor
și-n tăcerea gîndului cînd trece veșnicia?

Rugă pentru cei morți de mult
pentru cei din morminte noi
și pline încă de flori
rugă pentru morții uitați
rugă pentru cei neplînși
pentru cei singuri, pentru cei blestemați.
Apropie cuvintele tristeții
răsunet al pustiului rămas.

Ce trufie spulberă iubirea
ca frunzele vechi sub pași.
Visul nostru adumbrise viața
ruga noastră dincolo de moarte a stat.

(p.244) ASTRAL

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 86; în manuscrisul M, fila 79; în manuscrisul 11 783, fila 14 (text autograf, cu cerneală, iar titlul scris ulterior cu creionul).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 105.

VARIANTE

Ms. 11 783—*A*; ms. M—*B*; ms. 18 922—*C*.

V.4 — locul e fără de sfîrșit. *A* : drumul lui e fără de sfîrșit. *B*, *C*;

V.6 — de a simți cu adevărat *A* : de a trăi cu adevărat *B*, *C*.

După Sergiu Sălăgean, „concentratul“ poem *Astral* nu poate fi înțeles fără raportarea la unul dintre simbolurile ciclului, „acela al nașterii în sînul relativului și al pieirii lui“. „Poemul sensibilizează paradoxul trecerii relativului, ca individuație, în absolut. Clipele suferă fiindcă viața adevărată, trăită cu adevărat, înseamnă tocmai destrămarea continuă a individualității.

Dar tocmai datorită acestei nașteri fără repaos, cîntecul e o potecă de argint și drumul lui e fără sfîrșit, deoarece cîntecul însoțește tot ce moare născînd altceva, ca și tot ce se naște din ceea ce moare. Sunetul naște acolo unde este mișcare și contradicție și asemeni, și cu atît mai mult, cîntecul“ (Sergiu Sălăgean, *op. cit.*, p. 83).

(p.245) ORIZONTURI

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, filele 87 și 88 (două texte dactilo, identice); în manuscrisul M, fila 80; în manuscrisul 12 842, fila 193, cu titlul *Variantă (Orizonturi)* (text autograf).

Text stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Ms. 12 842—*A*; ms. M—*B*; ms. 18 922—*C*.

Varianta *A* are o singură strofă, de șase versuri, care reprezintă prima formă a părții de început a poeziei. O reproducem integral:

Pe țărm urme de pași se pierd în vînt.
E ora cu glas molcom și împlinit
de stele mari pe zările spălate.
Plecat-au pînze din singurătate
și păsări se-odihnesc ca pe morminte
pe unde-mi trece sufletul cuminte.

(p.246) PRELUDIU

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 95; în manuscrisul M, fila 85; în manuscrisul 12 842, filele 12—16 (patru copii dactilo, cu titlul autograf, pe filele 12—15, și un text autograf cu cerneală verde, pe fila 16, toate identice).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 111.

VARIANTE

Ms. 12 842—*A*; ms. M—*B*; ms. 18 922—*C*.

V.2 — peste somnul teraselor, sub visul arborilor, *A* : peste somnul teraselor și al arborilor, *B*, *C*;

V.3 — în căderea storurilor, în moartea luminilor, *A :* în lăsata storurilor, în moartea luminilor, *B, C ;*

V.5 — a vegheat ca un diamant în pernele întunericului, *A :* a vegheat ca un diamant în faldurile beznelor, *B, C.*

(p.247) GLASURI

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 110; în manuscrisul M, fila 89.

Textul a fost reprodus după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1967, p. 121.

(p.248) PROHOD

Figurează la *Tabla de materii* a manuscrisului definitiv 18 922, dar lipsește din cuprinsul manuscrisului. S-a păstrat în manuscrisul M, fila 90 (titlu autograf).

Textul a fost stabilit după ms. M.

Manuscrisul aflat la Editura Minerva, numit de noi ms. M, înregistrează pentru versul 7 și varianta: „seamănă drumului sfînt" care a fost apoi înlocuită cu: „numără drumului sfînt".

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1967, p. 122.

(p.249) FRÜHLINGSNACHT

Figurează la *Tabla de materii* a manuscrisului definitiv 18 922, dar lipsește din cuprins. S-a păstrat în manuscrisul M, fila 99 (titlu autograf); în manuscrisul 16 562, fila 27 (text autograf).

Textul a fost stabilit după ms. M.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1967, p. 131.

Din stilul poeziei *Frühlingsnacht*, ca și din faptul că s-a păstrat în manuscrisul 16 562 într-o secțiune care cuprinde cîteva poeme scrise de Ion Vinea în anii adolescenței (*Eternitate, Fantezie, Capitol, Cîntec de noapte* etc.) o putem include în prima perioadă de creație a poetului: 1912—1920.

În același spirit, Sergiu Sălăgean observă că *Frühlingsnacht* se aseamănă cu poezia *Amintirile false,* publicată în 1914, prin „nota de comic ce se desprinde dintr-un fond grav", referindu-se în special la versul: „amanții se perindă c-un aer idiot" (*op. cit.,* p. 121).

(p.250) MELOPEE

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 124; în manuscrisul M, fila 107 (titlu autograf).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1967, p. 139.

În manuscrisul aflat la Editura Minerva, denumit de noi ms. M, titlul *Melopee* a fost scris cu creionul de autor în locul unui titlu mai vechi, șters: „Cîntec".

(p.251) SERVITUȚI

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 130; în manuscrisul M, fila 116; în manuscrisul 12 842, filele 138—139 (două texte dactilo identice).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1967, p. 151—152.

VARIANTE

Ms. M—*A* ; ms. 12 842—*B ;* ms. 18 922—*C.*

V.13 — iar taina noastră-i șoapta tuturor. *A, B :* iar taina noastră e șoapta tuturora. *C ;*

V.26 — Că mîini avare ne menesc tainul *A :* Că mîini avare cumpănesc tainul. *B, C.*

Criticul N. Manolescu vede în această poezie cu decor medieval o meditație asupra condiției artei și artistului în lume:

„Înșelată, puterea liberatoare a poeziei se reprimă: poetul își ia în stăpînire iluzia lui salvatoare. Pornit în căutarea unui alt tărîm, el nu va ajunge niciodată, împăcîndu-se cu vedenia. Ce altceva decît libertatea aparentă, stînjenită de lanțuri invizibile, este exprimată în *Servituți?* (N. Manolescu, *Metamorfozele poeziei,* p. 60).

(p.253) LITANII

Figurează la *Tabla de materii* a manuscrisului definitiv 18 922, dar lipsește din cuprins. S-a păstrat în manuscrisul M, fila 117. În manuscrisul M se află de asemenea un dublet dactilo al textului de la fila 117, dar cu titlul *Litanii pentru Magdolno,* pe o filă disparată, nenumerotată.

Poezia s-a păstrat și în setul de șase poeme care au fost pregătite de Ion Vinea în 1964 pentru volumul *Ora fîntînilor* și care au rămas în afara volumului. Pe fila dactilografiată (numerotată cu roșu: „131"), autorul a scris cu creionul: „se înlocuiește prin *Obsesie*", considerînd-o „nelegată, imperfectă".

Textul a fost stabilit după ms. *Ora fîntînilor*.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 153.

În manuscrisul M versul 15 a avut inițial forma: „e în floarea lacomă a coapselor tale deschise" care a fost ulterior înlocuită cu: „e în floarea lacomă a coapselor tale descinse".

(p.254)

„L'INDIFFÉRENT"

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 132; în manuscrisul M, fila 118.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în *Orizont*, nr. 2, februarie, 1965, p. 10—11.

VARIANTE

Ms. M—*A*; ms. 18 922—*B*.

V.12—13 — din inimă-n inimă, *A*: din inimă-n inimă/tot mai departe, *B*.

(p.255)

PARADIS DESTRĂMAT

Figurează la *Tabla de materii* a proiectului de volum aflată în manuscrisul 18 922, dar lipsește din cuprins. S-a păstrat în manuscrisul M, fila 120 (cu modificări autografe); în manuscrisul 12 842, fila 201.

Textul a fost stabilit după ms. M.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 156.

În manuscrisul M, versul 19 a avut inițial forma: „basmul nepovestit a ce-ar mai fi fost încă", care ulterior a fost modificată de autor, cu creion albastru, devenind: „basmul nepovestit a ce-ar fi fost să fie".

(p.256)

BEMOL

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 134; în manuscrisul M, fila 121 (titlu autograf).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 157.

(p.257)

FINIS

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 135; în manuscrisul M, fila 122.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 158.

(p.258)

PELERINAJ

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 139, în manuscrisul M, fila 126 (cu modificări autografe); în manuscrisul 12 842, fila 58 (text dactilo cu corectări autografe și titlu autograf).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în *Contemporanul*, nr. 28 (926), 10 iulie 1964, p. 3.

Manuscrisul aflat la Editura Minerva, denumit de noi ms. M, consemnează cîteva mici modificări făcute de autor în textul poeziei *Pelerinaj*: versul 1 era inițial: „Am suit spre vila trecutului, singur cu inima am suit"; apoi poetul a introdus cuvîntul „singur" încă o dată: „Am suit singur spre ..."

Versul 5 avea la început forma: „pînă-n vechile noastre camere", după care poetul a șters cuvîntul „noastre".

Poezia *Pelerinaj* a fost publicată în *Contemporanul*, din 10 iulie 1964, ca un delicat omagiu adus lui Ion Vinea care se stinsese din viață cu cîteva zile în urmă, la 6 iulie. În același număr al revistei, Geo Bogza publică o frumoasă evocare-portret a poetului, cu titlul *Aldebaran*.

(p.260)

DISONANȚE

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 140; în manuscrisul M, fila 127.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 165.

(p.261)

VARIANTĂ

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 141; în manuscrisul M, fila 128.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 166.

Poezia *Variantă* se înrudește cu poezia *Disonanțe*, nefiind însă o „variantă" a acesteia. Numai primul vers e aproape identic, în rest cele două poeme se apropie doar prin atmosferă și tonalitate, cum se întîmplă cu multe poeme ale lui Ion Vinea. Fiind vorba de o postumă, e posibil ca poetul, dacă ar fi vrut s-o încredințeze tiparului, să fi renunțat la acest titlu neconcludent.

(p.262) PE URMA PAȘILOR ...

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 144, cu titlul *Pe urma pașilor pierduți;* în manuscrisul M, fila 131, cu titlul autograf *Pe urma pașilor ...*

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 169–170.

Deși titlul din ms. 18 922 este *Pe urma pașilor pierduți*, ne-am oprit la titlul *Pe urma pașilor ...*, care figurează atît la *Tabla de materii* a manuscrisului respectiv, cît și în manuscrisul M, unde titlul a fost notat de autor cu creionul, în locul unui titlu mai vechi, șters: „Baladă".

Manuscrisul M, înregistrează pentru rîndul 11 și o variantă anterioară: „Și ne aduse rufe reci, într-un șir de chilii din care am ales golul a două", pe care ulterior poetul a modificat-o: „Și ne aduse rufe reci, într-un șir de chilii din care am ales două".

Pe urma pașilor ... este o poemă amorfă, aflată la granița dintre poezie și poem în proză, ca și *Mobilizare, Septembrie (Ciornă), Stelele, Soliloc* și alte creații din adolescență. Peisajul stațiunilor turistice toamna, după închiderea sezonului (evocat și în *Pelerinaj, Mort-sezon, Amurg* etc.) se încheagă aici dintr-o succesiune de notații concrete, parcă voit minore și prozaice. Acest prozaism căutat, în stil Tzara, este un argument în plus pentru situarea textului în epoca prieteniei cu Tristan Tzara și a colaborării la *Cronica*.

(p.263) CUIB

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 145; în manuscrisul M, fila 132 (titlu autograf și modificări autografe); în manuscrisul 11 783, fila 3, verso, cu titlul *Epave* (text autograf).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în *Steaua*, nr. 4, aprilie, 1965, p. 60–62.

VARIANTE

Ms. 11 783–*A*; ms. M–*B*; ms. 18 922–*C*.

Varianta *A*, mai redusă ca dimensiuni, prezintă deosebiri substanțiale față de varianta definitivă. O reproducem integral:

Acolo e casa umedă de vreme
curtea cu ciuperci și bălării
geamurile fără storuri
la cari fruntea ta va pîlpîi.

Ascultă în bicele fulgerului
vîntul fugărit cum geme
în vatră focul nu se mai aprinde
trosnește-un pas mereu-napoia noastră
și fără veste cade floarea luminării în întuneric.
Plugarii (> Țăranii) ne ocolesc
și nu se apropie noaptea niciodată
ochii noștri le ascund ceva
curînd copacii vor șopti legenda.

În varianta *B*, versul 1 a avut inițial forma: „Aci e casa cu flori verzi de vreme", pe care poetul l-a modificat după dactilografiere, cu cerneală, în: „Aci e casa florilor uscate".

Aceeași variantă înregistrează o altă formă pentru versul 7: „Nu mai prinde focul (< focuri) în vatră" față de: „Nu mai aprinde focul în vatră" din varianta definitivă.

(p.264) PLÎNS

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 147; în manuscrisul 11 783, fila 26, cu titlul *Mereu* (text autograf); în manuscrisul M, fila 134, cu titlul *Plîns* (titlu autograf).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 173.

VARIANTE

Ms. 11 783–*A*; ms. M–*B*; ms. 18 922–*C*.

V. 1 — Toamna roșie se îndulcește cu aur vechi *A*: Toamna roșie adoarme în aur vechi *B, C*;

V. 7 — deci pentru tine totu-i adormit *A*: deci pentru tine totul e sfîrșit *B. C*;

V. 9 — Iar împrejur fructele în pămînt ud se-ngroapă *A :* Iar împrejur merele-n pămînt ud se-ngroapă *B, C ;*

V.14 — Să știi n-ai vrut unde somnul tău tînjește *A :* Să știi, nu vrei, unde somnul tău zăbovește *B, C ;*

V.15 — e aici o pajiște de grădini zăbrelite plină *A :* — ești într-o pajiște de grădini zăbrelite plină *B, C ;*

V.16 — în cioburi uleiul gîndește pentru toți lumină *A :* cu flori din ulei și lumini din marea lumină. *B, C ;*

V.17 — și pe zidul de rugă iedera văduvește *A :* Pe zidul de rugă iedera văduvește. *B, C.*

Este unul dintre poemele scrise de Vinea după moartea fratelui său mai mic, Nicolae. „Mormîntul mic de sub aripa unui măr" și „moara ciudată" sînt detalii cu rezonanță autobiografică, ușor de recunoscut și în alte cîteva dintre elegiile sale funebre.

(p.265)

CEREMONII

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 148; în manuscrisul M, fila 135; în manuscrisul 11 783, filele 37—38 (text autograf).

Textul stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în *Orizont*, nr. 2, februarie, 1965, p. 10—11.

VARIANTE

Ms. 11 783—*A ;* ms. M—*B ;* ms. 18 922—*C.*

Varianta *A* prezintă deosebiri numeroase față de varianta definitivă.

V. 1 — În fire de iarbă culoarea se întețește *A :* În fire de iarbă moartea se întețește, *B, C ;*

V. 2 — soarele a rămas în păduri pogorît *A :* soarele a rămas în păduri de mărgean cuprins, *B, C ;*

V 3 — toată adierea, toată părăsirea *A :* toată adierea de smirnă și părăsirea *B, C ;*

V. 4 — geamurile toate ard la conac *A :* și ferestrele toate ce ard la conac *B, C ;*

V. 5 — și apele care vin cu frunze *A :* și apele pestrițe sub lacrima de frunze *B, C ;*

V. 6 — înseamnă toamna de neînlăturat. *A :* înseamnă toamna, iată, de neînlăturat. *B, C ;*

V. 7 — Slugă bătrînă, sufletul se supune *A :* Slugă bătrînă, sufletul i se supune *B, C ;*

V. 8 — și ia mersul acum potrivit *A ;* și își ia portul cel mai potrivit, *B, C ;*

V.10 — ca un șir de plîngeri din clopot pornit. *A :* l-așteaptă convoiul din clopot pornit, *B, C ;*

V.11 — În aur larg anotimpul se răsfață *A :* În belșug de aur anotimpul se răsfață, *B, C ;*

V.12 — e loc pentru înmormîntări regești *A :* s-au făcut pregătiri de regești funeralii, *B, C ;*

V.13 — alba oaste a plopilor e de față *A :* alba plopilor oaste e întreagă de față, *B, C ;*

V.14 — printre miresme stolurile s-au dus cu vești, *A :* vestea s-a dus de un stol de sumbre vantalii. *B, C.*

Strofele 4 și 5 sînt în varianta *A* inversate față de varianta definitivă, avînd și următoarele deosebiri:

V.15 — De veacuri lungi veacul se întrețese *A :* De veacuri fără de număr veacul nostru se întrețese *B, C ;*

V.16 — cum în fundul zării turme se contopesc *A :* cum în zările turburi turmele se contopesc, *B, C ;*

V.17 — cum urletul din vînturi multe se alese *A :* cum urletul din multe furtuni se alese *B, C ;*

V.18 — cum atîtea suflete sufletul îl sporesc. *A :* și cum atîtea suflete sufletul mi-l sporesc. *B, C ;*

V.20 — decorul e de acum cuvenit *A :* decorul în sfîrșit este cel cuvenit. *B, C ;*

V.21 — ora mi-atîrnă inima cam bolnavă. *A :* Ora mi-a pus în piept inima cea bolnavă. *B, C ;*

V.22 — Îngenunchează! sunt cum am fost menit. A: Îngenunchere! sînt cum am fost menit. *B, C.*

O poemă în care anotimpul toamnei este evocat în stilul decorativ-feeric al lui Adrian Maniu: „belșug de aur", „păduri de mărgean", „regești funeralii". În același timp însă, în peisaj se infiltrează o tristețe specifică liricii lui Vinea pe care n-o poate masca nici ironia, nici aerul teatral, nici nota de spectacol regizat cu detașare.

(p.266) IMPAS

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 153 cu data: „1920", în manuscrisul M, fila 140; în manuscrisul 11 783, fila 12 verso, cu titlul *Anonim* (text autograf); în manuscrisul 12 841, fila 4 (text autograf cu titlul rupt).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 180.

VARIANTE

Ms. 12 841—*A ;* ms. 11 783—*B ;* ms. M—*C ;* ms. 18 922—*D*.

Variantele *A* și *B*, datînd amîndouă din perioada de tinerețe, sînt foarte asemănătoare între ele, dar prezintă diferențe importante față de varianta definitivă.

V. 1 — Sînt trist ca un cîmp *A, B :* Sînt azi ca un cîmp *C, D ;*
V 2 — cu buruieni și cer roșu în fund *A :* de buruieni și cer roșu în fund *B :* de mărăcini cu cer roșu în fund, *C, D ;*
V. 3 — sînt trist ca un cătun *A, B :* sau ca un cătun risipit sunt *C, D ;*
V. 4 — cînd zace soarele pe ziduri sparte. *A :* cînd zace soarele pe zidul spart *B :* și cojit în amurg pe un dîmb. *C, D ;*
V. 7 — Ironie, mușcă-mă, ironie *A, B :* Leagănă-mă tu, melancolie, *C, D ;*
V. 8 — simt totul deșert, sînt tot mai bolnav. *A, B :* cu isonul lin și abia bolnav. *C, D ;*
V. 9 — Aici, în camera de hotel *A, B ;* În hotelul de periferie *C, D ;*
V.10 — ce searbăd visez la un crin *A ;* ce searbăd visez la un crin alb *B ;* ce cuminte m-am însingurat. *D, E ;*
V.11—12 — pe macatul roșu veștejit (〈 roșu șters și prăfuit) *A :* pe macatul roșu vestejit/pe care ar fi romantic de murit. *B :* De pe macatul meu decolorat/moartea să o sun, la sonerie. *C, D ;*
V.13 — Sub ferești se zguduie Cetatea *A, B ;* Sub fereastră, mișună cetatea *C, D ;*
V.14 — de cucerit cu nervii-ntinși, cu pumnii strînși *A, B :* i-aud trecînd norodul greu și des. *C, D ;*
V.15 — goarne, suflă-mi forțe în artere/viața se cere teatralizată (〈 unde sînt Goarnele? Viața trebuie teatralizată.) *A :* Goarne!/Viața trebuie teatralizată. *B*: De-o goarnă îmi zbîrnîie toat ăsingurătatea. *C, D ;*
V.16 — cînd o cerșești cu ochii vagi (*A* < proști și plînși). *A, B :* E-n van. Am măsurat și am ales. *C, D*.

Impas face parte dintre poemele citadine ale lui Ion Vinea, alături de *Lamento*, *La ora cînd cafenelele se-nchid*, *Whisky-Palace*, caracterizată ca și acestea printr-o notă specifică de melancolie cu care poetul contemplă orașul. Mai mult decît în poeziile antume amintite, în *Impas* se simte opțiunea poetului pentru lumea naturii, largă, deschisă, în contrast cu decorul sordid al „hotelului de periferie" unde singurătatea individului nu-și găsește decît o negație ironică.

p.267) LOCURI

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 160; în manuscrisul M, fila 146; în manuscrisul 11 783, fila 7, fără titlu (text autograf).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 186.

VARIANTE

Ms. 11 783—*A ;* ms. M—*B ;* ms. 18 922—*C*.

Varianta *A*, datînd din perioada de tinerețe, prezintă deosebiri însemnate față de textul definitiv.

V. 2 — în patrat de cretă și de soare *A :* în pătrat de var și soare, *B, C ;*
V. 3 — pe alee galbenă adormitoare *A :* pe aleile galbene amețitoare *B, C ;*
V. 4 — rîsul din mine l-am amețit *A :* cugetul mi l-am mințit *B, C ;*
V. 5 — pe visul florilor *A :* cu visul florilor *B, C ;*
V. 7 — False și bolnave *A :* Lîncede, bolnave, *B, C ;*
V. 9 — răsfrîngeau în sufletul supus *A :* întîlneau în sufletul supus *B, C ;*
V.11 — plînsul lor în plînsetul din mine. *A :* plînsul lor în lacrima din mine. *B, C ;*
V.12 — Și-ntre timp în iarba trăitoare *A :* Și-ntre timp în iarba vie *B, C ;*
V.15 — tot văzduhul, alb ca o aripă *A :* și văzduhul, alb ca o aripă, *B, C ;*
V.16 — înălțat pe pieptul lor de os. *A :* răsturnat pe pieptul lor de os. *B, C ;*
V.17 — Storul morții treacă-mi prin viață *A ;* Storul morții lin se lasă *B, C ;*
V.18 — căci e trist și bine să fii mort trăind *A :* Și e trist și dulce să fii mort trăind, *B, C ;*
V.21 — și-i presimți asprimea din departe *A :* și-i presimți asprimea ei departe, *B, C*.

În ediția Ion Vinea, *Opere*, Editura Dacia, vol. I, 1971, la *Note* se menționează un manuscris al acestei poezii din colecția doamnei Elena Vinea, pe care nu l-am găsit în arhivele cercetate, descris astfel: „ms. hîrtie galbenă, format caiet, numerotat 12, cu creion roșu, cerneală neagră, intitulată *Plînsul Anyi*, din perioada 1915—1916" (*ed. cit.*, p. 503).

(p.268)

PRAF

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 161, cu data: „1914", în manuscrisul M, fila 147, cu aceeași dată; în manuscrisul 11 783, filele 26—27, fără titlu, cu mențiunea: „1914. Gîrceni" (text autograf cu cerneală albastră, iar mențiunea cu creion negru).

Text reprodus din ms. 18 922.

Publicată prima oară în *Orizont*, nr. 1, ianuarie 1965, p. 10—11.

VARIANTE

Ms. 11 783—*A*; ms. M—*B*; ms. 18 922—*C*.

V. 1 — Praful polenul lumii *A* : Praful, polenul lumilor, *B*, *C*;

V. 3 — învăluie lumea *A* : învăluie lucrurile *B*, *C*;

V. 5 — Drumurile pămîntului cari duc în soare *A* : Căile pămîntului cari duc în soare *B*, *C*;

V. 7 — pașii pelerinului ce purta sandale *A* : pașii pelerinului *B*, *C*;

V. 8 — strîng spre depărtare roiul lor de soare *A* : duc în depărtare roiul lor de soare, *B*, *C*;

V.18 — moartea, spui, nu pleacă în grădini *A* : moartea, spui, nu duce spre grădini *B*, *C*;

V.21 — poartă pe umeri giulgiul lumilor *A* : poartă pe umeri zăbranicul lumilor. *B*, *C*;

V.23 — leagănă eternul pulberii *A* : leagănă eterna pulbere. *B*, *C*;

V.27 — E Arșița cu părul roș *A* : E arșița cu părul roșu: *B*, *C*;

V.28 — la războiul codrului *A* : la războiul codrilor *B*, *C*;

V.30 — care învăluie trunchiurile *A* : care-nvăluie trunchiurile *B*, *C*.

(p.270)

STAMPĂ

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 163; în manuscrisul M, fila 143; în manuscrisul 11 783, fila 13, fără titlu (text autograf).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 191—192.

VARIANTE

Ms. 11 783—*A*; ms. M—*B*; ms. 18 922—*C*.

Varianta *A*, mai veche, prezintă deosebiri numeroase față de textul **definitiv**.

V. 1 — În salonul cu lucruri vechi *A*: În salonul verde, poleit și roș *B*, *C*;

V. 2 — strălucește pat de sărbătoare *A* : patul bătrînesc e tras la soare *B*, *C*;

V.3—4 — și păr blond împrăștiat/peste perini ca un rest de soare. *A* : lîngă geam, să-l simtă pe obraji/fata care trebuie să moară. *B*, *C*;

V. 6 — pentru rude depărtate sau de la moșie. *A* : pentru rudele bogate și vecinii de moșie. *B*, *C*;

V. 7 — doftorul a dat porunci *A* : Doctorul a poruncit *B*, *C*;

V.12 — ofilirea lămpilor plînge în seară *A* : lămpile s-au ofilit în seară *B*, *C*;

V.14 — neliniștite și reci. *A* : fără de astîmpăr și reci. *B*, *C*;

V.15 — Astă-seară surorile s-au dus la bal *A* : Surorile au plecat tustrele, au plecat la bal, *B*, *C*;

V.16 — suspină ochii deschiși *A* : și-amintește cu ochii-n tavan *B*, *C*;

V.17—20 — iar aici e închis pe veci/pianul posomorît și vechi/gîndește chipul pal/și o muzică-i cîntă în urechi *A* : chipul ei pal și oval;/și aici amuțește de veci/pianul cojit și ursuz,/dar un vals i se-ngînă-n urechi. *B*, *C*;

V.21 — Aici sfintele cu aripi din icoană *A* : Aici îngerii cu aripi, din icoane *B*, *C*;

V.22 — s-au trezit căci lemnul a trosnit *A* : s-au trezit, că lemnul a trosnit, *B*, *C*;

V.27 — pe desfășurarea de vioară. *A* : pe-o desfășurare de vioară. *B*, *C*;

V.28 — În depărtarea de oglinzi *A* : În îndepărtarea din oglinzi, *B*, *C*;

V.29 — sfintelor cu albe aripi rare *A* : îngeri mari cu dalbe aripi rare, *B*, *C*;

V.30 — ajutați-mi pașii mici să zboare *A* : pașii mei plăpînzi lăsați-mi-i să zboare, *B*, *C*;

V.31 — surorile s-au dus la bal astă-seară. *A* : surorile s-au dus la bal în astă-seară. *B*, *C*;

V.32 — Așa cheamă mîinile cuminți *A* : Asta-i ruga mîinilor prelungi, *B*, *C*;

V.33 — ochii mari și buni și suferinzi. *A* : dorul ochilor aprinși necuminți. *B*, *C*;

Aceeași atmosferă din poezia *Rugăciune*: o fată tînără își așteaptă moartea, ca în elegia lui D. Bolintineanu. Stilul, narativ și detașat, cu elemente prozaice care ascund accentele sentimentale, aparține uneia dintre primele etape ale creației lui Ion Vinea, anii 1915—1916, cînd colaborează la revista *Cronica*. (De altfel poezia se află cuprinsă în manuscrisul 11 783, adică în unul dintre primele caiete de versuri ale poetului). În sumarul proiectului de volum rămas de la autor, poezia *Stampă* se situează în imediată vecinătate cu poezia *Rugăciune*.

(p.272)

ADIO

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 166; în manuscrisul M, fila 152 (cu modificări autografe).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 196—197.

În manuscrisul M, versul 29 a avut inițial forma: „hotarul meu de dincolo de lume". Ulterior autorul a șters cuvîntul „lume", scriind în locul lui, cu creionul: „tine".

(p.273)

CLOPOTE

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 167; în manuscrisul M, fila 153 (cu corectări autografe).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în *Orizont*, nr. 4, aprilie, 1965, p. 41.

(p.274)

RETORSUS

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 169; în manuscrisul M, fila 155.

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 200.

VARIANTE

Ms. M—*A ;* ms. 18 922—*B*.

V. 2 — ele, de oameni acum și de vremuri, pe culme, uitate. *A :* de oameni acum și de vremuri, pe culme, uitate. *B ;*

V.17 — și n-am regăsit nici lucru, nici loc să nu-mi amintească de moarte. *A :* și nu era nici lucru, nici loc să nu-mi amintească de moarte. *B.*

(p.275)

OPAL

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 170; în manuscrisul M, fila 156 (titlu autograf); în manuscrisul 12 843, fila 13, cu titlul *Bocet*.

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în *Orizont*, anul XVI (130), nr. 2, februarie, 1965, p. 10—11.

Această poezie a văzut lumina tiparului și sub un alt titlu: *De ziua ta* (cu data: „1954") în revista *Tomis*, anul II, nr. IX, 1968, p. 20, într-un grupaj intitulat „Ion Vinea inedit. Ultima imagine, ultimele poezii". De fapt poezia nu era „inedită", căci văzuse lumina tiparului, pînă la acea dată, de două ori, sub titlul *Opal :* in *Orizont*, anul XVI (130), nr. 2, februarie, 1965, p. 10—11, și apoi în volumul *Ora fîntînilor*, Editura pentru literatură, 1967, p. 201 (text identic cu versiunea definitivă).

Singura deosebire existentă în textul din *Tomis*, reprodus după un manuscris care s-a rătăcit, este în versul 2: „și numele ți-i șters în lacrimi reci de ploi" față de versiunea din manuscrisul definitiv: „numele șters în lacrimi reci de ploi".

Poezia a fost scrisă de Ion Vinea în memoria mamei sale, Olimpia Constantinidi.

(p. 276)

FĂRĂ TINE

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 172; în manuscrisul M, fila 158 (titlu autograf); în manuscrisul 16 562, fila 10 (text autograf).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în *Orizont*, anul XVI, nr. 4, aprilie, 1965, p. 41.

VARIANTE

Ms. 16 562 — *A ;* ms. M—*B ;* ms. 18 922—*C*.

V.12 — în miezul beznelor. *A :* în ora morții. *B, C.*

(p.277)

SONET

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 173 cu, data: „1912"; în manuscrisul M, fila 159 (titlu autograf).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 205.

(p.278) EPICTET

Figurează la *Tabla de materii* a proiectului de volum din manuscrisul 18 922, dar lipsește din cuprins. S-a păstrat în manuscrisul M, fila 160.

Text stabilit după ms. M.

Poezia a fost publicată prima oară în *Luceafărul*, din 24 aprilie 1965, p. 2, într-un grupaj de patru poeme (alături de *In memoriam*, *Rugul nopţii veşnice* și *Final*) alcătuit de Liviu Călin cu ocazia aniversării a 75 de ani de la nașterea lui Ion Vinea. Liviu Călin semnează și o scurtă notă despre poet.

Epictet (50—138), filozof grec, reprezentant al stoicismului tîrziu. Epictet a fost sclav eliberat. Etica lui Epictet recomandă situarea ideii de libertate spirituală deasupra bunurilor materiale (bogăție, glorie). Sclavul, spune el, poate fi mai liber, dacă își păstrează independența lăuntrică decît stăpînul robit de pasiuni.

(p.279) ISPITĂ

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 182; în manusricul M, fila 165 (titlu autograf și corectări autografe). De asemenea, în manuscrisul M, se află, pe o filă disparată, o copie dactilo identică, dar cu titlul *Chemare*.

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 219.

În manuscrisul M, versul 9 a avut inițial forma: „spre golul orb și surd al lumii pale“. Versul este corectat cu creionul, devenind: „și duce-n golul orb al lumii pale“.

(p.280) LEGENDĂ

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 185; în manuscrisul M, fila 168 (cu titlu autograf și modificări autografe).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînelor*, 1967, p. 223.

VARIANTE

Ms. M—*A*; ms. 18 922 — *B*.

V. 5 — Voi soți viteji văzuți într-ajutor *A* : — Voi soți viteji, veniți într-ajutor *B* ;

V.15 — prin bătălii, cînd vor fi-ntorși din nou, aci. *A* : prin bătălii, întors din nou, aci. *B*.

În manuscrisul M, titlul inițial al poeziei a fost: *Baladă*. Cuvîntul apare șters și deasupra este scris cu cerneală albastră titlul definitiv: *Legendă*. Tot cu cerneală albastră este corectat și versul 2, care inițial avea forma: „scrisă de ani, cu rînduri de ani șterse“ > „scrisă de ani, cu rînduri de-ani brăzdată“.

(p.281) USQUE

Figurează la *Tabla de materii* a manuscrisului 18 922, dar lipsește din cuprins. S-a păstrat în manuscrisul M, fila 169 (titlu autograf).

Text stabilit după ms. M.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 224.

„Poemul *Usque* (cu sensul «neîntrerupt», «neobosit»), aduce soluția existențialistă a acceptării destinului, prin înțelegerea lui. Prin acceptarea conștientă a propriului destin tragic, omul reușește să se ridice deasupra lui. Poziția este asemănătoare cu aceea pe care Camus o propune în *Mitul lui Sisif*“ (Sergiu Sălăgean, *op. cit.*, p. 103).

(p.282) MEDIEVALĂ

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 186; în manuscrisul M, fila 171 (cu titlul autograf și modificări autografe).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 226.

Modificările din ms. *M* sînt următoarele (rămase în forma definitivă):

Titlul: Neînduplecatul > Medievală.

V.4 — să mai văd (> să mă-ntreb) ce-a rămas din trecut,

V.5 — dacă plebea cu fruntea de vită > dacă plebea-ndelung obidită

V.7 — sau se-ndeamnă, rînjind, (> oftînd), la păscut.

V.13—14 — *sînt în ordine inversă față de varianta definitivă.*

ACADEMIA

(p.283)

JETATURĂ

S-a păstrat în manuscrisul definitiv 18 922, fila 187; în manuscrisul M, fila 172; în manuscrisul 16 562, fila 9 (text autograf).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în *Orizont*, nr. 6, iunie 1965, p. 15.

(p.284)

ZGURĂ

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 200; în manuscrisul M, fila 173; în manuscrisul 12 841, filele 80–81 (texte autografe); în manuscrisul 11 783, fila 11 verso (text autograf).

În manuscrisul 12 841, pe fila 81, cuprinsă în caietul *Lanurile galbene*, textul este scris curat, cu cerneală neagră, părînd a fi o copie a filei 80, disparată, unde textul prezintă corectări numeroase, care îl fac de nedescifrat. Ambele texte sînt scrise cu cerneală neagră; pe fila 80 titlul *Zgură* este scris cu creion albastru în locul unui titlu mai vechi, șters: *Sfîrșit*.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 228.

VARIANTE

Ms. 12 841, fila 81–*A*; ms. 11 783–*B*; ms. *M*–*C*; ms. 18 922–*D*.

V.1 – Sînt ostenit și mi-e teamă. *A, C, D*; Ostenit sînt și mi-e teamă. *B*;

V.2 – Lumina are atîția ochi dușmănoși cu fiece frunză, cu fiece fereastră. *A*: Ochi dușmănoși are lumina cu fiece frunză, cu fiece fereastră. *B*: Ochi răi are lumina cu fiece frunză, cu fiece fereastră. *C, D*;

V.3–4 – Oamenii sînt pe urma mea fiindcă am vrut să fiu / singur, și să fiu cum nu înțeleg ei că pot fi. *A*: Oamenii îmi sînt pe urme că am vrut să fiu altfel decît pot ei fi. *B*: Oamenii îmi sînt pe urme că am vrut să fiu / singur și altfel decît pot ei fi. *C, D*;

V.5 – În întunericul primejdiei, simt cum se strînge / cercul în tăcere... *A*: În primejdie și întuneric se strînge cercul prin tăcere. *B*: În gol de pîndă și-ntuneric se strînge cercul în tăcere. *C, D*;

V.6 – Ce hăitași ciudați cari se apropie, tăcînd. *A*: Ce hăitași ciudați se apropie încleștați? *B, C, D*;

V.7 – Pasul lor trosnește pe vreascuri, *A*: Pașii lor trosnesc pe vreascuri, / Tresar vreascurile și se frîng de inimă. *B*; Pasul lor tresare pe vreascuri, *C, D*;

V.8 – În întuneric, cîinii lor muți s-au apropiat / ca șerpii... *A*: Prin zăbranic cîinii lor s-au apropiat ca șerpii *B*: prin zăbranic cîinii lor s-au strecurat ca șerpii, *C, D*;

V.9 – Nările lor sorb aerul negru, în care eu, vînat, m-am înfășurat, *A*: Nările adulmecă văzduhul în care, vînat, m-am înfășurat, *B*: nări adulmecă prin bezna în care m-am înfășurat. *C, D*;

V. 10–11 – Am simțit un bot rece umezindu-mi genunchii. *A*: Un bot rece umezindu-mi genunchii / ucide, ucide, *B*: Un bot rece mi-a lipit genunchii, / ucide, ucide, *C, D*;

V. 12 – Sînt ostenit și mi-e groază. *A*: sînt ostenit și mi-e teamă *B*: sînt obosit și mi-e teamă, *C, D*;

V. 13 – Și n-am cerut nimic decît să fiu lăsat singur. *A*: și n-am vrut decît să fiu singur și altfel decît pot ei fi. *B, C, D*.

În manuscrisul definitiv, 18 922, poezia *Zgură* nu se află în locul indicat în *Tabla de materii*, adică după poezia *Jetatură* (fila 187), ci cîteva file mai înainte, la sfîrșitul ciclului *Exil*.

(p. 285)

RECHIZITOR

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 188; în manuscrisul M, fila 174; în manuscrisul 12 842, filele 6–11 (pe filele 6–9, patru copii dactilo, identice, cu titlul *Osîndă*; pe fila 10 – un text autograf, cu cerneală verde, cu titlul *Osîndă*, identic cu copiile dactilo; pe fila 11 – un text dactilo, diferit de celelalte, cu titlul *Rechizitor*).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 229.

VARIANTE

Ms. 12 842, filele 6–10–*A*; ms. 12 842, fila 11–*B*; ms. *M*–*C*; ms. 18 922–*D*.

V. 1 – Pretutindeni porțile, ferestrele, zidurile *A*: Pretutindeni zidurile, porțile și ferestrele *B, C, D*;

V. 2 – măruntului asediu de zi cu zi, în care te-ai sleit zadarnic, *A*: măruntului asediu de zi de zi, în care te-ai istovit zadarnic, *B, C, D*;

V. 3 – piețele cu lumini și statui, unde holbează vidurile *A*: piețele de asfalt și statui răsfrinte în oglinda lor neagră, *B, C, D*;

V. 7 – pașii ți s-au desfășurat aproape toți *A*: pașii ți s-au semănat aproape toți *B, C, D*;

V. 8 — în labirintul plin de monștri plăpînzi și fără de arme, *A ;* în labirintul sterp, plin de monștri firavi și cu arme suspecte, *B, C, D ;*

V. 9 — de toate minutele ai sîngerat prin răni incolore. Acum e *A :* de toate orele ai sîngerat prin răni incolore. Acum e *B, C, D ;*

V. 10 — stingerea care moleșit sună peste micile, peste multele și cumplitele alarme. *A :* stingerea care-ți sună în gînd peste trecutele tale alarme. *B, C, D ;*

V. 11 — Că n-ai știut răzbi prin crenelul capitonat de lac, de mucava, de pluș și de pîslă *A :* Că n-ai știut răzbi prin crenelul capitonat de marochin și de pîslă, *B, C, D ;*

V. 13 — pîndind după legi și dosare *A ;* pîndind pe după legi și dosare, *B, C, D ;*

V. 14 — nici n-ai fugit, schimbînd, de junglă și de joc, pe alt talaz, cu altă vîslă *A :* nici jungla n-ai schimbat-o și nici jocul *B, C, D;*

V. 17 — nici de mimetism n-ai fost în stare. *A :* și nici măcar de mimetism n-ai fost în stare. *B, C, D.*

(p.286) EPAVĂ

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 189; în manuscrisul M, fila 175; în manuscrisul 12 842, filele 111—117 (șapte copii dactilo identice).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 230—231.

VARIANTE

Ms. 12 842—*A ;* ms. *M—B ;* ms. 18 922—*C.*

V. 5 — de care unii-și mai șoptesc *: A :* de care unii-și mai amintesc: *B, C ;*

V. 16 — ca o goarnă care sună retragerea *A :* ca o goarnă care sună stingerea *B, C ;*

V. 24 — e aura bătrîneții *A :* e aura bătrîneții (ca la doamnele-n menopauză) *B :* e aura bătrîneții (ca la doamnele-n suferință) *C ;*

V. 30 — nici un răspuns: treceți vă rog și săptămîna viitoare. *A :* nici un răspuns: treceți, vă rog, săptămîna viitoare. *B, C ;*

V. 32 — îl petrec speranța modestă în ziua de mîine *A :* îl petrece speranța modestă în ziua de mîine *B, C.*

Ca și *Zgură* sau *Rechizitor, Epavă* exprimă o amărăciune și o oboseală în fața vieții, care nu apăreau în poeziile de tinerețe ale lui Ion Vinea.

(p.288) RETRAGERE 1917

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 193; în manuscrisul M, fila 179. S-a păstrat, de asemenea, în setul de șase poeme pregătite de Ion Vinea în anul 1964 pentru a intra în volumul *Ora fîntînilor* și la care a renunțat ulterior. În josul filei, sub text, cineva, din redacție probabil, a scris cu creionul: „nu a apărut în *Antologia poeților de azi*, cum am fost informați întîi", după care urmează o însemnare a autorului, tot cu creionul: „dacă e exact (ș.a.), poate apare. Prefer totuși s-o înlocuiesc prin *Magie*".

Nu știm ce s-a mai întîmplat ulterior, căci în sumarul volumului *Ora fîntînilor*, apărut în 1964, n-au intrat nici poezia *Retragere 1917*, nici *Magie*, ambele rămînînd să vadă lumina tiparului postum.

Text stabilit după manuscrisul pregătit pentru tipar de autor.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 236.

Retragere 1917 este un poem de tinerețe scris în aceeași perioadă cu poezia *Mobilizare*, adică în anii primului război mondial. Pe marginea acestui text Sergiu Sălăgean notează:

„Soldatul singur în preajma morții caută în poemul *Retragere 1917* un ultim și suprem punct de susținere în sursa generatoare, iubirea maternă, unde pare a-și căuta curajul să persiste" (Sergiu Sălăgean, *op. cit.*, p. 114).

(p.289) VEGHEA DE IARNĂ

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 196; în manuscrisul M, fila 184; în manuscrisul 12 842, filele 61—65 (cinci texte dactilo identice, avînd pe filele 61—64 titlul *Haiducie*, dar pe fila 61 titlul a fost corectat de autor cu cerneală albastră, devenind: *Veghea de iarnă*. După cîte se pare, filele 61—64 reprezintă copii ale filei 65 care are alt caracter de literă de mașină. Ele au fost dactilografiate cu cîteva greșeli care au fost apoi corectate cu cerneală roșie).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 246.

VARIANTE

Ms. 12 842—*A ;* ms. M—*B ;* ms. 18 922—*C.*

Varianta *A* este mai amplă decît cele ulterioare, avînd două strofe în plus așezate după celelalte trei; le reproducem mai jos:

Îndărătnic crește setea-i de un semn
scris în așteptarea lui nerăsfoită
ca un roi de zodii, în file vechi de lemn.

Nu-l înșeală visul cînd premerge fapta,
umbre-n beznă vede prin a nopții sită
burgurile iernii trepte dăruindu-le:
pline-s vizuinele, pline, simte, peșterile,
și-n singurătate, tu Carpat, tu Pindule,
cine să le umple cu vin roșu ploștile
dreapta să le-astîmpere, să le-astupe inimile
pînă să-și prăvale codrii-n vale oștile?

Cerc de ger și ură tăinuind de ani
pale sentinele sus de-asupra stînelor,
toarnă-n trup și cuget Ordinul minunilor:
unul să nu piară pînă de dușmani
aria golită va fi fost cu fierul.
... Că va fi să fie, o știm noi și cerul,
și pămîntul plin de oase, flori și arme,
ruga, basmul, gîndul și desprins de ani
sîngele-n ocolul lui de vechi alarme.

Alte deosebiri:

V. 2 — cheamă primăvara de mult fugarul, *A* : cheamă primăvara de demult haiducul, *B, C*;

V. 6 — unde l-au fugărit poterele. *A* : unde l-au cercuit poterele. *B, C*;

V. 12 — De sub gluga nopții fugarul ascultă *A* : De sub gluga nopții haiducul ascultă *B, C*;

V. 14 — spectrii de cărbune străjuind prin unde *A* : — spectre de cărbune străjuind prin unde — *B, C*.

(p. 290)

ODIUM

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 197; în manuscrisul M, fila 185. Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 247—248.

VARIANTE

Ms. M—*A*; ms. 18 922 — *B*.

V. 19 — în van te-nfășuri în uitare *A* : în van te-nfășuri în singurătate *B*.

„*Odium*, din ciclul *Exil*, crește enorm dimensiunile urii, extinzîndu-le la întreaga sferă umană. Ura cu dimensiuni cosmice fiind pentru omul exilat în existență o altă formă a iubirii, este expresia limitării individuației, revolta de fapt împotriva iubirii absolute, care se refuză, sau o formă de aspirație spre ea" (Sergiu Sălăgean, *op. cit.*, p. 116).

(p.292)

CARMELITA

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 199; în manuscrisul M, fila 186 (cu titlul autograf și modificări autografe). De asemenea, în manuscrisul M se află, pe o filă disparată, o copie dactilo identică cu textul de pe fila 186, dar cu titlul *Lui Vincula*.

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 249.

În manuscrisul M, versul 5 a avut inițial forma: „Perinzi în vis icoane și cuvinte" care a fost corectată ulterior cu cerneală albastră, devenind: „În vis perinzi icoane și cuvinte".

(p.293)

OBSES

Figurează la *Tabla de materii* a manuscrisului 18 922, dar lipsește din cuprins.

S-a păstrat în manuscrisul M, fila 187, cu data: „1916"; în manuscrisul 16 562, fila 8 (text autograf); în manuscrisul 11 783, fila 46, cu data: „1916" (text scris cu cerneală albastră de o mînă străină).

În ediția Ion Vinea, *Opere*, 1971 (la p. 140) este reprodusîn facsimil un manuscris al poeziei în care textul se deosebește de celelalte manuscrise. Acest manuscris, provenit — după mărturia editorilor — din arhiva doamnei Elena Vinea, nu se află în colecțiile cercetate de noi.

Text stabilit după manuscrisul M.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 251.

VARIANTE

Facsimil din *Opere* — *A*; ms. 11 783 — *B*; ms. 16 562—*C*; ms. M—*D*.

V. 1 — Răzbind prin giulgiul primăverii reci *A* : Răzbind prin giulgiul palei primăveri *B, C, D*;

V. 2 — în veac de plumb ciudat pecetluită *A* : în ceas de plumb ciudat lăcătuită, *B, C, D*;

V. 3 — o trîmbă de lumină-n ceas urzită *A :* o trîmbă de lumină-n loc ivită *B, C, D ;*

V. 4 — vestește-alaiul zilelor de ieri. *A :* aprinde-alaiul zilelor de ieri. *B, C, D ;*

V. 5 — Iar mie niciodată n-o să-mi sune *A :* Dar mie niciodată n-o să-mi sune *B, C, D ;*

V. 6 — sălbateca victoriei fanfară, *A :* sălbateca izbînzilor fanfară, *B, C, D ;*

V.10 — înaltul glas de dincolo de glorii, *A :* înaltul glas prevestitor de glorii, *B, C, D ;*

V.12 — doar îngerul din prag îmi face-un semn. *A :* și-un înger negru-n prag îmi face semn. *B, C, D.*

Manuscrisul reprodus în facsimil prezintă numeroase modificări și ștersături care reflectă travaliul artistic al poetului. În special prima strofă a poeziei a fost supusă mai multor transformări, unele notate alături de text, iar altele consemnate în josul paginii sub text. Menționăm aceste variante de un vers sau două care au fost abandonate în procesul creației, fără a fi însă șterse din manuscris: „pecetluită-n plumb ca-ntr-un sicriu"; „răzbind prin giulgiul primăverii reci / un snop de foc renvie-alaiul"; „răzbind prin giulgiul verii reci un snop / de foc renvie".

(p.294)

MISTERE

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 205; în manuscrisul M, fila 191 (cu corectări autografe).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 261—262.

Poem amorf ca și *Mobilizare, Stelele, Pe urma pașilor, Mistere* se situează la granița dintre poezie și poemul în proză. Și-ar fi găsit locul tot atît de bine în volumele următoare ale ediției de față, la proză, dacă scriitorul nu l-ar fi introdus în cuprinsul acelui proiect de volum de poezii păstrat în manuscrisele 18 922 și 12 845

(p.295)

DON JUAN (I)

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 207; în manuscrisul M, fila 194.

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 267.

VARIANTE

Ms. M—*A ;* ms. 18 922—*B.*

V.4 — în veghea spectrilor *A :* în veghea spectrelor. *B.*

Comentînd versurile: „Ca o stea singură / inima sîngeră / în noaptea gemetelor, / în veghea spectrelor...", Ov. S. Crohmălniceanu observă: „Uneori poetul e preocupat să scoată muzici incantatorii, surdinizate, din cuvinte" (*op. cit.*, p.378).

(p.296)

PEISAJ

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 208, în manuscrisul M, fila 195; în manuscrisul 12 842, filele 78—82 (șase texte identice: filele 78—81 copii dactilo; filele 82 și 83, texte autografe. Titlul poeziei este *Peisaj* numai pe fila 78; pe celelalte file titlul este *Noiembrie*).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 268.

Manuscrisul 12 842 pune în lumină procesul de creație al acestei poezii. Prima formă realizată de poet se pare a fi cea de pe pagina 82, scrisă cu cerneală verde, cu ștersături, semnată: „I. Vinea". Acest text a fost copiat pe curat, cu cerneală neagră (fila 81) și apoi dactilografiat în patru exemplare (filele 78—81). Titlul inițial al poeziei, *Noiembrie*, este păstrat pînă în faza dactilografierii, după care autorul îl modifică numai pe primul exemplar dactilio (fila 78), ștergîndu-l și scriind deasupra cu creionul: *Peisaj*.

Se vede că nici această versiune a poeziei nu l-a satisfăcut pe poet, căci pe unul dintre exemplarele dactilo (fila 81) el a notat pe marginea ultimei strofe: „mal", „incomplet".

Într-adevăr poezia a fost cizelată ulterior, așa cum arată versiunea finală din ms. 18 922.

VARIANTE

Ms. 12 842—*A* ; ms. M—*B* ; ms. 18 922—*C*.

V. 5 — Flutură orele *A* ; Flutură pajiștea *B, C* ;
V. 6 — dolii spre margine *A*: dolii pe margine. *B, C* ;
V. 7 — duhul cutreieră *A* : Spectrii cutreieră *B, C* ;
V. 8 — singur paragina *A* : singuri paraginea *B, C* ;
V.13 — Pașilor : urmele. *A*: inimii : Umbrele. *B, C*.

(p.297)

MOARA UMBRELOR

Figurează la *Tabla de materii* a proiectului de volum din manuscrisul 18 922, dar lipsește din cuprins. S-a păstrat în manuscrisul 12 842, fila 202.

S-a păstrat de asemenea în setul de șase poezii pregătite de Ion Vinea pentru tipar, în 1964, pentru a intra în volumul *Ora fîntînilor* (ms. O.F.), și la care ulterior a renunțat. Pe marginea textului autorul a făcut următoarea însemnare: „înlocuiește la pag. 44 poemul *Rit* care nu trebuie să apară I. V.".

Text stabilit după manuscrisul O.F.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 258.

VARIANTE

Ms. 12 842—*A* ; ms. O.F.—*B*.

Varianta *A* prezintă, pe lîngă unele diferențe de expresie, și o altă așezare în pagină a versurilor, încît este necesară reproducerea ei integrală:

Este moara de vînt, undeva pe pămînt, în amurgul ei roșu
arsă-n gînd, vag plîngînd, și pe cioburi de sînge răsfrîntă.
Întristarea-i de veci, în preajmă-i cînd treci, e ciudată și sfîntă,
iar în steaua-i de lemn e un tainic îndemn cînd gornește cocoșul.

Pas răzleț de pribeag, mai încerc peste prag să rămîn,
să găsesc în poteci, prin hambar, pod și beci spulberatele urme,
fugărit și re-ntors, cîine fără stăpîn
petrecînd în neant ale umbrelor turme.

Este moara de tuci, fără chei și uluci,
în chenar de mărgean văduvită,
geamăt surd să-l auzi, că te-ntorci, că te duci,
peste dealuri și văi, strecurat prin văpăi ca prin sită.

(p.299)

IELE

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 209, cu titlul *Iele* ; în manuscrisul M, fila 196, cu titlul *Iele* (titlu autograf) ; în manuscrisul 12 841, fila 79 verso (text autograf cu titlul *Făt-Frumos*) ; în manuscrisul 11 783, fila 15, cu titlul *Estampă*.

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 269.

Ms. 12 841—*A* ; ms. 11 783—*B* ; ms. M—*C* ; ms. 18 922—*D*.

V. 4— în alaiul de iubite *A, C, D* : în procesiunea de iubite *B* ;
V. 6 — Pe cărări zac frunzele mai multor ani *A, C, D* : Pe cărări sînt frunzele mai multor ani *B* ;
V.13 — Iar din peșteră un rege trist și blond *A, B* : Iar din hrubă-i, negrul voievod *C, D* ;
V.15 — rezimat în trunchiul spintecat *A, B* : răzimat de trunchiul fulgerat *C, D*.

În manuscrisul 11 783, titlul *Estampă* a fost scris ulterior, cu creion roșu, înlocuind un titlu șters, *Basm*, care fusese scris odată cu textul.

(p.300)

POVESTE

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 211, cu titlul *Poveste* ; în manuscrisul M, fila 198, cu același titlu ; în manuscrisul 12 841, fila 60, cu titlul *Reîntoarcere* și data: „februarie 1917" (text autograf) ; în manuscrisul 11 783, filele 33—34, cu titlul *Reîntoarcere* (text autograf).

Text reprodus după ms. 18 922.

Publicată prima oară în *Steaua*, anul 4, martie, 1965, p. 60—62.

VARIANTE

Ms. 12 841—*A* ; ms. 11 783—*B* ; ms. M—*C* ; ms. 18 922—*D*.

Varianta *A* este o creație de tinerețe a poetului, așa cum se vede după data tuturor poemelor din caietul cuprins în manuscrisul 12 841. Textul e scris cu cerneală verde și are numeroase modificări, făcute fie cu aceeași cerneală, fie cu creionul.

Varianta *B* se situează în imediată vecinătate cronologică cu varianta *A*, fiind asemănătoare cu aceasta. Textul este scris mai curat, cu cerneală neagră. În schimb punctuația e mai puțin precizată.

Reproducem în întregime varianta *A*, marcînd deosebirile față de varianta *B*, ca și modificările.

Peste pleoape noaptea pletelor
sînt atîtea inele moi
cine tîmpla (*B :* tîmplele) ți-a obosit și ți-a cuprins gura (*B :* și gura ți-a prins)
ca un semn în întuneric?
Sînt venit cu scutul vechi și paloșul călit.
Calul din țara geroasă (<iernoasă; *B :* iernoasă) nălucește (<strălucește) printre arborii (< pomii) negri
Am sosit la poarta cu litere de rugină
lîngă plopii subțiați de lună, (*în B versul lipsește*)
cărarea duce prin buruieni,
știi că sus s-au deschis toate palatele de sticlă.
Prin tăcere și lumină
scara ta de piatră crăpată
(prin care țîșnesc cuțitele ierbii)
s-a mișcat sub pasul meu, pe cînd legam calul
el privea (*B :* se uita) la jocul fetelor-stafii (*B :* jocul stafiilor), în grădină (*B :* din parc)
fîlfiiri nelămurite mie.
O, gîndul (*B :* Gîndul) meu la tine, ca un cuib legat de ramură (*B :* cuib pe-o ramură)
a tremurat (*B :* cum a tremurat) cînd am împins ușa peste mireasma (< liniștea; *B :* liniștea) dinlăuntru
unde liniștea doarme ca puful pe fluturi.
Odăile noastre, scrinuri cunoscute
unde moliile sînt aceleași prin tapiserie (< prin mătăsuri; *B :* pe stele de naftalină)
unde parfumul s-a învechit (< parfumul deopotrivă de vechi), de cînd mîna
servitoarei, galbenă, l-a pus.

(*în B — un singur vers :* unde parfumul stăruie de cînd mîna servitoarei l-a semănat.)
Fără îndoială, slugile s-au culcat, cari aduceau torțele, (*în B — altă tăietură a versurilor :* Fără îndoială, slugile s-au culcat /cari aduceau torțele)
și gîndul de mînie ce mi-a strîns pumnul s-a risipit,
cum se împrăștie păpădia (< o floare de cîmp) cînd deschizi fereastra.
Mă reîntorc scăpat (*B :* Mă reîntorc) din lungi povești
și le-am uitat dacă-mi dai, în somn, mîna,
cum zaci, ca o bucată de izvor
peste fiordurile dantelei de sare,
pe cînd (< și cum) veghez ca o armură de bronz în sala cu străbuni.
Din toată lumea mă sorb drumurile spre tine
cum curg orele spre miezul de noapte (*B :* miazănoapte)
cînd cerbii stăpînesc de pe stînci prăvălirile.
Și acum deschide (*B :* descarcă) ochii asupră-mi
și chem (*B :* să chem) servitorii cu pasul de vată (*B :* de frunză)
cari te vor lua nesimțit (< infinit de încet) somnului.
Iată Văzul, ca o bufniță de smarald (< cu haine de păun), și Auzul
care-ți amintește clopotele rare, sub lună. (*vers șters apoi*);
(*B :* Iată Văzul ca o bufniță de smarald / și Auzul frate cu greierii)
și Mirosul, cel fără de minți (< cel mai leneș și cel mai femeiesc; *B :* cel fără de minte)
și Pipăitul, plin privirii ca un colier (< fără ochi și fără minți; *B :* plin, ca o salbă, de priviri)
Ca pe o moartă (< Servitori muți,) o veți lua de spete (< umeri) și de glezne (*B :* Servitori flămînzi / de sub umeri și de călcîie o veți lua ca pe o moartă.)
Așa!
Ridicați.

Alte deosebiri:

V.12 — Prin tăcere și-n ce stranie lumină *C :* Prin tăcere și-n stranie lumină *D ;*

V.40—41 — așteaptă pe oștenii mei / să vie să te ia *C :* așteaptă : vin oștenii să te ia, / oștenii mei *D ;*

V.43 — și e Auzul care-ți bea răsuflul *C :* și e Auzul care-ți bea suspinul, *D*

Poezia publicată în *Steaua* reprezintă numai jumătate din textul definitiv, mai exact numai primele patru strofe, pînă la versul 23 inclusiv. O asemenea variantă, mai scurtă, nu am găsit în nici unul din manuscrisele poetului, iar din comparația variantelor *A, B, C, D* se poate deduce că „scurtarea" poeziei nu s-a produs în laboratorul poetului. Probabil că redacția revistei *Steaua* a primit spre publicare, din arhiva familiei, un manuscris incomplet.

(p. 302) QUI ITER FECIT

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 213; în manuscrisul M, fila 202.

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 281.

O poemă care împletește motivul *turnului de fildeș* (strofa întîi pare desprinsă din poezia *Ivoriu*) cu acela al *ratării* individului, așa cum apare în romanul *Lunatecii.* Lucu Silion, eroul romanului, este un asemenea „călător al vechiului divan", care-și petrece viața în „furtunile de suspine", ratîndu-se ca individ.

(p. 303) MAGIE

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 224, fără însă a figura la *Tabla de materii* cuprinsă în acest manuscris; în manuscrisul 12 843, fila 11 verso (text autograf).

S-a păstrat, de asemenea, în setul de șase poeme pregătite de Ion Vinea în 1964 în vederea tipăririi lor în volumul *Ora fîntînilor*, dar care au fost eliminate ulterior (ms. O.F.). Pe marginea acestui text se află o însemnare, cu creionul, făcută în redacție: „dată de autor pentru ediția 1964 pentru a înlocui *Retragere 1917*".

Text stabilit după ms. O.F.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 237.

VARIANTE

Ms. 12 843—*A ;* ms. 18 922—*B ;* ms. O.F.—*C.*

În varianta *A*, textul are forma unei singure strofe, fără titlu, purtînd numerotarea: „35". Este, probabil, prima variantă a poeziei, iar cifra respectivă indică intenția poetului de a o introduce în *Glosar* (vezi și nota la *Glosar*, în ediția de față, p. 618).

V.3 — și șerpuie cu stelele prin lume. *A :* și-mi tremură cu stelele prin lume, *B, C ;*

V.6 — plutești în loc spre altă auroră. *A :* plutești în gol spre altă auroră. *B, C ;*

V.8 — *lipsește în A :* spectral ivită, visului meu soră, *B, C ;*

V.9 — aștept să-mi faci un semn, ca unui cîine. *A, C :* Te-aștept să-mi faci un semn, ca unui cîine. *B.*

În ediția Ion Vinea, *Opere*, vol. I, Editura Dacia, 1971, apare la *Note* următoarea mențiune în legătură cu poezia *Magie :* „ms. intitulată inițial *Oglinda*" (p. 562). Nu am găsit acest titlu în nici unul din manuscrisele cercetate. Ediția respectivă reproduce în facsimil un manuscris al poeziei cu titlul definitiv, *Magie* (la p. 140). Acest manuscris, care nu se află în colecțiile cercetate de noi, surprinde momentul adăogirii versului 8, care nu apărea în prima variantă a poeziei.

(p.304) SECETĂ

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 226; în manuscrisul M, fila 215; în manuscrisul 12 842, fila 141 (text autograf).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 302.

VARIANTE

Ms. 12 842—*A ;* ms. M—*B ;* ms. 18 922—*C.*

V.8 — cu gura de gură-cască pe ison de veșnicie *A :* cu gura de gură-cască pe isonul veșniciei, *B, C.*

(p.305) VASUL-FANTOMĂ

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 228; în manuscrisul M, fila 216.

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima dată în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 303—304.

(p.307) PROCLAMAȚIE

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 230; în manuscrisul M, fila 217 (text cu modificări autografe).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima dată în volumul *Ora fîntînilor,* 1967, p. 305–306.

VARIANTE

Ms. M–*A ;* ms. 18 922–*B.*

V.11–13 — sînt păsările de alb doliu ale largurilor, *A :* sînt păsările de alb doliu ale largurilor, / sînt străjerii de fum pe creneluri, / e spectrul tău, Majestate, *B ;*

V.14 — sînt sfeșnicele mari pe cari le aprind lîngă zăbrele, la ferestre. *A :* sînt sfeșnicele mari ce ard lîngă zăbrele, la ferestre. *B ;*

V.18 — noaptea se fugăresc cuvinte *A :* se fugăresc noaptea cuvinte *B ;*

V.19 — cu nevăzute guri șoptite *A ;* de nevăzute guri șoptite *B ;*

V.21–26 — Eu, palidul prinț care am avut dreptate, eu, palidul prinț, / — cum mă numesc doamnele din societate, — / nu cer pescarilor, plugarilor, curtenilor și sfetnicilor mei / decît grația de a nu mă îndeletnici cu ei. *A :* Eu, palidul prinț care am avut dreptate, / eu, palidul prinț / — cum mă numesc doamnele din societate — / nu cer azi oștenilor, pescarilor, plugarilor, curtenilor / și sfetnicilor mei / grația de a nu mă îndeletnici cu ei.*B ;*

V.27 — De s-ar putea uitării să fiu dat *A :* E pofta mea uitării să fiu dat,*B ;*

V.29–30 — de la război sau de la vînătoare *A :* de la război sau de la vînătoare /—astfel de jocuri sînt cinstite foarte—*B ;*

V.36–37— Hamlet, în toate mințile aflat și nesilit de nimeni, *A ;* Hamlet, aflat în mințile lui toate / și nesilit de nimeni, *B.*

(p.309) ACEDIA

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 233; în manuscrisul M, fila 219.

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1967, p. 308.

VARIANTE

Ms. M–*A ;* ms. 18 922–*B.*

V.9 — și-am albit neînțărcat. *A :* și-am încărunțit neînțărcat. *B.*

(p.310) DINCOLO

Nu s-a păstrat în manuscrisul 18 922, deși titlul figurează la *Tabla de materii* alcătuită de autor. S-a păstrat în manuscrisul M, fila 223 (cu corectări autografe).

Text stabilit după ms. M.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1967, p. 315.

(p. 311) TOTAL

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 237; în manuscrisul M, fila 223; în manuscrisul 11 783, fila 44 verso, cu data: „1915", și fila 45 (două texte autografe).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1967, p.316

VARIANTE

Ms. 11 783, fila 44–*A ;* ms. 11 783, fila 45–*B ;* ms. M–*C ;* ms. 18 922-*D.*

Varianta *A* prezintă cîteva mici deosebiri față de varianta definitivă *D* (identică cu *B* și *C*) *:*

V.6–7 — lipsesc în A: Deasupra ca un înecat/ avionul trece vămile pe spate. *B, C, D ;*

V.8 — Aci mai plîng afișele și livezile. *A :* Clei nou plîng afișele și livezile. *B, C, D ;*

V.9 — Pe bărăgan *A :* Pe bărăganuri *B, C, D ;*

V.10 — vor opri trenul *A :* vor opri trenurile, *B, C, D ;*

„Poezia răsare aici din tensiuni interioare și tăceri încărcate. Ea pătrunde printre golurile lăsate între cuvinte. E ca și cum acestea s-ar opri, sfioase, ca să-i facă loc, ori de cîte ori își manifestă prezența inefabilă" (Ov. S. Crohmălniceanu, *op. cit.,* p. 383).

(p. 312) MEMENTO

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 238; în manuscrisul M, fila 227 (text cu corectări autografe).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1967, p. 319.

(p. 313)

STUPRUM

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, filele 245—246; în manuscrisul M, fila 232.

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 331—332.

(p. 315)

CAMPANIE

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 250; în manuscrisul M, fila 235.

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 337.

(p. 316)

TÎNGUIREA LUI AZOR

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 251; în manuscrisul M, fila 236 (titlul cu o modificare autografă).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima dată în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 338.

În ms. M titlul inițial, dactilografiat împreună cu textul, a fost *Plînsul lui Azor*. Autorul a șters cuvîntul „Plînsul" și a scris deasupra, cu cerneală albastră, „Tînguirea".

(p. 317)

GLOSAR

Sub acest titlu Ion Vinea a grupat o serie de mici poeme disparate, de dimensiuni diferite, numerotate de la 1 la 38.

Folosim termenul de „poem" pentru aceste mici nuclee poetice, întrucît alt termen (strofă, fragment etc.) ni se pare inadecvat în raport cu concepția despre poezie a autorului. Publicarea unora dintre ele, separat sau sub titlul generic *Prund*, ca și schimbarea ordinii lor în diverse variante sînt argumente în plus pentru a le considera mici poeme independente.

Textul s-a păstrat integral în manuscrisul 18 922, filele 252—257, cu titlul *Rebut;* în manuscrisul M, filele 237—243, cu titlul *Glosar* (titlu autograf).

Parțial, textul figurează în manuscrisul 12 843, filele 1—7, fără titlu (text autograf). Sînt cuprinse numai 35 de poeme, numerotate de la 1 la 33 și, separat, 35 și 36. În raport cu varianta definitivă, succesiunea poemelor este următoarea: 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 24, 29, 30, 31, 32, 28, 33, 34, 35, 36, 37, 38. Lipsesc poemele 1, 2, 3, 4, 5, 18. Există în plus față de textul definitiv trei poeme, numerotate aici 26, 35 și 36. Reproducem mai jos poemele 26 și 36 care sînt inedite:

26

Cum să te-adun din lipsa ta și cum
să dibui drumu-n marele-ntuneric?
Nici Hercul, nici Orfeu nu sînt. Zadarnic
mă zbat, mă răzvrătesc și nu-nțeleg
că bocetul și deznădejdea n-au puteri
să-nfunde pașii ce duc în nicăieri.

36

Nu soarta e de vină, numai noi.
Doar preoți dragostei, nu și străjeri,
slujind pe-ascuns altarului de ieri
l-am spulberat ca pe-un culcuș de foi.

Poemul numerotat în acest manuscris 35 („Oglinda care a uitat de oră") a devenit ulterior o poezie independentă, cu titlul *Magie* (în ediția de față p. 303) și a fost descris în nota la această poezie (p. 614).

De asemenea, textul care a devenit *Glosar* este cuprins parțial în manuscrisul 11 783, după cum urmează: poemul 7, pe fila 3, cu titlul *Dor vechi* (textul, autograf, este scris de două ori, o dată cu modificări, apoi este copiat pe curat, în josul paginii); poemul 5, pe fila 9 verso, cu titlul *Varia* (text autograf); poemele 4, 6, 5 (text identic cu cel de pe fila 9) 35, 20, 8, 12, 2, 3, 10, pe filele 46—48, sub titlul generic *Prund* (text autograf, fără numerotare, varianta mai veche a unui *Prund* publicat în *Contimporanul*, menționat mai jos.)

O parte din aceste poeme au văzut lumina tiparului în deceniul al treilea, în revistele de avangardă sau în alte publicații. Astfel:

— poemele 2, 4, 5, 6, 8, 10, 12, 19, 20, 22, 35 au făcut parte, cu unele deosebiri, din grupajul intitulat *Prund*, publicat în *Contimporanul*, anul V, nr. 69, octombrie, 1926, p. 1, cu data: „1917—1923". (Acest text, din care s-a desprins ulterior și poezia *Feerie*, a fost reprodus integral, împreună cu varianta sa mai veche din ms. 11 783, în nota la poezia *Feerie*, ediția de față, p. 546 și urm.).

— poemul 7 a fost publicat în *Revista română,* august-septembrie, 1924, p. 22, sub titlul *Dor vechi ;* republicat în revista *Punct,* anul I, nr. 8, 9 ianuarie 1925, p. 3, cu titlul *Zero (1919).*

— poemul 8 (parțial) a mai fost publicat, sub titlul *Psihanaliză,* în *Punct,* nr. 11, 31 ian. 1925.

Grupajul *Glosar* a fost publicat prima oară integral în volumul *Ora fîntînilor,* 1967, p. 342—353.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

În ceea ce privește titlul, ne-am oprit la varianta *Glosar,* deoarece acesta figurează la *Tabla de materii* a proiectului de volum rămas de la autor, în versiunea cu modificări autografe din manuscrisul 12 845. De asemenea, în manuscrisul M, titlul *Glosar* apare scris de autor cu cerneală albastră, înlocuind alte două variante anterioare, șterse: *Refugiu* (dactilografiat) și *Rebut* (autograf, cu creionul). Titlul *Glosar* figurează și în ediția postumă a volumului *Ora fîntînilor,* Editura pentru literatură, 1967, și în ediția *Opere,* Editura Dacia, 1971.

VARIANTE

Ms. 11 783—*A ; Revista română—B ; Punct—C ; Contimporanul—D ;* ms. 12 843—*E ;* ms. M—*F ;* ms. 18 922—*G.*

3

V.1—2 — În fundul meu e tăcere *A :* În adîncul meu e tăcere / și pîndă de veci în unghere, *F :* În adînc e tăcere / și pîndă de veci în unghere, *G ;*

V.3—4 — și cîte un cuvînt / ca un paianjen sub o piatră. *A :* și tîlcuri în cîte-un cuvînt / ca șerpii ce dorm în pămînt. *F, G.*

4

D : dată în ediția noastră, p. 548.

V.1 — Miazănoapte codru de păuni *A :* Miez de noapte, codri de păuni, *F, G ;*

V.2 — plîng mamă singurătatea *A :* plînge-mi, mamă, tu singurătatea, *F, G ;*

V.3 — care e partea mea de pămînt? *A :* spune-mi care mi-e partea pe pămînt? *F, G ;*

5

D : dată în ediția noastră p. 548.

V.1 — Singur. Lampa galbenă și fără suflet *A :* Lampa galbenă, fără de suflet, *F, G ;*

V.2 — luminează între pereții uscați *A :* pîlpîie sub bolțile de var. *F, G ;*

V.3 — gîndul simt cum pîlpîie în gol / gîndul fără patimi fără de dorință *A :* Gîndul mi-l simt cum în goluri tremură *F, G ;*

V.4 — în seara în care arde numai pentru el. *A :* în seara-n care arde numai pentru el. *F, G.*

6

D : dată în ediția noastră, p. 548.

V.1 — Voi spune vorbele acestui veac? *A :* Spune-voi vorbele acestui veac? *E, F, G ;*

V.2 — în ochii femeilor și ai fecioarelor / în chipul bărbaților *A :* În ochii lor *E, F, G.*

7

V.2 — Luminează-mă cu mîna pe inimă *A, B, C :* Luminează cu mîna pe inimă *E :* Luminează-mi cu mîna pe inimă, *F, G ;*

V.3 — Diana nume spulberat Diana *A, B, C :* Diana, nume descîntat, Diana, *E, F, G ;*

V.4—5 — Salcîmii tăi cu dinții albi / Suvenir, / rîd și azi. *A :* Suvenir — salcîmii tăi ning și azi *B :* Suvenir, salcîmi cu dinții albi / rîd și azi. *C :* Salcîmii tăi cu dinții albi / rîd și azi. *E, F, G.*

V.7 — se zvîrcolesc ca pisicile. *A, B, C, E :* s-au zvîrcolit ca pisicile. *F, G.*

8

Varianta *A,C,D* are numai 2 versuri:

Mă dor / ochii orbului de peste drum.

față de :

Mă dor și ochii orbului de peste drum, / mă doare-ngîndurarea cernitelor femei, / tăcerea glasurilor de-altădată / și veacurile adormite-n scrum. *E, F, G.*

10

D : dată în ediția noastră, p. 548.

V.1—2 — Ce folos dacă / ochii noștri au pierdut vasul-fantomă, *A :* Dar ce folos cînd ochii noștri / pierdutu-și-au corabia-fantomă, *E, F, G ;*

V.3—4 — Toate femeile / m-au părăsit, cu hohot, deodată, *A :* și cînd femeile, sălbatice, cu hohot / m-au părăsit deodată, fără rost? *E ;* și cînd sălbatice, femeile, cu hohot, / m-au părăsit deodată, fără rost? *F, G.*

11

V.4 — își scoate limba una, îmi surîde ailaltă *E :* își scoate limba una, îmi surîde alta, *F, G.*

12

D : dată în ediția noastră, p. 548.

V.2 — și toate sînt de la celălalt. *A :* și toate sînt ale celuilalt. *E, G, F.*

13

V.3 — și tot nu știi că gîndul mi-e rob ție *E :* și n-ai aflat că gîndul meu ți-e rob *F, G.*

14

V.1 — Fratele meu din umbre și din beznă *E :* Fratele meu de dincolo de lume *F, G ;*

V.3 — străbate zidul despărțirilor *E :* Prin zidul despărțirilor străbate, *F, G.*

15

V.2 — tremură sentinela din șubă și gheretă, *E :* tremură-n șubă ursul și-n gheretă. *F, G.*

16

V.5 — și astăzi mai alerg să i le adun, *E :* și-alerg și azi să i le mai adun. *F, G.*

19

D : dată în ediția noastră, p. 548.

V.1 — Broscoi punctat la fața bazinului *E :* Broscoi rîios spre marginea bazinului *F, G ;*

V.3 — și sub tristețea privirilor lor stătătoare *E :* și jalea din privirea-i stătătoare *F, G ;*

V.4 — el cîntă singur, ca un cuc *E :* o cîntă ca un cuc pe sub cucuie. *F, G.*

20

D : dată în ediția noastră, p. 548.

Varianta *A* are numai versurile 1—2:

Soarele ca un rege sălbatic / își cercetează ținuturile.

V.3—4 — goarnele-și dreg glasurile lor / iar brazii înțepenesc pentru onor. *E :* Vulturii-și dreg glasurile lor, / brazii-nțepenesc pentru onor. *F, G.*

22

D: dată în ediția noastră, p. 548.

V.3 — la hotare, vai, nevăzuți făcutu-s-au *E :* la fruntarii, vai, nevăzuți făcutu-s-au *F, G.*

24

V.5 — își cere drept răsplată veșnicia. *E :* își cere ca răsplată veșnicia. *F, G.*

26

V.4 — și iepurii joacă prin casa stăpînilor. *E:* și iepuri se joacă prin casa stăpînilor. *F, G;*

27

V.5–6 — prin recea lumii strălucire / torcîndu-și vremea-n veșnicie / cu glas de clopote și lemn *E:* prin recea lumii strălucire / cu plîns de clopote și glas de lemn, *F, G.*

28

V.3 — ce-și sună fiarele, parcă-ntr-un vis *E:* ce tremură, parcă-ntr-un vis *F, G.*

30

V.5 — ce le-nsoțesc cu cel mai blînd surîs *E:* să le-nsoțesc de cel mai blînd surîs *F, G.*

31

V.3 — Viu printre morți, sînt un mort între vii, *E:* Viu printre morți, sînt un mort printre vii, *F, G.*

32

V.3 — și caut ziua cea de ieri *E:* caut ziua de ieri *F, G;*
V.5 — și tot le dibui urma, singur îi mai chem pe nume *E:* le dibui urma, singur îi mai chem pe nume *F, G.*

35

D: dată în ediția noastră, p. 548.

V.1–4 — Vopsitorul din gînd înnoiește la răstimpuri imaginile: caii, oamenii, numerele caselor, soarele, pietrele, tot ceea ce se șterge și moare în copilăria noastră. *A:* Zugravul înnoiește la răstimp icoanele: / oamenii, caii, numerele de pe case, / soarele, pietrele, arborii, / și pînă și glasurile, toate glasurile. *E:* zugravul înnoiește la răstimp icoanele: / oamenii, caii, numerele caselor, / soarele, pietrele, arborii, / și pînă și glasurile, toate glasurile. *F, G.*

36

V.6 — De ce nu mi-ai vorbit la vreme, așa, *E:* De ce nu mi-ai vorbit, la timp, așa, *F, G;*

V.7 — să-mpac Păcatul, izgonind căința? *E:* să-mi iert păcatul, izgonind căința? *F, G.*

În manuscrisul M, sub ultimul poem, numerotat 38, autorul a notat cu creionul: „E versificarea unei tirade balzaciene din nuvela *Albert Savarus:* «Attendre au but en expirant comme le courreur antique... Voir la fortune et la mort arrivant ensemble» etc."

Evocîndu-l pe Ion Vinea din anii experiențelor avangardiste, Ștefan Roll își amintește versul „mă dor ochii orbului de peste drum" pe care îl numește un vers „de transparențe de vis" (Ștefan Roll, *Bebe,* în *Contemporanul,* nr. 27, 5 iulie 1968).

În exegeza consacrată lui Ion Vinea, M. Petroveanu observă că „lirismul lui Vinea e mai degrabă o colecție de stări de spirit, o dispoziție pentru cele mai felurite impresii, decît pentru atitudini cristalizate în întregime în poezii diferențiabile. În acest sens, versurile se echivalează pînă la anume limită, fiind la fel de ilustrative" (M. Petroveanu, *Ion Vinea,* în vol. *Studii literare,* Buc., Editura pentru literatură, 1966, p. 52.).

(p. 326)

RĂZVRĂTIRE

(Soliloc nocturn)

S-a păstrat în setul de șase poeme pregătite de Ion Vinea în 1964 pentru a intra în volumul *Ora fîntînilor* (ms. O.F.) și la care a renunțat ulterior; în manuscrisul 12 842, fila 67.

Text stabilit după ms. O.F.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1967, p. 299–300.

Titlul a fost introdus ulterior, cu creionul, în *Tabla de materii* a proiectului de volum din perioada 1955–1956, în varianta cu modificări autografe aflată în manuscrisul 12 845.

În manuscrisul cu cele șase poeme aflat la Editura Minerva, titlul *Răzvrătire* a fost scris cu creionul, deasupra celuilalt titlu, dactilografiat: *Soliloc nocturn*, pe care autorul l-a pus între paranteze, notînd alături: „rămîne ca subtitlu". Poezia e datată autograf: „1930". Sus, în colțul din dreapta, autorul a scris, cu creionul: „înlocuiește la pag. 107 poemul *Clamor*".

În manuscrisul 12 842 titlul poemului apare nefixat: cuvîntul *Răzvrătire* este scris cu cerneală albastră, iar deasupra este notat cu creionul *Soliloc nocturn*.

(p. 328)

CAVALCADĂ

S-a păstrat în manuscrisul 12 842, fila 193.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor*, 1967, p. 266.

Titlul figurează în *Tabla de materii* a proiectului de volum rămas de la scriitor, în varianta cu modificări autografe păstrată în manuscrisul 12 845 (a fost introdus ulterior dactilografierii, cu creionul).

Text stabilit după ms. 12 842.

(p. 329)

TAINĂ

S-a păstrat în manuscrisul 12 841, fila 55, cu titlul *Peisaj interior*, în caietul-manuscris *Lanurile galbene* (text cu cerneală neagră, purtînd data: „iulie 1916"); în manuscrisul 11 783 fila 14 verso, cu titlul *Taină* (text autograf cu cerneală neagră, titlul adăugat ulterior cu creionul).

Textul a fost stabilit după ms. 11 783.

(p. 330)

SĂ AȘEZĂM SEARA

S-a păstrat în manuscrisul 12 841, fila 62, cu data: „iunie 1917", în caietul intitulat: *Lanurile galbene*. Textul a fost scris de poet cu cerneală verde, la fel ca și titlul care inițial era: *Să așezăm seara aceea în dedemult*. Ulterior au fost șterse cu creionul ultimele trei cuvinte din titlu.

Text stabilit după ms. 12 841.

(p. 331)

LA SERGIU

Publicată prima oară în *Cronica*, nr. 15, 1967, p. 6.

S-a păstrat în manuscrisul 12 841, fila 63, cu titlul *La Sergiu Manolescu*, cu data: „iunie, 1915" (textul, autograf, este cuprins în caietul intitulat *Lanurile galbene*); în manuscrisul 11 783, fila 31 (text autograf), cu titlul *La Sergiu*.

Textul publicat postum în *Cronica* nu este identic cu nici una dintre variantele din manuscrisele cercetate de noi, ceea ce ne conduce la concluzia că manuscrisul după care a fost reprodus reprezintă o altă variantă a poeziei, probabil mai nouă. Acest manuscris, provenit din arhiva doamnei Elena Vinea, se pare că s-a rătăcit.

Textul a fost reprodus după *Cronica*.

VARIANTE

Ms. 12 841–*A*; ms. 11 783–*B*; manuscris pierdut, publicat în *Cronica*–*C*.

Varianta *A* a avut inițial titlul *Drum înspre conac*, scris cu cerneală verde, odată cu textul. Ulterior acest titlu a fost șters cu creionul și înlocuit cu: *La Sergiu Manolescu*. Tot cu creionul au fost operate modificări și ștersături numeroase, unele la rîndul lor șterse sau modificate. Aceste modificări n-au putut fi descifrate. Am reconstituit textul inițial pe care îl considerăm varianta *A*.

Varianta *B* prezintă o serie de ștersături și corectări ulterioare primei scriituri, pe care le menționăm mai jos:

V. 1 – Noaptea strînse ramuri negre în fund. *A*: Ora strînse ramuri negre în fund. *B*, *C*;
V.2–3 – *în A formau un singur vers*;
V. 5 – goale zările ca un suflet amar *A*: goale zările ca un altar *B*, *C*;
V. 8 – Să însemn cuvintele, pentru mai tîrziu, *A*: Să însemn clipele mai tîrziu *B*, *C*;
– *după v.9, în A și B este un vers în plus*: siluete brune în trăsură, cu profilul tînăr, *A*: siluete brune cu profilul tînăr *B*;
V.11 – *în A* și *B lipsește*;
V.12 – lipseau pentru suflet tăișurile unor plopi *A*: lipsesc pentru suflet tăișurile unor plopi. *B*, *C*;
V.13 – Capul meu amețit de aer *A*: Capul nostru de puf în aer *B*, *C*;
V.14 – Ce solemn plutim de-a lungul priveliștii *A*: plutim de-a lungul priveliștii. *B*; de-a lungul priveliștii *C*;

V.15–18 – în noapte roțile cîntau ca și vorbele tale / planurile noastre: desigur popoarele se vor răscula / căci niciodată nu s-a sfîrșit cu tirania. *A* : în noapte roțile cîntau cu vorbele / nădejdii: fără îndoială popoarele / se vor răscula / căci altfel n-am sfîrșit cu tirania. *B, C* ;

V.19 – Spre casa de țară (< spre conac, prietene), cîmpul adînc *A* : Prietene, spre conacul tău era cîmpul adînc *B* : Spre casa de țară, cîmpul adînc *C* ;

– *după versul 19, în A și B este un vers în plus, care în B a fost ulterior șters cu o linie* : în curînd vom tăcea amîndoi *A* : în curînd tăcem amîndoi *B* ;

V.20 – în curînd se va lărgi vara de aur cu goanele călări *A* : așteptăm vara cu dropii de foc *B, C* ;

V.21 – și țăranii tăi în lanurile galbene, *A* : cu țiganii tăi (*B* :< și țăranii tăi) prin lanurile galbene *B, C* ;

– *după v. 21, în A și B este un vers în plus* : și amiezile, cînd pasărea închide ochii în slavă *A* : și amiezile cînd pasărea doarme în zbor *B* ;

V.23 – cu ape în sunet și crengi de cărbune *A* : cu ape în sunet, cu crengi de cărbune *B, C* ;

V.24 – cu aripi albastre lîngă fîntîne *A* : și aripi albastre lîngă fîntînă *B,C* ;

V.25 – și îngeri lăptoși. *A* : cu îngeri creștini. *B, C*.

(p. 332)

ORĂ UNICĂ DE SINGURĂTATE

S-a păstrat în manuscrisul 12 841, fila 69, cu data: „iunie 1917" (text autograf cu cerneală neagră, cuprins în caietul *Lanurile galbene*).

Text stabilit după ms. 12 841.

(p. 333)

FEMEIA ALBĂ REZIMATĂ DE ARBORE

Publicată prima oară în *Cronica*, nr. 15, 1967, p. 6, datată: „iulie 1917".

S-a păstrat în manuscrisul 12 841, fila 70, cu data: „iulie 1917" (text autograf, cu cerneală neagră, cuprins în caietul *Lanurile galbene*).

Textul publicat postum în *Cronica* prezintă cîteva mici deosebiri față de cel din ms. 12 841, ceea ce înseamnă că a fost reprodus după un alt manuscris, provenit din arhiva familiei. Nu am găsit acest manuscris în colecțiile cercetate.

Text stabilit după *Cronica*.

VARIANTE

Ms. 12 841–*A* ; ms. publicat în *Cronica*–*B*.

V.2 – Ziua alungea oglinzi între cypreșii tăioși *A* : Luna alungă oglinzi între cypreșii negri. *B* ;

V.3 – îmi voi aminti, cine știe, de grădina din provincie tăcută, *A* : îmi voi aminti cine știe de grădina din provincia tăcută, *B*.

(p. 334)

CORN DE TOAMNĂ

S-a păstrat în manuscrisul 12 841, fila 75, cu data: „Iași, 20 august 1917", în caietul-manuscris intitulat *Lanurile galbene*.

Text stabilit după ms. 12 841.

(p. 335)

VÎNT RĂU

S-a păstrat în manuscrisul 12 841, fila 67 verso și fila 76, în caietul intitulat *Lanurile galbene* ; în manuscrisul 11 783, fila 22, verso.

În ms. 12 841 se află trei texte autografe: unul, pe fila 67 verso sus, scris cu cerneală neagră și purtînd data: „iulie–august 1917" (titlul inițial al poeziei, scris odată cu textul, a fost *Vînt de ploaie*, care apare șters cu creionul; titlul nou, *Vînt rău*, este scris tot cu creionul); al doilea, pe aceeași filă jos, fără titlu, scris cu creionul; al treilea, pe fila 76, cu titlul *Vînt rău*, scris cu cerneală neagră ca și textul și purtînd mențiunea: „Iași, iulie-august 1917".

Textul a fost stabilit după ms. 11 783.

VARIANTE

Ms. 12 841, fila 67, sus–*A* ; ms. 12 841, fila 67, jos–*B* ; ms. 12 841 fila 76–*C* ; ms. 11 783–*D*.

Variantele *B, C* și *D* sînt identice, reprezentînd copii succesive ale poeziei (cu o singură corectare în *B*).

V.1 – Norii trec peste copacii de spaimă *A* : Norii atinși de gheare de copaci *B, C, D* ;

V.2 – norii trec sfîșiați și nebuni *A* : norii se duc nebuni și sfîșiați, *B, C, D* ;

V.3–4 – pămîntul alunecă prin văzduhul luminat de stele *A* : în văzduhul ciuruit prin stele / pămîntul poartă coama lui de rele *B, C, D* ;

V.5 — și toate vînturile îl duc chiuind. *A :* și toate vînturile-l duc chiuind. *B, C, D ;*

V.6 — De ce mi se strînge sufletul ca un mărăcine dureros *A :* De ce mi se strînge sufletul, mărăcine dureros, *B, C, D ;*

V.7—8 — de ce gîndul caută întuneric? *A :* de ce se teme gîndul ca un umăr / gol și de sînge stors? B, *C, D ;*

V.9 — Caut mereu drumul cel neabătut. *A :* Caut drumul fără de cotituri (*B :*< fără de cotind) *B, C, D.*

(p. 336) ABECEDAR

Publicată prima oară în ediția Ion Vinea, *Opere*, vol. I., Editura Dacia, 1971, p. 466.

S-a păstrat în manuscrisul 12 841, fila 78, în caietul intitulat *Lanurile galbene* (text autograf).

Ediția *Opere* menționează la *Note* un alt manuscris: „ms. hîrtie bloc-notes, dictando, cerneală neagră, titlu cu creion albastru; în partea dreaptă scris cu cerneală de aceeași culoare: *Cîntec cuminte*, probabil tot titlul poeziei, cam din perioada 1916“ (*ed. cit.*, p. 585). Acest manuscris este reprodus în facsimil la p. 90. Este un text scris curat, fără nici o ștersătură, identic cu cel din ms. 12 841; mențiunea: „Cîntec cuminte“ nu se află în dreapta textului, ci în stînga, sub text. Față de ms. 12 841 textul din facsimil are un vers în plus, la sfîrșit: „Somnul un miros din sînul tău“, care însă poate fi interpretat și ca o variantă a versului final „Somnul e o clipă din sînul tău“.

Nu am găsit acest manuscris în colecțiile cercetate.

De menționat faptul că textul publicat la p. 466 a ediției *Opere* nu reproduce fidel manuscrisul fotografiat la p. 90, fiind omis versul 10 și copiat greșit versul 9.

Textul a fost stabilit după ms. 12 841.

(p. 337) BALADA UNEI NOPȚI

Figurează în manuscrisul 12 841, fila 82, în caietul intitulat *Lanurile galbene* (text autograf).

Textul a fost stabilit după ms. 12 841.

p. 338) MAGIE ALBĂ

Figurează în manuscrisul 12 841, fila 1. Este o filă disparată, cu antetul ziarului *Curentul*. Textul a fost scris de autor cu cerneală neagră și semnat: „B. Iova“.

Textul a fost stabilit după ms. 12 841.

Deși hîrtia cu antetul ziarului *Curentul* trimite spre perioada de maturitate a poetului, caracteristicile stilistice ale textului (forma de poem amorf, ironia, „poanta“ prozaică din final) apropie acest poem de poemele din adolescență, publicate în *Cronica : Septembrie, Soliloc, Stelele, Un căscat în amurg* etc.

Semnătura „B. Iova“, prescurtare a numelui „Bebe Iovanaki“, apare și în *Contimporanul,* la poezia *Continuare* (variantă a poeziei *Velut Somnia*). De asemenea Ion Vinea „a împrumutat-o“ o dată lui Ion Barbu, în cazul poeziei *Răsturnica*, publicată tot în paginile *Contimporanului* (v. în ediția de față nota de la p. 440).

(p. 339) [ÎN ANII MEI ULTIMI]

Figurează în manuscrisul 12 841, filele 8—11, fără titlu. Pe filele 8 și 9 se află două texte dactilo identice, iar pe filele 10—11 un text autograf scris cu cerneală albastră, cu multe ștersături și adaosuri, care fac ilizibile strofele 4 și 5. Faptul că primele trei strofe, care se pot descifra, sînt identice cu textele dactilo de pe filele anterioare dovedește că e vorba de una și aceeași variantă și că trebuie să fi existat o copie intermediară, curată, a textului autograf după care s-a făcut dactilografierea.

Textul a fost stabilit după ms. 12 841.

Este o poezie stîngace, în formă clasică, datînd din ultimii ani ai poetului.

(p. 340) TEMĂ

Publicată prima oară în revista *Mànuscriptum* nr. 3 (44), anul XII, 1981, p. 52, de către Constandina Brezu, într-un grupaj intitulat: *Ion Vinea. Laborator poetic.*

S-a păstrat în manuscrisul 12 841, fila 15 (text autograf scris cu creionul pe o filă disparată).

Text stabilit după ms. 12 841.

În manuscris, textul prezintă cîteva ștersături și modificări pe care le menționăm mai jos:

V. 1 — Anii de mult, anii uitați („uitați“*a fost adăogat ulterior*) se mai întorc o dată;
V.3—4 — se-ntorc de altădată serile ca și cum / timpul s-ar fi oprit să mai aștepte (〈 la răstimpuri se-ntorc serile de altădată / cîntă un glas auzit);
V.13 — pentru a fi altfel retrăită (〈 repovestită).

Constandina Brezu situează poezia *Temă*, din punctul de vedere al cronologiei creației lui Vinea, la hotarul dintre producția de adolescență, scrisă între 1912—1915 și ciclul de poeme publicate la *Cronica* lui Tudor Arghezi în 1915—1916.

(p. 341) FLAȘNETĂ

Publicată prima oară în revista *Manuscriptum*, nr. 3 (44), anul XII, 1981, p. 54, de către Constandina Brezu, în grupajul menționat.

Figurează în manuscrisul 12 841, fila 18 (text autograf, pe o filă disparată).

Text stabilit după ms. 12 841.

Textul din manuscris prezintă numeroase ștersături și modificări care ne îngăduie să reconstituim alte variante ale unor versuri, abandonate:

V. 1 — Mi-aduc aminte și de alte glasuri (〈 accente);
V. 2 — *are două variante scrise alături, apoi șterse:*
firește, dar le las orchestrei soarelui
firește, dar le las fratelui celeilalte flașnete
față de varianta păstrată:
firește, dar le las soarelui, cu plămînii din alt metal;
V. 3 — Inima mea de la început obosită, osîndită... (〈 Inima mea nu mai poate)
V. 9 — cînd trece (〈 răsuflă) prin toate vinele mele deodată
V.10 — ruginit pe (〈 răgușind de) același suspin.

(p. 342) FOILETON

Publicată prima oară în revista *Manuscriptum*, nr. 3 (44), anul XII, 1981, p. 52—54, de către Constandina Brezu, în grupajul *Ion Vinea. Laborator poetic.*

Figurează în manuscrisul 12 841, filele 26—29. Este un text autograf disparat, scris cu cerneală neagră, semnat: „I. Vinea“, și datat: „1914“.

Textul prezintă cîteva ștersături și modificări, pe care le menționăm mai jos:

V.13 — pentru lume în (〈 prin) jurnale
V.14 — ar istorisi (〈 ar povesti), fără-ndoială, că paznicul
V.18 — Cititori, eu cred că bătrînul era cu toți bun (〈 banal)
V.20 — ci (〈 dar) obiceiul îi uscase ca seceta pornirile
V.31 — lîngă armurele solemne de (〈 prin) tăcere și poveste,
V.34 — și-n panoplii și pe spadele cu mînerul cruce (〈 -n formă de cruce).
V.37 — gîndu-i plăsmuia (*șters:* pe) obstacolul mort
V.48 — soarele văpsea (〈 colora)
V.49 — păsări (〈 păsările) strălucitoare ca papagalii,
V.56 — de la (〈 către) poale.
V.61 — care numai pe lună — rotundă — (〈 plină aștepta)
V.63 — (*șters:* și-mi) cînta calul cu potcoave de argint în lumina cărărilor.

Textul a fost stabilit după ms. 12 841.

(p. 345) ȚIPĂT

Figurează în manuscrisul 12 841, fila 30. Este un text autograf, pe o filă disparată, scris cu cerneală neagră și semnat: „I. Vinea“.

Text stabilit după ms. 12 841.

(p. 347) [IULIE]

Publicată prima oară în *Manuscriptum*, nr. 3 (44), anul XII, 1981, p. 51, de către Constandina Brezu într-un grupaj intitulat *Ion Vinea. Laborator poetic.*

S-a păstrat în manuscrisul 12 841, fila 31, fără titlu. Este un text autograf, scris cu cerneală neagră pe o filă disparată. Textul prezintă cîteva ștersături și corectări nedescifrabile. Singura modificare descifrabilă este în versul 1 care prezintă practic două variante, una scrisă odată cu textul, cu cerneală neagră, cealaltă adăugată ulterior cu altă cerneală. Varianta scrisă odată cu textul este: „Iulie, ca un cîmp de război", iar cealaltă: „Amurgul ca o vale de război". Întrucît această a doua variantă este identică cu primul vers al poeziei *Taină*, cuprinsă în același manuscris, am considerat valabilă prima variantă.

Text stabilit după ms. 12 841.

(p. 348) ÎNDEMN

S-a păstrat în manuscrisul 12 841, fila 33. Este un text autograf, scris cu cerneală neagră, pe o filă disparată, purtînd semnătura: „I. Vinea".

Textul a fost stabilit după ms. 12 841.

(p. 349) PANTELIMON 1915

Publicată prima oară în volumul Ion Vinea, *Opere*, Editura Dacia, vol. I, 1971, p. 415, cu titlul *Pantelimon 2.*

S-a păstrat în manuscrisul 12 841, fila 84, cu titlul *Pantelimon 1915.* Este un text autograf, scris pe o filă disparată, cu cerneală verde, și semnat: „I. Vinea".

Textul a fost stabilit după ms. 12 841.

Cifra *2* pusă după titlu de redactorii ediției *Opere* indică tendința de a deosebi această poezie de o poezie omonimă publicată de Vinea în volumul *Ora fîntînilor* (v. ediția de față p. 44 și p 438).

(p. 350) [RĂTĂCIRE]

Figurează în manuscrisul 12 841, fila 85, fără titlu (text autograf, cu cerneală neagră, pe o filă disparată).

Text stabilit după ms. 12 841.

(p. 351) SUVENIR

Figurează în manuscrisul 12 841, fila 86 (text autograf, cu cerneală neagră, pe o filă disparată).

Text stabilit după ms. 12 841.

(p. 352) [VREAU SĂ-MI SCRIU...]

Figurează în manuscrisul 12 841, filele 87—88, fără titlu (text autograf, scris cu cerneală neagră, pe două file mici, disparate de celelalte, cu semnătura: „I. Vinea").

Sub poezie, Vinea a notat mai tîrziu, cu creionul, o observație autocritică: „cum am putut fi atît de anost?".

Text stabilit după ms. 12 841.

(p. 354) [SIESTĂ]

S-a păstrat în manuscrisul 11 783, fila 5 verso, fără titlu (text autograf).

O variantă a poeziei a fost comunicată în facsimil de către Constandina Brezu în revista *Manuscriptum*, nr. 1, 1970, p. 87, în cuprinsul unui articol intitulat: *Ion Vinea. Laborator poetic.* Poezia este fotocopiată după manuscrisul 12 841, fila 35 (filele 35—48 din ms. 12 841 lipseau din corpusul manuscrisului în perioada cînd am efectuat cercetarea noastră). După opinia cercetătoarei, versiunea din ms. 12 841 datează din anul 1913 și este anterioară celei din ms. 11 783.

Textul a fost stabilit după ms. 11 783.

VARIANTE

Facsimil dat în *Manuscriptum—A* ; ms. 11 783—*B*.

Varianta A prezintă deosebiri substanțiale față de varianta ulterioară. Prima strofă e total deosebită:

Sonia, pe terasă la cazino cîntă orhestra amețită de mare
doamnele fîlfîie văluri de vînatul vîntului,
mînuși întinse și lungi se prind de balustradă ca niște păsări jumulite
și pe cimentul dintre jețuri sună ghete înalte, galbene și subțiri de domnișoare.

Alte deosebiri:

V. 5 — Apele sînt sumbre ca tinicheaua și întinderea copleșită de soare *A* :
Apele, scuturi de zinc copleșite de soare, — *B* ;
V. 6 — în A lipsește.

V. 8 — am o iubită neurastenică într-un sanatoriu *A :* am o iubită neurastenică într-o casă de sănătate (< sanatoriu) *B ;*
V.9—10 — Sonia, vino să bem orangeade într-un rocking-chair, la mare *A :* Sonia, să deșertăm cupe reci / într-un jeț de paie la mare. *B*;
V.11 — Ochii mei distrați colorează un pavilion străin pe zare. *A :* Ochii mei distrați colorează un pavilion străin în zare. *B.*

Modificarea din v. 8 a fost operată la cererea cuiva care a notat pe manuscris: „Dacă poți, exclude « iubita din sanatoriu ». Bate capul cu ea mult Baltazar. Propun « iubita în casa de sănătate »"

Ion Vinea a ținut seama de acest sfat prietenesc și, indirect, de sugestia lui Camil Baltazar și a făcut corectarea respectivă, cu creionul.

Comentînd poezia, Constandina Brezu o consideră în mod judicios o prefigurare a acelor poeme din anii 1915—1916 despre fata bolnavă: *Ioana, Neurastenie, Rugăciune.*

(p. 355) JUCĂRII

Figurează în manuscrisul 11 783, fila 10 (text autograf).

Text stabilit după ms. 11 783.

(p. 356) MINUT

Figurează în manuscrisul 11 783, fila 12 (text autograf).

Text stabilit după ms. 11 783.

Versul 3 prezintă următoarele modificări: cojește (< își scutură) auru-i (< aurul) învechit.

(p. 357) CEAS

Figurează în manuscrisul 11 783, fila 24 (text autograf cu modificări).

Textul a fost stabilit după ms. 11 783.

Modificările făcute de autor în manuscris sînt:

V. 2 — între negre steaguri (< între plăci negre) sufletul se zgribulește;
V. 4 — pogoară lăstunii (< zboară rîndunelele) și liliecii;
V. 12 — *a fost operată o inversiune :* că ești duhul tu care-l gîndește < că tu ești duhul care-l gîndește.

(p. 358) [PE BALCONUL DE LEMN UD]

Figurează în manuscrisul 11 783, fila 32, fără titlu, autograf.

Text stabilit după ms. 11 783.

(p. 360) PORTE-VOIX

Figurează în manuscrisul 11 783, filele 48—49, autograf.

Text stabilit după ms. 11 783.

(p. 361) LEX

Publicată prima oară în *Tomis*, II, 6 iunie 1967, p. 10.

S-a păstrat în manuscrisul 12 842, filele 41—43 (două copii dactilo, pe filele 41—42 — și un text autograf, cu creionul, pe fila 43, toate identice).

Textul a fost stabilit după ms. 12 842.

(p. 362) LUMINĂ STRANIE

Publicată prima oară în *Tomis*, II, 6 iunie 1967, p. 10, cu titlul *Lumină stranie ;* republicată în *Contemporanul*, nr. 27 (1134), 5 iulie 1968, p. 9, cu același titlu.

Figurează în manuscrisul 12 842, filele 84—86 (două copii dactilo, fără titlu, pe filele 84—85; un text autograf, scris cu creionul, cu titlul (*Grație*, anulat, pe fila 86 — toate identice).

Singura deosebire între textele publicate și manuscris este titlul. Aceasta ne duce la concluzia că manuscrisul după care s-a reprodus poezia în periodice — provenit din arhiva familiei — reprezintă o copie a poeziei, dar cu un titlu la care poetul s-a fixat ulterior. Nemulțumirea autorului față de primul titlu, abandonat chiar în manuscrisul 12 842 este un argument în favoarea existenței unui alt manuscris sau, cel puțin, a unei copii cu titlul *Lumină stranie.* Nu am găsit acest manuscris mai recent în colecțiile cercetate.

Text reprodus după *Tomis.*

(p. 363) TU SINGUR

Publicată prima oară în *Tomis*, II, 6 iunie 1967, p. 10 (după un manuscris provenit din arhiva familiei).

Nu am găsit manuscrisul în colecțiile cercetate.

Text reprodus după periodic.

(p. 364) ÎNDEMN

Publicată prima oară în *Gazeta literară*, nr. 15, 12 aprilie 1968, p. 3.

Figurează în manuscrisul 16 562, fila 4 (text autograf, pe o filă disparată).

Textul a fost stabilit după ms. 16 562.

(p. 365) DIN UMBRĂ

Publicată prima oară în *Almanahul educației*, 1968. p. 58, datat: „1913".

Figurează în manuscrisul 16 562, fila 7 (text autograf).

Textul a fost stabilit după ms. 16 562.

(p. 366) REPULSIO

Figurează în manuscrisul 12 843, fila 11 (text autograf).

Text stabilit după ms. 12 843.

(p. 367) EU ȘI CELĂLALT

Figurează în manuscrisul 12 843, fila 12 (text autograf).

Textul a fost stabilit după ms. 12 843.

(p. 368) [PE MARGINEA...]

Publicată prima oară în *Tribuna*, VIII, nr. 33, 15 august 1964, p. 4; republicată în *Tomis*, anul III, nr. 9, septembrie 1968, p. 1.

În *Tomis* poezia face parte dintr-un grupaj realizat de Gh. Sprințeroiu sub titlul: *Ultima imagine, ultima poezie*. Manuscrisele publicate, provenite din arhiva familiei, nu se află în colecțiile cercetate. Întrucît textele din periodice sînt identice, ar putea fi vorba de același manuscris.

Textul a fost reprodus după *Tribuna*.

(p. 369) AS DE CUPĂ

Publicată prima oară în *Cronica*, nr. 15, 1967, p. 6 (după un manuscris provenit din arhiva familiei).

Nu figurează în manuscrisele cercetate.

Textul a fost reprodus după *Cronica*.

(p. 370) FEREASTRA DESCHISĂ

Publicată prima oară în *Cronica*, nr. 15, 1967, p. 6 (după un manuscris provenit din arhiva familiei).

Nu figurează în manuscrisele cercetate.

Textul a fost reprodus după *Cronica*.

(p. 371) VIS URÎT

Publicată prima oară în *Cronica*, nr. 15, 1967, p. 6.

Nu se află în manuscrisele cercetate.

Text reprodus după *Cronica*.

(p. 372) ORA ORELOR

Publicată prima oară în *Gazeta literară*, nr. 15, aprilie, 1968, p. 3.

Nu se află în colecțiile de manuscrise cercetate.

Text reprodus după *Gazeta literară*.

(p. 373) MOARTEA NU VINE CÎND O CHEMI!

Publicată în *Tomis*, anul III, nr. 9, septembrie, 1968, p. 20, în grupajul menționat. Manuscrisul, provenit din arhiva familiei, este reprodus în facsimil pe aceeași pagină.

Nu am găsit acest manuscris în colecțiile cercetate.

Text reprodus după *Tomis*.

(p. 374)

DESPĂRȚIRE

Puplicată prima oară în *Ateneu*, nr. 11 (76), anul VII, noiembrie, 1970, p. 8.

În ediția Ion Vinea, *Opere*, Editura Dacia, 1971, vol. I, este reprodus în facsimil manuscrisul poeziei *Despărțire* (p. 326), cu următoarea mențiune, la *Note*: „ms. foaie bloc-notes, cerneală albastră, scrisă probabil în perioada 1960. Datarea este incompletă: «23.XII...' »" (p. 584).

Nu se află în colecțiile de manuscrise cercetate.

Text reprodus după ediție.

(p. 375)

[UNDE EȘTI ?]

Publicată prima oară în *Ateneu*, nr. 11 (76), anul VII, noiembrie, 1970, p. 8.

Nu se află în colecțiile de manuscrise cercetate.

Text reprodus după periodic.

(p. 376)

[ORĂ VOPSITĂ]

Publicată prima oară în *Opere*, Editura Dacia, vol. I, 1971, p. 467, la secțiunea: „Inedite".

Ediția stabilește textul după un manuscris disparat, pe care îl descrie la secțiunea *Note:* „ms. foaie alb-galben, cerneală neagră, din perioada 1916, probabil" (p. 585). Acest manuscris este reprodus în facsimil la p. 475. Din observarea manuscrisului se vede că poezia nu are titlu, fapt pe care editorii au omis să-l menționeze.

Nu am găsit manuscrisul poeziei în colecțiile cercetate.

Text stabilit după facsimilul din ediția *Opere*.

(p. 377)

RĂDĂCINI LUNARE

Publicată prima oară în *Opere*, Editura Dacia, vol. I, 1971, p. 468, la secțiunea: „Inedite".

Ediția reproduce un manuscris disparat pe care îl descrie la secțiunea *Note:* „ms. două foi alb-galben, cerneală neagră, cam din 1916. Inedită" (p. 586).

Nu am găsit manuscrisul poeziei în colecțiile cercetate.

Textul a fost reprodus după ediția *Opere*, 1971.

(p. 378)

1916

Publicată prima oară în *Opere*, Editura Dacia, vol. I, 1971, p. 469–470, la secțiunea: „Inedite".

Ediția reproduce un manuscris disparat pe care îl descrie la secțiunea *Note:* „Ms. 3 foi caiet obișnuit, alb-galben, 2 foi arse la colțul drept sus, cerneală neagră, probabil din 1916. Inedită" (p. 586).

Nu am găsit manuscrisul poeziei în colecțiile cercetate.

Textul a fost reprodus după ediția *Opere*, 1971.

ADDENDA

(p. 383) VICTOIRE EN BLEU

Publicată în *Punct*, I, nr. 2, 30 noiembrie 1924, p. 1.

Text reprodus după periodic.

Poemă franceză, în care Şerban Cioculescu vede „un divertisment, în stilul şcolii moderniste extremiste, foarte rar încercat de Vinea, şi cu o rezervă ironică; Poetul vorbeşte cu o perfectă conştiinţă a vanităţii lucrului despre «la grande folie de ma libération», pastişînd veleităţile europeiste ale camarazilor mai tineri“ (*Aspecte lirice contemporane*, p. 38).

(p. 384) PUNCTE

Publicată în *Punct*, I, nr. 3, 6 decembrie 1924, p. 1.

Text reprodus după periodic.

(p. 385) PUNCTE

Publicată în *Punct*, I, nr. 4, 13 decembrie 1924, p. 3.

Text reprodus după periodic.

(p. 386) COMA (1916)

Publicată în *Punct*, I, nr. 10, 24 ianuarie 1925, p. 2.

Textul a fost reprodus după periodic.

Poezie în limba franceză, în care — observă Şerban Cioculescu — Vinea „arhaizează dinadins, arătîndu-se puţin solidar cu supralicitările bilingve ale confraţilor avangardişti“ (*op. cit.*, p. 38).

(p. 387) ECHOLALIE

Publicată în *Sinteza*, II, nr. 10—11, februarie, 1928, cu menţiunea: „Auzită la Moş Dănilă, vier, Valea Călugărească“.

Text reprodus după periodic.

Este un exerciţiu în manieră folclorică, rarisim în creaţia lui Vinea, pe care acesta se amuză a-l atribui unui om din popor.

(p. 388) ELEONORA

Publicată în *Unu*, nr. 2, 1928, p. 2.

Text reprodus după periodic.

Este o glumă grafică, ce parodiază unele creaţii publicate în revistele de avangardă.

(p. 389) [PANOPLII, CONFETTI]

Publicată în *Opere*, Editura Dacia, vol. I, 1971, p. 465, la secţiunea: „Inedite“.

La *Note* se află următoarea menţiune: „Versuri aflate pe o ilustrată trimisă de Claude Sernet, 8 sg. Leon Guillot, Paris 15, doamnei Elena Vinea, str. Braziliei nr. 47, ştampila Paris 29. 12. 1967 şi Bucureşti 1. 01 1968, felicitînd-o cu ocazia Anului Nou, unde scrie: „Strophe inédite probablement de Ion Vinea, écrite de sa main et signée *I. V.* datant de 1914 ou 15, trouvée par moi dans les papiers roumains de Tristan Tzara“ (p. 585).

Nu am găsit această ilustrată în colecţiile cercetate.

Text reprodus după ediţia *Opere*, 1971.

(p. 390) DARUL

Publicată în *Opere*, Editura Dacia, vol. I, 1971, p. 471, în secţiunea: "Inedite“.

La *Note* nu se face nici o menţiune privind manuscrisul după care a fost reprodus textul. Se notează numai: „Datată 1918“ (p. 586).

Nu am găsit poezia în colecţiile cercetate.

Text reprodus după ediţia *Opere*, 1971.

(p. 391) CRUCIAȚII

Publicată în *Opere*, Editura Dacia, vol. I, 1971, p. 472–473, la secțiunea: „Inedite".

La *Note* se găsește următoarea mențiune: „Nesemnată, dactilografiată, datată cu cerneală: 1927. Un titlu anterior șters: *Parada tragică*" (p. 586). În continuare nota consemnează o serie de modificări, care apar pe textul dactilo. Nu am considerat necesară menționarea acestor modificări, întrucît nu am găsit textul respectiv și nu putem avea certitudinea că ele sînt autografe.

Text reprodus după ediția *Opere*, 1971.

(p. 393) [N-AM SĂ MAI SORB...]

Publicată în *Opere*, Editura Dacia, vol. I, 1971, p. 474, la secțiunea: „Inedite".

La *Note* se menționează numai: „Versuri inedite scrise ocazional" (p. 587), fără a se specifica dacă au fost reproduse după un manuscris sau după un text dactilografiat.

Nu am găsit poezia printre manuscrisele poetului.

Text reprodus după *Opere*, 1971.

(p. 394) [CU JOCUL DESPĂRȚIRII]

Publicată în *Opere*, Editura Dacia, vol. I, 1971, p. 476, la secțiunea: „Inedite".

La *Note* se menționează numai: „Inedită", fără a se face vreo referire la manuscrisul poeziei (p. 587).

Nu am găsit poezia în manuscrisele cercetate.

Text reprodus după *Opere*.

(p. 395) CETATE MOARTĂ (după Albert Samain)

Traducere publicată în *Simbolul*, I, 25 octombrie 1912, p. 15, sub semnătura: „I. Iovanaki".

S-a păstrat în manuscrisul 16 562, fila 22 (text autograf copiat după *Simbolul*).

Textul a fost reprodus după ms. 16 562.

(p. 396) ODIHNA-N EGIPT (după Albert Samain)

Traducere publicată în *Noua revistă română*, vol. XIV, nr. 3, 5 mai 1913, p. 39, sub semnătura: „I. Iovanaki".

Textul a fost reprodus după periodic

(p. 397) SPRE TRECUT (după Henri de Régnier)

Traducere publicată în *Noua revistă română*, vol. XIV, nr. 5, 19 mai 1913, p. 74, sub semnătura: „I. Iovanaki".

Textul a fost reprodus după periodic.

INDICE ALFABETIC AL POEZIILOR DUPĂ TITLU*

A

Abecedar, 336
Acedia, 309
Adagio, 214
Adam, 114
Adaos, 230
Adio, 272
Aetius, 86
Aievea, 99
Alții, 40
Amazoana (Nike), 429
Amintirile false, 59
Amurg, 150
Anonim (Impas), 594
Apa nopților (Chei), 562
April (Reper), 482
As de cupă, 369
Ascultare (Ascultări), 545
Ascultări, 185
Astral, 244
Așteptînd (Amurg), 511
Auroră (Vilegiatură), 437

B

Balada unei nopți, 337
Baladă, 93
Bemol, 256
Bocet, 78
Bocet (Opal), 599
Buchenwald (Clipă), 478

C

Caedes, 102
Cale-ntoarsă, 83
Campanie, 315
Capitol, 133
Capitolul... (Capitol), 500
Carmelita, 292
Casa din Mangalia 17
Cavalcadă, 328
Călătoare (Steaua morților), 520
Ceas, 357
Ceas rău, 237
Celei adormite, 28
Celei venite, 37
Ceremonii, 265

---

* Au fost incluse în indice (în cursive) și titlurile variantelor, urmate de menționarea, în paranteză, a titlurilor definitive. Prezentarea și descrierea acestor variante poate fi urmărită, pentru fiecare poezie în parte, în cuprinsul aparatului de note.

Cetate moartă (după A. Samain), 395
Chei, 201
Chemare, 15
Chemare (Ispită), 600
Chip, 30
Cîinele pămîntului, 100
Cîntec de noapte, 132
Cîntec în război (Cumpănă), 470
Cîntecul ursarului, 120
Clades, 90
Clamor, 107
Clipă (Reminiscență), 103
Clopote, 273
Clopotul scufundat, 211
Cobe (Cîinele pămîntului), 476
Coma (1916), 386
Comemorare, 51
Constatări provinciale (Din „Almanahul îngerilor"), 516
Continuare (Velut Somnia), 557
Corn de toamnă, 334
Cosmopolis, 183
Crin (Crin de iarnă), 556
Crin de iarnă, 194
Cruciații. 391
Cuib, 263
[Cu jocul despărțirii], 394
Culmi, 188
Cumpănă, 95
Cuvintele tristeții (Priveliște, Culmi, Glosar), 583

D

Darul, 390
Declin, 7
De departe, 192
De profundis, 27
De Sîn-Martin, 187
De ziua ta (Opal), 599
Dedicație, 69
Demostene (Portret antic), 88
Despărțire, 374
Destin, 5
Dicteu, 191
Dicțiune în aer liber (Schola Cantorum), 483
Din „Almanahul îngerilor", 156
Din umbră, 365
Din urmă, 212
Dincolo, 310
Dintr-o toamnă..., 66
Dintr-o vară, 158
Disonanțe, 260
Doleanțe, 23
Don Juan (I), 295
Don Juan (II), 189
Dor, 62
Dor de mare (Imitație), 16
Dor vechi, 39
Dor vechi (Glosar), 619
Drum, 38
Drum (Nauta), 420
Drumuri (Hotare), 534

E

Echolalie, 387
Ecou, 184
El, 49
Elegie (In memoriam), 564
Eleonora, 388
Epavă, 286
Epave (Cuib), 590
Epictet, 278
Epilog (Mărturii), 531
Erinnerung, 56
Estampă (Iele), 611
Eternitate, 130
Eu și celălalt, 367
Ev, 179
Evantaiul uitat (Amurg), 511
Ezitări, 209

F

Fantezie, 131
Fără tine, 276
Făt-Frumos (Iele), 611
Feerie, 186
Femeia albă rezimată de arbore, 333
Fereastra deschisă, 370
Filtru, Filtre (Prag), 529
Final, 213
Finis, 257
Fior, 152
Fira, 36
Flașnetă, 341
Flori de lampă (Întîlnire), 457
Foileton, 342
Frühlingsnacht, 249

G

Gamă, 104
Geneză, 54
Gina (I), 25
Gina (II), 26
Glas (De departe), 555
Glasuri, 247
Glasuri în pădure, 79
Glosar, 317
Golia, 85
Grație (Lumină stranie), 637

H

Haiducie (Veghea de iarnă), 605
Hotare, 175
Hram, 71

I

Iarnă, 148
Iele, 299
Ieri, 196
Imn (Aievea), 475
Impas, 266
Impresii (Ton), 566
In memoriam, 202
Incantație, 9
Insania, 151
Insomnie (Război), 468
Insomnii, 57
Invocație, 73
Ioana, 34
Ioana (1) (Fira), 432 (432)
Ion-Vodă cel Cumplit, 84
Iser, 113
Ispită, 279
[Iulie], 347
Ivire, 225
Ivoriu, 8

Î

[În anii mei ultimi , 339
Încheieri, 238
Închinare, 50
Îndemn („De parcul apropiat ziua era plină"), 348
Îndemn („Nu te opri, treci înainte"), 364
ngerul a strigat, 163

Întîlnire, 76
Înviere (Geneză), 445

J

Jetatură, 283
Jucării, 355

K

Koh-I-Noor, 22

L

La ora cînd cafenelele se închid, 159
La Sergiu, 331
La Sergiu Manolescu (La Sergiu), 627
La Stea, 228
Lagăr (Solitudo), 577
Lamento, 162
Lanțuri, 46
Lauda urii (Laus odii), 472
Laus odii, 97
Legendă, 280
Letopiseți (Obsesie), 455
Lewdness (Lowness), 494
Lex, 361
„Limpede vînt...“ (Nike), 429
„L'indifférent“, 254
Litanii, 253
Litanii pentru Magdolno (Litanii), 587
Locuri, 267
Lowness, 128
Lui Marcel Iancu, 169
Lui Postumus, 123
Lui Vincula (Carmelità), 607
Lumină stranie, 362
Luptă (Rugă), 573

M

Madrigal, 55
Magie, 303
Magie albă, 338
Manent veteris, 219
Mare, 129
Margini, anno 1918 (In memoriam), 564
Mărturii, 170
Meandre, 239
Medalion, 61
Medievală, 282
Melopee, 250
Memento, 312
Mereu (Plîns), 591
Miez de noapte (Voluptas), 533
Minut, 356
Mistere, 294
Moara umbrelor, 297
Moartea nu vine cînd o chemi!, 373
Moartea spînzuratului (Visul spînzuratului), 515
Mobilizare (Parada plecării), 504
Moment, 240
Mort-sezon, 241
Mustrări, 47

N

[N-am să mai sorb], 393
Nauta, 20
Necroman, 178
Neurastenie (Insania), 512
Nike, 32
Nike (Zigzag), 458
Nocturnă („Ce lună veche astă-seară...“), 60
Nocturnă („Noaptea are valuri multe, moi“), 149
Nocturnă (Cîntec de noapte), 499
Noi, 236
Novembrie (Peisaj), 609
Nox, 13

O

Obses, 293
Obsesie, 72
Odihna-n Egipt (după A. Samain), 396
Odium, 290
Opal, 275
Ora fîntînilor, 6
Ora orelor, 372
Oră unică de singurătate, 332
[Oră vopsită], 376
Orizonturi, 245
Osîndă (Rechizitor), 603
Ovid, 10

P

[Panoplii, confetti], 389
Pansenzitism (Dintr-o toamnă), 452
Pantelimon, 44
Pantelimon 1915 (Pantelimon), 438
Pantelimon 1915, 349
Parada plecării, 140
Paradis destrămat, 255
Paragină, 232
Pasărea de aur, 207
Pasărea măiastră, 180
Pasărea măiastră (Pasărea de aur), 568
Pastel marin (Chei), 563
Pași prin foi, 145
Pauză, 105
Păragină (Bocet), 459
Păragină (Casa din Mangalia), 417
Părăsire (Chemare), 414
[Pe balconul de lemn ud], 358
Pe cînd se leagănă ceasul (Din „Almanahul îngerilor“), 516
[Pe marginea...], 368
Pe trepte (Sighișoara), 560
Pe urma pașilor..., 262
Pe urma pașilor pierduți (Pe urma pașilor...), 590
Pe vînt de noapte (Tuzla I), 536
Peisaj, 296
Peisaj interior (Taină), 626
Pelerinaj, 258
Petreceri, vara, 75
Plîns, 264
Popas, 19
Port (Iser), 484
Porte-voix, 360
Poveste, 300
Praf, 268
Prag, 168
Preludiu, 246
Priveghi, 153
Priveliște, 243
Pro domo, 68
Proclamație, 307
Prohod, 248
Proroc (Prorocul), 573
Prorocul, 216
Prund (Culmi, Feerie, De Sîn-Martin, Priveliște, Glosar), 546, 551, 583, 618
Psalm (Rugă), 573
Puncte („Et l'éternelle...“), 384
Puncte („Près de son écho...“), 385

Q

Qui iter fecit, 302

R

Rădăcini lunare, 377
Răspuns, 82
Răsunet, 172
Răsunet 1915 (Dicteu), 553
Rătăcire, 224
Rătăcire (Velut Somnia), 557
[Rătăcire], 350
Război, 92
Răzvrătire (Soliloc nocturn), 326
Rebut (Glosar), 618
Recessus, 234
Rechizitor, 285
Reclamă, 182
Regie 1915 (Tălmăcire), 565
Regret, 65
Reîntoarcere (Poveste), 611
Remember, 24
Reper, 109
Repulsio, 366
Retorsus, 274
Retragere 1917, 288
Revedere, 200
Rit, 45
Roaba, 70
Roman (Revedere), 562
Romanță, 63
Rug, 198
Ruga robilor, 124
Rugă, 217
Rugăciune, 146
Rugul nopții veșnice, 205

S

Să așezăm seara, 330
Schivnic, 164
Schola Cantorum, 111
Scripturi, 173
Secetă, 304
Semn (Clopotul scufundat), 570
Septembrie (Ciornă), 138
Septembrie (Variantă), 41
Servituți, 251
Sfat, 91
Sfintei de azi, 29
Sfînt, 165
Sfînt (1) (Schivnic), 625
Sfîșieri, 155
[Siestă], 354
Sighișoara, 197
Singurătăți, 166
Soartă, 210
Soliloc, 135
Solitudo, 226
Somn șters (Casa din Mangalia), 417
Sonet („Supremă floare-a toamnii-ntîrziate"), 127
Sonet („Răpus de veac și oameni și retras"), 277
Spre trecut (după H. de Régnier), 397
St. Martin (De Sîn-Martin), 551
Stampă, 270
Steaua morților, 160
Steaua Somnului, 53
Stelele... 143
Stuprum, 313
Subiect (Dicteu), 553
Sunet, 220
Suspin, 227
Suvenir, 351

Ș

Șiroaie (Șuvoaie), 517
Șoaptă, 58
Șuvoaie, 157

T

Taină, 329
„Tatăl nostru", 181
Tălmăcire, 203
Temă, 340
Tînguirea lui Azor, 316
Tîrzie (Steaua morților), 520
Tomis, 11
Ton, 204
Total, 311
Tristia, 14
Tu singur, 363
Tuzla [II] („Val pal, stîncile arse"), 21
Tuzla (I) („Luna lăsa pagini de argint"), 176

Ț

Țipăt, 345

U

Umbre (Adagio), 572
Un căscat în amurg, 134
Una, 229
[Unde ești?], 375
Unul, 218
Usque, 281

V

Vaier, 48
Vals vechi, 64
Varia (Glosar), 619
Variantă, 261
Variantă (Orizonturi), 585
Vasul-fantomă, 305
Vecie, 74
Vedenii (Cîinele pămîntului), 476
Veghea de iarnă, 289
Veghea mistică (Priveghi), 514
Velut Somnia, 195
Vesper (Ora fîntînilor), 405
Veste, 177
Victoire en bleu, 383
Victoria (Nike), 429
Victorie, 33
Vid, 81
Vigie, 223
Vilegiatură, 43
Vingt ans après (Comemorare), 444
Vis urît, 371
Visul spînzuratului, 154
Vînt rău, 335
Voci în pădure (Glasuri în pădure), 460
Vocula, 231
Voluptas, 174
[Vreau să-mi scriu...], 352

W

Whisky-Palace, 118

Z

Zero (Glosar), 618
Zgură, 284
Zigzag, 77
Zvon (Cacdes), 477
1916, 378

INDICE ALFABETIC AL POEZIILOR DUPĂ PRIMUL VERS

A

A fost cu noi cuvîntul de apoi *(Șoaptă)*, 58
A fost ora neplînselor lacrimi *(Parada plecării, 1916)*, 140
A nu mai fi: ispită milostivă *(Ispită)*, 279
A tăcut pădurea nervoasă ca o herghelie... *(Un căscat în amurg)*, 134
Abis amar la iarba de-ntuneric *(Rit)*, 45
Această toamnă a capturat soarele *(De Sîn-Martin)*, 187
Aci e casa florilor uscate *(Cuib)*, 263
Aici bronzul ploilor moarte *(Feerie)*, 186
Am fost cel fără frică și prihană *(Repulsio)*, 366
Am ieșit călare noaptea și am lăsat mult înapoi *(Soliloc)*, 135
Am rătăcit împreună pe urma pașilor pierduți *(Pe urma pașilor ...)*, 262
Am suit singur spre vila trecutului, singur cu inima am suit *(Pelerinaj)*, 258
Amurgul ca o vale de război *(Taină)*, 329
Ana, din ce palide aleie *(Medalion)*, 61
Anii de mult, anii uitați se mai întorc o dată *(Temă)*, 340
April, — roza vîntului *(Reper)*, 109
Arar îmi răspund cuvintele *(Ivire)*, 225
Ard candelele mistice în sera *(Eternitate)*, 130
Ascult pămîntul, arborii, pietrele *(Velut Somnia)*, 195
Aștept de cînd te-ai dus un semn, o veste *(Vocula)*, 231
Azi mă-ndeamnă iar să m-avînt în larg singuratica mare sub cer *(Dor de mare)*, 16

B

Blestemul tău să nu fie cuvînt *(Jetatură)*, 283
Brotac verde-n coate goale *(Schola Cantorum)*, 111
Bulevarde sub ploi *(Rădăcini lunare)*, 377

C

Ca din mormînt, din patul alb te deștepți *(Clamor)*, 107
Ca o stea singură *(Don Juan I)*, 295
Castelul *(Foileton)*, 342
Căruntul comandant și-nclină fruntea *(Legendă)*, 280
Ce face Dumnezeu cu atîtea păduri și ape? *(Tălmăcire)*, 203
Ce frumoase între noi cuvintele *(Vecie)*, 74
Ce limpezi în amintire privirile *(Lumină stranie)*, 362
Ce lună veche astă-seară *(Nocturnă)*, 60
Ce-mi pasă că ochii tăi *(„L'indifférent")*, 254
Ce s-a ales din ruga sălbatică *(Din urmă)*, 212
Ce somn și-a pus pecețile lui palide *(Celei adormite)*, 28
Ce stor de plumb ai tras între noi doi *(Gina I)*, 25
Ce tenebros, romantic parc *(Pantelimon 1915)*, 349
Cimitir jelit de sălcii, din paragină *(Paragină)*, 232
Cine e omul de nebiruit? *(Epictet)*, 278
Cine rămîne prin neguri și ploi *(Steaua morților)*, 160
Citadinule, vino în viață *(Îngerul a strigat)*, 163
Cînd voi pleca, — povestea-i la ultimele file *(Capitol)*, 133
Cîntec din larguri, prin golul orelor gemene *(Nox)*, 13
Cîntecul negîndit tresare totuși în mine *(Darul)*, 390
Clopot dogit de aramă *(Moment)*, 240
Copiii caută cuiburi de pasăre *(Mărturii)*, 170
Copiii plîngeau de nesomn *(Septembrie-Ciornă)*, 138
Copiii plîngeau de nesomn *(Septembrie-Variantă)*, 41
Crengile-n negură *(Peisaj)*, 296
Cu jocul despărțirii acum nu mă mai laud [*Cu jocul despărțirii*], 394
Cum s-a ales din ambru și mărgean *(Zigzag)*, 77
Cumplit rărite rînduri de oști întru Hristos *(Cruciații)*, 391

D

De-ai fi fost crudă numai și vicleană *(Tînguirea lui Azor)*, 316
De-aici îl duce drumul în tăcere *(Prorocul)*, 216
De-aș trece dincolo de-acest hotar *(Suspin)*, 227
De ce te-ai dus cînd știi că-n oră *(Mustrări)*, 47
De miresme aerul e greu *(Cosmopolis)*, 183
De parcul apropiat ziua era plină *(Îndemn)*, 348
De sub gluga nopții care stinge stelele *(Veghea de iarnă)*, 289
De ziua ta ți-i fruntea rece ca o piatră *(Opal)*, 275
Din ce adînc și limpede trecut *(Clopote)*, 273
Din ce trecut ne chemi, cetate *(Cumpănă)*, 95
Din ghețari dintre cerbii pădurilor *(La Stea)*, 228
Din inima noastră deșertată *(Ceas rău)*, 237
Din orchestră sunetele au fîlfîit [*Siestă*], 354
Din paharul roșu bea piratul *(Iser)*, 113
Din preget și răscruci te ndeamnă *(Sfat)*, 91
Din sideralul cortegiu al nopților *(Una)*, 229
Din țara de miazănoapte vin păsări mari *(Tomis)*, 11
Doamnă, din orchestră sunetele-au șerpuit *(Whisky-Palace)*, 118
Doamne, tu ești cel din urmă gînd *(Rugă)*, 217
Dobrogea sonoră ca lemnul de vioară *(Casa din Mangalia)*, 17
Dovada iubirii supreme *(Romanță)*, 63
Drept-credincios purtat de-un aspru chin *(Stuprum)*, 313
Drum bătut de pași pentru vecie *(Pași prin foi)*, 145
Duhul e-n minți — și pe pămînt, umbră *(Pasărea măiastră)*, 180

E

E gol ca ochiul unui mort *(Fior)*, 152
E locul scris pe coaja pămîntului *(In memoriam)*, 202
E mai. E noaptea-n tremur și-n cînt ca o albină *(Frühlingsnacht)*, 249
E noaptea călduroasă și calmul infinit *(Odihna-n Egipt)*, 396
Emmy Hennings a scris *(Dicteu)*, 191
Erou suprem în prag de soare-apune *(Aetius)*, 86
Este moara de vînt *(Moara umbrelor)*, 297

Et l'éternelle voix qui s'exaspère *(Puncte)*, 384
Eu, prințul din Elseneur, al negurilor sfîșiate *(Proclamație)*, 307
Eu sînt un rege artist și cavaler *(Fantezie)*, 131

F

Fată cu părul ca seceta *(Fira)*, 36
Fără tine *(Fără tine)*, 276
Femeie de lut ars și întunecat *(Chip)*, 30
Fetele supliciu *(Echolalie)*, 387
Fie-mi acest cuvînt de-apoi, adio *(Adio)*, 272
Freamătul izvorului din mine *(Geneză)*, 54

G

Gară peticită de lumini *(Doleanțe)*, 23
Geme sub ziduri duhul adîncului *(Vigie)*, 223
Glas descins din altă lume *(Bemol)*, 256
Glasul care a tremurat departe în noapte *(Preludiu)*, 246
Glasul cînd a tremurat *(Sunet)*, 220
Glasul cînd i-a țintuit din joacă *(Pasărea de aur)*, 207
Goarna de miez de noapte tresare în inima beznelor *(Rugul nopții veșnice)*, 205
Grădina cu pavilion de lemn între cypreșii tăioși *(Femeia albă rezimată de arbore)*, 333

I

Iar în a patra zi de Paște *(Secetă)*, 304
Iată balul felinarelor, palid *(La ora cînd cafenelele se închid)*, 159
Iată liniștea îndelung chemată *(Final)*, 213
Iată ora miresmelor *(Ton)*, 204
I-au fost, poate, cuvintele din urmă *(Unul)*, 218
Inima mea te cheamă din noapte *(Insomnii)*, 57
Inima plînsă bate. A plîns și a crescut *(Bocet)*, 78
Inima purpura și-a plîns în măcelul serilor *(Scripturi)*, 173
Iulie ca un cîmp de război [*Iulie*], 347

Î

Îl recunosc: se aține la răscruci *(Eu și celălalt)*, 367
În adînc, unde uitare nu e *(Steaua Somnului)*, 53
În amiaza de fîn *(Pauză)*, 105
În anii mei ultimi, în temniță grea [*În anii mei ultimi*], 339
În Carpați sînt schituri de lemn cari cîntă în stînci *(1916)*, 378
În cavoul ca o vistierie ferecat *(Necroman)*, 178
În claia de fîn sub a norilor turmă *(Campanie)*, 315
În coama ta de umbre adulmec alte vremi *(Roaba)*, 70
În curtea de culoarea mării rîde o fată slută *(Ioana)*, 34
În fire de iarbă moartea se întețește *(Ceremonii)*, 265
În grădina morților *(Locuri)*, 267
În larma orchestrei de negri, în lîncede cîrciumi de lux *(Memento)*, 312
În muzeul pădurii cu odăjdii de toamnă *(Dintr-o vară)*, 158
În negura visului, palid vis de tăcere *(Ieri)*, 196
În odaie umbra-i galbenă și rară *(As de cupă)*, 369
În paradisul de asfalt *(Porte-voix)*, 360
În peștera cu scorpioni *(Schivnic)*, 164
În portul vechi pogoară arborii numai noaptea *(Chei)*, 201
În salonul verde, poleit și roș *(Stampă)*, 270
În sanatoriul de var *(Insania)*, 151
În toiul beznei clopotul de lut *(Răzvrătire-Soliloc nocturn)*, 326
Înserare în orașul dintre munți *(Din umbră)*, 365
Într-un sfîrșit de ți-ai pătruns destinul *(Usque)*, 281
Într-un sfîrșit, în marginea orelor moarte *(Ivoriu)*, 8

J

Joacă bine *(Cîntecul ursarului)*, 120

L

La băcănie la Ciobanu *(Reclamă)*, 182
La grande folie de ma libération *(Victoire en bleu)*, 383
La poarta cerului străjeri de argint *(Prag)*, 168
La prora nopții te-aștept *(Aievea)*, 99

La sumbrele turnuri suit-am peste rîpa de var *(Retorsus)*, 274
Leit-motiv al flașnetei mele, — Diana ... *(Obsesie)*, 72
Limpede din limpezime rupt *(Sfînt)*,165
Limpede vînt zbura pe herghelii *(Nike)*, 32
Limpede vîrtej în cerul nostru *(Drum)*, 38
Liniști curg din trecut *(Ascultări)*, 185
Luna lăsa pagini de argint *(Tuzla I)*, 176

M

Magda, din vremi defuncte, dunele te-au crescut *(Dedicație)*, 69
Magdolno, sfințească-se numele tău *(Litanii)*, 253
Marie, tu nu ești Precista, Marie *(Hram)*, 71
Marș funebru pentru iubirile moarte *(Adagio)*, 214
Mă dor în mine drumurile înapoi *(Revedere)*, 200
Mă tem de privirea din urmă *(Vals vechi)*, 64
Mère si tu savais *(Coma 1916)*, 386
Mi-aduc aminte și de alte glasuri *(Flașnetă)*, 341
Mi-am trădat inima, mi-am ucis sufletul *(Rătăcire)*, 224
Mi-e veche inima: un menuet *(Madrigal)*, 55
Mi-i dor de un fine de toamnă *(Dor)*, 62
Mîinile tale sînt albe și cinstite *(Întîlnire)*, 76
Moartea nu vine cînd o chemi *(Moartea nu vine cînd o chemi!)*, 373

N

N-am să mai sorb [*N-am să mai sorb...*] 393
Nainte dar! sub gura de azur *(Destin)*, 5
Ne cheamă piticii-n întunericul verde *(Glasuri în pădure)*, 79
Nelămurită-n zarea pustiei monotone *(Cetate moartă* —după A. Samain), 395
Nemărginiri sonore, a fulgerelor pradă *(Mare)*, 129
Nicăieri în goluri, veac de veac *(Gina, II)*, 26
Nici azi, nici mîine: ziua cea de ieri *(Cale-ntoarsă)*, 83
Niciodată, acesta e cuvîntul, cauza tuturor restriștilor *(Magie albă)*, 338
Niciodată n-are să mai treacă *(Baladă)*, 93
Noaptea are valuri multe, moi *(Nocturnă)*, 149
Noaptea ne-a zidit *(„Tatăl nostru")*, 181
Noaptea prin fulgerele parcului *(Caedes)*, 102
Noapte, vinul depărtărilor *(Lui Marcel Iancu)*, 169
Noi ne-am rugat la Crucea de Seară *(Noi)*, 236
Norii atinși de gheare de copaci *(Vînt rău)*, 335
Nu căuta-n povești fără de rost *(Lui Postumus)*, 123
Nu-mi amintesc de nici un paradis *(Adam)*, 114
Nu pot pleca, nu pot rămîne *(Lanțuri)*, 46
Nu sînt și n-am fost eu vinovatul *(Pro domo)*, 68
Nu te opri, treci înainte *(Îndemn)*, 364
Numai cuvintele și ecoul *(Paradis destrămat)*, 255

O

O stea pe tîmpla din Ardeal *(Hotare)*, 175
O tristeță întîrzie în mine *(Declin)*, 7
Ochi mari de magie, ochi lungi de poveste *(Dor vechi)*, 39
Ocol zidit, plîns de foi și ferestre *(Puntelimon)*, 44
Oglinda bea culori din orga *(Gamă)*, 104
Oglinda care a uitat de oră *(Magie)*, 303
Ora strînse ramuri negre în fund *(La Sergiu)*, 331
Orașul tău mi-a devenit străin *(Comemorare)*, 51
Oră de bucurie, sălbatecă oră *(Ora orelor)*, 372
Oră de liniști stelare *(Ora fîntînilor)*, 6
Oră unică de singurătate *(Oră unică de singurătate)*, 332
Oră vopsită de crepuscul și de mare [*Oră vopsită*], 376
Orele se perindă calm în ochii străinului *(Soartă)*, 210

P

Palpită-nalte trestii pe lacul adormit *(Spre trecut* — după H. de Régnier), 397
„Panoplii, confetii, marote și cai [*Panoplii, confetii*], 398
Păcat de moarte-am săvîrșit, nevrîndu-l *(Golia)*, 85
Pe balconul cuibărit sub stele *(Retragere 1917)*, 288
Pe balconul de lemn ud [*Pe balconul de lemn ud*], 358
Pe căile de os ale Basarabiei *(Crin de iarnă)*, 194
Pe drumul cu boschete prăfuite *(Erinnerung)*, 56

Pe locul pașilor dintîi *(Vid)*, 81
Pe marginea mării de doliu, de-a lungul *(Ovid)*, 10
Pe marginea-n pantă a vieții [*Pe marginea...*], 368
Pe marginea verii de foc în după-amiaza eternă *(Suvenir)*, 351
Pe sub frunzarele tăcerii *(Victorie)*, 33
Pe voievodul nostru, răpus, l-au prins vrăjmașii *(Ion-Vodă cel Cumplit)*, 84
Pereții de carton alb, tăiați de o fereastră *(Din „Almanahul îngerilor")*, 156
Pereții suri ți-au veștejit lumina *(Carmelita)*, 292
Peste perini se resfiră noaptea pletelor *(Poveste)*, 300
Peste răcoarea lacului blestemat *(Priveliște)*, 243
Pierdut pe șerpuite drumuri *(Meandre)*, 239
Pîclă și brumă *(Ev)*, 179
Plîng viori dînd suflet nopții *(Astral)*, 244
Plînsul vieții suie-n ființă *(De profundis)*, 27
Ploaia urzește fluiere line orașului *(Răsunet)*, 172
Ploaie de toamnă, ropot în noapte, *(Glasuri)*, 247
Ploi de martie, tragedie citadină *(Lamento)*, 162.
Plouă de peste veacuri pe lumea de cenușă *(Ezitări)*, 209
Poarta parcului împinsă, fu pieptene de fier prin noaptea dinăuntru *(Mistere)*, 294
Podgoria e roșie, chiotul a rămas *(Veste)*, 177
Port de corăbii ocolit, vîntul i-a șlefuit *(Popas)*, 19
Port secolul pe umeri, manta de vreme rea *(Cavalcadă)*, 328
Poți să pleci, toamna e la geam *(Sfîșieri)*, 155
Povestea noastră pe drumuri cu plopi *(Ecou)*, 184
Praful, polenul lumilor *(Praf)*, 268
Près de son écho la voix s'est couchée *(Puncte)*, 385
Pretutindeni zidurile, porțile și ferestrele *(Rechizitor)*, 285
Preumblare în grădina publică *(Alții)*, 40
Primăvara, goarne *(Total)*, 311
Primăvară. Mi-amintesc *(Koh-I-Noor)*, 22
Prin ani același chipul tău de criptă *(Sfintei de azi)*, 29
Prin cetatea de mult cotropită *(Medievală)*, 282
Prin cristal zvonește clopotul scufundat *(Clopotul scufundat)*, 211
Prin noapte nava spre zori *(Nauta)*, 20
Prin pădurea verde, veche, mare *(Iele)*, 299

Prin văzduhul sărat al largului *(Vasul-fantomă)*, 305
Prin vocalele soarelui *(Singurătăți)*, 166
Printre osemintele deșertului *(Recessus)*, 234
Printre Tanagre false și flori de fir persane *(Voluptas)*, 174
Priviri de altădată, de ce mă urmăriți? *(Manent veteris)*, 219

R

Răpus de veac și oameni și retras *(Sonet)*, 277
Rătăcești printre albe ruini în amurgul de candide vele *(Demostene)*, 88
Rătăcire, lungi sînt căile pămîntului [*Rătăcire*], 350
Răzbind prin giulgiul palei primăveri *(Obses)*, 293

S

S-a oprit în stele ora înfrîngerii *(Qui iter fecit)*, 302
Sală de așteptare. Orele *(Epavă)*, 286
Sat rusesc în Basarabia *(Iarnă)*, 148
S-au ivit florile de plumb *(Ceas)*, 357
Să așezăm seara aceea în dedemult *(Să așezăm seara)*, 330
Să fie oare soarta unei nopți *(Finis)*, 257
Să fie oaspete acestui prag *(Solitudo)*, 226
Să fiu captivul tău de veci *(Tristia)*, 14
Să-mi fie mîinile tale ultimele *(Celei venite)*, 37
Să nu găsesc în mine nici un strigăt *(Vaier)*, 48
Sărmanele flori din cîmp ... *(Cîntec de noapte)*, 132
Schimbă-ne, Suflete, soarta grea *(Ruga robilor)*, 124
Scrie-mi de moara de lemn *(De departe)*, 192
Septembrie cu drumuri de aramă prin pădure *(Dintr-o toamnă)*, 66
Sfîntul pe căi de cremene *(Culmi)*, 188
Singur. Freamătul orei nocturne *(Despărțire)*, 374
Sînt azi ca un cîmp *(Impas)*, 266
Sînt favoritul singuratec al Domniței *(Servituți)*, 251
Sînt ostenit și mi-e teamă *(Zgură)*, 284
Sînt pași pe țărm, sînt slove de demult *(Orizonturi)*, 245
Somnul de veci în preajmă-mi plutește *(Adaos)*, 230
Somnul suflă-n cornul galben din grădină, grav *(Fereastra deschisă)*, 370

Soră, ce fericiți sîntem, soră *(Melopee)*, 250
Spînzuratul vînăt din grădină *(Visul spînzuratului)*, 154
Spre farurile stinse pe brațele de diguri *(Chemare)*, 15
Sub crengi de tuci, la cetini de-ntuneric *(Clipă)*, 103
Suflet și trup, viteazul fără scut *(Clades)*, 90
Supremă floare-a toamnii-ntîrziate *(Sonet)*, 127

Ș

Și cum simți iar trezitul parfum de altădată *(Amintirile false)*, 59

T

Tăcerea a înmărit luna *(Stelele ...)*, 143
Tăcută e și rece ca un șarpe ura mea, și e cuminte *(Laus odii)*, 97
Te mai gîndești la iepurii de casă *(Petreceri, vara)*, 75
Tîrgul își spală-n cer sutele lui de țuguiri *(Vilegiatură)*, 43
Tîrziu, cu plopii obeliscuri de cărbune *(Balada unei nopți)*, 337
Tîrziu re-ntors cuvînt, în ce pustiu *(Răspuns)*, 82
Toamna roșie adoarme în aur vechi *(Plîns)*, 264
Toamnă, munții-și strîng mantiile reci *(Corn de toamnă)*, 334
Toamnă, pămînt lepros *(Război)*, 92
Toamnă. Sezonul ploilor *(Amurg)*, 150
Toamnele-aduc ploile de plumb *(Lex)*, 361
Trecătorule, spune-mi ce-mi mai rămîne *(Acedia)*, 309
Trecut de flăcări înalte încins *(Rug)*, 198
Trup în repaos, fără de scop așteptare *(Dincolo)*, 310
Tu n-ai știut din gîndul de atunci *(Regret)*, 65
Tu o *(Eleonora)*, 388
Tu singur poți să mă ajuți *(Tu singur)*, 363
Turnul vechi din noapte se ivește *(Sighișoara)*, 197

Ț

Ție gloria *(Închinare)*, 50
Ții minte: în tăcerea din arhondaric *(Priveghi)*, 153

U

Umbre. Acum ne-nconjură *(Încheieri)*, 238
Un gînd obosit *(Minut)*, 356
Un han deschis pe cîmpul de cenușă *(Vis urît)*, 371
Un pian în etajul de sus *(Jucării)*, 355
Unde ești, palidă iubită *(Invocație)*, 73
Unde ești? prin depărtări gîndul meu *[Unde ești?]*, 375
Unde se ascunde cîinele pămîntului *(Cîinele pămîntului)*, 100
Unde se găsește liniștea sfîntă *(Glosar)*, 317
Ura mea de rugă e la noapte *(Odium)*, 290

V

Val pal, stîncile arse *(Tuzla [II])*, 21
Veștedă mască, șuie vedenie de ceară *(Lowness)*, 128
Viața în mine s-a întristat *(Țipăt)*, 345
Viața omului șaptezeci de ani *(Don Juan II)*, 189
Vila cu trepte trei în prag *(Mort-sezon)*, 241
Vindecă, Doamne, o fată *(Rugăciune)*, 146
Vino, izvorul e mort *(Prohod)*, 248
Vorbele, doamnă, ne-au mințit *(Disonanțe)*, 260
Vorbele noastre ne-au mințit *(Variantă)*, 261
Vouă, clare ore ale aurorii *(Incantație)*, 9
Vrăjmașul meu nu mă pîndește, nu-mi bîntuie cărările *(El)*, 49
Vreau să-mi scriu cîntecul adevărat [*Vreau să-mi scriu...*], 352
Vremea s-a stins — plouă de mult *(Șuvoaie)*, 157

Z

Ziua sfîrșește în ochii tăi *(Abecedar)*, 336
Zori cenușii pe furnaluri și coșuri *(Remember)*, 24

ACADEMIA
BIBLIOTECA

CUPRINS

ANTUME

DIN VOLUME

ORA FÎNTÎNILOR

Destin 5 (404)
Ora fîntînilor 6 (405)
Declin 7 (407)
Ivoriu 8 (409)
Incantație 9 (411)
Ovid 10 (412)
Tomis 11 (412)
Nox 13 (413)
Tristia 14 (414)
Chemare 15 (414)
Dor de mare (Imitație) 16 (416)
Casa din Mangalia 17 (417)
Popas 19 (420)
Nauta 20 (420)
Tuzla 21 (421)
Koh-I-Noor 22 (422)
Doleanțe 23 (424)
Remember 24 (426)
Gina (I) 25 (426)
Gina (II) 26 (426)
De profundis 27 (427)
Celei adormite 28 (427)
Sfintei de azi 29 (427)

Chip 30 (429)
Nike 32 (429)
Victorie 33 (430)
Ioana 34 (431)
Fira 36 (432)
Celei venite 37 (433)
Drum 38 (434)
Dor vechi 39 (434)
Alții 40 (435)
Septembrie (Variantă) 41 (436)
Vilegiatură 43 (437)
Pantelimon 44 (438)
Rit 45 (439)
Lanțuri 46 (440)
Mustrări 47 (441)
Vaier 48 (441)
El 49 (442)
Închinare 50 (443)
Comemorare 51 (444)
Steaua Somnului 53 (444)
Geneză 54 (445)
Madrigal 55 (446)
Erinnerung 56 (446)
Insomnii 57 (447)
Șoaptă 58 (448)
Amintirile false 59 (448)
Nocturnă 60 (450)
Medalion 61 (450)
Dor 62 (450)
Romanță 63 (450)
Vals vechi 64 (451)
Regret 65 (451)
Dintr-o toamnă 66 (452)
Pro domo 68 (453)
Dedicație 69 (453)
Roaba 70 (454)
Hram 71 (455)
Obsesie 72 (455)
Invocație 73 (455)

Vecie 74 (456)
Petreceri, vara 75 (456)
Întîlnire 76 (457)
Zigzag 77 (458)
Bocet 78 (459)
Glasuri în pădure 79 (460)
Vid 81 (462)
Răspuns 82 (463)
Cale-ntoarsă 83 (463)
Ion-Vodă cel Cumplit 84 (464)
Golia 85 (464)
Aetius 86 (465)
Demostene (Portret antic) 88 (465)
Clades 90 (467)
Sfat 91 (468)
Război 92 (468)
Baladă 93 (469)
Cumpănă 95 (470)
Laus odii 97 (472)
Aievea 99 (475)
Cîinele pămîntului 100 (476)
Caedes 102 (477)
Clipă (Reminiscență) 103 (478)
Gamă 104 (478)
Pauză 105 (480)
Clamor 107 (481)
Reper 109 (482)
Schola Cantorum 111 (483)
Iser 113 (484)
Adam 114 (486)
Whisky-Palace 118 (490)
Cîntecul ursarului 120 (491)
Lui Postumus 123 (492)
Ruga robilor 124 (493)

DIN PERIODICE

Sonet 127 (494)
Lowness 128 (494)
Mare 129 (496)

Eternitate 130 (497)
Fantezie 131 (498)
Cîntec de noapte 132 (499)
Capitol 133 (500)
Un căscat în amurg (Constatări) 134 (501)
Soliloc 135 (501)
Septembrie (Ciornă) 138 (502)
Parada plecării (1916) 140 (504)
Stelele 143 (506)
Pași prin foi 145 (507)
Rugăciune 146 (508)
Iarnă 148 (510)
Nocturnă 149 (511)
Amurg 150 (511)
Insania 151 (512)
Fior 152 (513)
Priveghi 153 (514)
Visul spînzuratului 154 (515)
Sfîșieri 155 (516)
Din „Almanahul îngerilor“ 156 (516)
Șuvoaie 157 (517)
Dintr-o vară 158 (518)
La ora cînd cafenelele se închid 159 (519)
Steaua morților 160 (520)
Lamento 162 (523)
Îngerul a strigat 163 (524)
Schivnic 164 (525)
Sfînt 165 (526)
Singurătăți 166 (528)
Prag 168 (529)
Lui Marcel Iancu 169 (530)
Mărturii 170 (531)
Răsunet 172 (532)
Scripturi 173 (532)
Voluptas 174 (533)
Hotare 175 (534)
Tuzla (I) 176 (535)
Veste 177 (537)

Necroman 178 (538)
Ev 179 (539)
Pasărea măiastră 180 (540)
„Tatăl nostru“ 181 (541)
Reclamă 182 (542)
Cosmopolis 183 (543)
Ecou 184 (544)
Ascultări 185 (545)
Feerie 186 (546)
De Sîn-Martin 187 (551)
Culmi 188 (552)
Don Juan (II) 189 (552)
Dicteu (Încercare de a ghici un poem) 191 (553)
De departe 192 (555)
Crin de iarnă 194 (556)
Velut Somnia 195 (557)
Ieri 196 (559)
Sighișoara 197 (560)
Rug 198 (561)
Revedere 200 (562)
Chei 201 (562)
In memoriam 202 (564)
Tălmăcire 203 (565)
Ton 204 (566)
Rugul nopții veșnice 205 (567)
Pasărea de aur (După o baladă rusă) 207 (568)
Ezitări 209 (569)
Soartă 210 (569)
Clopotul scufundat 211 (570)
Din urmă 212 (570)
Final 213 (571)
Adagio 214 (572)
Prorocul 216 (573)
Rugă 217 (573)
Unul 218 (574)
Manent veteris 219 575)
Sunet 220 (575)

POSTUME

Vigie 223 (576)
Rătăcire 224 (576)
Ivire 225 (576)
Solitudo 226 (577)
Suspin 227 (577)
La Stea 228 (577)
Una 229 (577)
Adaos 230 (578)
Vocula 231 (578)
Paragină 232 (578)
Recessus 234 (579)
Noi 236 (580)
Ceas rău 237 (581)
Încheieri 238 (581)
Meandre 239 (581)
Moment 240 (581)
Mort-sezon 241 (582)
Privelişte 243 (583)
Astral 244 (584)
Orizonturi 245 (585)
Preludiu 246 (585)
Glasuri 247 (586)
Prohod 248 (586)
Frühlingsnacht 249 (586)
Melopee 250 (587)
Servituţi 251 (587)
Litanii 253 (587)
„L'indifférent" 254 (588)
Paradis destrămat 255 (588)
Bemol 256 (588)
Finis 257 (589)
Pelerinaj 258 (589)
Disonanţe 260 (589)
Variantă 261 (589)
Pe urma paşilor 262 (590)
Cuib 263 (590)
Plîns 264 (591)
Ceremonii 265 (592)

Impas 266 (594)
Locuri 267 (595)
Praf 267 (595)
Stampă 268 (596)
Adio 270 (596)
Clopote 272 (598)
Retorsus 273 (598)
Opal 274 (598)
Fără tine 275 (599)
Sonet („Răpus de veac...") 276 (599)
Epictet 277 (599)
Ispită 278 (600)
Legendă 279 (600)
Usque 280 (600)
Medievală 281 (601)
Jetatură 282 (601)
Zgură 283 (602)
Rechizitor 284 (602)
Epavă 285 (603)
Retragere 1917 286 (604)
Veghea de iarnă 288 (605)
Odium 289 (605)
Carmelita 290 (606)
Obses 292 (607)
Mistere 293 (607)
Don Juan (I) 294 (608)
Peisaj 295 (608)
Moara umbrelor 296 (609)
Iele 297 (610)
Poveste 299 (611)
Qui iter fecit 300 (611)
Magie 302 (614)
Secetă 303 (614)
Vasul-fantomă 304 (615)
Proclamaţie 305 (615)
Acedia 307 (616)
Dincolo 309 (616)
Total 310 (617)
Memento 311 (617)
Stuprum 312 (617)
313 (618)

Campanie 315 (618)
Tînguirea lui Azor 316 (618)
Glosar 317 (618)
Răzvrătire (Soliloc nocturn) 326 (625)
Cavalcadă 328 (626)
Taină 329 (626)
Să așezăm seara 330 (626)
La Sergiu 331 (627)
Oră unică de singurătate 332 (628)
Femeia albă rezimată de arbore 333 (628)
Corn de toamnă 334 (629)
Vînt rău 335 (629)
Abecedar 336 (630)
Balada unei nopți 337 (630)
Magie albă 338 (631)
[În anii mei ultimi] 339 (631)
Temă 340 (631)
Flașnetă 341 (632)
Foileton 342 (632)
Țipăt 345 (633)
[Iulie] 347 (633)
Îndemn („De parcul ...“) 348 (634)
Pantelimon 1915 349 (634)
[Rătăcire] 350 (634)
Suvenir 351 (634)
[Vreau să-mi scriu ...] 352 (635)
[Siestă] 354 (635)
Jucării 355 (636)
Minut 356 (636)
Ceas 357 (636)
[Pe balconul de lemn ud] 358 (637)
Porte-voix 360 (637)
Lex 361 (637)
Lumină stranie 362 (637)
Tu singur 363 (638)
Îndemn („Nu te opri ...“) 364 (638)
Din umbră 365 (638)
Repulsio 366 (638)
Eu și celălalt 367 (638)
[Pe marginea ...] 368 (638)

As de cupă 369 (639)
Fereastra deschisă 370 (639)
Vis urît 371 (639)
Ora orelor 372 (639)
Moartea nu vine cînd o chemi! 373 (639)
Despărțire 374 (640)
[Unde ești?] 375 (640)
[Oră vopsită] 376 (640)
Rădăcini lunare 377 (641)
1916 378 (641)

ADDENDA

Victoire en bleu 383 (642)
Puncte 384 (642)
Puncte 385 (642)
Coma (1916) 386 (642)
Echolalie 387 (643)
Eleonora 388 (643)
[Panoplii, confetti] 389 (643)
Darul 390 (643)
Cruciații 391 (644)
[N-am să mai sorb] 393 (644)
[Cu jocul despărțirii] 394 (644)
Cetate moartă (după Albert Samain) 395 (644)
Odihna-n Egipt (după Albert Samain) 396 (645)
Spre trecut (după Henri de Régnier) 397 (645)

Note și comentarii 399
Indice alfabetic al poeziilor după titlu 647
Indice alfabetic al poeziilor după primul vers 655

Lector: VIVIANA ŞERBĂNESCU
Tehnoredactor: ELENA CĂLUGĂRU

Bun de tipar: 30.XI.84. Coli tipar 46,5 Planşe tipo 1

Tiparul executat sub comanda
nr. 1304 la
Întreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr. 89-97
Bucureşti,
Republica Socialistă România